

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний вищий навчальний заклад
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

За загальною редакцією
В. М. Федосова

*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

УДК 336.14:352(075.8)
ББК 65.261.7
М 65

Колектив авторів

**М. А. ГАПОНЮК, А. Є. БУРЯЧЕНКО, В. П. ЯЦЮТА, Є. О. МАЛК,
В. К. ХЛІВНИЙ, Д. В. ГРИЗОГЛАЗОВ, М. П. БАДИДА, М. Б. РІПА,
О. С. МОРОЗ, М. М. СТЕПУРА, Є. І. ВОЛКОВСЬКИЙ, В. М. ТЕЛЯТНИКОВ**

Рецензенти

В. І. Грушко, д-р екон. наук, проф.
(Університет економіки і права «Крок»)
С. О. Алимов, канд. екон. наук, доц.
(Інститут підготовки кадрів Мінпромполітики України)
Л. Д. Буряк, канд. екон. наук, проф.
(Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана)

Редакційна колегія фінансово-економічного факультету

Голова редакційної колегії В. К. Хлівний, канд. екон. наук, доц.

Відп. секретар редакційної колегії А. М. Павліковський, канд. екон. наук, доц.

Члени редакційної колегії: Л. Д. Буряк, канд. екон. наук, проф.; В. З. Потій, канд. екон. наук, доц.; В. М. Опарін, д-р екон. наук, проф.; М. А. Гапонюк, канд. екон. наук, доц.; Т. М. Артюх, канд. екон. наук, доц.; О. О. Гаманкова, д-р екон. наук, проф.

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
від 24.06.2010 № 1/11-5690*

**Місцеві фінанси у схемах і таблицях : навч. посіб. / [М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта та ін.] ; за заг. ред. В. М. Федосова. — К. : КНЕУ, 2010. — 600, [8] с.
ISBN 978-966-483-446-6**

У навчальному посібнику висвітлюються основні складові та засади організації місцевих фінансів. Детально характеризуються місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади, їх доходи, видатки, фінансове вирівнювання та бюджетний процес на місцевому рівні. Наведено організацію фінансової діяльності підприємств місцевого господарства України та розглянуто світовий досвід. Логічна і систематизована схематична структура викладеного матеріалу полегшить його розуміння та взаємозв'язок, допоможе активно засвоїти матеріал усього курсу та перевірити ґрунтовність наявних знань.

Призначений для студентів економічних спеціальностей вищих закладів освіти четвертого рівня акредитації, аспірантів, викладачів, наукових і практичних працівників.

**УДК 336.14:352(075.8)
ББК 65.261.7**

*Розповсюджувати та тиражувати
без офіційного дозволу КНЕУ заборонено*

ISBN 978-966-483-446-6

© М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко,
В. П. Яцюта та ін., 2010
© КНЕУ, 2010

ПЕРЕДМОВА

Курс на децентралізацію української фінансової системи, спрямованість її структурних перетворень у цілому відповідають загальносвітовим тенденціям, формування яких зумовлено необхідністю комплексного підвищення ефективності державного управління. Адже будь-яка фінансова система має бути зорієнтована на розв'язання завдань із забезпечення соціальної справедливості, фінансово-економічної ефективності та політичної стабільності. Такі завдання зазвичай вирішуються у світі перш за все через передачу на нижчі рівні влади окремих повноважень, закріплення демократичних інститутів місцевого самоврядування та їх фінансової бази для більш повного забезпечення потреб населення в наданні місцевих суспільно необхідних послуг, підвищенні їх якості.

Відповідно прагнення побудувати у нашій країні ефективну систему фінансових взаємовідносин між різними рівнями влади і бажання уникнути економічно необґрунтованих, помилкових рішень підкреслює об'єктивну необхідність вивчення позитивного і негативного вітчизняного та світового досвіду фінансового вирівнювання та побудови ефективної бюджетної системи. Тим більше, що кожна країна має свою специфіку в організації бюджетної сфери, що, зокрема, залежить від існування неоднакових умов, що впливають на формування фінансових взаємовідносин різних рівнів влади і місцевого самоврядування, зокрема адміністративні, фінансові, соціальні, національні, культурні, історичні та ін.

Проте, незважаючи на підвищення зацікавленості фінансової науки і практики до місцевого рівня соціально-економічного розвитку, фінансового стану адміністративно-територіальних одиниць, у вітчизняній науковій та

навчальній літературі питанню функціонування місцевих фінансів і досі приділяється недостатньо уваги. Така ситуація пов'язана зі збереженням стереотипів радянських часів щодо абсолютизації державної влади, бажанням розв'язувати майже всі проблеми на державному рівні та небажанням насамперед з боку політичної еліти формувати дійсну фінансову базу місцевого самоврядування в Україні.

Разом із тим місцеві фінанси — це самостійна дисципліна, важливість якої зростає з розширенням її змісту. На сьогодні до місцевих фінансів належать не тільки грошові відносини з приводу формування, розподілу та використання фінансових ресурсів, що безпосередньо є у розпорядженні місцевих органів влади, а й грошові відносини, пов'язані з рухом фінансових ресурсів суб'єктів господарювання (підприємств різних форм власності, домогосподарств фінансово-кредитних інститутів тощо), які беруть участь у фінансово-господарській діяльності в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Виходячи з цього, головним напрямом функціонування місцевих фінансів має стати якомога повніше кількісне та якісне забезпечення суспільних послуг, соціальних та інших потреб населення відповідної території.

Для того щоб подолати ситуацію, за якої органи місцевого самоврядування мають самостійно розв'язувати проблеми, пов'язані із забезпеченням соціально-економічного розвитку, необхідністю суттєвого підвищення добробуту значної частини населення, розв'язання соціальних проблем, покращення умов життя тощо, науковцями і практиками ведеться активний пошук розширення кола фінансових джерел. Проте задля реального розв'язання цих проблем необхідно провести комплексну реформу місцевого господарства, зробити його реально ліквідним і фінансово стійким. Це дасть змогу забезпечити залучення додаткових джерел доходів, використання фінансового потенціалу адміністративних одиниць і місцевого господарства, зацікавленість малого та середнього бізнесу в наданні соціальних послуг на місцях.

Сьогодні за таких умов значно зростає потреба у підготовці висококваліфікованих та конкурентоспроможних на ринку праці фахівців, які не тільки вільно оперують фінансовими категоріями, поняттями, а й досконало роз-

бираються в особливостях функціонування фінансових відносин на макро- і мікрорівнях, глибоко розуміють суть і специфіку місцевих фінансів, здатні на практиці застосовувати новітні технології фінансового менеджменту і бюджетування на рівні місцевого самоврядування.

Усе це поставило перед викладачами вищої школи складне завдання з узагальнення, доступного й ґрунтовного викладення теоретичних та прикладних надбань фінансової думки у сфері місцевих фінансів у навчальній і навчально-методичній літературі і, відповідно, якісної підготовки майбутніх спеціалістів фінансового профілю.

Саме частину цієї нішу покликана заповнити дисципліна «Місцеві фінанси», викладання якої вперше в Україні було започатковано на кафедрі фінансів Київського державного економічного університету в кінці 80-х років ХХ ст. На той час це був значний крок уперед, що дав змогу подолати десятиріччя занедбання цього важливого сегменту вітчизняної фінансової думки.

На сьогодні навчальна дисципліна «Місцеві фінанси» належить до спеціальних нормативних фінансових дисциплін для підготовки бакалаврів спеціальності «Фінанси». Її вивчення ґрунтується на засвоєнні блоку економічних дисциплін та профільних дисциплін базової фінансової освіти. Відповідно до вимог Болонського процесу викладачами кафедри фінансів підготовлені нові навчальні матеріали, що забезпечують використання новітніх інтенсивних форм навчання (тематичних тренінгів, колоквиумів, проблемних міні-лекцій, семінарів-дискусій, роботу в малих групах, презентацій тощо). Це надає студентам можливість закріпити і поглибити теоретичні знання та практичні навички, здобуті ними під час вивчення професійно-орієнтованих дисциплін. Для розгляду питань, що потребують більш глибокого опрацювання, також запроваджено таку форму взаємодії зі студентською молоддю, як засідання студентських наукових гуртків з дисципліни «Місцеві фінанси» за участі не лише студентів, а й викладачів кафедри і практиків-професіоналів — працівників фінансових установ, народних депутатів, інших зацікавлених осіб.

Засвоєння студентами дисципліни «Місцеві фінанси» дає змогу розширити та поглибити знання про сутність і роль місцевих фінансів в економічному і соціальному

розвиткові адміністративно-територіальних одиниць, дослідити наявний порядок формування та використання фондів фінансових ресурсів, що забезпечують функціонування органів місцевої влади та управління, місцевого самоврядування. Це дозволяє сформувати навички щодо розрахунку та аналізу показників фінансової діяльності органів місцевої влади й управління, розуміти тенденції розвитку місцевих фінансів та їх основних складових.

У результаті вивчення дисципліни студенти мають:

ЗНАТИ:

— теоретичні засади місцевих фінансів прагматику їх фінансового розвитку;

— порядок фінансової взаємодії державного і місцевих бюджетів особливості системи фінансового вирівнювання;

— особливості функціонування основних складових місцевих фінансів;

УМІТИ:

— здійснювати розрахунки фінансових показників місцевого бюджету, підприємств місцевого господарства та дотації загального вирівнювання;

— аналізувати показники плану економічного та соціального розвитку регіону;

— здійснювати розрахунки щодо обсягу фінансового забезпечення підприємств місцевого господарства;

РОЗУМІТИ:

— сутність і тенденції розвитку місцевих фінансів їх місце, роль та значення в наданні суспільних послуг;

— особливості формування та використання фондів фінансових ресурсів на місцевому рівні;

— систему фінансово-економічних зв'язків між органами місцевого самоврядування та державою.

Для досягнення зазначених вище цілей цикл аудиторних занять доповнюється самостійною та індивідуально-консультативною роботою студентів у визначеному навчальним планом обсязі.

Цей навчальний посібник, підготовлений колективом авторів кафедри фінансів ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», тісно пов'язаний із попереднім виданням навчально-методичної літератури кафедри (Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта [та ін.] — К.: КНЕУ, 2008. — 265 с.).

Порівняно з іншими навчальними виданнями з дисципліни «Місцеві фінанси», у цьому посібнику значно розширено коло питань стосовно ефективної роботи місцевого господарства, яке, на думку авторів, стати фінансовою базою місцевого економічного розвитку. Робота над цими розділами здійснювалася разом із працівниками Головного фінансового управління м. Києва, за що їм окрема подяка.

Структура навчального посібника дає змогу студентам попередньо ознайомитися з текстами лекційного матеріалу у графічному та табличному вигляді, робити відповідні робочі записи під час прослуховування лекцій. До того ж, для полегшення роботи студентів у посібнику наведено нормативно-правову базу, що регламентує фінансову діяльність на місцевому рівні, а також надано статистичні дані щодо стану місцевих фінансів за останні п'ять років.

Усе це, на думку авторів, дасть студентам змогу комплексно та більш цілеспрямовано підійти до вивчення дисципліни «Місцеві фінанси», змістовно підготуватися до майбутньої роботи у фінансових органах та установах. Знання особливостей функціонування місцевих фінансів важливі не тільки спеціалістам місцевих служб і фінансовим працівникам, а й усім, хто працює в цій сфері та пов'язаних із нею галузях. Оволодіння сучасними технологіями ефективної організації місцевих фінансів, розробки та виконання місцевих бюджетних програм є одним із найважливіших складників підготовки кваліфікованих економічних кадрів.

Посібник рекомендовано для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, науковців, фахівців і службовців органів державної влади та місцевого самоврядування. Також навчальний посібник стане у пригоді всім, хто цікавиться питаннями організації місцевих фінансів, особливостей бюджетного процесу на місцевому рівні, вдосконаленню міжбюджетних відносин тощо.

Завідувач кафедри фінансів ДВНЗ
«Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»,
доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

В. Федосов

ТЕМА 1

СУТНІСТЬ, СКЛАДОВІ ТА ЗАСАДИ ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

1.1. Необхідність і сутність місцевих фінансів, їх становлення та розвиток

1.2. Склад, призначення і функції місцевих фінансів

1.3. Фінансові відносини на місцевому рівні та їх організаційне забезпечення

1.4. Територіальна громада та органи місцевого самоврядування, як головні інститути фінансових відносин на місцевому рівні

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

✓ сутність, необхідність, передумови виникнення та основні теорії розвитку місцевих фінансів;

✓ роль, склад, основні принципи організації та завдання місцевих фінансів у економічній системі держави;

✓ види та особливості фінансових взаємовідносин на місцевому рівні;

✓ роль і функції органів влади загальнодержавного та місцевого значення у забезпеченні фінансових відносин на місцевому рівні;

✓ роль та функції територіальної громади та місцевих органів самоврядування у системі фінансових відносин на місцевому рівні;

а також УМІТИ:

- орієнтуватись у теоретичних засадах функціонування місцевих фінансів;
- характеризувати роль та функції органів влади загальнодержавного і місцевого значення у забезпеченні фінансових відносин місцевого рівня;
- пояснювати значення та роль місцевих фінансових відносин у забезпеченні розвитку регіонів.

Резюме

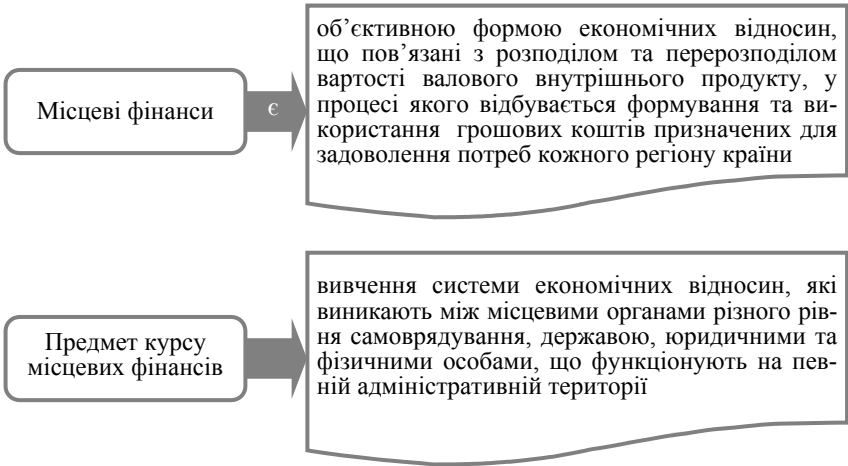
Відомо, що наука про «Фінанси» вивчає систему економічних відносин, які виникають у процесі розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту й національного доходу країни через формування та використання централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів задля соціального й економічного розвитку суспільства.

Наука про місцеві фінанси є складовою частиною науки про «Фінанси», тому вона також вивчає певну частину економічних відносин, пов'язаних із процесами розподілу створеної вартості, але більш вузьке їх коло. Ці економічні відносини хоча й виникають на державному та місцевому рівні та пов'язані з розподілом і перерозподілом створеної вартості в країні та її регіонах, але вони обмежені компетенцією місцевих органів влади й управління з формування та використання різних фондів грошових коштів.

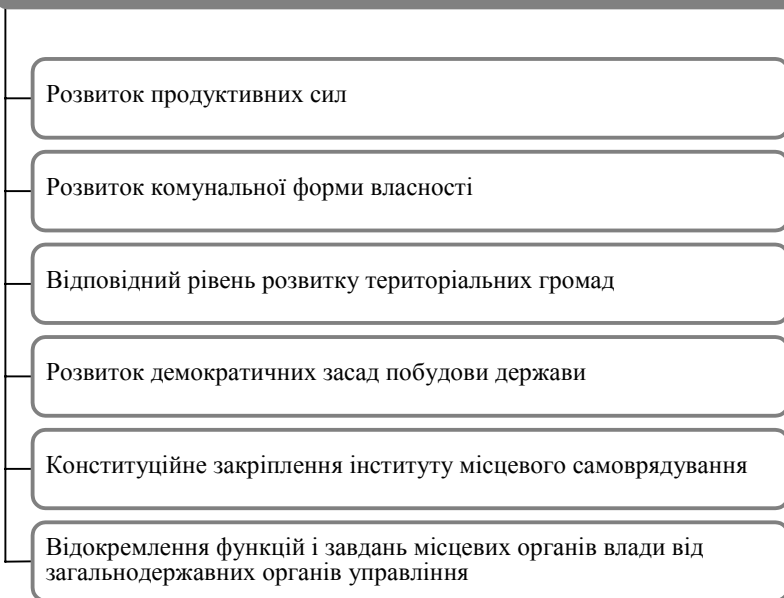
Наука про місцеві фінанси досліджує закони та закономірності розвитку системи економічних відносин, які виникають у процесі розподілу вартості між державою, місцевими органами самоврядування та юридичними і фізичними особами, що функціонують на тій чи тій адміністративній території країни.

Утвердження та розвиток фінансових відносин на місцевому рівні пов'язано з діяльністю суб'єктів господарювання, тому дослідження діяльності цих суб'єктів у сфері розподілу є складовою вчення про місцеві фінанси. Головними суб'єктами таких відносин в Україні є **територіальна громада та органи місцевого самоврядування**, крім того, в процесі розподілу створеної вартості на місцевому рівні беруть участь Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів України та інші органи влади.

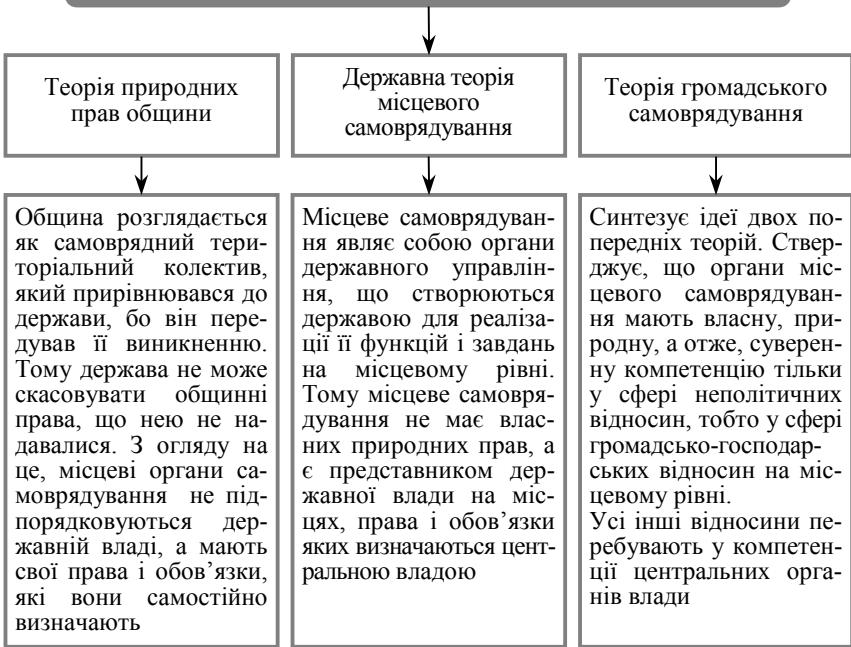
1.1. Необхідність і сутність місцевих фінансів, їх становлення та розвиток

ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

ОСНОВНІ ТЕОРІЇ РОЗВИТКУ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

Суб'єкти фінансових відносин у сфері місцевих фінансів

- територіальна громада;
- органи місцевого самоврядування всіх рівнів;
- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України;
- Міністерство фінансів України;
- інші

Об'єкти фінансових відносин у сфері місцевих фінансів

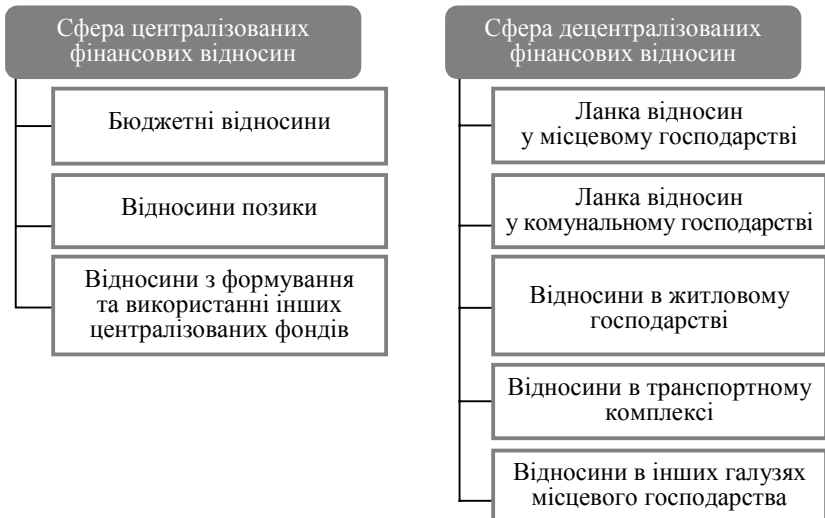
- валовий внутрішній продукт, створений у межах адміністративно-територіальної одиниці і держави;
- частина національного багатства, що знаходиться у межах адміністративно-територіальної одиниці та належить до комунальної власності

Особливості місцевих фінансів

1. Економічні відносини виникають як у процесі первинного, так і вторинного розподілу вартості валового внутрішнього продукту, який відбувається як на загальнодержавному, так і на місцевому рівнях.
2. Територіальна громада є власником підприємств комунальної форми власності, вона наділяє місцеві органи самоврядування правом розпоряджатися цією власністю, тому місцеві органи самоврядування мають право розподіляти та перерозподіляти вартість, яка належить цим підприємствам.
3. Суб'єктами фінансових відносин є місцеві органи влади, управління та суб'єкти господарювання, які в концентрованому вигляді відображають не тільки фінансові потреби кожної конкретної адміністративно-територіальної одиниці, а й держави. При цьому прагнення значної частини суб'єктів розподілу в найбільшій мірі задовольнити свої потреби, навіть за рахунок іншого суб'єкта господарювання, призводить до виникнення суперечності.
4. Місцеві фінанси зумовлюють не просто взаємодію таких елементів, як місцеві бюджети, місцеві податки, кредити, пільги, збори, а й механізм специфічних багаторівневих фінансових відносин, які виникають між різними гілками державних і місцевих органів влади й управління.
5. Кожен рівень місцевих фінансів має власну сферу функціонування, і при цьому вищестоячі органи державної влади й управління та місцеві органи різних рівнів самоврядування можуть частину своїх повноважень делегувати один одному з передачею їм певних фінансових ресурсів. Тому фінансові відносини, що виникають на різних рівнях місцевого самоврядування, тісно пов'язані між собою

1.2. Склад, призначення і функції місцевих фінансів

Склад місцевих фінансів

Роль місцевих фінансів у соціально-економічному розвитку регіону

Місцеві фінанси
впливають на:

- соціально-економічний розвиток району та області;
- фінансову стабільність регіону;
- розвиток економіки регіону;
- добробуту населення;
- розвиток демократії в суспільстві

Місцеві фінанси
використовуються
як інструмент:

- перерозподілу ВВП і національного багатства;
- державного регулювання розвитку території;
- реалізації фінансової політики місцевих органів самоврядування;

Місцеві фінанси
визначають:

- надання конституційних гарантій населення;
- фінансову базу місцевого самоврядування;
- стан і розвиток місцевого господарства;
- обсяг і якість надання житлово-комунальних суспільних послуг населенню;
- можливості фінансового вирівнювання

Завдання місцевих фінансів в економічній системі держави

Головне призначення місцевих фінансів (на певній території) — це забезпечення всебічного та гармонійного розвитку територіальної громади

- сприяння адаптації суб'єктів господарювання, зокрема малих і середніх підприємств, до ринкових перетворень;
- стабілізація економічної системи;
- формування інвестиційно-інноваційної моделі територіального розвитку;
- забезпечення фінансової незалежності органів місцевого самоврядування;
- реалізація завдань державної регіональної політики;
- вирішення соціальних, демографічних, екологічних, національних та інших проблем регіонів

Основні принципи організації місцевих фінансів передбачають

- обов'язкове розмежування функцій і повноважень між державною владою та місцевим самоврядуванням;
- чіткий поділ доходних джерел, а також видатків між державним та місцевими бюджетами;
- державну фінансову підтримку несамодостатніх територіальних громад, проведення фінансового вирівнювання;
- раціональне та економне використання матеріальних і фінансових ресурсів;
- здійснення постійного контролю за використанням наявних ресурсів;
- гласність та відкритість у формуванні та використанні фінансових ресурсів місцевого самоврядування;
- залучення широких верств громадськості до контролю щодо ефективного формування та використання фінансових ресурсів

ФУНКЦІ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

РОЗПОДІЛЬЧА — суспільне призначення цієї функції місцевих фінансів закладене в можливості створення конкретних видів цільових грошових фондів із вартості валового продукту

КОНТРОЛЬНА — місцеві фінанси використовуються органами самоврядування для контролю за дотриманням вартісних і натуральних пропорцій, як розвитку регіону в цілому, так і окремих його адміністративно-територіальних одиниць, підприємств сфери матеріального виробництва та закладів соціально-культурної сфери

СТИМУЛЮЮЧА — місцеві фінанси формують в органів самоуправління зацікавленість у збільшенні обсягів доходів бюджетів, додатковому залученні доходів від загальнодержавних та місцевих податків і зборів, пошуку альтернативних джерел доходів, ефективному використанні наявних фінансових ресурсів

1.3. Фінансові відносини на місцевому рівні та їх організаційне забезпечення

Блоки фінансових відносин на місцевому рівні

між місцевими органами самоврядування та державними органами влади й управління в процесі встановлення трансфертів і нормативів відрахувань від загальнодержавних податків до місцевих бюджетів

між місцевими органами самоврядування різних рівнів у процесі встановлення дотацій, субсидій та субвенцій

між структурними підрозділами місцевих органів, діяльність яких пов'язана з функціонуванням закладів освіти, охорони здоров'я, культури та інших закладів, діяльність яких неможлива без використання бюджетних коштів

між місцевими органами самоврядування та підприємствами комунальної форми власності, що функціонують на принципі самоокупності, але при цьому потребують залучення коштів місцевих бюджетів. Крім того, економічні відносини можуть виникати також у зв'язку з тим, що місцеві органи самоврядування можуть перерозподіляти грошові кошти підприємств комунальної форми власності та надавати пільги зі сплати податків, які надходять до місцевих бюджетів

між місцевими органами самоврядування та працівниками бюджетних установ і комунальних підприємств у зв'язку зі своєчасною та повною виплатою заробітної плати й фінансуванням інших статей видатків, передбачених кошторисами бюджетних установ і фінансовими планами підприємств

між місцевими органами самоврядування та підприємствами інших форм власності, що функціонують на території адміністративної одиниці у зв'язку зі сплатою податків, пені, штрафів, неустойок

між місцевими органами самоврядування та населенням, яке проживає в певному регіоні, у зв'язку зі сплатою податків, виплатою різних видів компенсацій, наданням субсидій і фінансуванням заходів із соціального захисту населення

Організаційне забезпечення
управління місцевими фінансами

Верховна Рада України

- ухвалює закони, зокрема з фінансових питань;
- ухвалює основні напрями бюджетної політики на наступний бюджетний період;
- затверджує Державний бюджет України та вносить зміни до нього;
- здійснює контроль за виконанням Державного бюджету України й ухвалює рішення щодо його виконання;
- ухвалює рішення про утворення та ліквідацію районів у областях, встановлення і зміну меж районів та міст й ін.

Кабінет Міністрів України

- забезпечує проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики на державному та місцевому рівнях;
- розробляє проект закону про Державний бюджет України і забезпечення його виконання;
- регулює зовнішньоекономічну діяльність регіонів України;
- інше

Організаційне забезпечення
управління місцевими фінансами
(продовження)

Президент України

- своїми указами може регламентувати фінансову діяльність місцевих органів влади щодо формування та використання місцевих бюджетів, конкретизувати методику обрахунку місцевих податків і зборів;
- зупиняє дію актів дію актів Кабінету Міністрів України та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, зокрема з фінансових питань;
- підписує закони, прийняті Верховною Радою України, та має право вето щодо прийнятих Верховною Радою України законів, в тому числі з фінансових питань;
- інше

Міністерство фінансів України

- розробляє та проводить єдину державну фінансову, бюджетну, податкову політики в регіонах країни;
- здійснює разом з іншими органами виконавчої влади аналіз сучасної економічної та фінансової ситуації в регіонах України, а також перспектив їх розвитку;
- розробляє проект Державного бюджету України і прогнозних показників зведеного бюджету України, організовує та управляє в установленому порядку виконанням Державного бюджету України;
- координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету;
- контролює дотримання бюджетного законодавства

Організаційне забезпечення управління місцевими фінансами (продовження)

Державне казначейство України

- здійснює казначейське обслуговування місцевих бюджетів;
- здійснює розрахунково-касове обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- контролює бюджетні повноваження при зарахуванні надходжень, прийнятті зобов'язань та проведенні платежів;
- веде бухгалтерський облік і складає звітність;
- здійснює розподіл між ДБУ та місцевими бюджетами загальнодержавних податків, зборів та обов'язкових платежів і перераховує розподілені кошти за належністю

Органи Державної контрольно-ревізійної служби України

- організовують роботу контрольно-ревізійних підрозділів на місцях щодо проведення ревізій і перевірок;
- здійснюють контроль за усуненням недоліків і порушень, виявлених попередніми ревізіями та перевітками

Організаційне забезпечення управління місцевими фінансами (продовження)

Державна податкова адміністрація України

- контролює правильність обчислення податків та інших обов'язкових платежів і своєчасність їх сплати до відповідних бюджетів;
- веде облік платників податків та надходжень платежів до відповідних бюджетів;
- накладає штрафні санкції та адміністративні стягнення на порушників податкового законодавства;
- проводить масово-роз'яснювальну роботу серед платників податків

Місцеві фінансові органи

- забезпечують втілення в життя державної фінансової політики;
- аналізують показники розвитку економіки відповідного району;
- розробляють проекти зведених балансів фінансових ресурсів для відповідних територій;
- розробляють бюджети відповідних територій;
- управляють коштами місцевих бюджетів;
- координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету;
- здійснюють контроль за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів і складають звіти про виконання бюджету

1.4. Територіальна громада та органи місцевого самоврядування, як головні інститути фінансових відносин на місцевому рівні

Територіальна громада

це

жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр та обирають відповідні органи місцевого самоврядування, що здійснюють практичне управління фінансовими відносинами громади

Форми волевиявлення територіальних громад

Місцеві вибори. Територіальна громада не може здійснювати цілеспрямоване управління місцевими процесами, тому виникає необхідність обирати представницькі органи територіальних громад

Місцевий референдум, який є формою розв'язання територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення

Загальні збори громадян за місцем проживання, що є формою їх безпосередньої участі у розв'язанні питань місцевого значення

Місцеві ініціативи, коли члени територіальної громади мають право ініціювати розгляд у раді будь-якого питання, що належить до відання місцевого самоврядування

Громадські слухання проявляються у можливості спілкування з депутатами відповідної ради і посадовими особами місцевого самоврядування задля ознайомлення зі звітами про їх роботу або з приводу будь-якого іншого питання

Функції органів місцевого самоврядування

управляють майном, що є в комунальній власності

затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку, контролюють їх виконання

затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання

встановлюють місцеві податки і збори згідно із законом

забезпечують проведення місцевих референдумів і реалізацію їх результатів

утворюють, реорганізують і ліквідують комунальні підприємства, організації й установи, а також здійснюють контроль за їхньою діяльністю

розв'язують інші питання місцевого значення, що згідно із законом належать до їхньої компетенції

Правові ознаки органів місцевого самоврядування

може бути суб'єктом цивільно-правових відносин

має право здійснювати господарські операції, набувати і відчужувати майнові права, входити в зобов'язання, вести процеси, стягувати примусові збори зі своїх членів на задоволення спільних потреб

має право на формування власного бюджету, створення валютних, страхових, резервних та інших цільових фондів грошових ресурсів

є суб'єктом підприємницької діяльності у сфері надання громадських послуг

має право бути засновником підприємств, мати частку в статутних фондах господарських товариств, отримувати доходи від дивідендів

є суб'єктом фінансово-кредитних відносин, може розміщувати місцеві позики, отримувати кредити в банківських установах і надавати кредити фізичним і юридичним особам, має право створювати комунальні банки, довірчі та страхові товариства, пенсійні фонди та інші комунальні фінансово-кредитні установи, виступати гарантом кредитів

Терміни і поняття

---

*місцеві фінанси,
територіальна громада,
валовий внутрішній продукт,
національне багатство,
органи місцевого самоврядування,
централізовані фінансові відносини,
децентралізовані фінансові відносини*

Питання для перевірки знань

---

1. Дайте визначення терміна «місцеві фінанси».
2. Назвіть передумови виникнення місцевих фінансів.
3. Схарактеризуйте основні теорії розвитку місцевих фінансів.
4. Назвіть склад місцевих фінансів.
5. Схарактеризуйте головні сфери фінансових відносин, що виникають на місцевому рівні.
6. Які головні органи, що забезпечують функціонування місцевих фінансів та охарактеризуйте їх роль?
7. Дайте визначення терміна «територіальна громада» та перелічіть її форми волевиявлення.
8. Схарактеризуйте функції місцевих органів самоврядування.

Завдання для індивідуальної роботи

---

1. Проаналізуйте теоретичні підходи до визначення поняття «місцеві фінанси».
2. Наведіть приклади практичного виконання функцій місцевих фінансів.
3. Наведіть пропозиції щодо зміни повноважень окремих органів влади з управління фінансовими відносинами на місцевому рівні.
4. Зобразіть графічно блоки фінансових відносин, що виникають на місцевому рівні.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Конституція України із змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 8 грудня 2004 року N 2222-IV.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 1997 р.
3. Місцеві фінанси : підручник / За ред. О. П. Кириленко. — К. : Знання, 2006. — 677 с.
4. Близнюк О. С., Губерська Н. Л., Музика О. А., Усенко Р. А. Місцеві фінанси в Україні: Правове регулювання : навч. посібник. — К. : Дакор, КНТ, 2007. — 316 с. (Серія «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві»).
5. Круш П. В., Кожемяченко О. О. Муніципальне управління : навчальний посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 168 с.
6. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.] — К. : КНЕУ, 2008. — 265 с.
7. Петленко Ю. В., Рожко О. Д. Місцеві фінанси : опорний конспект лекцій. — К. : Кондор, 2009. — 282 с.
8. Рева Т. М., Ковальчук К. Ф., Кучкова Н. В. Місцеві фінанси : навч. посібник. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 208 с.
9. Сазонець І. Л., Гринько Т. В., Придатко Г. Ю. Управління місцевими фінансами : навч. посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 264 с.
10. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.

ТЕМА 2

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ОСНОВА ФІНАНСОВОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

2.1. Економічна сутність і специфічні риси місцевих бюджетів України.

2.2. Склад і структура та принципи формування місцевих бюджетів.

2.3. Завдання місцевих органів влади щодо формування бюджету.

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ економічну сутність категорії «місцевий бюджет»;
- ✓ специфічні особливості функціонування місцевих бюджетів України;
- ✓ структуру та принципи формування місцевих бюджетів;
- ✓ призначення «загального» та «спеціального» фондів;
- ✓ основні завдання місцевих органів влади щодо управління бюджетом;

УМІТИ:

- оперативно знаходити інформацію щодо поглибленого вивчення сутності, змісту та призначення місцевих бюджетів;
- аналізувати специфіку «загального» та «спеціального» фондів місцевого бюджету;
- визначати пріоритетні завдання місцевих органів влади щодо управління бюджетом.

Резюме

Місцеві бюджети — важливий і складний елемент бюджетної системи держави. Питання їх побудови, ефективного використання у фінансовому механізмі держави — в постійному полі зору науковців та практичних працівників усіх рівнів. Розглядати проблеми місцевих бюджетів необхідно у двох аспектах:

— як організаційну форму мобілізації частини фінансових ресурсів у розпорядження місцевих органів самоврядування;

— як економічну категорію, що передбачає комплекс взаємовідносин між місцевими та Державним бюджетами, а також середини сукупності місцевих бюджетів.

Як організаційна форма мобілізації доходів і здійснення витрат місцевими органами самоврядування місцеві бюджети — це балансові розрахунки, які відповідають вимогам складання балансів, тобто вони мають дохідну і витратну частини, принципи збалансування тощо. Тому місцевий бюджет відображає балансові розрахунки доходів і витрат, які мобілізуються та витрачаються на відповідній території.

Разом із тим, місцеві бюджети як економічна категорія відображають зумовлену адміністративним поділом і бюджетним устроєм держави сферу економічних відносин суспільства, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих грошових коштів, що перебувають у розпорядженні місцевих органів влади і призначені для соціально-економічного розвитку конкретних регіонів країни.

Місцеві бюджети є фінансовою базою органів місцевого самоврядування та вирішальним фактором регіонального розвитку. Наявність місцевих бюджетів закріплює економічну самостійність місцевих органів самоврядування, що передбачено Конституцією та Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 27.05.97 р., активізує господарську діяльність, дає змогу їм розвивати інфраструктуру на підвідомчій території, розширювати економічний потенціал регіону, виявляти і використовувати резерви фінансових ресурсів. У кінцевому підсумку все це розширює можливості місцевих органів влади у більш повному задоволенні потреб населення.

Особливістю місцевих бюджетів є те, що в процесі їх формування та використання реалізується принцип демократизму. Це пов'язано з тим, що всі органи місцевої влади різних рівнів мають свої бюджетні кошти і, користуючись бюджетними правами, проводять еластичну бюджетну політику держави з урахуванням вимог розвитку конкретного регіону.

Рішенням місцевої ради про місцевий бюджет затверджується п. 2 ст. 76 Бюджетного кодексу.

Слід зазначити, що затвердження районного та сільських і селищного бюджетів можливе лише після ухвалення Закону про Державний бюджет України у другому читанні, яким встановлюються положення та показники міжбюджетних відносин. Проект місцевого бюджету готує виконавчий орган відповідної ради і, після схвалення, подає їй на розгляд та затвердження.

У структурі виконавчого органу місцевої ради (місцевої державної адміністрації) безпосередні функції зі складання, виконання місцевого бюджету, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету, покладені на місцевий фінансовий орган.

Для організації виконання бюджету принципово важливе значення має правильний та економічно обґрунтований розподіл усіх видів платежів і бюджетних асигнувань по місяцях. Бюджетний розпис складається таким чином, аби забезпечити безперервне фінансування видатків бюджету.

Розпис доходів і видатків — це основний оперативний план, згідно з яким доходи і видатки розподіляються по підрозділах бюджетної класифікації.

Показники доходів і видатків бюджету, котрі зафіксовані в розпису, не можуть бути безпідставно змінені, а лише відповідно до законодавства України.

У процесі виконання бюджету важливим моментом є відкриття бюджетних асигнувань. Бюджетне асигнування — це повноваження, що надається розпоряднику бюджетних коштів на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів із конкретною метою в процесі виконання бюджету.

2.1. Економічна сутність і специфічні риси місцевих бюджетів України

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ РОЗГЛЯДАЮТЬСЯ ЯК

організаційна форма мобілізації доходів і здійснення витрат місцевими органами самоврядування, місцеві бюджети — це балансові розрахунки, які відповідають вимогам складання балансів, тобто вони мають дохідну і витратну частини, принципи збалансування тощо

економічна категорія «місцеві бюджети» відображає зумовлену адміністративним поділом і бюджетним устроєм держави сферу економічних відносин суспільства, пов'язаних із формуванням, розподілом і використанням централізованих грошових коштів, що перебувають у розпорядженні місцевих органів влади

ОСНОВНІ ТИПИ ВІДНОСИН

між місцевими бюджетами і господарюючими структурами, що функціонують на конкретній бюджетній території;

між бюджетами і населенням даної території, що складаються при мобілізації та витрачанні коштів місцевих бюджетів;

між місцевими бюджетами різних рівнів із перерозподілу фінансових ресурсів;

між місцевими бюджетами і Державним бюджетом України

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ПРОЯВЛЯЄТЬСЯ В ЇХ ПРИЗНАЧЕННІ, А САМЕ

- ★ **формування грошових фондів, які є фінансовим забезпеченням діяльності місцевих органів влади;**
- ★ **розподіл і використання цих фондів між галузями народного господарства;**
- ★ **контроль за фінансово-господарською діяльністю підприємств та організацій, підвідомчих цим органам влади**

ВАЖЛИВІ РИСИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

відображають певну чітко обмежену частину грошових відносин, які функціонують на окремій території та забезпечують матеріальну незалежність органів місцевого самоврядування, і безпосередньо їм підпорядковані;

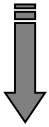
усі ланки місцевих бюджетів органічно зв'язані не тільки між собою, а й з установами та підприємствами усіх форм власності, які функціонують на території регіону. Цей зв'язок проходить через два основні канали розподілу створеної вартості й надходження її в бюджет і фінансуванням з бюджету

2.2. Склад і структура та принципи формування місцевих бюджетів

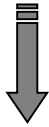
До місцевих бюджетів належать

бюджет Автономної Республіки Крим;
обласні, районні бюджети;
бюджети районів у містах;
бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань

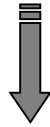
Відповідно до функціонального призначення місцеві бюджети поділяють на

ЗВЕДЕНІ

ЦЕНТРАЛІЗОВАНІ

БАЗОВІ

ЗВЕДЕНИЙ БЮДЖЕТ ОБЛАСТІ ВКЛЮЧАЄ

ЗВЕДЕНИЙ БЮДЖЕТ РАЙОНУ ВКЛЮЧАЄ

ЗВЕДЕНИЙ БЮДЖЕТ МІСТА З РАЙОННИМ ПОДІЛОМ ВКЛЮЧАЄ

показники міського
бюджету

показники бюджетів
районів, що входять
до його складу

Централізовані бюджети

Використовуються для фінансування заходів по соціальному і економічному розвитку певного регіону та інших адміністративно-територіальної одиниць, які входять до складу цього регіону і мають реальне матеріальне наповнення

Базові бюджети

призначені для фінансування заходів по соціальному і економічному розвитку певної адміністративно-територіальної одиниці і мають реальне матеріальне наповнення

Місцеві бюджети України

I	Республіканський бюджет Криму	Обласні бюджети	Міські бюджети зі спеціальним статусом (Київ та Севастополь)	
II	Районні бюджети	Міські бюджети міст республіканського (АР Крим) значення	Міські бюджети міст обласного значення з районним поділом	Бюджети міст обласного значення без районного поділу
III	Міські бюджети міст районного значення	Бюджети селищ	Бюджети сіл	Бюджети районів у містах

БЮДЖЕТ ЯК ФОНД ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СКЛАДАЄТЬСЯ ІЗ

Загального фонду

включає всі доходи, передбачені бюджетним кодексом України, а також основні напрями їх використання, крім спеціального фонду

Спеціального фонду

включає бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень

ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ БЮДЖЕТНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

№ з/п	Принципи	Характеристика
1	принцип єдності	існування єдиного рахунку доходів і видатків кожної ланки бюджетної системи, єдиної правової бази, єдиної бюджетної класифікації, єдиної грошової системи, єдиної соціально-економічної політики
2	принцип збалансованості	повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період
3	принцип самостійності	Державний бюджет України та місцеві бюджети є самостійними. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом відповідних органів державної влади самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні бюджети
4	принцип повноти	до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження до бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування
5	принцип обґрунтованості	бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку держави
6	Принцип ефективності	усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення запланованих цілей при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів

№ з/п	Принципи	Характеристика
7	принцип субсидіарності	розподіл видів видатків між державним бюджетом і місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами має ґрунтуватися на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача
8	принцип цільового використання бюджетних коштів	бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями
9	принцип справедливості і неупередженості	бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами
10	принцип публічності та прозорості	Державний бюджет України та місцеві бюджети затверджуються, а рішення щодо звіту про їх виконання приймаються відповідно Верховною Радою України, Верховною Радою Автономної Республіки Крим та відповідними радами
11	принцип відповідальності учасників бюджетного процесу	кожен учасник бюджетного процесу несе відповідальність за свої дії або бездіяльність на кожній стадії бюджетного процесу

2.3. Завдання місцевих органів влади щодо формування бюджету

На місцевий фінансовий орган покладено такі завдання

попередній розгляд за участі представників відповідних управлінь та відділів розрахункових балансів доходів і видатків, проекти планів з доходів і зведених кошторисів видатків господарства місцевого підпорядкування, визначення обсягів платежів у бюджет та асигнувань із бюджету цього господарства, і складання проекту місцевого бюджету;

розроблення пропозицій про розміри відрахувань від загальнодержавних податків та зборів і розміри граничних видатків плану регулювання для складання проектів місцевих бюджетів нижчого рівня;

на основі аналізу зведених даних та інших матеріалів вишукує можливість збільшення доходів бюджету за рахунок більш повного використання всіх внутрішньогосподарських ресурсів;

перевірка правильності визначення на наступний рік видатків та джерел їх покриття, а також врахування змін чинного законодавства у сфері цін, заробітної плати, норм матеріальних і грошових затрат й інших норм;

уточнює розрахункові баланси доходів і видатків, проекти планів щодо доходів і зведених кошторисів видатків

Задля визначення розмірів (відсотків) відрахувань від загальнодержавних податків і зборів до місцевих бюджетів нижчого рівня місцевий фінансовий орган проводить розрахунки

обсягів видатків кожного місцевого бюджету нижчого рівня;
сум надходжень за доходами, котрі повністю зараховуються до зазначених бюджетів;
сум надходжень (контингентів) загальнодержавних податків і доходів на території відповідних адміністративно-територіальних одиниць

Терміни і поняття

місцевий бюджет
структура місцевих бюджетів України
місцеве самоврядування
типи фінансових відносин
ознаки місцевих бюджетів
загальний фонд
спеціальний фонд
проект бюджету
лімітна довідка

Питання для перевірки знань

---

1. У яких аспектах можна розглядати місцеві бюджети?
2. У чому проявляється економічна сутність місцевих бюджетів?
3. Скільки існує рівнів місцевих бюджетів?
4. Дайте перелік базових бюджетів.
5. Які показники включає зведений бюджет Автономної Республіки Крим?
6. Завдання місцевих фінансових органів.
7. Хто здійснює роботу по складанню проекту місцевого бюджету?

Завдання для індивідуальної роботи

Проаналізуйте склад доходів загального та спеціального фондів місцевого бюджету на основі фактичного статистичного матеріалу.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України. — К. : Атіка, 2002. — 80 с.
2. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 1999 р.
3. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.
4. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, А. А. Славкова. — К.: КНЕУ, 2007. — 293 с.
5. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси : навч. посіб. — Тернопіль : Астон, 2004. — 140 с.

ТЕМА 3

ФОРМУВАННЯ ДОХІДНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

3.1. *Склад місцевих фінансових ресурсів.*

3.2. *Особливості формування доходів місцевих бюджетів.*

3.3. *Види податкових і неподаткових надходжень до місцевих бюджетів.*

3.4. *Формування доходів місцевих бюджетів за рахунком місцевих податків і зборів.*

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цього розділу, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ *компоненти матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування;*
- ✓ *склад місцевих фінансових ресурсів;*
- ✓ *способи мобілізації надходжень до доходної частини місцевих бюджетів;*
- ✓ *класифікацію основних видів доходів;*
- ✓ *структуру доходів місцевих бюджетів;*
- ✓ *особливості місцевих податків та зборів,*

а також уміти:

- *чітко формулювати стратегію формування доходної частини місцевого бюджету;*
- *орієнтуватись у специфічних особливостях доходів централізованих та децентралізованих фондів;*
- *визначати перспективні джерела наповнення доходної частини місцевих бюджетів.*

Резюме

Вивчаючи цю тему слід акцентувати увагу на тому, що виконання завдань та функцій місцевого самоврядування забезпечується матеріальними, фінансовими, трудовими, інформаційними та іншими ресурсами, якими розпоряджається територіальна громада. Основними ресурсними компонентами виступають саме матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування.

Згідно з Конституцією України до матеріальної і фінансової основи місцевого самоврядування належить рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Необхідно пам'ятати, що місцеві фінансові ресурси — це сукупність фондів грошових засобів, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і спрямовуються на економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Зауважимо, що головним напрямом використання місцевих фінансових ресурсів є фінансове забезпечення соціальної сфери та місцевого господарства.

До складу місцевих фінансових ресурсів входять:

— місцеві бюджети;

— фінансові ресурси підприємств, організацій та установ комунальної форми власності.

Інакше кажучи, формування місцевих фінансових ресурсів відбувається з участю централізованих та децентралізованих фондів грошових засобів. У даному випадку до централізованих фондів належать місцеві бюджети, а до децентралізованих — фінансові ресурси підприємств комунальної форми власності.

Які ж особливості формування доходів місцевих бюджетів? Відповідь на це запитання передбачає розмежування кола повноважень між центральними та місцевими органами влади. Згідно з чинним законодавством сфера діяльності та завдання органів місцевого самоврядування поділяються на власні та делеговані повноваження. Задля виконання власних завдань та функцій органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції самостійно визначають мінімальний обсяг фінансових ресурсів.

Через місцеві бюджети до населення доводяться кінцеві результати виробництва, розподіляються суспільні фонди споживання між окремими верствами населення, фінансується розвиток

галузей виробничої сфери передовсім комунального та житлового господарства.

Основними функціями місцевих бюджетів є:

—формування грошових фондів для забезпечення діяльності місцевих органів влади;

—розподіл і використання грошових коштів між галузями економіки.

За своєю структурою місцеві бюджети складаються з дохідної та видаткової частин.

З'ясувавши сутність та склад місцевих фінансових ресурсів, ми можемо перейти до питання формування доходів місцевих бюджетів.

Як економічна категорія доходи місцевих бюджетів відображають відносини щодо формування та використання фінансових ресурсів на регіональному рівні, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади.

Розгляд цього питання потребує поглибленого вивчення специфіки акумулювання коштів до дохідної частини місцевих бюджетів. Це, своєю чергою, передбачає вивчення головних джерел надходжень та методики їх справляння.

Основними способами мобілізації грошових коштів до дохідної частини місцевих бюджетів є:

- пряме вилучення доходів з комунальних підприємств;
- отримання доходів від комунального майна та власних послуг;
- перерозподіл доходів юридичних та фізичних осіб за допомогою податків;
- залучення муніципальних позик.

Зверніть увагу на законодавче регулювання даного питання. В бюджетній практиці України сьогодні використовується така класифікація основних видів доходів:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- трансферти;
- цільові фонди;
- фінансування за активними операціями.

Місцеві податки і збори нині становлять незначну питому вагу в дохідній частині бюджетів місцевих рад — близько 3 %, що не дає підстав стверджувати про серйозну солідну основу поповнення місцевих бюджетів. Насамперед це пов'язано з обмеженим переліком місцевих податків та зборів, які не в змозі охопити потенційні джерела надходжень до бюджетів, а також врахувати місцеву специфіку та історично сформовані традиції.

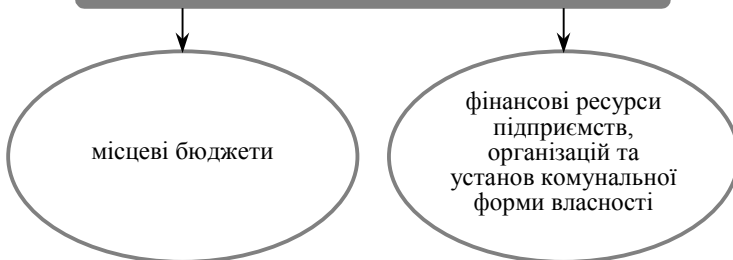
3.1. Склад місцевих фінансових ресурсів

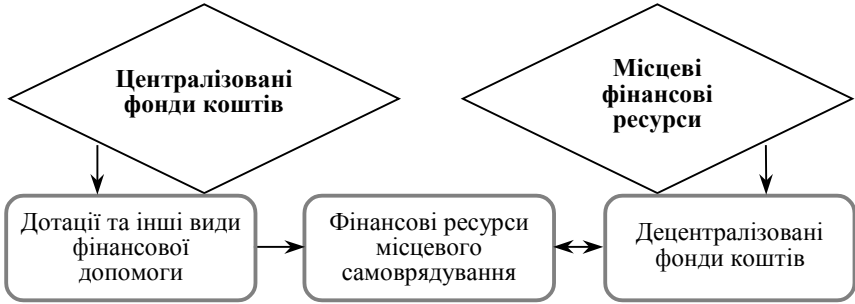
ТЕРМІН

Місцеві фінансові ресурси — це сукупність фондів грошових засобів, які створюються в процесі розподілу та перерозподілу ВВП і спрямовуються на економічний та соціальний розвиток адміністративно-територіальних одиниць. Зауважимо, що головним напрямом використання місцевих фінансових ресурсів є фінансове забезпечення соціальної сфери та місцевого господарства

СКЛАД МІСЦЕВИХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

*Структурно-логічна схема
фінансових ресурсів регіонів*

**ФУНКЦІ
МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

1. Формування грошових фондів для забезпечення діяльності місцевих органів влади
2. Розподіл і використання грошових коштів між галузями економіки

3.2. Особливості формування доходів місцевих бюджетів

СТРУКТУРА МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Доходи	Видатки
I. Власні доходи 1. Податки на власність 2. Платежі за використання природних ресурсів: у т. ч. земельний податок і орендна плата за землю 3. Податки, збори та мито у т. ч. місцеві податки та збори 4. Інші власні доходи	I. Управління
	II. Соціально-культурні заходи 1. Освіта 2. Культура і мистецтво 3. Охорона здоров'я 4. Соціальний захист 5. Засоби масової інформації
II. Регулюючі доходи 1. Податок на прибуток підприємств комунальної власності 2. Податок з доходів фізичних осіб 3. Акцизи	III. Фінансова підтримка галузей народного господарства 1. Промисловість, будівництво 2. Сільське та рибне господарство 3. Транспорт, дорожнє господарство 4. Житлово-комунальне господарство
III. Трансферти з бюджетів інших рівнів	IV. Правоохоронна діяльність
	V. Інше

ТЕРМІН

Як економічна категорія доходи місцевих бюджетів відображають відносини щодо формування та використання фінансових ресурсів на регіональному рівні, призначених для реалізації функцій місцевих органів влади

Основні способи мобілізації грошових коштів до дохідної частини місцевих бюджетів

- ➔ •пряме вилучення доходів з комунальних підприємств;
- ➔ •отримання доходів від комунального майна та власних послуг;
- ➔ •перерозподіл доходів юридичних та фізичних осіб за допомогою податків;
- ➔ •залучення муніципальних позик

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ВИДІВ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

податкові надходження

неподаткові надходження

доходи від операцій
з капіталом

трансферти

цільові фонди

фінансування за активними
операціями

Класифікуючи доходи місцевих бюджетів відповідно до системи розподілу податків, виділяють:

 фіксовані (або закріплені) доходи — це доходи, закріплені виключно за певним рівнем бюджету, хоча базу оподаткування та ставки податків і зборів визначає центральний уряд, зокрема, державне мито (закріплене за державним бюджетом та бюджетами місцевого самоврядування у частині, що належить відповідним бюджетам), податок на прибуток комунальних підприємств, податок з власників транспортних засобів (закріплені за місцевими бюджетами);

 регулюючі доходи — це доходи, які діляться між окремими бюджетами в певному процентному співвідношенні. Тобто, це загальнодержавні податки, що підлягають розщепленню між різними рівнями бюджетів і щорічно змінюються. До цієї категорії відносились податок на додану вартість, прибутковий податок з громадян, акцизи;

 власні доходи — це доходи, які утворюються за рахунок податків і зборів, які спрямовуються на виконання функцій місцевого самоврядування. Власні доходи належать місцевому органу влади, формуються на підвідомчій йому території на основі рішень цього уряду. Місцеві органи влади мають певний ступінь контролю за вказаними надходженнями, що здійснюється за допомогою ставок або бази оподаткування.

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

Податок на нерухоме майно,
відмінне від земельної ділянки
Збір за місця для паркування
транспортних засобів
Збір за провадження деяких видів
підприємницької діяльності
Туристичний збір

СТРУКТУРА ДОХІДНИХ ДЖЕРЕЛ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ, %

Група доходів	Рік				
	2004	2005	2006	2007	2008
Податкові надходження	46,2	45,1	47,3	44,6	43,8
Неподаткові надходження	5,5	4,2	3,9	5,2	5,5
Доходи від операцій з капіталом	4,3	4,5	3,7	4,4	3,9
Цільові фонди	1,5	1,2	1,1	1,2	1,0
Офіційні трансферти	42,5	45,0	44,0	44,6	45,8
Усього	100	100	100	100	100

3.3. Види податкових і неподаткових надходжень до місцевих бюджетів

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Податкові надходження	<i>1. Податки на доходи, податки на прибуток:</i> — податок з доходів фізичних осіб; — податок на прибуток підприємств і організацій, що належать до комунальної власності. <i>2. Податки на власність:</i> — податок на транспортні засоби. <i>3. Збори за спеціальне використання природних ресурсів:</i> — плата за користування надрами; — збір за спеціальне використання води; — збір за спеціальне використання лісових ресурсів. <i>4. Інші податки:</i> — місцеві податки і збори; — податки, не віднесені до інших категорій; — фіксований сільськогосподарський податок; — єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва

Неподаткові надходження	<i>1. Доходи від власності та підприємницької діяльності:</i> — частина прибутку (доходу) господарських організацій (які належать до комунальної власності або у статутних фондах яких є частка комунальної власності), що вилучається до бюджету; — надходження від грошово-речових лотерей; — надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних бюджетних коштів; — дивіденди, нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади; — адміністративні штрафи та інші санкції; — інші надходження. <i>2. Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу:</i> — плата за утримання дітей у школах-інтернатах; плата за утримання вихованців шкіл та професійно-технічних училищ соціальної реабілітації; — плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що перебуває у комунальній власності; — державне мито; — плата за надані в оренду водні об'єкти місцевого значення. <i>3. Інші неподаткові надходження:</i> — надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності; — доходи від операцій з кредитування та надання гарантій, у тому числі відсотки за користування позиками, які надавалися з місцевих бюджетів; — інші надходження. <i>4. Власні надходження бюджетних установ:</i> — плата за послуги, що надаються бюджетними установами; — інші джерела власних надходжень бюджетних установ
Доходи від операцій з капіталом	<i>1. Надходження від продажу основного капіталу:</i> — надходження коштів від реалізації безхазяйного майна, майна, що за правом спадкоємства перейшло у власність держави, та скарбів, знахідок, а також валютні цінності і грошові кошти, власники яких невідомі; — надходження від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності. <i>2. Надходження від продажу землі і нематеріальних активів</i>
Трансферти	1. Субсидії. 2. Субвенції. 3. Дотації.

3.4. Формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевих податків і зборів

Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки

Платники: Фізичні та юридичні особи, в тому числі нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової нерухомості	Ставка податку: 1. Для квартир, загальна площа яких не перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, загальна площа яких не перевищує 500 кв. метрів, ставки податку не можуть перевищувати 1 відсоток розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року 2. Для квартир, загальна площа яких перевищує 240 кв. метрів, та житлових будинків, загальна площа яких перевищує 500 кв. метрів, ставка податку становить 2,7 відсотка розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного (податкового) року.
База оподаткування: Житлова площа об'єкта житлової нерухомості	
Об'єкт оподаткування: Об'єкт житлової нерухомості	
Пільги зі сплати податку: База оподаткування об'єкту житлової нерухомості, що перебуває у власності фізичної особи-платника податку, зменшується: а) для квартири — на 120 кв. метрів; б) для житлового будинку — на 250 кв. метрів. Таке зменшення надається один раз за базовий податковий (звітний) період і застосовується до об'єкту житлової нерухомості, у якій фізична особа-платник податку зареєстрована в установленому законом порядку, або, за вибором такого платника, до будь-якого іншого об'єкту житлової нерухомості, який перебуває у його власності.	

Збір за місяця для паркування транспортних засобів

Платники: юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи-підприємці, які організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках	Об'єкт оподаткування: земельна ділянка, яка спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету
Порядок обчислення та строки сплати: Сплачується авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця за місцем розташування спеціально відведеного місця для паркування транспортних засобів. Остаточна сума збору, обчислена відповідно до податкової декларації за податковий (звітний) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду	Граничні ставки: — від 0,03 до 0,15 відсотка мінімальної заробітної плати

Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності

Платники:

суб'єкти господарювання (юридичні особи та фізичні особи-підприємці), їх відокремлені підрозділи, які отримують торгові патенти та провадять окремі види підприємницької діяльності

Об'єкт оподаткування:

- а) торговельна діяльність у пунктах продажу товарів;
- б) діяльність з надання платних побутових послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України;
- в) торгівля валютними цінностями у пунктах обміну іноземної валюти;
- г) діяльність у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей)

Граничні ставки:

- за провадження торговельної діяльності (від 0,04 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати);
- за здійснення торгівлі валютними цінностями (1,2 розміру мінімальної заробітної плати);
- за здійснення діяльності у сфері розваг (від 0,1 до 1 розміру мінімальної заробітної плати);
- за провадження торговельної діяльності із придбанням пільгового торгового патенту (0,05 розміру мінімальної заробітної плати);
- за провадження торговельної діяльності із придбанням короткотермінового торгового патенту за один день (0,02 розміру мінімальної заробітної плати)

Пільговий торговий патент поширюється на торгівлю товарами:

- а) повсякденного вжитку, продукти харчування, вироби медичного призначення для індивідуального користування, технічні та інші засоби реабілітації;
- б) військової атрибутики;
- в) насіння та посадкового матеріалу овочевих, баштанних, кормових та квіткових культур, кормових корнеплодів та картоплі;
- г) сірників;
- г) термометрів та індивідуальних діагностичних приладів

Туристичний збір

Платники:

громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк

Граничні ставки:

від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору

База оподаткування:

вартість усього періоду проживання

Не є платниками збору особи, які:

- а) постійно проживають, у тому числі на умовах договорів найму, у селі, селищі або місті, радами яких встановлено такий збір;
- б) особи, які прибули у відрядження;
- в) інваліди, діти-інваліди та особи, що супроводжують інвалідів I групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжувачого);
- г) ветерани війни;
- г) учасники ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;
- д) особи, які прибули за путівками та курсовками в санаторії та пансіонати

Терміни і поняття

---

*місцеві фінансові ресурси
доходи місцевих бюджетів
централізовані фонди
децентралізовані фонди
податкові надходження
неподаткові надходження
операції з капіталом
офіційні трансферти
власні доходи
регулюючі доходи
місцеві податки і збори.*

Питання для перевірки знань

---

1. Що займає основне місце в структурі матеріальної основи місцевого самоврядування?
2. У яку групу доходів входить плата за видачу ліцензій та сертифікатів?
3. Назвати та охарактеризувати функції місцевих бюджетів.
4. Яку частку займають місцеві податки і збори у структурі доходів місцевих бюджетів?
5. Скільки існує місцевих зборів? Їх характеристика.

Завдання для індивідуальної роботи

Проаналізувати питому вагу місцевих податків у загальній структурі доходів окремо визначеного бюджету протягом обумовленого періоду на підставі фактичного аналітичного матеріалу

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України. — К. : ВРУ, 2010. — 156 с.
2. Податковий кодекс України. — К. : ВРУ, 2010. — 670 с.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 1999 р.
4. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.
5. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси : навч. посіб. — Тернопіль : Астон, 2004. — 140с.
6. *Музика О. А.* Доходи місцевих бюджетів за українським законодавством : монографія. — К. : Атіка, 2004. — 344 с.

ТЕМА 4

СИСТЕМА ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

- 4.1. Склад та структура видатків місцевих бюджетів.
- 4.2. Фінансування власних і делегованих державою повноважень.
- 4.3. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.
- 4.4. Характеристика видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів різних рівнів.

Резюме
Терміни і поняття
Питання для перевірки знань
Завдання для індивідуальної роботи
Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ сутність видатків та витрат бюджету;
- ✓ методи планування видаткової частини місцевих бюджетів;
- ✓ специфіку програмно-цільового методу планування;
- ✓ призначення та напрями використання видатків поточного бюджету;
- ✓ особливості розмежування видів видатків між різними рівнями бюджетів,

а також уміти:

- готувати матеріали щодо більш глибокого вивчення видатків місцевих бюджетів;
- диференціювати методи планування залежно від поставлених цілей та об'єкту планування;
- визначати необхідні резерви для фінансування видатків місцевих бюджетів.

Резюме

Вивчення цієї теми передбачає докладне та всебічне вивчення сутності, призначення та характеристики видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів — це економічні відносини, що виникають у зв'язку з розподілом централізованих коштів, що перебувають у розпорядженні відповідних органів влади, та децентралізованих коштів, що є власністю місцевих органів влади.

Зауважимо, що регулювання бюджетних видатків виявляється насамперед у цільовому спрямуванні бюджетних коштів. Найважливіший принцип планування бюджетних видатків полягає у дотриманні пропозиції розподілу коштів з огляду на реальну необхідність у них. Видатки бюджету (як і доходи) на наступний рік до поточного року плануються з урахуванням результатів використання коефіцієнтів зростання. Це дає змогу обґрунтувати доцільність збільшення бюджетних видатків і правильно спланувати їх на майбутнє.

У сучасній науці існує багато методів планування місцевих бюджетів. Їх специфіка зумовлює виокремлення таких методів, як:

1. Нормативний.
2. Розрахунково-аналітичний.
3. Балансовий.
4. Оптимізації планових рішень.
5. Економіко-математичного моделювання.

На сучасному етапі при плануванні місцевих та державного бюджетів застосовується **програмно-цільовий метод**. Суть методу полягає в плануванні бюджету органу місцевого самоврядування на основі розробки, аналізу, впровадження програм розподілу фінансових ресурсів (бюджетних програм). Бюджетна програма — це систематизований перелік заходів, направлених на досягнення загальної мети відповідно до поставлених завдань, виконання яких передбачає здійснення фінансування з місцевого чи Державного бюджетів.

На сьогодні програмно-цільовий метод не застосовується щодо місцевих бюджетів.

Склад і структура видатків місцевих бюджетів визначається їх економічним змістом та роллю в розподілі національного доходу.

Відповідно до законодавства, а саме згідно зі ст. 61 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні», видатки всіх бюджетів поділяються окремо на поточні видатки і видатки розвитку.

Напрями використання поточного бюджету:

- соціальний захист та соціальне забезпечення;
- соціально-культурна сфера;

- охорона здоров'я;
- фізична культура і спорт;
- видатки на засоби масової інформації;
- видатки на житлово-комунальне господарство;
- видатки на фінансування пасажирського транспорту;
- видатки на утримання органів влади.

Перелік видатків бюджету розвитку включає витрати на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності, субвенції з державного бюджету та кошти на реалізацію програми соціально-економічного розвитку міста, капітальне будівництво, придбання обладнання, транспортних засобів та іншої техніки, решту видатків на розширене відтворення, а також на фінансування субвенцій та на сплату основної частини боргу органів місцевого самоврядування. У разі нестачі основних поточних доходів бюджет розвитку може балансуватися за рахунок передачі частини коштів із загального фонду бюджету або здійснення запозичень.

Бюджет розвитку має фінансувати розширене відтворення всіх сфер діяльності на місцевому рівні. Його бюджетні пріоритети можуть змінюватися залежно від того, як виконується поточний бюджет. Основні принципи бюджету розвитку такі: тісний зв'язок з поточним бюджетом; зміна бюджетних пріоритетів; виконання в міру надходження коштів; напрями використання бюджету розвитку: капітальні вкладення на розвиток виробництва; внески до статутних фондів; погашення основної суми боргу.

Співвідношення між поточним бюджетом і бюджетом розвитку нестабільне і зазвичай залежить від досягнутого рівня економічного та соціального розвитку регіону.

Видатки місцевих бюджетів можна поділити на дві окремі частини:

- видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування;
- видатки, пов'язані з реалізацією делегованих законом повноважень органів державної виконавчої влади.

Слід пам'ятати, що держава має фінансувати в повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади. Кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування цих повноважень, щороку передбачаються в Законі України про Державний бюджет України.

Наступним питанням, на якому акцентується особлива увага є питання розподілу видатків місцевих бюджетів, які враховуються та не враховуються при обчисленні обсягу міжбюджетних трансфертів.

Розмежування видів видатків за делегованими державними повноваженнями між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи:

1) перша група — видатки на фінансування бюджетних установ, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою, і які розташовані найближче до споживачів;

2) друга група — видатки на фінансування бюджетних установ, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України;

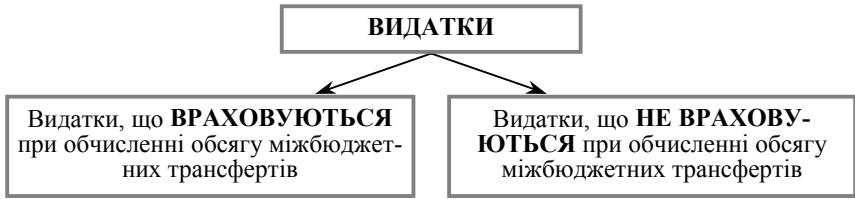
3) третя група — видатки на фінансування бюджетних установ, які забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування специфічних програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.

4.1. Склад та структура видатків місцевих бюджетів

 Видатки місцевих бюджетів — це економічні відносини, які виникають у зв'язку з розподілом централізованих коштів, що перебувають у розпорядженні відповідних органів влади, та децентралізованих коштів, які є власністю місцевих органів влади

МЕТОДИ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

НОРМАТИВНИЙ	на базі заздалегідь установлених норм та техніко-економічних нормативів розраховується потреба суб'єкта господарювання у фінансових ресурсах та їх джерелах
РОЗРАХУНКОВО-АНАЛІТИЧНИЙ	за базовий індекс беруть зміни цього індексу в планованому періоді, а потім розраховується планова величина його показника
БАЛАНСОВИЙ	через побудову балансу досягається взаємоув'язка наявних фінансових ресурсів та фактичної потреби в них
ОПТИМІЗАЦІЇ ПЛАНОВИХ РІШЕНЬ	розробляють кілька варіантів планових показників, з яких вибирають найоптимальніший
ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ	дає змогу дослідити кількісне відображення взаємозв'язків між фінансовими показниками та чинниками цього показника

ПРОГРАМНО ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД (використовується Міністерством фінансів України)

Суть методу полягає у плануванні бюджету органу місцевого самоврядування на основі розробки, аналізу, впровадження програм розподілу фінансових ресурсів (бюджетних програм)

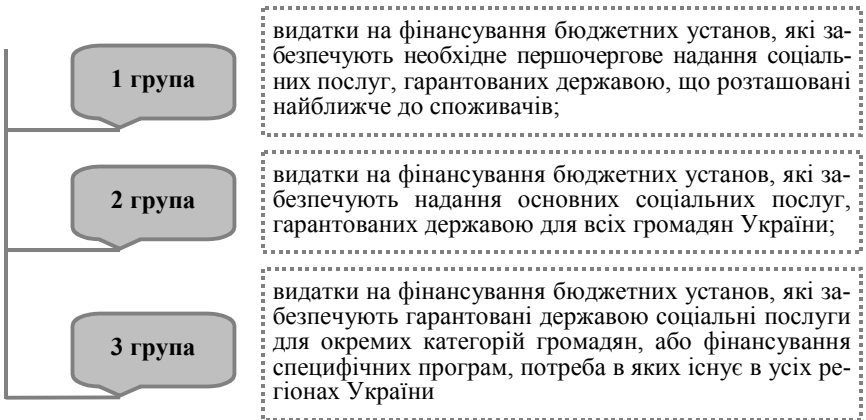
Бюджетна програма — це систематизований перелік заходів, спрямованих на досягнення загальної мети відповідно до поставлених завдань, виконання яких передбачає здійснення фінансування із місцевого чи Державного бюджету

Структура видатків місцевих бюджетів

Поточні: • соціальний захист та соціальне забезпечення • соціально-культурна сфера • охорона здоров'я • фізична культура і спорт • житло і господарство • пасажирський транспорт • утримання органів влади	Видатки розвитку: • інвестиційна та інноваційна сфера • субвенції • капітальне будівництво • придбання обладнання • сплата основної частини боргу органів місцевого самоврядування

4.2. Фінансування власних і делегованих державою повноважень

Розмежування видів видатків за делегованими державними повноваженнями

До видатків, які здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

- 1) органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення;
- 2) освіту: дошкільну освіту; загальну середню освіту (школи, дитячі садки);
- 3) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти);
- 4) сільські, селищні та міські палаци культури, клуби та бібліотеки;
- 5) місцеву міліцію

До видатків, які здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на

- 1) державне управління:
  - а) органи місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення;
  - б) органи місцевого самоврядування районного значення;
- 2) освіту:
  - а) дошкільну освіту (у містах республіканського Автономної Республіки Крим та містах обласного значення);
  - б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади, у тому числі: школи, дитячі садки (для міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, вечірні (змінні) школи;
  - в) заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячі будинки тощо;
  - г) інші державні освітні програми;
  - г) вищу освіту (вищі навчальні заклади I—IV рівнів акредитації, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, спільній власності територіальних громад, а також вищі навчальні заклади державної та комунальної форм власності)

Видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

- 1) місцеву пожежну охорону;
- 2) позашкільну освіту;
- 3) соціальний захист та соціальне забезпечення:
  - а) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
  - б) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення;
  - в) програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів;
- 4) місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів;
- 5) культурно-мистецькі програми місцевого значення;
- 6) програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації місцевого значення;
- 7) місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;
- 8) типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення;
- 9) транспорт, дорожнє господарство:
  - а) регулювання цін на послуги метрополітену за рішеннями органів місцевого самоврядування;
  - б) експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (в тому числі роботи, що проводяться спеціалізованими монтажньо-експлуатаційними підрозділами);

в) будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення;

10) заходи з організації рятування на водах;

11) обслуговування боргу органів місцевого самоврядування;

12) програми природоохоронних заходів місцевого значення;

13) управління комунальним майном;

14) регулювання земельних відносин;

15) інші програми, затверджені відповідною радою згідно із законом

Критерій врахування місцевих бюджетів при обчисленні обсягу міжбюджетних трансфертів

Враховуються:

1. Державне управління
2. Освіту
3. Охорону здоров'я
4. Соціальний захист та соціальне забезпечення
5. Державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми
6. Державні програм розвитку фізичної культури і спорту

Не враховуються:

1. Місцеву пожежну охорону
2. Позашкільну освіту
3. Соціальний захист та соціальне забезпечення
4. Місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів
5. Культурно-мистецькі програми місцевого значення
6. Програми підтримки кінематографії та ЗМІ місцевого значення
7. Місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту
8. Транспорт, дорожнє господарство, тощо

4.3. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами

Важливе значення має передача видатків на виконання власних повноважень між місцевими бюджетами, а саме:

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти відповідних бюджетів для виконання власних повноважень

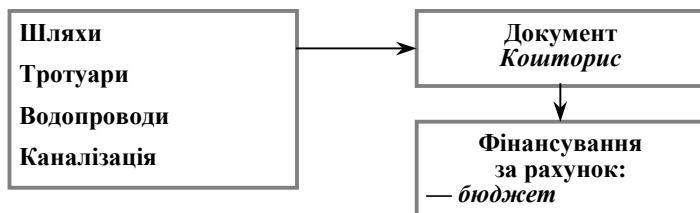
Міські (міст республіканського та міст обласного значення) ради та районні ради можуть передати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень Верховній Раді Автономної Республіки Крим чи обласній раді з передачею відповідних коштів до бюджету Автономної Республіки Крим чи до обласного бюджету у вигляді бюджетного трансферту

Сільські, селищні та міські (міст районного значення) ради можуть передавати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень районній раді чи раді іншої територіальної громади з передачею коштів до відповідного бюджету у вигляді бюджетного трансферту

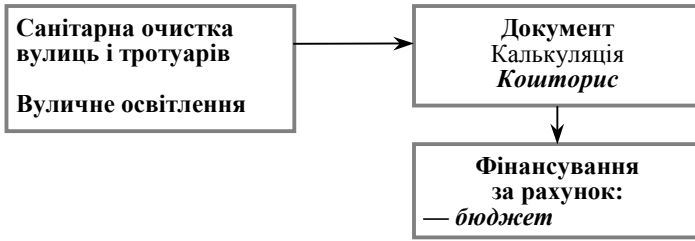
4.4. Характеристика видатків, що здійснюються з місцевих бюджетів різних рівнів

Капітальний ремонт

Поточне утримання об'єктів міського благоустрою

Терміни і поняття

---

*видатки місцевих бюджетів
методи планування
програмно-цільовий метод
поточні видатки
видатки розвитку
кошторис
делеговані повноваження.*

Питання для перевірки знань

---

1. За допомогою яких методів здійснюється планування місцевих бюджетів?
2. Склад видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.
3. Характеристика та призначення бюджетної програми.
4. Назвіть витрати на благоустрій міст і селищ.
5. Які існують напрями використання поточного бюджету?

Завдання для індивідуальної роботи

Обчисліть другий коштик видатків обумовленого місцевого бюджету на плановий період.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України. — К. : ВРУ, 2010. — 156 с.
2. Податковий кодекс України. — К.: ВРУ, 2010. — 670 с.
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 1999 р.
4. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний ун-т «Киево-Могилянська академія». — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.
5. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси : навч. посіб. — Тернопіль : Астон, 2004. — 140 с.

ТЕМА 5

ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ ТА БЮДЖЕТНЕ РЕГУЛЮВАННЯ

5.1. Система фінансового вирівнювання: її необхідність та об'єктивні критерії побудови.

5.2. Сутність міжбюджетних відносин в Україні, їх склад і структура.

5.3. Взаємовідносини в бюджетній сфері між різними рівнями місцевих бюджетів, їх особливості.

5.4. Порядок використання інструментів бюджетного регулювання між різними рівнями місцевих бюджетів.

5.5. Шляхи вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

✓ сутність, необхідність та об'єктивні критерії побудови системи фінансового вирівнювання;

✓ сутність міжбюджетних відносин в Україні, їх склад і структуру;

✓ види та особливості взаємовідносин у бюджетній сфері між різними рівнями місцевих бюджетів;

✓ порядок використання інструментів бюджетного регулювання між різними рівнями місцевих бюджетів;

✓ шляхи вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні;

УМІТИ:

• швидко та ефективно знаходити інформацію для поглибленого вивчення проблем фінансового вирівнювання в Україні;

• орієнтуватись у видах і формах взаємозв'язків в бюджетній сфері, порядку використання інструментів бюджетного регулювання між різними рівнями місцевих бюджетів;

- використовувати здобуті знання для пропозицій щодо вдосконалення системи фінансового вирівнювання та міжбюджетних відносин в Україні.

Резюме

Термін «фінансове вирівнювання» походить з англ. *fiscal* (фіскальний; грошовий, фінансовий) *equilization* (вирівнювання). Поняття «фінансове вирівнювання» трактується як процес перерозподілу фінансових ресурсів на користь адміністративно-територіальних одиниць, які не мають достатніх власних доходів. Фінансове вирівнювання — це система трансфертів фінансових ресурсів між юрисдикціями різних рівнів державного управління, метою якої є встановлення однакових вихідних умов щодо формування фінансового потенціалу або надання публічних послуг. Основна суть — забезпечення можливостей органів субцентральної влади виконання їх обов'язків щодо надання мешканцям відповідної території однакового обсягу публічних послуг за однакового фіскального навантаження.

Вирівнювання виконує кілька функцій. Найчастіше в науковій літературі згадується коригування негативних наслідків фіскального федералізму. Разом з тим, вирівнювання може бути застосоване як інструмент досягнення горизонтальної рівності між резидентами різних регіонів. Вирівнювання може виконувати стабілізаційну функцію, що дає змогу суб'єктам системи вирівнювання уникнути або принаймні знизити вплив непередбачуваних негативних явищ, з якими ці суб'єкти не можуть впоратися самотійно. Наступна функція фінансового вирівнювання — коригувальна. За допомогою фінансового вирівнювання коригуються неефективні рішення органів місцевого самоврядування.

До складу системи фінансового вирівнювання належать п'ять компонентів: дохідна спроможність місцевих бюджетів, видаткові потреби, фонд фінансового вирівнювання, безумовні трансферти місцевим бюджетам, внески з місцевих бюджетів до фонду фінансового вирівнювання, формула фінансового вирівнювання. Системи фінансового вирівнювання, зокрема правовий статус її складових інститутів та інструментів, відрізняються в різних країнах. Зазначені відмінності зумовлені тим, що формування систем фінансового вирівнювання пов'язане з комплексом факторів соціально-економічного характеру.

Систему фінансового вирівнювання з позицій теорії державних фінансів формують трансферти вирівнювання на виконання делегованих органам місцевого самоврядування та місцевим органам державної влади повноважень. Таке поняття тотожне з поняттям бюджетного регулювання. При цьому з позицій теорії місцевих фінансів система фінансового вирівнювання складається з трансфертів, що надаються з бюджетів одних громад до бюджетів інших громад задля підвищення фіскальної спроможності таких бюджетів на виконання власних повноважень громад.

Можна виділити форми взаємовідносин між бюджетами: субсидювання (субсидії, субвенції, дотації); вилучення коштів; взаємні розрахунки; бюджетні позички. Законодавство України передбачає такі види трансфертів бюджетам самоврядування: 1) трансферти з Державного бюджету України; 2) трансферти між бюджетами самоврядування; 3) дотації для фінансування делегованих державних повноважень бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, районним бюджетам та бюджетам міст обласного значення. Як дотації, так і субвенції мають надаватися на єдиних для всіх суб'єктів міжбюджетних відносин засадах із використанням простої і зрозумілої методики. Це дасть змогу усунути непрозорість системи бюджетного регулювання в цілому і порядку надання фінансової допомоги місцевим бюджетам зокрема.

Досліджуючи міжбюджетні відносини, доцільно розглянути такий елемент, як бюджетний механізм, у складі якого як сукупності визначених видів бюджетних відносин, специфічних методів мобілізації і використання бюджетних ресурсів створюється набір фінансових інструментів, які впливають на різні аспекти суспільного розвитку. При цьому дієвість бюджетного механізму, на основі якого реалізуються бюджетні функції, визначається дієвістю окремих інструментів, зокрема інструментів бюджетного регулювання. В Україні традиційно використовують такі інструменти бюджетного регулювання: власні доходи; відсоткові відрахування від загальнодержавних податків і доходів (регулюючі та закріплені доходи); міжбюджетні трансферти; бюджетні позички.

Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між Державним бюджетом України та місцевими бюджетами здійснюється за формулою, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 р. № 1195 (далі — постанова) з урахуванням змін і доповнень. Формула розроблена відповідно до статей 97 і 98 Бюджетного кодексу України для розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між Державним бюджетом України, бюдже-

том Автономної Республіки Крим, обласними бюджетами, бюджетами міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетами районів.

На сьогодні більшість розвинутих країн активно впроваджують та вдосконалюють явні та приховані фінансові інструменти, які послаблюють фіскальні відмінності між юрисдикціями. Важливість фіскальної еквілізації посилюється не тільки широким застосуванням як у федеративних, так і в унітарних країнах, а й фактом наявності принципів, методів та об'єктів фінансового вирівнювання, що лягли в основу як фінансової системи, так і конституційного права.

Основні засади фінансового вирівнювання європейських країн реалізуються за чотирма базовими напрямками: розмежування видаткових повноважень; розподіл дохідних повноважень; застосування міжбюджетних трансфертів вирівнювання; впровадження формульних підходів вирівнювання доходів та видатків. У європейських країнах за кожним з цих напрямків запроваджено відповідні заходи, що ґрунтуються на системі принципів.

Принципове значення для удосконалення системи фінансового вирівнювання в Україні має теоретико-методологічне обґрунтування розмежування повноважень, з урахуванням фінансової автономії, виключних компетенцій органів місцевого самоврядування. Зважаючи на необхідність збалансованого розвитку фінансової системи України, реформування міжбюджетних відносин у частині уточнення видаткових повноважень органів місцевого самоврядування, що є складовою системи фінансового вирівнювання, має ґрунтуватися на принципах: макроекономічної стабільності, продуктивної орієнтації, міжмуніципальної кооперації, зменшення регіональної поляризації, відповідності видаткових повноважень наявній муніципальній інфраструктурі, визначення основних або обов'язкових видатків, що фінансуються за рахунок трансфертів вирівнювання.

5.1. Система фінансового вирівнювання: її необхідність та об'єктивні критерії побудови

Зміст і мета фінансового вирівнювання

Мета фінансового вирівнювання

перерозподіл фінансових ресурсів на користь тих владних рівнів, які мають вертикальні та горизонтальні фіскальні дисбаланси задля їх усунення

Форми, методи та системи фінансового вирівнювання

Форми фінансового вирівнювання

вертикальне
горизонтальне
вирівнювання доходів
місцевих органів влади
вирівнювання видатків цих органів влади

Методи фінансового вирівнювання

способи його здійснення на основі використання таких інструментів, зокрема фондів фінансового вирівнювання, загальних і спеціальних трансфертів, внесків територій, розподілених і переданих податків та ін.

Системи фінансового вирівнювання*

Перша — необхідні для фінансового вирівнювання ресурси акумулюються в бюджеті центрального уряду, а потім перерозподіляються на користь окремих територій, які потребують допомоги.

Друга — ґрунтується на засадах самофінансування, тобто необхідні для вирівнювання ресурси акумулюються в спеціальних фондах самими територіями без участі бюджету центрального уряду

* Характерні для горизонтальної форми вирівнювання в окремих країнах.

Запровадження в Україні фінансового вирівнювання зумовлено рядом обставин

- нерівномірністю територіального розміщення продуктивних сил;
- диференціацією обсягів витрат у сфері надання державних і громадських послуг та цін на ці послуги;
- необхідністю проведення ефективних заходів із забезпечення єдиних стандартів державних і громадських послуг на всій території держави;
- потребою передачі від центральної влади на місцевий рівень значної частини видатків;
- існуванням так званих «зовнішніх ефектів» із соціальних виплат;
- нерівномірністю соціально-економічного розвитку територій, наявністю «депресивних» регіонів

5.2. Сутність міжбюджетних відносин в Україні, їх склад і структура

Зміст міжбюджетних відносин та мета їх регулювання

Міжбюджетні відносини

це форма взаємозв'язків і взаємозалежностей між окремими ланками бюджетної системи, з приводу розподілу видаткових повноважень та забезпечення бюджетів відповідними фінансовими ресурсами

це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України (Бюджетний кодекс України)

Мета регулювання міжбюджетних відносин

Забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які мають забезпечувати виконання цих повноважень, тобто перерозподіл бюджетних ресурсів

Форми, види та напрями міжбюджетних взаємовідносин

5.3. Взаємовідносини в бюджетній сфері між різними рівнями місцевих бюджетів, їх особливості

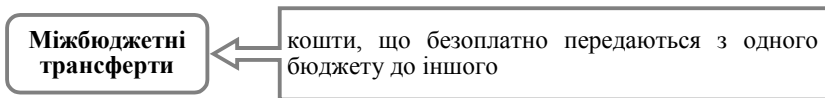
Сфера дії міжбюджетних відносин

ФОРМИ РУХУ БЮДЖЕТНИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН

Міжбюджетні трансферти	Об'єднання коштів бюджетів
Дотації вирівнювання Субвенції Кошти, що передаються Інші дотації	Для спільного фінансування, виконання спільних проектів і програм

Зміст міжбюджетних трансфертів та їх види

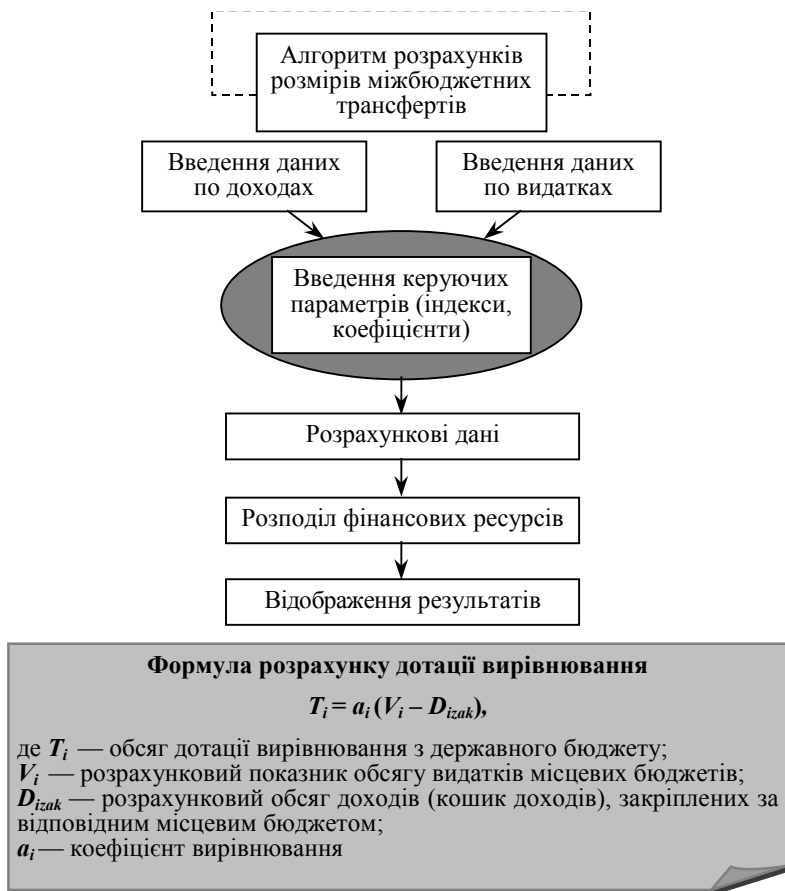

ВИДИ ТРАНСФЕРТІВ БЮДЖЕТАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

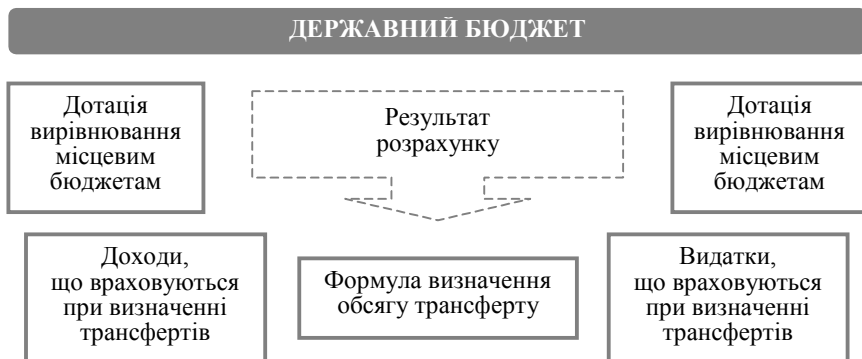
Трансферти з Державного бюджету України	Трансферти між місцевими бюджетами	дотації для фінансування делегованих державних повноважень бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, районним бюджетам і бюджетам міст обласного значення
• субвенції на фінансування спеціальних соціальних послуг, які держава гарантує населенню; • субвенції на компенсацію втрат доходів бюджетів органів самоврядування на виконання їхніх повноважень внаслідок надання встановлених державою пільг; • цільові субвенції на виконання інвестиційних проектів; • субвенції на виконання містом Києвом функцій столиці України; • цільові субвенції для районів, які згідно із законами України визначено зоною надзвичайної екологічної ситуації; • інші субвенції	• субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності таких об'єктів; • субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад міст, селищ і сіл; • цільові субвенції на виконання інвестиційних проектів; • інші субвенції	

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ В УКРАЇНІ

Вид	Цільове спрямування
Дотації вирівнювання	Бюджету Автономної Республіки Крим, обласним, районним бюджетам та бюджетам міст обласного значення
	Бюджетам районів у містах, сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань
Субвенції	субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності таких об'єктів
	субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад міст, селищ і сіл
	цільові субвенції на виконання інвестиційних проектів
	субвенції на компенсацію втрат доходів бюджетів органів самоврядування на виконання їхніх повноважень внаслідок надання встановлених державою пільг
	цільові субвенції на виконання інвестиційних проектів
	інші субвенції
Кошти, що передаються	До Державного бюджету
	До місцевих бюджетів
Інші дотації	Місцевим бюджетам

Схема розрахунку дотації вирівнювання

5.4. Порядок використання інструментів бюджетного регулювання між різними рівнями місцевих бюджетів

Поняття бюджетного регулювання

Бюджетне регулювання

діяльність щодо збалансування державного та місцевих бюджетів;
процес збалансування (вирівнювання) доходів та витрат бюджетів різних рівнів, що входять до бюджетної системи країни, як по горизонталі так і по вертикалі

МЕТА БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ДОСЯГНЕННЯ

	Вертикальне бюджетне регулювання	Горизонтальне бюджетне регулювання
Мета	Забезпечення необхідними доходними джерелами бюджетів різних рівнів відповідно до чинного порядку розмежування повноважень між органами державної влади та місцевого самоврядування	Ліквідація відмінностей у рівнях бюджетної забезпеченості в розрізі бюджетів місцевого самоврядування
Шляхи досягнення	Розподіл видатків між бюджетами і надання їм доходів, достатніх для фінансування певних видатків	Вирівнювання доходів і видатків однотипних видів місцевих бюджетів

МЕТОДИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, що надходять до місцевих бюджетів

Надання фінансової допомоги бюджетам в обсязі певної визначеної суми (міжбюджетні трансферти)

ІНСТРУМЕНТИ БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Інструменти	Зміст
Власні доходи	це доходи (податкові й неподаткові надходження), що формуються і використовуються місцевими органами влади на підвідомчій їм території
Закріплені доходи	це доходи, які повністю або у визначеній частині закріплюються за тим чи іншим бюджетом
Регульовані доходи	це доходи, що на пайовій основі розподіляються між усіма ланками бюджетної системи України
Міжбюджетні трансферти	передача коштів з одного бюджету до іншого на безповоротній основі

**СТРУКТУРА ВЛАСНИХ, ЗАКРІПЛЕНИХ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ
ТА МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ**

Показник	2002		2003		2004		2005		2006		2007	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Закріплені доходи, всього,	12 163,1	43,1	15 205,5	44,3	14 695,5	37,1	19 131,8	35,7	25 000,7	32,9	37 497,4	35,0
у т. ч.: Податок з доходів фізичних осіб	10 823,9	38,3	13 521,3	39,4	12 578,8	31,8	16 486,6	30,7	22 100,1	29,1	34 782,1	32,5
Єдиний податок для суб'єктів малого підприємства	649,9	2,3	892,2	2,6	1049,4	2,7	1371,5	2,6	1348,0	1,8	1592,6	1,5
Плата за торговий патент	311,3	1,1	361,8	1,1	512,4	1,3	668,7	1,2	767,3	1,0	869,4	0,8
Власні доходи, всього,	5590,7	19,8	6489,8	18,9	7664,6	19,4	9088,2	16,9	13 390,1	17,6	18 140,6	16,9
у т. ч.: Місцеві податки і збори	542,4	1,9	592,4	1,7	555,5	1,4	598,2	1,1	642,3	0,8	729,9	0,7
Плата за землю	1806,3	6,4	2032,3	5,9	2293,2	5,8	2718,2	5,1	3122,3	4,1	3889,3	3,6
Податок з власників транспортних засобів	587,3	2,1	600,1	1,7	658,7	1,7	833,4	1,6	1084,8	1,4	1354,6	1,3
Власні надходження бюджетних установ	1621,7	5,7	1914,6	5,6	2296,6	5,8	2721,1	5,1	3449,5	4,5	4463,4	4,2
Находження від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності	479,6	1,7	711,5	2,1	1067,6	2,7	1110,3	2,1	1513,1	2,0	1749,4	1,6
Разом доходів	19 429,3	68,8	22 577,4	65,8	22 784,9	57,5	30 301,4	56,5	39 865,5	52,5	58 348,7	54,5
Офіційні трансферти	8818,1	31,2	11 729,1	34,2	16 808,2	42,5	23 361,1	43,5	36 029,6	47,5	48 701,5	45,5
Усього доходів	28 247,4	100,0	34 306,5	100,0	39 593,1	100,0	53 662,5	100,0	75 895,1	100,0	107 050,2	100,0

5.5. Шляхи вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні

Застосування методів бюджетного регулювання в Україні зумовлено

- закріпленням у законодавстві поділом владних повноважень між виконавчою державною владою та органами місцевого самоврядування;
- розмежуванням доходів між ланками бюджетної системи;
- наявною системою оподаткування, до якої належать загальнодержавні і місцеві податки і збори;
- нерівномірністю економічного та соціального розвитку різних територій і відповідно необхідністю фінансового вирівнювання

Шляхи вдосконалення міжбюджетних відносин в Україні

- Чітке розмежування повноважень між органами державної влади та місцевими органами самоврядування
- Забезпечення місцевих органів бюджетними ресурсами на виконання делегованих повноважень
- Нарощування власної дохідної бази місцевих бюджетів (введення плати за трудові ресурси території, податку на нерухомість та ін.)
- Компенсація втрат власних доходів місцевих бюджетів унаслідок пільг, встановлених державою
- Застосовувати коригувальні коефіцієнти під час визначення обсягів видатків та трансфертів
- Та інші

Терміни і поняття

бюджетне регулювання
власні повноваження
горизонтальний та вертикальний фіскальний дисбаланс
делеговані повноваження
міжбюджетні відносини
інструменти міжбюджетних відносин
розподіл видатків між органами влади
трансферти: дотації, субсидії, субвенції
фінансове вирівнювання

Питання для перевірки знань

---

1. У чому полягає сутність міжбюджетних відносин? Які є інструменти міжбюджетних відносин?
2. Яким чином в Україні здійснюється розподіл видатків відповідно до розмежування повноважень між державною владою і органами місцевого самоврядування?
3. Як держава забезпечує виконання повноважень органів місцевої влади відповідними фінансовими ресурсами?
4. Які взаємовідносини характерні для місцевих бюджетів з Державним бюджетом?
5. Охарактеризуйте взаємовідносини в бюджетній сфері між різними рівнями місцевих бюджетів?
6. Яким чином держава стимулює у місцевих органів влади зацікавленість в мобілізації додаткових доходів?
7. Інструменти бюджетного регулювання у взаємовідносинах місцевих бюджетів із Державним бюджетом.
8. Види міжбюджетних трансфертів, що використовуються в Україні, їх характеристика.
9. Показник «норматив бюджетної забезпеченості», огляд переваг і недоліків його застосування.
10. Роль і значення трансфертів у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів: економічні та політичні аспекти.
11. Який порядок розрахунку дотації загального вирівнювання?

Завдання для індивідуальної роботи

Обчисліть дотацію загального вирівнювання на підставі фактичного статистичного матеріалу.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України // відомості Верховної Ради України, № 2456-VI від 08.07.2010 року (№2542-III від 21.06.2001 року) зі змінами та доповненнями.

2. Про Державний бюджет України на відповідний рік: Закон України // Відомості Верховної Ради України або Офіційний вісник України.

3. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2001 р. № 1195 (1195—2001-п) «Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами» (Офіційний вісник України, 2001 р., № 38, ст. 1729)

4. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів: затв. Наказом Державного казначейства України від 04.11.02 р. № 205.

5. Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту за рахунок субвенцій з державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.02 р. № 256.

6. Про міжбюджетні відносини між районним бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань: Закон України від 01.07.2004 р.

7. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.04.2002 № 490 «Про затвердження Порядку перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами».

8. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 [7] с.

9. *Лазенко І. М.* Інноваційний шлях створення фінансової бази місцевого самоврядування // *Фінанси України.* — 2008. — № 8. — С. 27—35.

ТЕМА 6

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

6.1. Порядок складання проектів місцевих бюджетів, їх взаємозв'язок з проектом Державного бюджету.

6.2. Права і обов'язки місцевих органів влади та управління щодо формування і використання місцевих бюджетів.

6.3. Головні розпорядники бюджетних коштів: їх права і обов'язки.

6.4. Особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття.

6.5. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ порядок складання проектів місцевих бюджетів та їх взаємозв'язок з проектом Державного бюджету;
- ✓ особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття;
- ✓ права та обов'язки місцевих органів влади та управління щодо формування і використання місцевих бюджетів;
- ✓ права і обов'язки головних розпорядників бюджетних коштів;
- ✓ періодичність, структуру та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів.

УМІТИ:

- орієнтуватись у бюджетному процесі на місцевому рівні.

Резюме

Бюджетний процес передбачає регламентовану нормами права діяльність, пов'язану зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за їх виконанням, розглядом звітів про виконання бюджетів, що складають бюджетну систему України. Для кращого розуміння змісту цього поняття необхідно також знати, що бюджетний процес — це організована та скоординована діяльність багатьох суб'єктів, які є його учасниками — законодавчих органів, органів державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, фінансових органів, розпорядників бюджетних коштів та ін. Така діяльність різноаспектна і полягає у формуванні цілей і завдань, яких слід досягнути завдяки використанню бюджетних ресурсів; складанні прогнозу соціально-економічного розвитку; розробці проекту бюджету, його погодженні та затвердженні; комплексі дій та заходів щодо виконання бюджету; складанні та затвердженні звіту про виконання бюджету.

В Україні бюджетний процес регламентується Конституцією України, Бюджетним кодексом, Законом України «Про Державний бюджет на відповідний рік», іншими законами України, що регулюють бюджетні правовідносини, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та центральних органів виконавчої влади, рішеннями органів АР Крим, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та ін.

Складанню проектів місцевих бюджетів передують розроблення прогнозних показників плану економічного і соціального розвитку відповідних територіальних одиниць. Ці показники становлять основу для створення проектів їх бюджетів.

Проект рішення про місцевий бюджет перед його розглядом на сесії відповідної ради схвалюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом відповідної ради. Затвердження місцевих бюджетів відбувається відповідною радою не пізніше, ніж у двотижневий термін після офіційного опублікування закону про Державний бюджет України, а бюджетів районів у містах, селищ або сіл не пізніше ніж у двотижневий термін після затвердження районного чи міського бюджету вищого рівня.

Бюджетний період, протягом якого бюджет чинний, в Україні триває з 1 січня до 31 грудня. Якщо до початку нового бюджетного періоду не прийнято відповідне рішення про місцевий бюджет, то місцеві державні адміністрації мають право здійснювати

видатки з відповідного бюджету лише на цілі, які визначені бюджетом попереднього періоду, при цьому щомісячні видатки не можуть перевищувати 1/12 обсягів видатків. Проводити капітальні видатки до прийняття рішення про бюджет забороняється.

Виконання місцевих бюджетів здійснює Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації і виконавчі органи відповідних рад. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюють територіальні органи Державного казначейства України.

Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів визначає Державне казначейство України відповідно до вимог Бюджетного кодексу України.

6.1. Порядок складання проектів місцевих бюджетів, їх взаємозв'язок з проектом Державного бюджету

Поняття бюджетного процесу на місцевому рівні

Бюджетний процес

регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства

Стадії бюджетного процесу*

складання проектів бюджетів

розгляд та прийняття Закону про Державний бюджет України, рішень про місцеві бюджети

виконання бюджету, в тому числі у разі необхідності внесення змін до Закону про Державний бюджет України, рішення про місцеві бюджети

підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього

* Бюджетний кодекс України, ст. 19.

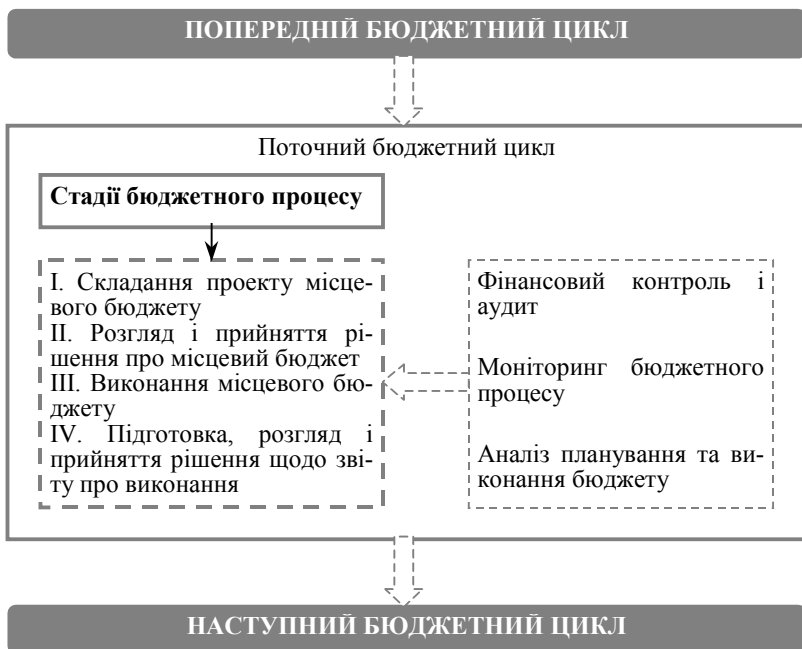
**ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ
СТАДІЙ БЮДЖЕТНОГО ПРОЦЕСУ**

Принципи	Економічний зміст
Принцип розподілу повноважень	кожному органу, який бере участь у бюджетному процесі, належить певна компетенція, за межі якої він не може виходити. Втручання інших органів і організацій у процес складання, затвердження і виконання бюджету не допускається, крім випадків, зазначених у законодавстві
Принцип включення реальності доходів і витраток показників	доходи мають включатися до бюджету за джерелами, витрати — за цільовим призначенням
Принцип гласності	показники бюджету (у тому числі і зведеного) і звіту про його виконання можна і слід оприлюднювати через засоби масової інформації
Принцип наочності	відображення показників бюджету у взаємозв'язку із загальноекономічними показниками відбувається через використання засобів максимальної інформативності результатів порівняльного аналізу, визначення темпів і пропорцій економічного розвитку
Принцип порівнянності	полягає в систематизації доходів і витраток бюджету за певними ознаками, які дають можливість здійснити загальнодержавне і міжнародне зіставлення бюджетних даних
Принцип повноти обсягу в бюджеті	до кожного бюджету включаються всі кошти, що направляються з прибутково-вдаткової частини

Нормативно-правові акти, що регламентують здійснення бюджетного процесу в Україні

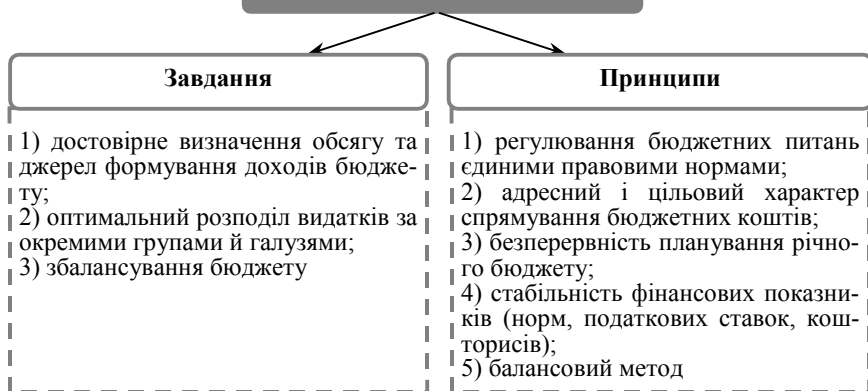
Структура бюджетного процесу на місцевому рівні

Бюджетний цикл — це період бюджетного процесу, який повністю охоплює діяльність, пов'язану зі складанням, розглядом, затвердженням і виконанням певного конкретного бюджету, а також розглядом та ухваленням рішення щодо звіту про його виконання.

Завдання і принципи бюджетного планування

БЮДЖЕТНЕ ПЛАНУВАННЯ

СТАДІЇ ПЛАНУВАННЯ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

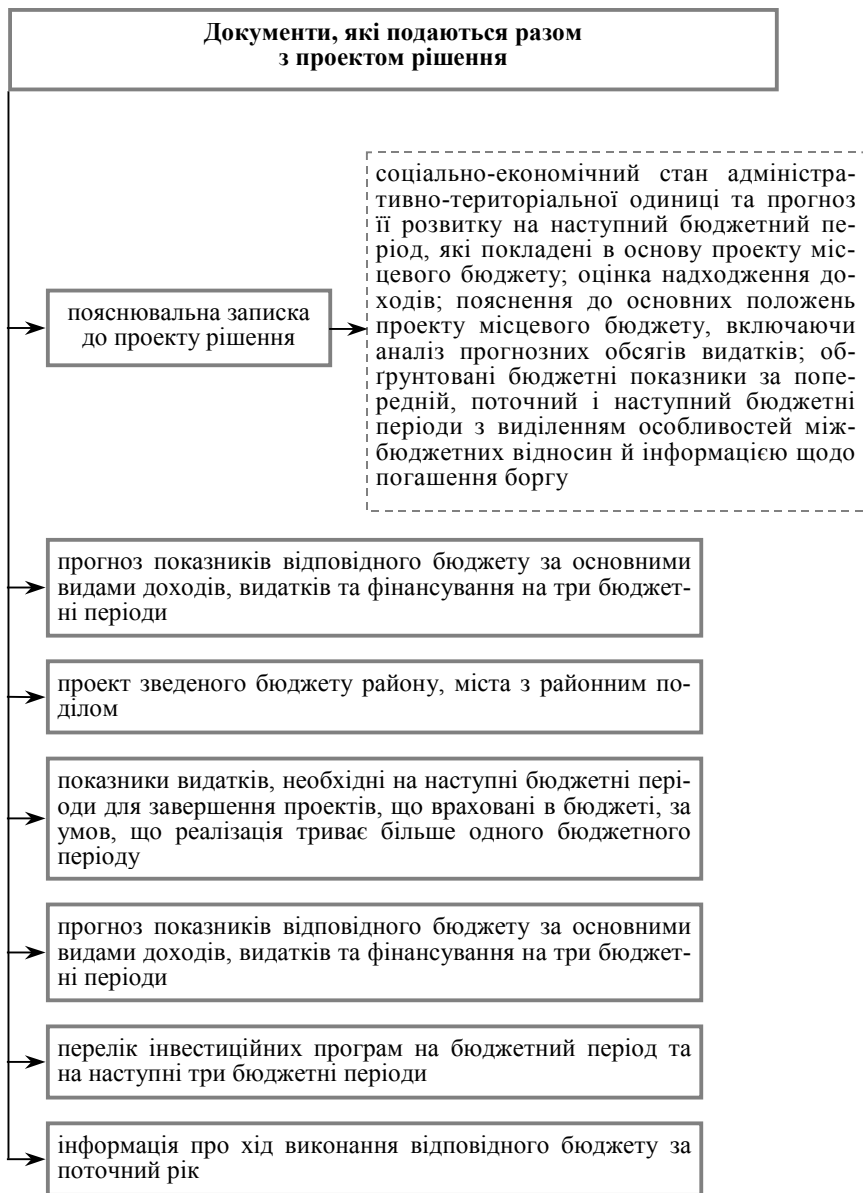
№ з/п	Стадії	Виконавці	Термін виконання
I. Складання проекту бюджету			
1	Визначення Основних напрямів бюджетної політики	Верховна Рада України	Парламентське слухання не пізніше 1 червня (першого наступного за цією датою пленарного засідання)
2	Доведення до Ради міністрів АР Крим, місцевих держадміністрацій особливостей складання розрахунків до проектів бюджетів, типові форми бюджетних запитів	Міністерство фінансів України	Після прийняття бюджетної резолюції та здійснення відповідних розрахунків
3	Подання обласним адміністраціям (Раді міністрів АРК), Міністерству фінансів та Верховній Раді України інформації для розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших показників	Райдержадміністрації, виконавчі органи місцевих рад; Рада міністрів АРК, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації	У терміни, визначені вищими органами влади
4	Доведення Раді міністрів АР Крим, місцевим держадміністраціям та виконавчим органам відповідних рад розрахунків прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їх визначення та інших показників, необхідних для складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозицій щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типова форма рішення)	Міністерство фінансів України	Після схвалення проекту Держбюджету Кабінетом Міністрів України
5	Складання і доведення до розпорядників бюджетних коштів інструкцій з підготовки бюджетних запитів, встановлення граничних обсягів бюджетних асигнувань	Місцеві фінансові органи	Після виконання пункту 4
6	Підготовка бюджетних запитів	Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів	Визначається місцевими фінансовими органами
7	Аналіз і зведення бюджетних запитів Підготовка проекту рішення про місцевий бюджет та документів, що до нього додаються	Місцеві фінансові органи	У терміни, визначені державними адміністраціями (виконавчими органами)

№ з/п	Стадії	Виконавці	Термін виконання
II. Розгляд та затвердження (прийняття рішення) про бюджет			
8	Розгляд проекту рішення про місцевий бюджет	Верховна Рада АРК, обласні, міські ради	У терміни, визначені відповідною радою
9	Затвердження бюджету АР Крим, обласних, районних і міських (крім міст районного значення) бюджетів	Верховна Рада АРК, обласні та міські ради	Не пізніше, ніж двотижневий термін після опублікування Закону про Державний бюджет України
10	Затвердження бюджетів міст районного значення, районних у містах, селищ-районних у містах, селищних і сільських бюджетів	Районні, сільські, селищні, районні у містах ради	Двотижневий термін після прийняття рішення про районний або міський бюджет

БЮДЖЕТНИЙ КАЛЕНДАР ЗАТВЕРДЖЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

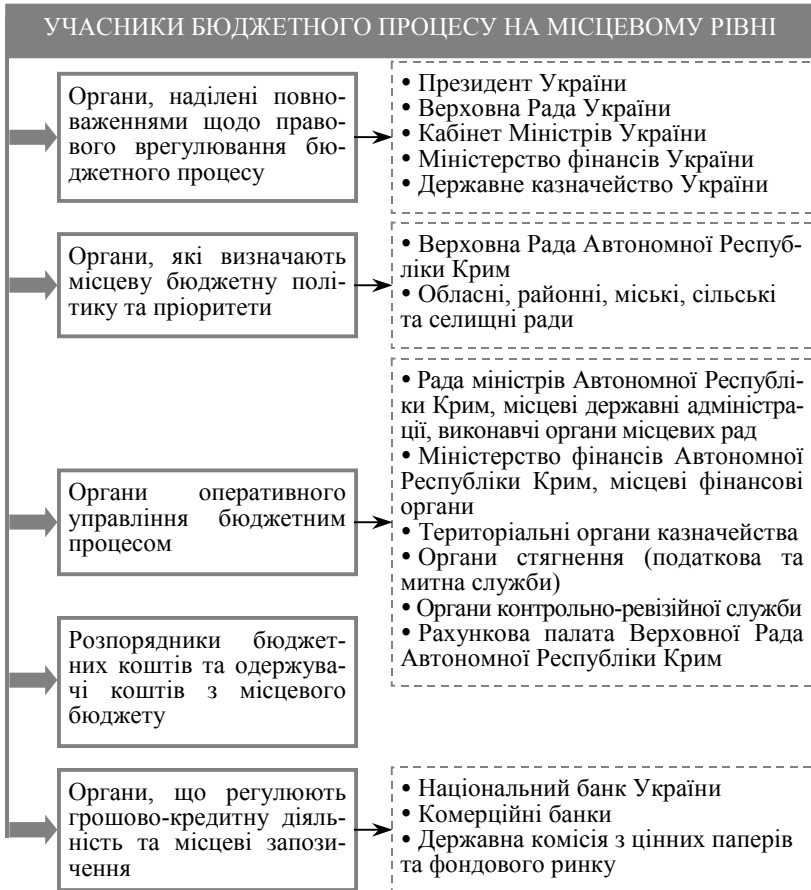
Порядок виконання	Термін виконання
Прийняття спільних рішень та укладання угод про об'єднання коштів відповідних бюджетів для виконання власних повноважень	До 1 серпня поточного року
МФУ доводить місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам особливості складання розрахунків до проектів бюджетів	До 15 вересня поточного року
КМУ доводить місцевим виконавчим органам влади положення та показники міжбюджетних відносин	Тижневий термін після ухвалення Закону України про Державний бюджет у другому читанні
Підготовка проектів рішень про місцеві бюджети	Жовтень — листопад поточного року
Затвердження бюджету АР Крим, обласних, районних і міських (крім міст районного значення) бюджетів	Двотижневий термін після опублікування Закону про Державний бюджет України
Затвердження бюджетів міст районного значення, районних у містах, селищних і сільських бюджетів	Двотижневий термін після прийняття рішення про районний або міський бюджет

Документи, які подаються разом із проектом рішення про місцевий бюджет

6.2. Права і обов'язки місцевих органів влади та управління щодо формування і використання місцевих бюджетів

Учасники бюджетного процесу на місцевому рівні

Поняття бюджетних прав органів місцевого самоврядування

сукупність прав і обов'язків місцевих органів влади, їх постійних комісій, державних адміністрацій, фінансових та інших відділів і управлінь виконкомів у галузі бюджету, тобто органів з утворення фондів грошових засобів адміністративно-територіальних одиниць й їх використання на фінансування господарської та суспільно-культурної діяльності, яка здійснюється місцевими радами, а також зі складання, розгляду та затвердження звітів про їх виконання

ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ БЮДЖЕТУ

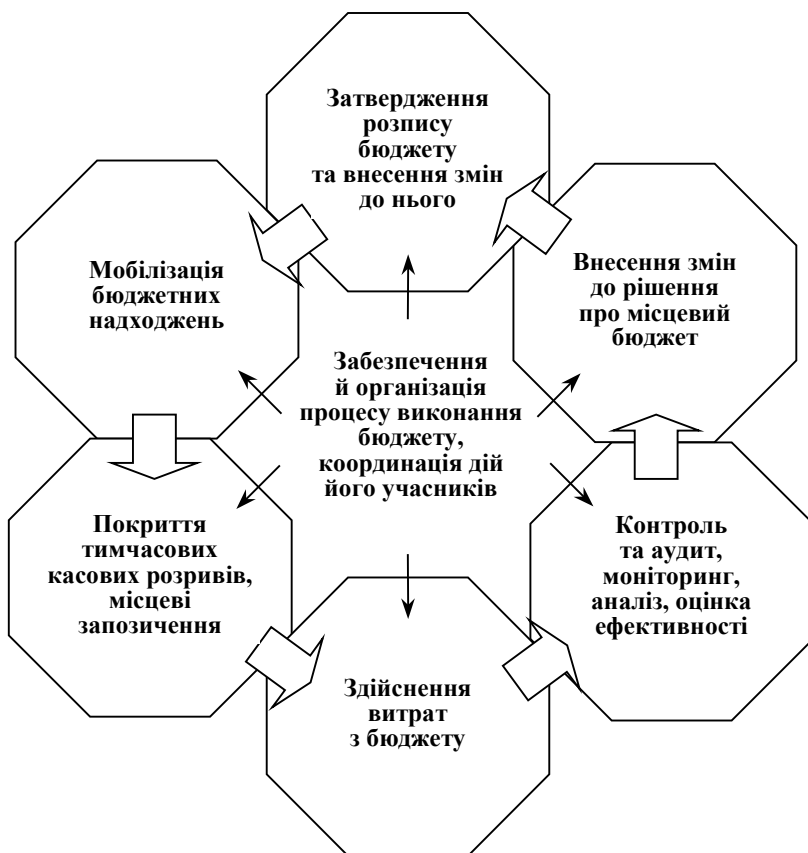
Органи місцевого самоврядування	Права і обов'язки
Права	
Місцеві органи	• приймати власний бюджет • формування дохідної частини бюджету • проведення видаткової політики • на резервний фонд та оборотну касову готівку
Обласні та районні органи місцевої влади	складання зведених бюджетів
Сільські, селищні та міські ради	введення місцевих податків і зборів затверджувати нормативи відрахувань до бюджетів тощо
Обов'язки	
Місцеві органи	• складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; • щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; • підготовка й подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних та обласних бюджетів; • забезпечення надходження загальнодержавних податків і зборів та мають право частину з цих надходжень залишати у своїх бюджетах у межах, встановлених вищим органом влади відповідним рішенням про бюджет на поточний бюджетний період; • передача з місцевого до Державного бюджету частини надлишку доходів над видатками у випадках, коли доходи від закріплених за місцевим бюджетом загальнодержавних податків і зборів перевищують його мінімальний розмір

Процес виконання місцевого бюджету

**Касове виконання
місцевого бюджету**

діяльність, пов'язана із зарахуванням коштів до місцевого бюджету, їх зберіганням, витрачанням на передбачені в бюджеті цілі, а також обліком їх наявності та звітністю про їх використання

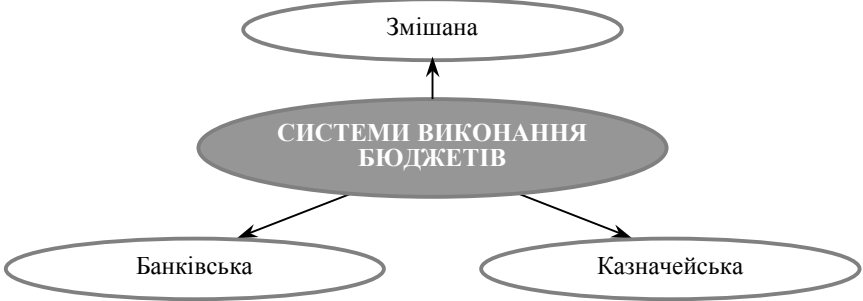
Казначейське обслуговування місцевих бюджетів

це діяльність органів казначейства щодо здійснення належних до їх компетенції завдань і функцій у процесі виконання місцевих бюджетів

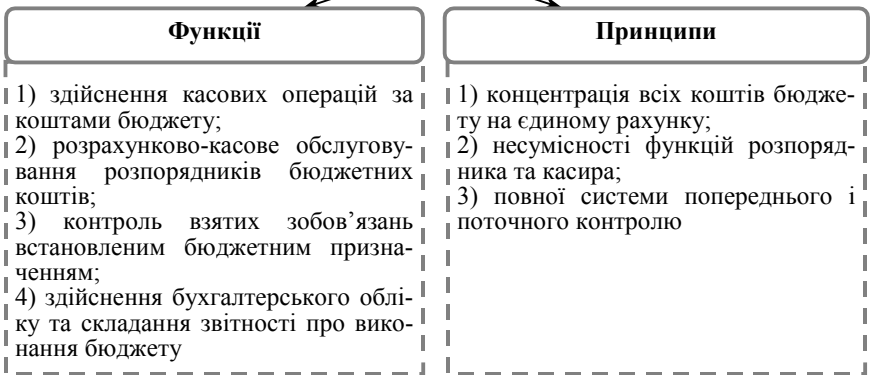
СТАДІЇ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ ЗА ВИДАТКАМИ

1. Встановлення бюджетних асигнувань розпорядникам бюджетних коштів на основі затвердженого бюджетного розпису.
2. Затвердження кошторисів розпорядникам бюджетних коштів
3. Взяття бюджетних зобов'язань.
4. Отримання товарів, робіт і послуг.
5. Здійснення платежів.
6. Використання товарів, робіт і послуг на виконання бюджетних програм.

Системи виконання місцевих бюджетів

КАЗНАЧЕЙСЬКА СИСТЕМА ОБСЛУГОВУВАННЯ

6.3. Головні розпорядники бюджетних коштів: їх права і обов'язки

Поняття розпорядників бюджетних коштів (РБК)

Розпорядники бюджетних коштів

це бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, отримання бюджетних зобов'язання і здійснення видатків з бюджету

Склад РБК місцевого бюджету

Головні розпорядники коштів місцевого бюджету

Керівники обласних, районних, міських держадміністрацій та їх структурних підрозділів, голови сільських та селищних рад, та ін.

бюджетні установи в особі їх керівників, які отримують повноваження через встановлення їм бюджетних призначень безпосередньо рішенням про місцевий бюджет

ГОЛОВНІ РОЗПОРЯДНИКИ КОШТІВ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ

Розпорядники нижчого рівня

Розпорядники бюджетних коштів другого ступеня

Одержувачі бюджетних коштів

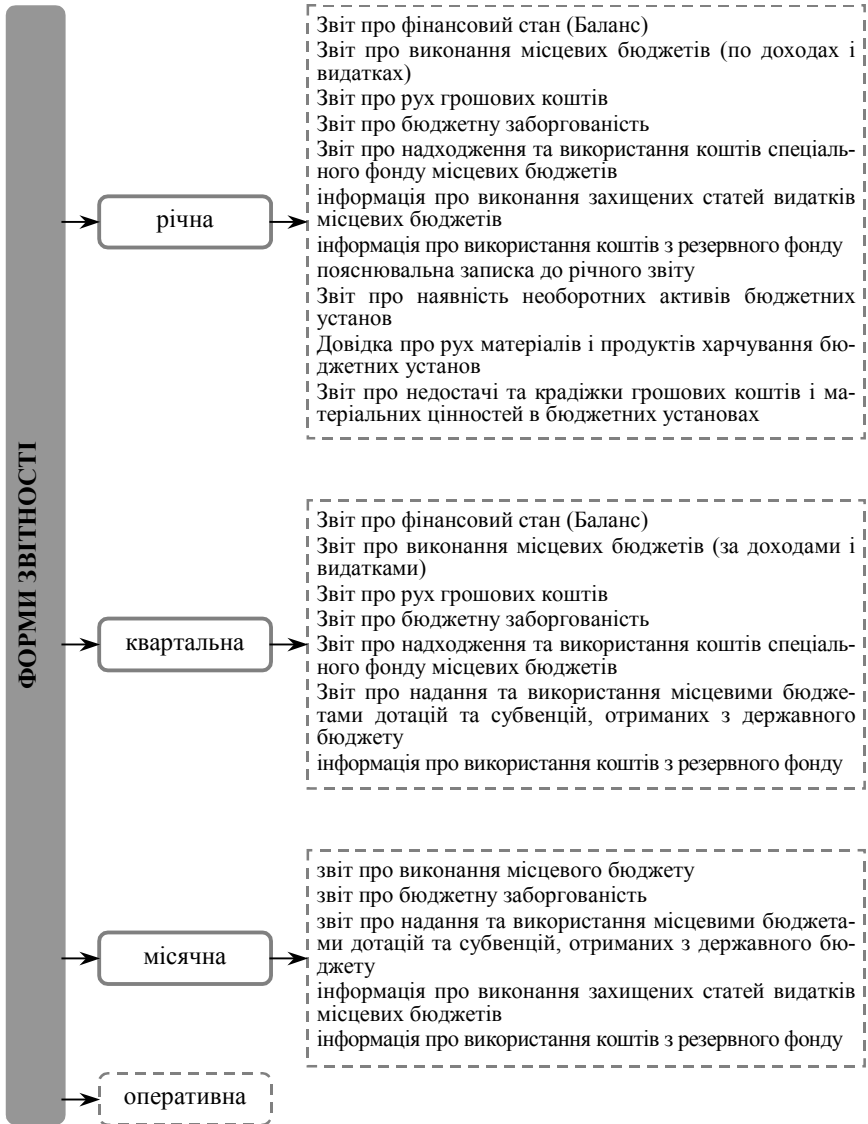
Фізичні та юридичні особи, що не мають статусу бюджетної установи, які одержують кошти з місцевого бюджету задля фінансової підтримки або в рамках виконання передбачених бюджетом програм

Функції головного розпорядника бюджетних коштів

- 1) розробляє план своєї діяльності, виходячи з необхідності досягнення конкретних результатів за рахунок бюджетних коштів;
- 2) розробляє на підставі плану діяльності проект кошторису та бюджетні запити і подає їх Міністерству фінансів України чи місцевому фінансовому органу;
- 3) отримує бюджетні призначення через їх затвердження у законі про Державний бюджет України чи рішенням про місцевий бюджет, доводить в установленому порядку до розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня (одержувачів бюджетних коштів) відомості про обсяги асигнувань, забезпечує управління бюджетними асигнуваннями;
- 4) затверджує кошториси розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня, якщо інше не передбачене законодавством;
- 5) здійснює внутрішній контроль за повнотою надходжень, отриманих розпорядниками бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачами бюджетних коштів, і витрачанням ними бюджетних коштів;
- 6) одержує звіти про використання коштів від розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів і аналізує ефективність використання ними бюджетних коштів

6.5. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів

Основні форми звітності про виконання місцевих бюджетів

ТЕРМІНИ ПОДАВАННЯ ЗВІТНОСТІ ПРО ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Звітність	Терміни подання
Державним казначейством України звітності про виконання місцевих бюджетів відповідним місцевим фінансовим органам (встановлюється наказами Держказначейства України і Міністерства фінансів України)	
місячна	до 12 числа місяця, наступного за звітним
квартальна	до 12 числа місяця, наступного за звітним
Звіт про бюджетну заборгованість	до 25 числа другого місяця, наступного за звітним
річна	двомісячний термін після закінчення відповідного періоду
Органами стягнення звітності про виконання місцевих бюджетів відповідним місцевим фінансовим органам	
місячна	до 12 числа місяця, наступного за звітним
Місцевими державними адміністраціями, виконавчим органом відповідної ради чи міським, сільським або селищним Головою	
квартальний	двомісячний термін після закінчення відповідного періоду
річний	

Терміни і поняття

*банківська система касового виконання бюджетів
 бюджетна резолюція
 бюджетне планування
 бюджетний запит
 бюджетний контроль
 бюджетний процес
 звітність про виконання бюджетів
 змішана система касового виконання бюджетів
 казначейська система касового виконання бюджетів
 касове виконання бюджету
 проект бюджету розпорядники бюджетних коштів
 учасники бюджетного процесу*

Питання для перевірки знань

---

1. Компетенція місцевих органів влади в галузі фінансів, їх участь у бюджетному процесі.

2. Які права й обов'язки органів місцевого самоврядування і місцевих органів виконавчої влади на етапах складання, розгляду, затвердження і виконання бюджету?

3. Головні розпорядники бюджетних коштів: їх права і обов'язки.

4. Права та обов'язки місцевих органів влади та управління щодо формування і використання місцевих бюджетів.

5. Який порядок складання проєктів місцевих бюджетів, їх взаємозв'язок з проєктом Державного бюджету та планами економічного і соціального розвитку регіонів?

6. Схарактеризуйте особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття.

7. Які періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів?

Завдання для індивідуальної роботи

Визначте особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України // відомості Верховної Ради України, № 2456-VI від 08.07.2010 року (№ 2542-III від 21.06.2001 року) зі змінами та доповненнями.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 1997 р.

3. Про Державний бюджет України на відповідний рік: Закон України // Відомості Верховної Ради України або Офіційний вісник України.

4. Порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів: Затв. Наказом Державного казначейства України від 04.11.2002 № 205.

5. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.09.02 № 538-р «Про схвалення Концепції застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі».
6. Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту за рахунок субвенцій з державного бюджету: Постанова Кабінету Міністрів України від 4.03.02 р. № 256.
7. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К.: КНЕУ, 2004. — 864 с.
8. Бюджетний процес і міжбюджетні відносини на рівні місцевих бюджетів району : навч. посібник / С. І. Мельник, В. Серск, С. Б. Ільїних та ін. — К. : Міленіум, 2003. — 266 с.
9. *Зайчикова В. В.* Місцеві фінанси України та європейських країн. — К. : НДФІ, 2007. — 299 с.
10. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси : підручник / за ред. О. П. Кириленко. — К. : Знання, 2006. — 677 с.
11. Управління міським бюджетом за програмно-цільовим методом : навч. посібник / Проект «Реформа місцевих бюджетів в Україні». — К. : RTI International, 2005. — 56 с.
12. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 [7] с.
13. *Олійник Д. С.* Питання вдосконалення контролю виконання місцевих бюджетів // Фінанси України. — 2008. — № 7. — С. 84—92.

ТЕМА 7

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МІСЦЕВОГО ГОСПОДАРСТВА

7.1. Особливості організації фінансів місцевого господарства.

7.2. Доходи, витрати та прибуток підприємств місцевого господарства.

7.3. Оборотні кошти підприємств місцевого господарства.

7.4. Аналіз фінансового стану підприємств місцевого господарства.

7.5. Поняття банкрутства та його правове забезпечення.

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ сутність та склад підприємств місцевого господарства;
- ✓ особливості фінансових взаємовідносин у межах місцевого господарства адміністративно-територіальної одиниці;
- ✓ порядок формування прибутку підприємства місцевого господарства;
- ✓ показники фінансового стану підприємства місцевого господарства та їх особливості;
- ✓ санаційні заходи, що можуть бути застосовані до підприємства місцевого господарства, що перебуває у фінансовій скруті;

а також уміти:

- характеризувати джерела фінансування підприємств місцевого господарства;
- розраховувати обсяг оборотних коштів підприємств місцевого господарства;
- розраховувати рентабельність та інші фінансові параметри фінансової діяльності підприємств місцевого господарства;
- розраховувати прибуток підприємств місцевого господарства та визначати основні напрями його розподілу;
- аналізувати причини банкрутства підприємств місцевого господарства.

Резюме

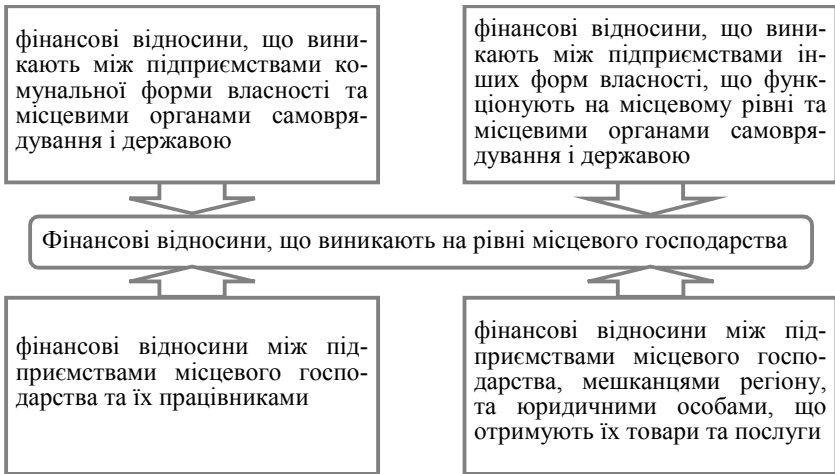
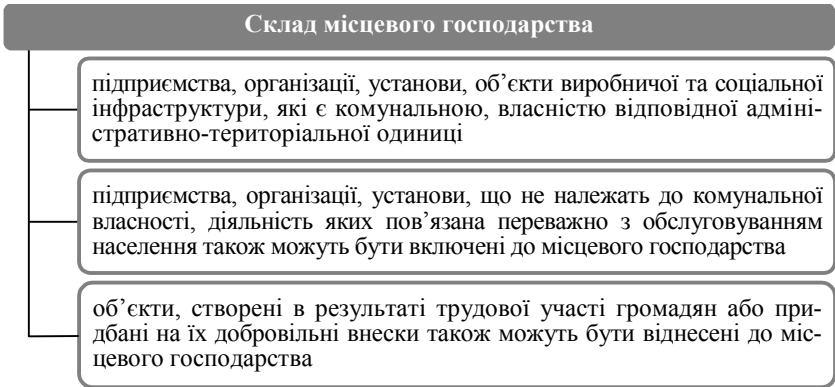
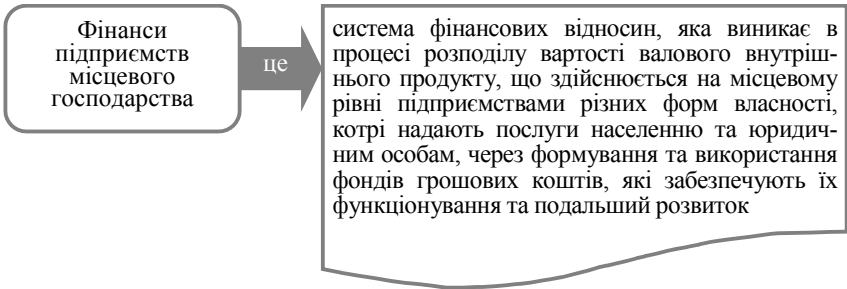

Фінанси підприємств місцевого господарства є складовою частиною місцевих фінансів, тому вони відображають грошові відносини, які виникають у процесі розподілу та перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту через формування та використання фондів і резервів грошових коштів, необхідних для забезпечення безперерійного процесу виробництва і реалізації продукції. В той же час, ця сфера фінансових відносин відносно самостійна, що зумовлене особливостями господарювання та формами власності цих підприємств.

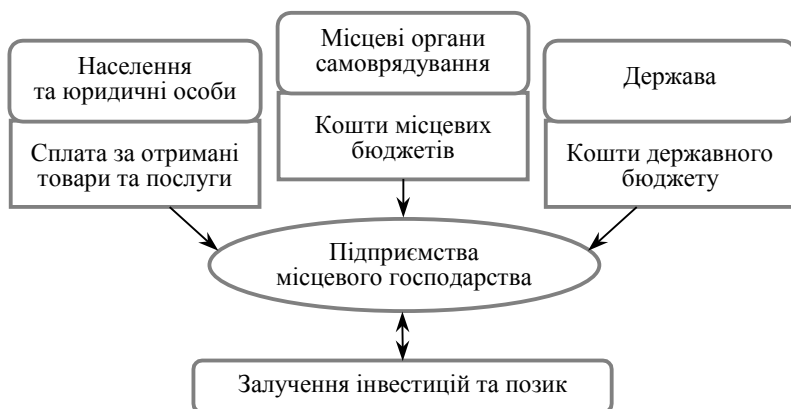
Більшість економістів, які досліджують проблеми місцевих фінансів, розглядають в основному фінанси підприємств комунальної форми власності, які надають комунальні послуги, лишаючи поза увагою фінансові проблеми підприємств інших форм власності, які функціонують на місцевому рівні, виробляють і реалізують продукцію та надають послуги, аналогічні комунальним підприємствам. При цьому, поза увагою вчених та економістів-практиків лишаються фінансові проблеми підприємств комунальної форми власності, які виробляють іншу різноманітну продукцію і надають послуги всім юридичним та фізичним особам країни, отримують доходи і прибутки та мають певну специфіку їх розподілу та використання. Так, наприклад, до складу комунальної власності міста Києва, крім підприємств, які надають комунальні та житлові послуги, належать Київський завод алюмінієвих конструкцій у Броварах, корпорація «Київміськбуд», АО «Фармація», міжнародний аеропорт «Київ» (Жуляни), Комунальна судноплавна компанія «Київ» та ін. Окрім цього, ряд підприємств державної форми власності, продукція та послуги яких реалізуються на місцевому рівні, передані в оперативне управління місцевим органам влади.

Структурні зміни, що відбуваються на місцевому рівні, привели до збільшення кількості підприємств різних форм власності, які виробляють різноманітну продукцію та надають комунальні послуги населенню, бюджетним і господарським організаціям. Сьогодні ці підприємства надають населенню понад 40 видів послуг на суму понад 6 млрд грн щороку.

7.1. Особливості організації фінансів місцевого господарства

Джерела фінансування місцевого господарства

7.2. Доходи, витрати та прибуток підприємства місцевого господарства

Доходи підприємств місцевого господарства

Доходи від основної (операційної) діяльності

- виручка від реалізації продукції, товарів, робіт та послуг

Доходи від іншої операційної діяльності

- реалізація оборотних активів, іноземної валюти, від здачі майна в оренду, операційних курсових різниць, одержані пені, штрафи, неустойки, від списання кредиторської заборгованості, одержані гранти, субсидії, доходи від надання рекламних послуг та інші доходи

Доходи від фінансових операцій

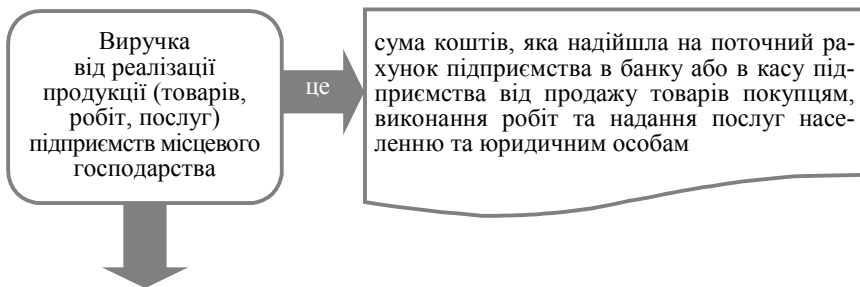
- від спільної діяльності, інвестицій, одержані дивіденди, відсотки за облігаціями, інші доходи

Доходи від іншої діяльності

- реалізація основних засобів, нематеріальних активів, інших необоротних активів, безоплатно отриманих оборотних активів, уцінки необоротних активів і фінансових операцій

Доходи від надзвичайних подій

- відшкодування збитків від надзвичайних подій, інші надзвичайні доходи

Виручка від реалізації продукції підприємств місцевого господарства розраховується методом прямого розрахунку:

$$B = K \times C,$$

де B — виручка; K — кількість реалізованих виробів; C — ціна реалізації кожного виробу

Розрахунок ціни продукції здійснюється за такою формулою:

$$C = C + П + ПДВ,$$

де C — ціна виробника продукції; C — собівартість продукції; $П$ — прибуток; $ПДВ$ — податок на додану вартість

Витрати підприємств місцевого господарства

Витрати з операційної діяльності від основної (операційної) діяльності

- Собівартість продукції
- Адміністративні витрати
- Витрати на збут
- Інші операційні витрати

Витрати з інвестиційної та фінансової діяльності

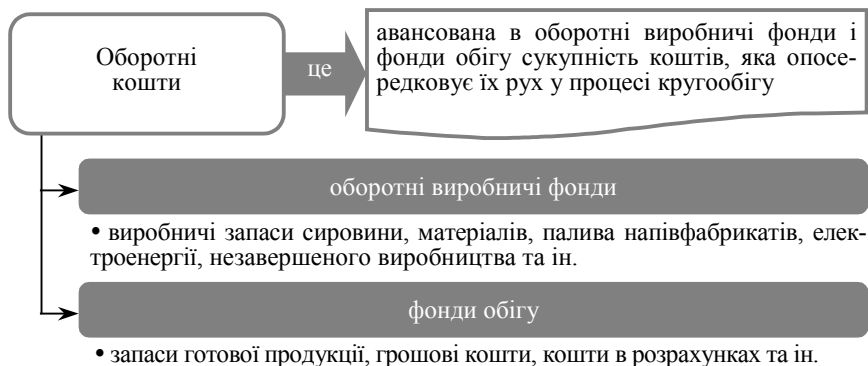
- Фінансові витрати
- Витрати від участі в капіталі
- Інші витрати

Витрати з надзвичайної діяльності

- Надзвичайні витрати

7.3. Оборотні кошти підприємств місцевого господарства

Особливості функціонування оборотних коштів у підприємств місцевого господарства

- на відміну від промислових підприємств, де в структурі оборотних коштів найбільшу питому вагу мають кошти, вкладені в оборотні виробничі фонди (70 %), у більшості підприємствах місцевого господарства найбільшу питому вагу мають обігові кошти
- у підприємств водопостачання, тепlopостачання та житлового господарства не має незавершеного виробництва і запасів готової продукції на складі
- у деяких підприємств місцевого господарства протягом року структура оборотних коштів може змінюватися в зв'язку з сезонним характером виробництва та видом використовуваного палива (наприклад, у підприємств тепlopостачання, догляду за зеленими насадженнями, шляхового господарства, освітлення)
- у структурі обігових коштів підприємств місцевого господарства переважає дебіторська і кредиторська заборгованість

Розрахунок обсягу оборотних коштів підприємств місцевого господарства може відбуватися двома основними методами

Прямий метод

Забезпечує розробку обґрунтованих норм і нормативів на кожному підприємстві з урахуванням багатьох факторів, які пов'язані з особливостями постачання, виробництва та реалізації продукції та послуг:

$$H = O \times N,$$

де H — норматив оборотних коштів для сировини, матеріалів і напівфабрикатів; O — односторонні витрати сировини, матеріалів і напівфабрикатів; N — норма оборотних коштів (днів).

Односторонні витрати сировини, матеріалів та покупних напівфабрикатів визначається за кошторисом витрат на виробництво у IV кварталі планового року діленням суми їх витрат на 90. Визначення потреби в оборотних коштах прямим методом передбачає виконання розрахунків для кожного елемента оборотних коштів і підрахунок їх загальної суми

Економічний метод

Визначення потреби в оборотних коштах економічним методом передбачає, що визначена економічним методом сума нормативу ділиться на дві частини. До першої частини належать нормативи, розмір яких прямо залежить від обсягу витрат на виробництво, до другої — включають ті статті нормованих оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво.

Для визначення нормативу оборотних коштів на плановий рік виробничий норматив (розмір якого прямо залежить від обсягу витрат на виробництво) збільшується відповідно до темпів зростання виробничої програми в плановому періоді. Невиробничий норматив оборотних коштів (розмір якого включає ті статті нормованих оборотних коштів, розмір яких прямо не залежить від зміни витрат на виробництво) збільшується на 50 % від зростання виробничої програми

7.4. Аналіз фінансового стану підприємств місцевого господарства

Основні завдання аналізу фінансового стану підприємств місцевого господарства:

- визначення ефективності використання майна (капіталу), забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- оцінка динаміки стану ліквідності та платоспроможності підприємства
- визначення рентабельності та фінансової стійкості підприємства

Основні показники рентабельності підприємств місцевого господарства

Рентабельність окремих виробів

- розраховується як відношення прибутку від виробу до собівартості самого виробу

Рентабельність реалізованої продукції

- розраховується як відношення прибутку від реалізації продукції (або чистого прибутку) до виручки від реалізації продукції

Рентабельність виробництва

- розраховується як відношення прибутку від реалізації до вартості основних фондів і матеріальних оборотних коштів

Основні показники фінансової стійкості підприємства місцевого господарства

Коефіцієнт концентрації власного капіталу

- визначається як відношення власного капіталу (підсумок розділу пасиву) до загальної суми господарських коштів (валюта балансу). Цей коефіцієнт характеризує частку власників підприємства в загальній сумі коштів, авансованих у його діяльність. Що більший цей коефіцієнт, то більш фінансово стійким і незалежним від кредиторів є підприємство

Коефіцієнт фінансової залежності

- є оберненим до попереднього показника. Зростання цього показника в динаміці означає збільшення частки позичених коштів у фінансуванні підприємства. Якщо його значення наближається до 1 (або 100 %), то це означає, що власник повністю фінансує своє підприємство, якщо перевищує 1 — навпаки

Коефіцієнт маневреності власного капіталу

- розраховується як відношення власних коштів (2-й розділ активу) до власного капіталу (підсумок розділу 1-го пасиву балансу). Цей показник показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яку вкладено в оборотні кошти, а яку капіталізовано

Коефіцієнт структури довгострокових вкладень

- визначається як відношення довгострокових зобов'язань (3-й розділ пасиву балансу) до необоротних активів (підсумок 1-го розділу активу балансу). Цей показник показує, яку частину основних коштів та інших поза оборотних активів профінансовано зовнішніми інвесторами, тобто яка частина належить їм, а не власникам підприємства

Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів

- визначається як відношення залученого капіталу (підсумок 3-й розділу пасиву балансу) плюс короткострокові кредити банків (у четвертому розділі пасиву) до власного капіталу (підсумок 1-го розділу пасиву балансу). Цей коефіцієнт є найбільш загальною оцінкою фінансової стійкості підприємства, його зростання свідчить про посилення залежності підприємства від кредиторів, тобто про зниження фінансової стійкості

Основні показники оцінки використання майна підприємств місцевого господарства

Капіталовіддача

- Показує, які обсяги господарської діяльності здійснює підприємство впродовж року в розрахунку на кожну гривню первісної вартості основних засобів

Капіталомісткість

- Обернений показник до капіталовіддачі, який показує, яку суму фінансових ресурсів розмістило підприємство в основних засобах, щоб забезпечити обсяги господарської діяльності на суму в 1 гривню

Рівень використання наявних основних засобів

- Вказує на відношення вартості об'єктів, що використовуються в господарській діяльності, до вартості всіх наявних об'єктів

Продуктивність використання основних засобів

- Характеризує обсяги господарської діяльності на 1 гривню перенесеної їх вартості (амортизації) на витрати, пов'язані зі створенням об'єктів господарювання

Окупність фінансових ресурсів, розміщених в основних засобах

- Показує протягом якого періоду за рахунок чистого прибутку і амортизації можна здійснити формування аналогічної суми фінансових ресурсів

Показники ефективності використання оборотних коштів

Назва показника	Формула	Розшифрування формули	Пояснення
Показник швидкості обертання	$O = \frac{C \times T}{P}$	О — термін обертання оборотних коштів, днів; С — середні залишки нормованих оборотних коштів, грн; Т — тривалість періоду, за який обчислюється обертання, днів; Р — обсяг реалізації продукції, грн	Цей показник розраховується в днях і показує період, за який оборотні кошти підприємства здійснюють один оборот
Коефіцієнт обертання оборотних коштів	$K1 = \frac{P}{C}$	К 1 — коефіцієнт обертання оборотних коштів	Цей коефіцієнт показує кількість оборотів оборотних коштів за аналізований період

Закінчення табл.

Назва показника	Формула	Розшифрування формули	Пояснення
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів	$K2 = \frac{C}{P}$	K2 — коефіцієнт завантаження оборотних коштів	Цей показник характеризує участь оборотних коштів у кожній гривні реалізованої продукції. І чим менше оборотних коштів припадає на 1 грн реалізації продукції та надання послуг, то краще вони використовуються
Коефіцієнт реальної вартості оборотних коштів у майні підприємства	$K_{рв} = F_n \times M$	K _{рв} — коефіцієнт реальної вартості; F _n — фактична вартість оборотних коштів, грн; M — вартість майна підприємства, грн	Цей коефіцієнт показує, яку частку у майні підприємства становлять оборотні кошти

Основні показники ліквідності підприємств місцевого господарства

Загальний коефіцієнт ліквідності

$$K_{з.л.} = \frac{A1 + A2 + A3}{П1 + П2}$$

де K_{з.л.} — коефіцієнт загальної ліквідності;

A1 — найбільш ліквідні активи (рядки 150, 220, 230, 240, 2-го розділу активу балансу);

A2 — активи, що швидко реалізуються це активи перетворення яких на гроші вимагає певного часу (рядки 160 до 220 включно);

A3 — активи, що реалізуються повільно, — це статті 2-го розділу активу балансу, які включають запаси та інші оборотні активи (рядки 100 до 140 включно, а також рядок 250);

П1 — негайні пасиви — це кредиторська заборгованість (рядки від 530 до 610 включно);

П2 — короткострокові пасиви — це короткострокові кредити банків (рядок 500), поточна заборгованість (рядок 510), векселі видані (рядок 520);

П3 — довгострокові пасиви — це довгострокові зобов'язання — 3-й розділ пасиву балансу.

Аналізуючи цей показник, слід пам'ятати, що коли поточні активи перевищують поточні зобов'язання, підприємство вважається ліквідним. Якщо на підприємстві відношення поточних активів і короткострокових зобов'язань нижче за 1:1, це є свідченням високого фінансового ризику, оскільки підприємство не в змозі оплатити свої рахунки

Коефіцієнт швидкої ліквідності

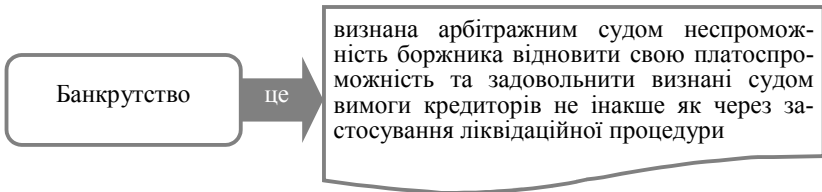
аналогічний коефіцієнту покриття (загальної ліквідності), але обчислюється за вужчим колом поточних активів (з розрахунку виключають найменш ліквідну їх частину — виробничі запаси A3)

Коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності)

є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна погасити негайно. В результаті розрахунку цього показника в активній частині лишається тільки A1

7.5. Поняття банкрутства та його правове забезпечення

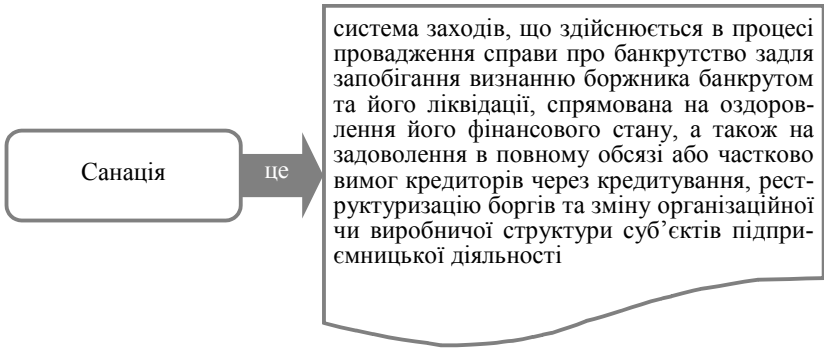
Нині в Україні серед підприємств місцевого господарства, особливо тієї її частини, що становить комунальну власність, спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості неплатоспроможних підприємств. Значна частина цих підприємств працює збитково. Неплатоспроможність є підставою для оголошення підприємства банкрутом. Але позовних заяв до арбітражних судів у зв'язку з банкрутством підприємств місцевого господарства практично не надходить. При цьому рішення про визнання комунального підприємства банкрутом приймається виключно місцевою радою. Тому оголосити банкрутом комунальне підприємство практично неможливо

Основні види банкрутства	Причини банкрутства
Випадкове	Наслідок надзвичайних обставин (стихійні лиха, воєнні дії, політична нестабільність, економічна криза)
Навмисне	Результат спеціального приховування майна, створення фіктивних зобов'язань, блокування роботи підприємства та ін.
Необережливе	Результат неефективної роботи, проведення ризикових операцій

Основні фактори виникнення кризового стану на підприємствах місцевого господарства

Зовнішні	Внутрішні
• спад виробництва в економіці країни і регіони • зменшення купівельної спроможності населення • значний рівень інфляції • нестабільність фінансового та валютного ринку • зростання цін на енергоносії та матеріали • дискримінація підприємства місцевими органами влади і управління	• низька якість управління • низький рівень кваліфікації персоналу • низька якість продукції та послуг, що надаються • прорахунки в інвестиційній політиці • брак інновацій та раціоналізаторства • дефіцит фінансових ресурсів

ТИПИ САНАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ

- Фінансово-економічні (передбачають поновлення та збереження ліквідності й платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу та формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру)
- Організаційно-правові (спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту тощо)
- Виробничо-технічні (пов'язані з модернізацією та оновленням виробничих фондів, зі зменшенням простоїв та підвищенням ритмічності виробництва, скороченням технологічного часу, поліпшенням якості продукції та зниженням її собівартості та ін.)
- Соціальні (пов'язані, як правило, зі скороченням зайвого персоналу)

Терміни і поняття

місцеве господарство
доходи
виручка
прибуток
витрати
оборотні кошти

*рентабельність
фінансова стійкість
ліквідність
банкрутство
санація*

Питання для перевірки знань

---

1. Дайте визначення терміна «місцеве господарство».
2. Назвіть склад місцевого господарства.
3. Перелічіть основні джерела фінансування місцевого господарства.
4. Які доходи можуть отримувати підприємства місцевого господарства. Перелічіть їх.
5. Дайте характеристику витратам підприємств місцевого господарства.
6. Схарактеризуйте оборотні кошти підприємств місцевого господарства.
7. Назвіть основні показники, які характеризують ефективність використання оборотних коштів підприємств місцевого господарства.
8. Які основні показники характеризують фінансовий стан підприємств комунального господарства? Назвіть їх.
9. Дайте визначення терміна «банкрутство» та назвіть причини, що спричиняють його виникнення.
10. Схарактеризуйте типи санаційних заходів.

Завдання для індивідуальної роботи

---

1. На прикладі балансу підприємства місцевого господарства проаналізуйте склад та структуру його доходів.
2. Визначте, які фактори впливають на обсяг доходів підприємства місцевого господарства.
3. На базі фінансової звітності проаналізуйте рентабельність, фінансову стійкість, ефективність використання оборотних коштів підприємства місцевого господарства.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р.
2. «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»: Закон України від 14 травня 1992 р.
3. Місцеві фінанси : підручник / За ред. О. П. Кириленко. — К. : Знання, 2006. — 677 с.
4. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 с.
5. *Терещенко О. О.* Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник. — К. : КНЕУ, 2000. — 412 с.
6. *Цал-Цалко Ю. С.* Фінансовий аналіз : підручник. — К. : Центр навчальної літератури, 2008. — 566 с.
7. *Шморгун Н.П., Головка І. В.* Фінансовий аналіз : навч. посібник. — К. : ЦНЛ, 2006. — 528 с. — С. 88.

ТЕМА 8

ФІНАНСИ ПІДПРИЄМСТВ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

8.1. Сутність та особливості комунального господарства.

8.2. Особливості фінансової діяльності підприємств із виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, послуг з вивезення побутових відходів та послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення.

8.3. Особливості фінансової діяльності підприємств з благоустрою населених пунктів.

8.4. Фінансові плани підприємств комунального господарства.

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

✓ специфічні ознаки, що притаманні фінансам підприємств комунального господарства;

✓ які напрями діяльності охоплюють підприємства комунального господарства;

✓ схему фінансових взаємовідносин між суб'єктами комунального господарства;

✓ специфіку формування доходів і витрат на підприємствах комунального господарства;

а також уміти:

• обґрунтувати встановлений рівень тарифів з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії та послуг із

централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення;

- характеризувати специфіку фінансових відносин на підприємствах комунального господарства;*
- визначати собівартість продукції на підприємствах комунального господарства;*
- пояснювати значення та роль підприємств комунального господарства у забезпеченні розвитку регіонів.*

Резюме

Фінанси комунального господарства є складовою частиною фінансів місцевого господарства, але підприємствам цієї сфери притаманні певні специфічні ознаки, що впливають з особливостей господарювання. Важливість виділення підприємств комунального господарства зумовлена роллю цих підприємств у житті наших громадян. Метою діяльності таких підприємств є безпосереднє забезпечення гарантованих Конституцією прав на безпечне, зручне та комфортне середовище проживання людини. Вони виконують найнеобхідніші базові — матеріальні функції, що характеризують рівень життєдіяльності територіальної громади адміністративно-територіальної одиниці.

Підприємства комунального господарства за формою власності можуть існувати як підприємства комунальної, колективної та приватної форми власності. За сучасних умов у комунальному господарстві переважають підприємства комунальної форми власності, особливість якої полягає у тому, що власниками цих підприємств є територіальні громади, які через свої місцеві органи влади управляють даними підприємствами. Рішення про банкрутство таких підприємств можуть прийматися виключно місцевими радами.

Частина підприємств комунального господарства забезпечує реалізацію повноважень місцевого самоврядування і тому функціонують на принципах госпрозрахунку, чисто теоретично забезпечуючи формування прибутку на рівні визначеному власником (радою), діяльність іншої частини частково фінансується за рахунок місцевих бюджетів. При цьому вони мають можливість надавати платні послуги іншим замовникам (де рентабельність не має регулюватися), також є підприємства, що функціонують виключно на принципах самоокупності і не отримують кошти з бюджету.

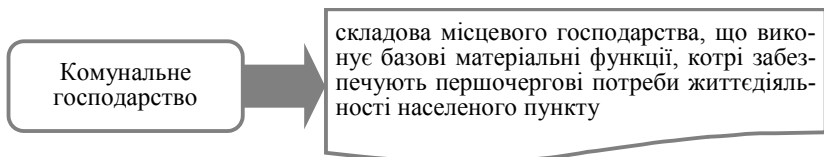

Основні статті доходів комунальних підприємств є такі: надходження виручки від реалізації продукції та наданих послуг, асигнування із бюджету на виконання повноважень місцевого самоврядування, може надаватися компенсація на покриття різниці в тарифах у вигляді дотації.

Частиною комунального господарства є житлово-комунальне господарство. Правила обліку і калькулювання собівартості робіт і послуг застосовуються на підприємствах житлово-комунального господарства незалежно від відомчої підпорядкованості, форм власності і господарювання. В той же час, планування собівартості має свої особливості в таких підгалузях житлово-комунального господарства, як водопровідно-каналізаційне, теплопостачальне.

У ринкових умовах господарювання підприємства комунального господарства здійснюють свою виробничо-господарську діяльність самостійно, тому зростає важливість планування доходів і витрат для забезпечення їх стійкого фінансового стану. Фінансове планування дає змогу оцінити забезпеченість фінансовими ресурсами виробничо-господарської діяльності підприємств, та спрогнозувати умови, за яких буде забезпечена їх платоспроможність та фінансова стійкість.

8.1. Сутність та особливості комунального господарства

Спільне для фінансів комунального господарства і місцевих фінансів

- вони одночасно беруть участь в розподілі вартості сукупного суспільного продукту, де виникають фінансові відносини
- спільними є те, що суб'єкти фінансових відносин — це держава, місцеві органи самоврядування, підприємства та організації, а також окремі громадяни

Специфіка фінансових відносин і особливості їх прояву, зумовлені господарською діяльністю підприємств комунального господарства

Напрямки діяльності підприємств комунального господарства:

- Житлово-комунальне господарство, (житлові та нежитлові будинки й окремі будівлі);
- санітарно-технічні (водопроводи, каналізація, підприємства санітарної очистки);
- комунальної енергетики (електричні, газові та теплові мережі);
- підприємства й організації благоустрою (озеленення, освітлення, лісове господарство);
- дорожньо-мостове господарство;
- кладовища;
- інженерний захист територій

Форми власності підприємств комунального господарства

Підприємства комунальної форми власності

Підприємства колективної форми власності

Підприємства приватної форми власності

Фінансові відносини, що виникають між підприємствами комунального господарства та місцевими органами самоврядування і державою

Фінансові відносини між підприємствами комунального господарства та підприємствами інших галузей народного господарства

Фінансові відносини, що виникають на рівні комунального господарства

Фінансові відносини між підприємствами комунального господарства та їх працівниками

Фінансові відносини між підприємствами комунального господарства та їх споживачами

Специфіка фінансових відносин у комунальному господарстві:

- суттєво змінюється структура фінансових відносин, що виникає між підприємствами комунального господарства та місцевими органами самоврядування і державою. Важливо, що при цьому значно розширюється сфера фінансових відносин комунальних підприємств із місцевими органами самоврядування і звужується сфера фінансових відносин цих підприємств з державою, що пов'язано з реалізацією принципу субсидіарності*;
- економічні відносини, що виникають між підприємствами комунального господарства та підприємствами інших галузей народного господарства, пов'язані з розподілом отриманої вартості і направленням її іншим підприємствам у формі дивідендів, отриманням прибутку на вкладений капітал, оплати виставлених штрафів, пені та неустойки. Це зачіпає передусім фінансові відносини з підприємствами житлового господарства, які є основними споживачами теплої та холодної води, опалення, вивезення сміття та інших послуг мешканцям будинків. Слід зазначити, що підприємства житлового господарства не завжди своєчасно і в повному обсязі розраховуються з комунальними підприємствами за надані послуги, що призводить до виникнення негативних фінансових відносин;
- фінансові відносини, які виникають між підприємствами комунального господарства та їхніми працівниками, пов'язані з формуванням і використанням фонду заробітної плати й інших грошових фондів, призначених для задоволення індивідуальних і колективних потреб працівників. Ці відносини можуть носити позитивний чи негативний характер, позитивний характер вони носять тоді, коли за рахунок фонду заробітної плати та інших грошових фондів задовольняються основні потреби працівників, і навпаки, коли основні потреби працівників не задовольняються за рахунок фондів грошових коштів, призначених для вказаної мети, ці економічні відносини носять негативний характер;
- фінансові відносини, які виникають між підприємствами комунального господарства та мешканцями житлових будинків, носять дещо ускладнений характер. Це пов'язано з тим, що мешканці будинків розраховуються за послуги, надані комунальними підприємствами, з житлово-експлуатаційними організаціями, а останні потім проводять відповідні розрахунки з комунальними підприємствами. Важливо зазначити, що мешканці будинків не завжди своєчасно і в повному обсязі розраховуються з житлово-експлуатаційними організаціями за надані комунальні послуги, тому останні також не завжди своєчасно та в повному обсязі розраховуються з комунальними підприємствами, тож ці відносини можуть носити як позитивний, так і негативний характер;
- на організацію фінансових відносин значно впливає порядок розрахунків із споживачами за надані послуги. Як правило, вони проводяться раз на місяць, що зумовлює в цих підприємствах значну дебіторську заборгованість з абонентної плати, що своєю чергою вимагає перекидати її власними оборотними коштами. При цьому нарахована абонентська плата одразу зараховується до доходів, що впливає на схему оподаткування прибутку підприємства. Тобто підприємства комунального господарства будучи складовою частиною місцевого господарства мають специфіку організації фінансових відносин

* див. Бюджетний Кодекс України ст. 7.

Характеристика сучасного стану господарсько-фінансової діяльності підприємств комунального господарства

- фінансове становище підприємств, що надають житлово-комунальні послуги, незадовільне і зумовлене постійно зростаючою заборгованістю з оплати послуг з боку підприємств, бюджетних установ та населення;
- нерозв'язаними залишаються питання фінансування, оновлення, розвитку та модернізації діючих потужностей, насамперед водопостачання та водовідведення, санітарної очистки та переробки сміття;
- дійшов критичної межі технічний стан мереж і споруд, які експлуатуються підприємствами житлово-комунального господарства. Так, наприклад, в аварійному стані перебуває 30 відсотків водопровідних та 27 відсотків каналізаційних мереж, близько 40 тис. будинків (чотири відсотки житлового фонду України) належать до категорії ветхих та аварійних;
- кількість та обсяги повністю амортизованих основних фондів і обладнання теплоенергетики, водопостачання, водовідведення, міського електротранспорту, систем сміттєпереробки в 1,5—2 рази більші ніж у будь-якій іншій галузі. На межі повної зупинки перебуває ліфтове господарство

Головною причиною такого стану господарсько-фінансової діяльності підприємств комунального господарства є дуже значна капіталоємність основних засобів. Оновлювати, модернізувати та створювати нові основні засоби підприємства власними силами, лише за рахунок оплати за надані послуги, не в змозі. Тому головними джерелами забезпечення такого фінансування мають виступати кошти бюджету або кредитування

8.2. Особливості фінансової діяльності підприємств із виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, послуг з вивезення побутових відходів та послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення

Особливості фінансової діяльності підприємств з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, послуг з вивезення побутових відходів та послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення

- Формування тарифів підприємствами здійснюється відповідно до річних планів виробництва, економічно обгрунтованих планових витрат, визначених на підставі державних нормативів (норм) витрат ресурсів, техніко-економічних розрахунків та кошторисів, ставок податків і зборів (обов'язкових платежів) та цін у планованому періоді, визначених на підставі прогнозних індексів цін виробників промислової продукції.

Особливості фінансової діяльності підприємств з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії, послуг з вивезення побутових відходів та послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення (закінчення)

- До тарифів включаються витрати зі створення резервного капіталу, що спрямовується на капітальні інвестиції, гранична величина яких визначається з урахуванням обсягу коштів, необхідних для забезпечення відтворення та розвитку основних засобів і нематеріальних активів, які підлягають амортизації.
- Витрати зі здійснення капітальних вкладень, створення спеціальних інвестиційних фондів, забезпечення прибутковості інвестованого капіталу включаються до тарифів на строк не менш як п'ять років (у сумі, що не перевищує 20 відсотків загального обсягу витрат) згідно із затвердженою в установленому порядку програмою розвитку систем централізованого водопостачання та водовідведення. У процесі формування тарифів підприємство визначає джерела фінансування капітальних інвестицій за рахунок амортизації та планованого прибутку.
- Тарифи збільшуються на суму податку на додану вартість.
- Тарифи формуються для трьох категорій споживачів — населення, бюджетних установ, інших споживачів. Кожна категорія споживачів визначається на підставі економічно обґрунтованого розподілу витрат, пов'язаних із наданням послуг.
- Тарифи, які встановлюються на рівні повної собівартості послуг, фіксуються на один рік.
- Тарифи, які включають витрати на здійснення капітальних вкладень, фіксуються на строк, передбачений для виконання програми розвитку систем із централізованого водопостачання та водовідведення.
- Органи влади, які уповноважені встановлювати (погоджувати) тарифи, можуть визначити додаткові категорії споживачів.
- Рівень рентабельності формується з урахуванням необхідності сплати податку на прибуток підприємств та спрямування частини отриманого прибутку на технічне переоснащення підприємств і не має перевищувати в цілому по підприємству 12 відсотків, а для категорій споживачів — бюджетних установ та інших споживачів — не має перевищувати 15 та 50 відсотків відповідно.
- Релігійні організації оплачують надані послуги за тарифами встановленими для населення.

Витрати підприємств з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії та послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, вивезення побутових відходів, централізованого водопостачання та водовідведення

собівартість реалізованих послуг

- прямі матеріальні витрати
- прямі витрати з оплати праці
- інші прямі витрати
- загальновиробничі витрати

адміністративні витрати, витрати зі збуту й інші операційні витрати

собівартість реалізованих послуг з виробництва, транспортування, постачання теплової енергії та послуг із централізованого опалення і постачання гарячої води, централізованого водопостачання та водовідведення

прямі матеріальні витрати (водопостачання та водовідведення)

- витрати палива та електроенергії на технологічні потреби
- питної води, яка придбавається в інших підприємств відповідно до укладених договорів
- реагентів для очищення і знезаражування питної води та стічних вод
- матеріалів, запасних частин, купованих комплектуючих виробів, напівфабрикатів та інших матеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення технологічного процесу

прямі матеріальні витрати (теплова енергія)

- використання палива та електроенергії
- компенсація нормативних теплових втрат у теплових мережах та іншими технологічними потребами, визначеними відповідно до нормативів (норм)
- використання теплової енергії, яка придбавається в інших підприємств відповідно до укладених договорів
- використання холодної води відповідно до нормативів (норм), а також для постачання гарячої води у відкритих системах теплопостачання відповідно до нормативів та з урахуванням витрат з її хімічної підготовки
- використання матеріалів, запасних частин, купованих комплектувальних виробів, напівфабрикатів та інших матеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення технологічного процесу

прямі матеріальні витрати (центральне теплопостачання)

- використання теплової енергії відповідно до укладених договорів (витрати плануються виходячи з нормованих обсягів надання послуг з централізованого опалення та цін підприємств-постачальників)
- використання електроенергії, що визначається виходячи з розміру встановлених доплат, надбавок, інших заохочувальних та компенсаційних виплат
- витрати з використання теплової та електричної енергії визначаються на основі планових цін (тарифів), але не вище цін, що склалися на відповідному ринку
- використання матеріалів, запасних частин, купованих комплектувальних виробів, напівфабрикатів та інших матеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення технологічного процесу

прямі матеріальні витрати (централізоване постачання гарячої води)

- використанням теплової енергії відповідно до укладених договорів з урахуванням обсягів фактично спожитої теплової енергії за показаннями будинкових приладів обліку, а у разі їх відсутності — за встановленими нормами використання електроенергії
- витрати з використання теплової та електричної енергії визначаються на основі планованих цін (тарифів),
- використанням питної води для надання послуг з централізованого постачання гарячої води відповідно до укладених договорів із урахуванням обсягів фактично спожитої води за показаннями будинкових приладів обліку, а у разі їх відсутності — за встановленими нормами
- використанням матеріалів, запасних частин, купованих комплектувальних виробів, напівфабрикатів та інших матеріальних ресурсів, необхідних для забезпечення технологічного процесу

прямі матеріальні витрати (поводження з відходами)

- використання палива та електроенергії. Витрати пов'язані з використанням електроенергії, враховують витрати на зумовлену електромагнітною незбалансованістю електроустановок технологічно шкідливу циркуляцію електроенергії між джерелами електропостачання та приймачами змінного електричного струму
- матеріали, запасні частини, куповані комплектувальні вироби, напівфабрикати та інші матеріальні ресурси для забезпечення технологічного процесу.
- витрати підприємств цього напрямку можуть частково компенсуватися, через створення побічного продукту у вигляді теплової енергії, газу при утилізації відходів

прямі матеріальні витрати з оплати праці

- витрати з основної заробітної плати виробничого персоналу, діяльність якого безпосередньо пов'язана з технологічним процесом виробництва і наданням послуг централізованого водопостачання та водовідведення
- витрати з додаткової заробітної плати виробничого персоналу, що визначаються виходячи з розміру встановлених доплат, надбавок, інших заохочувальних та компенсаційних виплат

інші прямі витрати

- внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування для виробничого персоналу
- амортизація основних виробничих засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів виробничого призначення
- плата за оренду об'єктів виробничого призначення (у разі їх наявності)
- вартість води для промивки та обладнання

загальновиробничі витрати

- витрати, пов'язані з управлінням виробництвом, що визначаються виходячи з чисельності персоналу за штатним розписом, тарифно-кваліфікаційного складу апарату управління цехів і дільниць та встановлених тарифних ставок (окладів) (основна і додаткова заробітна плата, інші заохочувальні та компенсаційні виплати)
- витрати, пов'язані з утриманням, експлуатацією, ремонтом, страхуванням, орендою основних засобів та інших необоротних активів загальновиробничого призначення, пожежною і сторожовою охороною об'єктів виробничого призначення, утриманням санітарних зон, оплатою послуг інших спеціалізованих підприємств, пов'язаною з виконанням робіт, що віднесені до процесу виробництва та надання послуг із централізованого водопостачання та водовідведення, освоєнням нових потужностей та проведенням планових перевірок стану обладнання, виконанням регламентних робіт, передбачених проектно-технічною документацією
- витрати, пов'язані з опаленням, освітленням, дезінфекцією, даретизацією виробничих приміщень, вивезенням сміття, та інші витрати, пов'язані з експлуатацією виробничих приміщень, які розраховуються виходячи з обсягів зазначених робіт, послуг та цін на них
- витрати, пов'язані з обслуговуванням виробничого процесу та інших допоміжних виробництв (використання малоцінних і швидкозношуваних предметів, забезпечення охорони праці, дотримання вимог техніки безпеки, обов'язкове страхування водіїв автотранспортних засобів, послуги інших підприємств, службові відрядження працівників ремонтних цехів та інших допоміжних виробництв, послуги зв'язку)
- витрати, пов'язані з охороною навколишнього середовища
- витрати, пов'язані з удосконаленням технології та виробництва
- розрахована відповідно до законодавства амортизація основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів загальновиробничого призначення
- податки, збори (обов'язкові платежі)

Адміністративні витрати включаються до тарифів у розмірі, що не перевищує п'яти відсотків планованої виробничої собівартості. Темпи зростання адміністративних витрат мають не перевищувати визначеного рівня інфляції. До складу адміністративних витрат належать загальногосподарські витрати, пов'язані з обслуговуванням та управлінням підприємством, зокрема з:

- утриманням апарату управління та персоналу, зайнятого обслуговуванням адміністративної інфраструктури;
- амортизацією основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів адміністративного призначення;
- утриманням основних засобів, інших необоротних матеріальних активів адміністративного призначення;
- оплатою професійних послуг (юридичні, аудиторські), наданих відповідно до укладених договорів;
- оплатою послуг зв'язку;
- оплатою розрахунково-касового обслуговування та інших послуг банків, наданих відповідно до укладених договорів;
- сплатою податків і зборів (обов'язкових платежів), окрім тих, що включаються у виробничу собівартість послуг із централізованого водопостачання та водовідведення;
- використанням малоцінних і швидкозношуваних предметів, канцелярськими витратами, витратами з підготовки та перепідготовки кадрів

До складу витрат зі збуту
послуг належать:

- витрати з операційної діяльності, безпосередньо пов'язаної зі збутом таких послуг, зокрема з: оплатою праці та сплатою внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, оплатою службових відряджень персоналу; оплатою інформаційної діяльності; утриманням основних засобів, інших необоротних матеріальних активів (оренда, страхування, ремонт, оплата комунальних послуг, охорона); відрахування коштів банківським та іншим установам за справляння абонентської плати за такі послуги; оплатою послуг житлово-комунальних організацій, пов'язаних із справлянням платежів за послуги з централізованого водопостачання та водовідведення; виготовленням розрахункових документів; періодичною перевіркою, обслуговуванням і ремонтом (включаючи демонтаж, транспортування та монтаж після перевірки) засобів обліку води (за їх наявності), якщо зазначені засоби є власністю підприємства. Такі витрати включаються до тарифів лише для тих споживачів, що проживають у будинках, обладнаних будинковими засобами обліку, в тому числі у приватному секторі;
- амортизація основних засобів

До складу інших витрат
з операційної діяльності не можуть належати:

- суми безнадійної дебіторської заборгованості;
- витрати з утримання об'єктів соціальної інфраструктури;
- суми, що відраховуються профспілковими організаціями для проведення культурно-масової і фізкультурної роботи;
- суми неустойки (штраф, пеня);
- суми нестачі та втрати від пошкодження цінностей;
- витрати, пов'язані з купівлею-продажем іноземної валюти, та втрати від операційної курсової різниці;
- суми спонсорської та благодійної допомоги;
- собівартість реалізованих виробничих запасів

До фінансових витрат належать:

- витрати на сплату відсотків за користування отриманими кредитами;
- витрати, пов'язані із запозиченнями, для цілей інвестиційної (пов'язаної з основною) діяльності

Системи встановлення тарифів на виробництво, транспортування, постачання теплової енергії та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води

Одноставкова система встановлення тарифів

одноставковий тариф

вартість одиниці реалізованої послуги, яка визначена однією ставкою і не розподіляється на умовно-змінну та умовно-постійну частини

Двоставкова система встановлення тарифів

двоставковий тариф

тариф на виробництво, транспортування, постачання теплової енергії та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води, який складається з річної абонентської плати (вартості обслуговування одиниці теплового навантаження об'єкта теплоспоживання), яка компенсує умовно-постійну частину тарифу, та вартості одиниці реалізованої теплової енергії, послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, яка компенсує умовно-змінну частину тарифу

Умовно-постійна частина — складова двоставкового тарифу, яка включає витрати підприємства, пов'язані з необхідністю підтримання в робочому стані джерел теплової енергії, теплових мереж і теплоспоживальних установок, а також розраховану частину прибутку.

Умовно-змінна частина — складова двоставкового тарифу, яка включає витрати, безпосередньо пов'язані з обсягами споживання теплової енергії, послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води, а також розраховану частину прибутку.

Розрахунок прибутку підприємств проводиться відповідно до затвердженого рівня рентабельності. Кожна частина прибутку, яка включається до умовно-постійної і умовно-змінної частин тарифу, визначається множенням суми відповідних витрат на рівень рентабельності

Порядок розрахунку одноставкових тарифів за теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення

Розрахунок тарифу включає визначення розміру економічно обґрунтованих планованих витрат підприємства на одиницю калькулювання собівартості послуги централізованого водопостачання чи водовідведення та теплової енергії з урахуванням потреби в кожному ресурсі у натуральному виразі:

$$B_j = P_j \times \Pi_j \qquad B_i = \sum_{j=1}^m B_j$$

P_j — потреба у відповідному ресурсі в натуральному виразі;
 Π_j — ціна одиниці відповідного ресурсу

B_i — розмір окремої статті витрат у грошовому виразі;
 m — кількість індивідуальних складових статті витрат

Розмір витрат за окремою статтею у грошовому виразі в розрахунку на одиницю калькулювання собівартості послуг на теплову енергію, з централізованого водопостачання чи водовідведення, (A_i) визначається за формулою:

$$A_i = \frac{B_i}{Q_n}$$

Q_n — запланований обсяг надання послуги, куб. метрів (водопостачання та водовідведення), Гкал (теплопостачання) куб. м.;

Розмір групи витрат у розрахунку на одиницю калькулювання собівартості послуг з теплопостачання, централізованого водопостачання чи водовідведення (ГВк) визначається за формулою

$$\text{ГВк} = \sum_{i=1}^n A_i,$$

де n — кількість статей витрат у кожній групі

Повна планована собівартість одиниці послуги (ПС) визначається за формулою:

$$\text{ПС} = \sum_{k=1}^l \text{ГВк}$$

$\sum_{k=1}^l \text{ГВк}$ (сума) ГВк — сума витрат за всіма групами витрат, гривень за 1 куб. метр, за 1 Гкал

l — кількість груп витрат

Економічно обґрунтований тариф (Т) визначається за формулою:

$$T = \text{ПС} + \Pi,$$

ПС — повна планована собівартість одиниці послуги, гривень за 1 куб. метр, за 1 Гкал

Π — витрати із здійснення капітальних вкладень з відрахуванням податку на прибуток, гривень за 1 куб. м/Гкал

Порядок формування одноставкових тарифів на надання послуг централізованого опалення і централізованого постачання гарячої води

Одиниця калькулювання собівартості послуги з централізованого опалення — 1 Гкал теплової енергії, використана балансоутримувачем (підприємством, яке надає послуги) для задоволення потреб споживача у забезпечення нормативної температури повітря у приміщеннях квартири (будинку садибного типу). У разі відсутності приладів обліку розрахунки за послуги з опалення між балансоутримувачем (підприємством, яке надає послуги) та власником квартири (орендарем, квартиронаймачем) здійснюються з розрахунку за 1 кв. метр опалюваної площі (1 куб. метр опалюваного об'єму)	Одиниця калькулювання собівартості послуги з централізованого постачання гарячої води — 1 куб. метр води, підігрітої до нормативної температури
Повна планована собівартість одиниці послуги (ПС) визначається за формулою: $ПС = \sum_{k=1}^1 ГВк$	
$\sum_{k=1}^1 ГВк$ (сума) ГВк — сума витрат за всіма групами витрат, гривень за 1 куб. метр, чи за 1 Гкал	1 — кількість груп витрат

Економічно обґрунтований тариф (Т) визначається за формулою: $Т = ПС + П,$	
ПС — повна планована собівартість одиниці послуги, гривень за 1 куб. метр чи за 1 Гкал	П — витрати із здійснення капітальних вкладень з відрахуванням податку на прибуток, гривень за 1 куб. метр/Гкал

Особливості розрахунку двоставкових тарифів теплової енергії та надання послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води

При розрахунку двоставкових тарифів повна планована собівартість теплової енергії, послуг з централізованого опалення і постачання гарячої води визначається згідно з порядком розрахунку планової собівартості одноставкових тарифів. Теплове навантаження об'єкта теплоспоживання визначається технічними умовами на приєднання споживача та обумовлюється договором між теплостачальною організацією та споживачем про використання теплової енергії та гарячої води.

Кількість теплової енергії, спожитої для надання послуги з централізованого опалення, визначається за показаннями приладів обліку, а за їх відсутності — розрахунком за довірними технічними показниками системи опалення або для житлових будинків — за нормативними питомими витратами теплової енергії для опалення будинків даного населеного пункту.

Кількість гарячої води, спожитої для надання послуги з централізованого гарячого водопостачання, визначається за показаннями приладів обліку, а за їх відсутності — розрахунком згідно із встановленими нормами

Структура і формування двоставкового тарифу на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії

Формування двоставкових тарифів та їх коригування підприємствами, які здійснюють виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, здійснюється відповідно до порядку наведеного вище.

Вихідні дані, необхідні для розрахунку двоставкових тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії див. 2 додаток 2.

Техніко-економічні показники, необхідні для розрахунку двоставкових тарифів на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії див. 2 додаток 3.

До умовно-постійної частини тарифу включаються всі витрати теплопостачального підприємства на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії, зазначені вище, крім віднесених до умовно-змінних витрат, і відповідна частина прибутку.

До умовно-змінної частини тарифу включаються витрати на електроенергію, паливо і покупну теплову енергію в обсягах, які забезпечують обсяги споживання (крім витрат на внутрішні виробничі потреби), та відповідна частина прибутку.

Розрахунок умовно-постійної і умовно-змінної частин витрат теплопостачального підприємства на виробництво, транспортування та постачання теплової енергії див. 2 додаток 4. Одночасно розраховується одноставковий тариф на теплову енергію.

Розподіл умовно-постійних витрат між категоріями споживачів здійснюється пропорційно тепловому навантаженню об'єкта теплоспоживання, а розподіл умовно-змінних витрат — пропорційно кількості теплової енергії, відпущеної з колекторів.

Умовно-постійна частина тарифу без податку на додану вартість визначається для кожної категорії споживачів окремо шляхом ділення умовно-постійної частини вартості теплової енергії відповідної категорії споживачів на величину теплового навантаження об'єкта теплоспоживання цієї категорії споживачів.

Умовно-змінна частина тарифу без податку на додану вартість визначається для кожної категорії споживачів окремо шляхом ділення умовно-змінної частини вартості теплової енергії відповідної категорії споживачів на величину реалізованої теплової енергії цієї категорії споживачів

Структура і формування
двоставкового тарифу на надання послуг
з централізованого опалення

Формування статей витрат та їх коригування для розрахунку двоставкових тарифів на надання послуг з централізованого опалення здійснюється відповідно до порядку та статей витрат наведених вище.

Вихідні дані та техніко-економічні показники, необхідні для розрахунку двоставкових тарифів на надання послуг з централізованого опалення див. 2 додаток 5.

Вартість послуг з централізованого опалення складається з умовно-постійної і умовно-змінної частин.

До умовно-постійної частини, яка пов'язана з необхідністю підтримання в робочому стані системи централізованого опалення, включаються всі витрати, наведені вище (за винятком умовно-змінних витрат), та відповідна частина прибутку.

До умовно-змінної частини включаються витрати на електроенергію і теплову енергію, які використовуються для потреб централізованого опалення (крім витрат на внутрішні виробничі потреби), та відповідна частина прибутку.

Розрахунок умовно-постійної і умовно-змінної частин витрат теплопостачального підприємства на послуги з централізованого опалення див. 2 додаток 6 рядки 1—6.

Одночасно розраховується одноставковий тариф на послуги з централізованого опалення.

Розрахунок прибутку підприємств проводиться відповідно до затвердженого рівня рентабельності. Кожна частина прибутку, яка включається до умовно-постійної і умовно-змінної частин тарифу, визначається множенням суми відповідних витрат на рівень рентабельності.

Двоставковий тариф на послуги з централізованого опалення складається з:

— умовно-змінної частини тарифу, яка компенсує умовно-змінну частину витрат і визначається в розрахунку на 1 Гкал теплової енергії, спожитої на централізоване опалення, або в розрахунку на 1 кв. метр загальної опалюваної площі відповідно до розрахункової норми витрат теплової енергії на опалення в даному населеному пункті для житлових будинків, не обладнаних лічильниками теплової енергії та відповідної частини прибутку;

— річної (місячної) абонентської плати, яка компенсує умовно-постійну частину витрат на надання послуг з централізованого опалення і розраховується на теплове навантаження об'єкта теплоспоживання на 1 Гкал/г або для населення, за відсутності в житлових будинках приладів обліку, на 1 кв. метр загальної опалюваної площі відповідно до нормативної величини питомого теплового навантаження системи опалення в даному населеному пункті та відповідної частини прибутку.

Структура і формування двоставкового тарифу на надання послуг з централізованого постачання гарячої води

Формування статей витрат та їх коригування для розрахунку двоставкових тарифів на надання послуг з централізованого постачання гарячої води здійснюється відповідно до порядку та статей витрат наведених вище і складається з:

— умовно-постійної частини (абонентської плати), яка покриває всі витрати (крім віднесених до умовно-змінних витрат), зокрема на виробництво, транспортування і збут гарячої води, і включає витрати води для підживлення мереж та витрати теплової і електричної енергії для її циркуляції по розподільних і внутрішньобудинкових мережах і рушникосушильниках (у разі їх підключення до систем гарячого водопостачання), та відповідної частини прибутку;

— умовно-змінної частини, яка покриває частково витрати на виробництво і транспортування від місця приготування до точки споживання планованих обсягів гарячої води, визначених за показаннями будинкових лічильників або за їх відсутності - за встановленими нормами, і включає витрати на холодну воду в обсягах споживання, витрати теплової енергії на підігрів цієї води і (у разі потреби) електроенергії для її підкачки з метою підвищення тиску (у тому числі втрати води, теплової і електричної енергії на транспортування і циркуляцію), та відповідної частини прибутку.

Витрати теплової та електричної енергії на циркуляцію визначаються за розрахунком окремо для кожного будинку, а за відсутності даних розрахунків — як стала частка від загальної суми витрат теплової і електричної енергії, яка припадає на будинок, у такому розмірі: за відсутності рушникосушильників — 10 відсотків, за умови їх підключення до систем гарячого водопостачання — 20 відсотків.

Розрахунок прибутку підприємств проводиться відповідно до затвердженого рівня рентабельності. Кожна частина прибутку, яка включається до умовно-постійної і умовно-змінної частин тарифу, визначається множенням суми відповідних витрат на рівень рентабельності.

Вихідні дані та техніко-економічні показники, необхідні для розрахунку двоставкових тарифів на надання послуг з централізованого постачання гарячої води див. 2 додаток 7.

Розрахунок умовно-постійної і умовно-змінної частин витрат для надання послуг з централізованого постачання гарячої води див. 2 додаток 8 рядки 1—6. Одночасно розраховується одноставковий тариф на послуги з централізованого постачання гарячої води.

Двоставковий тариф на послуги з централізованого постачання гарячої води складається з:

— умовно-постійної частини (абонентської плати), яка покриває умовно-постійні витрати і розраховується для окремих будинків по тепловому навантаженню будинкової системи централізованого постачання гарячої води, а для окремих споживачів ця плата розподіляється відповідно до кількості помешкань в будинку, та відповідної частини прибутку;

— умовно-змінної частини, яка покриває умовно-змінні витрати і розраховується за наявності лічильника на 1 куб. метр спожитої гарячої води, а за його відсутності в житлових будинках - на одного мешканця, та відповідної частини прибутку.

Розрахунок двоставкового тарифу на послуги з централізованого постачання гарячої води проводиться окремо для кожної категорії споживачів

**Порядок розрахунку тарифів
на вивезення побутових відходів**

Розрахунок тарифу включає визначення розміру економічно обґрунтованих планованих витрат підприємства на одиницю калькулювання собівартості послуги із вивезення побутових відходів з урахуванням потреби в кожному ресурсі у натуральному виразі:

$$B_j = P_j \times \text{Ц}_j \qquad B_i = \sum_{j=1}^m B_j$$

P_j — потреба у відповідному ресурсі в натуральному виразі;
 Ц_j — ціна одиниці відповідного ресурсу

B_i — розмір окремої статті витрат у грошовому виразі;
 m — кількість індивідуальних складових статті витрат

Розмір витрат за окремою статтею у грошовому виразі в розрахунку на одиницю калькулювання собівартості послуг із вивезення побутових відходів (A_i) визначається за формулою:

$$A_i = \frac{B_i}{Q_n}$$

Q_n — запланований обсяг надання послуги, куб. м. або тонна

Розмір групи витрат у розрахунку на одиницю калькулювання собівартості послуг із вивезення побутових відходів (ГВк) визначається за формулою:

$$\text{ГВк} = \sum_{i=1}^n A_i,$$

де n — кількість статей витрат у кожній групі

Повна планована собівартість одиниці послуги (ПС) визначається за формулою:

$$\text{ПС} = \sum_{k=1}^1 \text{ГВк}$$

$\sum_{k=1}^1 \text{ГВк}$ (сума) ГВк — сума витрат за всіма групами витрат, гривень за 1 куб. метр чи за 1 тону

1 — кількість груп витрат

Економічно обґрунтований тариф (Т) визначається за формулою:

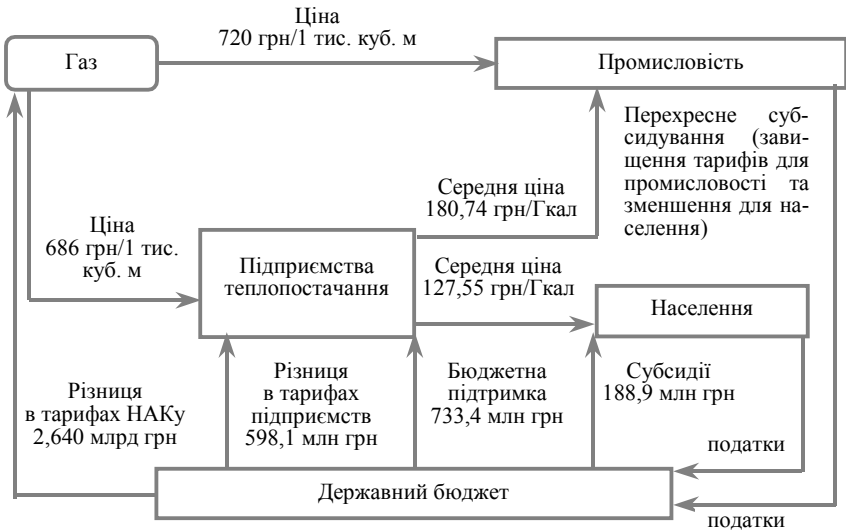
$$\text{Т} = \text{ПС} + \text{П},$$

ПС — повна планована собівартість одиниці послуги, гривень за 1 куб. метр чи за 1 тону

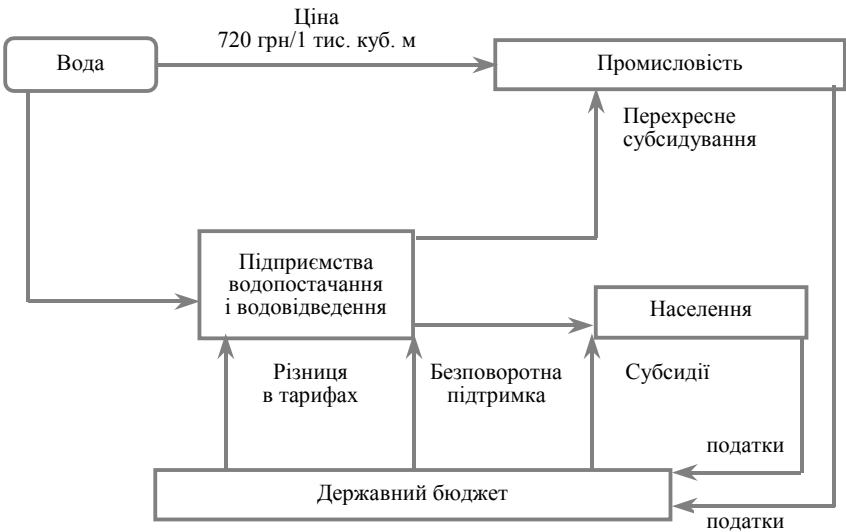
П — витрати зі здійснення капітальних вкладень з відрахуванням податку на прибуток, гривень за 1 куб. м/т

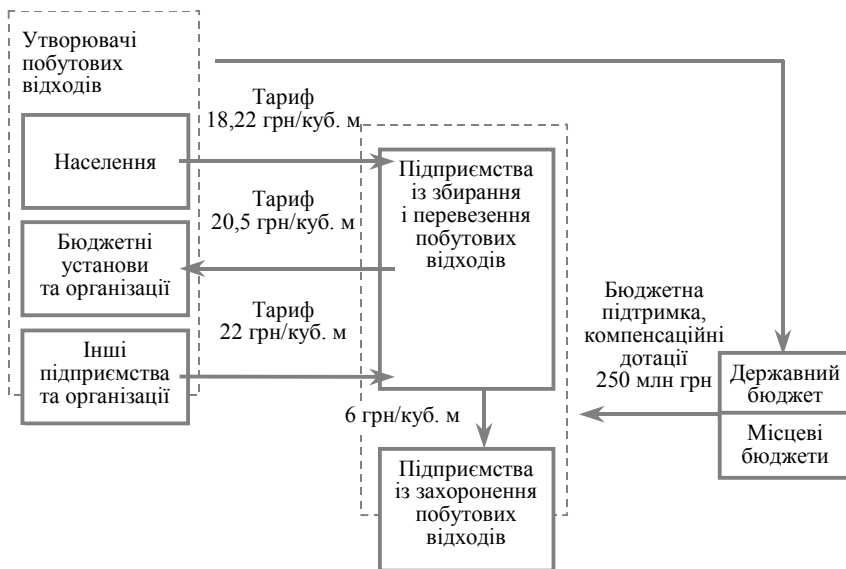
Схема тарифоутворення у сфері централізованого теплопостачання

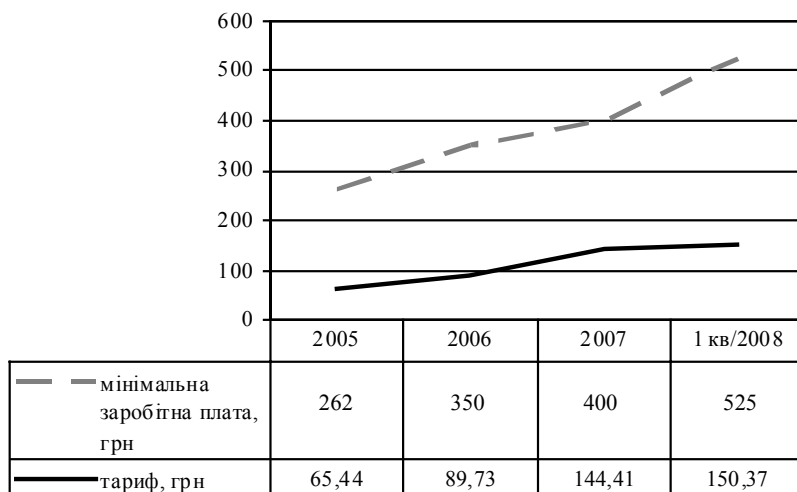
Схема тарифоутворення у сфері централізованого водопостачання та водовідведення

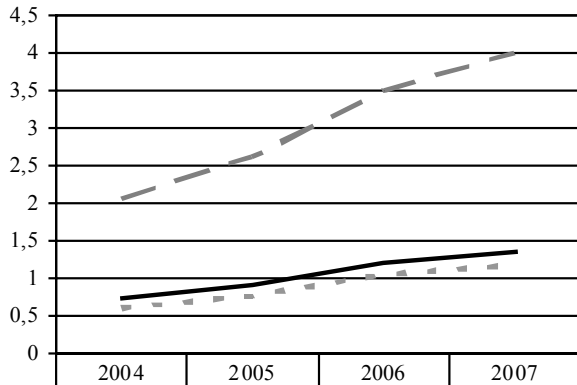
Схема тарифоутворення у сфері утилізації твердих побутових відходів

Динаміка тарифів на тепlopостачання

Динаміка тарифів на водопостачання та водовідведення

	2004	2005	2006	2007
— 1 % від мінімальної заробітної плати, грн	2,05	2,62	3,5	4
— водопостачання, грн	0,75	0,92	1,2	1,36
- - водовідведення, грн	0,6	0,77	1,05	1,18

8.3. Особливості фінансової діяльності підприємств з благоустрою населених пунктів

Об'єкти благоустрою

Території загального користування:

- парки (гідропарки, лугопарки, лісопарки, парки культури та відпочинку, парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва, спортивні, дитячі, історичні, національні, меморіальні та ін.), рекреаційні зони, сади, сквери та майданчики;
- пам'ятники культурної спадщини;
- майдани, площі, бульвари, проспекти;
- вулиці, дороги, провулки, узвози, проїзди, пішохідні та велосипедні доріжки;
- пляжі, кладовища та інші території загального користування

Прибудинкові території

Території будівель та споруд інженерного захисту територій

РОБОТИ З РЕМОНТУ ТА УТРИМАННЯ ОБ'ЄКТІВ БЛАГОУСТРОЮ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ПОДІЛЯЮТЬ НА ТАКІ ВИДИ

капітальний ремонт: роботи спрямовані на відновлення їх експлуатаційних характеристик, збільшення міцності та несівної здатності конструктивних елементів, а також збільшення габаритів об'єктів і окремих їх частин у межах норм

поточний ремонт (ремонт вулично-дорожньої мережі та штучних споруд поділяється на середній та дрібний): роботи, спрямовані на запобігання дрібним деформаціям і пошкодженням об'єктів благоустрою населених пунктів, на негайну їх ліквідацію

утримання (роботи з утримання об'єктів благоустрою населених пунктів полягають у регулярному проведенні заходів щодо запобігання передчасному зношуванню об'єктів, забезпечення нормальних умов їх функціонування)

Організація фінансування обслуговування об'єктів благоустрою

Власником об'єкта благоустрою може виступати державний орган влади або орган місцевого самоврядування. Відповідно до своїх повноважень власник на конкурсній основі визначає балансоутримувача об'єкта благоустрою.

Власник за поданням балансоутримувача щорічно затверджує заходи з утримання та ремонту об'єкта благоустрою на наступний рік та передбачає кошти на виконання цих заходів. Затверджується також перелік об'єктів проведення капітального ремонту

Балансоутримувач затверджує обсяги робіт і необхідну суму коштів на утримання і поточний ремонт кожного об'єкта. Роботи з поточного ремонту й утримання об'єктів благоустрою проводяться згідно з технологічними картами, затвердженими балансоутримувачем в установленому порядку.

Балансоутримувач забезпечує утримання та своєчасний ремонт об'єкта благоустрою власними силами або може на конкурсних засадах залучати інші підприємства, установи, організації, використовуючи для цього кошти, передбачені власником.

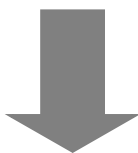
Комплексний капітальний ремонт об'єкта благоустрою як складний і трудомісткий виконується, як правило, підрядним способом

Вартість утримання об'єктів благоустрою розраховується на підставі економічно обгрунтованих планових витрат, визначених на підставі державних і галузевих нормативів (норм), витрат ресурсів, техніко-економічних розрахунків та кошторисів, ставок податків і зборів (обов'язкових платежів та цін у плановому періоді, установлених на підставі прогностичних індексів підприємства). Рівень рентабельності визначають місцеві органи самоврядування, але не вище середнього в галузі.

Ціни на матеріальні ресурси враховуються на рівні цін, установлених при проведенні закупівель на конкурсній основі за участі підприємств-виробників.

Проведення технічної інвентаризації та паспортизації об'єктів благоустрою, інструментальний контроль за станом покриттів проїзної частини вулично-дорожньої мережі, обстеження та випробування мостів та шляхопроводів, діяльність, пов'язана з поводженням із тваринами в населених пунктах, здійснюється за рахунок бюджетних коштів на утримання об'єктів благоустрою

В умовах обмеженості фінансових ресурсів дуже важливо забезпечити їх оптимальний розподіл по всій території адміністративно-територіальної одиниці. Прикладом такого розподілу є методика щодо обгрунтування розрахунку обсягів бюджетного фінансування на утримання вулично-шляхової мережі, розроблена в м. Києві КНДУ «Науково-дослідним інститутом соціально-економічного розвитку міста»

Методичні рекомендації визначають порядок техніко-економічного обгрунтування обсягів бюджетного фінансування та максимально об'єктивного встановлення узагальнювального коригувального коефіцієнта (показника) щодо обсягів фінансування потреб з механізовано-го та ручного прибирання вулично-шляхової мережі кожного району міста. У методичному підході використовується математичний апарат, із застосуванням системи узагальнювальних та коригувального коефіцієнта

**ОСНОВОЮ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ КОРИГУВАЛЬНИХ
КОЕФІЦІЄНТІВ СЕРЕДНІХ НОРМ Є ВИЗНАЧЕНИЙ ПЕРЕЛІК
ОКРЕМИХ ФАКТОРІВ, А САМЕ**

загальна площа механізованого та ручного прибирання згідно із затвердженими титульними списками

питома вага площі вулиць з важкими умовами руху

рельєф вулично-шляхової мережі (місцевості)

обсяги діючих транспортних і пасажиропотоків

кількість об'єктів зовнішнього міського благоустрою

частота (кількість) проведення загальнодержавних, міських масових громадських, політичних, релігійних, спортивних та інших заходів (акцій)

кількість об'єктів загальнодержавного та загальноміського значення та площа вулично-шляхової мережі до цих об'єктів

Розрахунок загальних коригувальних коефіцієнтів для обґрунтування розподілу обсягів фінансування на утримання вулично-шляхової мережі між районними шляхово-експлуатаційними управліннями м. Києва на 2006 рік:

$$K_i^{\text{ЗАГ}} = \frac{\left(1 + \frac{K_i^1}{M_1}\right) \cdot \left(1 + \frac{K_i^2}{M_2}\right) \cdot \left(1 + \frac{K_i^3}{M_3}\right) \cdot K_i^4 \cdot K_i^5 \cdot (1 + K_i^6) \cdot \left(1 + \frac{(K_i^7 + K_i^8)}{2}\right)}{\sum_{i=1}^n \left[\left(1 + \frac{K_i^1}{M_1}\right) \cdot \left(1 + \frac{K_i^2}{M_2}\right) \cdot \left(1 + \frac{K_i^3}{M_3}\right) \cdot K_i^4 \cdot K_i^5 \cdot (1 + K_i^6) \cdot \left(1 + \frac{(K_i^7 + K_i^8)}{2}\right) \right]} \cdot 100$$

n — кількість шляхово-експлуатаційних підприємств;

i — індекс шляхово-експлуатаційного підприємства;

K_1 — загальна площа вулично-шляхової мережі на балансі районних шляхово-експлуатаційних підрозділів (управлінь);

K_2 — загальна площа механізованого та ручного прибирання згідно із затвердженими титульними списками;

K_3 — загальна площа вулиць з важкими умовами руху;

M_i — статистичний коригувальний індекс;
 M_i — визначається згідно облікових даних щодо впливу загальної площі вулично-шляхової мережі на баланс районних шляхово-експлуатаційних підрозділів (управлінь) на фактичну вартість обсягів робіт з прибирання вулично-шляхової мережі міста. M_i розраховується як питома вага коефіцієнта K_2 відносно коефіцієнта K_2 ($M_2 = 1$);
 M_2 — приймається за одиницю як основний базовий коригувальний коефіцієнт;
 M_3 — визначається згідно облікових даних щодо впливу питомої ваги площі вулиць з важкими умовами руху згідно із затвердженими титульними списками на баланс районних шляхово-експлуатаційних підрозділів (управлінь) на фактичну вартість обсягів робіт з прибирання вулично-шляхової мережі міста;
 M_3 розраховується як питома вага коефіцієнта K_3 відносно коефіцієнта K_2 ($M_2 = 1$);
 K_4 — рельєф вулично-шляхової мережі (місцевості);
 K_5 — обсяги діючих транспортних і пасажиро потоків;
 K_6 — кількість об'єктів зовнішнього міського благоустрою;
 K_7 — виконання столичних функцій;
 K_8 — частота прибирання

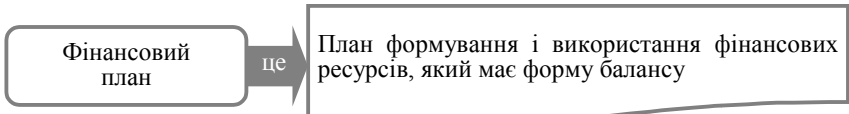
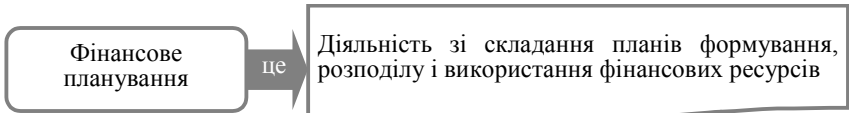
Наступним кроком є підрахунок чисельника та знаменника формули загального коригувального коефіцієнта для кожного району через підстановку фактичних даних

Відповідно до розрахунків у місті Києві у 2006 році були встановлені такі частки та обсяги видатків на утримання об'єктів благоустрою

№ з/п	Назва шляхово-експлуатаційних управлінь	$K_{\text{зар}}$ (питома вага)	Сума
1	ШЕУ Голосіївського району	10,8	6904,40
2	ШЕУ Дарницького району	9,9	6286,39
3	ШЕУ Десянянського району	6,7	4237,13
4	ШЕУ Дніпровського району	7,6	4823,19
5	ШЕУ Оболонського району	8,0	5082,21
6	ШЕУ Печерського району	13,0	8285,63
7	ШЕУ Подільського району	8,6	5459,68
8	ШЕУ Святошинського району	9,9	6283,23
9	ШЕУ Солом'янського району	10,8	6881,89
10	ШЕУ Шевченківського району	14,8	9434,85
11	Всього по корпорації	100	63 678,60

Голосіївський, Печерський, Солом'янський та Шевченківський райони повністю або частково входять до центрального ядра міста Києва

8.4. Фінансові плани підприємств комунального господарства

Елементи фінансового плану підприємств комунального господарства

Форму фінансового плану комунального підприємства встановлює його власник

Терміни і поняття

---

*комунальне господарство
комунальна форма власності
комунальне підприємство
тариф
благоустрій
водопостачання
водовідведення
теплопостачання*

Питання для перевірки знань

---

1. Дайте визначення терміна «Комунальне господарство».
2. Які спільні та специфічні риси мають місцеві фінанси та комунальне господарство?
3. Перелічіть об'єкти благоустрою комунального господарства.
4. Наведіть особливості визначення тарифів підприємств комунального господарства.
5. Схарактеризуйте методику розрахунку доходів підприємств комунального господарства.
6. Наведіть особливості розрахунку собівартості робіт і послуг у різних галузях комунального господарства.
7. Дайте характеристику двом частинам та розділам фінансового плану підприємств комунального господарства.

Завдання для індивідуальної роботи

---

1. На основі балансу місцевого водопостачального підприємства або іншого підприємства комунального господарства проаналізуйте склад і структуру його доходів.
2. Визначте фактори, що впливають на обсяг доходів підприємств комунального господарства.
3. Покажіть склад і структуру витрат комунального підприємства. Покажіть, які фактори впливають на структуру його витрат.

4. Проаналізуйте рівень встановлених тарифів на виконані роботи та надані послуги підприємствами комунального господарства й встановіть їх відповідність чинними положенням.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Закон України «Про благоустрій населених пунктів» від 08 грудня 2009 р. № 2807-15.

2. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку формування тарифів на виробництво, транспортування, постачання теплової енергії та послуги з централізованого опалення і постачання гарячої води» від 10 липня 2006 р. № 955

3. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з централізованого водопостачання та водовідведення» від 12 липня 2006 р. № 959.

4. Постанова Кабінету Міністрів «Про затвердження Порядку формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів» від 26 липня 2006 р. № 1010.

5. Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження Порядку проведення ремонту та утримання об'єктів благоустрою населених пунктів» від 23 вересня 2003 № 154.

6. КНДУ Київської міської державної адміністрації «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста». Науково-дослідна робота за темою «Моніторинг розрахунку обсягів бюджетного фінансування на утримання вулично-шляхової мережі та зелених насаджень міста з урахуванням змін, що відбулись в міській інфраструктурі». — К., 2005.

7. Пакет проектів нормативно-правових актів із реформування житлово-комунального господарства; Стратегічний план роботи Міністерства з питань житлово-комунального господарства України. — К., 2008 www.minjkg.gov.ua

8. Місцеві фінанси : підручник / За ред. О. П. Кириленко. — К. : Знання, 2006. — 677 с.

9. *Романенко О. Р.* Фінанси : підручник. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 312с.

10. *Близнюк О. С., Губерська Н. Л., Музика О. А., Усенко Р. А.* Місцеві фінанси в Україні: Правове регулювання : навчальний посібник. — К. : Дакор, КНТ, 2007. — 316 с. (Серія «Інноваційні освітні технології в муніципальному праві»).

11. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 с.
12. *Петленко Ю.В., Рожко О. Д.* Місцеві фінанси : опорний конспект лекцій. — К. : Кондор, 2009. — 282 с.
13. *Рева Т. М., Ковальчук К. Ф., Кучкова Н. В.* Місцеві фінанси : навчальний посібник. — К. : Центр учбової літератури, 2007. — 208 с.
14. *Сазонець І. Л. Гринько Т. В., Придатко Г. Ю.* Управління місцевими фінансами : навч. посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 264 с.
15. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси : навч. посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.

ТЕМА 9

ФІНАНСОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЖИТЛОВО–ЕКСПЛУАТАЦІЙНОГО КОМПЛЕКСУ

9.1. Сутність житлово-експлуатаційного господарства та особливості прояву фінансових відносин.

9.2. Формування доходів підприємств житлового господарства.

9.3. Тарифна політика держави та місцевих органів влади у сфері житлового господарства.

9.4. Особливості витрат житлово-експлуатаційних організацій.

9.5. Планування витрат на технічне обслуговування житлових будинків.

9.6. Планування витрат на капітальний ремонт житлового фонду.

9.7. Самоорганізація громадян в управлінні житловим фондом.

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

✓ сутність та особливості фінансових відносин у межах житлово-експлуатаційного комплексу;

✓ принципи та пріоритети житлової політики України;

✓ послуги, що забезпечують повноцінне функціонування житлового фонду України;

✓ статті доходів підприємств житлового господарства та особливості їх розрахунку;

✓ особливості здійснення та обрахунку витрат житлових організацій,

а також уміти:

- *характеризувати роль та необхідність фінансового забезпечення житлового комплексу України;*
- *визначати доходи підприємств житлового господарства;*
- *характеризувати особливості тарифоутворення житлового господарства;*
- *визначати планові витрати на обслуговування і ремонт житлових будинків.*

Резюме

Невід'ємною складовою формування та побудови соціально орієнтованої ринкової економіки є реалізація комплексу заходів, пов'язаних із підвищенням рівня життя населення, створенням умов і реальних можливостей для забезпечення його добробуту. Для реалізації цього завдання важливе значення надається подальшому розвитку житлово-експлуатаційного господарства країни.

Головні суб'єкти фінансових відносин у сфері функціонування житлово-експлуатаційного комплексу — споживач, виробник, виконавець. Ці відносини виникають з приводу надання послуг, які забезпечують функціонування житлового фонду країни. Проте слід підкреслити, що фінанси житлово-експлуатаційного комплексу тісно пов'язані з матеріальним виробництвом, але самі по собі в процесі матеріального виробництва участі не беруть, а опосередковують грошовою формою процес розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту на всіх стадіях його руху — виробництва, розподілу, обміну і споживання.

Головними статтями доходів підприємств житлового господарства є доходи від квартирної і орендної плати та інші доходи від діяльності, пов'язаної з утриманням житлового фонду.

Тарифи становлять розрахункову базу для формування доходів підприємств житлово-експлуатаційного комплексу і являють собою різновид оптових або роздрібних цін і встановлюються переважно на послуги суспільного характеру чи продукцію.

Відповідно до чинного законодавства розмір тарифів на житлово-комунальні послуги регулюється місцевими органами влади залежно від виду послуги яка надається тим чи іншим житлово-комунальним підприємством, від споживачів, як то населення, бюджетні організації, комерційні фірми, а також залежно від соціально-економічних, природно-кліматичних, геополітичних та інших факторів.

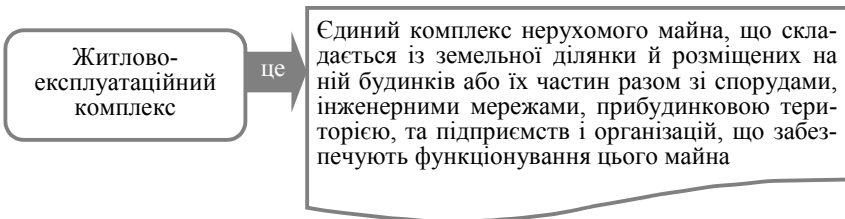
Створення необхідних життєвих благ для громадян відбувається в процесі виробництва, який вимагає проведення певних затрат засобів і предметів праці, а також робочої сили. На основі цього в процесі виробництва формується собівартість виготовленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг, що суттєво впливає на фінансові показники роботи підприємства — його валовий прибуток, або збитки.

Витрати на виготовлення та збут продукції, робіт і послуг у різних галузях житлового господарства за складом і структурою не однакові, тому при плануванні, обліку і складанні калькуляції собівартості продукції застосовується кілька їх групвань.

Планування витрат на технічне обслуговування житлових будинків передбачає комплекс взаємозв'язаних організаційних і технічних заходів спрямованих на забезпечення збереження житлових будівель, інженерних комунікацій та обладнання упродовж всього періоду їх використання за призначенням. Система включає матеріальні, трудові та фінансові ресурси, а також необхідну нормативну й технічну документацію

Слід зазначити, що на сьогоднішній день немає нормативних документів, які регламентують впровадження в практичну діяльність місцевих органів самоврядування планування витрат на капітальний ремонт житлового фонду, проте воно могло б здійснюватися на основі Типового положення про умови та порядок проведення капітального ремонту житлових будинків, розробленого на виконання Закону України «Про житлово-комунальні послуги» і затверджене наказом Держжитлокомунгоспу від 25.04.05, № 60 (зарєєстрований в Мін'юсті України 19.05.05, за № 541/108). Це положення визначає умови і порядок фінансування капітального ремонту житлових будинків (їх окремих елементів та конструкцій), споруд та прибудинкових територій підприємств — балансоутримувачів цих об'єктів незалежно від форм їх власності.

9.1. Сутність житлово-експлуатаційного господарства та особливості прояву фінансових відносин

Фінанси житлово-експлуатаційного комплексу

це

Специфічна сфера виробничих відносин, які виникають у процесі розподілу та перерозподілу частини вартості валового внутрішнього продукту, що створена в межах житлово-експлуатаційного комплексу, через формування та використання цільових фондів грошових коштів, призначених для задоволення житлових потреб населення країни

Принципи державної житлової політики України

- кожний громадянин має право на житло;
- рівність прав громадян у виборі способу реалізації конституційного права на житло;
- доступність житла громадянам відповідно до їх фінансових можливостей, державних соціальних гарантій та місцевих соціальних гарантій;
- співіснування та розвиток житлового фонду державної, комунальної та приватної форм власності;
- забезпеченість прогнозування напрямів, заходів та способів ефективного розв'язання житлових потреб громадян;
- системність розв'язання житлової потреби громадян з урахуванням соціальних, економічних, містобудівних, технічних, демографічних, екологічних та регіональних умов;
- децентралізованість управління приватним житловим фондом та надання житлово-комунальних послуг;
- державний контроль за технічним станом житлового фонду, ефективністю управління ним та його використанням незалежно від форм власності;
- публічність у розв'язанні питань розробки та реалізації державної житлової політики, використанні коштів Державного бюджету України та місцевих бюджетів, обговорення проектів нормативних актів з питань житлової політики

Основні пріоритети житлової політики України

- заохочення власників житла до обрання найбільш ефективних та конкурентних способів управління житловим фондом, які забезпечать його експлуатацію та ремонт відповідно до встановлених законодавством стандартів;
- забезпечення права вибору людиною способу управління своїм житлом;
- запровадження єдиної технічної політики розвитку житлової та комунальної інфраструктури;
- створення та підтримання конкурентного середовища у сфері будівництва, ремонту та утримання житла;
- стимулювання інвестиційної діяльності у сфері житлового будівництва, проектування та надання житлово-комунальних послуг;
- проведення реформи житлового законодавства

Суб'єкти фінансових відносин
у житлово-експлуатаційному комплексі

Споживач — фізична чи юридична особа, яка отримує або має намір отримати житлово-комунальну послугу

Власник приміщення, будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд — фізична або юридична особа, якій належить право володіння, користування та розпоряджання приміщенням, будинком, спорудою, житловим комплексом або комплексом будинків і споруд, зареєстроване у встановленому законом порядку

Балансоутримувач будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд — власник або юридична особа, яка за договором з власником утримує на балансі відповідне майно, а також веде бухгалтерську, статистичну та іншу передбачену законодавством звітність, здійснює розрахунки коштів, необхідних для своєчасного проведення капітального і поточного ремонтів та утримання, а також забезпечує управління цим майном і несе відповідальність за його експлуатацію згідно з законом

Управитель — особа, яка за договором з власником чи балансоутримувачем здійснює управління будинком, спорудою, житловим комплексом або комплексом будинків і споруд (далі — управління будинком) і забезпечує його належну експлуатацію відповідно до закону та умов договору

Виробник — суб'єкт господарювання, який виробляє або створює житлово-комунальні послуги

Виконавець — суб'єкт господарювання, предметом діяльності якого є надання житлово-комунальної послуги споживачу відповідно до умов договору

Виробник послуг може бути їх виконавцем; балансоутримувач та управитель можуть виступати споживачем, виконавцем або виробником послуг

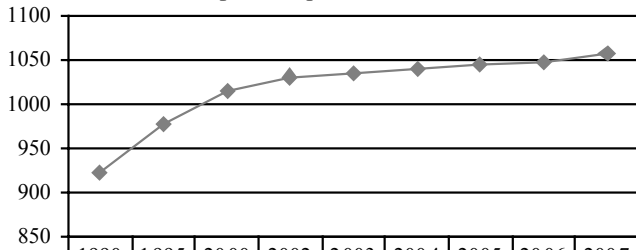

Житловий фонд загального призначення — житло яке, використовується громадянами-власниками для особистого проживання чи проживання інших осіб, а також юридичними особами та фізичними особами, територіальною громадою, державою для проживання громадян на підставі цивільних чи трудових договорів

Житловий фонд соціального призначення — житло, що надається громадянам, які відповідно до закону потребують соціального захисту, на підставі договору найму соціального житла, договору безоплатного користування житлом (позички), а також договору про надання соціальної послуги

Житловий фонд спеціального призначення — житло, яке належить на праві власності державі або територіальній громаді та надається окремим категоріям працівників та військовослужбовцям, а також студентам державних та комунальних навчальних закладів на підставі договору найму (позички) житла (службового житла)

Житловий фонд України

Рік	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Площа, млн м ²	922	978	1015	1032	1036	1040	1046	1049	1058

ПОСЛУГИ, ЩО ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ПОВНОЦІННЕ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ

комунальні послуги (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів)

послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій, (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо)

Послуги з управління будинком, спорудою або групою будинків, (балансоутримання, укладання договорів на виконання послуг, контроль за виконанням умов договору тощо)

послуги з ремонту приміщень, будинків, споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій та мереж, їх реконструкція, відновлення несівної спроможності несівних елементів конструкцій тощо)

Розподіл житлово-комунальних послуг за ознакою монополізації ринку

Ринок природних монополій

- Газопостачання
- Енергопостачання
- Водопостачання
- Теплопостачання

Конкурентний ринок

- Обслуговування житла
- Вивіз сміття
- Благоустрій
- Утримання та ремонт житла

Житловий фонд

9.2. Формування доходів підприємств житлового господарства

СТАТТІ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА

доходи від квартирної плати (плати за утримання будинку) без платежів за комунальні послуги

доходи від орендної плати за надані в оренду не житлові приміщення

збори з орендарів не житлових приміщень на покриття експлуатаційних витрат

надходження від підприємств і організацій за обслуговування внутрішньобудинкових систем у тих регіонах, де ці витрати ще не включені до тарифу квартирної плати

надходження від житлово-будівельних кооперативів, прийнятих на обслуговування

Загальна сума квартирної плати розраховується виходячи із розмірів середньорічної житлової площі, за яку проводиться оплата і середньої ставки плати за 1 кв. м

Розмір середньорічної
оплаченої площі

$$Ж = П + \frac{В \times М}{12} - \frac{Н \times (12 - М)}{12},$$

де П — розмір житлової площі на початок планового року;
В — розмір житлової площі, яка вводиться в експлуатацію в плановому році;
Н — розмір житлової площі, яка вибуває з експлуатації в плановому році;
М — кількість місяців функціонування житлової площі в плановому році (цю кількість починають обраховувати з 1 числа місяця, наступного за місяцем вводу житлової площі в експлуатацію; аналогічно розраховують і щодо житлової площі, котра вибуває з експлуатації);
12 — кількість місяців у році

НА РОЗМІР ІНДИВІДУАЛЬНОЇ КВАРТИРНОЇ ПЛАТИ ВПЛИВАЮТЬ ТАКІ ФАКТОРИ

рішення уряду України і місцевих органів влади щодо зміни тарифів за користування житловою площею

забезпечення будинків ліфтами

місце знаходження будинку

етажність будинку

площа прибудинкової території

Слід зазначити, за останні 10 років, незважаючи на підвищення тарифів із оплати житла, в Україні зберігається стійка тенденція невідшкодування витрат за рахунок отриманої квартирної плати від мешканців будинків. При цьому основна частка платежів, біля 80 %, все-таки лежить на плечах самих мешканців будинків. Слід зазначити, що питома вага плати за житло мешканців будинків у різних містах не однакова, хоча і є основною, вона залежить від двох основних факторів повноти: стягнення плати за житло з мешканців будинків та можливості конкретного місцевого бюджету виділити певну суму грошових коштів на потреби житлового господарства.

СПОСОБИ ОБЧИСЛЕННЯ СУМИ ОРЕНДНОЇ ПЛАТИ ЗА НЕЖИТЛОВІ ПРИМІЩЕННЯ

На основі чинних ставок і середньорічної нежитлової площі, яка здається в оренду

Прямим підрахунком за кожним орендованим нежитловим приміщенням (підсумуванням величини орендної плати, зафіксованої у відповідних договорах між підприємством житлового господарства та орендарем)

Величина тарифів,
за якими розраховується сума орендної плати
за нежитлові приміщення, залежить від:

Категорії населеного пункту

- Обласний чи районний центр, місто, селище та інше

Типу будівлі

- Цегляна, дерев'яна, панельна тощо

Її місцезнаходження
та цільового призначення орендованої
нежитлової площі

- Центр населеного пункту чи віддалені від центру населеного пункту райони
- Для торгівлі, під склад, для промислового виробництва тощо

9.3. Тарифна політика держави та місцевих органів влади у сфері житлового господарства

Тарифи

це

різновид оптових або роздрібних цін, що встановлюються переважно на послуги суспільного характеру чи продукцію

Відповідно до чинного законодавства розмір тарифів на житлово-комунальні послуги регулюється місцевими органами влади залежно від виду послуги, яка надається тим чи іншим житлово-комунальним підприємством, від споживачів, як-то населення, бюджетні організації, комерційні фірми, а також залежно від соціально-економічних, природно-кліматичних, геополітичних та інших факторів

ОСОБЛИВОСТІ В СИСТЕМІ ТАРИФООУТВОРЕННЯ В ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОМУ ГОСПОДАРСТВІ

чинні тарифи не в повній мірі покривали витрати підприємств-виробників житлово-комунальних послуг

при формуванні тарифів широко застосовувалося перехресне субсидування, коли занижені тарифи на послуги для однієї групи споживачів (населення) покриваються завищеними тарифами на надання комунальних послуг для інших споживачів (підприємства і організації)

тарифи мали затратний характер, оскільки більшість з них формувалися виходячи з місцевих витрат

мала місце значна різноманітність рівнів і видів тарифів у зв'язку з територіальними відмінностями виробництва і споживання послуг

у багатьох випадках досить значна диференціація на однакові послуги економічно не обґрунтовувалась

соціальна орієнтація тарифів для населення зумовлювалася наданням житлово-комунальних послуг на пільгових умовах

знижений рівень тарифів передбачав наявність системи бюджетних дотацій

у тарифах практично не враховувались якісні параметри наданих послуг, а також умови їх виробництва і споживання

Величина тарифу
визначається за формулою

$$T = Cn + П,$$

де C — планова собівартість одиниці послуги відповідно до нормативів;
 $П$ — плановий прибуток підприємства, необхідний для його функціонування та розвитку в розрахунку на одиницю реалізованої послуги

Інформація про тарифи на послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій по базових підприємствах у деяких містах України станом на 1 листопада 2008 року

Обласний центр		Київ	Дніпропетровськ	Кіровоград	Львів
Фактична середня собівартість (без ПДВ), грн/м кв.		1,96	0,79	0,59	0,83
Затверджені тарифи з ПДВ, грн/ м кв.	7—9 поверхові будинки з ліфтом	1,10 — 1,05	1,17	1,038	0,95
	5-ти поверхові благоустроєні будинки без ліфта	0,86	1,12	0,85	0,86
	частково благоустроєні будинки	0,76	1,09	0,88	0,56
	неблагоустроєні будинки	0,68	1,22		0,37
	дата введення тарифів	01.12.2006	01.01.2008	01.07.2008	19.03.2008
Середньозважений затверджений тариф без ПДВ, грн/м кв.		0,83	0,98	0,75	0,8
Рівень відшкодування затвердженими тарифами фактичної собівартості, %		42,10	124,10	127,10	96,00

9.4. Особливості витрат житлово-експлуатаційних організацій

Процес створення необхідних життєвих благ для громадян відбувається в процесі виробництва, який вимагає проведення певних затрат засобів і предметів праці, а також робочої сили. На основі цього в процесі виробництва формується собівартість виготовленої продукції, виконаних робіт та наданих послуг, що суттєво впливає на фінансові показники роботи підприємства — його валовий прибуток або збитки.

Витрати, пов'язані з виробництвом і реалізацією робіт та послуг на комунальних підприємствах задля планування, обліку і калькулювання собівартості робіт та послуг, групуються за такими типовими статтями:

- сировина та матеріали, паливо для використання з технологічною метою;
- енергія для використання з технологічною метою покупні ресурси, роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій;
- зворотні відходи;
- витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи;
- витрати, пов'язані з підготовкою та освоєнням нових потужностей;
- витрати на утримання та експлуатацію машин та обладнання;
- загально виробничі витрати;
- загальногосподарські витрати;
- позавиробничі (комерційні) витрати

Особливості калькулювання витрат у сфері житлового господарства

- В житловому господарстві застосовуються додаткові статті, а саме: підготовка житлового фонду до експлуатації в зимовий період, поточний ремонт житлового фонду, виховна та фізкультурно-масова робота з населенням.
- До статті «сировина та матеріали» підприємства житлового господарства включають, крім типових витрат, відносяться витрати на: використання піску та інших матеріалів для посипання території у зимовий період, посадка зелених насаджень, використання землі, добрив, захист рослин тощо.
- Стаття «паливо і енергія» на технологічні цілі підприємства житлового господарства включає, крім типових витрат, витрати на: освітлення місць загального користування в житлових будинках і дворах.
- До статті «роботи і послуги виробничого характеру сторонніх підприємств і організацій», крім типових витрат, належать вартість послуг сторонніх підприємств за: вивезення снігу у зимовий період, прибирання, вивезення та знешкодження сміття і очищення каналізаційних люків, очищення димоходів та вентиляційних каналів, тощо.
- Витрати на оплату праці, крім типових витрат, включають вартість житла та комунальних послуг, безкоштовно або наданих на пільгових умовах працівникам житлових організацій відповідно до чинного законодавства.
- Загальногосподарські витрати, крім типових, включають також витрати на виготовлення розрахункових книжок та довідок, оплату послуг банківських установ з прийому платежів від населення, витрати на технічну інвентаризацію

9.5. Планування витрат на технічне обслуговування житлових будинків

Планова собівартість одиниці послуги в житловому будинку визначається за формулою

$$C_{\text{п}} = \frac{C}{\sum Q}$$

де $C_{\text{п}}$ — планова собівартість одиниці послуги;
 C — загальна сума планових витрат (собівартість виробництва і реалізації загального обсягу послуг);
 Q — загальний обсяг споживання послуг окремими категоріями споживачів

ВИТРАТИ ЖИТЛОВО-ЕКСПЛУАТАЦІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА УТРИМАННЯ ТА РЕМОНТ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ ЗАЛЕЖАТЬ ВІД

технічних параметрів житлового фонду району, як-то тип будівлі, складу матеріалів будівельних конструкцій, поверховості та виду покрівлі, оснащеності будівель інженерним обладнанням

його місця знаходження (центр міста, його середня зона чи околиця)

терміну і якості експлуатації будівлі, ступеня його зношення, періодичності здійснення капітального ремонту

Утримання та фінансування ремонту житлових будинків здійснюється відповідно до їх форми власності

муніципальних

- органами місцевого самоврядування, а також за рахунок коштів від оплати ремонтної складової в тарифах за утримання житла, передбачених на ремонт житлового фонду

відомчих

- за рахунок власних коштів об'єднань, підприємств, організацій, державних централізованих капіталовкладень і довгострокових кредитів банків, а також за рахунок коштів від оплати ремонтної складової в тарифах з утримання

будинків, що перебувають в особистій власності громадян

- за рахунок домовласників

ВИТРАТИ ПІДПРИЄМСТВ ЖИТЛОВОГО ГОСПОДАРСТВА НА УТРИМАННЯ БУДИНКІВ І ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ:

На утримання обслуговувального персоналу

На експлуатацію будинкового господарства

На амортизацію (зношення) будівель, споруд, машин, обладнання

На капітальний ремонт будівель, споруд, машин, обладнання

9.6. Планування витрат на капітальний ремонт житлового фонду

Перелік робіт з капітального ремонту визначається центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства. Ці витрати включені на практиці не включені до складу плати за житло

Рекомендовані нормативи витрат на ремонт житлових будинків у процентах від балансової вартості, згідно з якими проводиться оцінка необхідних витрат на ремонт будівель

Типи (серія) житлових будинків		Норми витрат з розрахунку на 1 рік
Цегляні будинки індивідуальних проєктів	до 5 поверхів	3,0
	6—10 поверхів	2,1
	11 і вище	1,4
Типові цегляні будівлі	Серії (1-447,11-29, 111-511)	2,5
Великопанельні будівлі	Серії / К-711-32,1-МГ-300 (5-поверхові)	3,3
	Серії /11-57,11-49,1-515 (9-поверхові)	1,8
	Серії /1-515/5,1-605 АМ/9/	2,7
Великоблочні будівлі	Серії/И- 209А,11-18/12,11-68/	1,7
	Серії /И-18/9,1-510/	2,8
Дерев'яні будівлі		4,8

Щомісячний розмір ремонтної складової плати за житло по кожному класу будинків визначається на підставі дефектних актів та фактичних кошторисів фізичного стану кожного окремого будинку з урахуванням робіт

Планова собівартість ремонтної складової плати за житло визначається

$$C_{\text{рем}} = \frac{V_{\text{кап}}}{S_{\text{заг}}}$$

де $C_{\text{рем}}$ — собівартість ремонтної складової плати за житло;
 $V_{\text{кап}}$ — загальна сума планових витрат на капітальний ремонт певного переліку робіт (будинку, будинків окремого класу);
 $S_{\text{заг}}$ — плановий обсяг обслуговування загальної площі житла (будинку, будинків окремого класу)

До ремонтної складової плати за житло належать вартість поточного ремонту (за умови виключення її із експлуатаційної складової) окремого будинку, що визначається за формулою:

$$C_n = \frac{P}{\Pi} \times K,$$

де C_n — вартість поточного ремонту;
 P — нормативна вартість поточного ремонту в цілому по місту, грн.;
 Π — загальна площа в житлового фонду міста, м²;
 K — коефіцієнт частки поточного ремонту, який може бути визначений так:

$$K = \frac{V_{\text{ср}}}{V_{\text{буд}}},$$

де $V_{\text{ср}}$ — середня експертна вартість 1 м² житла по місту;
 $V_{\text{буд}}$ — експертна вартість 1 м² житла конкретного будинку

Щомісячний розмір ремонтної складової плати за житло по кожному класу будинків визначається на підставі дефектних актів та фактичних кошторисів фізичного стану кожного окремого будинку з урахуванням робіт відповідно до чинного порядку, встановленого Держжитлокомунгоспом України

При плануванні витрат на ремонт житлового фонду також закладається плановий показник прибутку житлової організації, яка здійснює проведення капітального ремонту. Це необхідно для реалізації проектів розвитку житлової організації. Фонд розвитку житлової організації включає до свого складу амортизацію і фонд нагромадження, сформований із прибутку, що залишається у розпорядженні підприємства

Необхідний розмір прибутку, що враховується при формуванні економічно обгрунтованого тарифу, визначається за формулою:

$$Пн = ФР - А,$$

Пн — частина прибутку, що спрямовується у фонд накопичення;

ФР — фонд розвитку підприємства житлово-комунального господарства, необхідний для реалізації плану розвитку;

А — амортизаційні відрахування на повне відновлення основних фондів та їх ремонт.

До плану розвитку включаються заходи щодо реалізації інвестиційних проєктів, спрямованих на удосконалення технології, розвитку потужностей, реконструкцію об'єктів, автоматизацію і диспетчеризацію, ресурсозбереження, підвищення екологічної безпеки і надійності через заміну зношених фондів.

Такий підхід в практичній діяльності житлово-експлуатаційних підприємств не використовується. Але може бути рекомендований для формування витрат житлового фонду

**РОЗПОДІЛ ДОМОГОСПОДАРСТВ ЗА ЧАСОМ ПРОВЕДЕННЯ
ОСТАННЬОГО КАПІТАЛЬНОГО РЕМОНТУ ЇХ ЖИТЛА В УКРАЇНІ
у 2003—2007 рр., %:**

Показники	2003	2004	2005	2006	2007
Кількість домогосподарств (тис.)	17 680	17 638	17 613	17 634	17 539
до 1970 р.	2,5	2,6	2,3	2,5	2,2
1970—1980 рр.	3,2	3,3	3,1	3,3	2,8
1981—1990 рр.	8,0	7,7	8,3	7,9	7,1
у 1991-1995 роках*	4,9	4,8	5,9	13,3	13,3
у 1996 році і пізніше*	6,3	9,2	13,7	9,3	11,9
Капітальний ремонт не проводився	75,1	72,4	66,7	63,7	62,7

*За 2006—2007 рр. наведено інформацію за період 1991—2000 рр. і за 2001 і пізніше.

**9.7. Самоорганізація громадян в управлінні
житловим фондом**

Об'єднання
співвласників
багатоквартирного будинку (далі — ОСББ)

це

юридична особа, створена власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та спільного майна

Схема фінансових відносин при застосуванні організації ОСББ

Кількість ОСББ створених в Україні

Регіон	01.01.2008	01.07.2008	Регіон	01.01.2008	01.07.2008
АР Крим	301	387	Одеська	461	502
Вінницька	162	183	Полтавська	227	235
Волинська	189	205	Рівненська	149	161
Дніпропетровська	338	417	Сумська	145	169
Донецька	1052	1201	Тернопільська	250	299
Житомирська	103	121	Харківська	300	328
Закарпатська	38	42	Херсонська	239	265
Запорізька	206	231	Хмельницька	248	263
Івано-Франківська	239	260	Черкаська	135	146
Київська	62	82	Чернівецька	151	167
Кіровоградська	73	79	Чернігівська	111	121
Луганська	369	424	м. Київ	431	462
Львівська	523	539	м. Севастополь	63	81
Миколаївська	449	496	Всього по Україні	7014	7866

ПЕРЕВАГИ, ЩО НАБУВАЄ ВЛАСНИК ЖИТЛА ВІД ОБ'ЄДНАННЯ СПІВВЛАСНИКІВ

при створенні об'єднання у власника-учасника значно зростає зацікавленість та відповідальність при використанні й управлінні спільним житловим фондом, в результаті покращується ефективність такої діяльності

створення в будинку юридичної особи сприяє вдосконаленню договірних відносин та розвитку конкуренції на ринку житлово-комунальних послуг

завдяки фінансовому контролю та прозорості використання коштів, зростає зацікавленість членів об'єднання у вчасній сплаті за житлово-комунальні послуги

об'єднання може самостійно планувати заходи з капітального ремонту власного житлового фонду, модернізації та заміни комунікацій, створення альтернативних джерел енергії та інші заходи

Характерні риси ОСББ

- за своїм статусом об'єднання є неприбутковою організацією, оскільки не має на меті одержання прибутку для його розподілу між своїми членами;
- метою створення ОСББ є гарантування захисту прав його членів та виконання їхніх обов'язків, належного утримання та використання неподільного і загального майна, забезпечення вчасного надходження коштів для здійснення всіх платежів, передбачених у законодавстві й статутних документах;
- об'єднання відповідає за своїми зобов'язаннями коштами і майном;
- об'єднання від свого імені набуває майнові та немайнові права й обов'язки, виступає позивачем та відповідачем у суді;
- ОСББ може бути створене в будинку будь-якої форми власності.

КОШТИ ОСББ

залишки коштів на рахунках попереднього власника майна

статутні внески, обов'язкові платежі членів об'єднання

кошти, що їх отримує об'єднання як орендну плату за використання допоміжних приміщень

субсидії у платі за житловокомунальні послуги та компенсації за громадян, які мають право їх одержувати, щодо плати за житлово-комунальні послуги (в їх частці у загальному обсязі обов'язкових платежів на утримання і ремонт неподільного та загального майна)

доходи підприємств, засновниками яких є об'єднання (такі доходи об'єднання використовує для забезпечення потреб, пов'язаних з його статутною діяльністю)

добровільні майнові, серед них грошові, внески фізичних і юридичних осіб

ІНШІ ДЖЕРЕЛА НАДХОДЖЕНЬ ГРОШОВИХ КОШТІВ ОСББ

відсотки за депозитними рахунками, на яких ОСББ зберігає кошти резервного, ремонтного чи спеціального фондів. Ці кошти не підлягають оподаткуванню податком на прибуток

доходи від розміщення реклами на фасадах або в під'їздах будинку

кошти, виділені з місцевого бюджету для реалізації цільових програм, таких, наприклад, як «Мій дім, моє подвір'я», «Фасад», «Покрівля», «Консержі» та ін.

кошти, що їх відшкодовують об'єднанням постачальники комунальних послуг за збирання комунальних платежів та експлуатацію внутрішньобудинкових мереж

Об'єднання співвласників багатоквартирних будинків здійснюють свою діяльність відповідно до кошторису. Сума доходів і витрат кошторису мають відповідати одна одній

СТАТТІ ВИТРАТ КОШТОРИСУ ОСББ

поточні витрати

витрати на сплату за комунальні та інші послуги

витрати та акумулювання коштів на ремонт будинку

інші витрати

Статті доходів ОСББ

Доходи від операційної діяльності

- визнані доходи від цільового фінансування та отриманих цільових коштів
- доходи від реалізації послуг, робіт, товарів, передбаченої у статуті як основний вид діяльності
- доходи від реалізації оборотних активів

Доходи від фінансових операцій

- розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках
- відсотки за користування тимчасово вільними коштами на поточному рахунку
- та ін.

Інші доходи

- дооцінка оборотних активів
- реалізація зайвих та списання непридатних до вжитку необоротних активів

Доходи від настання надзвичайних подій

Для нагромадження коштів на ремонт неподільного та спільного майна і термінового усунення збитків, що виникли внаслідок аварій чи непередбачених обставин, за рішенням загальних зборів об'єднання може створювати спеціальні ремонтний та резервний фонди, витрати з яких здійснювати на потреби, передбачені в статуті

Порядок визначення величини внесків членів ОСББ

1. Аналіз ст. 20 Закону України Про ОСББ.
2. Загальну суму річних витрат, за результатами складання кошторису, зменшити на суму доходів, що має отримати ОСББ не за рахунок надходжень внесків учасників ОСББ.
3. Отриману суму різниці поділити на загальну площу приміщень, що є у власності учасників ОСББ. При цьому отримується сума вартості обслуговування 1 м² площі за один рік, що має бути профінансована за рахунок внесків учасників ОСББ.
4. Визначену суму необхідно поділити на 12 місяців, при цьому отримується сума вартості, яку учасникам необхідно оплачувати щомісячно за 1 м².
5. Отриману щомісячну вартість необхідно помножити на площу приміщень, що належить кожному учасникові ОСББ. При цьому ми отримуємо щомісячну суму внесків, що має сплачувати кожний учасник ОСББ

Цільове
фінансування

це

кошти, виділені для фінансування заходів цільового призначення; кошти, що надійшли як субсидії, й асигнування з бюджету та позабюджетних фондів; цільові внески фізичних та юридичних осіб тощо

ЦІЛЬОВЕ ФІНАНСУВАННЯ ОБ'ЄДНАНЬ СПІВВЛАСНИКІВ ПОДІЛЯЮТЬ НА ТАКІ ВИДИ:

фінансування, одержане у вигляді обов'язкових платежів, зборів і внесків членів об'єднання, а також відрахувань до ремонтного, резервного та спеціальних фондів

фінансування, надане у вигляді субсидій на плату за житлово-комунальні послуги, компенсацій окремим громадянам, державних дотацій з бюджету на комунальні послуги, обслуговування та капітальний ремонт будинків

інше цільове фінансування (пожертви, добровільні майнові, зокрема грошові, внески, одержані від фізичних і юридичних осіб, які не є членами об'єднання)

ЦІЛЬОВІ НАДХОДЖЕННЯ ВІД ЧЛЕНІВ ОБ'ЄДНАННЯ

сплата за утримання житла — будинку та прибудинкової території

внески до ремонтного, резервного та спеціальних фондів об'єднання (так само як сплата за утримання житла, ці внески є обов'язковими)

Спеціальні фонди ОСББ

Джерела формування спеціальних фондів

щомісячні внески членів об'єднання

разові цільові внески членів об'єднання

цільове фінансування з місцевих бюджетів на обладнання під'їздів місцями для охорони

цільові внески юридичних осіб, які надають житлово-комунальні послуги; добровільні внески юридичних та фізичних осіб

кошти, що їх одержує об'єднання як орендну плату за використання допоміжних приміщень

інші джерела фінансування, яких не забороняє законодавство

Потреби, на які об'єднання витрачає кошти спеціальних фондів

обладнання будинку засобами обліку та регулювання теплової енергії, холодної та гарячої води

здійснення енергоощадних заходів

обладнання під'їздів місцями для охорони

виконання робіт з удосконалення експлуатації внутрішньобудинкових інженерних систем

капітальний ремонт будинку

інші заходи, визначені на загальних зборах

ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВЕЛИЧИНУ ПЛАТИ ЗА УТРИМАННЯ БУДИНКІВ І СПОРУД ТА ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ОСББ. ОСББ ВСТАНОВЛЮЄ САМОСТІЙНО З ОГЛЯДУ НА

капітальність, рівень облаштування та благоустрою багатопверхового будинку

платоспроможність членів ОСББ

рівень доходів ОСББ

ВИДИ ВИДАТКІВ, ЯКІ ВИМАГАЄ ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ОСББ

витрати на утримання ОСББ (адміністративні витрати)

витрати на збут; витрати на виконання програм (проектів), що мають цільове фінансування

інші витрати

Витрати ОСББ

Витрати основної (неприбуткової) діяльності

Цільові витрати

Витрати на утримання будинків і споруд та прибудинкових територій

Витрати на технічне обслуговування і поточний ремонт будинків

Витрати на утримання обслуговувального персоналу

Витрати на капітальний ремонт

Адміністративні витрати

Оплата праці правління ОСББ

Канцелярські витрати, інформаційні та юридичні послуги

Утримання офісу

Податки, збори

Витрати підприємницької діяльності

Витрати, пов'язані з наданням майна в оренду

Інші витрати підприємницької діяльності

ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ БУДИНКІВ І ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ ОСББ

прибирання сходових кліток, підвалів, вулиці (мийні засоби, інвентар)

вивезення та утилізація твердих побутових і негабаритних відходів (витрати визначають виходячи з чисельності мешканців будинку, на підставі договору зі спеціалізованим підприємством)

електроенергія

освітлення сходових кліток, підвалів

прибирання прибудинкової території (пісок, сіль для посипання тротуару, вода на поливання вулиць та газонів)

прибирання та вивезення снігу

дератизація й дезинсекція (витрати визначають з огляду на площу, яка потребує санітарної обробки, на підставі договорів зі спеціалізованими службами)

експлуатація номерних знаків

очищення неканалізаційних люків

ВИТРАТИ НА ПОТОЧНИЙ РЕМОНТ І ТЕХНІЧНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ БАГАТОКВАРТИРНОГО БУДИНКУ ТА ПРИБУДИНКОВИХ ТЕРИТОРІЙ В ОСББ

технічне обслуговування ліфтів відповідно до укладених договорів

технічне обслуговування внутрішньобудинкових систем тепловодопостачання, водовідведення і зливної каналізації згідно з укладеними договорами

технічне обслуговування систем протипожежної автоматики, газових і димовентильяційних каналів, електроплит за договорами зі спеціалізованими службами

поточний ремонт конструктивних елементів, інженерних систем і технічних пристроїв будинків та елементів зовнішнього благоустрою, розміщених на прибудинковій території, на підставі кошторисної вартості кожного виду робіт, відповідно до державних будівельних норм і правил

ремонт обладнання спортивних, дитячих і господарських майданчиків, які належать будинку

підготовка житлових будинків до експлуатації в осінньо-зимовий період

періодична перевірка, обслуговування та ремонт квартирних засобів обліку води та теплової енергії тощо

ВИТРАТИ НА УТРИМАННЯ ПРАВЛІННЯ ОСББ

оплата праці правління ОСББ

канцелярське приладдя, інформаційні та юридичні послуги

утримання офісу правління

податки

інші витрати

НЕОСНОВНІ ВИДИ ОПЕРАЦІЙ ОСББ

надання в оренду нежитлових приміщень

надання в оренду прибудинкової території

використання фасаду для розміщення реклами

заснування товариств з обмеженою відповідальністю або участь у них, створення підприємств з надання платних послуг мешканцям (ремонт і прибирання квартир; послуги, пов'язані з купівлею продуктів харчування та побутової хімії для мешканців за попередніми замовленнями; створення умов для забезпечення комфорту, наприклад, функціонування сауни, солярію)

розміщення тимчасово вільних коштів на депозитних рахунках (отримання пасивних доходів, а також відсотків від банку за користування тимчасово вільними коштами на поточному рахунку)

Терміни і поняття

житлово-експлуатаційний комплекс

споживач

власник приміщення

балансоутримувач будинку

управитель

виробник

Питання для перевірки знань

---

1. Дайте визначення терміна «фінанси житлово-експлуатаційного комплексу».
2. Назвіть основні пріоритети житлової політики України.
3. Назвіть суб'єктів фінансових відносин у житлово-експлуатаційному комплексі.
4. Схарактеризуйте послуги, що забезпечують повноцінне функціонування житлового фонду.
5. Які доходи можуть отримувати підприємства житлового господарства?
6. Які особливості існують в системі тарифоутворення в житлово-комунальному господарстві?
7. Дайте характеристику основним напрямкам використання коштів підприємств житлового господарства.
8. Назвіть фактори, від яких залежать витрати житлово-експлуатаційних організацій на утримання та ремонт житлового фонду.
9. Схарактеризуйте методику планування витрат на капітальний ремонт житлового фонду.
10. Схарактеризуйте сутність ОСББ та наведіть його переваги порівняно з традиційною формою комунального обслуговування населення.

Завдання для індивідуальної роботи

---

1. На основі фактичного цифрового матеріалу обчисліть загальну суму квартплати.
2. Проаналізуйте склад і структуру витрат житлового підприємства, покажіть, які фактори впливають на структуру витрат.
3. Проаналізуйте рівень встановлених тарифів на житлові послуги та встановіть їх відповідність чинним положенням.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Конституція України зі змінами і доповненнями, внесеними Законом України від 28 червня 1996 р.
2. Закон України «Про приватизацію державного житлового фонду» від 19 червня 1992 р.
3. Закон України «Про реструктуризацію заборгованості з квартирної плати, плати за житлово-комунальні послуги, спожиті газ та електроенергію» від 14 липня 2003 р.
4. Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 24 червня 2004 р.
5. Закон України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» від 29 листопада 2001 р.
6. Концепція розвитку житлово-комунального господарства України, затверджена постановою КМ України від 27 лютого 1995 року № 150.
7. Проект Закону Про внесення змін до Закону України «Про житлово-комунальні послуги»
8. Проект Закону України «Про основні засади державної житлової політики»
9. Дані офіційного сайту Міністерства з питань житлово-комунального господарства України www.minjkg.gov.ua
10. Місцеві фінанси: Підручник / За ред. О.П. Кириленко. — К.: Знання, 2006. — 677 с.
11. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 с.
12. *Сунцова О. О.* Місцеві фінанси : навчальний посібник. — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.
13. Статистичний щорічник України за 2007 рік / За ред. О. Г. Осауленка. — К. : Консультант, 2008. — 572 с.
14. Створення та діяльність об'єднання співвласників багатоквартирного будинку: Практичний посібник / Інститут місцевого розвитку.— К., 2007.— 288 с.

ТЕМА 10

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

10.1. Об'єкт, мета і напрями регіональної політики держави.

10.2. Фінансово-економічні засади та пріоритети фінансової політики на місцевому рівні, порядок її розробки.

10.3. Програма економічного і соціального розвитку в регіоні. Показники, які розробляються в процесі складання програми.

10.4. Основні напрями вдосконалення територіальної організації влади місцевого самоврядування та їх фінансового забезпечення в Україні.

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ об'єкт, мету і напрями регіональної політики держави;
- ✓ фінансово-економічні засади та пріоритети фінансової політики на місцевому рівні;
- ✓ зміст та порядок розробки програми економічного і соціального розвитку в регіоні;
- ✓ основні напрями удосконалення територіальної організації влади місцевого самоврядування.

УМІТИ:

- швидко та ефективно знаходити інформацію для поглибленого вивчення фінансової політики на місцевому рівні;
- орієнтуватись у засадах і пріоритетах фінансової політики на місцевому рівні та державної регіональної політики;
- використовувати здобуті знання для пропозицій щодо вдосконалення територіальної організації влади місцевого самоврядування в Україні.

Резюме

Регіональна економіка покликана забезпечувати раціональне використання ресурсного потенціалу і на цих засадах розв'язувати соціально-економічні проблеми населення.

Головна мета державної регіональної політики — найповніше забезпечення використання їхнього ресурсного потенціалу через оптимальне поєднання інтересів держави і кожного регіону. Регіональна політика держави охоплює такі напрями, як економічний, соціальний, демографічний, екологічний та науково-технічний.

Найважливішим серед цих напрямів є економічний. Завдання регіональної політики держави полягає у забезпеченні комплексного і збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням наявних трудових ресурсів, науково-технічного потенціалу та можливостей їх ефективного використання.

Соціальний напрям означає, що держава сприятиме прискореному розвитку соціальної та виробничої інфраструктури у регіонах із низьким рівнем соціального забезпечення (передусім у сільській місцевості).

Отже, об'єктами державної регіональної політики є галузі господарського комплексу регіону, соціальна інфраструктура, природне середовище, населення і трудові ресурси. Держава провадить регіональне управління не тільки переліченими об'єктами, а й усіма адміністративно-територіальними одиницями, які входять до складу регіону.

Державне регулювання розвитку регіонів забезпечують запровадженням відповідних пріоритетів, тобто наданням переваги на конкретному етапі розвитку окремих галузей, видів діяльності, форм господарювання конкретних регіонів. Залежно від поставлених цілей та рівнів управління пріоритети можна визначати як на державному, так і на місцевих рівнях.

При цьому, значну увагу слід приділяти фінансовій автономії як базі самоврядування територіальних колективів, самостійності всіх рівнів місцевої влади при виконанні покладених на них функцій. Фінансова автономія являє собою основну форму реалізації принципів місцевого самоврядування.

Фінансова політика — це система принципів та процедур організації різноманітних видів фінансової діяльності на місцевому чи регіональному рівнях з боку органів місцевої влади задля до-

сягнення цілей та завдань, на розв'язання яких спрямовуються відповідні фінансові ресурси.

Основними елементами місцевої фінансової політики є: визначення головних цілей, конкретизація перспективних та поточних завдань, які необхідно розв'язати, розробка методів, засобів та конкретних форм організації відносин, за допомогою яких можна досягти поставлених цілей, оптимально поєднати розв'язання поточних і перспективних завдань, підбір і розстановка кадрів, які здатні організувати розв'язання поставлених завдань.

Програма економічного і соціального розвитку регіону (індикативний план) складається з двох частин: концептуальної системи та системи показників. План розробляється на основі Державної концепції науково-технічного розвитку України.

Програма економічного і соціального розвитку регіону має відображати насамперед науково-технічні та інноваційні пріоритети держави, з огляду на прогнозування стратегії науково-технічної та інноваційної політики, їх моделювання та вибір пріоритетних напрямів розвитку науки і технологій.

10.1. Об'єкт, мета і напрями регіональної політики держави

СУТНІСТЬ ТА МЕТА ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Регіональний розвиток	позитивна динаміка процесу соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших змін у відповідних регіонах як складова здійснення загальнодержавної стратегії розвитку країни згідно зі сформульованими цілями
Державна регіональна політика	сукупність заходів, засобів, механізмів, інструментів та взаємоузгоджених дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування для створення повноцінного життєвого середовища для людей на всій території України та забезпечення високого рівня якості життя людини й просторової єдності держави та сталого розвитку її регіонів
Державна регіональна фінансова політика	це система заходів, що здійснюються центральною владою задля управління процесом утворення, розподілу, перерозподілу й використання фінансових ресурсів у регіонах та в інших адміністративно-територіальних одиницях

**Мета державної
регіональної
політики**

— найповніше забезпечення використання регіонального ресурсного потенціалу через оптимальне поєднання інтересів держави і кожного регіону;
— забезпечення високого рівня якості життя людини незалежно від місця її проживання через забезпечення: 1) територіально цілісного та збалансованого розвитку України; 2) інтеграції регіонів в єдиному політичному, правовому, економічному, інформаційному та культурному просторі; 3) максимально повного використання потенціалу регіонів з урахуванням їх природних, історичних, економічних, географічних, демографічних та інших особливостей, етнічних і культурних традицій; 4) підвищення конкурентоспроможності регіонів

**ОБ'ЄКТ, ЦІЛІ І ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ
РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ**

**Об'єкти державної
регіональної політики**

територія держави, визначені законодавством її регіони, макрорегіони, мікрорегіони

**Завдання державної
регіональної
фінансової політики**

- ✓ зближення рівнів соціально-економічного розвитку окремих регіонів;
- ✓ надання фінансової допомоги територіям, які не мають достатніх ресурсів для виконання покладених на них функцій і обов'язків;
- ✓ створення умов для надання громадських послуг за єдиними стандартами на всій території країни;
- ✓ подолання відставання в розвитку соціально-культурної сфери та соціальної інфраструктури в малих містах, селах і селищах;
- ✓ забезпечення комплексного економічного й соціального розвитку територіальних одиниць;
- ✓ створення умов для розвитку міжкомунального і міжрегіонального співробітництва як фактора підвищення ділової активності в країні;
- ✓ та ін.

**Цілі державної
регіональної фінансової
політики**

1. Створення правової бази для реалізації цілей державної регіональної фінансової політики.
2. Визначення на основі об'єктивних критеріїв переліку та класифікації регіонів і територій України.
3. Використання накопиченого у багатьох країнах досвіду організаційних механізмів досягнення цілей державної регіональної фінансової політики.
4. Запровадження і використання арсеналу фінансових інструментів

ПРИНЦИПИ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Принцип	Зміст
конституційності та законності	відповідності Конституції України, законам України, актам Президента України та Кабінету Міністрів України, що ухвалюються на основі законів та на їх виконання
єдності	неодмінності забезпечення просторової, політичної, економічної, інформаційної, соціальної, гуманітарної цілісності території України через збалансований соціальний та економічний розвиток регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності
децентралізації	збалансованого розподілу владних повноважень з управління розвитком територій між центральними та місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з передачею відповідних ресурсів
деконцентрації	перерозподілу владних повноважень у межах системи органів державної влади — від центральних до місцевих, або між органами державної влади одного рівня
субсидіарності	прийняття рішень та надання публічних послуг на найближчому до громадянина рівні, відповідні повноваження можуть передаватися на вищий рівень управління лише з міркувань ефективності та економії
партнерства	узгодження цілей, пріоритетів і дій органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, забезпечення тісного співробітництва, кооперації та солідарності між суб'єктами регіонального розвитку в процесі формування та реалізації державної регіональної політики
відкритості	прозорості, прогнозованості, передбачуваності діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації державної регіональної політики
відповідальності	органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб у межах наданих їм повноважень за формування і реалізацію державної регіональної політики
сталого розвитку	розвитку суспільства, що дає змогу задовольняти потреби нинішнього покоління, не завдаючи при цьому шкоди можливостям майбутніх поколінь для задоволення їхніх власних потреб
історичної спадковості	врахування та збереження позитивного надбання попереднього розвитку регіонів

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

- ✓ **бюджетне планування** (коротко-, середньо- та довгострокове);
- ✓ **бюджетне вирівнювання**;
- ✓ **міжбюджетні трансферти**, у тому числі цільові трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам для розв'язання пріоритетних завдань сталого розвитку регіонів;
- ✓ **бюджети розвитку місцевих бюджетів**, які формуються на середньостроковій основі та на стабільних джерелах надходжень;
- ✓ **концентрація фінансових ресурсів для досягнення пріоритетних цілей та реалізації програм регіонального розвитку** за пропозицією центрального органу виконавчої влади з питань регіональної політики, на підставі аналізу бюджетних запитів головних розпорядників бюджетних коштів у процесі роботи над проектом державного бюджету України на наступний рік;
- ✓ **об'єднання на договірній основі фінансових ресурсів** суб'єктів регіонального розвитку, міжнародних інституцій;
- ✓ **прямі державні інвестиції на реалізацію проектів**, спрямованих на розбудову та модернізацію інфраструктури регіонального розвитку;
- ✓ **окремі бюджетні програми стимулювання розвитку регіонів**;
- ✓ **фінансування проектів регіонального розвитку** через систему фондів регіонального розвитку

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА У 2004—2015 рр. МАЄ ЗАБЕЗПЕЧИТИ*

- ✓ формування оптимальної високоефективної структури господарства регіонів, яка б сприяла їхньому комплексному розвитку на основі природно-ресурсного, виробничо-економічного, науково-технічного та людського потенціалів, наявної інфраструктури, історико-культурних надбань і традицій з використанням переваг та можливостей геополітичного становища регіонів;
- ✓ застосування договірних засад при визначенні спільних дій центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у стимулюванні регіонального розвитку, зокрема підтримку розвитку депресивних територій;
- ✓ розв'язання спільних регіональних та міжрегіональних проблем розвитку через об'єднання фінансових ресурсів місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- ✓ підвищення ролі регіонів у зовнішньоекономічному співробітництві, активне вхождение регіонів до міжнародних організацій та формувань, активізація міжрегіонального та транскордонного співробітництва;
- ✓ удосконалення системи державного стратегічного програмування регіонального розвитку, розробка стратегій розвитку регіонів;
- ✓ децентралізацію влади, розмежування функцій та повноважень центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування з розширенням повноважень місцевих органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;
- ✓ підвищення ролі регіонів у реалізації екологічної політики держави;
- ✓ адаптацію національного законодавства з питань регіональної політики до норм і стандартів Євросоюзу

*Відповідно до «Стратегії економічного і соціального розвитку України на 2004—2015 рр.»

10.2. Фінансово-економічні засади та пріоритети фінансової політики на місцевому рівні, порядок її розробки

Сутність- та складові місцевої фінансової політики

Місцева фінансова політика

система принципів та процедур організації різноманітних видів фінансової діяльності на місцевому чи регіональному рівнях з боку органів місцевої влади задля досягнення цілей та завдань, на розв'язання яких спрямовуються відповідні фінансові ресурси

Місцева фінансова політика

Цілі — завдання, які мають бути розв'язані

Принципи — засади, на яких має будуватися вирішення поставлених завдань та використання відповідних інструментів

Інструменти реалізації — конкретні шляхи залучення та використання необхідних коштів (позики, інвестиції тощо)

Ризики — потенційні загрози, які виникають внаслідок невизначеності

**МІСЦЕВА ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА
МАЄ ОХОПЛЮВАТИ**

- ✓ види послуг, загальний рівень їх надання органами місцевого самоврядування та диференційовані джерела надходжень;
- ✓ засоби фінансування капітальних видатків або за рахунок збільшення поточних доходів, або через випуск боргових зобов'язань, що мають погашатися за рахунок майбутніх доходів;
- ✓ систему заробітної плати, пенсій та допомоги, яка буде використовуватися;
- ✓ визначення терміну обігу, схем погашення та типи боргових зобов'язань, які будуть використовуватись органами місцевого самоврядування;
- ✓ рівень видатків та оподаткування за умови змін у місцевій економіці;
- ✓ нові принципи управління процесом акумуляції фінансових ресурсів для надання будь-яких послуг чи здійснення видів діяльності на основі контракту

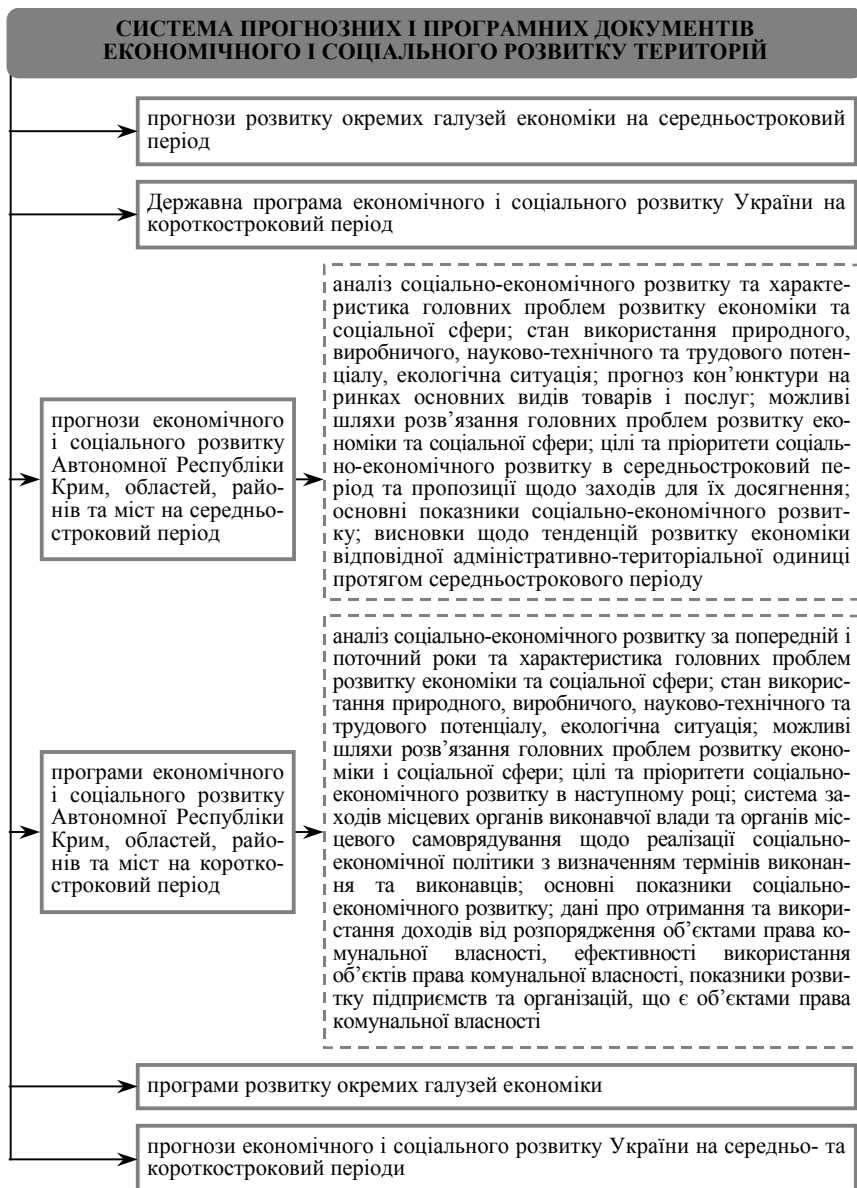
Порядок розробки місцевої фінансової політики

ДОКЛАДНО РОЗРОБЛЕНА ОБГРУНТОВАНА ФІНАНSOVA ПОЛІТИКА Є ОДИМ ІЗ НАЙВАЖЛИВІШИХ ФІНАНСОВИХ ЗАСОБІВ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ УПРАВЛІННЯ І СПРІЯЄ

- * політичній підтримці фінансового планування;
- * запобіганню небезпечним ситуаціям та управлінню ними;
- * концентрації уваги на фінансових умовах функціонування місцевої громади;
- * забезпеченню обґрунтованих засад та критеріїв фінансового управління;
- * досягненню консенсусу та послідовності у процесі ухвалення фінансових рішень;
- * створенню фінансової стабільності, покращення кредитоспроможності;
- * розумінню підходів до фінансового управління як посадовими особами місцевих органів управління, так і громадянами;
- * мінімізації коливання відповідних параметрів фінансового управління;
- * гарантуванню і забезпеченню безперервності фінансової стабільності за тих умов, коли місцеві органи управління перебувають під загрозою негативного впливу коливань в економіці, зниження місцевої економічної активності, зменшення обсягів трансфертів з боку центрального уряду тощо

10.3. Програма економічного і соціального розвитку в регіоні. Показники, які розробляються в процесі складання програми

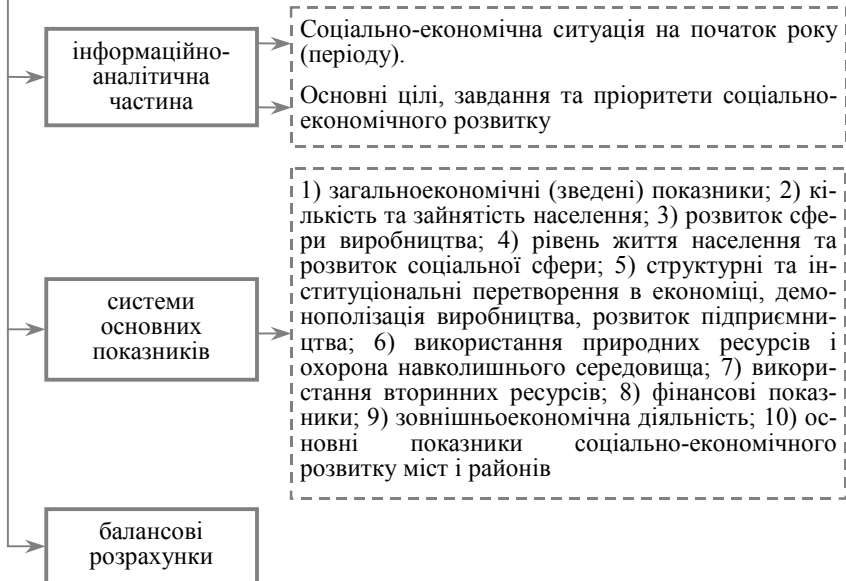
**ДЛЯ ОБҐРУНТУВАННЯ
ЗАВДАНЬ І ПОКАЗНИКІВ ПРОГРАМ ВИКОРИСТОВУЮТЬ
ТАКІ МЕТОДИ ПРОГНОЗУВАННЯ**

Нормативний метод	спирається на систему науково обґрунтованих норм і нормативів — соціальних, виробничо-технічних, фізіологічних тощо. Він дає змогу виконувати розрахунки потреб в об'єктах соціальної і виробничої інфраструктури, оцінити рівень соціального захисту населення та задоволення його потреб у матеріальних благах і послугах
Балансовий метод	використовують для обґрунтування територіальних і галузевих пропорцій у виробництві й споживанні продуктів харчування, паливно-енергетичних ресурсів, у збалансуванні дохідної і витратної частин місцевих бюджетів, використанні трудових, природних та матеріальних ресурсів
Аналітичний метод	найбільш прийнятний для виявлення тенденцій і проблем у розвитку продуктивних сил, дає змогу визначати цілі й пріоритети у соціально-економічному і культурному розвитку регіону на майбутнє, формувати потрібну систему показників
Методи кореляційно-регресивного аналізу	на підставі регіональних чинників (природних, виробничих, соціально-демографічних, інфраструктурних) можна кількісно оцінити їхній вплив на стан регіональних проблем та можливості їх розв'язання у прогнозованому періоді
Метод екстраполяції	полягає у перенесенні сталих тенденцій і напрямів розвитку окремих галузей і сфер економіки, що виявлені на сучасному етапі, у перспективу
Метод оцінок експертних	використовують для прогнозування зрушень у структурній перебудові господарського комплексу, розвитку підприємництва, обґрунтування доцільності будівництва окремих об'єктів виробничого, природоохоронного призначення тощо

Складові Програми соціально-економічного розвитку регіону

ПРОГРАМА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

ЗМІСТ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ М. КИЄВА на 2008 р.*

1. Тенденції соціально-економічного розвитку м. Києва

2. Цілі та пріоритети соціально-економічного розвитку м. Києва у 2008 р.

3. Основні напрями соціально-економічного розвитку м. Києва

3.1. Ресурсне забезпечення розвитку міста

- 3.1.1. Бюджетно-фінансова політика
- 3.1.2. Інвестиційна політика

3.2. Поліпшення міського середовища життєдіяльності

- 3.2.1. Розвиток дорожньо-транспортної інфраструктури та поліпшення транспортного забезпечення
- 3.2.2. Комунальне господарство. Модернізація та розбудова інженерних мереж
- 3.2.3. Житлова політика
- 3.2.4. Територіальний розвиток міста

3.3. Збереження довкілля та підвищення рівня безпеки киян

- 3.3.1. Охорона навколишнього природного середовища. Екологічна безпека
- 3.3.2. Природно-техногенна безпека

3.4. Підвищення конкурентоспроможності економіки	3.4.1. Реформування відносин власності 3.4.2. Розвиток підприємництва й інфраструктури його підтримки 3.4.3. Науково-технічна й інноваційна політика 3.4.4. Промислова політика 3.4.5. Енергозабезпечення та енергозбереження 3.4.6. Ринок споживчих товарів і послуг, продовольча безпека 3.4.7. Використання туристично-рекреаційного потенціалу
3.5. Розвиток людського потенціалу, забезпечення гідної праці та добробуту населення	3.5.1. Демографічна ситуація та міграційна політика 3.5.2. Охорона здоров'я та медичне забезпечення 3.5.3. Ринок праці та зайнятість населення 3.5.4. Грошові доходи та заробітна плата 3.5.5. Соціальний захист населення 3.5.6. Підтримка сімей і молоді 3.5.7. Освіта 3.5.8. Культура 3.5.9. Фізична культура і спорт
3.6. Київ у світових глобалізаційних та інтеграційних процесах	3.6.1. Міжнародне співробітництво 3.6.2. Зовнішньоекономічна діяльність

*У додатках до програми додається розділ фінансування капітальних видатків.

ВАЖЕЛІ ВПЛИВУ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ РЕГІОНУ

Економічні	Адміністративні
• дохідна та видаткова частини місцевих бюджетів; • пільговий режим оподаткування окремих галузей; • обсяги місцевих податків і зборів; • регіональний контракт на виготовлення та постачання продукції, виконання робіт, надання послуг; • утворення позабюджетних, цільових, резервних та валютних фондів; • об'єднання на договірних засадах коштів підприємств і організацій задля їх спрямування на розв'язання окремих місцевих проблем; • створення з коштів місцевих бюджетів та позабюджетних джерел об'єктів ринкової, соціальної, виробничої інфраструктури для обслуговування підприємницьких структур і населення; • залучення іноземного капіталу для розвитку окремих підприємств і організацій у виробничій, соціально-культурній, екологічній сферах; • розвиток міжрегіонального співробітництва, прикордонної та прибережної торгівлі	• запровадження лімітів використання місцевих природних ресурсів, лімітів викидів і скидів забруднювальних речовин у довкілля; • визначення лімітів розміщення відходів; • надання дозволу фізичним особам займатися підприємницькою діяльністю; • відведення земельних ділянок для будівництва відповідних об'єктів; • укладання угод з підприємствами й організаціями для передачі ними у відання органів місцевого самоврядування об'єктів соціальної інфраструктури; • вжиття заходів для вдосконалення структур управління на обласному, міському та районному рівнях; • організаційне забезпечення виконання законодавчо-нормативних актів центральних органів влади та місцевих органів виконавчої влади і місцевого самоврядування

10.4. Основні напрями вдосконалення територіальної організації влади місцевого самоврядування та їх фінансового забезпечення в Україні

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ВЛАДИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЇХ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

- в регіональній політиці враховувати специфічні особливості розвитку кожного регіону, історичних та інших умов їхнього формування, сприяти сталості економічного розвитку
- забезпечення економічної незалежності місцевого самоврядування
- побудова єдиної еластичної бюджетно-фінансової системи і проблема забезпечення відповідності прав, обов'язків і відповідальності держави і її суб'єктів у фінансовій сфері
- перегляд питання про кількість і якісний склад закріплених доходів
- закріпити умови, порядок і можливість введення тих або інших надбавок до державних і суб'єктних податкових ставок і процедури узгодження і поточного взаємозв'язку державного і територіальних бюджетів у рамках фінансового року
- та ін.

Терміни і поняття

фінансова політика

фінансова автономія

фінансова компетенція місцевих органів влади

регіон

регіональна політика

територіальна громада

модель досконалості

моніторинг

програма економічного і соціального розвитку (ПЕСР) в регіоні

фінансові показники

методи прогнозування

фінансове забезпечення ПЕСР

регіональна диференціація

протекціонізм

лібералізм

Завдання для індивідуальної роботи

Обчисліть показники економічного і соціального розвитку в регіоні на підставі фактичних даних.

Питання для перевірки знань

---

1. Підстави для формування і проведення самостійної фінансової політики місцевими органами влади.
2. Який зв'язок фінансової політики на місцевому рівні з регіональною політикою держави?
3. Схарактеризуйте сутність державної регіональної політики, її зв'язок з адміністративно-територіальною реформою в державі.
4. Які цілі, завдання та пріоритети фінансової політики на місцевому рівні та державної регіональної політики?
5. У чому полягає необхідність зростання та зближення рівнів економічного і соціального розвитку регіонів України?
6. Запровадження єдиних загальнодержавних мінімальних соціальних стандартів.
7. Забезпечення соціального захисту незалежно від економічних можливостей регіону.
8. Фінансово-економічні засади регіональної політики, розширення повноважень місцевих органів влади.
9. Розмежування та збалансування повноважень і відповідальності центральних та місцевих органів влади у сфері надання послуг.
10. Державне сприяння розвитку депресивних регіонів. Законодавче закріплення статусу депресивного регіону. Спрямованість державної підтримки депресивної території.
11. Головні напрями державного сприяння економічному і соціальному розвитку регіонів. Удосконалення регіональної структури.
12. Програма економічного і соціального розвитку в регіоні. Показники, які розробляються в процесі складання програми економічного і соціального розвитку в регіоні. Структура програми економічного і соціального розвитку в регіоні, послідовність її розробки.

13. Основні напрями вдосконалення територіальної організації влади місцевого самоврядування та їх фінансового забезпечення в Україні.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Конституція України. — К. : Вікар, 1996. — 64 с.
2. Бюджетний кодекс України. — К. : Атіка, 2002. — 80 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 1997 р.
4. Бюджетне законодавство України: Зб. нормат. актів. — К. : Юрінком Інтер, 2002. — 416 с.
5. Про Державний бюджет України на відповідний рік: Закон України // Відомості Верховної Ради України або Офіційний вісник України.
6. Положення про обласну, Київську, Севастопольську міську державну адміністрацію: Указ Президента України від 21.08. 1995 р.
7. Харгія українських міст / Асоціація міст України. — К., 1997. — 29 с.
8. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. С. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 [7] с.

ТЕМА 11

УПРАВЛІННЯ МІСЦЕВИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

11.1. *Поняття, предмет та мета управління місцевими фінансами.*

11.2. *Роль місцевих фінансових органів у регіональному фінансовому плануванні.*

11.3. *Організація фінансового контролю на місцевому рівні.*

11.4. *Контроль за формуванням та використанням коштів місцевих бюджетів і власних коштів бюджетних установ.*

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ мету та завдання фінансового управління;
- ✓ принцип подвійного підпорядкування фінансових органів;
- ✓ завдання місцевих органів влади у сфері управління місцевими фінансами;
- ✓ сутність та значення фінансового програмування;
- ✓ особливості фінансового контролю на місцевому рівні.

УМІТИ:

- орієнтуватись у системі фінансових планів;
- застосовувати окремі методи фінансового контролю;
- виконувати першочергові завдання щодо контролю за цільовим використанням бюджетних коштів.

Резюме

Світовий досвід переконує, що в основі успіхів прогресу завжди лежать безпосередні економічні інтереси людини, дисципліна і порядок, чітка система організації та управління процесами капіталотворення, формування фондів нагромадження і споживання. У фінансах управління означає процес впливу на фінансові відносини, фінансові ресурси, їх організацію для реалізації фінансової політики. Крім того, управління фінансами можна визначити як сукупність органів апарату управління всіх рівнів та їх управлінських дій.

Мета фінансового управління полягає у забезпеченні необхідними фінансовими ресурсами та підвищенні ефективності фінансової діяльності.

Предметом фінансового управління є регулювання фінансових потоків. При цьому об'єкт управління фінансами — це фінансові відносини у сфері грошового обігу, централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів, що створюються і використовуються в усіх ланках фінансової системи держави.

Суб'єкт управління фінансами становить фінансовий апарат системи органів управління в державі, галузі, на підприємстві, тобто на всіх рівнях.

Як свідчить практика, *управління фінансами* — це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на формування і використання фінансових ресурсів. Поняття «управління фінансами» пов'язують з управлінням як на рівні держави, так і у централізованих та децентралізованих фондах фінансових ресурсів. На рівні підприємств різних організаційних форм та різних форм власності в сучасних умовах використовують поняття «фінансовий менеджмент». *Фінансовий менеджмент* — це управління фінансами підприємства, направлене на досягнення його мети за допомогою певних методів.

У питаннях регулювання доходів і видатків бюджетів місцевого самоврядування зберігається його підпорядкованість по вертикалі регіональним органам влади, а останніх, своєю чергою, центральній владі. Такий принцип організації бюджетної системи зберігається досі.

Неабияке значення при вивченні даної теми має питання фінансового планування — це діяльність зі збалансування і забезпечення пропорційності фінансових ресурсів. Термін «збалансування» означає оптимальне співвідношення між фінансовими ресурсами, дже-

релами їх формування та обсягами використання. Пропорційність — раціональне співвідношення між розміром доходу до сплати податку і після сплати податку по регіонах, галузях, підприємствах.

11.1. Поняття, предмет та мета управління місцевими фінансами

ТЕРМІН «УПРАВЛІННЯ» У ФІНАНСАХ

процес впливу на фінансові відносини, фінансові ресурси, їх організацію для реалізації фінансової політики

Мета фінансового управління

забезпечення необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності фінансової діяльності

Предмет фінансового управління

регулювання фінансових потоків

Об'єкт

фінансові відносини у сфері грошового обігу
централізовані та децентралізовані фонди фінансових ресурсів

Суб'єкт фінансового управління

фінансовий апарат системи органів управління:

- держави
- галузі
- підприємства

Термін

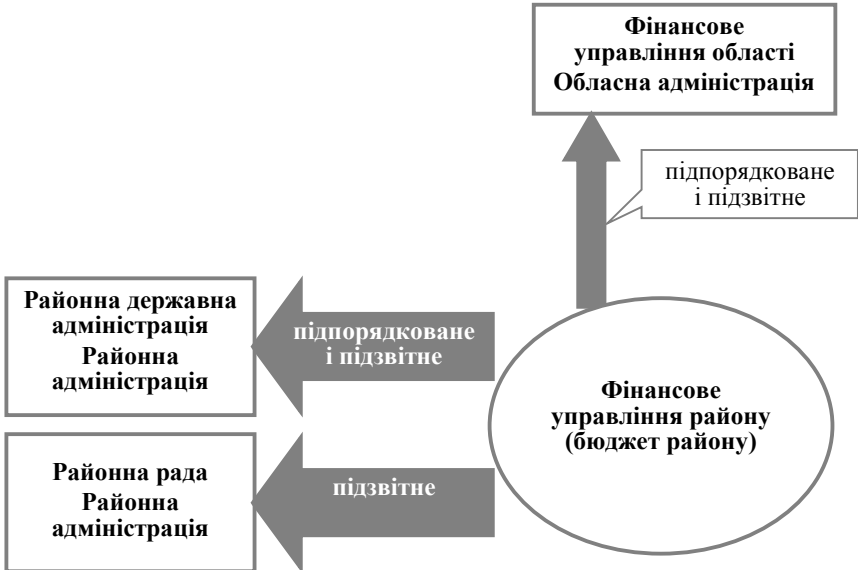
Управління фінансами — це сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу суб'єктів управління на формування і використання фінансових ресурсів

Термін

Фінансовий менеджмент — це управління фінансами підприємства, направлене на досягнення його мети за допомогою певних методів

Принцип подвійного підпорядкування

11.2. Роль місцевих фінансових органів у регіональному фінансовому плануванні

Завдання місцевих органів влади у сфері управління

- складання та виконання місцевих бюджетів
- забезпечення контролю за цільовим, раціональним, економічним і ефективним використанням бюджетних коштів
- створення належних фінансових умов для виконання функцій місцевими державними адміністраціями, органами місцевого самоврядування, їхніми виконавчими органами, а також підприємствами, організаціями та установами місцевого підпорядкування

Термін

Фінансове планування — це діяльність зі збалансування і забезпечення пропорційності фінансових ресурсів.

Термін «збалансування» означає оптимальне співвідношення між фінансовими ресурсами, джерелами їх формування та обсягами використання.

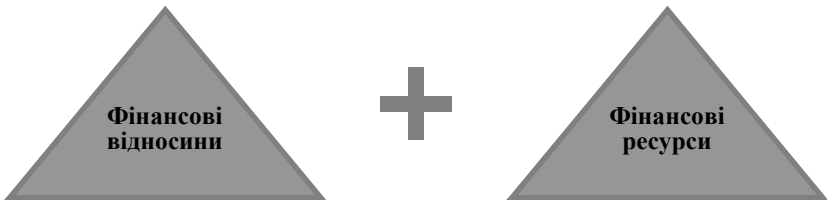
Пропорційність — раціональне співвідношення між розміром доходу до сплати податку і після сплати податку по регіонах, галузях, підприємствах

СИСТЕМА ФІНАНСОВИХ ПЛАНІВ ВІДОБРАЖАЄ

- ❖ особливості форм і методів утворення і використання централізованих та децентралізованих грошових фондів;
- ❖ галузевий і територіальний перерозподіл фінансових ресурсів;
- ❖ розподіл фінансових ресурсів за сферами фінансових відносин;
- ❖ розподіл фінансових ресурсів на рівні підприємства

Об'єкт фінансового планування

Класифікація планування залежно від періоду передбачає існування таких планів

1. стратегічні (декілька років) плани;
2. тактичні (квартал—рік) плани;
3. оперативні (до одного місяця) плани

ФІНАНСОВЕ ПРОГРАМУВАННЯ (сучасний метод фінансового планування)

- встановлення пріоритетів державних видатків за напрямками;
- підвищення ефективності використання державних коштів;
- припинення фінансування відповідно до вибору альтернативного варіанта

Складові управління:

11.3. Організація фінансового контролю на місцевому рівні

Класифікація фінансового контролю

За часом проведення контролю

попередній;
поточний;
наступний

За формою проведення

обов'язковий або зовнішній;
внутрішній або ініціативний

За суб'єктами контролю

фінансовий контроль органів законодавчої влади і місцевого самоврядування;
фінансовий контроль Адміністрації Президента України;
фінансовий контроль органів виконавчої влади;
фінансовий контроль фінансово-кредитних органів;
відомчий фінансовий контроль;
внутрішньо-господарський фінансовий контроль;
громадський фінансовий контроль;
аудиторський фінансовий контроль

За сферою фінансової діяльності

бюджетний;
податковий;
валютний;
кредитний;
страховий;
інвестиційний;
контроль за грошовою масою
матеріальні

За методами проведення

перевірки;
обстеження;
нагляд;
аналіз фінансової діяльності;
спостереження або моніторинг;
ревізії

ОРГАНІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Назва принципу	Зміст принципу
Відповідальність перед громадою	У разі виявлення порушень у фінансовій сфері органи місцевого самоврядування несуть політичну, моральну, адміністративну чи кримінальну відповідальність
Незалежність організації контролю	Органи фінансового контролю на місцевому рівні у своїй діяльності не мають залежати від рішень органу, які підлягають контролю
Безперервність	Контрольні заходи мають здійснюватися постійно та безперервно
Повнота	Фінансовим контролем має бути охоплена вся діяльність у сфері місцевих фінансів
Посидання зовнішнього та внутрішнього контролю	Фінансовий контроль має здійснюватись не тільки суб'єктами зовнішнього контролю, а й підрозділами самої організації
Підзвітність	Органи фінансового контролю мають бути підзвітні у своїй діяльності суспільству, органам представницької та виконавчої влади, а також органам вищого державного фінансового контролю
Результативність	Фінансовий контроль має сприяти поліпшенню управління місцевими фінансами
Професійність	Проведення контрольних заходів передбачає застосування специфічних прийомів та методів, які вимагають ґрунтовних знань та навиків
Посидання попереднього та наступного контролю	Для досягнення високої ефективності фінансового контролю, він має здійснюватись як перед проведенням фінансової операції, так і після неї
Публічність та прозорість контролю	Діяльність органів контролю має бути відкритою для суспільства

Виконання місцевих бюджетів

В Україні застосовується казначейська форма обслуговування місцевих бюджетів, яка передбачає здійснення Державним казначейством України:

- операцій з коштами державного бюджету;
- розрахунково-касового обслуговування розпорядників бюджетних коштів;
- контроль бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень, взяті зобов'язань та проведенні платежів;
- бухгалтерського обліку та складання звітності про виконання державного бюджету

11.4. Контроль за формуванням та використанням коштів місцевих бюджетів і власних коштів бюджетних установ

Державні податкові інспекції в районах і містах виконують такі функції

контролюють додержання законодавства про податки та інші платежі до бюджету;

забезпечують своєчасний і повний облік платників податків та інших платежів до бюджету;

контролюють своєчасність подання платниками бухгалтерських звітів і балансів, податкових розрахунків, декларацій та інших документів, пов'язаних з обчислюванням платежів до бюджету, а також перевіряють їх достовірність, правильність визначення прибутку, доходу об'єктів оподаткування й обчислення податків, інших платежів до бюджету;

контролюють дотримання громадянами законодавства про індивідуальну трудову діяльність;

забезпечують застосування фінансових санкцій за порушення зобов'язань перед бюджетом;

передають правоохоронним органам матеріали про факти порушень, за які передбачено кримінальну відповідальність, а також подають в арбітражні та судові органи позови до підприємств, організацій і громадян про стягнення в дохід держави коштів, одержаних ними за незаконними угодами, та в інших випадках отримання коштів без установлених законом підстав

Державна контрольно-ревізійна служба здійснює фінансовий контроль у таких напрямках

— перевірка виконання закону про бюджетні права як державними, так і місцевими органами влади й управління;

— контроль за додержанням фінансової дисципліни підприємствами, установами та організаціями державного сектору економіки і контроль за ефективним використанням ними бюджетних і власних коштів;

— контроль за виконанням Державного бюджету органами державного управління всіх рівнів, бюджетними установами, господарськими підприємствами й організаціями в частині виконання зобов'язань перед бюджетом;

— перевірка роботи фінорганів з виконання бюджетів усіх рівнів;

— перевірка роботи системи банків з питань взаємовідносин із бюджетом

Порушенням законодавства про бюджетну систему України є

використання коштів державного бюджету на цілі, не передбачені законом про Державний бюджет України, або в обсягах, що перевищують межу витратків, затверджену законодавством;

використання коштів республіканського бюджету Автономної Республіки Крим, місцевих бюджетів на цілі, не передбачені рішеннями про затвердження республіканського бюджету Автономної Республіки Крим та місцевих бюджетів, або в обсягах, що перевищують межі витратків, затверджених зазначеними нормативними актами;

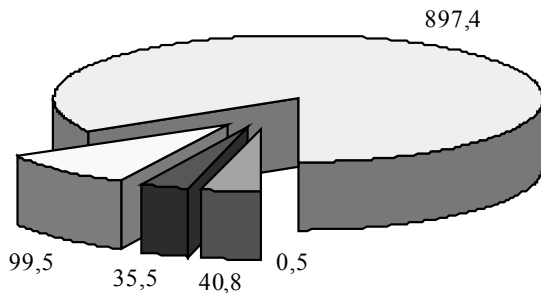
видання органами державної виконавчої влади і посадовими особами нормативних та розпорядчих актів, які змінюють доходи і видатки бюджету всупереч виключній компетенції Верховної Ради України щодо встановлення обов'язкових платежів та витратків Державного бюджету України;

недотримання термінів щодо бюджетного процесу;

порушення інших правил і процедур, установлених законодавством України щодо порядку витрачання коштів бюджетів, які призводять до незаконних витратків;

невжиття заходів до підпорядкованих органів і підлеглих осіб, що вчинили зазначені в цій статті порушення

Головні фінансові порушення при виконанні місцевих бюджетів, виявлені державними контролерами

- нецільові витрати
- незаконні витрати
- недоотримані доходи
- інші порушення, пов'язані з заниженням вартості активів
- недостачі, розкрадання

Терміни і поняття

управління фінансами
планування
фінансовий контроль
ревізія
перевірка
державна податкова адміністрація
державне казначейство

Питання для перевірки знань

---

1. Якими законодавчими актами регламентується фінансова діяльність органів місцевого самоврядування?
2. У чому проявляється економічна сутність фінансового управління?
3. Назвіть та охарактеризуйте складові фінансового управління.
4. Що є об'єктом фінансового контролю?
5. Схарактеризуйте фінансове програмування.

Завдання для індивідуальної роботи

Дайте оцінку управлінським рішенням обумовлених органів місцевого самоврядування щодо програм регіонального розвитку

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний кодекс України. — К. : Атіка, 2002. — 80 с.
2. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 1999 р.
3. Сунцова О. О. Місцеві фінанси : навч. посібник для студ. вищих навч. закл. / Національний ун-т «Києво-Могилянська академія». — К. : Центр навчальної літератури, 2005. — 560 с.
4. Кириленко О. П. Місцеві фінанси : навч. посіник — Тернопіль : Астон, 2004. — 140 с.
5. Петленко Ю. В., Рожко О. Д. Місцеві фінанси : опорний конспект лекцій для студ. спец. 7.050104 «Фінанси» (усіх форм навч.). — К. : Кондор, 2003. — 282 с.

ТЕМА 12

СВІТОВИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ МІСЦЕВИХ ФІНАНСІВ

12.1. Європейська хартія місцевого самоврядування про основні принципи організації місцевих фінансів.

12.2. Бюджетний федералізм як принцип побудови фінансів місцевого самоврядування в розвинутих країнах.

12.3. Форми та методи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.

12.4. Види, принципи та інструменти взаємодії державного та місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.

12.5. Можливість застосування світового досвіду організації місцевих фінансів в Україні, з урахуванням її історичних, економічних та демографічних особливостей.

Резюме

Терміни і поняття

Питання для перевірки знань

Завдання для індивідуальної роботи

Література для поглибленого вивчення

Вивчивши матеріал цієї теми, ви будете ЗНАТИ:

- ✓ Європейську хартію місцевого самоврядування про основні принципи організації місцевих фінансів;
- ✓ сутність та види бюджетного федералізму в розвинутих країнах;
- ✓ форми та методи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах;
- ✓ види, принципи та інструменти взаємодії державного та місцевих бюджетів у зарубіжних країнах,

УМІТИ:

- швидко та ефективно знаходити інформацію для поглибленого вивчення світового досвіду організації місцевих фінансів;
- орієнтуватись у формах та методах фінансового забезпечення; бюджетному федералізмі; видах, принципах та інструментах взаємодії державного та місцевих бюджетів у зарубіжних країнах;

- використовувати здобуті знання для пропозицій можливостей застосування світового досвіду організації місцевих фінансів в Україні, з урахуванням її історичних, економічних та демографічних особливостей.

Резюме

Розвиток місцевого самоврядування у світі був підкріплений прийняттям низки міжнародних правових актів (Європейська хартія про місцеве самоврядування — 1985 р.; Всесвітня декларація місцевого самоврядування — 1985 р.; Європейська хартія міст та Європейська декларація прав міст — 1992 р.; Декларація про принципи місцевого самоврядування у країнах СНД — 1993 р.). Ці документи визначають концепцію місцевого самоуправління — право і реальну можливість органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, під власну відповідальність і в інтересах місцевого населення. У цих документах зазначаються основні принципи здійснення місцевого самоврядування.

Узагалі бюджетна система об'єктивно передбачає розподіл функцій коштів бюджету між різними рівнями влади за умови збереження певної фінансової самостійності. В ідеалі розподіл функцій і відповідне їм ресурсне забезпечення мають бути оптимальними, а витрачання коштів — максимально ефективним. Саме цей напрям і розглядає бюджетний федералізм, який існує в різних формах. Західні дослідники виділяють внутрішньодержавний, асиметричний, кооперативний, бюрократичний, двосторонній, виконавчий та інші, зумовлені національними особливостями (наприклад, Швейцарія), різновиди федералізму. І всі вони так чи інакше стосуються розподілу компетенції та фінансових ресурсів між державним (центральним, федеральним) і низовими (місцевими) бюджетами. Традиційна теорія фіскального федералізму дає рекомендації для закріплення за різними рівнями державної влади певних функцій та необхідних для їх виконання фіскальних інструментів. Наріжним каменем теорії бюджетного федералізму є теорема про децентралізацію: якщо децентралізація не впливає на рівень витрат, то прийняття рішень щодо локального суспільного блага або ефективніше за централізацію, або принаймні не поступається їй з погляду ефективності. Централізація та пов'язана з нею стандартизація дуже часто дають змогу не тільки зменшити адміністративні витрати, а й зробити дешев-

шим безпосередньо виробництво одиниці суспільного блага. Децентралізація державного сектору економіки доречна тоді, коли сприяє ефективнішому виконанню його функцій.

Останнім часом у побудові міжурядових фінансових відносин досить популярною стала концепція субсидарності.

У будь-якій бюджетній системі головним є розробка стратегії бюджетного регулювання, визначення мети, якої передбачається досягти за допомогою вирівнювальних механізмів. Класичним прикладом вирівнювання споживання державних послуг може бути японська формула розподілу, котра, на думку фахівців, не має аналогів за складністю та має вигляд: $T = N - R$, де T — вирівнювальний трансферт; N — базисні фінансові потреби; R — базисні фінансові доходи.

Цікавий метод формування доходів місцевих бюджетів — на основі соціальних стандартів. Вони включають розрахунки таких показників: потенціал доходів бюджету, фіскальний потенціал доходів, а також потенціал доходу, на який розраховує місцевий бюджет, грошова величина соціальних стандартів, розрахунок мінімального бюджету муніципальної одиниці, розрахунок нормативів відрахувань. Позитивним у наведеній методиці формування ресурсів місцевих бюджетів є те, що вона дає змогу врахувати податкоспроможність певної території, наявний (фактичний) потенціал фінансових ресурсів та можливі зміни внаслідок інфляції.

Створюючи в Україні систему трансфертів, важливо усвідомити цей факт і навчитися використовувати такий інструмент на користь розвитку міжбюджетних відносин.

Досвід муніципальних запозичень і фінансування проектів у різних країнах має свої особливості, зумовлені економічними, політичними, культурними, історичними факторами, проте практика їх здійснення та використання свідчить про їхню ефективність та дієвість.

12.1. Європейська хартія місцевого самоврядування про основні принципи організації місцевих фінансів

Міжнародні правові акти з питань місцевого самоврядування

- Європейська хартія про місцеве самоврядування — 1985 р.;
- Всесвітня декларація місцевого самоврядування — 1985 р.;
- Європейська хартія міст та Європейська декларація прав міст — 1992 р.;
- Декларація про принципи місцевого самоврядування у країнах СНД — 1993 р.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІНСТИТУТУ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ*

- Справедливий розподіл тягаря місцевих податків і зборів з урахуванням платоспроможності платників податків і користі від послуг, що надаються місцевими органами
- Високий рівень рентабельності та низькі адміністративні витрати
- Транспарентність податкового тягаря між платниками податків
- Визнане право місцевих органів змінювати обсяги зібраних ними податків
- Невелика різниця між величиною місцевих податків, зібраних різними органами місцевого самоврядування
- Незначний рівень економічних, демографічних і соціальних наслідків
- Певна еластичність місцевих податків (залежність рівня надходжень від зміни рівня витрат)

*Recommendation of the Committee of Ministers to member states on local taxation? Financial equalization and grants to local authorities // Rec(2000)14.: Council of Europe, 2000.

Основні принципи здійснення місцевого самоврядування відповідно до Європейської хартії

- закріплення основних повноважень і функцій органів місцевого самоврядування в Конституції або відповідному законі;
- здійснення місцевого самоврядування виборними радами або зборами, з підзвітними їм виконавчими органами;
- право розв'язувати будь-яке питання, яке не вилучене зі сфери їхньої компетенції і розв'язання якого не доручене іншому органу;
- обов'язкових консультацій у процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються місцевого самоврядування;
- право органів місцевого самоврядування самостійно визначати свою структуру;
- проводити зміну кордонів громад тільки після попереднього з'ясування їхньої думки;
- право на власні фінансові ресурси, формування частини з них за рахунок власних податків і зборів і вільне розпорядження ними в межах своїх повноважень;
- справедливість перерозподілу ресурсів між громадянами

Невідповідність українського законодавства принципам та стандартам Європейської хартії місцевого самоврядування

- 1) суперечить положенням Хартії щодо віднесення до суб'єкта права на місцеве самоврядування всіх рівнів місцевих властей, оскільки передбачає визнання права на місцеве самоврядування лише за їх низовим рівнем (село, селище, місто);
- 2) в законодавстві України не визначено територіальної основи місцевого самоврядування (територіальних меж юрисдикції громади);
- 3) при закріпленні компетенції місцевого самоврядування не дотриманий принцип субсидіарності, проголошений Хартією. Зокрема, значна частина повноважень місцевого самоврядування дістала статус «делегованих», а характер розподілу повноважень між органами місцевого самоврядування та місцевими органами виконавчої влади призвів до виникнення «конкуренції компетенцій», тобто до такої ситуації, коли до відання органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій належать однакові питання управління

Компетенція місцевого самоврядування

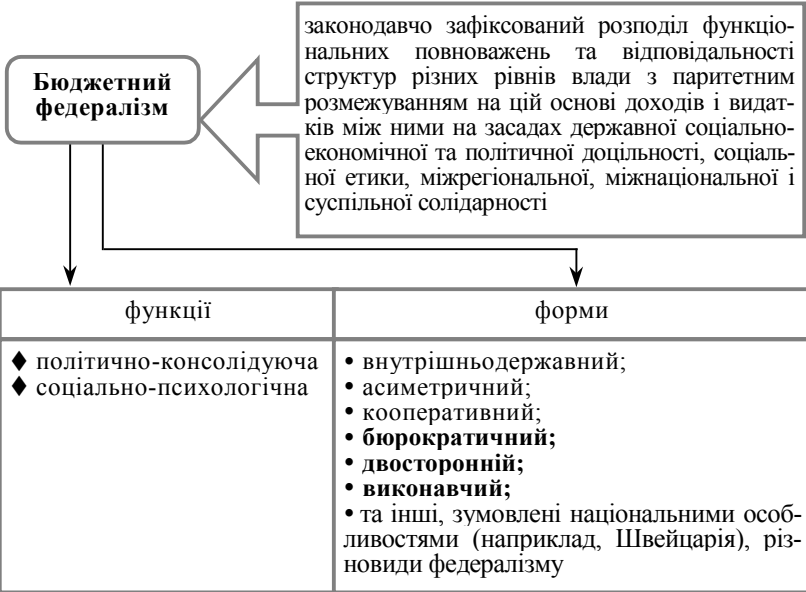
Концепція субсидарності

- влада більш високого рівня може втручатись у фінансові справи влади більш низького рівня лише тою мірою, в якій друга продемонструвала і додела свою нездатність розв'язувати проблеми;
- обов'язок вищої влади надавати фінансову допомогу органам влади місцевого рівня, при цьому така допомога має сприяти фінансовій автономії місцевої влади та розширенню її повноважень, а не повному підпорядкуванню місцевої влади центральній владі;
- принцип розподілу повноважень між різними рівнями влади в усіх сферах, включаючи і фінансову;
- принцип співробітництва різних рівнів влади, тобто в умовах, коли кожен рівень влади має власні повноваження у фінансовій сфері, фінансові відносини між різними рівнями влади можуть будуватися лише на засадах співробітництва;
- принцип делегованого управління, згідно з яким центральна влада може делегувати окремі свої повноваження органам влади вищого рівня на підставі угоди. Таке взаємне делегування повноважень різних рівнів влади у фінансовій сфері робить її фінансові взаємовідносини досить гнучкими

12.2. Бюджетний федералізм як принцип побудови фінансів місцевого самоврядування в розвинутих країнах

Сутність, функції та форми бюджетного федералізму

МОДЕЛІ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН У ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Модель	Характерні ознаки
Децентралізовані моделі	✓ з трьох головних функцій державних органів влади та управління — макроекономічна стабілізація, перерозподіл національного доходу і виробництво державних товарів і послуг (остання називається функцією розподілу ресурсів) — перші дві найчастіше належать до сфери діяльності центрального уряду, а третя поділяється між трьома рівнями влади, але вважається найважливішою в діяльності місцевої влади, що загалом відповідає оптимальній теоретичній моделі міжбюджетних відносин; ✓ різні рівні влади наділяються повноваженнями з оподаткування відповідно до розподілу їхніх функцій; ✓ визнається високий ступінь фінансової незалежності і самостійності регіональної влади;
Кооперативна модель бюджетного федералізму (скандинавські країни)	✓ порівняно ширша участь регіональної влади в перерозподілі національного доходу і макроекономічній стабілізації, що зумовлює більш тісне бюджетне співробітництво місцевих і центральних державних структур; ✓ підвищена роль місцевої влади в системі розподілу податкових доходів, у тому числі національних; ✓ активна політика горизонтального бюджетного вирівнювання

12.3. Форми та методи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах

ВИДИ І ФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Вид децентралізації	Форми децентралізації	
Політична	Демократизація через обрання представницьких органів місцевого самоврядування, залучення громадян до процесу прийняття рішень місцевими урядами	Деволуція перерозподіл сфер відповідальності щодо надання суспільних благ через виокремлення тих, які надаються місцевим органам безпосередньо
Адміністративна	Деконцентрація передача повноважень органами виконавчої влади центрального уряду децентралізованим відомствам (представникам центрального уряду) на місцевому рівні	Делегування передання повноважень щодо надання державних послуг органам місцевого самоврядування (здійснення агентських послуг)
Економічна	Лібералізація економічної діяльності. Роздержавлення через приватизацію та передавання державного майна у комунальну власність	Фіскальна децентралізація збільшення фінансової автономії місцевих органів влади

ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СИСТЕМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

- ✓ **показники рівня фіскальної децентралізації** (частка центрального та місцевого уряду в консолідованому бюджеті; частка доходів і видатків бюджетів місцевого самоврядування у консолідованому бюджеті; частка видатків та доходів місцевих бюджетів у ВВП; прозорість формули трансфертів; запозичення місцевих урядів на фінансових ринках; аудит фінансів місцевого уряду; співвідношення між загальнодержавними податками і місцевими та ін.);
- ✓ **особливості та формули фінансового вирівнювання** (об'єктивні, не контролюються безпосередньо органами місцевого самоврядування, не впливають на вільний вибір місцевих органів, сприяння раціоналізації управління та підвищення ефективності місцевого самоврядування, враховувати демографічні, географічні, економічні та соціальні особливості);
- ✓ **форми оптимізації структури видатків бюджетів місцевого самоврядування;**
- ✓ **методи максимізації надходжень до бюджетів місцевих органів**

Мета та інструменти системи фінансового забезпечення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах

Мета (відповідно до європейських стандартів)

Досягнення такого обсягу власних фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, який відповідав би наданим їм конституцією або законом повноважень

ІНСТРУМЕНТИ СИСТЕМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

- ✓ формула фінансового вирівнювання;
- ✓ трансферти (субвенції);
- ✓ муніципальні запозичення

**ФОРМУЛИ ФІНАНСОВОГО
ВИРІВНЮВАННЯ В РІЗНИХ КРАЇНАХ**

Країна	Формула	Досвід для України
Іспанія	$G' = BG (0,70a'P' : a'P' + 0,25T' : T' + 0,05L : L),$ де G' — дотація, яку отримує муніципалітет; BG — щорічна дотація, яка виділяється центральним урядом національному фонду; a' — коефіцієнт пристосування, який залежить від кількості населення муніципалітету ($1 < a < 2,85$); P' — кількість населення муніципалітету; T' — зібрані місцеві податки муніципалітету; L — кількість суспільних шкіл муніципалітету	• відмова від не прикладного теоретизування • розуміння першочерговості вертикального фінансового вирівнювання • розмежування повноважень між місцевими органами влади • укрупнення низової територіальної одиниці • та ін.
Польща	$S_{t+1} = 0,9 [0,85 (P_t - G_t)n_t]B_{t+1}, B_t > 1,$ де S_{t+1} — вирівнювальний трансферт зміни на бюджетний рік; P_t — базові податкові надходження на душу населення в усіх змінах країни, зібрані у першій половині базового року; G_t — базові податкові надходження на душу населення певної зміни країни, зібрані у першій половині базового року; n_t — кількість населення на 30 червня базового року; B_{t+1} — коефіцієнт відношення національних бюджетних доходів бюджетного року до реальних доходів, зібраних протягом першої половини бюджетного року	• застосування корегувальних коефіцієнтів • чітка процедура пропорційності перерозподілу фінансових ресурсів
Франція	Глобальна дотація розраховується залежно від обсягу бюджетних асигнувань минулого року, зважених на індекс споживчих цін, плюс 2/3 зростання ВВП Дотації на благоустрій — різниця між обсягом коштів, дотацією глобальною та сумою попередньо встановленої дотації, передбаченої Генеральним кодексом територіальних громад	• методика розрахунку показників фінансового вирівнювання • прописання дотацій в законах про місцеве самоврядування

Країна	Формула	Досвід для України
Швеція	$Y_i = (A_{i1} + A_{i2} + A_{i3}) \cdot Y_m,$	ефективна система горизонтального вирівнювання, за якої кожна територія наділяється податковим потенціалом, достатнім для фінансування бюджетних витрат з урахуванням місцевої специфіки
Данія	$G_i = \frac{b_1 \cdot (Y_c - Y_i \cdot W_r) \cdot W_r \cdot E_i}{Y_c} + b_2 \cdot (Z_i - Z_m) \cdot W_r + a$	формула вигідно вирізняється тим, що чітко показує, як компенсація територіям співвідноситься з середнім їх рівнем, підвищує їхній податковий потенціал і погоджує величину трансферту з фінансовими потребами місцевих органів влади

де Y_i — гарантована податкова база на душу населення « i »-ї комуни; Y_m — середній по країні оподатковуваний доход на душу населення; A_{i1} , A_{i2} , A_{i3} — коефіцієнти, що коригують податкову базу у зв'язку з різним рівнем бюджетної потреби територій; A_{i1} — відображає загальний рівень питомих витрат місцевої влади « i »-ї території і варіює від 1,0 до 1,57; A_{i2} — віковий фактор, який вводиться для обліку демографічних особливостей « i »-ї території. Інша функція — показник ініціативності місцевої влади: його величина тим вища, чим більше душеві бюджетні витрати « i »-ї комуни порівняно із середнім рівнем по країні. Коефіцієнт може бути як позитивним, так і негативним (покарання місцевих органів за низьку активність); A_{i3} — буферний коефіцієнт, що компенсує скорочення податкової бази внаслідок зниження чисельності населення на « i »-ї території.

де G_i — трансферт « i »-ї території на душу населення; b_1 і b_2 — коефіцієнти, рівні відповідно 0,52 і 0,35; Y_c — середня податкова база на душу населення у великому Копенгагені; Y_i — податкова база на душу населення в « i »-й комуні; W_r — регіональний індекс заробітної плати; E_i — фактичні бюджетні витрати в « i »-й комуні; Z_i — фінансові потреби « i »-ї комуни з урахуванням місцевих особливостей (наприклад, вікового складу населення) на душу населення; Z_m — середні по всіх комунах фінансові потреби на душу населення; a — коригувальний показник, використовуваний для збалансування суми позитивних і негативних трансфертів.

ВИДИ БЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ У РІЗНИХ КРАЇНАХ

Країна	Види трансфертів
Російська Федерація	бюджетна дотація, федеральний трансферт; бюджетні субвенції
Франція	глобальна дотація на функціонування, дотація на компенсацію податкових пільг та зниження ставок оподаткування, фонд компенсації ПДВ; спеціальні субвенції, глобальна дотація на устаткування; глобальні дотації на децентралізацію
Німеччина	додаткові дотації для земель та ключові дотації для комун; цільовими дотації для комун
Польща	генеральна субвенція; спеціальні дотації;
Швеція	незв'язана субсидія; цільові субсидії
Україна	бюджетна дотація; бюджетні субвенції

МЕТОДИ РОЗПОДІЛУ БЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ*

- 1) пропорційно доходам місцевої громади;
- 2) багатофакторна формула;
- 3) компенсація фактичних видатків місцевих громад;
- 4) як частина річного бюджету місцевих громад

*Для розподілу бюджетних дотацій найчастіше застосовуються другий та четвертий методи; для зв'язаних бюджетних трансфертів — перший та третій.

12.4. Види, принципи та інструменти взаємодії державного та місцевих бюджетів у зарубіжних країнах

Країна	США	Канада	Німеччина
Державний устрій	федерация 50 штатів	федерация 10 провінцій і двох територій	федерация 16 земель
Податкова система	Федеральні органи влади не втручаються в питання податкової політики штатів, за значним винятком, останні мають повну свободу в цій сфері	Податки можуть встановлюватися на всіх рівнях бюджетної системи: федеральному, провінційному/ територіальному і місцевому. У Канаді немає повному обсязі (федеральні податки, регулюючих податків. Перелік податків, встановлюваних бюджетами провінцій, територій і місцевих бюджетів, відкритий.	Усі податки можна поділити на дві групи: • податки, закріплені за визначеним рівнем бюджету і надходять до нього в повному обсязі (федеральні податки, податки земель і місцеві податки), тобто власні податки; • податки, що розподіляються на частковій основі між рівнями бюджетної системи (загальні податки).
Міжбюджетні відносини	Частка фінансової допомоги в доходах штатів становить близько 2,5 %. Відповідно трансферти поділяються на вузько цільові й широкі. Підтримка федерального бюджету за рахунок податкових витрат	Частка федеральних трансфертів у доходах провінцій коливається від 15 % до 40 %. Два види трансфертів: Федеральний уряд Канади передає трансферти по трьох основних програмах: • трансферт на охорону здоров'я і соціальну допомогу (СН&Т); • програма вирівнювання спрямована на вирівнювання провінцій, менш забезпечених за рівнем надання бюджетних послуг населенню; • програма територіального фінансування (ГРР)	Вертикальне вирівнювання в Німеччині здійснюється за допомогою загальних регулюючих податків. Горизонтальне вирівнювання через перерозподіл ПДВ і за допомогою трансфертів. Додаткова фінансова допомога

**ПОКАЗНИКИ СТРУКТУРИ ДОХОДІВ БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН, %**

Країна	Частка капітальних доходів у структурі доходів без урахування грантів	Частка неподаткових надходжень у загальному обсязі поточних доходів	Частка доходів від підприємницької діяльності в структурі неподаткових доходів	Частка податків на майно в структурі податкових надходжень
Албанія	21,5	48,9	26,6	0,2
Болгарія	2,1	21,3	8,7	10,3
Чеська Республіка	6,7	24,4	34,6	4,7
Данія	0,7	11,7	11,6	6,5
Естонія	5,4	12,2	36,7	10,0
Фінляндія	2,5	28,6	19,5	
Франція	0,8	27,7	8,8	35,7
Угорщина	11,5	35,2	17,3	11,2
Італія	1,6	24,7	17,6	
Латвія	5,0	23,9	0,5	18,8
Литва	10,2	4,3	4,4	9,4
Польща	4,0	32,9	8,2	18,1
Португалія	27,9	32,5		
Румунія	0,7	15,3	15,3	18,5
Словаччина	16,3	23,8	22,3	29,9
Словенія	5,4	18,8	40,4	20,2
Іспанія	3,9	21,3	5,8	28,7
Швеція	0,3	6,8	50,2	
Великобританія	9,6	48,5	53,7	99,5
Україна	0,2	11,8	5,1	0,0

* Розраховано за даними: Government Finance Statistics Yearbook // International Monetary Fund, Washington, 2004. — 508 p.

МОДЕЛІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Моделі	Характерні риси
англосаксонська (англо-американська)	• значна автономія органів місцевого самоврядування щодо державної влади; • відсутність на місцях повноважних представників центральної влади, які б опікали органи місцевого самоврядування; • виборність ряду посадових осіб місцевого самоврядування територіальною громадою (наприклад, шериф, клерк громади, скарбник, коронер, регістратор, податковий інспектор та ін.); • функціонування органів місцевого самоврядування <i>виключно в межах своєї компетенції</i>, закріпленої в законі, тобто повноваження місцевого самоврядування визначаються згідно з <i>позитивним принципом правового регулювання</i> (органи місцевого самоврядування можуть робити лише те, що прямо передбачено законом)
континентальна (французька)	• більш високий (порівняно з англо-американською моделлю) ступенем централізації управління, наявністю органів місцевого управління з вертикальною підпорядкованістю; • повноваження місцевого самоврядування визначаються згідно з <i>негативним принципом правового регулювання</i> (органам місцевого самоврядування дозволяється робити все, що не заборонено законом)
змішана модель (характерна для України)	• право на місцеве самоврядування визнається лише за територіальними громадами сіл, селищ, міст («природними» громадами); • на регіональному рівні (район, область) практично всі функції управління територією здійснюють органи виконавчої влади — місцеві державні адміністрації, а органи місцевого самоврядування (районні та обласні ради) носять декоративний характер і реально не впливають на стан соціально-економічного та культурного розвитку регіону; • організація місцевого самоврядування здійснюється за схемою «сильний мер — рада», яка передбачає, що обраний територіальною громадою сільський, селищний, міський голова відіграє досить вагомий роль в системі місцевого самоврядування — він головує на сесії відповідної ради, очолює її виконавчий комітет та здійснює функції представництва громади у відносинах з іншими громадами, органами державної влади, підприємствами, організаціями та установами; • компетенція місцевого самоврядування закріплюється згідно з позитивним принципом правового регулювання (органи місцевого самоврядування зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України — ст. 19 Конституції України)

12.5. Можливість застосування світового досвіду організації місцевих фінансів в Україні, з урахуванням її історичних, економічних та демографічних особливостей

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БЮДЖЕТНОГО ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ МАЄ ЗАБЕЗПЕЧУВАТИ

- ◆ економічну ефективність — створення системи довгострокових стимулів для місцевих органів влади й управління, що дає змогу проводити структурні реформи, підтримувати конкурентне середовище, сприятливий інвестиційний і підприємницький клімат;
- ◆ бюджетну відповідальність — керування фінансами має здійснюватися від імені та в інтересах населення, за максимально ефективного використання податкових й інших ресурсів відповідних адміністративно-територіальних одиниць для виробництва суспільних послуг, прозорості та підзвітності податково-бюджетної політики;
- ◆ соціальну справедливість — доступ громадян, незалежно від місця їх проживання, до основних суспільних послуг і соціальних гарантій;
- ◆ політичну консолідацію — досягнення суспільної згоди з питань розподілу між владою різних рівнів податково-бюджетних повноважень, створення умов для ефективного виконання місцевими органами влади своїх функцій;
- ◆ територіальну інтеграцію — забезпечення єдності податково-бюджетної системи, запобігання появи та зм'якшення диспропорцій в економічному розвитку

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

- Створити нормативну базу для надання бюджетних трансфертів.
- Ширше використовувати весь спектр видів бюджетних трансфертів, що практикується у світі. Крім бюджетних дотацій, позитивне значення могло б мати застосування насамперед бюджетних субвенцій із закритою датою.
- Джерелом бюджетних надходжень доцільно зробити не дотації з державного бюджету, а набір загальнодержавних податків, ПДВ та податок з доходів громадян.
- Серед механізмів розподілу бюджетних дотацій перевагу слід віддати структурній формулі, яка містила б компонент вирівнювання.
- Механізм горизонтального вирівнювання вводити недоцільно через недостатність фінансових ресурсів навіть у розвинутих регіонах

Терміни і поняття

---

*місцеве самоврядування
децентралізація
бюджетний федералізм, унітаризм
концепція субсидіарності
міжбюджетні відносини
федеративний, унітарний державний устрій
кооперативна і децентралізована модель
муніципалітет
фінансова незалежність і самостійність
коефіцієнт модифікації*

Питання для перевірки знань

- 1) Міжнародні правові документи про основні принципи організації місцевих фінансів.
- 2) Бюджетний федералізм як принцип побудови фінансів місцевого самоврядування в розвинутих країнах.
- 3) Бюджетний унітаризм як форма внутрішніх міжурядових фінансових відносин.
- 4) Концепції бюджетної децентралізації та субсидіарності.
- 5) Типи моделей міжбюджетних відносин.
- 6) Порядок застосування бюджетних трансфертів для фінансового забезпечення місцевого самоврядування в зарубіжних країнах.
- 7) Види, принципи та інструменти взаємодії державного та місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.
- 8) Порядок «вертикального» та «горизонтального» бюджетного вирівнювання в зарубіжних країнах.
- 9) Світовий досвід використання муніципальних позик.
- 10) Можливість застосування світового досвіду організації місцевих фінансів в Україні.

Завдання для індивідуальної роботи

Визначте переваги в організації місцевих фінансів у зарубіжних країнах та можливість їх застосування в Україні.

Література для поглибленого вивчення

---

1. Бюджетний менеджмент : підручник / В. Федосов, В. Опарін, Л. Сафонова та ін.; За заг. ред. В. Федосова. — К. : КНЕУ, 2004. — 864 с.
2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування України. — К., 1994. — Вип. 1—2 (6—7). — С. 65—69.
3. Государственные и муниципальные финансы : учебник / Под общ. ред. И. Д. Мацкуляка. — М. : Изд-во РАГС, 2003. — 680 с.
4. Декларация о принципах местного самоуправления в государствах — участниках Содружества: Межпарламентская ассамблея государств — участников Содружества Независимых Государств // Вестн. Межпарламент. ассамблеи. — СПб., 1993. — № 1. — С. 160—164.
5. *Зайчикова В. В.* Місцеві фінанси України та європейських країн. — К. : НДФІ, 2007. — 299 с.
6. *Кириленко О. П.* Місцеві фінанси: підручник. — К. : Знання, 2006. — 677 с.
7. Місцеві фінанси : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / М. А. Гапонюк, В. П. Яцюта, А. Є. Буряченко, В. П. Яцюта. [та ін.]. — К. : КНЕУ, 2008. — 265 [7] с.
8. *Циммерманн Х.* Муниципальные финансы : учебник : пер. с нем. — М. : Изд-во «Дело и Сервис». — 2003. — 352 с.
9. Європейська хартія місцевого самоврядування // Страсбург, 15 жовтня 1985 року. — Хартію ратифіковано Законом № 452/97-ВР від 15.07.97 р.
10. Самостійність місцевих влад та розподіл повноважень між ними: організація місцевого самоврядування відповідно до принципів Європейської хартії місцевого самоврядування : матеріали міжнар. конф., м. Київ, 11—12 червня 2002 р. — К.: Логос, 2002. — 263 с.

ДОДАТКИ

Законодавчі акти, що регламентують місцеві фінанси в Україні

Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Витяг)

Європейська хартія місцевого самоврядування, Страсбург, 15 жовтня 1985 року, Статус Хартії (Витяг)

Бюджетний Кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III (Витяг)

Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 № 2456-17 (Набрання чинності відбудеться 01.01.2011) (Витяг)

Податковий Кодекс України від 15.06.2010 № 6509 (Витяг)

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 № 280/97-ВР

Закон України «Про місцеві державні адміністрації» від 09.04.1999 № 586-XIV

Закон України «Про столицю України — місто-герой Київ» від 15.01.1999 № 401-XIV

Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 08.09.2005 № 2850-IV

Закон України «Про житлово-комунальні послуги» від 24.06.2004 № 1875-IV

Постанова Кабінету міністрів України від 25 грудня 1996 р. № 1548, Київ, «Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)»

Постанова Кабінету міністрів України від 24 лютого 2003 р. № 207, Київ, «Про затвердження Порядку здійснення запозичень до місцевих бюджетів»

Постанова Кабінету міністрів України від 4 березня 2002 р. № 256 «Про затвердження Порядку фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету»

Постанова Кабінету міністрів України «Про затвердження форми розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів» від 5 вересня 2001 р. № 1195

Указ Президента України «Про Концепцію ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг» від 28.12.2007 № 1324/2007

Указ Президента України «Про впорядкування внутрішніх та зовнішніх запозичань, що провадяться органами місцевого самоврядування» від 18.06.1998 № 655/98

Наказ МФУ «Про розгляд питань щодо погодження розміру зовнішніх запозичань органів місцевого самоврядування та про затвердження Порядку погодження розміру внутрішніх запозичань, що провадяться органами місцевого самоврядування» від 19.01.99 № 19

Наказ Державного казначейства України «Про порядок казначейського обслуговування місцевих бюджетів» від 04.11.2002 № 205

Наказ Держжитлкомунгоспу «Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій» від 7.05.2005 № 76

Наказ Держжилкомунгоспу «Про затвердження Примірного переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд» від 10.08.2004 № 150

Конституція України **від 28.06.1996 № 254к/96–ВР (Витяг)**

Стаття 5. Україна є республікою. Носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування.

Право визначати і змінювати конституційний лад в Україні належить виключно народові і не може бути узурповане державою, її органами або посадовими особами.

Ніхто не може узурпувати державну владу.

Стаття 7. В Україні визнається і гарантується місцеве самоврядування.

Стаття 13. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону.

Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству.

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Стаття 19. Правовий порядок в Україні ґрунтується на засадах, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України.

Стаття 118. Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації.

Особливості здійснення виконавчої влади у містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Склад місцевих державних адміністрацій формують голови місцевих державних адміністрацій.

Голови місцевих державних адміністрацій призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України.

Голови місцевих державних адміністрацій при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України, підзвітні та підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні радам у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними чи обласними радами. Місцеві державні адміністрації підзвітні і підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Рішення голів місцевих державних адміністрацій, що суперечать Конституції та законам України, іншим актам законодавства України, можуть бути відповідно до закону скасовані Президентом України або головою місцевої державної адміністрації вищого рівня.

Обласна чи районна рада може висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає обґрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові районної чи обласної державної адміністрації висловили дві третини депутатів від складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

Стаття 119. Місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують:

1) виконання Конституції та законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади;

2) законність і правопорядок; додержання прав і свобод громадян;

3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин — також програм їх національно-культурного розвитку;

4) підготовку та виконання відповідних обласних і районних бюджетів;

5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;

6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;

7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Стаття 120. Члени Кабінету Міністрів України, керівники центральних та місцевих органів виконавчої влади не мають права суміщати свою службову діяльність з іншою роботою (крім викладацької, наукової та творчої роботи у позаробочий час), входити до складу керівного органу чи наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку.

Організація, повноваження і порядок діяльності Кабінету Міністрів України, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України.

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Стаття 140. Місцеве самоврядування є правом територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста — самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Особливості здійснення місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі визначаються окремими законами України.

Місцеве самоврядування здійснюється територіальною громадою в порядку, встановленому законом, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування: сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи.

Органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради.

Питання організації управління районами в містах належить до компетенції міських рад.

Сільські, селищні, міські ради можуть дозволяти за ініціативою жителів створювати будинкові, вуличні, квартальні та інші органи самоорганізації населення і наділяти їх частиною власної компетенції, фінансів, майна.

Стаття 141. До складу сільської, селищної, міської, районної, обласної ради входять депутати, які обираються жителями села, селища, міста, району, області на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування строком на п'ять років.

Територіальні громади на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування обирають строком на чотири роки відповідно сільського, селищного та міського голову, який очолює виконавчий орган ради та головує на її засіданнях.

Статус голів, депутатів і виконавчих органів ради та їхні повноваження, порядок утворення, реорганізації, ліквідації визначаються законом.

Голова районної та голова обласної ради обираються відповідною радою і очолюють виконавчий апарат ради.

Стаття 142. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності

територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах об'єкти комунальної власності, а також кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ, створювати для цього відповідні органи і служби.

Держава бере участь у формуванні доходів бюджетів місцевого самоврядування, фінансово підтримує місцеве самоврядування.

Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади, компенсуються державою.

Стаття 143. Територіальні громади села, селища, міста безпосередньо або через утворені ними органи місцевого самоврядування управляють майном, що є в комунальній власності; затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку і контролюють їх виконання; затверджують бюджети відповідних адміністративно-територіальних одиниць і контролюють їх виконання; встановлюють місцеві податки і збори відповідно до закону; забезпечують проведення місцевих референдумів та реалізацію їх результатів; утворюють, реорганізують та ліквідовують комунальні підприємства, організації і установи, а також здійснюють контроль за їх діяльністю; вирішують інші питання місцевого значення, віднесені законом до їхньої компетенції.

Обласні та районні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних областей і районів та контролюють їх виконання; затверджують районні і обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм, та контролюють їх виконання; вирішують інші питання, віднесені законом до їхньої компетенції.

Органам місцевого самоврядування можуть надаватися законом окремі повноваження органів виконавчої влади. Держава фінансує здійснення цих повноважень у повному обсязі за рахунок коштів Державного бюджету України або шляхом віднесення до місцевого бюджету у встановленому законом порядку окремих загальнодержавних податків, передає органам місцевого самоврядування відповідні об'єкти державної власності. Органи місцевого самоврядування з питань здійснення ними повноважень органів виконавчої влади підконтрольні відповідним органам виконавчої влади.

Стаття 144. Органи місцевого самоврядування в межах повноважень, визначених законом, приймають рішення, які є обов'язковими до виконання на відповідній території.

Рішення органів місцевого самоврядування з мотивів їх невідповідності Конституції чи законам України зупиняються у встановленому законом порядку з одночасним зверненням до суду.

Стаття 145. Права місцевого самоврядування захищаються в судовому порядку.

Стаття 146. Інші питання організації місцевого самоврядування, формування, діяльності та відповідальності органів місцевого самоврядування визначаються законом.

Європейська хартія місцевого самоврядування Страсбург, 15 жовтня 1985 року Статус Хартії (Витяг)

Держави — члени Ради Європи, які підписали цю Хартію, враховуючи, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, вважаючи, що одним з методів досягнення цієї мети є укладання угод в адміністративній галузі, враховуючи, що органи місцевого самоврядування є однією з головних підвалин будь-якого демократичного режиму, враховуючи, що право громадян на участь в управлінні державними справами є одним з демократичних принципів, які поділяються всіма державами — членами Ради Європи, переконані в тому, що це право найбільш безпосередньо може здійснюватися саме на місцевому рівні, переконані в тому, що існування органів місцевого самоврядування, наділених реальними функціями, може забезпечити ефективно і близьке до громадянина управління, усвідомлюючи, що охорона і посилення місцевого самоврядування в різних країнах Європи є важливим внеском у розбудову Європи на принципах демократії і децентралізації влади, стверджуючи, що з цього випливає необхідність існування органів місцевого самоврядування, які мають створені на демократичній основі директивні органи і широку автономію щодо своїх функцій, шляхи і засоби здійснення цих функцій, а також ресурси, необхідні для їх виконання, погодилися про таке:

Стаття 1. Сторони зобов'язуються вважати для себе обов'язковими, у порядку та обсязі, передбачених у статті 12 цієї Хартії, нижченаведені статті.

Частина I

Стаття 2. Конституційна та правова основа місцевого самоврядування.

Принцип місцевого самоврядування визнається в національному законодавстві і у міру можливості в конституції.

Стаття 3. Концепція місцевого самоврядування.

1. Місцеве самоврядування означає право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення.

2. Це право здійснюється радами або зборами, члени яких вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права і які можуть мати підзвітні їм виконавчі органи. Це положення ніяким чином не заважає використанню зборів громадян, референдумів або будь-якої іншої форми прямої участі громадян, якщо це дозволяється законом.

Стаття 4. Сфера компетенції місцевого самоврядування.

1. Головні повноваження і функції органів місцевого самоврядування визначаються конституцією або законом. Однак це положення не перешкоджає наділенню органів місцевого самоврядування повноваженнями і функціями для спеціальних цілей відповідно до закону.

2. Органи місцевого самоврядування в межах закону мають повне право вільно вирішувати будь-яке питання, яке не вилучене із сфери їхньої компетенції і вирішення якого не доручене жодному іншому органу.

3. Муніципальні функції, як правило, здійснюються переважно тими властями, які мають найтісніший контакт з громадянином. Наділяючи тією чи іншою функцією інший орган, необхідно враховувати обсяг і характер завдання, а також вимоги досягнення ефективності та економії.

4. Повноваження, якими наділяються органи місцевого самоврядування, як правило, мають бути повними і виключними. Вони не можуть скасовуватися чи обмежуватися іншим, центральним або регіональним органом, якщо це не передбачене законом.

5. Якщо повноваження делегуються органам місцевого самоврядування центральним чи регіональним органом, органи місцевого самоврядування у міру можливості мають право пристосувати свою діяльність до місцевих умов.

6. У процесі планування і прийняття рішень щодо всіх питань, які безпосередньо стосуються органів місцевого самоврядування,

з останніми мають проводитися консультації, у міру можливості своєчасно і належним чином.

Стаття 5. Охорона територіальних кордонів органів місцевого самоврядування.

Зміни територіальних кордонів органів місцевого самоврядування не можуть здійснюватися без попереднього з'ясування думки відповідних місцевих громад, можливо шляхом проведення референдуму, якщо це дозволяється законом.

Стаття 6. Відповідні адміністративні структури і ресурси для виконання органами місцевого самоврядування їхніх завдань.

1. Без шкоди для більш загальних законодавчих положень органи місцевого самоврядування мають можливість визначати свої власні внутрішні адміністративні структури з урахуванням місцевих потреб і необхідності забезпечення ефективного управління.

2. Умови служби співробітників органів місцевого самоврядування повинні дозволяти добір висококваліфікованого персоналу з урахуванням особистих якостей та компетентності; для цього забезпечуються належні можливості професійної підготовки, винагороди та просування по службі.

Стаття 7. Умови здійснення функцій на місцевому рівні.

1. Мандат місцевих обраних представників передбачає вільне здійснення ними своїх функцій.

2. Він передбачає відповідне фінансове відшкодування витрат, здійснених під час виконання цього мандату, а також у разі необхідності відшкодування втрачених доходів або винагороди за виконану роботу і відповідний захист соціального забезпечення.

3. Будь-які функції та діяльність, несумісні з мандатом місцевого обраного представника, визначаються законом або основоположними правовими принципами.

Стаття 8. Адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування.

1. Будь-який адміністративний нагляд за органами місцевого самоврядування може здійснюватися тільки згідно з процедурами та у випадках, передбачених конституцією або законом.

2. Будь-який адміністративний нагляд за діяльністю органів місцевого самоврядування, як правило, має на меті тільки забезпечення дотримання закону та конституційних принципів. Однак вищі інстанції можуть здійснювати адміністративний нагляд за своєчасністю виконання завдань, доручених органам місцевого самоврядування.

3. Адміністративний нагляд за органами місцевого самоврядування здійснюється таким чином, щоб забезпечити домірність за-

ходів контролюючого органу важливості інтересів, які він має намір охороняти.

Стаття 9. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування.

1. Органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень.

2. Обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає функціям, передбаченим конституцією або законом.

3. Принаймні частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону.

4. Фінансові системи, які складають підґрунтя ресурсів органів місцевого самоврядування, мають достатньо диверсифікований і підвищувальний характер і повинні забезпечувати можливість приводити наявні ресурси, наскільки це практично можливо, у відповідність до реального зростання вартості виконуваних ними завдань.

5. Захист більш слабких у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягара, який вони повинні нести. Такі процедури або заходи не завдають шкоди повноваженням, які органи місцевого самоврядування можуть здійснювати в межах їхньої власної компетенції.

6. Органи місцевого самоврядування інформуються відповідним чином про порядок виділення їм перерозподілених ресурсів.

7. У міру можливості дотації органам місцевого самоврядування призначаються не для фінансування конкретних проектів. Надання дотацій не скасовує основоположну свободу органів місцевого самоврядування проводити свою політику в межах їхньої власної компетенції.

8. Для цілей здійснення позик інвестиційного капіталу органи місцевого самоврядування мають доступ до національного ринку капіталу в межах закону.

Стаття 10. Право органів місцевого самоврядування на свободу асоціації.

1. Органи місцевого самоврядування мають право, здійснюючи свої повноваження, співробітничати та в межах закону створювати консорціуми з іншими органами місцевого самоврядування для виконання завдань, що становлять спільний інтерес.

2. Право органів місцевого самоврядування бути членом асоціації з метою захисту і заохочення їхніх спільних інтересів, а також бути членом міжнародної асоціації органів місцевого самоврядування визнається кожною державою.

3. Органи місцевого самоврядування мають право на умовах, які можуть бути передбачені законом, співробітничати з органами місцевого самоврядування інших держав.

Стаття 11. Правовий захист місцевого самоврядування.

Органи місцевого самоврядування мають право використовувати засоби правового захисту для забезпечення вільного здійснення своїх повноважень і поважання принципів місцевого самоврядування, які утілені в конституції чи національному законодавстві.

Частина II

Стаття 12. Зобов'язання.

1. Кожна Сторона зобов'язується вважати для себе обов'язковими принаймні двадцять пунктів частини I цієї Хартії, з яких принаймні десять пунктів мають належати до пунктів, які наведені нижче:

- стаття 2,
- пункти 1 і 2 статті 3,
- пункти 1, 2 і 4 статті 4,
- стаття 5,
- пункт 1 статті 7,
- пункт 2 статті 8,
- пункти 1, 2 і 3 статті 9,
- пункт 1 статті 10,
- стаття 11.

2. Кожна Договірна Держава під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або свого документа про приєднання чи затвердження повідомляє Генеральному секретарю Ради Європи, які пункти вона визначила відповідно до положень пункту 1 цієї статті.

3. Будь-яка Сторона в подальшому в будь-який час може повідомити Генерального секретаря про те, що вона вважає для себе обов'язковими будь-які пункти цієї Хартії, які вона ще не прийняла згідно з положеннями пункту 1 цієї статті. Такі взяті в подальшому зобов'язання вважаються складовою частиною ратифікації, прийняття чи затвердження Стороною, яка надсилає таке повідомлення, і набувають такої ж чинності з першого дня

місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 13. Органи, до яких застосовується Хартія.

Принципи місцевого самоврядування, що містяться в цій Хартії, застосовуються до всіх категорій органів місцевого самоврядування, існуючих в межах території відповідної Сторони. Однак кожна Сторона під час здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про приєднання чи затвердження може визначити категорії місцевих або регіональних органів самоврядування, якими вона має намір обмежити сферу застосування цієї Хартії або які вона має намір вилучити з неї. Вона може також включити в сферу застосування цієї Хартії інші категорії місцевих або регіональних органів самоврядування шляхом подання в подальшому відповідного повідомлення Генеральному секретарю Ради Європи.

Стаття 14. Надання інформації

Кожна Сторона надсилає Генеральному секретарю Ради Європи всю відповідну інформацію, що стосується законодавчих положень або інших заходів, вжитих нею з метою дотримання положень цієї Хартії.

Частина III

Стаття 15. Підписання, ратифікація та набрання чинності.

1. Цю Хартію відкрито для підписання державами — членами Ради Європи. Вона підлягає ратифікації, прийняттю чи затвердженню. Ратифікаційні грамоти або документи про прийняття чи затвердження здаються на зберігання Генеральному секретарю Ради Європи.

2. Ця Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати, на яку чотири держави — члени Ради Європи висловили свою згоду на обов'язковість для них цієї Хартії відповідно до положень попереднього пункту.

3. Стосовно будь-якої держави, яка висловлюватиме свою згоду на обов'язковість для неї цієї Хартії після набрання нею чинності, Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати здачі на зберігання ратифікаційної грамоти або документа про прийняття чи затвердження.

Стаття 16. Територіальне застосування.

1. Будь-яка держава під час підписання або здачі на зберігання своєї ратифікаційної грамоти або документа про прийняття, за-

твердження чи приєднання може визначити територію (території), до якої застосовуватиметься ця Хартія.

2. Будь-яка держава може в подальшому в будь-який час заявою на ім'я Генерального секретаря Ради Європи поширити дію цієї Хартії на будь-яку іншу територію, визначену в цій заяві. Щодо такої території Хартія набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення тримісячного періоду від дати отримання такої заяви Генеральним секретарем.

3. Будь-яка заява, зроблена відповідно до двох попередніх пунктів, може стосовно до будь-якої території, визначеної в цій заяві, бути відкликана шляхом подання відповідного повідомлення на ім'я Генерального секретаря. Відкликання набирає чинності в перший день місяця, що настає після закінчення шестимісячного періоду від дати отримання такого повідомлення Генеральним секретарем.

Стаття 17. Денонсація.

1. Будь-яка Сторона може денонсувати цю Хартію в будь-який час після закінчення п'ятирічного періоду від дати, на яку Хартія набрала для неї чинності. Відповідне повідомлення надсилається Генеральному секретарю Ради Європи за шість місяців до дати денонсації Хартії. Така денонсація не зашкоджує чинності Хартії для інших Сторін, якщо їхня кількість протягом всього часу становить не менше чотирьох Сторін.

2. Будь-яка Сторона може відповідно до положень попереднього пункту денонсувати будь-який прийнятий нею пункт частини I Хартії, якщо ця Сторона продовжує вважати для себе обов'язковими ту кількість і категорію пунктів, які визначені в пункті 1 статті 12. Будь-яка Сторона, яка після денонсації того чи іншого пункту більше не задовольняє вимогам пункту 1 статті 12, вважається такою, що денонсувала також і Хартію.

Стаття 18. Повідомлення.

Генеральний секретар Ради Європи повідомляє держави — члени Ради Європи про:

- a) будь-яке підписання;
- b) заду на зберігання будь-якої ратифікаційної грамоти або будь-якого документа про прийняття чи затвердження;
- c) будь-яку дату набрання чинності цією Хартією відповідно до статті 15;
- d) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень пунктів 2 і 3 статті 12;
- e) будь-яке повідомлення, отримане на виконання положень статті 13;

ф) будь-яку іншу дію, будь-яке повідомлення або сповіщення, які стосуються цієї Хартії.

На посвідчення чого нижчепідписані, належним чином на те уповноважені представники підписали цю Хартію.

Вчинено у Страсбурзі п'ятнадцятого дня жовтня місяця 1985 року англійською і французькою мовами, причому обидва тексти є однаково автентичними, в одному примірнику, який зберігатиметься в архіві Ради Європи. Генеральний секретар Ради Європи надсилає за свідчені копії цієї Хартії кожній державі — члену Ради Європи.

БЮДЖЕТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ **від 21.06.2001 № 2542-III (Витяг)** **НАДХОДЖЕННЯ ТА ВИТРАТИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ**

Стаття 63. Структура місцевих бюджетів.

1. Місцевий бюджет відповідно до цього Кодексу містить в собі надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати складають єдиний баланс відповідного бюджету.

Стаття 64. Склад доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

1. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, належать такі податки і збори (обов'язкові платежі):

1) податок з доходів фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;

2) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам;

3) плата за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних рад;

4) плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що справляється виконавчими органами відповідних рад;

5) плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності (за винятком плати за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами), що справляється виконавчими органами відповідних рад;

6) надходження адміністративних штрафів, що накладаються виконавчими органами відповідних рад або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями;

6-1) 50 відсотків надходження адміністративних штрафів у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, що накладаються уповноваженими органами (посадовими особами);

7) єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва у частині, що належить відповідним бюджетам.

2. Податки і збори (обов'язкові платежі), зазначені у цій статті, складають кошик доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

3. При цьому податок з доходів фізичних осіб, який сплачується юридичною особою (працедавцем), зараховується до відповідного місцевого бюджету за її місцезнаходженням та місцезнаходженням її підрозділів, уповноважених підрозділів в обсягах податку, нарахованого працівникам цих підрозділів.

Стаття 65.

1. До доходів бюджетів міст Києва і Севастополя зараховується 100 відсотків загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території цих міст.

2. До доходів бюджетів міст республіканського (в Автономній Республіці Крим) та обласного значення зараховується 75 відсотків від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території цих міст.

3. До доходів бюджетів міст районного значення, сіл, селищ чи їх об'єднань зараховується 25 відсотків від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на цій території.

Стаття 66. Склад доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних та районних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів

1. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад доходи бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, формуються за рахунок:

1) 25 відсотків податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на відповідній території;

2) 25 відсотків плати за землю, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території Автономної Республіки Крим та відповідної області;

3) плати за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим та обласними державними адміністраціями.

2. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад доходи районних бюджетів, які враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, формуються за рахунок:

1) 50 відсотків податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;

2) 15 відсотків плати за землю, що сплачується на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;

3) плати за ліцензії на провадження певних видів господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями;

4) плати за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» районними державними адміністраціями;

5) надходження адміністративних штрафів, що накладаються районними державними адміністраціями або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями.

Стаття 67. Особливості формування бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя

Надходження та витрати бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя формуються в порядку, встановленому цим Кодексом, із урахуванням Закону України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ» та закону, що визначає особливий статус міста Севастополя. При цьому:

1) склад видатків бюджетів міст Києва та Севастополя визначається відповідно до переліку видатків, передбачених статтями 88—91 цього Кодексу;

2) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, що застосовуються для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів для бюджетів міст Києва та Севастополя, визначаються на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості для обласних бюджетів та бюджетів міст республіканського (Автономної Республіки Крим) та міст обласного значення з урахуванням особливостей їх статусу.

Стаття 69. Доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) місцеві податки і збори, що зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування;

2) 100 відсотків плати за землю — для бюджетів міст Києва та Севастополя; 75 відсотків плати за землю — для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення; 60 відсотків плати за землю — для бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань;

3) податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів у частині, що зараховується до відповідного бюджету;

4) надходження сум відсотків за користування тимчасово вільними бюджетними коштами;

5) податок на промисел, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

6) надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади;

7) плата за забруднення навколишнього природного середовища у частині, що зараховується до відповідного бюджету;

8) кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебуває у комунальній власності;

9) фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

10) плата за оренду майнових комплексів, що знаходяться у комунальній власності;

11) надходження від місцевих грошово-речових лотерей;

12) плата за гарантії, надані з дотриманням умов, визначених статтею 17 цього Кодексу;

13) гранти та дарунки у вартісному обрахунку;

14) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів відповідного бюджету;

15) податок на прибуток підприємств комунальної власності;

16) платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;

17) інші надходження, передбачені законом.

Стаття 70. Видатки місцевих бюджетів

1. Видатки місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, що пов'язані з реалізацією програм, перелік яких визначено статтями 88—91 цього Кодексу.

Стаття 71. Бюджет розвитку місцевих бюджетів

1. Надходження до бюджету розвитку місцевих бюджетів включають:

1) кошти від відчуження майна, яке знаходиться у комунальній власності, в тому числі від продажу земельних ділянок не-сільськогосподарського призначення;

2) надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що є у власності відповідної територіальної громади;

3) кошти від повернення позик, які надавалися з відповідного бюджету до набрання чинності цим Кодексом, та відсотки, сплачені за користування ними;

4) кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням відповідної ради;

5) запозичення, здійснені у порядку, визначеному цим Кодексом та іншими законами України (крім випадку, передбаченого статтею 73 цього Кодексу);

6) субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних проектів.

2. До витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів належать:

1) погашення основної суми боргу відповідно Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування;

2) капітальні вкладення;

3) внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємницької діяльності.

3. Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів.

Стаття 72. Дефіцит місцевих бюджетів.

1. По загальному фонду місцеві бюджети можуть прийматися з дефіцитом шляхом внесення змін до рішень про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання відповідного місцевого бюджету за попередній бюджетний період виключно на суму вільного залишку бюджетних коштів.

2. По спеціальному фонду можуть прийматися з дефіцитом виключно бюджет Автономної Республіки Крим та міські бю-

джети у частині дефіциту бюджету розвитку, який покривається за рахунок запозичень.

Стаття 73. Позички місцевим бюджетам.

1. Для покриття тимчасових касових розривів, що виникають під час виконання загального фонду місцевого бюджету, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради можуть отримувати короткотермінові позички у фінансово-кредитних установах на термін до трьох місяців, але у межах поточного бюджетного періоду. Порядок отримання таких позичок визначається Міністерством фінансів України.

2. Надання позичок з одного бюджету іншому забороняється.

Стаття 74. Запозичення до місцевих бюджетів.

1. Запозичення до місцевих бюджетів здійснюються на визначену мету і підлягають обов'язковому поверненню. Запозичення до відповідних бюджетів можуть бути здійснені лише до бюджету розвитку, крім випадку, передбаченого статтею 73 цього Кодексу.

2. Держава не несе відповідальності по зобов'язаннях за запозиченнями до місцевих бюджетів.

3. Видатки на обслуговування боргу здійснюються за рахунок коштів загального фонду бюджету.

4. Видатки на обслуговування боргу місцевих бюджетів не можуть щорічно перевищувати 10 відсотків видатків від загального фонду відповідного місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування боргу.

5. Якщо у процесі погашення основної суми боргу та платежів по його обслуговуванню, обумовленої договором між кредитором та позичальником, має місце порушення графіка погашення з вини позичальника, відповідна рада не має права здійснювати нові запозичення протягом 5 наступних років.

6. Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до умов, визначених цим Кодексом.

СКЛАДАННЯ, РОЗГЛЯД, ЗАТВЕРДЖЕННЯ, ВИКОНАННЯ ТА ЗВІТНІСТЬ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Стаття 75. Порядок складання проектів місцевих бюджетів.

1. Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та

виконавчим органам відповідних рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад зобов'язані надавати необхідну інформацію: Міністерству фінансів України — для проведення розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших показників; Верховній Раді України — для перевірки достовірності цих розрахунків.

3. Згідно з типовою формою бюджетних запитів, визначеною Міністерством фінансів України, і відповідно до статті 34 цього Кодексу та з урахуванням особливостей складання проектів місцевих бюджетів місцеві фінансові органи розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів.

4. Головні розпорядники бюджетних коштів організують розроблення бюджетних запитів для подання місцевим фінансовим органам в терміни та порядку, встановлені цими органами. Головні розпорядники бюджетних коштів несуть відповідальність за своєчасність, достовірність та зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, згідно з вимогами місцевих фінансових органів.

5. Місцеві фінансові органи на будь-якому етапі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів проводять аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, з точки зору його відповідності меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. На основі результатів аналізу керівник місцевого фінансового органу приймає рішення про включення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням його на розгляд відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад.

6. Виконавчі органи сільських, селищних, міських (міст районного значення) рад, районні державні адміністрації в містах Києві та Севастополі подають відповідно районним чи міським фінансовим органам пропозиції щодо показників проектів відповідних бюджетів, визначених з урахуванням вимог частин третьої — п'ятої цієї статті.

7. Після схвалення Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад розрахунки прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, мето-

дику їх визначення та інші показники, необхідні для складання проєктів місцевих бюджетів, а також пропозиції щодо форми проєкту рішення про місцевий бюджет (типова форма рішення).

8. У тижневий термін після ухвалення закону про Державний бюджет України в другому читанні Кабінет Міністрів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям та виконавчим органам відповідних рад положення та показники міжбюджетних відносин (обсяги міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів і текстові статті, що визначають особливості міжбюджетних відносин на наступний бюджетний період), які були проголосовані Верховною Радою України при прийнятті проєкту закону про Державний бюджет України в другому читанні.

9. На підставі інформації, отриманої відповідно до частин п'ятої — восьмої цієї статті, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад готують проєкти рішень про відповідні місцеві бюджети.

Стаття 76. Проєкт рішення про місцевий бюджет та матеріали, що до нього додаються.

1. Проєкт рішення про місцевий бюджет перед його розглядом на сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної ради схвалюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом відповідної ради. Разом з ним необхідно подавати:

1) пояснювальну записку до проєкту рішення, яка повинна містити:

а) інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, які покладено в основу проєкту місцевого бюджету;

б) оцінку надходжень доходів з урахуванням втрат доходів у результаті наданих відповідною радою податкових пільг;

в) пояснення до основних положень проєкту рішення про місцевий бюджет, включаючи аналіз пропонованих обсягів видатків щодо функцій та програм. Обґрунтування включають бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків бюджету;

г) обґрунтування особливостей міжбюджетних взаємовідносин (для районних, міських з районним поділом, міських, що об'єднують бюджети села, селища, міста районного значення) та надання субвенцій на виконання інвестиційних проєктів (для бю-

джету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва та Севастополя, обласних бюджетів);

г) інформацію щодо погашення боргу Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, обсягів та умов запозичень;

2) прогноз показників відповідного бюджету за основними видами доходів, видатків та фінансування на наступні три бюджетні періоди;

3) проект показників зведеного бюджету району, міста з районним поділом, міста, що об'єднує бюджети села, селища, міста районного значення;

4) показники видатків, необхідні на наступні бюджетні періоди для завершення проектів, що враховані в бюджеті, за умови, якщо реалізація проекту триває більше одного бюджетного періоду;

5) перелік інвестиційних програм на наступний бюджетний період та на наступні три бюджетні періоди;

6) інформацію про хід виконання відповідного бюджету у поточному бюджетному періоді;

7) пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту відповідного бюджету (подаються до бюджетної комісії відповідної ради);

8) інші матеріали, обсяг і форму яких визначає Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація чи виконавчий орган відповідної ради.

2. Рішенням про місцевий бюджет визначаються:

1) загальна сума доходів і видатків (з розподілом на загальний та спеціальний фонди), а також з розподілом видатків на поточні і капітальні;

2) граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) місцевого бюджету в наступному бюджетному періоді і боргу Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування на кінець наступного бюджетного періоду; повноваження щодо надання гарантій Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, а також розміри цих гарантій з урахуванням положень статті 17 цього Кодексу;

3) бюджетні призначення головним розпорядникам коштів за бюджетною класифікацією;

4) доходи бюджету за бюджетною класифікацією;

5) бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів;

5-1) розмір оборотної касової готівки місцевого бюджету;

6) додаткові положення, що регламентують процес виконання бюджету.

3. Перелік захищених статей місцевого бюджету визначається відповідно до статті 55 цього Кодексу.

Стаття 77. Затвердження місцевих бюджетів.

1. Відповідно до частин восьмої та дев'ятої статті 75 цього Кодексу Верховна Рада Автономної Республіки Крим та відповідні ради при затвердженні місцевих бюджетів повинні врахувати обсяги міжбюджетних трансфертів та інші положення, необхідні для формування місцевих бюджетів, що були затверджені Верховною Радою України при прийнятті проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні.

2. Бюджет Автономної Республіки Крим, обласні і районні бюджети, міські (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджети на наступний бюджетний період затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної обласної, районної чи міської ради не пізніше ніж у двотижневий термін після офіційного опублікування закону про Державний бюджет України.

3. Міські (міст районного значення) бюджети, районні у містах (якщо такі створено), селищні та сільські бюджети на наступний бюджетний період затверджуються відповідно рішеннями міської, районної в місті, селищної або сільської ради не пізніше ніж у двотижневий термін після затвердження районного чи міського (міст Києва і Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) бюджету.

Стаття 78. Виконання місцевих бюджетів.

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад або міські, селищні чи сільські голови (в разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені) забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

2. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами Державного казначейства України за функціями, визначеними статтею 48 цього Кодексу.

Державне казначейство України веде облік всіх надходжень, що належать місцевим бюджетам, та за поданням органів стягнення, погодженим з відповідними фінансовими органами, здійснює повернення коштів, що були помилково або надмірно зараховані до бюджету.

3. Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджується керівником місцевого фінансового органу. До затвер-

дження розпису керівником місцевого фінансового органу затверджується тимчасовий розпис на відповідний період. Керівник місцевого фінансового органу протягом бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням.

4. Місцевий фінансовий орган у процесі виконання місцевого бюджету за доходами здійснює прогнозування та аналіз доходів відповідного бюджету.

5. Податки, збори (обов'язкові платежі) та інші доходи місцевого бюджету зараховуються безпосередньо на рахунок відповідного бюджету, відкритий в територіальному органі Державного казначейства України, і не можуть акумулюватися на рахунках органів стягнення. Податки, збори (обов'язкові платежі) та інші доходи визнаються зарахованими в доход місцевого бюджету з моменту зарахування на рахунок відповідного бюджету, відкритий в територіальному органі Державного казначейства України.

Органи стягнення забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до місцевих бюджетів податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів відповідно до законодавства.

6. Виконання місцевих бюджетів за видатками здійснюється за процедурою, визначеною статтею 51 цього Кодексу.

7. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет ухвалюється відповідною радою за поданням офіційного висновку місцевого фінансового органу про обсяг вільного залишку бюджетних коштів, перевиконання чи недовиконання доходної частини загального фонду відповідного бюджету. Факт перевиконання доходної частини загального фонду місцевого бюджету визнається за підсумками першого півріччя та наступних звітних періодів поточного бюджетного періоду на підставі офіційних висновків місцевого фінансового органу за умови перевищення доходів загального фонду місцевого бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів), врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, не менше ніж на 5 відсотків. Факт недоотримання доходів загального фонду місцевого бюджету визнається на підставі офіційних висновків місцевого фінансового органу за підсумками квартального звіту при недоотриманні доходів загального фонду місцевого бюджету, врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, більше ніж на 15 відсотків.

8. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет можуть бути також ухвалені відповідною радою з ураху-

ванням положень статті 52 цього Кодексу та у разі настання інших випадків, передбачених цим Кодексом.

9. Ведення бухгалтерського обліку виконання місцевих бюджетів та порядок закриття рахунків місцевих бюджетів після закінчення бюджетного періоду здійснюються з урахуванням положень статей 56 і 57 цього Кодексу.

10. Після введення в дію закону про Державний бюджет України органам державної влади та їх посадовим особам забороняється приймати рішення, що призводять до виникнення нових бюджетних зобов'язань місцевих бюджетів, які не забезпечені бюджетними асигнуваннями, без визначення джерел коштів, виділених державою для виконання цих зобов'язань.

Стаття 79. Особливості затвердження та виконання місцевих бюджетів у разі несвоєчасного їх прийняття.

1. Якщо до початку нового бюджетного періоду не прийнято відповідне рішення про місцевий бюджет, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації та виконавчі органи відповідних рад мають право здійснювати витрати з відповідного бюджету лише на цілі, які визначені у рішенні про місцевий бюджет на попередній бюджетний період. При цьому щомісячні видатки не можуть перевищувати 1/12 обсягу видатків, визначених рішенням відповідної ради про бюджет на попередній бюджетний період, крім випадків, передбачених частиною четвертою статті 15 та частиною четвертою статті 23 цього Кодексу. До прийняття рішення про місцевий бюджет на поточний бюджетний період провадити капітальні видатки забороняється.

Стаття 80. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів.

1. Періодичність, структура та терміни подання звітності про виконання місцевих бюджетів визначаються Державним казначейством України відповідно до вимог, встановлених для подання звітності про виконання Державного бюджету України в статтях 58–61 цього Кодексу.

2. Територіальні органи Державного казначейства України складають та подають відповідним місцевим фінансовим органам баланси, звіти про виконання місцевих бюджетів та інші фінансові звіти за правилами та формами, встановленими Державним казначейством України за погодженням з Міністерством фінансів України та Рахунковою палатою. Зведені показники звітів про виконання бюджетів одночасно подаються територіальними органа-

ми Державного казначейства України відповідно Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних рад на умовах, передбачених частиною першою цієї статті.

3. Органи стягнення надають місцевим фінансовим органам відповідні звіти, передбачені частиною третьою статті 59 цього Кодексу.

4. Квартальний та річний звіти про виконання місцевого бюджету подаються до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної ради Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією, виконавчим органом відповідної ради чи міським, селищним, сільським головою (у разі, якщо відповідні виконавчі органи не створені) у двомісячний строк після завершення відповідного бюджетного періоду. Перевірка звіту здійснюється Рахунковою палатою Автономної Республіки Крим (щодо використання органами виконавчої влади коштів бюджету Автономної Республіки Крим) чи комісією з питань бюджету відповідної ради, після чого відповідні ради затверджують звіт про виконання бюджету або приймають інше рішення з цього приводу.

МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ

Стаття 81. Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин.

1. Міжбюджетні відносини — це відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

2. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами України за бюджетами, та бюджетними ресурсами, які повинні забезпечувати виконання цих повноважень.

Стаття 82. Види видатків на здійснення повноважень.

1. Видатки на здійснення повноважень, що виконуються за рахунок коштів державного бюджету та місцевих бюджетів, поділяються на:

1) видатки на забезпечення конституційного ладу держави, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а

також інші передбачені цим Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню;

2) видатки, які визначаються функціями держави та можуть бути передані до виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності;

3) видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер та визначені законами України.

Стаття 84. Відповідальність за здійснення видатків.

1. Відповідальність за здійснення видатків, визначених пунктом 1 статті 82 цього Кодексу, покладається на відповідні органи державної влади.

2. Відповідальність за здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, покладається на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад, міських, селищних, сільських голів (якщо відповідні виконавчі органи не створені).

Стаття 85. Передача державою права на здійснення видатків.

1. Держава може передати Раді міністрів Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування право на здійснення видатків лише за умови відповідної передачі бюджетних ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) або їх частки, а також трансфертів з Державного бюджету України.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад, міські, селищні, сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені) зобов'язані забезпечити здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, з відповідних місцевих бюджетів з додержанням розподілу цих видатків між бюджетами, визначеного статтями 88—91 цього Кодексу. Забороняється планувати та здійснювати видатки, не віднесені до місцевих бюджетів цим Кодексом, а також здійснювати впродовж бюджетного періоду видатки на фінансування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів, за винятком державних професійно-технічних навчальних закладів, вищих навчальних закладів державної форми власності. При цьому фінансування зазначених навчальних закладів за рахунок коштів місцевих бюджетів може здійснюва-

тися виключно у разі перевиконання доходної частини загального фонду відповідного бюджету.

Стаття 86. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.

1. Розмежування видів видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи:

1) перша група — видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання соціальних послуг, гарантованих державою, і які розташовані найближче до споживачів;

2) друга група — видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують надання основних соціальних послуг, гарантованих державою для всіх громадян України;

3) третя група — видатки на фінансування бюджетних установ та заходів, які забезпечують гарантовані державою соціальні послуги для окремих категорій громадян, або фінансування програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.

2. Видатки першої групи здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

3. Видатки другої групи здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів.

4. Видатки третьої групи здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

5. З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

РОЗМЕЖУВАННЯ ВИДАТКІВ МІЖ БЮДЖЕТАМИ

Стаття 87. Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України.

1. До видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на:

- 1) державне управління:
  - а) законодавчу владу;
  - б) виконавчу владу;
  - в) Президента України;

- 2) судову владу;
- 3) міжнародну діяльність;
- 4) фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення;
- 5) національну оборону;
- 6) правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави;
- 7) освіту:
  - а) загальну середню освіту:
    - спеціалізовані школи (в тому числі школи-інтернати), засновані на державній формі власності;
    - загальноосвітні школи соціальної реабілітації;
  - б) професійно-технічну освіту (навчальні та інші заклади освіти, засновані на державній формі власності);
  - в) вищі навчальні заклади, засновані на державній формі власності;
  - г) післядипломну освіту;
  - г) позашкільні навчальні заклади та заходи з позашкільної роботи з дітьми, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
  - д) інші заклади та заходи в галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- 8) охорону здоров'я:
  - а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;
  - б) спеціалізовану, високоспеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;
  - в) санаторно-реабілітаційну допомогу;
  - г) санітарно-епідеміологічний нагляд;
  - г) інші програми в галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;
- 9) соціальний захист та соціальне забезпечення:
  - а) виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членам їх сімей, пенсії військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, іншим особам, визначеним законом; сплату до Пенсійного фонду України страхових внесків за окремі категорії осіб, передбачені законом; фінансування доплат, надбавок, підвищень до пенсій, встановлених законом;
  - б) державні програми соціальної допомоги;

в) державну підтримку громадських організацій інвалідів і ветеранів, які мають статус всеукраїнських;

г) державні програми і заходи стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

г) державну підтримку молодіжних громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

д) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

10) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми;

б) державні театральні-видовищні програми;

в) державну підтримку громадських організацій культури і мистецтва, що мають статус національних;

г) державні програми розвитку кінематографії;

г) державну архівну справу;

11) державні програми підтримки телебачення, радіомовлення, преси, книговидання, інформаційних агентств;

12) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми підготовки резерву та складу національних команд та забезпечення їх участі у змаганнях державного і міжнародного значення;

б) державні програми з інвалідного спорту та реабілітації;

в) державні програми фізкультурно-спортивної спрямованості;

13) державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;

14) програми реставрації пам'яток архітектури державного значення;

15) державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;

16) державні інвестиційні проекти;

17) державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха;

18) створення та поповнення державних запасів і резервів;

19) обслуговування державного боргу;

20) проведення виборів та референдумів;

21) інші програми, які мають виключно державне значення.

Стаття 88. Видатки, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, які здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

- 1) органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення;
- 2) освіту:
дошкільну освіту;
загальну середню освіту (школи-дитячі садки);
- 3) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;
- 4) сільські, селищні та міські палаци культури, клуби та бібліотеки.

Стаття 89. Видатки, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, які здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

- 1) державне управління:
  - а) органи місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим і міст обласного значення;
  - б) органи місцевого самоврядування районного значення;
- 2) освіту:
  - а) дошкільну освіту (у містах республіканського Автономної Республіки Крим та містах обласного значення);
  - б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади, у тому числі: школи-дитячі садки (для міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення), спеціалізовані школи, ліцеї, гімназії, колегіуми, вечірні (змінні) школи;
  - в) заклади освіти для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячі будинки (у разі, якщо не менше 70 відсотків кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені піклування батьків, дитячих будинків формується на території відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та

прийомні сім'ї, допомога на дітей, які перебувають під опікою і піклуванням;

г) інші державні освітні програми;

г) вищу освіту відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;

б) програми медико-санітарної освіти;

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального забезпечення: притулки для неповнолітніх, територіальні центри і відділення соціальної допомоги на дому;

б) державні програми соціального захисту: пільги ветеранам війни і праці, допомога сім'ям з дітьми, додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг, компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян; виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»;

в) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

г) районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

5) державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (театри, бібліотеки, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей);

б) державні програми розвитку фізичної культури і спорту: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл всіх типів (крім шкіл республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

Стаття 90. Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, які здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та враховуються при

визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) представницьку і виконавчу владу Автономної Республіки Крим;

б) обласні ради;

2) освіту:

а) загальну середню освіту для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, санаторні школи-інтернати; загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні школи-інтернати для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки (крім загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх шкіл-інтернатів для дітей-сиріт і дітей, які позбавлені батьківського піклування, дитячих будинків, визначених у підпункті «в» пункту 2 статті 89 цього Кодексу, та дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей);

б) заклади професійно-технічної освіти, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим і виконують державне замовлення;

в) вищу освіту (вищі навчальні заклади I–IV рівнів акредитації, що перебувають у власності Автономної Республіки Крим, спільній власності територіальних громад, а також вищі навчальні заклади державної та комунальної форм власності) відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів;

г) післядипломну освіту (інститути післядипломної освіти вчителів та центри і заходи з підвищення кваліфікації державних службовців місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, постійно діючі курси (центри) підвищення кваліфікації працівників соціально-культурної сфери та агропромислового комплексу, що знаходяться у комунальній власності);

г) інші державні освітні програми;

д) заклади професійно-технічної освіти державної та комунальної форми власності, видатки на утримання яких враховані при визначенні міжбюджетних трансфертів державного бюджету на відповідний рік;

3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;

б) спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу;

в) санаторно-курортну допомогу;

- г) інші державні програми медичної та санітарної допомоги;
- 4) соціальний захист та соціальне забезпечення:
  - а) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: допомога по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу; адресна соціальна допомога малозабезпеченим сім'ям; виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування інвалідів; будинки-інтернати для престарілих і інвалідів; будинки-інтернати для дітей-інвалідів; центри по нарахуванню пенсій; притулки для неповнолітніх;
  - б) республіканські Автономної Республіки Крим і обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
    - в) інші державні соціальні програми;
- 5) культуру і мистецтво:
  - а) державні культурно-освітні програми;
  - б) державні театральні-видовищні програми;
  - в) інші державні культурно-мистецькі програми;
- 6) фізичну культуру і спорт:
  - а) державні програми з розвитку фізичної культури і спорту;
  - б) державні програми з інвалідного спорту і реабілітації.

Стаття 91. Видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:
  - 1) місцеву пожежну охорону;
  - 2) позашкільну освіту;
  - 3) соціальний захист та соціальне забезпечення:
    - а) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;
    - б) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення;
      - в) програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів;
  - 4) місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів;
  - 5) культурно-мистецькі програми місцевого значення;
  - 6) програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації місцевого значення;
  - 7) місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;
  - 8) типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення;

9) транспорт, дорожнє господарство:

а) регулювання цін на послуги метрополітену за рішеннями органів місцевого самоврядування;

б) експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (в тому числі роботи, що проводяться спеціалізованими монтажньо-експлуатаційними підрозділами);

в) будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення;

10) заходи з організації рятування на водах;

11) обслуговування боргу органів місцевого самоврядування;

12) програми природоохоронних заходів місцевого значення;

13) управління комунальним майном;

14) регулювання земельних відносин;

15) інші програми, затверджені відповідною радою згідно із законом.

Стаття 92. Передача видатків на виконання власних повноважень між місцевими бюджетами.

1. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти відповідних бюджетів для виконання власних повноважень.

2. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради та районні ради можуть передати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень Верховній Раді Автономної Республіки Крим чи обласній раді з передачею відповідних коштів до бюджету Автономної Республіки Крим чи до обласного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту.

3. Сільські, селищні та міські (міст районного значення) ради можуть передавати видатки на виконання всіх або частини власних повноважень районній раді чи раді іншої територіальної громади з передачею коштів до відповідного бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту.

4. Передача видатків здійснюється за спільним рішенням відповідних рад на договірних засадах. Всі угоди про передачу видатків укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

Стаття 93. Передача видатків на виконання делегованих державних повноважень.

1. Передача прав на здійснення видатків на виконання делегованих державних повноважень до бюджетів сіл, селищ, міст ра-

йонного значення та їх об'єднань може здійснюватися за рішеннями районної або міської (міст республіканського Автономної Республіки Крим чи міст обласного значення) ради з відповідними коштами у вигляді міжбюджетного трансферту. Сільські, селищні та міські (міст районного значення) ради можуть передати частину видатків на виконання делегованих державних повноважень міській (міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) чи районній раді з відповідними коштами у вигляді міжбюджетного трансферту. Ця передача здійснюється на підставі рішень відповідних рад і укладення договору.

2. Міські (міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) ради можуть передати частину видатків на виконання делегованих державних повноважень районній раді з відповідними коштами районному бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Районні ради можуть передавати частину видатків на виконання делегованих державних повноважень міській раді (міста республіканського Автономної Республіки Крим та міста обласного значення) з відповідними коштами міському бюджету у вигляді міжбюджетного трансферту. Ця передача здійснюється на підставі спільних рішень відповідних рад і укладення договору.

3. Якщо інше не визначено договором, розмір переданих коштів на виконання делегованих державних повноважень має бути пропорційний частці користувачів зазначеними послугами в повній вартості цих послуг, розрахованих за фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості для органу влади Автономної Республіки Крим чи органу місцевого самоврядування, який передає ці повноваження.

4. Якщо на території міста (республіканського Автономної Республіки Крим чи міста обласного значення) чи району недостатньо бюджетних установ, які забезпечують надання послуг, визначених пунктом 2 частини першої статті 86 цього Кодексу в обсязі, визначеному фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, обрахований обсяг видатків на фінансування цих послуг враховується при визначенні міжбюджетного трансферту бюджету, з якого утримуються бюджетні установи, що надають ці послуги.

5. Всі угоди про передачу видатків на виконання делегованих державних повноважень укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

РОЗРАХУНОК ВИДАТКІВ, ЩО ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ОБСЯГУ МІЖБЮДЖЕТНИХ ТРАНСФЕРТІВ

Стаття 94. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості.

1. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості використовується для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів.

2. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості визначається шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість мешканців чи споживачів соціальних послуг тощо.

3. Загальний обсяг фінансових ресурсів, що спрямовується на виконання бюджетних програм місцевими бюджетами, розподіляється між видами видатків відповідно до пріоритетів бюджетної політики держави.

4. При розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості може передбачатися обсяг нерозподілених видатків, який об'єднує види видатків на ті повноваження, встановлення нормативів по яких є недоцільним.

Стаття 95. Корируючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості.

1. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів коригуються коефіцієнтами, що враховують відмінності у вартості надання соціальних послуг залежно від:

1) кількості населення та споживачів соціальних послуг;

2) соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (з часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць.

2. Корируючі коефіцієнти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

МІЖБЮДЖЕТНІ ТРАНСФЕРТИ

Стаття 96. Види міжбюджетних трансфертів.

1. Міжбюджетні трансферти поділяються на:

1) дотацію вирівнювання;

2) субвенцію;

3) кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;

4) інші дотації.

Стаття 97. Трансферти, які надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам.

1. У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі міжбюджетні трансферти місцевим бюджетам:

1) дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення;

2) субвенція на здійснення програм соціального захисту;

3) субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок надання пільг, встановлених державою;

4) субвенція на виконання інвестиційних проектів;

5) інші субвенції.

2. У Державному бюджеті України затверджується обсяг дотації вирівнювання та субвенцій окремо для бюджету Автономної Республіки Крим, кожного з обласних бюджетів, бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення та районних бюджетів, а також коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів.

Стаття 98. Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районним бюджетам.

1. Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районним бюджетам визначається як перевищення обсягу видатків, перелік яких визначено статтею 89 цього Кодексу (для бюджетів міст Києва та Севастополя — статтями 88—90 цього Кодексу), і який обраховано із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів:

— над кошиком доходів бюджетів місцевого самоврядування — для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення;

— над доходами, визначеними частиною другою статті 66 цього Кодексу, — для районних бюджетів.

2. Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затвердженого законом про Державний бюджет України, між бюдже-

тами міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим, міст обласного значення і районними бюджетами, визначається на основі формули.

3. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затверджується Кабінетом Міністрів України і повинна враховувати такі параметри:

1) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та коригуючі коефіцієнти до них;

2) кількість мешканців та кількість споживачів соціальних послуг;

3) індекс відносної податкоспроможності відповідного міста чи району;

4) прогнозний показник кошика доходів бюджетів місцевого самоврядування для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, і прогноз доходів, визначених частиною другою статті 66 цього Кодексу, — для районних бюджетів;

5) коефіцієнт вирівнювання.

У разі внесення змін до Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів на плановий бюджетний період проект таких змін та аналітичні розрахунки і порівняльні таблиці щодо впливу запропонованих змін подаються разом з проектом закону про Державний бюджет України, схваленим Кабінетом Міністрів України.

4. Обсяг кошика доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності бюджету міста чи району на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди.

5. Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця.

6. Для визначення індексу відносної податкоспроможності відповідних бюджетів використовується кошик доходів бюджетів місцевого самоврядування, визначений відповідно до статті 64 цього Кодексу, а також доходи, передбачені пунктами 1, 3—5 частини другої статті 66 цього Кодексу.

7. При визначенні індексу відносної податкоспроможності кошик доходів місцевого самоврядування збільшується на суму втрат у доходах, що виникли внаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних рад.

8. Індеси відносної податкоспроможності відповідних бюджетів не можуть змінюватися і переглядатися частіше, ніж раз на три роки.

9. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу дотації вирівнювання і визначається в межах від 0,60 до одиниці. При цьому загальний обсяг коштів, на який зменшується сума дотацій вирівнювання, є тотожним загальному обсягу коштів, на який зменшується сума коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів у разі застосування коефіцієнту вирівнювання.

Стаття 99. Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам.

1. Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам визначається як перевищення обсягу видатків цих бюджетів, перелік яких визначено статтею 90 цього Кодексу, і який обраховано із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над прогнозними показниками доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, що зараховуються до них відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу.

2. Обсяг доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів обчислюється на основі прогнозних показників доходів, що зараховуються до цих бюджетів відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу, із застосуванням індексу відносної податкоспроможності з дотриманням умов його обчислення, визначених частинами п'ятою, сьомою та восьмою статті 98 цього Кодексу.

Стаття 100. Кошти, що передаються до Державного бюджету України з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджетів.

1. Якщо прогнозні показники доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) бюджетів, визначених відповідно до статей 64 та 66 цього Кодексу, перевищують розрахунковий обсяг видатків відповідного бюджету, обрахований із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, для такого бюджету встановлюється обсяг коштів, що підлягають передачі до Державного бюджету України.

2. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що підлягають передачі до Державного бюджету України, і визначається в межах від 0,60 до одиниці.

Стаття 101. Міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами.

1. Міські (міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення) та районні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах дотації вирівнювання бюджетам районів у містах, бюджетам сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, а також кошти, що передаються з цих бюджетів.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та відповідні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах такі види міжбюджетних трансфертів:

1) субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;

2) субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;

3) субвенції на виконання інвестиційних проектів;

4) інші субвенції.

Стаття 102. Субвенція з Державного бюджету України місцевим бюджетам на здійснення програм соціального захисту.

1. Видатки місцевих бюджетів, передбачені у підпункті «б» пункту 4 частини першої статті 89 цього Кодексу, фінансуються за рахунок субвенцій з Державного бюджету України у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Стаття 103. Субвенція на компенсацію втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень внаслідок наданих державою податкових пільг.

1. Надання державою податкових пільг, що зменшують доходи бюджетів місцевого самоврядування на виконання власних повноважень, має супроводжуватися внесенням змін до закону про Державний бюджет України на поточний бюджетний період, що передбачають надання субвенції на компенсацію відповідних втрат доходів бюджетів місцевого самоврядування.

Стаття 104. Субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування.

1. Субвенція на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного

користування надається з одного місцевого бюджету іншому для компенсації цих видатків.

2. Умови утримання об'єктів спільного користування чи ліквідації негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування та надання субвенції визначаються на договірних засадах між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 105. Субвенції з Державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів.

1. Субвенції з Державного бюджету України на виконання інвестиційних проектів надаються з Державного бюджету України бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя з їх подальшим перерозподілом для бюджетів місцевого самоврядування.

2. Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються на засадах конкурентності між бюджетами місцевого самоврядування та передбачають фінансову участь бюджету отримувача субвенції у здійсненні програми чи проекту. Органи місцевого самоврядування, у яких середньорічний фактичний обсяг видатків на утримання бюджетних установ за три останні бюджетні періоди менший за обсяг, визначений згідно з фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, мають пріоритетне право на отримання субвенції на виконання інвестиційних проектів.

3. Основні засади надання субвенцій визначаються окремим законом, порядок та умови їх надання визначаються Кабінетом Міністрів України, а обсяг субвенцій на наступний бюджетний період визначається законом про Державний бюджет України.

Стаття 106. Субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань.

1. Субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад можуть передбачатися в складі їх бюджетів у разі, якщо інший орган державної влади чи місцевого самоврядування може виконати цю функцію ефективніше.

2. Умови та порядок надання субвенції на виконання власних повноважень територіальних громад визначаються відповідною угодою сторін.

Стаття 107. Субвенції на виконання інвестиційних проектів з місцевих бюджетів.

1. Субвенції на виконання інвестиційних проектів надаються з одного місцевого бюджету іншому на підставі договору між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 108. Порядок надання міжбюджетних трансфертів

1. Дотація вирівнювання та субвенції з Державного бюджету України місцевим бюджетам перераховуються з рахунків Державного бюджету України органами Державного казначейства України бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення і районним бюджетам. Перерахування коштів, що передаються до Державного бюджету України з бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва і Севастополя, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, районних і обласних бюджетів, забезпечується відповідними органами Державного казначейства України.

2. Порядок перерахування дотації вирівнювання та субвенцій з Державного бюджету України місцевим бюджетам, коштів, що передаються до Державного бюджету України з місцевих бюджетів, а також порядок перерахування міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами визначаються Кабінетом Міністрів України і повинні забезпечувати своєчасність, рівномірність, гарантованість та повноту перерахування трансфертів.

БЮДЖЕТНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

від 08.07.2010 № 2456–17

(Набрання чинності відбудеться 01.01.2011)

(Витяг)

Розділ III. МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ

Глава 11. Надходження та витрати місцевих бюджетів

Стаття 63. Структура місцевих бюджетів.

1. Місцевий бюджет відповідно до цього Кодексу містить надходження і витрати на виконання повноважень органів влади Автономної Республіки Крим, місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету.

Стаття 64. Склад доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) податок з доходів фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 цього Кодексу;

2) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

3) 50 відсотків збору за спеціальне водокористування (крім збору за спеціальне водокористування місцевого значення), що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;

4) 50 відсотків платежів за користування надрами загальнодержавного значення, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

5) плата за використання інших природних ресурсів, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

6) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних місцевих рад;

7) плата за ліцензії та сертифікати, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

8) плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

9) плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним та плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зраховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

10) плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зраховується до місь-

ких бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

11) плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

12) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад;

13) плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

14) плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

15) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам;

2. Податок з доходів фізичних осіб, який справляється (перераховується):

податковим агентом — юридичною особою (її філією, відділенням, іншим відокремленим підрозділом) чи представництвом нерезидента — юридичної особи, зараховується до відповідного місцевого бюджету за їх місцезнаходженням (розташуванням) в обсягах податку, нарахованого їх працівникам;

податковим агентом — фізичною особою, зараховується до відповідного місцевого бюджету за місцем реєстрації такої фізичної особи у податкових органах.

Стаття 65. Нормативи відрахувань податку з доходів фізичних осіб до бюджетів місцевого самоврядування.

1. До доходів бюджетів міст Києва і Севастополя зараховується 100 відсотків загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території цих міст.

2. До доходів бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення зараховується 75 відсотків загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що спла-

чується (перераховується) згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території цих міст.

3. До доходів бюджетів міст районного значення, сіл, селищ чи їх об'єднань, що створюються згідно із законом, зараховується 25 відсотків загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на цій території.

Стаття 66. Склад доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних та районних бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм Автономної Республіки Крим, територіальних громад до доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) 25 відсотків податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно із Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на відповідній території;

2) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів державного значення;

3) 50 відсотків збору за спеціальне водокористування (крім збору за спеціальне водокористування місцевого значення), що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів користувачами води за місцем її забору;

4) 50 відсотків платежів за користування надрами загальнодержавного значення;

5) плата за використання інших природних ресурсів;

6) акцизний збір із вироблених в Україні товарів (крім збору, що зараховується до спеціального фонду державного бюджету згідно із законом про Державний бюджет України), що сплачується платниками, які зареєстровані в Автономній Республіці Крим, — до доходів бюджету Автономної Республіки Крим;

7) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються Радою міністрів Автономної Республіки Крим та обласними державними адміністраціями;

8) плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

9) плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного,

спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

10) плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним та плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

11) плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

12) плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців);

13) плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

14) плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

15) плата за надані в оренду ставки, що знаходяться в басейнах річок загальнодержавного значення.

2. Для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад до доходів районних бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) 50 відсотків податку з доходів фізичних осіб, що сплачується (перераховується) згідно з Законом України «Про податок з доходів фізичних осіб» на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, що створюються згідно із законом;

2) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями;

3) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців, що справляється відповідними районними державними адміністраціями.

Стаття 67. Окремі особливості формування місцевих бюджетів.

1. Надходження та витрати бюджету Автономної Республіки Крим та бюджетів міст Києва і Севастополя формуються в порядку, встановленому цим Кодексом, з урахуванням Закону України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим», Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ» та закону, що визначає особливий статус міста Севастополя. При цьому:

1) склад видатків та кредитування бюджетів міст Києва та Севастополя визначається відповідно до статей 88–91 цього Кодексу;

2) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості, що застосовуються для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів для бюджетів міст Києва та Севастополя, визначаються на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості для обласних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення з урахуванням особливостей їх статусу.

2. Якщо законом встановлено новий вид доходу місцевих бюджетів, його зарахування визначається законом про Державний бюджет України на період до внесення відповідних змін до цього Кодексу.

3. Визначені статтями 64 і 69 цього Кодексу податки і збори (обов'язкові платежі), що сплачують підприємства, які здійснюють свою діяльність у зоні відчуження та у зоні безумовного (обов'язкового) відселення (якщо на таких територіях не сформовано органи місцевого самоврядування), зараховуються до районного бюджету в частинах, визначених цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами для районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування.

4. Бюджети об'єднань територіальних громад, що створюються згідно із законом, формуються відповідно до цього Кодексу з урахуванням таких особливостей:

1) доходи цих бюджетів визначаються відповідно до статті 64, частини другої статті 65 та статті 69 цього Кодексу;

2) видатки та кредитування цих бюджетів визначаються відповідно до статей 88, 89 і 91 цього Кодексу;

3) відносини між цими бюджетами та державним бюджетом визначаються відповідно до статей 97, 98, 100 і 108 цього Кодексу;

4) місцеві запозичення здійснюються відповідно до статей 16 і 74 цього Кодексу.

Положення цієї частини статті застосовуються з урахуванням статті 3 Прикінцевих положень цього Кодексу.

Стаття 68. Склад доходів та видатків бюджетів районів у містах.

1. Склад доходів та видатків бюджетів районів у містах (у разі їх створення) визначається міською радою відповідно до повноважень, переданих районним у містах радам.

2. Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів між міським бюджетом та бюджетами районів у місті (у разі їх створення) здійснюється у порядку, затвердженому міською радою.

3. Якщо району у місті адміністративно підпорядковані інші міста, селища чи села, склад доходів та видатків бюджетів таких міст, селищ чи сіл, обсяги міжбюджетних трансфертів визначаються у порядку, затвердженому міською радою, з урахуванням повноважень відповідних місцевих рад.

Стаття 69. Доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До доходів загального фонду місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать:

1) фіксований податок на доходи від підприємницької діяльності, що зараховується до місцевих бюджетів у порядку, визначеному статтями 65 і 66 цього Кодексу для податку з доходів фізичних осіб;

2) податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності.

Податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності, засновником яких є Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, районні, міські, селищні та сільські ради, зараховується відповідно до бюджету Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, селищних та сільських бюджетів;

3) платежі за спеціальне використання природних ресурсів місцевого значення;

4) плата за землю, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

5) податок на промисел, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

6) плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності (крім плати за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами);

7) місцеві податки і збори, що зараховуються до бюджетів місцевого самоврядування, включаючи податок на нерухоме майно (нерухомість), відмінне від земельної ділянки;

8) фіксований сільськогосподарський податок у частині, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

9) частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, у порядку, визначеному Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідними місцевими радами;

10) плата за розміщення тимчасово вільних коштів місцевих бюджетів (крім коштів, отриманих вищими та професійно-технічними навчальними закладами від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право);

11) штрафні санкції за порушення законодавства про патентування;

12) адміністративні штрафи, що накладаються місцевими органами виконавчої влади та виконавчими органами місцевих рад або утвореними ними в установленому порядку адміністративними комісіями;

13) штрафні санкції внаслідок невиконання укладених розпорядником бюджетних коштів договорів з суб'єктами господарювання на придбання товарів, робіт і послуг за рахунок коштів місцевих бюджетів;

14) надходження від орендної плати за користування майновим комплексом та іншим майном, що перебуває в комунальній власності;

15) плата за надані в оренду водні об'єкти місцевого значення;

16) концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності (крім платежів, визначених пунктом 5 частини другої цієї статті);

17) кошти, отримані від надання учасниками процедури закупівель забезпечення їх пропозиції конкурсних торгів, які не підлягають поверненню цим учасникам, у випадках, передбачених Законом України «Про здійснення державних закупівель», в частині здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих бюджетів;

18) кошти, отримані від учасника — переможця процедури закупівлі під час укладання договору про закупівлю як забезпечення виконання цього договору, які не підлягають поверненню учаснику-переможцю, в частині здійснення закупівель за рахунок коштів місцевих бюджетів;

19) 80 відсотків коштів, отриманих підприємствами, установами та організаціями, що утримуються за рахунок місцевих бюджетів, за здані у вигляді брухту і відходів золото, платину, метали платинової групи, дорогоцінне каміння, і 50 відсотків коштів,

отриманих цими підприємствами, установами та організаціями за здане у вигляді брухту і відходів срібло;

20) кошти від реалізації безхазяйного майна (у тому числі такого, від якого відмовився власник або отримувач), знахідок, спадкового майна (у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття), майна, одержаного територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі;

21) інші доходи загального фонду місцевих бюджетів, що визначаються законом про Державний бюджет України.

2. До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать:

1) надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів (визначені в частині першій статті 71 цього Кодексу);

2) податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, що зараховується у розмірі: 30 відсотків — до бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та 70 відсотків — до бюджету міста Сімферополя і бюджетів міст — обласних центрів у разі реєстрації транспортних засобів на території цих міст; 50 відсотків — до бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та 50 відсотків — до міських, селищних і сільських бюджетів у разі реєстрації транспортних засобів на відповідній території; 60 відсотків — до бюджету міста Києва та 40 відсотків — до обласного бюджету Київської області у разі реєстрації транспортних засобів у місті Києві; 100 відсотків — до бюджету міста Севастополя у разі реєстрації транспортних засобів у місті Севастополі;

3) плата за придбання торгових патентів пунктами продажу нафтопродуктів (автозаправними станціями, заправними пунктами);

4) кошти від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, що зараховуються у розмірі: 100 відсотків — до бюджетів міст Києва та Севастополя; 25 відсотків — до бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, 75 відсотків — до бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, 15 відсотків — до районних бюджетів, 60 відсотків — до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл;

5) концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності (які мають цільове спрямування згідно із законом);

6) 30 відсотків збору за проведення гастрольних заходів;

7) 70 відсотків грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності, в тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів — 50 відсотків, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим — 20 відсотків, бюджетів міст Києва та Севастополя — 70 відсотків;

8) відрахування 10 відсотків вартості питної води суб'єктами підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів, що зраховуються до бюджетів міст, селищ та сіл;

9) власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок відповідного місцевого бюджету;

10) 70 відсотків збору за забруднення навколишнього природного середовища (крім збору, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками), в тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів — 50 відсотків, обласних бюджетів та бюджету Автономної Республіки Крим — 20 відсотків, бюджетів міст Києва та Севастополя — 70 відсотків;

11) цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій та громадян до республіканського Автономної Республіки Крим та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища;

12) надходження до цільових фондів, утворених Верховною Радою Автономної Республіки Крим та місцевими радами;

13) повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів індивідуальним сільським забудовникам;

14) повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла, а також пеня і відсотки за користування ними;

15) інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України.

Стаття 70. Видатки та кредитування місцевих бюджетів

1. Видатки та кредитування місцевих бюджетів включають бюджетні призначення, встановлені рішенням про місцевий бюджет, на конкретні цілі, пов'язані з реалізацією програм та заходів згідно із статтями 88–91 цього Кодексу.

2. Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів витрачаються на заходи, передбачені рішенням про місцевий бюджет відповідно до законодавства.

Стаття 71. Бюджет розвитку місцевих бюджетів

1. Надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів включають:

1) податок на прибуток підприємств (крім податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності) відповідно до додаткових ставок такого податку, у розмірах, визначених законом з питань оподаткування;

При цьому надходження від податку на прибуток підприємств (крім податку на прибуток підприємств і фінансових установ комунальної власності) відповідно до додаткових ставок такого податку, встановлених районними радами, розподіляються у розмірі: 30 відсотків — до бюджетів розвитку бюджетів сіл, селищ, міст районного значення; 70 відсотків — до бюджетів розвитку районних бюджетів;

2) єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва, що зараховується до бюджетів місцевого самоврядування;

3) дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно Автономної Республіки Крим, комунальна власність;

4) плата за надання місцевих гарантій (відповідно до статті 17 цього Кодексу);

5) кошти від відчуження майна, що належить Автономній Республіці Крим, та майна, що перебуває в комунальній власності, кошти від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них;

6) 90 відсотків коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності (крім земельних ділянок несільськогосподарського призначення, що перебувають у державній власності, на яких розташовані об'єкти, що підлягають приватизації), при цьому від продажу земельних ділянок, які знаходяться на території Автономної Республіки Крим: 35 відсотків — до бюджету Автономної Республіки Крим, 55 відсотків — до сільських, селищних, міських бюджетів Автономної Республіки Крим;

7) субвенції з інших бюджетів на виконання інвестиційних програм (проектів);

8) кошти від повернення кредитів, які надавалися з відповідного бюджету до набрання чинності цим Кодексом, та відсотки, сплачені за користування ними;

9) місцеві запозичення, здійснені у порядку, визначеному цим Кодексом та іншими законами України;

10) кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради.

2. До витрат бюджету розвитку місцевих бюджетів належать:

1) погашення місцевого боргу;

2) капітальні видатки, включаючи капітальні трансферти іншим бюджетам (крім капітальних видатків, що здійснюються за рахунок визначених пунктами 2-15 частини другої статті 69 цього Кодексу надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів);

3) внески органів влади Автономної Республіки Крим та органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єкта господарювання;

4) проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу відповідно до статті 128 Земельного кодексу України, за рахунок авансу, внесеного покупцем земельної ділянки.

3. Капітальні видатки бюджету розвитку спрямовуються на: соціально-економічний розвиток регіонів; виконання інвестиційних програм (проектів); будівництво, капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства; будівництво газопроводів і газифікацію населених пунктів; будівництво і придбання житла окремим категоріям громадян відповідно до законодавства; збереження та розвиток історико-культурних місць України та заповідників; будівництво та розвиток мережі метрополітенів; придбання вагонів для комунального електротранспорту; розвиток дорожнього господарства; придбання шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги; комп'ютеризацію та інформатизацію загальноосвітніх навчальних закладів; інші заходи, пов'язані з розширенням відтворенням.

4. Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів.

5. Кошти бюджету розвитку розподіляються за об'єктами за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради при затвердженні місцевих бюджетів та при внесенні змін до них. За об'єктами, строк впровадження яких довший, ніж бюджетний період, визначаються індикативні прогно-

зні показники бюджету розвитку у складі прогнозу місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди та враховуються при затвердженні місцевих бюджетів протягом усього строку впровадження таких об'єктів.

Стаття 72. Особливості затвердження місцевого бюджету з дефіцитом або профіцитом.

1. Місцевий бюджет може затверджуватися з дефіцитом за загальним фондом у разі використання вільного залишку бюджетних коштів (шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період).

Місцевий бюджет може затверджуватися з профіцитом за загальним фондом у разі спрямування до бюджету розвитку коштів із загального фонду такого місцевого бюджету, виконання зобов'язань за непогашеними позиками, а також для забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів (шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період).

2. Місцевий бюджет може затверджуватися з дефіцитом за спеціальним фондом у разі залучення до бюджету розвитку коштів від місцевих запозичень, коштів із загального фонду такого місцевого бюджету, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів, а також у разі використання залишків коштів спеціального фонду місцевого бюджету, крім власних надходжень бюджетних установ (шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період).

Місцевий бюджет може затверджуватися з профіцитом за спеціальним фондом у разі погашення місцевого боргу, придбання цінних паперів.

Стаття 73. Позики місцевим бюджетам.

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної місцевої ради можуть отримувати:

1) позики на покриття тимчасових касових розривів, що виникають за загальним фондом та бюджетом розвитку місцевих бюджетів, у фінансових установах на строк до трьох місяців у межах поточного бюджетного періоду, у виняткових випадках за

рішенням Кабінету Міністрів України стосовно бюджету Автономної Республіки Крим і міських бюджетів — у межах поточного бюджетного періоду. Порядок отримання та погашення таких позик визначається Міністерством фінансів України;

2) позики на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів відповідно до частини шостої статті 48 цього Кодексу;

3) середньострокові позики на суми невиконання у відповідному звітному періоді розрахункових обсягів кошика доходів місцевих бюджетів, визначених у законі про Державний бюджет України, за рахунок коштів єдиного казначейського рахунку на умовах їх повернення без нарахування відсотків за користування цими коштами. Порядок та умови отримання і погашення таких позик визначаються Кабінетом Міністрів України.

2. Надання позик з одного бюджету іншому забороняється.

Стаття 74. Особливості здійснення місцевих запозичень.

1. Місцеві запозичення здійснюються з метою фінансування бюджету розвитку бюджету Автономної Республіки Крим, міських бюджетів та використовуються для створення, приросту чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань Верховної Ради Автономної Республіки Крим та міських рад, спрямованих на задоволення інтересів населення Автономної Республіки Крим і територіальних громад міст.

2. Обсяг та умови здійснення місцевих запозичень погоджуються з Міністерством фінансів України.

3. Міністерство фінансів України здійснює реєстрацію місцевих запозичень та місцевих гарантій. Усі договори про місцеві запозичення, договори, виконання зобов'язань за якими забезпечено місцевими гарантіями, та договори про відшкодування витрат місцевого бюджету, а також зміни істотних умов таких договорів реєструються у Реєстрі місцевих запозичень та місцевих гарантій.

4. Держава не несе відповідальності за борговими зобов'язаннями Автономної Республіки Крим і територіальних громад.

5. Видатки на обслуговування місцевого боргу здійснюються за рахунок коштів загального фонду місцевого бюджету.

6. Видатки місцевого бюджету на обслуговування місцевого боргу не можуть перевищувати 10 відсотків видатків загального фонду місцевого бюджету протягом будь-якого бюджетного періоду, коли планується обслуговування місцевого боргу.

7. Якщо у процесі погашення місцевого боргу та платежів з його обслуговування, обумовлених договором між кредитором та

позичальником, порушується графік погашення з вини позичальника, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідна міська рада не мають права здійснювати нові місцеві запозичення протягом п'яти наступних років.

8. Порядок здійснення місцевих запозичень встановлюється Кабінетом Міністрів України відповідно до умов, визначених цим Кодексом.

Глава 12. Складання, розгляд, затвердження, виконання та звітність місцевих бюджетів

Стаття 75. Порядок складання проектів місцевих бюджетів.

1. Міністерство фінансів України доводить Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад особливості складання розрахунків до проектів бюджетів на наступний бюджетний період.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад зобов'язані надавати необхідну інформацію: Міністерству фінансів України — для проведення розрахунків обсягів міжбюджетних трансфертів та інших показників; Комітету Верховної Ради України з питань бюджету — для розгляду цих розрахунків.

3. Згідно з типовою формою бюджетних запитів, визначеною Міністерством фінансів України, відповідно до статті 34 цього Кодексу та з урахуванням особливостей складання проектів місцевих бюджетів місцеві фінансові органи розробляють і доводять до головних розпорядників бюджетних коштів інструкції з підготовки бюджетних запитів.

4. Головні розпорядники бюджетних коштів організують розроблення бюджетних запитів для подання місцевим фінансовим органам у терміни та порядку, встановлені цими органами. Головні розпорядники бюджетних коштів забезпечують своєчасність, достовірність та зміст поданих місцевим фінансовим органам бюджетних запитів, які мають містити всю інформацію, необхідну для аналізу показників проекту місцевого бюджету, згідно з вимогами місцевих фінансових органів.

5. Місцеві фінансові органи на будь-якому етапі складання і розгляду проектів місцевих бюджетів здійснюють аналіз бюджетного запиту, поданого головним розпорядником бюджетних коштів, з точки зору його відповідності меті, пріоритетності, а також дієвості та ефективності використання бюджетних коштів. На основі ре-

зультатів аналізу керівник місцевого фінансового органу приймає рішення про включення бюджетного запиту до пропозиції проекту місцевого бюджету перед поданням його на розгляд відповідно Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад.

6. Виконавчі органи сільських, селищних, міських (міст районного значення) рад (крім виконавчих органів рад, для бюджетів територіальних громад яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти), районні державні адміністрації в містах Києві та Севастополі подають відповідно районним чи міським фінансовим органам пропозиції щодо показників проектів відповідних бюджетів, визначених з урахуванням вимог частин третьої — п'ятої цієї статті.

7. Територіальні громади сіл, селищ і міст можуть об'єднувати на договірних засадах кошти бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, організацій і установ з урахуванням статей 92 і 93 цього Кодексу.

8. У тижневий строк з дня схвалення Кабінетом Міністрів України проекту закону про Державний бюджет України Міністерство фінансів України забезпечує доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад розрахунків прогнозних обсягів міжбюджетних трансфертів, методики їх визначення, організаційно-методологічних вимог та інших показників щодо складання проектів місцевих бюджетів, а також пропозицій щодо форми проекту рішення про місцевий бюджет (типової форми рішення).

9. У тижневий строк з дня прийняття закону про Державний бюджет України Кабінет Міністрів України забезпечує доведення Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим державним адміністраціям, виконавчим органам відповідних місцевих рад визначених таким законом показників міжбюджетних відносин (включаючи обсяги міжбюджетних трансфертів для відповідних бюджетів) і текстових статей, а також організаційно-методологічних вимог щодо складання проектів місцевих бюджетів. У триденний строк з дня отримання таких документів Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні державні адміністрації доводять виконавчим органам міських (міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) рад, районним державним адміністраціям відповідні обсяги субвенцій на здійснення державних програм соціального захисту.

10. Інформація, отримана відповідно до частин п'ятої, шостої, восьмої і дев'ятої цієї статті, є підставою для складання Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних місцевих рад проектів місцевих бюджетів і підготовки проектів рішень про відповідні місцеві бюджети.

Стаття 76. Проект рішення про місцевий бюджет та матеріали, що до нього додаються.

1. Проект рішення про місцевий бюджет перед його розглядом на сесії Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради схвалюється Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом відповідної місцевої ради. Разом з ним подаються:

1) пояснювальна записка до проекту рішення, яка має містити:

а) інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, покладені в основу проекту місцевого бюджету;

б) оцінку доходів місцевого бюджету з урахуванням втрат доходів місцевого бюджету внаслідок наданих Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою податкових пільг;

в) пояснення до основних положень проекту рішення про місцевий бюджет, включаючи аналіз пропонуваного обсягів видатків і кредитування за бюджетною класифікацією. Пояснення включають бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків та кредитування бюджету;

г) обґрунтування особливостей міжбюджетних взаємовідносин та надання субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів);

г) інформацію щодо погашення місцевого боргу, обсягів та умов місцевих запозичень;

2) прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди, підготовлений відповідно до статті 21 цього Кодексу;

3) проект показників зведеного бюджету району, міста з районним поділом, міста, що об'єднує бюджети села, селища, міста районного значення;

4) показники витрат місцевого бюджету, необхідних на наступні бюджетні періоди для завершення інвестиційних програм (проектів)

тів), що враховані в бюджеті, за умови якщо реалізація таких програм (проектів) триває більше одного бюджетного періоду;

5) перелік інвестиційних програм (проектів) на плановий бюджетний період та наступні за плановим два бюджетні періоди;

6) інформація про хід виконання відповідного бюджету у поточному бюджетному періоді;

7) пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту відповідного бюджету (подаються комісії з питань бюджету Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради);

8) інші матеріали, обсяг і форму яких визначає Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація чи виконавчий орган відповідної місцевої ради.

2. Рішенням про місцевий бюджет визначаються:

1) загальна сума доходів, видатків та кредитування місцевого бюджету (з розподілом на загальний та спеціальний фонди);

2) граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) місцевого бюджету в наступному бюджетному періоді і місцевого боргу на кінець наступного бюджетного періоду; граничний обсяг надання місцевих гарантій, а також повноваження щодо надання таких гарантій з урахуванням положень статті 17 цього Кодексу;

3) доходи місцевого бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до рішення);

4) фінансування місцевого бюджету за бюджетною класифікацією (у додатку до рішення);

5) бюджетні призначення головним розпорядникам коштів місцевого бюджету за бюджетною класифікацією з обов'язковим виділенням видатків споживання (з них видатків на оплату праці, оплату комунальних послуг і енергоносіїв) та видатків розвитку (у додатках до рішення);

6) бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів (у додатках до рішення);

7) розмір оборотного залишку коштів місцевого бюджету;

8) додаткові положення, що регламентують процес виконання місцевого бюджету.

3. Перелік захищених видатків місцевого бюджету визначається на підставі статті 55 цього Кодексу.

Стаття 77. Затвердження місцевих бюджетів.

1. Відповідно до частин дев'ятої — десятої статті 75 цього Кодексу Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідні місцеві ради при затвердженні місцевих бюджетів мають враху-

вати обсяги міжбюджетних трансфертів та інші положення (необхідні для формування місцевих бюджетів), затверджені Верховною Радою України при прийнятті проекту закону про Державний бюджет України у другому читанні.

2. Бюджет Автономної Республіки Крим, обласні і районні бюджети, міські (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджети, інші бюджети місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, на наступний бюджетний період затверджуються рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради не пізніше ніж у двотижневий строк з дня офіційного опублікування закону про Державний бюджет України.

3. Міські (міст районного значення) бюджети, районні у містах (у разі їх створення), селищні та сільські бюджети (крім бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти) на наступний бюджетний період затверджуються відповідно рішеннями міської, районної у місті, селищної або сільської ради не пізніше ніж у двотижневий строк з дня затвердження районного чи міського (міста Києва та Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджету. Міські (міст районного значення), районні у містах (у разі їх створення), селищні, сільські ради при затвердженні відповідних місцевих бюджетів мають врахувати обсяги міжбюджетних трансфертів та інші положення (необхідні для формування таких місцевих бюджетів), затверджені при прийнятті рішення про районний чи міський (міста Києва та Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджет.

4. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, міські, районні, селищні, сільські ради при затвердженні відповідних бюджетів враховують у першочерговому порядку потребу в коштах на оплату праці працівників бюджетних установ відповідно до встановлених законодавством України умов оплати праці та розміру мінімальної заробітної плати; на проведення розрахунків за електричну та теплову енергію, водопостачання, водовідведення, природний газ та послуги зв'язку, які споживаються бюджетними установами. Ліміти споживання енергоносіїв у натуральних показниках для кожної бюджетної установи встановлюються виходячи з обсягів відповідних бюджетних асигнувань.

5. Верховна Рада Автономної Республіки Крим, місцеві ради при затвердженні відповідних місцевих бюджетів враховують у повному

обсязі цільові кошти, передбачені у складі видатків при визначенні міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та місцевими бюджетами. Обсяги таких коштів зменшенню не підлягають.

Стаття 78. Виконання місцевих бюджетів

1. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад або сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) забезпечують виконання відповідних місцевих бюджетів. Місцеві фінансові органи здійснюють загальну організацію та управління виконанням відповідного місцевого бюджету, координують діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

2. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється територіальними органами Державного казначейства України відповідно до статті 48 цього Кодексу.

Державне казначейство України веде облік усіх надходжень, що належать місцевим бюджетам, та за поданням органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, погодженим з відповідними місцевими фінансовими органами, здійснює повернення коштів, помилково або надміру зарахованих до бюджету.

3. Місцевий бюджет виконується за розписом, який затверджується керівником місцевого фінансового органу. До затвердження розпису місцевого бюджету керівником місцевого фінансового органу затверджується тимчасовий розпис місцевого бюджету на відповідний період. Керівник місцевого фінансового органу протягом бюджетного періоду забезпечує відповідність розпису місцевого бюджету встановленим бюджетним призначенням.

4. Місцевий фінансовий орган за участю органів, що контролюють справляння надходжень бюджету, у процесі виконання місцевого бюджету за доходами здійснює прогнозування та аналіз доходів відповідного бюджету.

5. Податки і збори (обов'язкові платежі) та інші доходи місцевого бюджету визнаються зарахованими до місцевого бюджету з дня зарахування на єдиний казначейський рахунок і не можуть акумулюватися на рахунках органів, що контролюють справляння надходжень бюджету..

Органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, забезпечують своєчасне та в повному обсязі надходження до місцевих бюджетів податків і зборів (обов'язкових платежів) та інших доходів місцевих бюджетів відповідно до законодавства.

6. Виконання місцевих бюджетів за видатками та кредитуванням здійснюється відповідно до статті 51 цього Кодексу.

7. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет ухвалюється Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою на підставі офіційного висновку місцевого фінансового органу про перевиконання чи недовиконання дохідної частини загального фонду, про обсяг залишку коштів загального та спеціального фондів (крім власних надходжень бюджетних установ) відповідного бюджету. Факт перевиконання дохідної частини загального фонду місцевого бюджету визнається за підсумками першого півріччя та наступних звітних періодів з початку поточного бюджетного періоду на підставі офіційних висновків місцевого фінансового органу за умови перевищення доходів загального фонду місцевого бюджету (без урахування міжбюджетних трансфертів), врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, не менше ніж на 5 відсотків. Факт недоотримання доходів загального фонду місцевого бюджету визнається на підставі офіційного висновку місцевого фінансового органу за підсумками квартального звіту в разі недоотримання доходів загального фонду місцевого бюджету, врахованих у розписі місцевого бюджету на відповідний період, більше ніж на 15 відсотків.

8. Рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет можуть бути ухвалені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою з урахуванням положень статті 52 цього Кодексу, в разі необхідності перерозподілу бюджетних призначень між головними розпорядниками бюджетних коштів (за наявності відповідного обґрунтування) та в інших випадках, передбачених цим Кодексом.

9. Ведення бухгалтерського обліку виконання місцевих бюджетів та порядок закриття рахунків місцевих бюджетів після закінчення бюджетного періоду здійснюються з урахуванням положень статей 56 і 57 цього Кодексу.

10. Після набрання чинності законом про Державний бюджет України органам державної влади та їх посадовим особам забороняється приймати рішення, що призводять до виникнення додаткових витрат місцевих бюджетів, без визначення джерел коштів, виділених державою для забезпечення цих витрат.

Стаття 79. Особливості формування надходжень та здійснення витрат місцевого бюджету у разі несвоєчасного прийняття рішення про місцевий бюджет.

1. Якщо до початку нового бюджетного періоду не прийнято рішення про місцевий бюджет, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцева державна адміністрація чи виконавчий орган місцевої ради мають право здійснювати витрати місцевого бюджету лише на цілі, визначені у рішенні про місцевий бюджет на попередній бюджетний період та одночасно передбачені у проекті рішення про місцевий бюджет на наступний бюджетний період, схваленому Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом місцевої ради та поданому на розгляд Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної місцевої ради. При цьому щомісячні бюджетні асигнування місцевого бюджету сумарно не можуть перевищувати 1/12 обсягу бюджетних призначень, встановлених рішенням про місцевий бюджет на попередній бюджетний період (крім випадків, передбачених частиною шостою статті 16 та частиною четвертою статті 23 цього Кодексу, а також пунктами 4 і 5 частини другої статті 46 цього Кодексу).

2. До прийняття рішення про місцевий бюджет на поточний бюджетний період забороняється здійснювати капітальні видатки і надавати кредити з бюджету (крім випадків, пов'язаних із виділенням коштів з резервного фонду відповідного бюджету), а також здійснювати місцеві запозичення та надавати місцеві гарантії.

3. У разі несвоєчасного прийняття рішення про місцевий бюджет при формуванні надходжень та здійсненні витрат місцевого бюджету застосовуються норми цієї статті та пунктів 3—5 частини другої статті 46 цього Кодексу.

Стаття 80. Звітність про виконання місцевих бюджетів.

1. Звітність про виконання місцевих бюджетів визначається відповідно до вимог, встановлених щодо звітності про виконання Державного бюджету України у статтях 58—61 цього Кодексу.

2. Державне казначейство України складає та подає відповідним місцевим фінансовим органам звітність про виконання місцевих бюджетів за встановленими формами. Зведені показники звітності про виконання бюджетів одночасно подаються територіальними органами Державного казначейства України відповідно Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів відповідних місцевих рад на умовах, передбачених частиною першою цієї статті.

3. Органи, що контролюють справляння надходжень бюджету, подають місцевим фінансовим органам відповідні звіти, передбачені частиною третьою статті 59 та частиною третьою статті 60 цього Кодексу.

4. Квартальний та річний звіти про виконання місцевого бюджету подаються до Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою державною адміністрацією, виконавчим органом відповідної місцевої ради чи сільським головою (якщо відповідний виконавчий орган не створено згідно із законом) у двомісячний строк після завершення відповідного бюджетного періоду. Перевірка річного звіту здійснюється Рахунковою палатою Верховної Ради Автономної Республіки Крим (щодо використання органами виконавчої влади коштів бюджету Автономної Республіки Крим), комісією з питань бюджету Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради, після чого Верховна Рада Автономної Республіки Крим, відповідні місцеві ради затверджують річний звіт про виконання бюджету або приймають інше рішення з цього приводу.

Розділ IV. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ

Глава 13. Загальні положення

Стаття 81. Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин.

1. Міжбюджетні відносини — відносини між державою, Автономною Республікою Крим та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України.

2. Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень.

Стаття 82. Види видатків бюджетів

1. Видатки бюджетів поділяються на:

1) видатки на забезпечення конституційного ладу, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші передбачені цим Кодексом видатки, які не можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню;

2) видатки, які визначаються функціями держави і можуть бути передані на виконання Автономній Республіці Крим та місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності;

3) видатки на реалізацію прав та обов'язків Автономної Республіки Крим та місцевого самоврядування, які мають місцевий характер і визначені законами України.

Стаття 83. Джерела здійснення видатків бюджетів.

1. Видатки, визначені пунктом 1 частини першої статті 82 цього Кодексу, здійснюються за рахунок коштів Державного бюджету України.

2. Видатки, визначені пунктами 2 і 3 частини першої статті 82 цього Кодексу, здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів, у тому числі трансфертів з Державного бюджету України.

Стаття 84. Забезпечення здійснення видатків.

1. Відповідні органи державної влади забезпечують здійснення видатків, визначених пунктом 1 частини першої статті 82 цього Кодексу.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад, сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) забезпечують здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 частини першої статті 82 цього Кодексу.

Стаття 85. Передача державою права на здійснення видатків.

1. Держава може передати Раді міністрів Автономної Республіки Крим чи органам місцевого самоврядування право на здійснення видатків лише за умови відповідної передачі фінансових ресурсів у вигляді закріплених за відповідними бюджетами загальнодержавних податків і зборів (обов'язкових платежів) або їх частки, а також трансфертів з Державного бюджету України.

2. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад, сільські голови (якщо відповідні виконавчі органи не створені згідно із законом) зобов'язані забезпечити здійснення видатків, визначених пунктами 2 і 3 частини першої статті 82 цього Кодексу, з відповідних місцевих бюджетів з додержанням розподілу цих видатків між бюджетами, визначеного статтями 88–91 цього Кодексу та законом про Державний бюджет України. Забороняється планувати та здійснювати видатки, не віднесені до місцевих бюджетів цим Кодексом, а також здійснювати впродовж бюджетного періоду видатки на функціонування бюджетних установ одночасно з різних бюджетів, крім випадків, коли такі видатки здійснюються за рішенням відповідної місцевої ради за

рахунок вільного залишку бюджетних коштів або перевиконання дохідної частини загального фонду місцевого бюджету за умови відсутності заборгованості такого бюджету за захищеними статтями видатків протягом року на будь-яку дату.

3. Товари (роботи, послуги), придбані головним розпорядником коштів державного бюджету (місцевих бюджетів) за рахунок видатків на централізовані заходи відповідно до програмних документів економічного та соціального розвитку, державних цільових програм, можуть бути передані бюджетним установам, які утримуються з інших місцевих бюджетів.

Зазначені централізовані заходи здійснюються з дотриманням таких вимог:

встановлення головним розпорядником коштів державного бюджету (місцевих бюджетів) критеріїв визначення обґрунтування потреби у відповідних товарах (роботах, послугах);

визначення бюджетними установами потреби у товарах (роботах, послугах) відповідно до встановлених критеріїв;

відображення в обліку та звітності бюджетних установ операцій щодо придбання та передачі таких товарів (робіт, послуг).

Стаття 86. Критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами.

1. Розмежування видів видатків, визначених пунктами 2 і 3 статті 82 цього Кодексу, між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності з урахуванням критеріїв повноти надання гарантованих послуг та наближення їх до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв види видатків поділяються на такі групи:

1) перша група — видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання гарантованих послуг і які розташовані найближче до споживачів;

2) друга група — видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують надання основних гарантованих послуг для всіх громадян України;

3) третя група — видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують гарантовані послуги для окремих категорій громадян, або реалізацію програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.

2. Видатки першої групи здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст та їх об'єднань, що створюються згідно із законом.

3. Видатки другої групи здійснюються з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, а також районних бюджетів.

4. Видатки третьої групи здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

5. З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп.

Глава 14. Розмежування видатків між бюджетами

Стаття 87. Видатки, що здійснюються з Державного бюджету України.

1. До видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на:

1) державне управління:

а) законодавчу владу;

б) виконавчу владу;

в) Президента України;

2) судову владу;

3) міжнародну діяльність;

4) фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення;

5) національну оборону (крім заходів та робіт з мобілізаційної підготовки місцевого значення);

6) правоохоронну діяльність, забезпечення безпеки держави та цивільний захист населення і територій (крім заходів, визначених пунктом 16 частини першої статті 91 цього Кодексу);

7) освіту:

а) загальну середню освіту:

спеціалізовані школи (у тому числі школи-інтернати) державної власності;

загальноосвітні школи соціальної реабілітації;

б) професійно-технічну освіту (на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення у професійно-технічних навчальних закладах державної власності);

в) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах державного замовлення у вищих навчальних закладах державної власності);

г) післядипломну освіту (на оплату послуг з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на умовах державного замовлення у навчальних закладах державної власності);

г) позашкільні навчальні заклади та заходи з позашкільної роботи з дітьми згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

д) інші заклади та заходи в галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

8) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (багатопрофільні лікарні та поліклініки, що виконують специфічні загальнодержавні функції, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

б) спеціалізовану, високоспеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (клініки науково-дослідних інститутів, спеціалізовані лікарні, центри, лепрозорії, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, спеціалізовані медико-санітарні частини, спеціалізовані поліклініки, спеціалізовані стоматологічні поліклініки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

в) санаторно-реабілітаційну допомогу (загальнодержавні санаторії для хворих на туберкульоз, загальнодержавні спеціалізовані санаторії для дітей та підлітків, спеціалізовані санаторії для ветеранів війни, осіб, на яких поширюється чинність законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про жертви нацистських переслідувань», та інвалідів, загальнодержавні реабілітаційні установи та комплекси для інвалідів згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

г) санітарно-епідеміологічний нагляд (санітарно-епідеміологічні станції, дезінфекційні станції, заходи боротьби з епідеміями);

г) інші програми в галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

9) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членам їхніх сімей, пенсій військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, іншим особам, визначеним законом; сплату до Пенсійного фонду України страхових внесків за окремі категорії осіб, передбачені законом; виплату доплат, надбавок, підвищень до пенсій, до-

даткових пенсій, пенсій за особливі заслуги перед Україною, встановлених законом;

б) державні програми соціальної допомоги (грошова допомога біженцям; компенсації на медикаменти; програма протезування; програми і заходи із соціального захисту інвалідів, у тому числі програми і заходи Фонду соціального захисту інвалідів; відшкодування збитків, заподіяних громадянам; заходи, пов'язані з поверненням в Україну кримськотатарського народу та осіб інших національностей, які були незаконно депортовані з України, та розміщенням іноземців і осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України; щорічна разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань; довічні державні стипендії; кошти, що передаються до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; програми соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та інвалідам, інші види цільової грошової допомоги, встановлені законом);

в) державну підтримку громадських організацій інвалідів і ветеранів, які мають статус всеукраїнських;

г) державні програми і заходи стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

г) державну підтримку молодіжних та дитячих громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

д) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

е) забезпечення функціонування всеукраїнських, державних, міжрегіональних центрів професійної реабілітації інвалідів і державних центрів соціальної реабілітації дітей-інвалідів у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

е) інші програми в галузі соціального захисту та соціального забезпечення, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

10) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми (національні та державні бібліотеки, музеї і виставки національного значення, заповідники національного значення, міжнародні культурні зв'язки, державні культурно-освітні заходи);

б) державні театральні-видовищні програми (національні театри, національні філармонії, національні та державні музичні ко-

лективи і ансамблі та інші заклади і заходи мистецтва згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

в) державну підтримку громадських організацій культури і мистецтва, що мають статус національних;

г) державні програми розвитку кінематографії;

г) державну архівну справу;

11) державні програми підтримки телебачення, радіомовлення, преси, книговидання, інформаційних агентств;

12) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми підготовки резерву і складу національних команд та забезпечення їх участі у змаганнях державного і міжнародного значення (утримання центральних спортивних шкіл вищої спортивної майстерності згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України, формування національних команд, проведення навчально-тренувальних зборів і змагань державного значення з визнаних видів спорту; підготовка і участь національних збірних команд у міжнародних змаганнях з олімпійських та неолімпійських видів спорту (включаючи Олімпійські ігри та Всесвітні ігри з неолімпійських видів спорту), фінансова підтримка баз олімпійської підготовки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

б) державні програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів (центри державного значення з фізичної культури і спорту інвалідів, проведення навчально-тренувальних зборів, всеукраїнських змагань з видів спорту для інвалідів, заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, утримання національних збірних команд з видів спорту для інвалідів, забезпечення їх підготовки та участі в міжнародних змаганнях (включаючи Паралімпійські та Дефлімпійські ігри), фінансова підтримка паралімпійського руху та баз паралімпійської і дефлімпійської підготовки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України);

в) державні програми фізкультурно-спортивної спрямованості;

13) державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;

14) програми реставрації пам'яток архітектури, спорудження (створення) пам'ятників і монументів державного значення;

15) державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;

16) державні інвестиційні програми (проекти);

17) державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та

ядерної безпеки, запобігання виникненню та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха;

18) створення та поповнення державних запасів і резервів;

19) обслуговування державного боргу;

20) проведення виборів у випадках, передбачених законом, та всеукраїнських референдумів;

21) інші програми, які мають виключно державне значення.

Стаття 88. Видатки, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, що створюються згідно із законом, і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, що здійснюються з бюджетів сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, що створюються згідно із законом, і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення;

2) освіту:

а) дошкільну освіту;

б) загальну середню освіту (навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад — дошкільний навчальний заклад» за умови, що загальноосвітній навчальний заклад — I ступеня);

3) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти);

4) сільські, селищні та міські палаци і будинки культури, клуби, центри дозвілля, інші клубні заклади та бібліотеки.

Стаття 89. Видатки, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) органи місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення;

- б) органи місцевого самоврядування районного значення;
- 2) освіти:

а) дошкільну освіту (у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади (у тому числі: загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів, спеціалізовані школи (крім шкіл, визначених у підпункті «а» пункту 7 частини першої статті 87 цього Кодексу), ліцеї, гімназії, колегіуми, вечірні (змінні) школи); навчально-виховні комплекси «дошкільний навчальний заклад — загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад — дошкільний навчальний заклад» (крім навчально-виховних комплексів, визначених у підпункті «б» пункту 2 частини першої статті 88 цього Кодексу);

в) навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри (якщо не менше 70 відсотків кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків, навчально-реабілітаційних центрів припадає на територію відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу та прийомні сім'ї;

- г) інші державні освітні програми;

г) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах I—IV рівнів акредитації державної та комунальної власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів);

д) позашкільну освіту (заходи районного значення з позашкільної роботи з дітьми);

- 3) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю, пологові будинки, станції швидкої та невідкладної медичної допомоги, поліклініки і амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки, а також дільничні лікарні, медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські та фельдшерські пункти відповідно до пункту 5 Прикінцевих положень цього Кодексу);

б) програми медико-санітарної освіти (міські та районні центри здоров'я і заходи з санітарної освіти);

- 4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального забезпечення: притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо не менше 70 відсотків кількості дітей, які перебувають у цих закладах, припадає на територію відповідного міста чи району); територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів; центри професійної реабілітації інвалідів, компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги;

б) державні програми соціального захисту:

допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам, тимчасова державна допомога дітям;

додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг (житлові субсидії населенню), пільги окремим категоріям громадян, що надаються: ветеранам війни; особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; жертвам нацистських переслідувань; ветеранам військової служби; ветеранам органів внутрішніх справ; ветеранам податкової міліції; ветеранам державної пожежної охорони; ветеранам Державної кримінально-виконавчої служби; ветеранам служби цивільного захисту; ветеранам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; вдовам (вдівцям) померлих (загиблих) ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів податкової міліції, ветеранів державної пожежної охорони, ветеранів Державної кримінально-виконавчої служби, ветеранів служби цивільного захисту та ветеранів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; звільненим зі служби за віком, хворобою або вислугою років військовослужбовцям Служби безпеки України, працівникам міліції, особам начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони; пенсіонерам з числа слідчих прокуратури; дітям (до досягнення повноліття)

працівників міліції, осіб начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони, загиблих або померлих у зв'язку з виконанням службових обов'язків, непрацездатним членам сімей, які перебували на їх утриманні; звільненим з військової служби особам, які стали інвалідами під час проходження військової служби; батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби; батькам та членам сімей осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які загинули (померли), пропали безвісти або стали інвалідами під час проходження служби; реабілітованим громадянам, які стали інвалідами внаслідок репресій або є пенсіонерами; громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; дружинам (чоловікам) та опікунам (на час опікунства) дітей померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою; суддям у відставці; пенсіонерам з числа спеціалістів із захисту рослин відповідно до частини четвертої статті 20 Закону України «Про захист рослин»; громадянам відповідно до пункту «і» частини першої статті 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я, частини четвертої статті 29 Основ законодавства України про культуру, частини другої статті 30 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», абзацу першого частини четвертої статті 57 Закону України «Про освіту»; особам, які мають таке право згідно із статтею 48 Гірничого закону України; ветеранам праці; дітям війни; багатодітним сім'ям, інвалідам, дітям-інвалідам та особам, які супроводжують інвалідів I групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжувачого);

компенсації особам, які згідно із статтями 43 та 48 Гірничого закону України мають право на безоплатне отримання вугілля на побутові потреби, але проживають у будинках, що мають центральне опалення;

компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян;

виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом «гроші ходять за дитиною»;

в) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

г) районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, у тому числі утримання та програми районних і міських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

5) державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (театри, районні (міські) бібліотеки або централізовані бібліотеки районної (міської) централізованої бібліотечної системи, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних, зоопарки загальнодержавного значення державної власності);

б) державні програми розвитку фізичної культури і спорту: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів (крім шкіл республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

Стаття 90. Видатки, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів і враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків, що здійснюються з бюджету Автономної Республіки Крим і обласних бюджетів та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

1) державне управління:

а) представницьку і виконавчу владу Автономної Республіки Крим;

б) обласні ради;

2) освіту:

а) загальну середню освіту для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та (або) розумового розвитку, загальноосвітні санаторні школи-інтернати; загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри (крім загальноосвітніх шкіл-інтернатів, загальноосвітніх навчальних закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків, на-

вчально-реабілітаційних центрів, визначених у підпункті «в» пункту 2 статті 89 цього Кодексу, та дитячих будинків сімейного типу і прийомних сімей);

б) професійно-технічну освіту (на оплату послуг з підготовки кваліфікованих робітників на умовах державного замовлення у професійно-технічних навчальних закладах державної та комунальної власності, видатки на що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів у державному бюджеті);

в) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах регіонального замовлення у вищих навчальних закладах комунальної власності, а також на умовах державного замовлення у вищих навчальних закладах державної власності за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України);

г) післядипломну освіту (на оплату послуг з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у навчальних закладах комунальної власності);

г) позашкільну освіту (заходи республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення з позашкільної роботи з дітьми);

д) інші державні освітні програми;

3) охорону здоров'я:

а) консультативну амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (спеціалізовані лікарні, поліклініки, включаючи стоматологічні, центри, диспансери, госпіталі для інвалідів Великої Вітчизняної війни, будинки дитини, станції переливання крові);

в) санаторно-курортну допомогу (санаторії для хворих на туберкульоз, санаторії для дітей та підлітків, санаторії медичної реабілітації);

г) інші державні програми медичної та санітарної допомоги (медико-соціальні експертні комісії, бюро судмедекспертизи, центри медичної статистики, бази спецмедпостачання, центри здоров'я і заходи санітарної освіти, регіональні заходи з реалізації державних програм, інші програми і заходи);

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: допомога по догляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психічного розладу; виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування ін-

валідів; будинки-інтернати для громадян похилого віку та інвалідів; будинки-інтернати для дітей-інвалідів; центри з нарахування та здійснення соціальних виплат; притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (крім відповідних притулків, центрів і гуртожитків, визначених у підпункті «а» пункту 4 статті 89 цього Кодексу); пільгове медичне обслуговування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; компенсаційні виплати інвалідам на бензин (пальне), ремонт, техобслуговування автотранспорту та транспортне обслуговування, а також на встановлення телефонів інвалідам I і II груп; відшкодування витрат на поховання учасників бойових дій та інвалідів війни; центри соціальної реабілітації дітей-інвалідів, центри професійної реабілітації інвалідів;

б) республіканські Автономної Республіки Крим та обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, в тому числі утримання та програми республіканського Автономної Республіки Крим і обласних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

в) інші державні соціальні програми;

5) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми (республіканські Автономної Республіки Крим та обласні бібліотеки, музеї та виставки, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

б) державні театральні-видовищні програми (філармонії, музичні колективи і ансамблі, театри, палаци та будинки культури республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення, інші заклади та заходи в галузі мистецтва, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

в) інші державні культурно-мистецькі програми;

б) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення (крім шкіл, визначених у підпункті «б» пункту 6 частини першої цієї статті), заходи з фізичної культури і спорту республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення);

б) державні програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів (центри респуб-

бліканського Автономної Республіки Крим та обласного значення з фізичної культури і спорту інвалідів, дитячо-юнацькі спортивні школи для інвалідів усіх типів; проведення заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, навчально-тренувальних зборів і змагань республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення з фізичної культури і спорту інвалідів).

Стаття 91. Видатки місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. До видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, належать видатки на:

- 1) місцеву пожежну охорону;
- 2) позашкільну освіту;
- 3) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

б) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення;

в) програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів;

г) заклади соціального захисту для бездомних громадян, центри соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань;

д) компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян;

е) компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, інвалідам, дітям-інвалідам, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги;

4) відшкодування різниці між розміром ціни (тарифу) на житлово-комунальні послуги, що затверджувалися або погоджувалися рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування, та розміром економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво (надання);

5) місцеві програми розвитку житлово-комунального господарства та благоустрою населених пунктів;

6) культурно-мистецькі програми місцевого значення, в тому числі зоопарки загальнодержавного значення комунальної власності;

7) програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації місцевого значення;

- 8) місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;
- 9) типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури місцевого значення;
- 10) транспорт, дорожнє господарство:
  - а) регулювання цін (тарифів) на перевезення пасажирів у пасажирському транспорті за рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування відповідно до наданих повноважень;
  - б) експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (у тому числі роботи, що проводяться спеціалізованими монтажньо-експлуатаційними підрозділами);
  - в) будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення;
    - 11) заходи з організації рятування на водах;
    - 12) обслуговування місцевого боргу;
    - 13) програми природоохоронних заходів місцевого значення;
    - 14) управління комунальним майном;
    - 15) регулювання земельних відносин;
    - 16) заходи у сфері захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в межах повноважень, встановлених законом;
    - 17) заходи та роботи з мобілізаційної підготовки місцевого значення;
    - 18) проведення місцевих виборів у випадках, передбачених законом, та республіканських Автономної Республіки Крим і місцевих референдумів;
    - 19) членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
    - 20) підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад;
    - 21) інші програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, відповідною місцевою радою згідно із законом.

Стаття 92. Передача коштів між місцевими бюджетами на здійснення видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. Миська (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення), районна рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 91 цього Кодексу, Верховній Раді Автономної Республіки Крим, обласній раді у вигляді міжбюджетного трансферту відпо-

відно до бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету.

2. Сільська, селищна, міська (міста районного значення) рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 91 цього Кодексу, районній, міській (міста районного значення), селищній, сільській раді у вигляді міжбюджетного трансферту відповідно до районного, міського (міста районного значення), селищного, сільського бюджету.

3. Передача коштів між місцевими бюджетами здійснюється на підставі рішень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору. Усі договори про передачу коштів між місцевими бюджетами згідно з такими рішеннями укладаються до 1 жовтня року, що передує плановому.

Стаття 93. Передача коштів між місцевими бюджетами на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. Міська (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення), районна рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 89 цього Кодексу, сільській, селищній, міській (міста районного значення) раді у вигляді міжбюджетного трансферту відповідно до сільського, селищного, міського (міста районного значення) бюджету. Сільська, селищна, міська (міста районного значення) рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 88 цього Кодексу, районній, міській (міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного та районного значення), селищній, сільській раді у вигляді міжбюджетного трансферту відповідно до районного, міського (міста республіканського Автономної Республіки Крим, обласного та районного значення), селищного, сільського бюджету.

2. Міська (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 89 цього Кодексу, районній раді у вигляді міжбюджетного трансферту до районного бюджету. Районна рада може передати кошти на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при

визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів згідно із статтею 89 цього Кодексу, міській раді (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) у вигляді міжбюджетного трансферту до міського (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджету.

3. Передача коштів між місцевими бюджетами здійснюється на підставі рішень відповідних місцевих рад, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору. Усі договори про передачу коштів між місцевими бюджетами згідно з такими рішеннями укладаються до 1 серпня року, що передує плановому.

4. Якщо інше не визначено договором, розмір переданих коштів на здійснення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, має бути пропорційний частці користувачів гарантованими послугами в повній вартості цих послуг, розрахованих за фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості для органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, який передає ці кошти.

5. Якщо на території міста (республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення), району недостатньо бюджетних установ, інших суб'єктів господарювання комунальної власності, які забезпечують надання гарантованих послуг, визначених пунктом 2 частини першої статті 86 цього Кодексу, в обов'язку, визначеному фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, обчислений обсяг видатків на здійснення цих послуг враховується при визначенні міжбюджетного трансферту бюджету, з якого утримуються бюджетні установи, що надають гарантовані послуги.

Глава 15. Розрахунок видатків, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів

Стаття 94. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості

1. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості використовується для визначення розподілу міжбюджетних трансфертів.

2. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості визначається шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість населення чи споживачів гарантованих послуг тощо.

3. Загальний обсяг фінансових ресурсів за кожним видом видатків, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, розраховується на підставі державних соціальних

стандартів і нормативів, які встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.

4. При розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості може передбачатися обсяг нерозподілених видатків, який об'єднує види видатків на ті повноваження, встановлення нормативів за якими є недоцільним.

Стаття 95. Корируючі коефіцієнти фінансових нормативів бюджетної забезпеченості

1. Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів коригуються коефіцієнтами, що враховують відмінності у вартості надання гарантованих послуг залежно від:

- 1) кількості населення та споживачів гарантованих послуг;
- 2) соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (з часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць.

2. Корируючі коефіцієнти затверджуються Кабінетом Міністрів України.

Глава 16. Міжбюджетні трансферти

Стаття 96. Види міжбюджетних трансфертів

1. Міжбюджетні трансферти поділяються на:

- 1) дотацію вирівнювання;
- 2) субвенції;
- 3) кошти, що передаються до державного бюджету та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів;
- 4) додаткові дотації.

Стаття 97. Трансферти, що надаються з Державного бюджету України місцевим бюджетам

1. У Державному бюджеті України можуть передбачатися такі трансферти місцевим бюджетам:

- 1) дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва та Севастополя, районним бюджетам та бюджетам міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти;

- 2) додаткова дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів;

3) субвенції на здійснення державних програм соціального захисту;

4) додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, внаслідок надання пільг, встановлених державою;

5) субвенція на виконання інвестиційних програм (проектів);

6) інші додаткові дотації та субвенції.

2. Порядок та умови надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам визначаються Кабінетом Міністрів України.

Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, яка вперше визначена законом про Державний бюджет України, затверджуються Кабінетом Міністрів України не пізніше 30 днів з дня набрання ним чинності.

3. У Державному бюджеті України затверджується обсяг дотації вирівнювання, субвенцій, а також коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, окремо для кожного з відповідних місцевих бюджетів, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів.

4. Голови обласних, районних державних адміністрацій, міські, селищні, сільські голови у міжсесійний період приймають рішення щодо розподілу та перерозподілу міжбюджетних трансфертів, визначених у законодавчому порядку, за умови делегування їм таких повноважень відповідною місцевою радою з наступним внесенням змін до рішення про місцевий бюджет.

5. Розподіл обсягу додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів між бюджетом Автономної Республіки Крим та обласними бюджетами здійснюється на підставі критеріїв, визначених Кабінетом Міністрів України, та затверджується законом про Державний бюджет України.

Додаткова дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів розподіляється між бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, бюджетами міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та бюджетами районів відповідно у таких пропорціях: не більш як 25 відсотків — для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету та не менш як 75 відсотків — для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та бюджетів районів.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні державні адміністрації здійснюють розподіл додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів з ураху-

ванням особливостей депресивних та гірських територій і тих, що мають низький показник чисельності населення і розгалужену мережу бюджетних установ.

Стаття 98. Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районним бюджетам, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти

1. Дотація вирівнювання бюджетам міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районним бюджетам, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, визначається як перевищення розрахункового обсягу видатків, перелік яких визначено статтями 88—89 цього Кодексу (для бюджетів міст Києва та Севастополя — статтями 88—90 цього Кодексу), обрахованого із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів:

над розрахунковим обсягом кошика доходів місцевих бюджетів — для бюджетів міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти;

над розрахунковим обсягом доходів, визначених частиною другою статті 66 цього Кодексу, — для районних бюджетів.

2. Розподіл обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затвердженого законом про Державний бюджет України, між бюджетами міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районними бюджетами, іншими бюджетами місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, визначається на основі формули.

3. Формула розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів, визначених пунктами 1 та 3 частини першої статті 96 цього Кодексу, затверджується Кабінетом Міністрів України і має враховувати такі параметри:

1) фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та коригуючі коефіцієнти до них;

2) кількість населення та кількість споживачів гарантованих послуг;

3) індекс відносної податкоспроможності відповідного бюджету;

4) розрахунковий обсяг кошику доходів місцевих бюджетів;

5) коефіцієнт вирівнювання;

6) норматив кількості працівників органів місцевого самоврядування в розрахунку до кількості населення.

У разі внесення змін до Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів на плановий бюджетний період проект таких змін та аналітичні розрахунки і порівняльні таблиці щодо впливу запропонованих змін подаються разом з проектом закону про Державний бюджет України, схваленим Кабінетом Міністрів України.

4. Розрахунковий обсяг кошика доходів відповідного бюджету визначається із застосуванням індексу відносної податкоспроможності такого бюджету, який розраховується з використанням економіко-математичних методів та коригуючих коефіцієнтів на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету за три останні бюджетні періоди.

5. Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності відповідного бюджету у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одну людину.

6. Для визначення індексу відносної податкоспроможності відповідних бюджетів використовується кошик доходів місцевих бюджетів, визначений відповідно до статті 64 цього Кодексу (крім доходів, передбачених пунктами 2—5, 7—11, 13 частини першої статті 64 цього Кодексу) і статті 66 цього Кодексу (крім доходів, передбачених пунктами 2—6, 8—13, 15 частини першої статті 66 цього Кодексу), та інших доходів, встановлених законом про Державний бюджет України.

Обсяг доходів, передбачених пунктами 2—5, 7—11, 13 частини першої статті 64 та пунктами 2—6, 8—13, 15 частини першої статті 66 цього Кодексу, визначається окремо за кожним видом доходів.

7. При визначенні індексу відносної податкоспроможності розрахунковий обсяг кошика доходів місцевих бюджетів збільшується на суму втрат у доходах, що виникли внаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим та відповідних місцевих рад.

8. Індеси відносної податкоспроможності відповідних бюджетів не можуть змінюватися і переглядатися частіше, ніж один раз на рік, без відповідного обґрунтування, крім випадків:

виділення нових або зміни статусу вже існуючих адміністративно-територіальних одиниць;

зміни місцезнаходження суб'єктів господарювання — платників податків;

зміни податкового законодавства.

Зміна обсягу надходжень за відповідні бюджетні періоди доходів, які враховуються для визначення розрахункового обсягу кошика доходів місцевих бюджетів, має бути підтверджена органами стягнення.

Стаття 99. Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам.

1. Дотація вирівнювання бюджету Автономної Республіки Крим та обласним бюджетам визначається як перевищення розрахункового обсягу видатків цих бюджетів, перелік яких визначено статтею 90 цього Кодексу, обрахованого із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих коефіцієнтів, над розрахунковим обсягом доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів, що зараховуються до них відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу.

2. Розрахунковий обсяг доходів бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів обчислюється на основі прогнозних показників доходів, що зараховуються до цих бюджетів відповідно до частини першої статті 66 цього Кодексу, із застосуванням індексу відносної податкоспроможності з дотриманням умов його обчислення, визначених частинами п'ятою, сьомою та восьмою статті 98 цього Кодексу.

Стаття 100. Кошти, що передаються до державного бюджету з бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти.

1. Якщо розрахунковий обсяг доходів бюджету Автономної Республіки Крим, обласних і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, визначених відповідно до статей 64 та 66 цього Кодексу, перевищує розрахунковий обсяг видатків відповідного бюджету, обрахований із застосуванням фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригуючих

коефіцієнтів, для такого бюджету встановлюється обсяг коштів, що підлягають передачі до державного бюджету.

2. Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за формулою обсягу коштів, що підлягають передачі до державного бюджету, і визначається в межах від 0,6 до 1 з метою стимулювання нарощування доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, та диференціюється залежно від рівня виконання таких доходів.

Стаття 101. Міжбюджетні трансферти між місцевими бюджетами.

1. Міські (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) і районні ради можуть передбачати у відповідних бюджетах дотації вирівнювання бюджетам районів у містах, бюджетам сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, що створюються згідно із законом (крім бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти), а також кошти, що передаються з таких бюджетів до міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) і районних бюджетів.

2. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та місцеві ради можуть передбачати у відповідних бюджетах такі види міжбюджетних трансфертів:

1) субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування;

2) субвенції на проведення видатків місцевих бюджетів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;

3) субвенції на проведення видатків бюджетів місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів;

4) субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів), у тому числі на будівництво або реконструкцію об'єктів спільного користування;

5) додаткові дотації та інші субвенції.

Умови надання субвенцій, зазначених у цій частині, визначаються відповідним договором сторін, якщо інше не встановлено цим Кодексом.

3. Міжбюджетні трансферти між районним бюджетом та бюджетами місцевого самоврядування визначаються відповідно до цього Кодексу з урахуванням таких вимог:

1) дотація вирівнювання з районного бюджету до бюджету місцевого самоврядування визначається як перевищення розрахункового обсягу видатків, перелік яких визначено статтею 88 цього Кодексу, над розрахунковим обсягом доходів, перелік яких визначено статтею 64 цього Кодексу. Якщо розрахунковий обсяг доходів бюджету місцевого самоврядування, визначений статтею 64 цього Кодексу, перевищує розрахунковий обсяг видатків відповідного бюджету, для такого бюджету встановлюється обсяг коштів, що передаються до районного бюджету;

2) обсяг дотації вирівнювання з районного бюджету до відповідного бюджету місцевого самоврядування або обсяг коштів, що передаються із відповідного бюджету місцевого самоврядування до районного бюджету, визначається на основі Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування, яка затверджується Кабінетом Міністрів України, з урахуванням параметрів, визначених частиною третьою статті 98 цього Кодексу, та додаткових параметрів (коефіцієнтів пофакторного впливу, що затверджуються розпорядженням районної державної адміністрації в межах, визначених такою формулою, і визначають питому вагу кожного фактора у загальному обсязі видатків відповідних бюджетів місцевого самоврядування, але їх сумарне значення не може бути більше 1).

Індекс відносної податкоспроможності відповідного бюджету місцевого самоврядування є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності такого бюджету у порівнянні з середнім показником по зведеному бюджету району у розрахунку на одну людину (на основі даних про фактичне виконання відповідного бюджету місцевого самоврядування за три останні бюджетні періоди з урахуванням положень частини сьомої статті 98 цього Кодексу) та переглядається у порядку, визначеному частиною восьмою статті 98 цього Кодексу.

Мінімальний рівень фінансового нормативу бюджетної забезпеченості бюджетів місцевого самоврядування встановлюється у Формулі розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування.

Коефіцієнт вирівнювання застосовується до обчисленого за Формулою розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування обсягу коштів, що передаються до районного бюджету, і визначається в межах від 0,6 до 1.

Прогнозний показник обсягу доходів, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, зведеного бюджету району на плановий бюджетний період не може бути більше такого показника, врахованого при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом та зведеним бюджетом району;

3) районна державна адміністрація у п'ятиденний строк від терміну, визначеного частиною восьмою статті 75 цього Кодексу, здійснює розрахунки міжбюджетних трансфертів та подає їх Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласній державній адміністрації для перевірки і надання висновку щодо відповідності Формулі розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування, а також доводить такі розрахунки до відома відповідних органів місцевого самоврядування.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласна державна адміністрація у п'ятиденний строк з дня отримання розрахунків міжбюджетних трансфертів надає відповідний висновок районній державній адміністрації, який подається до проекту районного бюджету разом з матеріалами, визначеними частиною першою статті 76 цього Кодексу.

Обсяги міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування у дводенний строк з дня затвердження районного бюджету доводяться до відповідних органів місцевого самоврядування;

4) якщо рішення про районний бюджет не затверджено у термін, визначений частиною другою статті 77 цього Кодексу, рішення про встановлення обсягів міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування приймається Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою за поданням Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласної державної адміністрації з урахуванням вимог цього Кодексу та Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між районним бюджетом та відповідними бюджетами місцевого самоврядування.

При цьому показники міжбюджетних трансфертів, визначені Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласною радою, не можуть бути погіршені (обсяги дотації вирівнювання з районного бюджету до відповідного бюджету місцевого самоврядування не можуть бути зменшені, а обсяги коштів, що передаються до районного бюджету з відповідного бюджету місцевого самоврядування, не можуть бути збільшені);

5) якщо на території села, селища, міста районного значення недостатньо бюджетних установ, які забезпечують надання гарантованих послуг, визначених пунктом 1 частини першої статті 86 цього Кодексу, в обсязі, визначеному фінансовими нормативами бюджетної забезпеченості, обсяг міжбюджетного трансферту для відповідного бюджету місцевого самоврядування визначається з урахуванням перерахунку кількості споживачів гарантованих послуг, здійсненого на підставі рішень відповідних місцевих рад, прийнятих кожною із сторін, і укладання договору.

Такі договори укладаються до 1 серпня року, що передує плановому. Якщо в установлений термін договори не укладено, рішення щодо перерахунку кількості споживачів гарантованих послуг приймається районною радою.

4. Положення частини третьої цієї статті поширюються на міжбюджетні відносини між міським (міста Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення) бюджетом та бюджетами адміністративно підпорядкованих йому міст, сіл і селищ.

Стаття 102. Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту.

1. Видатки місцевих бюджетів, передбачені у підпункті «б» пункту 4 частини першої статті 89 цього Кодексу, проводяться за рахунок субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

2. За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу надаються пільги, виходячи із розрахунку вартості однієї тонни твердого палива та одного балона скрапленого газу на домогосподарство на рік, а особам, які мають таке право згідно із статтею 48 Гірничого закону України, — з розрахунку вартості 3,1 тонни вугілля на побутові потреби на домогосподарство на рік. Граничні показники вартості твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу у розрізі Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя визначаються Кабінетом Міністрів України.

Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування мають право:

встановлювати збільшені норми на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива та скрапленого газу особам,

які мають право на пільги та житлові субсидії відповідно до законодавства, за рахунок та в межах коштів відповідних місцевих бюджетів;

надавати пільги на тверде та рідке пічне побутове паливо і скраплений балонний газ у натуральній формі або готівкою.

Натуральні норми забезпечення населення твердим та рідким пічним побутовим паливом і скрапленим газом, відповідно до яких населенню будуть надаватися пільги і житлові субсидії готівкою для відшкодування витрат на їх придбання, затверджуються Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями в межах мінімальних норм та граничних показників їх вартості, встановлених Кабінетом Міністрів України, виходячи з обсягу коштів, призначених на зазначену мету.

3. За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот надаються житлові субсидії населенню та пільги ветеранам війни; особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; жертвам нацистських переслідувань; ветеранам військової служби; ветеранам органів внутрішніх справ; ветеранам податкової міліції; ветеранам державної пожежної охорони; ветеранам Державної кримінально-виконавчої служби; ветеранам служби цивільного захисту; ветеранам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; вдовам (вдівцям) померлих (загиблих) ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів податкової міліції, ветеранів державної пожежної охорони, ветеранів Державної кримінально-виконавчої служби, ветеранів служби цивільного захисту та ветеранів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; звільненим зі служби за віком, у зв'язку з хворобою або за вислугою років військовослужбовцям Служби безпеки України, працівникам міліції, особам начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького

складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони; пенсіонерам з числа слідчих прокуратури; дітям (до досягнення повноліття) працівників міліції, осіб начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони, загиблих або померлих у зв'язку з виконанням службових обов'язків, непрацездатним членам сімей, які перебували на їх утриманні; звільненим з військової служби особам, які стали інвалідами під час проходження військової служби; батькам та членам сімей військовослужбовців, які загинули (померли) або пропали безвісти під час проходження військової служби; батькам та членам сімей осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, які загинули (померли), пропали безвісти або стали інвалідами під час проходження служби; реабілітованим громадянам, які стали інвалідами внаслідок репресій або є пенсіонерами; громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; дружинам (чоловікам) та опікунам (на час опікунства) дітей померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою; суддям у відставці; пенсіонерам з числа спеціалістів із захисту рослин відповідно до частини четвертої статті 20 Закону України «Про захист рослин»; громадянам відповідно до пункту «ї» частини першої статті 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я, частини четвертої статті 29 Основ законодавства України про культуру, частини другої статті 30 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», абзацу першого частини четвертої статті 57 Закону України «Про освіту»; дітям війни; багатодітним сім'ям.

4. За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу надаються житлові субсидії населенню та пільги ветеранам війни; особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; жертвам нацистських переслідувань; ветеранам військової служби; ветеранам органів внутрішніх справ;

ветеранам податкової міліції; ветеранам державної пожежної охорони; ветеранам Державної кримінально-виконавчої служби; ветеранам служби цивільного захисту; ветеранам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; вдовам (вдівцям) померлих (загиблих) ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів податкової міліції, ветеранів державної пожежної охорони, ветеранів Державної кримінально-виконавчої служби, ветеранів служби цивільного захисту та ветеранів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; звільненим зі служби за віком, у зв'язку з хворобою або за вислугою років працівникам міліції, особам начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони; дітям (до досягнення повноліття) працівників міліції, осіб начальницького складу податкової міліції, рядового і начальницького складу кримінально-виконавчої системи, державної пожежної охорони, загиблих або померлих у зв'язку з виконанням службових обов'язків, непрацездатним членам сімей, які перебували на їх утриманні; громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; дружинам (чоловікам) та опікунам (на час опікунства) дітей померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою; пенсіонерам з числа спеціалістів із захисту рослин відповідно до частини четвертої статті 20 Закону України «Про захист рослин»; громадянам відповідно до пункту «і» частини першої статті 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я, частини четвертої статті 29 Основ законодавства України про культуру, частини другої статті 30 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу», абзацу першого частини четвертої статті 57 Закону України «Про освіту»; багатодітним сім'ям; особам, які мають таке право згідно із статтею 48 Гірничого закону України; компенсації особам, які згідно із статтями 43 і 48 Гірничого закону України мають право на безоплатне отримання вугілля на побутові потреби, але проживають у будинках, що мають центральне опалення.

5. За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг з послуг зв'язку, інших передбачених законодавством пільг (крім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплату електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкого пального побутового палива, послуг тепло-, водопостачання і водовідведення, квартирної плати (утримання будинків і споруд та прибудинкових

територій), вивезення побутового сміття та рідких нечистот) та компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян надаються пільги ветеранам війни; особам, на яких поширюється дія Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»; особам, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною; особам, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; вдовам (вдівцям) та батькам померлих (загиблих) осіб, які мають особливі трудові заслуги перед Батьківщиною; ветеранам праці; жертвам нацистських переслідувань; ветеранам військової служби, ветеранам органів внутрішніх справ; ветеранам податкової міліції; ветеранам державної пожежної охорони; ветеранам Державної кримінально-виконавчої служби; ветеранам служби цивільного захисту, ветеранам Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; вдовам (вдівцям) померлих (загиблих) ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів податкової міліції, ветеранів державної пожежної охорони, ветеранів Державної кримінально-виконавчої служби, ветеранів служби цивільного захисту та ветеранів Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України; особам, звільненим з військової служби, які стали інвалідами під час проходження військової служби; інвалідам, дітям-інвалідам та особам, які супроводжують інвалідів І групи або дітей-інвалідів (не більше одного супроводжуючого); пенсіонерам з числа слідчих прокуратури; реабілітованим громадянам, які стали інвалідами внаслідок репресій або є пенсіонерами; громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; дружинам (чоловікам) та опікунам (на час опікунства) дітей померлих громадян, смерть яких пов'язана з Чорнобильською катастрофою, судьям у відставці, багатодітним сім'ям, а також здійснюються компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян.

6. Кабінет Міністрів України може здійснювати перерозподіл обсягів субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту між їх видами та між місцевими бюджетами виходячи з фактично нарахованих обсягів відповідних пільг, субсидій і допомоги населенню в межах загального обсягу таких субвенцій.

Стаття 103. Додаткова дотація на компенсацію втрат доходів місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу

міжбюджетних трансфертів, внаслідок наданих державою податкових пільг.

1. Надання державою податкових пільг, які зменшують доходи місцевих бюджетів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, має супроводжуватися наданням додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на компенсацію відповідних втрат доходів місцевих бюджетів.

Стаття 104. Субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування.

1. Субвенція на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування надається з одного місцевого бюджету іншому для компенсації відповідних видатків.

2. Умови утримання об'єктів спільного користування чи ліквідації негативних наслідків діяльності об'єктів спільного користування та надання субвенції визначаються на договірних засадах між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 105. Субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів).

1. Надання субвенцій на виконання інвестиційних програм (проектів) ґрунтується на таких основних принципах:

1) принцип об'єктивності та відкритості — отримувач субвенції визначається на прозорих процедурах;

2) принцип єдності — розподіл коштів має забезпечити реалізацію системи національних цінностей і завдань інноваційного розвитку та сприяти зменшенню відмінностей в рівні життя населення різних регіонів країни;

3) принцип збалансованого розвитку — надання державної підтримки територіям з урахуванням їх потенціалу;

4) принцип цільового використання коштів — субвенція використовується виключно на мету, визначену її надавачем, з урахуванням Програми діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку країни і відповідної території, державних цільових програм, прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди.

2. Субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів) надаються з державного бюджету місцевим бюджетам з урахуванням таких основних засад:

1) економічної ефективності досягнення цілей інвестиційної програми (проєкту) із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів на виконання інвестиційних програм (проєктів);

2) направленості субвенції виключно на створення, приріст чи оновлення основних фондів комунальної форми власності;

3) фінансової забезпеченості інвестиційних програм (проєктів), строк впровадження яких довший, ніж бюджетний період, необхідними фінансовими ресурсами місцевих бюджетів, кредитами (позиками), залученими під державні та/або місцеві гарантії, та коштами субвенції на їх виконання впродовж усього строку впровадження;

4) рівня забезпеченості закладами (установами) соціально-культурної сфери;

5) рівня розвитку дорожнього та комунального господарства;

6) участі бюджету отримувача субвенції;

7) обґрунтування спроможності подальшого утримання за рахунок коштів місцевих бюджетів об'єктів комунальної власності.

3. Розподіл субвенції на виконання інвестиційних програм (проєктів) здійснюється на підставі формалізованих параметрів, що базуються на фактичних та прогнозних показниках економічного та соціального розвитку відповідної території (основними з яких є показники обсягу промислового виробництва, обсягу валової продукції сільського господарства, обсягу інвестицій в основний капітал, рівня щільності населення, рівня безробіття населення, доходів населення у розрахунках на одну особу, середньомісячної заробітної плати працівників).

Стаття 106. Субвенції на проведення видатків бюджетів місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

1. Субвенції на проведення видатків бюджетів місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, можуть передбачатися в складі таких бюджетів, якщо інший орган державної влади, Автономної Республіки Крим чи місцевого самоврядування може забезпечити такі повноваження ефективніше.

2. Умови та порядок надання субвенції на проведення видатків бюджетів місцевого самоврядування, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, визначаються відповідним договором сторін.

Стаття 107. Субвенції на виконання інвестиційних програм (проєктів) з місцевих бюджетів.

1. Субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів) надаються з одного місцевого бюджету іншому на підставі договору між надавачем субвенції та її отримувачем.

Стаття 108. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів.

1. Міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам перераховуються з рахунків державного бюджету органами Державного казначейства України бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення і районним бюджетам, іншим бюджетам місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти. Перерахування коштів, що передаються до державного бюджету з бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва і Севастополя, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, районних і обласних бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти, забезпечується відповідними органами Державного казначейства України.

2. Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам (включаючи бюджети районів у містах), коштів, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів, а також порядок перерахування міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами визначаються Кабінетом Міністрів України і мають забезпечувати своєчасність, рівномірність, гарантованість та повноту перерахування трансфертів.

Перерахування дотації вирівнювання з державного бюджету здійснюється органами Державного казначейства України за нормативами щоденних відрахувань, які визначаються законом про Державний бюджет України, від кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів, що надходять на аналітичні рахунки обліку доходів державного бюджету на відповідній території, та коштів, що передаються до державного бюджету з бюджету Автономної Республіки Крим, бюджетів міст Києва і Севастополя, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та міст обласного значення, районних і обласних бюджетів, інших бюджетів місцевого самоврядування, для яких у державному бюджеті визначаються міжбюджетні трансферти. Якщо за нормативами щоденних відрахувань не забезпечується отримання місячної суми дотації вирівнювання від-

повідно до розпису Державного бюджету України, Державне казначейство України перераховує недоотриману місячну суму дотації вирівнювання із загального фонду державного бюджету не пізніше 10 числа місяця, наступного за звітним.

3. Перерахування коштів до державного бюджету (міських і районних бюджетів) з відповідних місцевих бюджетів здійснюється органами Державного казначейства України за рахунок фактичних надходжень кошика доходів відповідних місцевих бюджетів згідно з нормативами щоденних відрахувань, визначених законом про Державний бюджет України (рішенням міської чи районної ради про місцевий бюджет). Обсяг перерахування зазначених коштів за нормативами щоденних відрахувань наростаючим підсумком з початку року не може перевищувати однієї дванадцятої річної суми, визначеної законом про Державний бюджет України (рішенням міської чи районної ради про місцевий бюджет), помноженої на кількість місяців у звітному періоді.

4. До складу кошика доходів державного бюджету для надання міжбюджетних трансфертів належать доходи загального фонду державного бюджету, визначені пунктами 1—4, 6 (без урахування бюджетного відшкодування податку на додану вартість грошовими коштами), 7—11, 18, 24—26 частини другої статті 29 цього Кодексу з урахуванням частини п'ятої статті 29 цього Кодексу.

5. З метою стимулювання місцевих органів влади до нарощування доходів бюджету здійснюється перерахування до загального фонду місцевих бюджетів 50 відсотків надходжень податку на прибуток підприємств та акцизного збору понад річні розрахункові обсяги, визначені у законі про Державний бюджет України за загальним фондом у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

6. Кабінет Міністрів України за погодженням з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету може здійснювати перерозподіл обсягів субвенцій та додаткових дотацій з державного бюджету місцевим бюджетам (крім додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості місцевих бюджетів) між місцевими бюджетами у межах загального обсягу відповідних субвенцій та додаткових дотацій. При цьому обсяги субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту можуть перерозподілятися відповідно до частини шостої статті 102 цього Кодексу.

Податковий Кодекс України
від 15.06.2010 №6509 (Витяг)

Розділ XII. МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ

Стаття 1. Податок з реклами

1.1. Платники податку

1.1.1. Платниками податку є юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), та фізичні особи, що є замовниками виробництва та/або розповсюдження (розміщення) реклами в будь-якій формі та в будь-який спосіб (далі — рекламодавці), а також виробники та/або розповсюджувачі реклами, якщо вони самі є рекламодавцями.

1.1.2. Податковими агентами із сплати податку є виробники та/або розповсюджувачі реклами, та/або особи, які розміщують рекламу.

1.1.3. У разі коли місце розміщення реклами відрізняється від місця реєстрації податкового агента, він повинен зареєструватися як платник податку з реклами в органах державної податкової служби за місцем розміщення реклами.

1.2. Об'єкт оподаткування

1.2.1. Об'єктом оподаткування є надання виробником та/або розповсюджувачем реклами послуг з виробництва та/або розповсюдження (розміщення) реклами рекламодавцю.

1.3. База оподаткування

1.3.1. Базою оподаткування є вартість наданих рекламодавцю послуг з виробництва та/або розповсюдження (розміщення) реклами без урахування суми внесених (нарахованих) відповідно до цього Кодексу податків, зборів (обов'язкових платежів). Така вартість обчислюється виходячи з договірної (контрактної) вартості, визначеної за вільними цінами, але не нижчими за звичайні.

1.3.2. Якщо рекламні роботи виконуються власними силами рекламодавця, то базою оподаткування є вартість понесених витрат на самостійне виготовлення та/або розповсюдження (розміщення) своєї реклами.

1.4. Ставки податку

1.4.1. Ставки податку встановлюються сільськими, селищними та міськими радами в межах від 0,1 до 0,5 відсотка бази оподаткування.

1.5. Звільнення від сплати податку

1.5.1. Не підлягають оподаткуванню послуги з виробництва та/або розповсюдження (розміщення) соціальної реклами, а також інформаційної продукції, яка не носить рекламний характер, а саме:

а) інформаційні вивіски при вході у приміщення юридичної особи, її підрозділу або фізичної особи чи інформаційні таблиці та надписи на (у) транспортних засобах, зокрема метрополітені, розповсюдження яких не має на меті отримання прибутку;

б) вивіски чи таблиці, що повідомляють про обмеження пересування, виконання ремонтних, аварійних та інших робіт;

в) повідомлення інформаційного характеру, що розміщуються всередині будинків або приміщень, розповсюдження яких не має на меті отримання прибутку;

г) рекламні носії, що містять соціальну рекламу;

г) оголошення чи повідомлення про зміну місця розташування підприємств, установ та організацій, їх номерів телефонів, телефаксів, телетайпів;

д) візитні картки юридичних та фізичних осіб.

1.6. Особливості справляння податку

1.6.1. Податкові агенти пред'являють рекламодавцю до сплати суму податку, що виділяється у документах окремим рядком одночасно із сплатою вартості наданих рекламних послуг. При цьому податкові агенти обчислюють суму податку до сплати рекламодавцю виходячи із загальної вартості оплачених рекламодавцем рекламних послуг.

1.6.2. У разі коли під час виконання рекламними агентствами рекламних робіт (надання рекламних послуг) залучаються треті особи, які виконують частину рекламних робіт (надають рекламні послуги), податок сплачується кожною такою особою пропорційно вартості фактично виконаних робіт.

1.6.3. Якщо реклама виготовлена та/або розповсюджена (розміщена) рекламодавцем, він обчислює суму податку самостійно.

1.7. Порядок та строки сплати податку

1.7.1. Податок сплачується до місцевих бюджетів за місцем розміщення реклами авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому до 28 (29) включно). Суми нарахованих щомісячних авансових внесків відображаються у кварталній податковій декларації. Остаточна сума податку, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду.

1.7.2. Якщо рекламодавець більше не виготовляє та/або не розповсюджує (не розміщує) рекламу, він звільняється від обов'язку подання податкової декларації у наступних податкових (звітних) періодах, про що платник податку повідомляє орган державної податкової служби шляхом внесення відповідного запису до податкової декларації, що подається за останній податковий (звітний) період.

1.7.3. Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Стаття 2. Збір за місця для паркування транспортних засобів.

2.1. Для цілей цієї статті терміни вживаються у такому значенні:

2.1.1) майданчики для платного паркування — площа території (землі), що належить на правах власності територіальній громаді або державі, на якій відповідно до рішення органу місцевого самоврядування здійснюється платне паркування транспортних засобів;

2.1.2) спеціально відведені автостоянки — площа території (землі), що належить на правах власності територіальній громаді або державі, яка визначається органами місцевого самоврядування із встановленням правил щодо відповідальності за збереження транспортного засобу.

До спеціально відведених автостоянок можуть належати комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету з метою здійснення організації паркування транспортних засобів.

Не належать до спеціально відведених автостоянок гаражі, автостоянки, власники або користувачі яких є платниками земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності, а також земельні ділянки, що належать до прибудинкових територій.

2.2. Платники збору

2.2.1. Платниками збору є юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи-підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках.

2.2.2. Перелік спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів, в якому зазначаються їх місцезнаходжен-

ня, загальна площа, технічне облаштування, кількість місць для паркування транспортних засобів, затверджується рішенням сільської, селищної або міської ради про встановлення збору.

Таке рішення разом з переліком осіб, які уповноважені організувати та провадити діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів, надається виконавчим органом сільської, селищної, міської ради органів державної податкової служби у п'ятиденний строк з дня набрання ним чинності.

2.2.3. Збір за місця для паркування транспортних засобів не справляється у разі паркування:

а) транспортних засобів, що належать закладам, установам, організаціям з метою надання швидкої або невідкладної медичної допомоги, пожежної і надзвичайної допомоги;

б) бойових машин та машин спеціального призначення правоохоронних органів, центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері цивільного захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, рятувальної справи, техногенної, пожежної і промислової безпеки, центрального органу виконавчої влади із забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони;

в) транспортних засобів аварійних служб (при проведенні аварійно-відновлювальних робіт);

г) транспортних засобів, призначених для проведення робіт з ремонту та механізованого прибирання автомобільних доріг (вулиць).

2.3. Об'єкт і база оподаткування збором

2.3.1. Об'єктом оподаткування є земельна ділянка, яка згідно з рішенням сільської, селищної або міської ради спеціально відведена для забезпечення паркування транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування, тротуарах або інших місцях, а також комунальні гаражі, стоянки, паркінги (будівлі, споруди, їх частини), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

2.3.2. Базою оподаткування є площа земельної ділянки, відведена для паркування, а також площа комунальних гаражів, стоянок, паркінгів (будівель, споруд, їх частин), які побудовані за рахунок коштів місцевого бюджету.

2.4. Ставки збору

2.4.1. Ставки збору встановлюються за кожний день провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів у гривнях за 1 квадратний метр площі земельної ділянки, відведеної для організації та провадження такої діяльності, у

розмірі від 0,03 до 0,06 відсотка мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня податкового (звітного) року.

2.4.2. При визначенні ставки збору сільські, селищні та міські ради враховують місцезнаходження спеціально відведених місць для паркування транспортних засобів, площу спеціально відведеного місця, кількість місць для паркування транспортних засобів, спосіб поставлення транспортних засобів на стоянку, режим роботи та їх заповнюваність.

2.5. Особливості встановлення збору

2.5.1. У разі обладнання місць, призначених для паркування транспортних засобів, спеціальними автоматичними пристроями збір сплачується особою, яка паркує транспортний засіб за допомогою спеціального платіжного засобу.

При цьому з осіб, які визначені підпунктом 2.2.3 пункту 2.2. цієї статті, збір не справляється.

2.5.2. Ставка збору та порядок сплати збору до бюджету встановлюються відповідною сільською, селищною або міською радою.

2.6. Порядок обчислення та строки сплати податку

2.6.1. Податок сплачується до місцевих бюджетів авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому до 28 (29) включно) за місцем розташування спеціально відведеного місця для паркування транспортних засобів. Остаточна сума податку, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду.

2.6.2. Платник податку, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що провадить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на земельній ділянці не за місцем реєстрації такого платника податку, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як платника податку в органі державної податкової служби за місцезнаходженням земельної ділянки.

2.6.3. Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

Стаття 3. Збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності

3.1. Визначення термінів

Для цілей цієї статті терміни вживаються в такому значенні:

3.1.1) відокремлений підрозділ — підрозділ суб'єкта господарювання, який розташований поза його межами та здійснює всі або частину його функцій;

3.1.2) збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності — сума коштів, яка сплачується за придбання та використання торгового патенту;

3.1.3) окреме гральне місце — гральний автомат, гральний/більярдний стіл, інший стіл, призначений для проведення розважальних ігор, гральний жолоб (доріжка). Окреме гральне місце може включати незалежні гральні місця;

3.1.4) незалежні гральні місця — це:

місця за одним гральним столом, які дають можливість кільком гравцям одночасно брати участь в іграх, що не пов'язані між собою та не впливають на результати інших гравців;

місця за одним гральним автоматом, обладнані окремими моніторами, приймальниками монет, жетонів або купюр, клавіатурами або іншими засобами керування таким автоматом, які дають можливість кільком гравцям одночасно брати участь в іграх. При цьому ситуація, що складається під час гри в одного з гравців, не залежить від ситуацій, що складаються в інших гравців;

3.1.5) короткотерміновий торговий патент — торговий патент на право провадження торговельної діяльності, строк дії якого не перевищує 15 календарних днів;

3.1.6) пільговий торговий патент — торговий патент на право провадження торговельної діяльності, під час придбання якого вноситься збір за весь строк його дії;

3.1.7) платні послуги — діяльність, пов'язана з наданням послуг для задоволення особистих потреб замовника за готівку, а також з використанням інших форм розрахунків, включаючи кредитні картки. Перелік платних послуг, для надання яких необхідно придбавати торговий патент, визначається Кабінетом Міністрів України;

3.1.8) пункт обміну іноземної валюти — обмінний пункт суб'єкта господарювання, який діє на підставі агентських договорів з уповноваженим банком, обмінний пункт уповноваженого банку, розташований поза його операційним залом, обмінний пункт іншої фінансової та нефінансової установи, якій видано ліцензію Національного банку України на здійснення операцій з торгівлі іноземною валютою;

3.1.9) пункт продажу товарів — це:

магазин, інша торговельна точка, що розташовані в окремому приміщенні, будівлі або їх частині, і мають торговельний зал для покупців або використовують для торгівлі його частину;

кіоск, палатка, інша мала архітектурна форма, яка розташована в окремому приміщенні, але не має вбудованого торговельного залу для покупців;

автомагазин, розвозка, інший вид пересувної торговельної мережі;

лоток, прилавок, інший вид торговельної точки у відведеному для торговельної діяльності місці, крім лотків і прилавоків, що надаються в оренду суб'єктам господарювання — фізичним особам та розташовані в межах спеціалізованих підприємств сфери торгівлі — ринків усіх форм власності;

стаціонарна, малогабаритна і пересувна автозаправна станція, заправний пункт, який здійснює торгівлю нафтопродуктами, скрапленням та стиснутим газом;

фабрика-кухня, фабрика-заготівельня, їдальня, ресторан, кафе, закусочна, бар, буфет, відкритий літній майданчик, кіоск, інший пункт громадського харчування;

оптова база, склад-магазин, інші приміщення, що використовуються для здійснення оптової торгівлі за готівку, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток;

3.1.10) торговельна діяльність — роздрібна та оптова торгівля, діяльність у торговельно-виробничій (громадське харчування) сфері за готівку, інші готівкові платіжні засоби та з використанням кредитних карток;

3.1.11) торговий патент — державне свідоцтво з обмеженим строком дії, яке засвідчує право суб'єкта господарювання (його відокремленого підрозділу) на провадження певного виду підприємницької діяльності та користування яким передбачає своєчасне внесення до бюджету відповідного збору.

3.2. Платники збору

3.2.1. Платниками збору є суб'єкти господарювання (їх відокремлені підрозділи), які провадять такі види господарської діяльності:

а) торговельна діяльність у пунктах продажу товарів;

б) діяльність з надання платних послуг за переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України;

в) торгівля готівковими валютними цінностями у пунктах продажу іноземної валюти;

г) діяльність у сфері розваг (крім проведення державних грошових лотерей).

3.2.2. Платниками збору з придбанням пільгового торгового патенту провадиться:

3.2.2.1) торговельна діяльність суб'єктів господарювання, які реалізують:

а) товари повсякденного вжитку та продукти харчування через торговельні установи, утворені з цією метою громадськими організаціями інвалідів;

б) виключно товари військової атрибутики та повсякденного вжитку для військовослужбовців на території військових частин і військових навчальних закладів;

3.2.2.2) торговельна діяльність суб'єктів господарювання, які здійснюють продаж періодичних видань друкованих засобів масової інформації, такою супутньою продукцією: ручки, олівці, інструменти для креслення, пензлі, мастихіни, мольберти, фарби, лаки, розчинники та закріплювачі для малювання та живопису, полотно, багети, рамки та підрамники для картин, швидкозшивачі, інші канцелярські прилади та конторське приладдя.

Дія цього підпункту не поширюється на торгівлю супутньою продукцією, виготовленою з дорогоцінних і напівдорогоцінних металів;

3.2.2.3) торговельна діяльність виключно з використанням таких товарів: насіння та посадковий матеріал овочевих, баштанних, кормових та квіткових культур, кормових коренеплодів та картоплі; сірники;

3.2.2.4) торговельна діяльність виключно з використанням таких товарів вітчизняного виробництва:

а) поштові марки, листівки, вітальні листівки і конверти непогашені, ящики, коробки, мішки, сумки та інша тара, виготовлена з дерева, паперу та картону, яка використовується для поштових відправлень підприємствами, що належать до сфери управління центрального органу виконавчої влади у галузі транспорту та зв'язку, і фурнітура до них;

б) періодичні видання друкованих засобів масової інформації, що мають реєстраційні свідоцтва, видані в установленому порядку, а також книги, брошури, альбоми, нотні видання, буклети, плакати, картографічна продукція, що видаються юридичними особами — резидентами України, проїзні квитки, зошити;

в) товари народних промислів, крім антикварних та тих, що становлять культурну цінність згідно з переліком, затвердженим центральним органом виконавчої влади у сфері культури;

г) готові лікарські засоби (лікарські препарати, ліки, медикаменти, предмети догляду, перев'язувальні матеріали та інше медичне приладдя), вітаміни для населення, тампони, інші види санітарно-гігієнічних виробів із целюлози або її замінників, ветеринарні препарати;

г) термометри та індивідуальні діагностичні прилади (незалежно від країни їх походження);

д) зубні паста та порошки, косметичні серветки, дитячі пелюшки, папір туалетний, мило господарське;

е) вугілля, вугільні брикети, паливо пічне побутове, гас освітлювальний, торф паливний кусковий, торф'яні брикети і дрова для продажу населенню, газ скраплений у балонах, що реалізується населенню за місцем проживання для використання у житлових та/або нежитлових приміщеннях.

3.2.3. Не є платниками збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг такі суб'єкти господарювання:

а) підприємства та організації військової торгівлі;

б) аптеки, що перебувають у державній та комунальній власності;

в) розташовані у селах, селищах і містах районного значення підприємства та організації споживчої кооперації та торговельно-виробничі державні підприємства робітничого постачання;

г) фізичні особи — підприємці, які провадять торговельну діяльність у межах ринків усіх форм власності;

г) фізичні особи — підприємці, які здійснюють продаж вирощених в особистому підсобному господарстві, на присадибній, дачній, садовій і городній ділянках продукції рослинництва і тваринництва, свійської худоби та птиці (як у живому вигляді, так і продукції забою в сирому вигляді та у вигляді первинної переробки), продукції власного бджільництва;

д) фізичні особи — підприємці, які сплачують державне мито за нотаріальне посвідчення договорів про відчуження власного майна, якщо товари кожної окремої категорії відчужуються не частіше одного разу на календарний рік;

е) суб'єкти господарювання, утворені громадськими організаціями інвалідів, які мають податкові пільги згідно із законодавством та здійснюють торгівлю виключно продовольчими товарами вітчизняного виробництва та продукцією, виготовленою на підприємствах «Українського товариства сліпих» та «Українського товариства глухих»;

е) суб'єкти господарювання, які провадять торговельну діяльність виключно з використанням таких видів товарів вітчизняного виробництва: хліб і хлібобулочні вироби; борошно пшеничне та житнє; сіль, цукор, олія соняшникова і кукурудзяна; молоко і молочна продукція, крім молока і вершків згущених із домішками і без них; продукти дитячого харчування; безалкогольні напої; морозиво; яловичина та свинина; свійська птиця; яйця; риба; ягоди і фрукти; мед та інші продукти бджільництва, бджолоінвентар

і засоби захисту бджіл; картопля і плодоовочева продукція; комбікорми для продажу населенню;

ж) суб'єкти господарювання, що реалізують продукцію власного виробництва фізичним особам, які перебувають з ними у трудових відносинах, через пункти продажу товарів, вбудовані у виробничі або адміністративні приміщення, що належать такому суб'єкту;

з) суб'єкти господарювання, які провадять діяльність із закупівлі у населення продукції (заготівельна діяльність), якщо подальша реалізація такої продукції відбувається за розрахунками у безготівковій формі (пункти приймання склотари, макулатури, відходів паперових, картонних і ганчіркових; заготівля сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки);

и) підприємства, установи та організації, які провадять діяльність у торговельно-виробничій сфері (громадське харчування), у тому числі навчальних закладах, із обслуговування виключно працівників таких підприємств, установ та організацій, а також учнів і студентів у навчальних закладах.

3.3. Розмір збору

3.3.1. Розмір збору за провадження торговельної діяльності та діяльності з надання платних послуг встановлюється органами місцевого самоврядування залежно від місцезнаходження суб'єкта господарювання (його відокремленого підрозділу) та асортименту товарів (переліку послуг).

3.3.2. Розмір збору за провадження торговельної діяльності (крім провадження торговельної діяльності нафтопродуктами, скрапленим та стиснутим газом із застосуванням пістолетних паливно-роздавальних колонок на стаціонарних, малогабаритних і пересувних автозаправних станціях, заправних пунктах) та діяльності з надання платних послуг на календарний місяць встановлюється у відповідному розмірі від мінімальної заробітної плати, установлені законом на 1 січня календарного року (далі — мінімальна заробітна плата), у таких межах:

а) на території м. Києва та обласних центрів — від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати;

б) на території м. Севастополя, міст обласного значення (крім обласних центрів) і районних центрів — від 0,04 до 0,2 розміру мінімальної заробітної плати;

в) на території інших населених пунктів — до 0,1 розміру мінімальної заробітної плати.

3.3.3. У разі, коли пункти продажу товарів (надання послуг) розташовані в курортній місцевості або на території, прилеглої

до митниці, інших пунктів переміщення через митний кордон, органи місцевого самоврядування, до бюджетів яких спрямовуються кошти від сплати збору, можуть прийняти рішення щодо збільшення розміру збору, але не більш як до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати.

3.3.4. Розмір збору за провадження торговельної діяльності нафтопродуктами, скрапленим та стиснутим газом на стаціонарних, малогабаритних і пересувних автозаправних станціях, заправних пунктах встановлюється окремо на кожний пістолет паливно-роздавальних колонок за календарний місяць у межах від 0,08 до 0,4 розміру мінімальної заробітної плати, залежно від місця розташування таких пунктів продажу.

3.3.5. Розмір збору за здійснення торгівлі валютними цінностями на календарний місяць становить 1,2 розміру мінімальної заробітної плати.

3.3.6. Розмір збору за здійснення діяльності у сфері розваг становить (на квартал):

для використання грального автомата (грального автомата «кран-машина», грального автомата, на якому проводяться дитячі ігри, іншого грального автомата, призначеного для проведення платних розважальних ігор) — розмір мінімальної заробітної плати;

для використання кегельбанів, що вводяться в дію за допомогою жетона, монети або без них, — розмір мінімальної заробітної плати, збільшений у 2,0 рази, за кожний гральний жолоб (доріжку);

для використання столів для більярду, що вводяться в дію за допомогою жетона, монети або без них, крім столів для більярду, що використовуються для спортивних аматорських змагань, — розмір мінімальної заробітної плати, за кожний стіл для більярду;

для проведення інших оплатних розважальних ігор — розмір мінімальної заробітної плати, за кожне окреме гральне місце.

3.3.7. Розмір збору за провадження торговельної діяльності із придбанням пільгового торгового патенту встановлюється у розмірі 0,05 розміру мінімальної заробітної плати, за весь строк дії такого патенту.

3.3.8. Розмір збору за провадження торговельної діяльності із придбанням короткотермінового торгового патенту за один день становить 0,02 розміру мінімальної заробітної плати.

3.3.9. Розмір збору, визначений відповідно до цієї статті, округляється (менш як 50 копійок відкидається, а 50 копійок і більше округляється до однієї гривні).

3.4. Порядок сплати збору та придбання торгового патенту

3.4.1. Сплата збору здійснюється:

суб'єктами господарювання, що провадять торговельну діяльність або надають платні послуги (крім пересувної торговельної мережі), — за місцезнаходженням пункту продажу товарів або пункту з надання платних послуг;

суб'єктами господарювання, що здійснюють торгівлю готівковими валютними цінностями, — за місцезнаходженням пункту продажу іноземної валюти;

суб'єктами господарювання, що здійснюють діяльність у сфері розваг, — за місцезнаходженням пункту надання послуг у сфері розваг;

суб'єктами господарювання, що здійснюють торгівлю через пересувну торговельну мережу, — за місцем реєстрації таких суб'єктів.

3.4.2. Для провадження передбачених цією статтею видів підприємницької діяльності суб'єкт господарювання подає до органу державної податкової служби за місцем сплати збору заявку на придбання торгового патенту, яка повинна містити такі відомості:

а) найменування суб'єкта господарювання, код за ЄДРПОУ (для юридичної особи) та прізвище, ім'я, по батькові суб'єкта господарювання, реєстраційний номер облікової картки платника податків (для фізичної особи);

б) юридична адреса (місцезнаходження) суб'єкта господарювання, а у разі, коли патент придбавається для відокремленого підрозділу, — узгодження з органом місцевого самоврядування місцезнаходження такого підрозділу;

в) вид підприємницької діяльності, для провадження якої придбається торговий патент;

г) місцезнаходження суб'єкта господарювання;

г) найменування документа про повну або часткову сплату збору;

д) назва та фактична адреса (місцезнаходження) пункту торговельної діяльності, обмінного пункту, пункту з надання платних послуг, грального місця, позначення «виїзна торгівля»;

е) назва, дата, номер документа, що засвідчує право власності (оренди), дата, номер документа, що засвідчує дозвіл на розташування пункту торгівлі, обміну валют, гральних місць, тощо та назва органу, що його видав;

є) період, на який придбається торговий патент;

ж) назва органу, дата, номер ліцензії на право провадження діяльності, що підлягає патентуванню.

3.4.3. Відомості, наведені в поданій суб'єктом господарювання заявці, звіряються з оригіналами документів, на підставі яких заповнена така заявка.

3.4.4. Одночасно із заявкою на придбання торгового патенту суб'єкт господарювання подає відповідному органу державної податкової служби розрахунок збору за провадження деяких видів підприємницької діяльності.

3.4.5. Форма торгового патенту, розрахунку збору та порядок їх заповнення встановлюються центральним органом державної податкової служби.

3.4.6. Сума збору, сплачена суб'єктом господарювання під час придбання торгового патенту, враховується у зменшення розміру збору, який підлягає сплаті в останній податковий (звітний) період його дії (місяць, квартал).

3.4.7. Торгові патенти обов'язково придбаваються суб'єктами господарювання окремо для кожного відокремленого підрозділу, який провадить торговельну діяльність, діяльність з надання платних послуг, здійснює торгівлю готівковими валютними цінностями.

3.4.8. У разі здійснення діяльності у сфері розваг, торговий патент придбавається для кожного окремого грального місця. Якщо окреме гральне місце має декілька незалежних гральних місць, торговий патент придбавається окремо для кожного з них.

3.4.9. Збір підлягає сплаті:

а) за провадження торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту — не пізніше ніж за один календарний день до початку провадження такої діяльності;

б) за провадження торговельної діяльності (крім торговельної діяльності з придбанням короткотермінового торгового патенту), діяльності з надання платних послуг, здійснення торгівлі готівковими валютними цінностями — щомісяця не пізніше 15 числа, який передує звітному місяцю;

в) за здійснення діяльності у сфері розваг — щокварталу не пізніше 15 числа місяця, який передує звітному кварталу.

3.5. Порядок використання торгового патенту

3.5.1. Оригінал торгового патенту повинен бути розміщений:

на фронтальній вітрині магазину, а за її відсутності — біля касового апарата;

на фронтальній вітрині малої архітектурної форми;

на табличці — для автомагазинів, розвозок та інших видів пересувної торговельної мережі, а також для лотків, прилавоків та інших видів торговельних точок, відкритих у відведених для торговельної діяльності місцях;

у пунктах обміну іноземної валюти;
у приміщеннях для надання платних послуг, а також у приміщеннях, де проводяться розважальні ігри.

3.5.2. Торговий патент повинен бути відкритий та доступний для огляду.

3.5.3. В окремих випадках для запобігання пошкодженню торгового патенту (вигорання на сонці, псування внаслідок затікання дощової води, псування сторонніми особами тощо) дозволяється розмішувати нотаріально засвідчені копії торгових патентів у визначених цією частиною місцях. При цьому оригінал такого патенту повинен зберігатись у відповідальній особі суб'єкта господарювання або відповідальній особі відокремленого підрозділу, яка зобов'язана надавати його для огляду уповноваженим законом особам.

3.5.4. Торговий патент діє на території, на яку поширюються повноваження органу, який здійснив реєстрацію суб'єкта господарювання або з яким погоджено місцезнаходження його відокремленого підрозділу.

3.5.5. Передача торгового патенту іншому суб'єкту господарювання або іншому відокремленому підрозділу такого суб'єкта не дозволяється.

3.5.6. Торговий патент, виданий для провадження торговельної діяльності з використанням пересувної торговельної мережі (автомагазини, розвозки тощо), діє на території України.

3.6. Строк дії торгового патенту

3.6.1. Строк дії торгового патенту, крім короткотермінового торгового патенту та торгового патенту на здійснення діяльності у сфері розваг, становить 12 календарних місяців.

3.6.2. Строк дії короткотермінового торгового патенту становить від одного до п'ятнадцяти календарних днів.

3.6.3. Строк дії торгового патенту на здійснення діяльності у сфері розваг становить вісім календарних кварталів.

3.6.4. У разі невнесення суб'єктом господарювання збору у встановлений цією статтею строк, дія такого патенту анулюється з першого числа місяця, що настає за місяцем, у якому відбулось таке порушення.

3.6.5. Суб'єкт господарювання, що припинив діяльність, яка відповідно до цього Кодексу підлягає патентуванню, до 15 числа місяця, що передує звітному, письмово повідомляє про це відповідному органу державної податкової служби. При цьому торговий патент підлягає поверненню органу державної податкової служби, який його видав, а суб'єкту господарювання повертається надмірно сплачена сума збору.

Стаття 4. Туристичний збір

4.1. Туристичний збір — це місцевий збір, кошти від якого зараховуються до місцевого бюджету і використовуються для розвитку туристичної і курортної інфраструктури відповідної територіальної громади.

4.2. Платники збору

4.2.1. Платниками збору є громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які прибувають на територію адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної та міської ради про встановлення туристичного збору, та отримують (споживають) послуги з тимчасового проживання (ночівлі) із зобов'язанням залишити місце перебування в зазначений строк.

4.2.2. Платниками збору не можуть бути особи, які постійно проживають у селі, селищі, місті, радами яких встановлено такий збір, у тому числі на умовах договорів найму.

4.3. Ставки збору

4.3.1. Ставка встановлюється у розмірі від 0,5 до 1 відсотка до бази справляння збору, визначеної пунктом 4.4. цієї статті.

4.4. База справляння збору

4.4.1. Базою справляння є вартість тимчасового проживання (ночівлі) в місцях, визначених пунктом 4.5.1 цієї статті.

4.4.2. До вартості проживання не включається витрати на харчування чи побутові послуги (прання, чистка, лагодження та прасування одягу, взуття чи білизни), телефонні рахунки, оформлення закордонних паспортів, дозволів на в'їзд (віз), обов'язкове страхування, витрати на усний та письмовий переклади, інші документально оформлені витрати, пов'язані з правилами в'їзду.

4.5. Податкові агенти

4.5.1. Згідно з рішенням сільської, селищної та міської ради справляння збору може здійснюватися:

а) адміністраціями готелів, кемпінгів, мотелів, гуртожитків для приїжджих та іншими закладами готельного типу, санаторно-курортними закладами;

б) квартирно-посередницькими організаціями, які направляють неорганізованих осіб на поселення у будинки (квартири), що належать фізичним особам на праві власності або на праві користування за договором найму;

в) юридичними особами або фізичними особами-підприємцями, які уповноважуються сільською, селищною або міською радою справляти збір на умовах договору, укладеного з відповідною радою.

4.6. Особливості справляння збору

4.6.1. Податкові агенти справляють збір під час надання послуг, пов'язаних з тимчасовим проживанням (ночівлею), і зазначають суму сплаченого збору окремим рядком у рахунку (квитанції) на проживання.

4.7. Порядок сплати збору

4.7.1. Збір сплачується до місцевих бюджетів авансовими внесками до 30 числа (включно) кожного місяця (у лютому до 28 (29) включно). Суми нарахованих щомісячних авансових внесків відображаються у квартальній податковій декларації. Остаточна сума податку, обчислена відповідно до податкової декларації за звітний (податковий) квартал (з урахуванням фактично внесених авансових платежів), сплачується у строки, визначені для квартального податкового періоду.

4.7.2. Податковий агент, який має підрозділ без статусу юридичної особи, що надає послуги з тимчасового проживання (ночівлі) не за місцем реєстрації такого податкового агента, зобов'язаний зареєструвати такий підрозділ як податкового агента туристичного збору в органі державної податкової служби за місцезнаходженням підрозділу.

4.7.3. Базовий податковий (звітний) період дорівнює календарному кварталу.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про місцеве самоврядування в Україні** **від 21.05.1997 № 280/97-ВР**

Стаття 1. Основні терміни, використані в цьому Законі

Основні терміни, використані в цьому Законі, мають таке значення:

— територіальна громада — жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр;

— адміністративно-територіальна одиниця — область, район, місто, район у місті, селище, село;

— місцевий референдум — форма прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування, шляхом прямого голосування;

— загальні збори — зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення;

— представницький орган місцевого самоврядування — виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення;

— районні та обласні ради — органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст;

— загальний склад ради — кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону;

— склад ради — кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку;

— правомочний склад ради — кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради;

— виконавчі органи рад — органи, які відповідно до Конституції України та цього Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами;

— органи самоорганізації населення — представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста;

— посадова особа місцевого самоврядування — особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету;

— делеговані повноваження — повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування законом, а також повноваження органів місцевого самоврядування, які передаються відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад;

— право комунальної власності — право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування;

— бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) — план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування;

— районний бюджет — план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

— обласний бюджет — план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання;

— поточний бюджет — доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для покриття поточних видатків;

— бюджет розвитку — доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюються і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази;

— мінімальний бюджет місцевого самоврядування — розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою;

— мінімальний рівень соціальних потреб — гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України;

— самооподаткування — форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Стаття 2. Поняття місцевого самоврядування

1. Місцеве самоврядування в Україні — це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади — жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста — самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

2. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські,

селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.

Стаття 4. Основні принципи місцевого самоврядування

Міське самоврядування в Україні здійснюється на принципах:

- народовладдя;
- законності;
- гласності;
- колегіальності;
- поєднання місцевих і державних інтересів;
- виборності;
- правової, організаційної та матеріально-фінансової самостійності в межах повноважень, визначених цим та іншими законами;
- підзвітності та відповідальності перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб;
- державної підтримки та гарантії місцевого самоврядування;
- судового захисту прав місцевого самоврядування.

Стаття 5. Система місцевого самоврядування

1. Система місцевого самоврядування включає:

- територіальну громаду;
- сільську, селищну, міську раду;
- сільського, селищного, міського голову;
- виконавчі органи сільської, селищної, міської ради;
- районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст;
- органи самоорганізації населення.

2. У містах з районним поділом за рішенням територіальної громади міста або міської ради відповідно до цього Закону можуть утворюватися районні в місті ради. Районні в містах ради утворюють свої виконавчі органи та обирають голову ради, який одночасно є і головою її виконавчого комітету.

Стаття 16. Організаційно-правова, матеріальна і фінансова основи місцевого самоврядування

1. Органи місцевого самоврядування є юридичними особами і наділяються цим та іншими законами власними повноваженнями, в межах яких діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.

2. Органам місцевого самоврядування законом можуть надаватися окремі повноваження органів виконавчої влади, у здійс-

ненні яких вони є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.

3. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних і обласних рад.

4. Рішення про наділення міських рад правами щодо управління майном і фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, приймається на місцевих референдумах відповідних районних у містах громад. У разі якщо територіальна громада району в місті внаслідок референдуму не прийме рішення про передачу права управління майном та фінансами відповідній міській раді, а територіальна громада міста або міська рада не прийняла рішення про створення органів місцевого самоврядування районів у місті, міська рада здійснює управління майном та фінансовими ресурсами, які є у власності територіальних громад районів у містах, та несе відповідальність перед громадою відповідного району у місті.

5. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.

6. Місцеві бюджети є самостійними, вони не включаються до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів.

7. Органи місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов і особливостей можуть перерозподіляти між собою на підставі договорів окремі повноваження та власні бюджетні кошти.

8. Сільська, селищна, міська, районна в місті (у разі її створення) рада може наділяти частиною своїх повноважень органи самоорганізації населення, передавати їм відповідні кошти, а також матеріально-технічні та інші ресурси, необхідні для здійснення цих повноважень, здійснює контроль за їх виконанням.

9. Сільські, селищні, міські, районні у містах, районні, обласні ради мають печатки із зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням, рахунки в установах банків України.

Стаття 17. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад.

Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місцевого самоврядування.

Стаття 18. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад.

1. Відносини органів місцевого самоврядування з підприємствами, установами та організаціями, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом.

2. З питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, надають відповідну інформацію.

3. Органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, а також організовувати проведення перевірок на підприємствах, в установах та організаціях, що не перебувають у комунальній власності, з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 24. Законодавство про місцеве самоврядування.

1. Правовий статус місцевого самоврядування в Україні визначається Конституцією України, цим та іншими законами, які не повинні суперечити положенням цього Закону.

2. Правовий статус місцевого самоврядування в містах Києві та Севастополі, а також в Автономній Республіці Крим визначається Конституцією України та цим Законом з особливостями, передбаченими законами про міста Київ і Севастополь.

3. Органи місцевого самоврядування та їх посадові особи діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, та керуються у своїй діяльності Конституцією і законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а в Автономній Республіці Крим — також нормативно-правовими актами Верховної Ради і Ради міністрів Автономної Республіки Крим, прийнятими у межах їхньої компетенції.

Стаття 25. Загальна компетенція сільських, селищних, міських рад.

Сільські, селищні, міські ради правомочні розглядати і вирішувати питання, віднесені Конституцією України, цим та іншими законами до їх відання.

Стаття 27. Повноваження у сфері соціально-економічного і культурного розвитку, планування та обліку.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка програм соціально-економічного та культурного розвитку сіл, селищ, міст, цільових програм з інших питань самоврядування, подання їх на затвердження ради, організація їх виконання; подання раді звітів про хід і результати виконання цих програм;

2) забезпечення збалансованого економічного та соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) забезпечення складання балансів фінансових, трудових ресурсів, грошових доходів і видатків, необхідних для управління соціально-економічним і культурним розвитком відповідної території, а також визначення потреби у місцевих будівельних матеріалах, паливі;

4) розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням;

5) попередній розгляд планів використання природних ресурсів місцевого значення на відповідній території, пропозицій щодо розміщення, спеціалізації та розвитку підприємств і організацій незалежно від форм власності, внесення у разі потреби до відповідних органів виконавчої влади пропозицій з цих питань;

6) подання до районних, обласних рад необхідних показників та внесення пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, а також до планів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, з питань, пов'язаних із соціально-економічним та культурним розвитком території, задоволенням потреб населення;

7) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території;

8) розміщення на договірних засадах замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади, на підприємствах, в установах та організаціях;

9) утворення цільових фондів соціальної допомоги інвалідам, визначення порядку і умов витрачання коштів цих фондів;

б) делеговані повноваження:

1) участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» (1160-15);

2) статистичний облік громадян, які постійно або тимчасово проживають на відповідній території.

Стаття 28. Повноваження в галузі бюджету, фінансів і цін.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) складання проекту місцевого бюджету, подання його на затвердження відповідної ради, забезпечення виконання бюджету; щоквартальне подання раді письмових звітів про хід і результати виконання бюджету; підготовка і подання відповідно до районних, обласних рад необхідних фінансових показників і пропозицій щодо складання проектів районних і обласних бюджетів;

2) встановлення в порядку і межах, визначених законодавством, тарифів щодо оплати побутових, комунальних, транспортних та інших послуг, які надаються підприємствами та організаціями комунальної власності відповідної територіальної громади; погодження в установленому порядку цих питань з підприємствами, установами та організаціями, які не належать до комунальної власності;

3) встановлення за узгодженим рішенням відповідних рад порядку використання коштів та іншого майна, що перебувають у спільній власності територіальних громад;

4) здійснення в установленому порядку фінансування видатків з місцевого бюджету;

5) залучення на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, розташованих на відповідній території, та коштів населення, а також бюджетних коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури та на заходи щодо охорони навколишнього природного середовища;

6) об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних під-

приємств, установ та організацій, вирішення інших питань, що стосуються спільних інтересів територіальних громад;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням зобов'язань щодо платежів до місцевого бюджету на підприємствах і в організаціях незалежно від форм власності;

2) здійснення відповідно до закону контролю за дотриманням цін і тарифів;

3) сприяння здійсненню інвестиційної діяльності на відповідній території.

Стаття 29. Повноваження щодо управління комунальною власністю.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад;

2) встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

3) заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад;

4) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо порядку та умов відчуження комунального майна, проектів місцевих програм приватизації та переліку об'єктів комунальної власності, які не підлягають приватизації; організація виконання цих програм; підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо визначення сфер господарської діяльності та переліку об'єктів, які можуть надаватися у концесію, подання раді письмових звітів про хід та результати відчуження комунального майна;

б) делеговане повноваження: погодження в установленому порядку кандидатур для призначення на посаду керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, які перебувають у державній власності.

Стаття 30. Повноваження в галузі житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, громадського харчування, транспорту і зв'язку

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління об'єктами житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації, необхідного рівня та якості послуг населенню;

2) облік громадян, які відповідно до законодавства потребують поліпшення житлових умов; розподіл та надання відповідно до законодавства житла, що належить до комунальної власності; вирішення питань щодо використання нежилых приміщень, будинків і споруд, що належать до комунальної власності;

3) сприяння розширенню житлового будівництва, подання громадянам, які мають потребу в житлі, допомоги в будівництві житла, в отриманні кредитів, у тому числі пільгових, та субсидій для будівництва чи придбання житла; подання допомоги власникам квартир (будинків) в їх обслуговуванні та ремонті; сприяння створенню об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, реєстрація таких об'єднань;

4) реєстрація житлово-будівельних і гаражних кооперативів; прийняття рішень про організацію стоянок автомобільного транспорту, здійснення контролю за їх діяльністю відповідно до закону;

5) забезпечення соціально-культурних закладів, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, а також населення паливом, електроенергією, газом та іншими енергоносіями; вирішення питань водопостачання, відведення та очищення стічних вод; здійснення контролю за якістю питної води;

6) вирішення питань збирання, транспортування, утилізації та знешкодження побутових відходів, знешкодження та захоронення трупів тварин;

7) організація благоустрою населених пунктів, залучення на договірних засадах з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення; здійснення контролю за станом благоустрою виробничих територій, організації озеленення, охорони зелених насаджень і водойм, створення місць відпочинку громадян;

8) організація місцевих ринків, ярмарків, сприяння розвитку всіх форм торгівлі;

9) встановлення зручного для населення режиму роботи підприємств комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад;

10) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту у випадках, передбачених законодавством;

11) забезпечення утримання в належному стані кладовищ, інших місць поховання та їх охорони;

12) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій, що не належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, до участі в обслуговуванні населення засобами транспорту і зв'язку;

13) надання дозволу в порядку, встановленому законодавством, на розміщення реклами;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі підприємств житлово-комунального господарства, торгівлі, громадського харчування, побутового обслуговування, розвитку транспорту і зв'язку;

2) здійснення відповідно до законодавства контролю за належною експлуатацією та організацією обслуговування населення підприємствами житлово-комунального господарства, торгівлі та громадського харчування, побутового обслуговування, транспорту, зв'язку, за технічним станом, використанням та утриманням інших об'єктів нерухомого майна усіх форм власності, за належними, безпечними і здоровими умовами праці на цих підприємствах і об'єктах; прийняття рішень про скасування даного ними дозволу на експлуатацію об'єктів у разі порушення нормативно-правових актів з охорони праці, екологічних, санітарних правил, інших вимог законодавства;

3) здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів;

4) встановлення за погодженням з власниками зручного для населення режиму роботи розташованих на відповідній території підприємств, установ та організацій сфери обслуговування незалежно від форм власності;

5) облік відповідно до закону житлового фонду, здійснення контролю за його використанням;

6) надання відповідно до закону громадянам, які потребують соціального захисту, безоплатного житла або за доступну для них плату;

7) здійснення контролю за станом квартирної обліку та додержанням житлового законодавства на підприємствах, в установах та організаціях, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

8) видача ордерів на заселення жилої площі в будинках державних та комунальних організацій;

9) облік нежилых приміщень на відповідній території незалежно від форм власності, внесення пропозицій їх власникам щодо використання таких приміщень для задоволення потреб територіальної громади;

10) облік та реєстрація відповідно до закону об'єктів нерухомого майна незалежно від форм власності.

Стаття 31. Повноваження у галузі будівництва

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) організація за рахунок власних коштів і на пайових засадах будівництва, реконструкції і ремонту об'єктів комунального господарства та соціально-культурного призначення, жилих будинків, а також шляхів місцевого значення;

2) виконання або делегування на конкурсній основі генеральній будівельній організації (підрядній організації) функцій замовника на будівництво, реконструкцію і ремонт житла, інших об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури комунальної власності;

3) розгляд і внесення до відповідних органів виконавчої влади пропозицій до планів і програм будівництва та реконструкції об'єктів на відповідній території;

4) залучення на договірних засадах підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності до участі в розвитку потужностей будівельної індустрії і промисловості будівельних матеріалів, у створенні, розвитку та реконструкції об'єктів інженерного забезпечення і транспортного обслуговування;

5) визначення у встановленому законодавством порядку відповідно до рішень ради території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

6) підготовка і подання на затвердження ради відповідних місцевих містобудівних програм, генеральних планів забудови населених пунктів, іншої містобудівної документації;

7) встановлення на відповідній території режиму використання та забудови земель, на яких передбачена перспективна містобудівна діяльність;

8) координація на відповідній території діяльності суб'єктів містобудування щодо комплексної забудови населених пунктів;

9) надання відповідно до законодавства дозволу на спорудження об'єктів містобудування незалежно від форм власності;

10) проведення громадського обговорення містобудівної документації, місцевих правил забудови населених пунктів;

б) делеговані повноваження:

1) прийняття в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів у порядку, встановленому законодавством;

2) організація роботи, пов'язаної зі створенням і веденням містобудівного кадастру населених пунктів;

3) здійснення в установленому порядку державного контролю за дотриманням законодавства, затвердженої містобудівної документації при плануванні та забудові відповідних територій; зупинення у випадках, передбачених законом, будівництва, яке проводиться з порушенням містобудівної документації і проектів окремих об'єктів, а також може заподіяти шкоди навколишньому природному середовищу;

4) здійснення контролю за забезпеченням надійності та безпечності будинків і споруд незалежно від форм власності в районах, що зазнають впливу небезпечних природних і техногенних явищ та процесів;

5) організація охорони, реставрації та використання пам'яток історії і культури, архітектури та містобудування, палацово-паркових, паркових і садибних комплексів, природних заповідників;

6) вирішення відповідно до законодавства спорів з питань містобудування.

Стаття 32. Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) управління закладами освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, оздоровчими закладами, які належать територіальним громадам або передані їм, молодіжними підлітковими закладами за місцем проживання, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення;

2) забезпечення здобуття неповнолітніми повної загальної середньої освіти; створення необхідних умов для виховання дітей, молоді, розвитку їх здібностей, трудового навчання, професійної орієнтації, продуктивної праці учнів; сприяння діяльності дошкільних та позашкільних навчально-виховних закладів, дитячих, молодіжних та науково-просвітницьких організацій;

3) створення при загальноосвітніх навчальних закладах комунальної власності фонду загальнообов'язкового навчання за рахунок коштів місцевого бюджету, залучених з цією метою на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також коштів населення, інших джерел; контроль за використанням коштів цього фонду за призначенням;

4) забезпечення регулярного безкоштовного підвезення до місця навчання і додому школярів;

5) вирішення питань про надання професійним творчим працівникам на пільгових умовах у користування приміщень під майстерні, студії та лабораторії, необхідних для їх творчої діяльності;

б) організація медичного обслуговування та харчування у закладах освіти, культури, фізкультури і спорту, оздоровчих закладах, які належать територіальним громадам або передані їм;

7) створення умов для розвитку культури, сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел;

8) сприяння роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, роботи з молоддю;

9) створення умов для занять фізичною культурою і спортом за місцем проживання населення та в місцях масового відпочинку;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення у межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти та медичного обслуговування на відповідній території, можливості навчання в школах державною та рідною мовою, вивчення рідної мови у державних і комунальних навчальних закладах або через національно-культурні товариства;

2) забезпечення відповідно до закону розвитку всіх видів освіти і медичного обслуговування, розвитку і вдосконалення мережі освітніх і лікувальних закладів усіх форм власності, фізичної культури і спорту, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів;

3) забезпечення відповідно до законодавства пільгових категорій населення лікарськими засобами та виробами медичного призначення;

4) організація обліку дітей дошкільного та шкільного віку;

5) подання допомоги випускникам шкіл у працевлаштуванні;

6) забезпечення школярів, які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти;

7) організація роботи щодо запобігання бездоглядності неповнолітніх;

8) вирішення відповідно до законодавства питань про повне державне утримання дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, у школах-інтернатах, дитячих будинках, у тому числі сімейного типу, професійно-технічних закладах освіти та утримання за рахунок держави осіб, які мають вади у фізичному чи розумовому розвитку і не можуть навчатися в масових навчальних закладах, у спеціальних навчальних закладах, про надання громадянам пільг на утримання дітей у школах-інтернатах, інтернатах при школах, а також щодо оплати харчування дітей у школах (групах з подовженим днем);

9) вирішення питань про надання неповнолітнім, студентам, пенсіонерам та інвалідам права на безкоштовне і пільгове користування об'єктами культури, фізкультури і спорту, а також визначення порядку компенсації цим закладам вартості послуг, наданих безкоштовно або на пільгових умовах;

10) забезпечення охорони пам'яток історії та культури, збереження та використання культурного надбання;

11) реєстрація відповідно до законодавства статутів (положень) розташованих на відповідній території закладів охорони здоров'я, навчально-виховних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих закладів незалежно від форм власності; внесення пропозицій до відповідних органів про ліцензування індивідуальної підприємницької діяльності у сфері охорони здоров'я.

Стаття 33. Повноваження у сфері регулювання земельних відносин та охорони навколишнього природного середовища

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо встановлення ставки земельного податку, розмірів плати за користування природними ресурсами, вилучення (викупу), а також надання під забудову та для інших потреб земель, що перебувають у власності територіальних громад; визначення в установленому порядку розмірів відшкодувань підприємствами, установами та організаціями незалежно від форм власності за забруднення довкілля та інші екологічні збитки; встановлення платежів

за користування комунальними та санітарними мережами відповідних населених пунктів;

2) підготовка і подання на затвердження ради проектів місцевих програм охорони довкілля, участь у підготовці загальнодержавних і регіональних програм охорони довкілля;

3) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо прийняття рішень про організацію територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками природи, історії або культури, які охороняються законом;

4) справляння плати за землю;

б) делеговані повноваження:

1) здійснення контролю за додержанням земельного та природоохоронного законодавства, використанням і охороною земель, природних ресурсів загальнодержавного та місцевого значення, відтворенням лісів;

2) реєстрація суб'єктів права власності на землю; реєстрація права користування землею і договорів на оренду землі; видача документів, що посвідчують право власності і право користування землею;

3) координація діяльності місцевих органів земельних ресурсів;

4) погодження питань про надання дозволу на спеціальне використання природних ресурсів загальнодержавного значення;

5) вирішення земельних спорів у порядку, встановленому законом;

б) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

7) визначення території для складування, зберігання або розміщення виробничих, побутових та інших відходів відповідно до законодавства;

8) підготовка висновків щодо надання або вилучення в установленому законом порядку земельних ділянок, що проводиться органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;

9) організація і здійснення землеустрою, погодження проектів землеустрою;

10) здійснення контролю за впровадженням заходів, передбачених документацією із землеустрою;

11) створення та забезпечення функціонування місцевих екологічних автоматизованих інформаційно-аналітичних систем, які є складовою мережі загальнодержавної екологічної автоматизованої інформаційно-аналітичної системи забезпечення доступу до екологічної інформації.

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у пункті «б» частини першої цієї статті, належить координація на відповідній території діяльності спеціально уповноважених державних органів управління з охорони природи.

Стаття 34. Повноваження у сфері соціального захисту населення.

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) встановлення за рахунок власних коштів і благодійних надходжень додаткових до встановлених законодавством гарантій щодо соціального захисту населення;

2) вирішення відповідно до законодавства питань про подання допомоги інвалідам, ветеранам війни та праці, сім'ям загиблих (померлих або визнаних такими, що пропали безвісти) військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас (крім військовослужбовців строкової служби) або відставку, інвалідам з дитинства, багатодітним сім'ям у будівництві індивідуальних жилих будинків, проведенні капітального ремонту житла, у придбанні будівельних матеріалів; відведення зазначеним особам у першочерговому порядку земельних ділянок для індивідуального будівництва, садівництва та городництва;

3) організація для малозабезпечених громадян похилого віку, інвалідів будинків-інтернатів, побутового обслуговування, продажу товарів у спеціальних магазинах і відділах за соціально доступними цінами, а також безоплатного харчування;

4) вирішення питань про надання за рахунок коштів місцевих бюджетів ритуальних послуг у зв'язку з похованням самотніх громадян, ветеранів війни та праці, а також інших категорій малозабезпечених громадян; подання допомоги на поховання громадян в інших випадках, передбачених законодавством;

б) делеговані повноваження:

1) підготовка і подання на затвердження ради цільових місцевих програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, територіальних програм зайнятості та заходів щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіт-

тя, організація їх виконання; участь у розробленні цільових регіональних програм поліпшення стану безпеки і умов праці та виробничого середовища, зайнятості населення, що затверджуються відповідно районними, обласними радами;

2) забезпечення здійснення передбачених законодавством заходів щодо поліпшення житлових і матеріально-побутових умов інвалідів, ветеранів війни та праці, громадян, реабілітованих як жертви політичних репресій, військовослужбовців, а також військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, сімей, які втратили годувальника, багатодітних сімей, громадян похилого віку, які потребують обслуговування вдома, до влаштування в будинки інвалідів і громадян похилого віку, які мають потребу в цьому, дітей, що залишилися без піклування батьків, на виховання в сім'ї громадян;

3) вирішення відповідно до законодавства питань про надання пільг і допомоги, пов'язаних з охороною материнства і дитинства;

4) вирішення у встановленому законодавством порядку питань опіки і піклування;

5) подання відповідно до законодавства одноразової допомоги громадянам, які постраждали від стихійного лиха;

6) вирішення відповідно до законодавства питань про надання компенсацій і пільг громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, в інших випадках, передбачених законодавством;

7) організація проведення оплачуваних громадських робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні, а також учнівської та студентської молоді у вільний від занять час на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до комунальної власності, а також за договорами — на підприємствах, в установах та організаціях, що належать до інших форм власності;

8) здійснення контролю за охороною праці, забезпеченням соціального захисту працівників підприємств, установ та організацій усіх форм власності, у тому числі зайнятих на роботах із шкідливими та небезпечними умовами праці, за якістю проведення атестації робочих місць щодо їх відповідності нормативно-правовим актам про охорону праці, за наданням працівникам відповідно до законодавства пільг та компенсацій за роботу в шкідливих умовах;

9) участь у веденні колективних переговорів та укладенні територіальних тарифних угод, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів) щодо підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території; реєстрація колективних договорів і угод, здійснення контролю за їх виконанням;

10) встановлення відповідно до законодавства розмірів і порядку виплати щомісячної допомоги особам, які здійснюють догляд за самотніми громадянами, які за висновком медичних закладів потребують постійного стороннього догляду;

11) здійснення контролю за поданням відповідно до закону підприємствами, установами та організаціями всіх форм власності відомостей про наявність вільних робочих місць (посад); організація інформування населення про потребу підприємств, установ та організацій усіх форм власності у працівниках;

12) бронювання в порядку, встановленому законом, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності робочих місць, призначених для працевлаштування осіб, які відповідно до законодавства потребують соціального захисту і не спроможні конкурувати на ринку праці, визначення нормативів таких робочих місць; прийняття рішень про створення на підприємствах, в установах та організаціях спеціальних робочих місць для осіб з обмеженою працездатністю, організація професійної підготовки цих осіб; погодження проведення ліквідації таких робочих місць;

13) державна реєстрація місцевих благодійних організацій і фондів, інших неприбуткових організацій;

14) здійснення згідно із законодавством заходів соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

2. До відання виконавчих органів сільських, селищних рад, крім повноважень, зазначених у пункті «б» частини першої цієї статті, належить також вирішення питань щодо надання працівникам освіти, культури, охорони здоров'я, іншим категоріям громадян, які працюють у сільській місцевості, встановлених законодавством пільг.

Стаття 35. Повноваження в галузі зовнішньоекономічної діяльності.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) укладення і забезпечення виконання у встановленому законодавством порядку договорів з іноземними партнерами на придбання та реалізацію продукції, виконання робіт і надання послуг;

2) сприяння зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, незалежно від форм власності;

3) сприяння у створенні на основі законодавства спільних з іноземними партнерами підприємств виробничої і соціальної інфраструктури та інших об'єктів; залучення іноземних інвестицій для створення робочих місць;

б) делеговані повноваження:

1) організація та контроль прикордонної і прибережної торгівлі;

2) створення умов для належного функціонування митних органів, сприяння їх діяльності;

3) забезпечення на відповідній території в межах наданих повноважень реалізації міжнародних зобов'язань України.

Стаття 36. Повноваження в галузі оборонної роботи.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі делеговані повноваження:

1) сприяння організації призову громадян на строкову військову та альтернативну (невійськову) службу, а також їх мобілізації, підготовці молоді до служби в Збройних Силах України, організації навчальних (перевірочних) та спеціальних військових зборів; забезпечення доведення до підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності, а також населення наказу військового комісара про оголошення мобілізації;

2) бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах, в установах та організаціях відповідно до законодавства;

3) організація та участь у здійсненні заходів, пов'язаних з мобілізаційною підготовкою та цивільною обороною, на відповідній території;

4) вирішення відповідно до законодавства питань, пов'язаних з наданням військовим частинам, установам, навчальним закладам Збройних Сил України службових приміщень і жилої площі, інших об'єктів, комунально-побутових послуг; здійснення контролю за їх використанням, наданням послуг;

5) сприяння організації виробництва і поставкам у війська підприємствами та організаціями, що належать до комунальної власності, замовленої продукції, послуг, енергоресурсів;

6) здійснення заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через Державний кордон України;

7) сприяння Державній прикордонній службі України у підтриманні відповідного режиму на державному кордоні;

8) здійснення заходів щодо військово-патріотичного виховання населення.

Стаття 37. Повноваження щодо вирішення питань адміністративно-територіального устрою.

До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать такі власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради питань щодо найменування (перейменування) вулиць, провулків, проспектів, площ, парків, скверів, мостів та інших споруд, розташованих на території відповідного населеного пункту;

2) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо питань адміністративно-територіального устрою в порядку і межах повноважень, визначених законом.

Стаття 38. Повноваження щодо забезпечення законності, правопорядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

1. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать:

а) власні (самоврядні) повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до закону міліції, що утримується за рахунок коштів місцевого самоврядування, вирішення питань про чисельність працівників такої міліції, про витрати на їх утримання, здійснення матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

2) сприяння діяльності органів суду, прокуратури, юстиції, служби безпеки, внутрішніх справ та адвокатури;

3) внесення подань до відповідних органів про притягнення до відповідальності посадових осіб, якщо вони ігнорують законні вимоги та рішення рад і їх виконавчих органів, прийняті в межах їх повноважень;

4) звернення до суду про визнання незаконними актів органів виконавчої влади, інших органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, які обмежують права територіальної громади, а також повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування;

5) підготовка і внесення на розгляд ради пропозицій щодо створення відповідно до законодавства комунальної аварійно-рятувальної служби, що утримується за рахунок коштів місцевого бюджету, вирішення питань про чисельність працівників такої служби, витрати на їх утримання, зокрема щодо матеріально-технічного забезпечення їх діяльності, створення для них необхідних житлово-побутових умов;

6) створення в установленому порядку комунальних аварійно-рятувальних служб;

7) створення резервного фонду для ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру;

8) розроблення та здійснення заходів щодо матеріально-технічного забезпечення діяльності комунальних аварійно-рятувальних служб;

9) організація в установленому порядку навчання особового складу комунальних аварійно-рятувальних служб та аварійно-рятувальних служб громадських організацій;

10) централізоване тимчасове зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових або інших правовідносин юридичних і фізичних осіб на відповідній території, та інших архівних документів, що не належать до Національного архівного фонду;

б) делеговані повноваження:

1) забезпечення вимог законодавства щодо розгляду звернень громадян, здійснення контролю за станом цієї роботи на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від форм власності;

2) вжиття у разі надзвичайних ситуацій необхідних заходів відповідно до закону щодо забезпечення державного і громадського порядку, життєдіяльності підприємств, установ та організацій, врятування життя людей, захисту їх здоров'я, збереження матеріальних цінностей;

3) вирішення відповідно до закону питань про проведення зборів, мітингів, маніфестацій і демонстрацій, спортивних, видовищних та інших масових заходів; здійснення контролю за забезпеченням при їх проведенні громадського порядку;

4) розгляд справ про адміністративні правопорушення, віднесені законом до їх відання; утворення адміністративних комісій та комісій з питань боротьби зі злочинністю, спрямування їх діяльності;

5) вчинення нотаріальних дій з питань, віднесених законом до їх відання, реєстрація актів громадянського стану (за винятком виконавчих органів міських (крім міст обласного значення) рад);

6) здійснення в установленому порядку державної реєстрації підприємств та інших суб'єктів підприємницької діяльності, розташованих на відповідній території, а також положень про організації орендарів;

7) реєстрація у встановленому порядку місцевих об'єднань громадян, органів територіальної самоорганізації населення, які створюються і діють відповідно до законодавства.

2. До відання виконавчих органів міських (за винятком міст районного значення) рад, крім повноважень, зазначених у пункті «б» частини першої цієї статті, належить:

1) утворення служб у справах дітей та спостережної, спрямування їх діяльності;

2) сприяння органам внутрішніх справ у забезпеченні додержання правил паспортної системи;

3) вирішення спільно з відповідними органами Міністерства внутрішніх справ України питань щодо створення належних умов для служби та відпочинку особовому складу органів внутрішніх справ;

4) зберігання документів Національного архівного фонду, що мають місцеве значення, і управління архівною справою та діловодством на відповідній території;

5) здійснення заходів щодо ведення Державного реєстру виборців відповідно до закону.

Стаття 44. Делегування повноважень районних і обласних рад відповідним місцевим державним адміністраціям.

1. Районні, обласні ради делегують відповідним місцевим державним адміністраціям такі повноваження:

1) підготовка і внесення на розгляд ради проектів програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно районів і областей, цільових програм з інших питань, а в місцях компактного проживання національних меншин — також програм їх національно-культурного розвитку, проектів рішень, інших матеріалів з питань, передбачених цією статтею; забезпечення виконання рішень ради;

2) підготовка пропозицій до програм соціально-економічного та культурного розвитку відповідно областей та загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального та культурного розвитку України;

3) забезпечення збалансованого економічного і соціального розвитку відповідної території, ефективного використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

4) підготовка і подання до відповідних органів виконавчої влади фінансових показників і пропозицій до проекту Державного бюджету України;

5) сприяння інвестиційній діяльності на території району, області;

6) об'єднання на договірних засадах коштів підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, і

населення, а також бюджетних коштів на будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання на пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури, шляхів місцевого значення та на заходи щодо охорони праці та охорони навколишнього природного середовища;

7) залучення в порядку, встановленому законом, підприємств, установ та організацій, які не належать до комунальної власності, до участі в обслуговуванні населення відповідної території, координація цієї роботи;

8) затвердження маршрутів і графіків руху місцевого пасажирського транспорту незалежно від форм власності, узгодження цих питань стосовно транзитного пасажирського транспорту;

9) підготовка питань про визначення у встановленому законом порядку території, вибір, вилучення (викуп) і надання землі для містобудівних потреб, визначених містобудівною документацією;

10) організація охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів, природних заповідників місцевого значення;

11) підготовка висновків щодо проектів місцевих містобудівних програм відповідних адміністративно-територіальних одиниць, що затверджуються сільськими, селищними, міськими радами;

12) видача відповідно до законодавства забудовникам архітектурно-планувальних завдань та технічних умов на проектування, будівництво, реконструкцію будинків і споруд, благоустрій територій та надання дозволу на проведення цих робіт;

13) забезпечення відповідно до законодавства розвитку науки, усіх видів освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, туризму; сприяння відродженню осередків традиційної народної творчості, національно-культурних традицій населення, художніх промислів і ремесел, роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, асоціацій, інших громадських та неприбуткових організацій, які діють у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, сім'ї та молоді;

14) підготовка і подання на затвердження ради пропозицій щодо організації територій і об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення та інших територій, що підлягають особливій охороні; внесення пропозицій до відповідних державних органів щодо оголошення природних та інших об'єктів, що мають екологічну, історичну, культурну або наукову цінність, пам'ятками історії або культури, які охороняються законом;

15) вжиття необхідних заходів щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій відповідно до закону, інформування про них населення, залучення в установленому законом порядку до цих робіт підприємств, установ та організацій, а також населення;

16) координація на відповідній території діяльності місцевих землевпорядних органів;

17) здійснення контролю за використанням коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, пов'язаних із вилученням (викупом) земельних ділянок;

18) забезпечення виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів, прийнятих районними, обласними радами.

2. Крім повноважень, зазначених у частині першій цієї статті, обласні ради делегують обласним державним адміністраціям такі повноваження:

1) визначення відповідно до закону розміру відрахувань підприємствами, установами та організаціями, що надходять на розвиток шляхів загального користування в області;

2) погодження у випадках, передбачених законом, з відповідними сільськими, селищними, міськими радами питань щодо розподілу коштів за використання природних ресурсів, які надходять до фондів охорони навколишнього природного середовища;

3) підготовка проектів рішень про віднесення лісів до категорії захисності, а також про поділ лісів за розрядами такс у випадках і порядку, передбачених законом;

4) прийняття у встановленому законом порядку рішень про заборону використання окремих природних ресурсів загального користування;

5) визначення відповідно до законодавства режиму використання територій рекреаційних зон;

6) затвердження для підприємств, установ та організацій, розташованих на відповідній території, лімітів викидів і скидів забруднюючих речовин у доквілля та лімітів розміщення відходів у випадках, передбачених законом.

Стаття 60. Право комунальної власності.

1. Територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, землю, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частку в майні

підприємств, житловий фонд, нежитлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності, а також кошти, отримані від їх відчуження. Спадщина, визнана судом від умерлого, переходить у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

2. Підставою для набуття права комунальної власності є передача майна територіальним громадам безоплатно державою, іншими суб'єктами права власності, а також майнових прав, створення, придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом.

3. Територіальні громади сіл, селищ, міст, районів у містах безпосередньо або через органи місцевого самоврядування можуть об'єднувати на договірних засадах на праві спільної власності об'єкти права комунальної власності, а також кошти місцевих бюджетів для виконання спільних проєктів або для спільного фінансування (утримання) комунальних підприємств, установ та організацій і створювати для цього відповідні органи і служби.

4. Районні та обласні ради від імені територіальних громад сіл, селищ, міст здійснюють управління об'єктами їхньої спільної власності, що задовольняють спільні потреби територіальних громад.

5. Органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності у постійне або тимчасове користування юридичним та фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати і купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їхнього відчуження, визначати в угодах та договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються та передаються у користування і оренду.

6. Доцільність, порядок та умови відчуження об'єктів права комунальної власності визначаються відповідною радою. Доходи від відчуження об'єктів права комунальної власності зараховуються до відповідних місцевих бюджетів і спрямовуються на фінансування заходів, передбачених бюджетами розвитку.

7. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування,

зменшувати обсяг та погіршувати умови надання послуг населенню.

8. Право комунальної власності територіальної громади захищається законом на рівних умовах з правами власності інших суб'єктів. Об'єкти права комунальної власності не можуть бути вилучені у територіальних громад і передані іншим суб'єктам права власності без згоди безпосередньо територіальної громади або відповідного рішення ради чи уповноваженого нею органу, за винятком випадків, передбачених законом.

9. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради мають право:

1) вносити пропозиції про передачу або продаж у комунальну власність відповідних територіальних громад підприємств, установ та організацій, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної та інших форм власності, якщо вони мають важливе значення для забезпечення комунально-побутових і соціально-культурних потреб територіальних громад;

2) на переважне придбання в комунальну власність приміщень, споруд, інших об'єктів, розташованих на відповідній території, якщо вони можуть бути використані для забезпечення комунально-побутових та соціально-культурних потреб територіальних громад;

3) мати об'єкти комунальної власності за межами відповідних адміністративно-територіальних одиниць.

Стаття 61. Місцеві бюджети.

1. Органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

2. Районні та обласні ради затверджують районні та обласні бюджети, які формуються з коштів державного бюджету для їх відповідного розподілу між територіальними громадами або для виконання спільних проектів та з коштів, залучених на договірних засадах з місцевих бюджетів для реалізації спільних соціально-економічних та культурних програм, контролюють їх виконання.

3. Складання і виконання районних і обласних бюджетів здійснюють відповідні державні адміністрації згідно з цим Законом та законом про бюджетну систему.

4. Самостійність місцевих бюджетів гарантується власними та закріпленими за ними на стабільній основі законом загально-

державними доходами, а також правом самостійно визначати напрями використання коштів місцевих бюджетів відповідно до закону.

5. Втручання державних органів у процес складання, затвердження і виконання місцевих бюджетів не допускається, за винятком випадків, передбачених цим та іншими законами.

Стаття 62. Участь держави у формуванні доходів місцевих бюджетів.

1. Держава фінансово підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль за законним, доцільним, економним, ефективним витрачанням коштів та належним їх обліком. Вона гарантує органам місцевого самоврядування доходну базу, достатню для забезпечення населення послугами на рівні мінімальних соціальних потреб. У випадках, коли доходи від закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків та зборів перевищують мінімальний розмір місцевого бюджету, держава вилучає із місцевого бюджету до державного бюджету частину надлишку в порядку, встановленому законом про державний бюджет.

2. Мінімальні розміри місцевих бюджетів визначаються на основі нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя з урахуванням економічного, соціального, природного та екологічного стану відповідних територій виходячи з рівня мінімальних соціальних потреб, встановленого законом.

Стаття 63. Доходи місцевих бюджетів.

1. Доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом, джерел та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов'язкових платежів.

2. Доходи місцевих бюджетів районних у містах рад (у разі їх створення) формуються відповідно до обсягу повноважень, що визначаються відповідними міськими радами.

3. Порядок зарахування доходів до місцевих бюджетів визначається законом про бюджетну систему та іншими законами.

4. У доходній частині місцевого бюджету окремо виділяються доходи, необхідні для виконання власних повноважень, і доходи, необхідні для забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

5. Місцевий бюджет поділяється на поточний бюджет і бюджет розвитку. Доходи бюджету розвитку формуються за рахунок частини податкових надходжень, коштів, залучених від роз-

міщення місцевих позик, а також інвестиційних субсидій з інших бюджетів.

6. Кошти державного бюджету, що передаються у вигляді дотацій, субвенцій, розподіляються обласними радами між районними бюджетами і бюджетами міст обласного значення у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з обласного бюджету спільних проектів територіальних громад.

7. Кошти обласного бюджету, передані державою у вигляді дотацій, субвенцій, зараховуються до районних бюджетів і розподіляються районними радами між місцевими бюджетами у розмірах, необхідних для формування доходних частин не нижче мінімальних розмірів місцевих бюджетів, визначених законом, а також використовуються для фінансування з районного бюджету спільних проектів територіальних громад.

Стаття 64. Видатки місцевих бюджетів.

1. Видатки, які здійснюються органами місцевого самоврядування на потреби територіальних громад, їх розмір і цільове спрямування визначаються місцевими бюджетами цих громад; видатки, пов'язані із здійсненням районними, обласними радами заходів щодо забезпечення спільних інтересів територіальних громад, — відповідними районними та обласними бюджетами.

2. Сільські, селищні, міські, районні в містах (у разі їх створення) ради та їх виконавчі органи самостійно розпоряджаються коштами відповідних місцевих бюджетів, визначають напрями їх використання.

3. Районні, обласні бюджети виконують місцеві державні адміністрації в цілях і обсягах, що затверджуються відповідними радами.

4. У видатковій частині місцевих бюджетів окремо передбачаються видатки поточного бюджету і видатки бюджету розвитку.

5. Кошти поточного бюджету спрямовуються на фінансування установ і закладів, що утримуються за рахунок бюджетних асигнувань, і не належать до бюджету розвитку.

6. Кошти бюджету розвитку спрямовуються на реалізацію програм соціально-економічного розвитку відповідної території, пов'язаних із здійсненням інвестиційної та інноваційної діяльності, а також на фінансування субвенцій та інших видатків, пов'язаних з розширеним відтворенням.

7. Видатки місцевих бюджетів поділяються на дві частини: видатки, пов'язані з виконанням власних повноважень місцевого самоврядування, і видатки, пов'язані з виконанням делегованих законом повноважень органів виконавчої влади.

Стаття 65. Використання вільних бюджетних коштів.

Доходи, додатково одержані в процесі виконання місцевих бюджетів, суми перевищення доходів над видатками, що утворилися в результаті збільшення надходжень до бюджету чи економії у видатках, вилученню не підлягають, крім випадків, передбачених законом. Рішення про використання таких коштів приймається відповідною радою.

Стаття 66. Збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів.

1. Місцеві бюджети мають бути достатніми для забезпечення виконання органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб.

2. При забезпеченні збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів не враховуються вільні залишки бюджетних коштів, порядок використання яких передбачено статтею 65 цього Закону.

3. У разі коли вичерпано можливості збалансування доходів і видатків місцевих бюджетів і при цьому не забезпечується покриття видатків, необхідних для здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень та забезпечення населення послугами не нижче рівня мінімальних соціальних потреб, держава забезпечує збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів до відповідних місцевих бюджетів у вигляді дотацій, субвенцій, субсидій відповідно до закону.

Стаття 67. Фінансування витрат, пов'язаних із здійсненням органами місцевого самоврядування повноважень органів виконавчої влади та виконанням рішень органів державної влади

1. Держава фінансує у повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування наданих законом повноважень органів виконавчої влади. Кошти, необхідні для здійснення органами місцевого самоврядування цих повноважень, щороку передбачаються в Законі України про Державний бюджет України.

2. Рішення органів державної влади, які призводять до додаткових видатків органів місцевого самоврядування, обов'язково

супроводжуються передачею їм необхідних фінансових ресурсів. Вказані рішення виконуються органами місцевого самоврядування в межах переданих їм фінансових ресурсів. Витрати органів місцевого самоврядування, що виникли внаслідок рішень органів державної влади і попередньо не забезпечені відповідними фінансовими ресурсами, компенсуються державою.

Стаття 68. Утворення цільових фондів

1. Органи місцевого самоврядування можуть утворювати цільові фонди, які є складовою спеціального фонду відповідного місцевого бюджету.

2. Порядок формування та використання цільових фондів визначається положенням про ці фонди, що затверджується відповідною місцевою радою.

Стаття 69. Місцеві податки і збори

1. Органи місцевого самоврядування відповідно до закону можуть встановлювати місцеві податки і збори. Місцеві податки і збори зараховуються до відповідних місцевих бюджетів.

2. За рішенням зборів громадян за місцем їх проживання можуть запроваджуватися місцеві збори на засадах добровільного самооподаткування.

Стаття 70. Участь органів місцевого самоврядування у фінансово-кредитних відносинах

1. Рада або за її рішенням інші органи місцевого самоврядування відповідно до законодавства можуть випускати місцеві позики, лотереї та цінні папери, отримувати позички з інших бюджетів на покриття тимчасових касових розривів з їх погашенням до кінця бюджетного року, а також отримувати кредити в банківських установах.

2. Органи місцевого самоврядування можуть у межах законодавства створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами кредитів підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, розміщувати належні їм кошти в банках інших суб'єктів права власності, отримувати відсотки від їх доходів відповідно до закону із зарахуванням їх до доходної частини відповідного місцевого бюджету.

Стаття 72. Підзвітність і підконтрольність місцевих державних адміністрацій районним, обласним радам

1. Місцеві державні адміністрації є підзвітними відповідним районним, обласним радам у виконанні програм соціально-

економічного і культурного розвитку, районних, обласних бюджетів, підзвітними і підконтрольними у частині повноважень, делегованих їм відповідними районними, обласними радами, а також у виконанні рішень рад з цих питань.

2. Районна, обласна рада може шляхом таємного голосування висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

3. Якщо недовіру голові районної, обласної державної адміністрації висловили не менш як дві третини депутатів від загального складу відповідної ради, Президент України приймає рішення про відставку голови місцевої державної адміністрації.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про місцеві державні адміністрації** **від 09.04.1999 № 586–XIV**

Стаття 1. Місцеві державні адміністрації та їх місце в системі органів виконавчої влади.

Виконавчу владу в областях, районах, районах Автономної Республіки Крим, у містах Києві та Севастополі здійснюють обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації.

Місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади.

Стаття 2. Основні завдання місцевих державних адміністрацій.

Місцеві державні адміністрації в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці забезпечують:

1) виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів виконавчої влади вищого рівня;

2) законність і правопорядок, додержання прав і свобод громадян;

3) виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин — також програм їх національно-культурного розвитку;

4) підготовку та виконання відповідних бюджетів;

5) звіт про виконання відповідних бюджетів та програм;

6) взаємодію з органами місцевого самоврядування;

7) реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Стаття 13. Питання, що вирішуються місцевими державними адміністраціями.

До відання місцевих державних адміністрацій у межах і формах, визначених Конституцією і законами України, належить вирішення питань:

- 1) забезпечення законності, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян;
- 2) соціально-економічного розвитку відповідних територій;
- 3) бюджету, фінансів та обліку;
- 4) управління майном, приватизації, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики;
- 5) промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту і зв'язку;
- 6) науки, освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, сім'ї, жінок, молоді та неповнолітніх;
- 7) використання землі, природних ресурсів, охорони довкілля;
- 8) зовнішньоекономічної діяльності;
- 9) оборонної роботи та мобілізаційної підготовки;
- 10) соціального захисту, зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Місцеві державні адміністрації вирішують й інші питання, віднесені законами до їх повноважень.

Стаття 14. Здійснення місцевими державними адміністраціями повноважень інших органів.

Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження місцевого самоврядування, делеговані їм відповідними радами.

Кабінет Міністрів України в межах, визначених законами України, може передавати місцевим державним адміністраціям окремі повноваження органів виконавчої влади вищого рівня.

Передача місцевим державним адміністраціям повноважень інших органів супроводжується передачею їм відповідних фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для здійснення цих повноважень.

Стаття 16. Здійснення державного контролю місцевими державними адміністраціями.

Місцеві державні адміністрації в межах, визначених Конституцією і законами України, здійснюють на відповідних територіях державний контроль за:

1) збереженням і раціональним використанням державного майна;

2) станом фінансової дисципліни, обліку та звітності, виконанням державних контрактів і зобов'язань перед бюджетом, належним і своєчасним відшкодуванням шкоди, заподіяної державі;

3) використанням та охороною земель, лісів, надр, води, атмосферного повітря, рослинного і тваринного світу та інших природних ресурсів;

4) охороною пам'яток історії та культури, збереженням житлового фонду;

5) додержанням виробниками продукції стандартів, технічних умов та інших вимог, пов'язаних з її якістю та сертифікацією;

6) додержанням санітарних і ветеринарних правил, збиранням, утилізацією і захороненням промислових, побутових та інших відходів, додержанням правил благоустрою;

8) додержанням правил торгівлі, побутового, транспортного, комунального обслуговування, законодавства про захист прав споживачів;

9) додержанням законодавства з питань науки, мови, реклами, освіти, культури, охорони здоров'я, материнства та дитинства, сім'ї, молоді та неповнолітніх, соціального захисту населення, фізичної культури і спорту;

10) охороною праці та своєчасною і не нижче визначеного державою мінімального розміру оплатою праці;

11) додержанням громадського порядку, правил технічної експлуатації транспорту та дорожнього руху;

12) додержанням законодавства про державну таємницю та інформацію;

13) додержанням законодавства про Національний архівний фонд та архівні установи.

Стаття 17. Повноваження в галузі соціально-економічного розвитку.

Місцева державна адміністрація:

1) розробляє проекти програм соціально-економічного розвитку і подає їх на затвердження відповідній раді, забезпечує їх виконання, звітує перед відповідною радою про їх виконання;

2) забезпечує ефективне використання природних, трудових і фінансових ресурсів;

3) складає необхідні для управління соціально-економічним розвитком відповідної території баланси трудових, матеріально-

фінансових та інших ресурсів, місцевих будівельних матеріалів, палива; визначає необхідний рівень обслуговування населення відповідно до нормативів мінімальних соціальних потреб; проводить розрахунок коштів та визначає обсяг послуг, необхідних для забезпечення передбаченого законодавством рівня мінімальних соціальних потреб;

4) подає раді висновки щодо доцільності розміщення на відповідній території нових підприємств та інших об'єктів незалежно від форм власності;

5) вносить за погодженням з відповідними органами місцевого самоврядування пропозиції про створення спеціальних (вільних) економічних зон, зміну статусу та території цих зон;

6) розглядає та приймає рішення за пропозиціями органів місцевого самоврядування щодо проектів планів та заходів підприємств, установ, організацій, розташованих на відповідній території;

7) розробляє пропозиції щодо фінансово-економічного обґрунтування обсягів продукції, що підлягає продажу для державних потреб за рахунок державного бюджету; на пропозиції органів місцевого самоврядування формує обсяги продукції, що поставляється для місцевих потреб за рахунок коштів бюджетів місцевого самоврядування та інших джерел фінансування;

8) розробляє та вносить пропозиції до проектів державних програм соціального та економічного розвитку України, а також довгострокових прогнозів та проектів індикативних планів розвитку відповідних галузей народного господарства, їх фінансово-економічного забезпечення.

Стаття 18. Повноваження в галузі бюджету та фінансів.

Місцева державна адміністрація:

1) складає і подає на затвердження ради проект відповідного бюджету та забезпечує його виконання; звітує перед відповідною радою про його виконання;

2) подає в установленому порядку до органів виконавчої влади вищого рівня фінансові показники і пропозиції до проекту Державного бюджету України, пропозиції щодо обсягу коштів Державного бюджету України для їх розподілу між територіальними громадами, розмірів дотацій і субсидій, дані про зміни складу об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню, баланс фінансових ресурсів для врахування їх при визначенні розмірів субвенцій, а також для бюджетного вирівнювання виходячи із забезпеченості мінімальних соціальних потреб;

3) отримує від усіх суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності інформацію, передбачену актами законодавства для складання і виконання бюджету;

4) здійснює фінансування підприємств, установ та організацій освіти, культури, науки, охорони здоров'я, фізичної культури і спорту, соціального захисту населення, переданих у встановленому законом порядку в управління місцевій державній адміністрації вищими органами державної та виконавчої влади або органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад, а також заходів, пов'язаних із розвитком житлово-комунального господарства, благоустроєм та шляховим будівництвом, охороною довкілля та громадського порядку, інших заходів, передбачених законодавством;

5) у спільних інтересах територіальних громад об'єднує на договірній основі бюджетні кошти з коштами підприємств, установ, організацій та населення для будівництва, розширення, реконструкції, ремонту та утримання виробничих підприємств, транспорту, мереж тепло-, водо-, газо-, енергозабезпечення, шляхів, зв'язку, служб з обслуговування населення, закладів охорони здоров'я, торгівлі, освіти, культури, соціального забезпечення житлово-комунальних об'єктів, в тому числі їх придбання для задоволення потреб населення та фінансує здійснення цих заходів;

6) здійснює в установленому порядку регулювання інвестиційної діяльності;

7) регулює ціни та тарифи за виконання робіт та надання житлово-комунальних послуг підприємствами, а також визначає і встановлює норми їх споживання, здійснює контроль за їх дотриманням.

Стаття 19. Повноваження в галузі управління майном, приватизації, сприяння розвитку підприємництва та здійснення державної регуляторної політики.

Місцева державна адміністрація:

1) здійснює на відповідній території управління об'єктами, що перебувають у державній власності та передані до сфери її управління, сприяє створенню на цих об'єктах систем управління якістю, систем екологічного управління, інших систем управління відповідно до національних або міжнародних стандартів, приймає рішення про створення, реорганізацію та ліквідацію підприємств, установ і організацій, що належать до сфери її управління, а також здійснює делеговані відповідною радою функції управління майном, що перебуває у спільній власності територіальних громад;

2) здійснює управління майном інших суб'єктів права власності в разі передачі його в установленому порядку;

3) вносить пропозиції власникам майна підприємств, установ і організацій, що має важливе значення для забезпечення державних потреб, щодо його відчуження у власність держави;

4) вносить пропозиції до проектів програм приватизації державного майна, організовує їх виконання;

5) забезпечує реалізацію державної політики сприяння розвитку малого бізнесу, подає допомогу підприємцям, які займаються розробкою та впровадженням інноваційних проектів, виробництвом товарів народного споживання, будівельних матеріалів, наданням побутових, комунальних та інших послуг населенню, підготовкою кадрів.

6) бере участь у здійсненні державної регуляторної політики в межах та у спосіб, встановлені Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності».

Стаття 20. Повноваження в галузі містобудування, житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування, транспорту і зв'язку.

Місцева державна адміністрація:

1) організовує розробку та проведення експертизи містобудівної документації населених пунктів відповідно до державних норм і стандартів;

2) забезпечує організацію обслуговування населення підприємствами, установами та організаціями житлово-комунального господарства, зв'язку, телебачення, радіомовлення, торгівлі та громадського харчування, побутового і транспортного обслуговування незалежно від форм власності;

3) організовує роботу з атестації об'єктів, сертифікації продукції, робіт і послуг підприємств і організацій житлово-комунального господарства, побутового, торговельного обслуговування населення;

4) організовує охорону, реставрацію та використання пам'яток архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та історико-культурних ландшафтів.

Стаття 21. Повноваження в галузі використання та охорони земель, природних ресурсів і охорони довкілля.

Місцева державна адміністрація:

1) розробляє та забезпечує виконання затверджених у встановленому законом порядку програм раціонального використання

земель, лісів, підвищення родючості ґрунтів, що перебувають у державній власності;

2) розпоряджається землями державної власності відповідно до закону;

3) розробляє, подає на затвердження відповідної ради та забезпечує виконання регіональних екологічних програм; звітує перед відповідною радою про їх виконання; вносить до відповідних органів пропозиції щодо державних екологічних програм;

4) вживає заходів до відшкодування шкоди, заподіяної порушенням законодавства про охорону довкілля підприємствами, установами, організаціями і громадянами;

5) вносить пропозиції відповідним органам місцевого самоврядування щодо організації територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;

6) інформує населення про екологічно небезпечні аварії та ситуації, стан довкілля, а також про заходи, що вживаються до його поліпшення;

7) організовує роботу по ліквідації наслідків екологічних аварій, залучає до цих робіт підприємства, установи, організації незалежно від форм власності та громадян;

8) вносить пропозиції в установленому законом порядку про зупинення діяльності підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності у разі порушення ними законодавства про охорону довкілля та санітарних правил;

9) розробляє і забезпечує дотримання правил користування водозабірними спорудами, призначеними для задоволення питних, побутових та інших потреб населення, зони санітарної охорони джерел водопостачання; обмежує або забороняє використання підприємствами питної води у промислових цілях.

Стаття 22. Повноваження в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, материнства і дитинства, сім'ї та молоді.

Місцева державна адміністрація:

1) реалізовує державну політику в галузі науки, освіти, охорони здоров'я, культури,

2) сприяє розвитку науки і техніки, реалізації регіональних науково-технічних програм, впровадженню нових екологічно безпечних технологій, підвищенню технічного рівня виробництва та якості продукції, вирішенню науково-технічних проблем, що мають першочергове значення для підвищення її ефективності та конкурентоспроможності; забезпечує охорону прав винахідників

і раціоналізаторів, створення територіальних інноваційних центрів і технопарків;

3) виконує програми щодо обов'язковості повної загальної середньої освіти, здійснює загальне керівництво закладами науки, освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту, що належать до сфери її управління, їх матеріально-фінансове забезпечення;

4) вживає заходів до збереження мережі закладів освіти, культури, охорони здоров'я, фізкультури і спорту та розробляє прогнози її розвитку, враховує їх при розробці проектів програм соціально-економічного розвитку;

5) вживає заходів щодо запобігання інфекційним захворюванням, епідеміям, епізоотіям та їх ліквідації;

б) організовує роботу медичних закладів по поданню допомоги населенню, надає у межах повноважень встановлені пільги і допомогу, пов'язані з охороною материнства і дитинства, поліпшенням умов життя багатодітних сімей;

7) забезпечує виконання законодавства щодо всебічного розвитку та функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, створення умов для розвитку та використання мов інших національностей;

8) бере участь у вирішенні питань про визнання місцевості як курорту, встановлення зон санітарної охорони курортів і визначення їх режиму;

9) сприяє роботі творчих спілок, національно-культурних товариств, фондів, асоціацій, жіночих, молодіжних, дитячих та інших громадських організацій.

Стаття 23. Повноваження в галузі соціального забезпечення та соціального захисту населення.

Місцева державна адміністрація:

1) реалізує державну політику в галузі соціального забезпечення та соціального захисту соціально незахищених громадян — пенсіонерів, інвалідів, одиноких непрацездатних, дітей-сиріт, одиноких матерів, багатодітних сімей, інших громадян, які внаслідок недостатньої матеріальної забезпеченості потребують допомоги та соціальної підтримки з боку держави.

Сприяє розвитку їх соціального забезпечення, правильному і своєчасному призначенню і виплаті державних пенсій та допомоги, поданню адресної соціальної допомоги та підтримки, призначенню та виплаті цільової грошової допомоги, інших компенсаційних заходів соціального захисту;

2) створює мережу, забезпечує зміцнення і розвиток матеріально-технічної бази закладів соціального захисту населення, підвищення рівня і якості обслуговування в них;

3) розробляє і забезпечує виконання комплексних програм поліпшення обслуговування соціально незахищених громадян та всебічний розвиток їх обслуговування;

4) забезпечує працевлаштування інвалідів, сприяє здобуттю ними освіти, набуттю необхідної кваліфікації, матеріально-побутовому обслуговуванню, санаторно-курортному лікуванню інвалідів, ветеранів війни та праці, осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; сприяє поданню протезно-ортопедичної допомоги населенню і забезпеченню інвалідів засобами пересування і реабілітації; встановлює піклування над повнолітніми дієздатними особами, які за станом здоров'я потребують догляду;

5) забезпечує в установленому порядку надання населенню субсидій на житлово-комунальні послуги;

6) сприяє громадським, релігійним організаціям, благодійним фондам, окремим громадянам у поданні допомоги соціально незахищеним громадянам;

7) здійснює згідно із законодавством заходи соціального патронажу щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк;

8) вирішує питання про утворення, реорганізацію та ліквідацію спеціальних будинків-інтернатів для осіб похилого віку, осіб, які потребують медичної допомоги у зв'язку із захворюванням на туберкульоз, та інвалідів першої і другої груп, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

Стаття 24. Повноваження в галузі зайнятості населення, праці та заробітної плати.

Місцева державна адміністрація:

1) забезпечує реалізацію державних гарантій у сфері праці, в тому числі і на право своєчасного одержання винагороди за працю;

2) розробляє та організовує виконання перспективних та поточних територіальних програм зайнятості та заходи щодо соціальної захищеності різних груп населення від безробіття;

3) забезпечує проведення згідно з законом оплачуваних громадських робіт для осіб, зареєстрованих як безробітні;

4) забезпечує соціальний захист працюючих, зайнятих на роботах з шкідливими умовами праці на підприємствах, в установах

та організаціях усіх форм власності, якісне проведення атестації робочих місць;

5) бере участь у веденні колективних переговорів та укладанні територіальних тарифних угод, вирішенні колективних трудових спорів (конфліктів).

Стаття 25. Повноваження в галузі забезпечення законності, правопорядку, прав і свобод громадян.

Місцева державна адміністрація:

1) забезпечує виконання Конституції та законів України, рішень Конституційного Суду України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади;

2) забезпечує здійснення заходів щодо охорони громадської безпеки, громадського порядку, боротьби зі злочинністю;

3) забезпечує розгляд звернень громадян та їх об'єднань, контролює стан цієї роботи в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в організаціях і установах, розташованих на відповідній території;

4) здійснює заходи щодо організації правового інформування і виховання населення;

5) розглядає питання і вносить пропозиції про нагородження державними нагородами України;

6) забезпечує виконання актів законодавства з питань громадянства, пов'язаних з перебуванням іноземців та осіб без громадянства, сприяє органам внутрішніх справ у додержанні правил паспортної системи;

7) проводить роботу, пов'язану з розробленням та здійсненням заходів щодо розміщення, працевлаштування, соціально-побутового і медичного обслуговування біженців, а також депортованих осіб, які добровільно повертаються в регіони їх колишнього проживання;

8) забезпечує виконання законодавства щодо національних меншин і міграції, про свободу думки і слова, свободу світогляду і віросповідання;

9) оголошує у разі стихійного лиха, аварій, катастроф, епідемій, епізоотій, пожеж, інших надзвичайних подій зони надзвичайної ситуації; здійснює передбачені законодавством заходи, пов'язані з підтриманням у них громадського порядку, врятуванням життя людей, захистом їх здоров'я і прав, збереженням матеріальних цінностей;

10) сприяють діяльності аварійно-рятувальних служб за місцем їх дислокації, під час прямування до зон надзвичайних си-

туацій та під час ліквідації надзвичайних ситуацій, зокрема у поданні їм необхідних транспортних та інших матеріальних засобів і послуг;

11) погоджує проект плану проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участі особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки; взаємодіє з органами військового управління під час планування та проведення таких заходів з метою запобігання і недопущення надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків;

12) забезпечує своєчасне інформування населення про загрозу виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій під час проведення потенційно небезпечних заходів в умовах присутності цивільного населення за участі особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки;

13) бере участь у вирішенні питань проведення виборів і референдумів та адміністративно-територіального устрою у межах, визначених законодавством;

14) розглядає справи про адміністративні правопорушення, віднесені до її відання, утворює адміністративні та спостережні комісії, координує їх діяльність;

15) здійснює управління архівною справою та діловодством;

17) забезпечує здійснення заходів щодо соціальної адаптації осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк;

18) забезпечує здійснення заходів щодо осіб, які відбували покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк і потребують медичної допомоги у зв'язку із захворюванням на туберкульоз;

19) забезпечує здійснення заходів щодо ведення Державного реєстру виборців відповідно до закону.

Стаття 26. Повноваження в галузі міжнародних та зовнішньоекономічних відносин.

Місцева державна адміністрація:

1) забезпечує виконання зобов'язань за міжнародними договорами України на відповідній території;

2) сприяє розвитку міжнародного співробітництва в галузі економіки, захисту прав людини, боротьби з тероризмом, екологічної безпеки, охорони здоров'я, науки, освіти, культури, туризму, фізкультури і спорту;

3) укладає договори з іноземними партнерами про співробітництво в межах компетенції, визначеної законодавством;

4) сприяє зовнішньоекономічним зв'язкам підприємств, установ та організацій, розташованих на її території, незалежно від форм власності;

5) сприяє розвитку експортної бази і збільшенню виробництва продукції на експорт;

6) організовує прикордонну і прибережну торгівлю;

7) сприяє діяльності митних органів та прикордонних служб, створенню умов для їх належного функціонування;

8) вносить у встановленому порядку до відповідних органів пропозиції щодо залучення іноземних інвестицій для розвитку економічного потенціалу відповідної території.

Стаття 27. Повноваження в галузі оборонної роботи.

Місцева державна адміністрація:

1) забезпечує виконання законодавства про військовий обов'язок посадовими особами і громадянами, підприємствами, установами і організаціями;

2) здійснює заходи, пов'язані з мобілізаційною підготовкою, цивільною обороною на відповідній території;

3) забезпечує виконання законодавства про пільги, встановлені для ветеранів війни та прирівняних до них осіб, військовослужбовців, звільнених з військової служби, а також про пільги і допомогу сім'ям військовослужбовців строкової служби;

4) сприяє підготовці молоді до військової служби, проведенню призову громадян на строкову військову та альтернативну (невійськову) службу;

5) вживає заходів щодо створення належних умов для функціонування пунктів пропуску через державний кордон України.

Стаття 28. Права місцевих державних адміністрацій.

Для реалізації наданих повноважень місцеві державні адміністрації мають право:

1) проводити перевірки стану додержання Конституції України та законів України, інших актів законодавства органами місцевого самоврядування та їх посадовими особами, керівниками підприємств, установ, організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і підпорядкування по напрямках, визначених статтею 16 цього Закону;

2) залучати вчених, спеціалістів, представників громадськості до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що входять до компетенції місцевих державних адміністрацій, а та-

кож залучати громадян, суб'єктів господарювання, їх об'єднання, наукові установи та консультативно-дорадчі органи, що створені при органах державної влади та органах місцевого самоврядування і представляють інтереси громадян та суб'єктів господарювання, до підготовки аналізів регуляторного впливу та виконання заходів з відстеження результативності регуляторних актів;

3) одержувати відповідну статистичну інформацію та інші дані від державних органів і органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, політичних партій, громадських і релігійних організацій, підприємств, установ та організацій, їх філіалів і відділень незалежно від форм власності;

4) давати згідно з чинним законодавством обов'язкові для виконання розпорядження керівникам підприємств, установ, організацій, їх філіалів та відділень незалежно від форм власності і громадянам з контрольованих питань, порушувати питання про їх відповідальність у встановленому законом порядку;

5) здійснювати інші функції і повноваження згідно з чинним законодавством.

Стаття 30. Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України та Кабінетом Міністрів України.

Місцеві державні адміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Президентом України.

Місцеві державні адміністрації та їх голови при здійсненні своїх повноважень відповідальні перед Кабінетом Міністрів України та підзвітні і підконтрольні йому.

Голови обласних державних адміністрацій інформують Президента України і Кабінет Міністрів України та щорічно звітують перед ними про виконання місцевою державною адміністрацією покладених на неї повноважень, а також суспільно-політичне, соціально-економічне, екологічне та інше становище на відповідній території, вносять пропозиції з питань удосконалення чинного законодавства України і практики його реалізації, системи державного управління.

Стаття 31. Відносини місцевих державних адміністрацій з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Місцеві державні адміністрації при здійсненні своїх повноважень у сфері управління взаємодіють з відповідними міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади.

Управління, відділи та інші структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій підзвітні та підконтрольні відповідним міністерствам, іншим центральним органам виконавчої влади.

Голови місцевих державних адміністрацій координують діяльність територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади та сприяють їм у виконанні покладених на ці органи завдань.

З питань здійснення повноважень місцевих державних адміністрацій керівники територіальних органів міністерств та інших центральних органів виконавчої влади підзвітні і підконтрольні головам відповідних місцевих державних адміністрацій.

У разі визнання міністерством, іншим центральним органом виконавчої влади незадовільною роботи відповідного управління, відділу, іншого структурного підрозділу місцевої державної адміністрації або їх керівників міністр чи керівник іншого центрального органу виконавчої влади звертається з відповідним вмотивованим поданням до голови місцевої державної адміністрації. Голова місцевої державної адміністрації зобов'язаний розглянути це подання і не пізніше ніж у місячний термін прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь.

Голова місцевої державної адміністрації має право порушувати перед міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади вмотивовані питання про відповідність займаній посаді керівників їх територіальних органів, на підставі чого міністерство, інший центральний орган виконавчої влади повинен у місячний термін прийняти рішення та дати обґрунтовану відповідь.

Стаття 32. Відносини місцевих державних адміністрацій з іншими органами державної влади

При здійсненні повноважень місцеві державні адміністрації взаємодіють з іншими органами державної влади у межах Конституції та законів України.

Стаття 33. Відносини обласної та районних місцевих державних адміністрацій

Обласні державні адміністрації в межах своїх повноважень спрямовують діяльність районних державних адміністрацій та здійснюють контроль за їх діяльністю.

Голови районних державних адміністрацій регулярно інформують про свою діяльність голів обласних державних адміністрацій, щорічно та на вимогу звітують перед ними.

Голови обласних державних адміністрацій мають право скасовувати розпорядження голів районних державних адміністрацій, що суперечать Конституції України та законам України, рішенням Конституційного Суду України, актам Президента України, Кабінету Міністрів України, голів обласних державних адміністрацій, а також міністерств, інших центральних органів виконавчої влади.

Керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів обласної державної адміністрації мають право скасовувати накази керівників відповідних управлінь, відділів та інших структурних підрозділів районної державної адміністрації, що суперечать законодавству України та актам органів виконавчої влади вищого рівня.

За наявності підстав, передбачених законодавством, голови обласних державних адміністрацій можуть порушувати питання перед Президентом України і Кабінетом Міністрів України про притягнення до дисциплінарної відповідальності голів районних державних адміністрацій.

За результатами роботи районної державної адміністрації голова обласної державної адміністрації може застосовувати встановлені законодавством заходи заохочення до посадових осіб районної державної адміністрації.

Стаття 34. Відносини місцевих державних адміністрацій з обласними та районними радами

Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження, делеговані їм відповідними обласними, районними радами.

Делегування радами повноважень місцевим державним адміністраціям супроводжується передачею фінансових, матеріально-технічних та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення.

Місцеві державні адміністрації підзвітні та підконтрольні відповідним радам у частині делегованих повноважень.

Голови місцевих державних адміністрацій мають право вносити на розгляд відповідних рад питання, пов'язані з виконанням делегованих повноважень, та інші пропозиції.

Голови обласних державних адміністрацій мають право дорадчого голосу на засіданнях обласних рад. Голови районних державних адміністрацій мають право дорадчого голосу на засіданнях районних рад.

Голови місцевих державних адміністрацій щорічно звітують перед відповідними радами з питань виконання бюджету, програм соціально-економічного та культурного розвитку територій і делегованих повноважень.

Обласна та районна ради можуть висловити недовіру голові відповідної місцевої державної адміністрації, на підставі чого, з

урахуванням пропозицій органу виконавчої влади вищого рівня, Президент України приймає рішення і дає відповідній раді обґрунтовану відповідь.

Якщо недовіру голові обласної чи районної державної адміністрації висловили дві третини від складу відповідної ради, Президент України приймає відставку голови відповідної місцевої державної адміністрації.

Стаття 35. Відносини місцевих державних адміністрацій з органами місцевого самоврядування територіальних громад і їх посадовими особами

Місцеві державні адміністрації на відповідній території взаємодіють з сільськими, селищними і міськими радами, їх виконавчими органами та сільськими, селищними і міськими головами, сприяють у здійсненні ними власних повноважень місцевого самоврядування, зокрема у вирішенні питань економічного, соціального та культурного розвитку відповідних територій, зміцнення матеріальної та фінансової бази місцевого самоврядування, контролюють виконання наданих їм законом повноважень органів виконавчої влади, розглядають та враховують у своїй діяльності пропозиції депутатів, органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб.

У разі розгляду місцевою державною адміністрацією питань, які зачіпають інтереси місцевого самоврядування, про це повідомляється заздалегідь відповідним органам місцевого самоврядування. Представники цих органів та посадові особи територіальних громад мають право брати участь у розгляді таких питань місцевою державною адміністрацією, висловлювати зауваження і пропозиції.

Голови місцевих державних адміністрацій, їх заступники, керівники управлінь, відділів та інших структурних підрозділів місцевої державної адміністрації або їх представники мають право бути присутніми на засіданнях органів місцевого самоврядування та бути вислуханими з питань, що стосуються їх компетенції.

Місцеві державні адміністрації не мають права втручатися у здійснення органами місцевого самоврядування власних повноважень.

Для здійснення спільних програм місцеві державні адміністрації та органи місцевого самоврядування можуть укладати договори, створювати спільні органи та організації.

Стаття 36. Відносини місцевих державних адміністрацій з підприємствами, установами та організаціями

Місцеві державні адміністрації здійснюють функцію управління майном підприємств, установ та організацій, що належать

до сфери їх управління. Голови місцевих державних адміністрацій укладають та розривають контракти з їх керівниками.

Керівники підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, призначаються та звільняються з посад за погодженням з головою відповідної місцевої державної адміністрації, крім керівників установ, підприємств і організацій Збройних Сил та інших військових формувань України, а також керівників навчальних закладів, що призначаються на посаду за умовами конкурсу.

Місцеві державні адміністрації не втручаються у господарську діяльність підприємств, установ і організацій, крім випадків, визначених законом.

Місцеві державні адміністрації мають право звернутися до власника підприємства, установи, організації чи уповноваженої ним особи з вмотивованим поданням про притягнення до відповідальності їх керівників у разі порушення ними законів. Про результати розгляду власник чи уповноважена ним особа зобов'язані повідомити місцеву державну адміністрацію у місячний термін.

Керівники підприємств, установ та організацій мають право звернутися до органів виконавчої влади вищого рівня або до суду про скасування розпорядження голови місцевої державної адміністрації, що суперечить законодавству в питаннях, що стосуються їх діяльності.

Керівники підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності зобов'язані в десятиденний термін надавати на вимогу голови місцевої державної адміністрації необхідну інформацію у межах, визначених законом.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про столицю України — місто-герой Київ** **від 15.01.1999 № 401-XIV**

Стаття 1. Місто Київ — столиця України.

1. Місто Київ відповідно до Конституції України є столицею України.

2. Місто Київ як столиця України є:

- 1) політичним та адміністративним центром держави;
- 2) місцем розташування резиденції глави держави — Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Конституційного Суду України, Верховного Суду України, центральних органів державної влади;

3) духовним, культурним, історичним, науково-освітнім центром України;

4) місцем розташування дипломатичних представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні.

3. Місто Київ є місцем розташування Київської обласної ради та Київської обласної державної адміністрації та їх органів.

4. Місто Київ є місцем розташування відповідних органів виконавчої влади і місцевого самоврядування.

5. Столичний статус міста покладає на органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади додаткові обов'язки та гарантує цим органам надання з боку держави додаткових прав.

Стаття 2. Адміністративно-територіальний устрій міста Києва.

1. Систему адміністративно-територіального устрою міста Києва складають райони в місті.

2. Межі міста Києва встановлюються Верховною Радою України за поданням Київської міської ради, погодженим з відповідними радами, з урахуванням історичних, соціально-економічних та інших особливостей території відповідно до чинного законодавства.

Стаття 4. Столичні функції міста Києва.

1. Органи місцевого самоврядування і виконавчої влади у місті Києві забезпечують в межах своїх повноважень, визначених законами України, здійснення містом таких функцій:

1) створення належних умов для діяльності у місті Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів державної влади, офіційних представництв іноземних держав і міжнародних організацій, установ і закладів науки, освіти, охорони здоров'я, культури і спорту, місцем розташування яких відповідно до законодавства визначено місто Київ;

2) вирішення питань щодо розміщення центральних органів, які утворюються Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України, а також дипломатичних представництв, консульств іноземних держав та представництв міжнародних організацій в Україні;

3) надання на договірних засадах комунальних, інженерних, соціально-культурних, транспортних, інформаційних та інших послуг державним органам, дипломатичним представництвам іноземних держав, представництвам міжнародних організацій, розміщеним у місті Києві;

4) взаємодія з Президентом України, Верховною Радою України та Кабінетом Міністрів України при розробленні та здійсненні ними заходів, програм та проєктів, що зачіпають інтереси столиці;

5) здійснення заходів щодо збереження та відновлення пам'яток історії, культури, релігії, архітектури та містобудування, заповідних та природних зон і ландшафтів, що мають національне значення;

6) виконання інших функцій міста Києва, передбачених у законодавстві України, специфічних для функціонування Києва як столиці держави, в межах законодавства України.

2. Здійснення столичних функцій забезпечується органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у місті Києві та гарантується державою.

Стаття 5. Статут територіальної громади міста Києва.

З метою врахування особливостей функціонування міста Києва як столиці України, на підставі цього Закону, Київська міська рада затверджує Статут територіальної громади міста Києва, який підлягає реєстрації у Міністерстві юстиції України.

Стаття 7. Система місцевого самоврядування у місті Києві.

Система місцевого самоврядування у місті Києві включає:

- територіальну громаду міста;
- міського голову;
- міську раду;
- виконавчий орган міської ради;
- районні ради (у разі їх утворення);
- виконавчі органи районних у місті рад;
- органи самоорганізації населення.

2. Районні ради можуть утворюватися за рішенням територіальної громади міста Києва, прийнятого шляхом проведення місцевого референдуму, або за рішенням Київської міської ради.

Рішення територіальної громади міста Києва або Київської міської ради щодо утворення (неутворення) районних рад повинні бути прийняті до дня чергових виборів.

Стаття 10. Виконавчі органи місцевого самоврядування у місті Києві.

Київська міська та районні в місті ради (у разі їх утворення) мають власні виконавчі органи, які утворюються відповідно Київською міською радою, районними в місті радами (у разі їх утворення), підзвітні та підконтрольні відповідним радам.

Стаття 10-1. Київська міська державна адміністрація.

1. Виконавчим органом Київської міської ради є Київська міська державна адміністрація, яка паралельно виконує функції державної виконавчої влади, що є особливістю здійснення виконавчої влади в місті Києві.

2. Голова Київської міської державної адміністрації призначається Президентом України в порядку, передбаченому Конституцією (254к/96-ВР) та законами України.

Стаття 11. Здійснення управління районами в місті Києві.

1. Питання організації управління районами в місті Києві належать до компетенції Київської міської ради і вирішуються відповідно до Конституції (254к/96-ВР), цього та інших законів України, рішень міської ради про управління районами міста.

2. У районах міста Києва діють районні в місті Києві державні адміністрації, які підпорядковуються Київській міській державній адміністрації, а в разі утворення районних у місті Києві рад також є підзвітними і підконтрольними відповідним радам як виконавчі органи таких рад.

3. У разі утворення районної в місті Києві ради на посаду голови районної в місті Києві державної адміністрації Президентом України призначається особа, яка обрана головою районної у місті Києві ради.

У разі неутворення районної у місті Києві ради голова районної у місті Києві державної адміністрації призначається на посаду та звільняється з посади Президентом України відповідно до Конституції України (254к/96-ВР).

Стаття 18. Основні принципи формування матеріальної і фінансової бази місцевого самоврядування.

1. Матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування у місті Києві є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності громади міста або знаходяться в її управлінні.

2. Порядок формування та використання матеріальної і фінансової бази місцевого самоврядування, повноваження відповідних органів у цій сфері в місті Києві визначаються Конституцією України, цим Законом та іншими законами України.

Стаття 19. Особливості бюджету міста Києва.

1. Держава фінансує у повному обсязі здійснення органами місцевого самоврядування міста Києва столичних функцій. Кош-

ти, необхідні для здійснення цих функцій, щороку передбачаються в Законі про Державний бюджет України.

2. Рішення органів державної влади, які тягнуть за собою додаткові видатки органів місцевого самоврядування міста Києва, обов'язково супроводжуються передачею їм необхідних для цього матеріальних та фінансових ресурсів. Зазначені рішення виконуються органами місцевого самоврядування міста Києва в межах переданих матеріальних та фінансових ресурсів.

3. Доходи міського бюджету та бюджетів районів формуються за рахунок власних та закріплених доходів, 100-відсоткового відрахування податку на прибуток, податку на доходи фізичних осіб, плати за землю, а також субвенцій та субсидій з Державного бюджету України на виконання столичних функцій, але не менш як 50 відсотків від суми податків, зборів і обов'язкових платежів, які справляються на території міста Києва.

4. При затвердженні Державного бюджету України на відповідний рік передача коштів з бюджету міста Києва до Державного бюджету України у вигляді перевищення доходів над видатками та інших внесків не допускається.

5. За рішенням Київської міської ради до бюджетів районів міста можуть передаватися кошти для фінансування заходів, пов'язаних зі здійсненням містом столичних функцій.

6. Місцеві державні адміністрації здійснюють повноваження виконавчих органів місцевого самоврядування за рахунок бюджету міста та районів.

7. Нормативи відрахувань від загальнодержавних податків і зборів, розмір субвенцій, субсидій, дотацій, а також інші бюджетні показники взаємовідносин Державного бюджету України і бюджету міста Києва є стабільними і уточнюються лише при зміні податкового законодавства України або за поданням Київської міської ради.

8. Бюджетні показники взаємовідносин районного у місті Києві бюджету та бюджету міста Києва затверджуються Київською міською радою після затвердження показників бюджету міста Києва у Державному бюджеті України і уточнюються при зміні податкового законодавства України або за поданням районної у місті Києві ради.

9. До бюджету міста Києва зараховується 50 відсотків:

1) коштів, що отримуються у вигляді відрахувань до Фонду ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, які збираються на території міста Києва;

2) відрахувань на шляхові роботи на території міста Києва з метою їх цільового використання на утримання, будівництво та

реконструкцію міських доріг та вулиць, що суміщаються з дорогами державного значення, та споруд на них;

3) відрахувань підприємств та організацій, розташованих на території міста Києва, до Державного інноваційного фонду.

10. В бюджеті міста Києва окремо передбачаються кошти на фінансування витрат бюджетних установ та організацій за послуги, які надаються підприємствами життєзабезпечення міста.

Стаття 21. Державні гарантії виконання містом Києвом столичних функцій.

1. Держава забезпечує здійснення містом Києвом столичних функцій шляхом:

1) виділення окремим рядком у Державному бюджеті України фінансування витрат на здійснення містом Києвом столичних функцій. Нецільове використання коштів, виділених на виконання містом столичних функцій, не допускається і контролюється Київською міською радою;

2) затвердження стабільних, не менш ніж на два роки, бюджетних показників взамовідносин Державного бюджету України і бюджету міста Києва;

3) надання субвенцій, виділення необхідних ресурсів для виконання програм, проєктів та на інші витрати, пов'язані зі здійсненням містом столичних функцій;

4) компенсації на підставі угод витрат, пов'язаних з використанням центральними органами державної влади, представництвами іноземних держав і міжнародних організацій та іншими органами, місцем розташування яких законодавством визначено столицю України, земельних ділянок, будівель, споруд, наданням комунальних послуг тощо;

5) передачі в комунальну власність територіальної громади міста Києва майна підприємств, установ, організацій та інших об'єктів державної власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних господарських товариствах, які розташовані у місті Києві;

6) надання державних гарантій на інвестиції, що залучаються на розвиток інфраструктури міста;

7) надання органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування урядових телекомунікацій та каналів зв'язку, необхідних для здійснення столичних функцій;

8) надання власного загальноміського ефірного телевізійного, а також загальноміського радіоканалу, каналу кабельного телебачення.

2. Територіальній громаді міста Києва в установленому законом порядку за поданням Київської міської ради компенсуються витрати, а також збитки, завдані їй під час проведення заходів загальнодержавного та міжнародного характеру, а так само шкода, заподіяна в разі виникнення надзвичайних ситуацій з вини суб'єктів, підпорядкованих органам державної влади.

Стаття 22. Додаткові права Київської міської ради, пов'язані зі здійсненням містом Києвом столичних функцій.

У зв'язку зі здійсненням містом Києвом функцій столиці України Київська міська рада та Київська міська державна адміністрація, кожна в межах своєї компетенції, встановленої законами України, мають право:

1) придбавати у власність жилі і нежилі приміщення, адміністративні, виробничі та інші об'єкти, що належать до інших форм власності, якщо вони необхідні для здійснення містом столичних функцій;

2) встановлювати порядок утримання та експлуатації об'єктів, розташованих у місті, та прилеглої до них території, правила благоустрою, торговельного, побутового, транспортного, житлово-комунального та іншого соціально-культурного обслуговування, визначати особливості землекористування та використання інших природних ресурсів;

3) встановлювати умови і розміри компенсаційних виплат відповідних органів, організацій і громадян, що не входять до складу територіальної громади міста, на покриття витрат, пов'язаних з використанням міської інфраструктури;

4) здійснювати управління об'єктами державної власності, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України, а також частками (акціями, паями) акціонерних товариств, розташованих у місті Києві, які передаються до сфери управління Київської міської державної адміністрації у встановленому порядку;

6) виступати гарантом вітчизняних та іноземних інвестицій і кредитів, що надаються підприємствам, майно яких перебуває в комунальній власності або передано до сфери управління Київської міської державної адміністрації;

7) здійснювати облік і контроль за використанням нежитлового фонду державними органами, підприємствами, установами та організаціями, які засновані на державній власності, розташованими у місті, брати участь у вирішенні питань оренди нежитлих приміщень, що належать державним підприємствам, установам

та організаціям, в порядку, визначеному Фондом державного майна України;

8) брати участь в укладанні міжнародних договорів, що стосуються міста;

10) затверджувати проекти будівництва об'єктів розрахунковою кошторисною вартістю понад 5 млн. гривень, реалізація яких на території міста Києва на замовлення міської адміністрації та районних виконавчих органів здійснюватиметься із залученням коштів державного та місцевих бюджетів;

11) припиняти право користування земельними ділянками та іншими природними ресурсами у випадках, передбачених чинним законодавством України;

12) приймати рішення про звільнення самовільно зайнятих земельних ділянок та знесення самовільно збудованих будівель та споруд без відшкодування витрат, здійснених за час незаконного користування;

13) встановлювати, за поданням відповідних центральних органів виконавчої влади, більш високі нормативи екологічної безпеки та плати за забруднення навколишнього природного середовища в місті, враховуючи підвищені вимоги до охорони довкілля столиці;

14) користуватися у встановленому порядку банками даних центральних органів, використовувати державні, в тому числі урядові, системи зв'язку і комунікації, якщо це необхідно для виконання столичних функцій;

15) визначати порядок організації та проведення недержавних масових громадських заходів політичного, релігійного, культурно-просвітницького, спортивного, видовищного та іншого характеру;

16) координувати діяльність підприємств усіх форм власності щодо енергопостачання споживачів з метою забезпечення надійного функціонування систем життєзабезпечення міста.

Стаття 25. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади міста Києва і Київської області.

1. Органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади міста Києва і Київської області будують свої взаємовідносини на договірних, компенсаційних та інших, визначених чинним законодавством, засадах.

2. Органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади міста Києва в межах своєї компетенції, встановленої законодавством України, забезпечують:

1) виділення земельних ділянок, будинків, споруд і нежилых приміщень київським обласним органам виконавчої влади і місцевого самоврядування Київської області, місцем знаходження яких в установленому порядку визначено місто Київ, а також підприємствам, установам і службам, що забезпечують їх функціонування;

2) участь органів виконавчої влади та місцевого самоврядування області в розробленні та реалізації спільних проектів, цільових програм розвитку, заходів з охорони довкілля, планів використання трудових ресурсів, будівництва автомобільних шляхів, систем зв'язку, об'єктів інженерно-комунального призначення тощо.

3. Органи місцевого самоврядування та органи виконавчої влади Київської області сприяють здійсненню містом Києвом функцій столиці України шляхом участі у:

1) розробленні і реалізації цільових програм розвитку міста Києва, дія яких поширюється на територію Київської області;

2) будівництві, реконструкції і утриманні на території Київської області об'єктів, необхідних для здійснення містом Києвом столичних функцій;

3) утриманні і розвитку систем зв'язку, державних автомобільних шляхів загального користування та інших транспортних систем на території Київської області, пов'язаних із здійсненням містом Києвом столичних функцій;

4) вирішенні питань щодо розширення меж міста Києва, якщо це необхідно для здійснення містом Києвом столичних функцій;

5) розвитку об'єктів соціально-культурного та комунального призначення на території Київської області, необхідних для потреб міста Києва і Київської області;

6) забезпеченні міста продовольством;

7) забезпеченні дотримання режиму приміської зони;

8) проведенні спільних природоохоронних заходів у місті Києві і Київській області;

9) вирішенні інших питань, передбачених законодавством.

4. Витрати бюджету Київської області, пов'язані із сприянням у здійсненні містом Києвом столичних функцій, компенсуються з Державного бюджету України.

5. Розрахунки з органами місцевої влади Київської області щодо витрат, пов'язаних з виконанням містом Києвом столичних

функцій, проводяться за рахунок коштів, виділених з Державного бюджету України місту Києву на виконання цих функцій.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про стимулювання розвитку регіонів** **від 08.09.2005 № 2850–IV**

Цей Закон визначає правові, економічні та організаційні засади реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій.

Стаття 1. Визначення основних термінів.

У цьому Законі терміни вживаються в такому значенні:

— регіон — територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя;

— стимулювання розвитку регіонів — комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних, соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому;

— депресивна територія — регіон чи його частина (район, місто обласного значення або кілька районів, міст обласного значення), рівень розвитку якого (якої) за показниками, визначеними цим Законом, є найнижчим серед територій відповідного типу.

Стаття 2. Мета і засади стимулювання розвитку регіонів.

Стимулювання розвитку регіонів здійснюється з метою:

— забезпечення їх сталого розвитку в інтересах усієї України, підвищення рівня життя населення, подолання бідності та безробіття, формування середнього класу;

— ефективного використання економічного, наукового, трудового потенціалу, природних та інших ресурсів, а також особливостей регіонів для досягнення на цій основі підвищення рівня життя людей, оптимальної спеціалізації регіонів у виробництві товарів та послуг;

— створення рівних умов для динамічного, збалансованого соціально-економічного розвитку регіонів України;

— забезпечення додержання визначених державою соціальних гарантій для кожного громадянина незалежно від місця його проживання;

— подолання депресивного стану окремих територій, своєчасного і комплексного розв'язання проблем охорони довкілля.

Стимулювання розвитку регіонів здійснюється на засадах:

— збалансування загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів розвитку, визначення державою з урахуванням пропозицій органів місцевого самоврядування науково обґрунтованих пріоритетних напрямів регіонального розвитку;

— програмно-цільового підходу до розв'язання проблем соціально-економічного розвитку, створення сприятливого інвестиційного середовища в регіонах;

— максимального наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до споживачів цих послуг;

— концентрації на конкурсній основі коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також інших ресурсів з метою досягнення найбільш ефективного їх використання для цілей регіонального розвитку;

— співробітництва та взаємної відповідальності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, наукових і громадських організацій та інших суб'єктів у виконанні завдань регіонального розвитку.

Стаття 3. Організація забезпечення державного стимулювання розвитку регіонів.

Державне стимулювання розвитку регіонів здійснюється відповідно до основ державної регіональної політики, державних програм економічного і соціального розвитку України, законів про Державний бюджет України, загальнодержавних програм, інших законів та актів законодавства України, а також програм економічного і соціального розвитку Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, місцевих бюджетів.

З метою забезпечення реалізації державної політики щодо стимулювання розвитку регіонів затверджуються:

Кабінетом Міністрів України — державна стратегія регіонального розвитку;

Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською та Севастопольською міськими радами за поданням відповідно Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій з урахуванням норм, закладених у державній стратегії регіонального розвитку, спільних інтересів територіальних громад регіонів — регіональні стратегії розвитку.

Реалізацію державної політики щодо стимулювання розвитку регіонів забезпечують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні, а також місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень.

Узгодження діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів, виконання регіональних стратегій розвитку здійснюється на основі угод щодо регіонального розвитку, які укладаються між Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, Київською, Севастопольською міськими радами і виконуються відповідно до цього Закону та інших актів законодавства.

Стаття 6. Депресивна територія.

Депресивні території поділяються на такі групи:

- регіони;
- промислові райони — райони, у яких частка зайнятих у промисловості перевищує частку зайнятих у сільському господарстві;
- сільські райони — райони, у яких частка зайнятих у сільському господарстві перевищує частку зайнятих у промисловості;
- міста обласного значення.

Території надається статус депресивної з метою створення правових, економічних та організаційних засад для вжиття органами державної влади та органами місцевого самоврядування особливих заходів для стимулювання розвитку таких територій.

Стаття 7. Заходи державного стимулювання розвитку депресивних територій.

З метою стимулювання розвитку депресивних територій у їх межах можуть здійснюватись такі заходи:

- цільове спрямування державних капітальних вкладень у розвиток виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури;
- надання державної підтримки, у тому числі фінансової, малим підприємствам, сприяння формуванню об'єктів інфраструктури розвитку підприємництва, таких як бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні та консалтингові центри, венчурні фонди тощо;
- спрямування міжнародної технічної допомоги на розв'язання актуальних соціально-економічних та екологічних проблем, а також здійснення інших найважливіших заходів;

— сприяння зайнятості населення, забезпечення цільового фінансування програм перекваліфікації та професійного розвитку трудових ресурсів, стимулювання трудової міграції, удосконалення соціальної сфери, зокрема житлового будівництва, охорони здоров'я та охорони довкілля;

— надання іншої державної підтримки розвитку таких територій.

Стаття 8. Основні принципи державного стимулювання розвитку депресивних територій.

До основних принципів державного стимулювання розвитку депресивних територій належать:

— об'єктивність і відкритість при визначенні територій для державного стимулювання їх розвитку;

— одночасна концентрація зусиль і коштів на відносно невеликій кількості територій з метою досягнення максимального соціально-економічного розвитку;

— неприпустимість використання цільової державної підтримки для фінансування поточних потреб територій;

— максимальне використання можливостей самих територій у розробці і реалізації системи заходів з подолання депресивності.

Стаття 9. Показники розвитку, за якими території визнаються депресивними.

Депресивними визнаються:

— регіони, у яких протягом останніх п'яти років найнижчі середні показники валової доданої вартості на одну особу;

— промислові райони, у яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, зайнятості у промисловості, найнижчий обсяг промислового виробництва на одну особу та найнижчий рівень середньої заробітної плати;

— сільські райони, у яких протягом останніх трьох років є найнижчими щільність сільського населення, природний приріст населення, найвищою — частка зайнятих у сільському господарстві, найнижчий обсяг виробництва сільськогосподарської продукції на одну особу та найнижчий рівень середньої заробітної плати;

— міста обласного значення, у яких протягом останніх трьох років є найвищими середні показники рівня безробіття, зокрема довготривалого безробіття, та найнижчим рівень середньої заробітної плати.

Депресивними визнаються промислові та сільські райони, а також міста обласного значення, відповідні показники розвитку

яких відповідають одночасно всім критеріям, визначеним частиною першою цієї статті.

Стаття 10. Порядок визнання територій депресивним.

Пропозиції щодо визнання території депресивною розробляються за результатами щорічного моніторингу розвитку регіонів, районів та міст обласного значення відповідно до показників, визначених цим Законом.

Моніторинг показників розвитку регіонів, районів та міст обласного значення здійснюють центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації на підставі даних державної статистичної звітності та інших даних центральних органів виконавчої влади в порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

За результатами моніторингу Кабінет Міністрів України визначає:

— території, яким надається статус депресивних, встановлює їх межі;

— строк, на який території надається статус депресивної;

— заходи державного стимулювання розвитку території з метою подолання депресивного стану та форми й умови їх застосування;

— співвідношення державних, регіональних та інших фінансових ресурсів, що спрямовуються на виконання програми подолання стану депресивності території;

— строк внесення проекту програми подолання стану депресивності території.

Кабінет Міністрів України відповідно до закону може визначати й інші заходи щодо стимулювання розвитку депресивної території.

Строк, на який території надається статус депресивної, не може перевищувати семи років.

Статус депресивної території вважається скасованим після закінчення строку, на який цей статус було надано, якщо цей строк не буде продовжено у порядку, встановленому цим Законом.

У разі якщо, незважаючи на виконання програми подолання стану депресивності, територія за показниками розвитку, визначеними цим Законом, залишається депресивною, Кабінет Міністрів України за погодженням із відповідною місцевою

радою території, визнаної депресивною, може продовжити строк надання території статусу депресивної, але не більше ніж на п'ять років.

Стаття 11. Програма подолання стану депресивності території.

Програма подолання стану депресивності території — взаємопов'язаний за змістом, термінами виконання, можливостями і виконавцями комплекс заходів (робіт) правового, організаційного, економічного, фінансового, соціального спрямування, орієнтованих на подолання депресивності конкретної території, у забезпеченні яких задіяні фінансові та інші ресурси держави і регіону.

Для подолання депресивності території центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики за участі інших центральних органів виконавчої влади, відповідних місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування розробляється відповідна програма.

Програма подолання депресивності території передбачає, зокрема:

— коротку характеристику депресивної території, аналіз причин депресивного стану;

— заходи центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування щодо подолання стану депресивності території, строк їх здійснення, обсяги фінансування з державного, місцевих бюджетів та інших джерел, передбачених законодавством;

— порядок здійснення моніторингу виконання програми, показники розвитку, за якими визначатимуться результати її виконання;

— загальну оцінку очікуваної соціально-економічної ефективності реалізації програми.

Програма подолання депресивності території затверджується Кабінетом Міністрів України.

Стаття 12. Фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій.

Фінансування стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій здійснюється за рахунок коштів, передбачених на цю мету в законах України про Державний бюджет України та рішеннях про місцеві бюджети (Автономної Республіки Крим, обласні, міські міст обласного (республіканського — Автономної Республіки Крим) значення та районні бюджети) на відповідні роки, та інших джерел відповідно до законодавства.

Обсяги фінансування реалізації угод щодо регіонального розвитку та виконання програм подолання стану депресивності територій щорічно передбачаються у проектах Державного бюдже-

ту України та рішеннях про місцеві бюджети відповідними бюджетними програмами.

Фінансове забезпечення реалізації угод щодо регіонального розвитку та виконання програм подолання стану депресивності територій за необхідності щорічно уточнюється після набрання чинності Законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та затвердження відповідних місцевих бюджетів.

Головними розпорядниками коштів Державного бюджету України, що виділяються для стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій, є центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, інші центральні органи виконавчої влади.

Під час визначення обсягів коштів, призначених для стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій, не враховуються суми дотацій вирівнювання та субвенцій, що спрямовуються на виконання органами місцевого самоврядування власних та наданих законом повноважень органів виконавчої влади, а також кошти, що спрямовуються згідно із законодавством на ліквідацію наслідків надзвичайних екологічних ситуацій, техногенних катастроф та стихійного лиха.

Стаття 13. Організація контролю та звітності.

Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики щорічно у квітні року, що настає за звітним, подає на розгляд Кабінету Міністрів України доповідь про виконання угод щодо регіонального розвитку та програм подолання депресивності територій, використання виділених на ці потреби коштів Державного бюджету України.

ЗАКОН УКРАЇНИ **Про житлово-комунальні послуги** **від 24.06.2004 № 1875-IV**

Стаття 2. Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Державна політика у сфері житлово-комунальних послуг базується на таких принципах:

1) забезпечення раціонального використання наявних ресурсів та сталого розвитку населених пунктів;

2) створення та підтримання конкурентного середовища при виробленні та наданні житлово-комунальних послуг, забезпечення контролю у сфері діяльності природних монополій;

3) забезпечення функціонування підприємств, установ та організацій, що виробляють, виконують та/або надають житлово-комунальні послуги, на умовах самофінансування та досягнення рівня економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво;

4) регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, перелік яких визначено цим Законом, з урахуванням досягнутого рівня соціально-економічного розвитку, природних особливостей відповідного регіону та технічних можливостей;

5) забезпечення рівних можливостей доступу до отримання мінімальних норм житлово-комунальних послуг для споживачів незалежно від соціального, майнового стану, віку, місцеперебування та форми власності юридичних осіб тощо;

6) дотримання встановлених стандартів, нормативів, норм, порядків і правил щодо кількості та якості житлово-комунальних послуг;

7) забезпечення соціального захисту малозабезпечених громадян.

Стаття 3. Предмет регулювання цього Закону. Суб'єкти у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Предметом регулювання цього Закону є правовідносини, що виникають між виробниками, виконавцями, споживачами у процесі створення, надання та споживання житлово-комунальних послуг.

2. Суб'єктами цього Закону є органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, власники, виробники, виконавці та споживачі житлово-комунальних послуг.

Стаття 5. Повноваження центрального органу виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства, інших центральних органів виконавчої влади у сфері житлово-комунальних послуг.

1. До повноважень центрального органу виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства належить:

1) підготовка пропозицій щодо формування державної політики у сфері житлово-комунальних послуг;

2) організація в межах його повноважень розроблення і реалізації державних та регіональних програм у сфері житлово-комунальних послуг;

3) розроблення науково обґрунтованих нормативів витрат та втрат ресурсів, що використовуються при виробництві, транспортуванні та постачанні житлово-комунальних послуг;

4) розроблення в межах повноважень системи нормативно-правових актів щодо формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, які встановлюються Національною комісією регулювання ринку комунальних послуг України), стандартів, нормативів, норм, порядків та правил у сфері житлово-комунальних послуг, а також щодо експлуатації, поточного і капітального ремонтів, реконструкції об'єктів житлового фонду;

5) забезпечення контролю за дотриманням виконавцями/виробниками вимог стандартів, нормативів, норм, порядків і правил та видання приписів щодо усунення порушень у межах, встановлених законодавством;

6) сприяння створенню виконавцями/виробниками систем управління якістю житлово-комунальних послуг відповідно до національних або міжнародних стандартів;

7) розробка типових договорів;

8) координація діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг;

9) організація та виконання в межах повноважень робіт із стандартизації, метрології та підтвердження відповідності у сфері житлово-комунальних послуг;

11) проведення моніторингу стану розрахунків за житлово-комунальні послуги;

12) нормативно-правове забезпечення діяльності місцевих державних адміністрацій для здійснення контролю цін/тарифів на житлово-комунальні послуги (крім тарифів на теплову енергію, централізоване водопостачання та водовідведення, які встановлюються Національною комісією регулювання ринку комунальних послуг України);

13) вирішення інших питань у сфері житлово-комунальних послуг відповідно до закону.

2. Центральні органи виконавчої влади беруть участь у розробленні та реалізації державної політики у сфері житлово-комунальних послуг у межах своїх повноважень, визначених законами.

3. Центральний орган виконавчої влади з питань регулювання електроенергетики формує в межах своєї компетенції державну політику щодо встановлення цін на електроенергію і природний газ, тарифів на їх транспортування та постачання підприємствам і організаціям, які виробляють та надають житлово-комунальні послуги населенню.

Національна комісія регулювання ринку комунальних послуг України є державним колегіальним органом виконавчої влади, що здійснює регулювання діяльності у сфері теплопостачання (крім діяльності суб'єктів господарювання, які здійснюють комбіноване виробництво теплової і електричної енергії та/або використовують нетрадиційні або поновлювані джерела енергії), централізованого водопостачання та водовідведення.

Стаття 6. Повноваження Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері житлово-комунальних послуг.

1. До повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської і Севастопольської міських державних адміністрацій у сфері житлово-комунальних послуг належить:

- 1) забезпечення дотримання вимог законодавства у цій сфері;
- 2) розроблення і реалізація регіональних та місцевих програм, участь у розробленні і реалізації державних програм у цій сфері;
- 3) ліцензування певних видів господарської діяльності відповідно до закону;
- 4) взаємодія з органами місцевого самоврядування з питань надання житлово-комунальних послуг та регулювання цін/тарифів у межах своїх повноважень;
- 5) залучення небюджетних джерел фінансування для забезпечення виконання державних та регіональних програм у сфері житлово-комунальних послуг;
- 6) здійснення контролю цін/тарифів на житлово-комунальні послуги та моніторингу стану розрахунків за них;
- 7) вирішення інших питань у сфері житлово-комунальних послуг відповідно до законів.

Стаття 7. Повноваження органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг

1. До повноважень органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг належить:

- 1) затвердження та реалізація місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, участь у розробленні та реалізації відповідних державних і регіональних програм;
- 2) встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги відповідно до закону;
- 3) затвердження норм споживання та якості житлово-комунальних послуг, контроль за їх дотриманням;
- 4) визначення виконавця житлово-комунальних послуг відповідно до цього Закону в порядку, затвердженому центральним

органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства;

5) управління об'єктами у сфері житлово-комунальних послуг, що перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад, забезпечення їх належного утримання та ефективної експлуатації;

6) забезпечення населення житлово-комунальними послугами необхідних рівня та якості;

7) встановлення зручного для населення режиму роботи виробників та виконавців;

8) інформування населення відповідно до законодавства про реалізацію місцевих програм у сфері житлово-комунального господарства, а також щодо відповідності якості житлово-комунальних послуг нормативам, нормам, стандартам та правилам;

9) укладання договорів з підприємствами різних форм власності на вироблення та/або виконання житлово-комунальних послуг;

10) здійснення контролю за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів у сфері житлово-комунальних послуг;

11) проведення моніторингу виконання місцевих програм розвитку житлово-комунального господарства;

12) вирішення інших питань у сфері житлово-комунальних послуг відповідно до законів.

Стаття 8. Нормативне регулювання у сфері житлово-комунальних послуг

1. Стандарти, нормативи, норми і правила встановлюють комплекс якісних та кількісних показників і вимог, які регламентують вироблення та виконання житлово-комунальних послуг з урахуванням соціальних, економічних, природно-кліматичних та інших умов регіонів та населених пунктів.

2. Стандарти, нормативи, норми, порядки і правила у сфері житлово-комунальних послуг розробляють і затверджують Кабінет Міністрів України, центральний орган виконавчої влади у сфері стандартизації, центральний орган виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах їхніх повноважень та згідно із законодавством.

3. Інші центральні органи виконавчої влади затверджують нормативно-правові акти у сфері житлово-комунальних послуг, що видаються в межах їхніх повноважень після погодження або спільно з центральним органом виконавчої влади з питань житлово-

комунального господарства і реєструються в установленому законодавством порядку.

Стаття 9. Контроль за дотриманням стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Контроль за дотриманням стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері житлово-комунальних послуг здійснюють центральні органи виконавчої влади та інші спеціально уповноважені на це органи виконавчої влади, а також органи місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень.

2. Зазначені у частині першій цієї статті органи можуть залучати до своєї роботи на громадських засадах представників органів самоорганізації населення та членів правлінь об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, молодіжних житлових комплексів тощо.

3. Результати перевірок відповідності дотримання стандартів, нормативів, норм, порядків і правил у сфері житлово-комунальних послуг та висновки, отримані в результаті роботи комісій, які створені з ініціативи або за участі органів місцевого самоврядування та/чи органів самоорганізації населення та членів правлінь об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, молодіжних житлових комплексів тощо, мають безперешкодно надаватися для ознайомлення цим представникам за їхнім зверненням.

Стаття 10. Сертифікація та ліцензування у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Для підтвердження відповідності дотримання вимог кодексів усталеної практики, стандартів, нормативів, норм, порядків і правил фізичні та юридичні особи — виконавці певних видів житлово-комунальних послуг отримують сертифікат відповідності якості цих послуг згідно із законом.

2. Порядок видачі і позбавлення сертифіката, термін його дії, а також вичерпний перелік видів житлово-комунальних послуг, які підлягають сертифікації, встановлює Кабінет Міністрів України.

3. Певні види господарської діяльності у сфері житлово-комунальних послуг підлягають ліцензуванню відповідно до закону.

Стаття 11. Громадські слухання та громадський контроль у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Громадські слухання у сфері житлово-комунальних послуг проводяться в порядку, визначеному статутом територіальної громади.

2. З метою забезпечення прав населення на отримання інформації щодо дотримання вимог законодавства, а також стандартів, нормативів, норм і правил у сфері житлово-комунальних послуг органи місцевого самоврядування відповідно до своїх повноважень:

1) не рідше одного разу на рік через засоби масової інформації інформують населення про стан та плани, проекти розвитку, реформування житлово-комунального господарства відповідного населеного пункту;

2) залучають представників органів самоорганізації населення та членів правлінь об'єднань співвласників багатоквартирних будинків, житлово-будівельних кооперативів, молодіжних житлових комплексів тощо, які зареєстровані в установленому порядку, до участі в обговоренні стану та планів, проектів розвитку, реформування житлово-комунального господарства відповідного населеного пункту;

3) готують пропозиції органам місцевого самоврядування щодо погодження інтересів територіальних громад та виконавців/виробників у разі виникнення розбіжностей при визначенні потреби територіальної громади в цих послугах, їх кількості, якості та вартості.

3. Пропозиції, які вносяться за результатами громадських слухань, підлягають обов'язковому розгляду органами місцевого самоврядування.

Стаття 12. Класифікація житлово-комунальних послуг.

1. Житлово-комунальні послуги поділяються за:

- 1) функціональним призначенням;
- 2) порядком затвердження цін/тарифів.

Стаття 13. Розподіл житлово-комунальних послуг залежно від функціонального призначення.

1. Залежно від функціонального призначення житлово-комунальні послуги поділяються на:

1) комунальні послуги (централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, газо- та електропостачання, централізоване опалення, а також вивезення побутових відходів тощо);

2) послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій (прибирання внутрішньобудинкових приміщень та прибудинкової території, санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, утримання ліфтів, освітлення місць загального користування, поточний ремонт, вивезення побутових відходів тощо);

3) послуги з управління будинком, спорудою або групою будинків (балансоутримання, укладання договорів на виконання послуг, контроль виконання умов договору тощо);

4) послуги з ремонту приміщень, будинків, споруд (заміна та підсилення елементів конструкцій та мереж, їх реконструкція, відновлення несучої спроможності несучих елементів конструкцій тощо).

2. Примірні переліки житлово-комунальних послуг та їх склад залежно від функціонального призначення визначаються центральним органом виконавчої влади з питань житлово-комунального господарства.

Стаття 14. Розподіл житлово-комунальних послуг за порядком затвердження цін/тарифів.

1. Залежно від порядку затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги вони поділяються на три групи:

1) перша група — житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які затверджують спеціально уповноважені центральні органи виконавчої влади;

2) друга група — житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які затверджують органи місцевого самоврядування для надання на відповідній території;

3) третя група — житлово-комунальні послуги, ціни/тарифи на які визначаються виключно за договором (домовленістю сторін).

2. Ціни/тарифи на комунальні послуги та послуги з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій формуються і затверджуються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування відповідно до їхніх повноважень, визначених законом.

Стаття 15. Мінімальні норми житлово-комунальних послуг.

1. Мінімальні норми житлово-комунальних послуг встановлюються з метою забезпечення санітарно-гігієнічних вимог проживання людей та їх перебування в приміщеннях, забезпечення технічних вимог до експлуатації будинку (споруди), підтримання несучої спроможності конструкцій та експлуатаційних характеристик внутрішньобудинкових мереж і систем.

2. Мінімальні норми житлово-комунальних послуг, які визначають мінімальний перелік, мінімальні вимоги до кількості та якості житлово-комунальних послуг, затверджуються Кабінетом Міністрів України.

3. До переліку мінімально необхідних житлово-комунальних послуг не можуть включатися послуги, ціни/тарифи на які визначаються виключно за договором (домовленістю сторін).

Стаття 16. Порядок надання житлово-комунальних послуг.

1. Порядок надання житлово-комунальних послуг, їх якісні та кількісні показники мають відповідати умовам договору та вимогам законодавства.

2. Перелік житлово-комунальних послуг, що надаються споживачу, залежить від рівня благоустрою відповідного будинку (споруди).

3. Комунальні послуги надаються споживачу безперебійно, за винятком часу перерв на:

1) проведення ремонтних і профілактичних робіт виконавцем/виробником за графіком, погодженим з виконавчими органами місцевих рад або місцевими державними адміністраціями згідно з діючими будівельними нормами і правилами, правилами технічної експлуатації і користування, положеннями про проведення поточного і капітального ремонтів та іншими нормативними документами;

2) міжопалувальний період для систем опалення, рішення про початок та закінчення якого приймається виконавчими органами відповідних місцевих рад або місцевими державними адміністраціями виходячи з кліматичних умов, згідно з діючими будівельними нормами і правилами, правилами технічної експлуатації та іншими нормативними документами;

3) ліквідацію наслідків, пов'язаних з дією непереборної сили.

4. У разі застосування перерви в наданні послуг виконавець/виробник зобов'язаний повідомити через засоби масової інформації про таку перерву споживача не пізніше ніж за 10 днів (за винятком перерви, що виникла внаслідок аварії або дії непереборної сили). У повідомленні необхідно зазначити причину та строк перерви в наданні відповідних послуг.

5. У разі перевищення нормативно встановлених термінів, за винятком настання форс-мажорних обставин, виконавець/виробник несе відповідальність згідно із законом.

6. Місцеві органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, мають право тимчасово визначати інші норми споживання, якості та режими надання житлово-комунальних послуг з урахуванням технічних можливостей підприємств, кліматичних та інших місцевих умов.

7. Термін дії рішення щодо обмеження інших параметрів та нормативів споживчих властивостей, режимів надання житлово-комунальних послуг не може перевищувати один рік.

Стаття 30. Принципи державного регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги.

1. Державне регулювання цін/тарифів базується на таких основних принципах:

1) доступності житлово-комунальних послуг для всіх споживачів та рівності правових гарантій;

2) нормативного регулювання надання житлово-комунальних послуг споживачам за цінами/тарифами, затвердженими в установленому законом порядку;

3) відповідності рівня цін/тарифів розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво;

4) відкритості, доступності та прозорості структури цін/тарифів для споживачів та суспільства;

5) відповідності оплати житлово-комунальних послуг їх наявності, кількості та якості;

6) відповідальності виконавців/виробників за недотримання вимог стандартів, нормативів, норм, порядків та правил;

7) гарантії соціального захисту населення при оплаті за житлово-комунальні послуги та випередження зростання доходів населення над зростанням цін/тарифів на житлово-комунальні послуги.

Стаття 31. Порядок формування та затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги.

1. Порядок формування тарифів на кожний вид житлово-комунальних послуг другої групи (пункт 2 частини першої статті 14 цього Закону) визначає Кабінет Міністрів України.

2. Виконавці/виробники здійснюють розрахунки економічно обґрунтованих витрат на виробництво (надання) житлово-комунальних послуг і подають їх органам, уповноваженим здійснювати встановлення тарифів.

3. Органи місцевого самоврядування встановлюють тарифи на житлово-комунальні послуги в розмірі не нижче економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво.

При встановленні цін/тарифів на послуги, які виробляються суб'єктами природних монополій, регулювання діяльності яких здійснюється Національною комісією регулювання ринку комунальних послуг України та Національною комісією регулювання електроенергетики України відповідно до законодавства, повноваження органів місцевого самоврядування поширюються виключно на тариф (складову тарифу), який (яка) не підлягає встановленню Національною комісією регулювання ринку комунальних послуг України.

4. У разі встановлення органом місцевого самоврядування тарифів на житлово-комунальні послуги на рівні, що унеможливає отримання прибутку, орган, який їх затвердив, зобов'язаний відшкодувати з відповідного місцевого бюджету виконавцям/виробникам різницю між встановленим розміром цін/тарифів та економічно обґрунтованими витратами на виробництво цих послуг.

5. Видатки на відшкодування втрат підприємств, що пов'язані із встановленням тарифів на житлово-комунальні послуги на рівні, що унеможливає отримання прибутку, фінансуються за рахунок коштів відповідного місцевого бюджету.

6. Встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги нижчими від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво без відповідного відшкодування не допускається і може бути оскаржено в суді.

7. Центральні органи виконавчої влади несуть відповідальність за наслідки встановлення або регулювання цін/тарифів, що змінюються ними відповідно до їхніх повноважень.

8. У разі зміни цін/тарифів на послуги/товари центральними органами виконавчої влади, які призвели до непередбачених витрат виконавців/виробників, центральні органи виконавчої влади зобов'язані відшкодувати в повному обсязі збитки, зумовлені такими змінами, протягом поточного фінансового року та до затвердження нового бюджету.

9. Спори щодо формування та затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, а також відшкодування втрат підприємств, що пов'язані із затвердженням цін/тарифів на житлово-комунальні послуги нижчими від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, вирішуються в судовому порядку.

Стаття 32. Плата за житлово-комунальні послуги.

1. Плата за житлово-комунальні послуги нараховується щомісячно відповідно до умов договору.

2. Розмір плати за комунальні послуги розраховується виходячи з розміру затверджених цін/тарифів та показань засобів обліку або за нормами, затвердженими в установленому порядку.

3. Розмір плати за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій встановлюється залежно від капітальності, рівня облаштування та благоустрою.

4. У платіжному документі мають бути передбачені графи для зазначення поточних та попередніх показань засобів обліку споживання комунальних послуг, різниці цих показань або затверджених норм, ціни/тарифу на даний вид комунальних послуг і суми, яка належить до сплати за надану послугу.

5. У разі зміни вартості житлово-комунальних послуг виконавець/виробник не пізніше ніж за 30 днів повідомляє про це споживача з визначенням причин зміни вартості та наданням відповідних обґрунтувань з посиланням на погодження відповідних органів.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ

ПОСТАНОВА

від 25 грудня 1996 р. № 1548, Київ

Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів)

З метою вдосконалення системи державного регулювання цін (тарифів) та подальшого розвитку ринкових відносин Кабінет Міністрів України постановляє:

1. Затвердити повноваження центральних органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій щодо регулювання (встановлення фіксованих та граничних рівнів цін (тарифів), торгівельних (постачальницько-збутових) надбавок, нормативів рентабельності, запровадження обов'язкового декларування зміни) цін і тарифів на окремі види продукції, товарів і послуг згідно з додатком.

Повноваження, зазначені у додатку, не поширюються на тарифи, що встановлюються виконавчими органами сільських, селищних, міських рад відповідно до статті 28 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

2. Установити, що Міністерство будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства формує кошторисну нормативну базу та визначає порядок її застосування в будівництві.

12. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації регулюють (встановлюють):

— торговельні (постачальницько-збутові) надбавки, нормативи рентабельності на паливно-енергетичні ресурси (вугілля, вугільні брикети, паливо пічне побутове, гас освітлювальний, торф паливний кусковий, дрова, торф'яні брикети, газ скраплений), що відпускаються населенню для побутових потреб;

— граничні рівні рентабельності та торговельні надбавки на дитяче харчування;

— розмір плати за послуги, які надаються медичними витев-резниками при органах внутрішніх справ громадянам у нетверезо-му стані;

— тарифи на платні послуги, що надають лікувально-профілактичні державні і комунальні заклади охорони здоров'я;

— тарифи на інвентаризацію нерухомого майна, на оформлення прав власності на об'єкти нерухомого майна та реєстрацію таких прав;

— граничні розміри плати за послуги, що надаються ринками з продажу продовольчих та непродовольчих товарів;

— граничні торговельні (постачальницько-збутові) надбавки до оптової ціни виробника (митної вартості) на борошно, хліб, макаронні вироби, крупи, цукор, яловичину, свинину і м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко, сир, сметану, масло вершкове, олію соняшникову, яйця курячі не вище 15 відсотків без ура-хування витрат з їх транспортування у міжміському сполученні;

— граничний рівень цін на зерно сільськогосподарських культур;

— тарифи на перевезення пасажирів і багажу автобусами, які працюють у звичайному режимі руху, в приміському та міжмісь-кому внутрішньообласному сполученні;

— граничні торговельні надбавки на дизельне паливо і бензини моторні, що реалізуються через автозаправні станції, на рівні не вище 15 відсотків їх оптово-відпускної ціни або митної вартості;

— граничні торговельні надбавки на рівні не вище 10 відсот-ків конкурсної ціни на м'ясо, реалізоване з державного резерву;

— граничні рівні рентабельності виробництва борошна пшени-чного вищого, першого і другого сорту, борошна житнього обдир-ного, хліба вагою більш як 500 грамів з борошна пшеничного ви-щого, першого і другого сорту та їх суміші, борошна житнього та суміші борошна пшеничного та житнього простої рецептури (бо-рошно, дріжджі, сіль, вода) без додавання цукру, жиру, інших на-повнювачів, а також хліб і хлібобулочні вироби для діабетиків;

— оптово-відпускні ціни на борошно пшеничне вищого, пер-шого і другого сорту, борошно житнє обдирне, яловичину, сви-нину, м'ясо птиці, ковбасні вироби варені, молоко, сир, сметану, масло вершкове, яйця курячі, цукор, олію соняшникову шляхом декларування їх зміни;

— граничні торговельні надбавки (націнки) на продукцію громадського харчування, що реалізується в загальноосвітніх, професійно-технічних та вищих навчальних закладах;

— граничний розмір плати за проживання в гуртожитках (крім студентських гуртожитків) громадян України, осіб без гро-

мадянства та іноземців, які займають приміщення, що знаходяться у спільному користуванні кількох осіб, які не перебувають у сімейних відносинах.

13. Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська і Севастопольська міські державні адміністрації, виконавчі органи Львівської і Криворізької міських рад регулюють (встановлюють) тарифи на перевезення пасажирів і вартість проїзних квитків у міському пасажирському транспорті — метрополітені, автобусі, трамваї, тролейбусі (який працює в звичайному режимі руху).

Рада міністрів Автономної Республіки Крим встановлює тарифи на перевезення пасажирів і багажу пасажирським електротранспортом (тролейбусом) у міжміському і приміському сполученні.

Севастопольська міська державна адміністрація встановлює тарифи на перевезення пасажирів і вартість проїзних квитків на поромах та катаерах у м. Севастополі.

14. За погодженням з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, обласними, Київською і Севастопольською міськими державними адміністраціями затверджуються тарифи: на перевезення пасажирів і багажу залізничним транспортом у приміському сполученні — управліннями залізниць.

25. Держкомінформнауки за погодженням з Мінекономіки встановлює граничні ціни (тарифи) на пов'язані з електронним цифровим підписом послуги, що надаються акредитованими центрами сертифікації ключів органам державної влади, органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам та організаціям державної форми власності.

КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
від 24 лютого 2003 р. № 207 Київ

**Про затвердження Порядку здійснення запозичень
до місцевих бюджетів**

Відповідно до частини шостої статті 74 Бюджетного кодексу України Кабінет Міністрів України **постановляє**:

1. Затвердити Порядок здійснення запозичень до місцевих бюджетів, що додається.

Установити, що Міністерство фінансів надає роз'яснення щодо застосування Порядку.

ПОРЯДОК здійснення запозичень до місцевих бюджетів

1. Цей Порядок установлює процедуру здійснення запозичень до бюджету Автономної Республіки Крим та міських бюджетів (далі — запозичення) згідно з умовами, визначеними Бюджетним кодексом України, та деякі вимоги до проведення інших операцій, які можуть призвести до збільшення видатків на обслуговування місцевого боргу (далі — інші операції).

2. У цьому Порядку терміни вживаються в такому значенні:

— істотні умови запозичення — розмір запозичення, розмір основної суми боргу, відсотки за запозичення, а також строки їх сплати;

— місцевий борг — загальна сума заборгованості Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста, що складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста, включаючи боргові зобов'язання, що вступають у дію в результаті наданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, які виникають на підставі законодавства або договору;

— реструктуризація боргових зобов'язань за запозиченням — будь-яка зміна істотних умов запозичення Верховною Радою Автономної Республіки Крим чи міською радою за згодою кредитора (кредиторів), якщо інше не передбачено умовами запозичення або законодавством.

Інші терміни в цьому Порядку застосовуються у значенні, наведеному в Бюджетному кодексі України.

3. Запозичення може здійснюватися у формі:

— випуску облігацій місцевих позик;

— укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

4. Рішення Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи міської ради про здійснення запозичення повинно містити відомості про:

— істотні умови запозичення;

— форму здійснення запозичення (згідно з пунктом 3 цього Порядку);

— мету запозичення.

5. Зміни до рішення про здійснення запозичення вносяться за письмовою згодою кредитора або кредиторів.

6. Про наміри здійснити запозичення або реструктуризацію боргових зобов'язань за ним чи проведення іншої операції Вер-

ховна Рада Автономної Республіки Крим чи міська рада надсилає Мінфіну письмове повідомлення, до якого додає:

1) проект рішення про здійснення запозичення або реструктуризацію боргових зобов'язань за ним чи проведення іншої операції;

2) обґрунтування відповідності запозичення або реструктуризації боргових зобов'язань за ним чи проведення іншої операції вимогам, установленим бюджетним законодавством, щодо здатності в повному обсязі та у визначений строк виконати свої боргові зобов'язання;

3) копію звіту про виконання відповідного місцевого бюджету за рік, що передує року, в якому приймається рішення про здійснення запозичення або реструктуризацію боргових зобов'язань за ним чи проведення іншої операції;

4) інформацію про поточний стан виконання зобов'язань щодо погашення місцевого боргу, а також про стан розрахунків за місцевим боргом за попередні п'ять років;

5) обґрунтування доходів бюджету розвитку спеціального фонду місцевого бюджету, що будуть спрямовуватися на погашення основної суми місцевого боргу протягом всього періоду його погашення, до яких належать кошти від відчуження майна, що перебуває у комунальній власності, у тому числі від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення; надходження дивідендів, нарахованих на акції (частки, паї) господарських товариств, що перебувають у власності відповідної територіальної громади; кошти від повернення позик, які надавалися з відповідного бюджету до набрання чинності Бюджетним кодексом України, та відсотки, сплачені за користування ними;

б) відомості про рейтингову оцінку цінних паперів — в разі здійснення запозичення у формі випуску облігацій місцевих позик; відомості про кредитний рейтинг позичальника — в разі здійснення запозичення у формі укладення угод про отримання позик, кредитів, кредитних ліній у фінансових установах.

Визначення рейтингової оцінки та кредитного рейтингу здійснюється уповноваженими Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку рейтинговими агентствами або визнаними нею міжнародними рейтинговими агентствами.

У разі здійснення зовнішнього запозичення, крім інформації та документів, зазначених у цьому пункті, подається також довідка Держкомстату про чисельність населення міста на момент прийняття Верховною Радою Автономної Республіки Крим та міською радою рішення про здійснення запозичення.

7. Мінфін протягом 20 робочих днів після отримання інформації та документів, зазначених у пункті 6 цього Порядку, розглядає їх і проводить перевірку відповідності обсягу видатків на обслуговування місцевого боргу межам, установленим законом.

У разі коли обслуговування місцевого боргу за запозиченням чи іншою операцією здійснюватиметься у наступних бюджетних періодах, під час проведення зазначеної перевірки використовується обсяг видатків загального фонду відповідного місцевого бюджету за результатами звіту про виконання місцевого бюджету за рік, що передував року, в якому прийматиметься рішення про здійснення запозичення чи проведення іншої операції.

У разі коли зобов'язання за такими запозиченнями виражаються в іноземній валюті, їх сума перераховується за офіційним обмінним курсом Національного банку на день проведення перевірки.

За результатами розгляду та перевірок робиться висновок про відповідність або невідповідність проекту рішення про здійснення запозичення чи проведення іншої операції вимогам, установленим бюджетним законодавством, який доводиться до відома відповідного органу.

Під час розгляду інформації та документів у разі потреби Мінфін має право одержувати в установленому порядку додаткову інформацію, необхідну для підготовки висновку.

8. Надання Мінфіном висновку щодо відповідності проекту рішення про здійснення запозичення чи проведення іншої операції вимогам, установленим бюджетним законодавством, не є гарантією держави або Мінфіну виконання зобов'язань чи підтвердженням платоспроможності позичальника.

9. Копія рішення про здійснення запозичення чи проведення іншої операції надсилається Мінфіну в десятиденний термін після його прийняття.

10. У разі невідповідності рішення міської ради про здійснення запозичення чи проведення іншої операції вимогам, установленим бюджетним законодавством, Мінфін звертається у встановленому порядку до суду для визнання такого рішення незаконним.

11. Реструктуризація боргових зобов'язань за запозиченням у формі випуску облігацій місцевих позик не повинна призводити до збільшення місцевого боргу.

12. Реструктуризація боргових зобов'язань за запозиченням, проведена за згодою кредитора (кредиторів) з дотриманням умов цього Порядку, не вважається новим запозиченням. У разі зміни істотних умов запозичення у формі випуску облігацій місцевої

позики позичальник повинен зареєструвати відповідні зміни у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку.

13. Інформацію про здійснення запозичення Верховна Рада Автономної Республіки Крим та міські ради подають Мінфіну шокварталу до 15 числа місяця, що настає за звітним кварталом. Відомості, які містяться в отриманій інформації, вносяться до загального реєстру запозичень до місцевих бюджетів.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
ПОСТАНОВА
від 4 березня 2002 р. № 256

**Про затвердження Порядку фінансування видатків
місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання
державних програм соціального захисту населення
за рахунок субвенцій з державного бюджету**

2. Установити, що головні розпорядники коштів місцевих бюджетів:

- ведуть персоніфікований облік отримувачів за видами пільг;
- здійснюють розрахунки з постачальниками послуг на підставі отриманих від них щомісячних звітів щодо послуг, наданих отримувачам, які мають право на відповідні пільги.

2-1. У зв'язку з покладенням на управління праці та соціального захисту населення додаткових завдань, передбачених пунктом 2 цієї постанови, збільшити граничну чисельність управлінь (головних управлінь) праці та соціального захисту населення, обласних, Севастопольської міської, районних, районних у м. Севастополі державних адміністрацій.

3. Міністерству праці та соціальної політики, Міністерству фінансів, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям з метою виконання затверженого цією постановою Порядку внести у двотижневий термін Кабінетові Міністрів України узгоджені пропозиції щодо матеріального та фінансового забезпечення структурних підрозділів Ради міністрів Автономної Республіки Крим, міськвиконкому та місцевих державних адміністрацій, до компетенції яких належать питання праці та соціального захисту населення.

4. Міністерству праці та соціальної політики, Міністерству фінансів, Міністерству транспорту та зв'язку з урахуванням норм Порядку, затверженого цією постановою, розробити і затверди-

ти порядок оформлення та виплати допомоги, субсидій та інших виплат населенню, які надаються у грошовій формі.

5. Міністерству праці та соціальної політики разом з Міністерством освіти і науки, Міністерством охорони здоров'я, Міністерством культури і туризму розробити і затвердити порядок забезпечення працівників бюджетних установ безоплатним користуванням житлом з опаленням та освітленням відповідно до пункту «і» частини першої статті 77 Основ законодавства України про охорону здоров'я, частини другої статті 29 Основ законодавства України про культуру, абзацу першого частини четвертої статті 57 Закону України «Про освіту».

ПОРЯДОК **фінансування видатків місцевих бюджетів** **на здійснення заходів з виконання державних програм** **соціального захисту населення за рахунок субвенцій** **з державного бюджету**

2. Фінансування видатків місцевих бюджетів за державними програмами соціального захисту населення провадиться за рахунок субвенцій, передбачених державним бюджетом на відповідний рік, у межах обсягів, затверджених у обласних бюджетах, бюджеті Автономної Республіки Крим, бюджетах міст Києва та Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення та у районних бюджетах на зазначені цілі. Забороняється фінансування місцевих програм соціального захисту населення за рахунок субвенцій з державного бюджету.

3. Головними розпорядниками коштів місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення є керівники головних управлінь, управлінь, відділів та інших самостійних структурних підрозділів місцевих держадміністрацій, виконавчих органів рад, до компетенції яких належать питання праці та соціального захисту населення (далі — головні розпорядники коштів).

4. Перерахування сум субвенцій на фінансування видатків місцевих бюджетів на здійснення заходів з виконання державних програм соціального захисту населення провадиться Державним казначейством згідно з помісячним розписом асигнувань державного бюджету, але в межах фактичних зобов'язань відповідних бюджетів щодо пільг, субсидій, допомоги та компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян.

Щомісячні суми субвенцій перераховуються на рахунки місцевих бюджетів, відкриті Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій у відповідних органах Державного казначейства, пропорційно обсягам субвенцій, передбаченим у державному бюджеті для бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів, бюджетів м. Києва та Севастополя.

5. Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів щомісяця готують інформацію про фактично нараховані суми та акти звірювання розрахунків за надані послуги з підприємствами — надавачами відповідних послуг і надсилають їх фінансовим органам райдержадміністрацій, виконкомів міських рад (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення):

5-1. Підприємствам транспорту не відшкодовуються за рахунок субвенцій з державного бюджету втрати їх доходів від перевезень окремих категорій громадян, що мають відповідні пільги, та інші видатки (враховуючи, що фінансове забезпечення таких перевезень здійснюється за рахунок інших бюджетних програм головних розпорядників коштів державного бюджету, власних надходжень транспортних підприємств та інших джерел відповідно до законодавства), а саме:

а) стосовно окремих категорій громадян:

студентів вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації та учнів професійно-технічних навчальних закладів;

громадян, які мають право на безоплатний проїзд відповідно до законодавства, з відшкодуванням втрат доходів транспортних підприємств за рахунок інших джерел;

громадян, яким надано право на безоплатний проїзд за професійною ознакою;

працівників транспортних підприємств, які отримали право на безоплатний проїзд за рішенням уповноважених органів, підприємств, їх об'єднань та трудових колективів;

б) втрати доходів транспортних підприємств, зумовлені заниженими тарифами на послуги з перевезень;

в) видатки, що не входять до компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян, визначених законами України.

6. Фінансові органи районних держадміністрацій, виконкомів міських рад (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) на підставі актів звірювання, зазначених у пункті 5 цього Порядку, щомісяця готують реєстри нарахованих сум та подають їх Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам обласних, Київської та Севастопольської міських

держадміністрацій, управлінням Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі:

Державне казначейство перераховує до 10 числа поточного місяця субвенцію на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям.

У разі виникнення додаткових зобов'язань головні розпорядники коштів місцевих бюджетів надсилають щомісяця до 18 числа фінансовим органам райдержадміністрацій, виконкомів міських рад (міст республіканського Автономної Республіки Крим і обласного значення) уточнену інформацію про фактично нараховані у поточному місяці суми. Зазначені фінансові органи готують уточнені реєстри нарахованих у поточному місяці сум та подають їх до 20 числа Міністерству фінансів Автономної Республіки Крим, фінансовим органам обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій, управлінням Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, мм. Києві та Севастополі.

Державне казначейство перераховує щомісяця до 25 числа субвенцію на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям згідно з уточненою інформацією про фактично нараховані у поточному місяці суми допомоги.

7. Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові органи обласних держадміністрацій протягом двох операційних днів після отримання коштів субвенцій надають органам Державного казначейства платіжні доручення щодо перерахування цих коштів на рахунок районних бюджетів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення пропорційно фактичним зобов'язанням з пільг, субсидій, допомоги та компенсаційних виплат за пільговий проїзд окремих категорій громадян відповідних бюджетів на дату проведення платежів з їх оплати.

Щомісячні суми субвенцій перераховуються органами Державного казначейства на рахунки місцевих бюджетів з урахуванням їх обсягів, передбачених у бюджеті Автономної Республіки Крим, обласних бюджетах для відповідних місцевих бюджетів.

Органи Державного казначейства протягом операційного дня з часу отримання відповідних платіжних доручень направляють кошти субвенцій на рахунки місцевих бюджетів, відкриті в територіальних управліннях Державного казначейства.

8. Отримані місцевими бюджетами суми субвенцій перераховуються протягом одного операційного дня на рахунки головних розпорядників коштів, відкриті в територіальних управліннях Державного казначейства, для здійснення відповідних видатків.

Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів у п'ятиденний термін здійснюють розрахунки з постачальниками відповідних послуг та ведуть облік за видами пільг.

9. Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові органи обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій на підставі реєстрів, зазначених у пункті 6 цього Порядку, за підсумками кварталу узагальнюють дані про нараховані та фактично здійснені видатки щодо пільг та до 25 числа місяця, що настає за звітним кварталом, подають їх Міністерству фінансів України.

10. Міністерство фінансів України за підсумками кварталу, виходячи із фактичного обсягу нарахованих сум щодо пільг у разі потреби вносить Кабінетові Міністрів України пропозиції щодо перерозподілу обсягів субвенцій між бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя.

11. У разі прийняття Кабінетом Міністрів України рішення щодо перерозподілу обсягів субвенцій між бюджетами Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові органи обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій вносять до відповідних рад пропозиції щодо уточнення обсягів субвенцій.

12. Суми субвенцій, не використані головним розпорядником коштів за призначенням протягом бюджетного року, перераховуються органами державного казначейства до державного бюджету в останній робочий день бюджетного року.

Погашення кредиторської заборгованості за зазначеними державними програмами соціального захисту населення, яка утворилася станом на початок року, провадиться першочергово.

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ **ПОСТАНОВА** **від 5 вересня 2001 р. № 1195, Київ**

Про затвердження формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів

Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами

Кабінет Міністрів України **п о с т а н о в л я є** :

1. Затвердити Формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до

державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами, що додається.

2. Міністерству фінансів надавати роз'яснення щодо застосування Формули, затвердженої згідно з пунктом 1 цієї постанови.

ФОРМУЛА

розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним бюджетом та місцевими бюджетами

Загальні положення

1. Ця Формула розроблена відповідно до статей 97 і 98 Бюджетного кодексу України для розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів між державним бюджетом, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласними бюджетами, бюджетами м. Києва і Севастополя, міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетами районів.

2. У цій Формулі застосовуються такі умовні позначення:

i — місцевий бюджет (бюджет Автономної Республіки Крим, обласний бюджет, бюджети м. Києва і Севастополя, бюджет міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджет району);

ob — обласний бюджет;

ark — бюджет Автономної Республіки Крим;

m — бюджет міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення;

r — бюджет району;

kyiv — бюджет м. Києва;

sev — бюджет м. Севастополя;

u — загальні показники місцевих бюджетів;

oj — зведений бюджет Автономної Республіки Крим, зведений бюджет області.

3. Обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету, що надається бюджету Автономної Республіки Крим, обласному бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району, або коштів, що передаються з цих бюджетів до державного бюджету, $(T(i))$, визначається за загальним фондом місцевого бюджету як різниця між розрахунковим показником обсягу видатків $(V(i))$ та розрахунковим обсягом доходів (кошика доходів), закріплених за від-

повідними місцевими бюджетами ($D(izak)$), розрахованим у порядку, зазначеному в пункті 6 цієї Формули, із застосуванням коефіцієнта вирівнювання (альфа(i)) за такою формулою:

$$Ti = \text{альфа}i (Vi - D izak).$$

Розрахунок обсягу доходів (кошика доходів) загального фонду місцевого бюджету, що враховується при визначенні міжбюджетних трансфертів

4. Обсяг доходів (кошика доходів) бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району формується з надходжень загальнодержавних податків і зборів, закріплених за місцевими бюджетами згідно із статтями 64 і 66 Бюджетного кодексу України.

5. Розрахунок обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за бюджетами місцевого самоврядування та бюджетом Автономної Республіки Крим, обласних та районних бюджетів, передбачених статтею 66 Бюджетного кодексу України, проводиться шляхом застосування індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що визначається на основі звітних даних про фактичні надходження відповідних податків, зборів до цих бюджетів за три останні бюджетні періоди (базовий період), що передують рокові, в якому формуються показники бюджету на планований бюджетний період. При цьому враховуються втрати закріплених доходів у базовому періоді відповідних місцевих бюджетів унаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідних місцевих рад.

6. Розрахунок прогнозованого обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами ($RD(izak)$), проводиться у межах прогнозованого обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного на підставі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на планований бюджетний період, а також із застосуванням індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці за такою формулою:

$$RD izak = (Ki5 \times Ni3 \times Du5) / Nu3,$$

де $K(i5)$ — індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці (з чотирма знаками після коми), який визначається за такою формулою:

$$Ki5 = (Dri / Ni3) / ((\text{сума}Dri) / Nu3),$$

$$Dri = Du5 \times (Ni1 + Ni2 + Ni3) \times Ki4 \times Zi / (Nu1 + Nu2 + Nu3),$$

де $Dr(i)$ – попередній прогноз обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами, який проводиться у межах прогнозованого обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного на підставі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на планований бюджетний період, а також із застосуванням індексу відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці;

$D(u5)$ — прогнозований обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за всіма місцевими бюджетами на планований бюджетний період;

$N(u1), N(u2), N(u3), N(i1), N(i2), N(i3)$ — чисельність наявного населення України та адміністративно-територіальної одиниці за відповідний рік базового періоду (на 1 січня року, що настає за базовим);

$K(i4)$ — індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці, який визначається за такими формулами:

$$\text{якщо } Ki3 > Ki1, \text{ то } Ki4 = Ki3 - [2 \times (Ki1 - Ki2) + (Ki2 - Ki3)] / 3 - [(Ki1 - Ki2) + (Ki2 - Ki3)] / 2;$$

$$\text{якщо } Ki3 < Ki1, \text{ то } Ki4 = E$$

$$\frac{InKi3 - [2 \times (InKi1 - InKi2) + (InKi2 - InKi3)] / 3 - [(InKi1 - InKi2) + (InKi2 - InKi3)] / 2,}{}$$

де E — число Ейлера — математична стала, яка приблизно дорівнює 2,71828182846;

In — натуральний логарифм;

$K(i1), K(i2), K(i3)$ — індекси відносної податкоспроможності i -тої адміністративно-територіальної одиниці відповідного року базового періоду, які визначаються за такими формулами:

$$Ki1 = [(Di1 + Li1) / Ni1] / [(Du1 + Lu1) / Nu1];$$

$$Ki2 = [(Di2 + Li2) / Ni2] / [(Du2 + Lu2) / Nu2];$$

$$Ki3 = [(Di3 + Li3) / Ni3] / [(Du3 + Lu3) / Nu3],$$

де $D(u1), D(u2), D(u3), D(i1), D(i2), D(i3)$ — обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за усіма місцевими бюджетами та за кожним окремо взятим бюджетом міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, зведеним бюджетом району, за звітними даними про їх фактичні надходження за відповідні роки базового періоду;

$L(u1), L(u2), L(u3), L(i1), L(i2), L(i3)$ — сума наданих органами місцевого самоврядування пільг із сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), що включені до обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за усіма місцевими бюджетами та за кожним окремо взятим бюджетом міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, зведеним бюджетом району, за відповідні роки базового періоду;

$Z(i)$ — коефіцієнт коригування доходів унаслідок впливу фінансової кризи, який визначається за такою формулою:

$$Z_i = Kifakt / Kiprohn,$$

де $K(ifakt)$ — фактичний індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці за звітними даними року, що передує планованому, який визначається за такою формулою:

$$Kifakt = [Di4 / Ni3] / [Du4 / Nu3],$$

де $D(u4), D(i4)$ — обсяг доходів (кошика доходів), що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, закріплених за усіма місцевими бюджетами та за кожним окремо взятим бюджетом міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, зведеним бюджетом району, за звітними даними про надходження таких доходів у році, що передує планованому, без урахування обсягу податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, які одержують військовослужбовці та особи рядового і начальницького складу;

$K(iprohn)$ — прогнозний індекс відносної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у році, що передує планованому, який визначається за такими формулами:

$$\text{якщо } Ki3 > Ki1, \text{ то } Kiprohn = Ki2 + 2 \times Ki3 - \\ - 2 \times (Ki1 + Ki2 + Ki3) / 3;$$

$$\text{якщо } Ki3 < Ki1, \text{ InKi2} + 2 \times \text{InKi3} - 2 \times \text{то } K = \\ = \text{Eiprohn} \times (\text{InKi1} + \text{InKi2} + \text{InKi3}) / 3.$$

Для стимулювання місцевих бюджетів, які щороку підвищують обсяг доходів, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, розрахунковий показник обсягу доходів (кошика доходів) обчислюється з урахуванням

показника стимулювання ($SD(izak)$), який визначається за такими формулами:

$$\text{якщо } g > g', \text{ то } SDizak = RDizak \times 1 / g \times g';$$

$$\text{якщо } g < g', \text{ то } SDizak = RDizak,$$

де g — коефіцієнт зростання обсягів доходів місцевих бюджетів, що визначається за такою формулою:

$$g = RDizak / Dio,$$

де $D(io)$ — розрахунковий обсяг доходів (кошика доходів) у році, що передує планованому, закріплений за кожним окремо взятим бюджетом міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, зведеним бюджетом району, без урахування обсягу податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, які одержують військовослужбовці та особи рядового і начальницького складу;

$D(io)$ на планований бюджетний період визначається за такою формулою:

$$Dio = Dizak - Pgb - Sh,$$

де $D(izak)$ — розрахунковий обсяг доходів (кошика доходів) на планований бюджетний період, закріплений за кожним окремо взятим бюджетом міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетом Автономної Республіки Крим, обласним бюджетом, зведеним бюджетом району згідно з додатком № 6 до Закону України «Про Державний бюджет України на 2009 рік», без урахування розрахункового обсягу податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, які одержують військовослужбовці та особи рядового і начальницького складу;

$P(gb)$ — фактичні надходження плати за придбання торгового патенту на здійснення операцій з надання послуг у сфері грального бізнесу у планованому бюджетному періоді;

Sh — розрахункові втрати від зниження ставки податку з доходів фізичних осіб у планованому бюджетному періоді відповідно до Закону України «Про підвищення престижності шахтарської праці»;

g' — усереднений коефіцієнт для відповідного рівня бюджетів: зведених бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, м. Києва

та Севастополя; бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів.

Для недопущення зменшення прогнозованого обсягу доходів місцевих бюджетів, визначеного виходячи з основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на планований бюджетний період, обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за місцевими бюджетами, на прогнозний період визначається за такою формулою:

$$Dizak = SDizak + (Ki5 \times Ni3 \times DDu5 / Nu3) + Dw,$$

де $DD(u5)$ — обсяг доходів (кошика доходів), необхідний для відновлення загального обсягу доходів місцевих бюджетів, що визначається за такою формулою:

$$DDu5 = Du5 - SDuzak,$$

де $SD(uzak)$ — розрахунковий обсяг доходів (кошика доходів) з урахуванням показника стимулювання на прогнозний період в Україні в цілому;

$D(w)$ — обсяг податку з доходів фізичних осіб, що утримується з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, які одержують військовослужбовці та особи рядового і начальницького складу, для кожної адміністративно-територіальної одиниці.

8. Для місцевих бюджетів, кошти яких передаються до державного бюджету, застосовується коефіцієнт вирівнювання (альфа(i)) 0,95, крім:

бюджетів міст — обласних центрів, чисельність наявного населення яких становить більш як 950 тис. осіб і для яких встановлено коефіцієнт вирівнювання (альфа(i)) 0,6;

бюджету м. Києва, для якого коефіцієнт вирівнювання (альфа(i)) становить 0,93.

Під час проведення розрахунків для всіх дотаційних бюджетів обсягу міжбюджетних трансфертів на планований бюджетний період застосовується коефіцієнт вирівнювання (альфа(i)) 1.

9. У разі зміни порядку зарахування податків і зборів до бюджетів адміністративно-територіальних одиниць, що враховуються для визначення міжбюджетних трансфертів, за окремим розрахунком здійснюється відповідне коригування фактичних надходжень цих платежів за відповідні роки базового періоду.

Розрахунок показника обсягу видатків загального фонду місцевих бюджетів, що враховується для визначення показників міжбюджетних трансфертів

10. Розрахункові показники обсягів видатків місцевих бюджетів визначаються окремо для кожної галузі виходячи із загальних ресурсів зведеного бюджету України і місцевих бюджетів та першочерговості соціальних видатків.

11. Розрахунковий показник обсягу видатків бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району визначається на основі фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та коригувального коефіцієнта до них з розрахунку на душу населення (державне управління, охорона здоров'я, культура і мистецтво, фізична культура і спорт, соціальні програми стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей), на дитину або учня — освіта, отримувача соціальних послуг — соціальний захист та соціальне забезпечення.

12. Розрахунковий показник обсягу видатків місцевого бюджету обчислюється відповідно до розмежування видів видатків бюджету між державним та місцевими бюджетами, визначеного у главі 14 Бюджетного кодексу України.

13. Розрахунковий показник обсягу видатків загального фонду місцевого бюджету ($V(i)$), що враховується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів, становить суму розрахункових показників за основними видами видатків цього бюджету:

$$V_i = V_{yi} + V_{zi} + V_{oi} + V_{si} + V_{ki} + V_{fi} + V_{di} + V_{hi},$$

де $V(yi)$ — розрахунковий обсяг видатків на утримання органів управління;

$V(zi)$ — розрахунковий обсяг видатків на охорону здоров'я;

$V(oi)$ — розрахунковий обсяг видатків на освіту;

$V(si)$ — розрахунковий обсяг видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення;

$V(ki)$ — розрахунковий обсяг видатків на культуру і мистецтво;

$V(fi)$ — розрахунковий обсяг видатків на фізичну культуру і спорт;

$V(di)$ — розрахунковий обсяг видатків на інші заходи;

$V(hi)$ — розрахунковий обсяг видатків на нерозподілений резерв коштів місцевих бюджетів.

Розрахунок показника обсягу видатків на утримання органів управління

14. Показники обсягу видатків обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя на утримання органів управління ($V(yi)$, $V(y kyiv(sev))$) визначаються виходячи з чисельності працівників

цих органів, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2000 р. № 890, співвідношення показників обсягів видатків відповідних рівнів бюджетів на цю мету, що склалося за даними зведення місцевих бюджетів, за такими формулами:

$$V_{yi} = H_{yi} \times A_i,$$

$$V_{y \text{ kyiv}(sev)} = H_{yi} \times A \text{ kyiv}(sev) + V_{yu} \times K_{y \text{ kyiv}(sev)} + V_{adm \text{ kyiv}},$$

$$H_{yi} = V_{yu} \times K_{yob} / A_u,$$

де $H(y_i)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з обласного бюджету та бюджету м. Києва і Севастополя;

$V(y_u)$ — розрахунковий обсяг видатків місцевого бюджету в цілому по Україні на утримання органів управління у плановому бюджетному періоді;

$V(adm \text{ kyiv})$ — розрахунковий показник обсягу видатків бюджету м. Києва на утримання апарату міської та районних у місті державних адміністрацій, у тому числі фінансових органів ($V(adm \text{ kyiv}) = V(y_u) \times K(yadm \text{ kyiv})$). На планований бюджетний період $K(yadm \text{ kyiv})$ дорівнює 0,03789;

$K(yob)$ — частка видатків обласного бюджету на утримання органів місцевого самоврядування у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткових коригуючих коефіцієнтів для бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення. На планований бюджетний період $K(yob)$ дорівнює 0,03158;

$K(y \text{ kyiv}(sev))$ — частка видатків бюджету м. Києва і Севастополя на утримання районних у містах, селищних та сільських рад у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткових коригуючих коефіцієнтів для бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення. На планований бюджетний період $K(y \text{ kyiv})$ дорівнює 0,00225, $K(y \text{ sev})$ — 0,00156;

$A(u)$ — загальна чисельність працівників апарату обласної, Київської і Севастопольської міської ради;

$A(i)$ — чисельність працівників апарату обласної, Київської і Севастопольської міської ради, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2000 р. № 890;

$A(kyiv(sev))$ — чисельність працівників апарату міської ради м. Києва і Севастополя.

15. Показник обсягу видатків бюджету Автономної Республіки Крим на утримання органів управління визначається за такою формулою:

$$Vy\ ark = Vyu \times Ky\ ark,$$

де $K(y\ ark)$ — частка обсягу видатків бюджету Автономної Республіки Крим на утримання органів управління, у тому числі Міністерства фінансів Автономної Республіки Крим, у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткових коригуючих коефіцієнтів для бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення. На планований бюджетний період $K(y\ ark)$ дорівнює 0,03100.

16. Розрахунковий показник обсягу видатків бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення на утримання органів управління ($V(yumi)$) визначається за такою формулою:

$$Vumi = Humi \times Nmi \times Ky1 \times Ky2 + Vymgi,$$

де $H(yumi)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління, в тому числі фінансових органів, з бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, який визначається за такою формулою:

$$Humi = (Vyu \times Kum - Vymgi) / S (Nmi \times Ky1 \times Ky2)$$

де $V(yu)$ — розрахунковий показник обсягу видатків усіх місцевих бюджетів на утримання органів управління на плановий бюджетний період;

$V(ymgi)$ — додатковий обсяг видатків бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР);

$K(yum)$ — частка видатків бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення на утримання органів управління у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткових коригуючих коефіцієнтів для бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення. На планований бюджетний період $K(yum)$ дорівнює 0,38839;

$K(y_1)$ — коригувальний коефіцієнт для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, що має 16 значень залежно від чисельності населення міста;

$N(mi)$ — чисельність наявного населення міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення станом на 1 січня року, що передує планованому.

$K(y_2)$ — коригувальний коефіцієнт для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення з чисельністю населення до 28 тис. осіб, які відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 614 «Деякі питання віднесення областей та міст до груп за оплатою праці» належать до III групи міст за оплатою праці. Розмір зазначеного коефіцієнта визначається індивідуально для кожного такого міста з чотирма знаками після коми як частка від співвідношення мінімальної чисельності населення, визначеної для міст, які належать до III групи за оплатою праці (28 тис. осіб), до чисельності наявного населення відповідного міста станом на 1 січня року, що передує планованому.

Для решти міст розмір $K(y_2)$ дорівнює 1.

Розмір коригувального коефіцієнта для міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення планованого бюджетного періоду

Чисельність наявного населення міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення станом на 1 січня року, що передує планованому, тис. осіб	Коригувальний коефіцієнт (Ky_1)
Понад 1500	0,64
1101—1500	0,68
1001—1100	0,73
701—1000	0,77
501—700	0,82
401—500	0,87
351—400	0,91
301—350	0,96
251—300	1
201—250	1,05
151—200	1,09
101—150	1,14
81—100	1,19
31—80	1,23
До 30	1,27

17. Розрахунковий показник обсягу видатків бюджетів районів на утримання органів управління ($V(yri)$) визначається за такою формулою:

$$Vyri = Hyri \times Nri \times Ky2 \times Ky3 + Vyrgi,$$

де $H(yri)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на утримання органів управління з бюджетів районів, який визначається за такою формулою:

$$Hyri = (Vyu \times Kyr - Vyrgi) / E (Nri \times Ky2 \times Ky3),$$

де $V(yu)$ — розрахунковий показник обсягу видатків усіх місцевих бюджетів на утримання органів управління на планований бюджетний період;

$V(yrgi)$ — розрахунковий показник обсягу додаткових видатків бюджетів районів згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР);

$K(yr)$ — частка видатків бюджетів районів на утримання органів управління у загальному обсязі видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених відповідними радами на 2003 рік з урахуванням введення додаткових коригуючих коефіцієнтів для бюджетів районів, бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення. На планований бюджетний період $K(yr)$ дорівнює 0,50733;

$K(y2)$ — коригувальний коефіцієнт для бюджетів районів, що має 7 значень залежно від чисельності населення району;

$N(ri)$ — чисельність наявного населення району станом на 1 січня року, що передує планованому;

**РОЗМІР КОРИГУВАЛЬНОГО КОЕФІЦІЄНТА ДЛЯ
БЮДЖЕТІВ РАЙОНІВ НА ПЛАНОВАНИЙ БЮДЖЕТНИЙ ПЕРІОД**

Чисельність наявного населення району станом на 1 січня року, що передує планованому, тис. осіб	Коригувальний коефіцієнт ($K(y2)$)
Понад 150	0,9
100,001—150	0,92
75,001—100	0,94
50,001—75	0,97
35,001—50	1,01
25,001—35	1,09
До 25 включно	1,15

$K(y_3)$ — коригуючий коефіцієнт для бюджетів районів, що має десять значень залежно від щільності населення територій сільських рад.

Розмір коригуючого коефіцієнта для бюджетів районів залежно від щільності населення територій сільських рад на планованій бюджетний період

Середня чисельність населення території сільської ради району станом на 1 січня року, що передусє планованому (осіб)	Коригуючий коефіцієнт ($K(y_3)$)
Понад 1500	1
1401—1500	1,04
1301—1400	1,11
1201—1300	1,2
1101—1200	1,3
1001—1100	1,44
901—1000	1,58
801—900	1,77
701—800	2
До 700	2,15

Розрахунок показника обсягу видатків на охорону здоров'я

18. Розрахунковий показник обсягу видатків на охорону здоров'я визначається залежно від чисельності населення адміністративно-територіальної одиниці та співвідношень між бюджетом Автономної Республіки Крим, обласними бюджетами, бюджетами міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетами районів, з урахуванням коригувальних коефіцієнтів та специфічних видатків.

19. Розрахунковий показник обсягу видатків на охорону здоров'я бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету ($Vzob(ark)$) визначається за такою формулою:

$$Vzob(ark) = Hzob(ark) \times Ni \times (1 - \text{лямбда} + \text{лямбда} \times Kzi2) + Vzgi + Szi,$$

$$Hzob(ark) = (Vzu - Vzgu - Szu) \times Kzob(ark)1 + Kzob(ark)4 / Nu;$$

де $H(zob(ark))$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на охорону здоров'я для бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету;

$V(zu)$ — загальний показник обсягу видатків на охорону здоров'я для усіх місцевих бюджетів на планований бюджетний період;

$V(zgu)$ — загальний показник обсягу видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком;

$V(zgi)$ — обсяг видатків адміністративно-територіальної одиниці на охорону здоров'я згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком;

$K(zob(ark)1)$ — частка видатків бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів у загальному обсязі видатків на охорону здоров'я усіх місцевих бюджетів. Цей коефіцієнт становить 0,354 і відповідає показникові, визначеному як відношення сумарних витрат на охорону здоров'я бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів до загального обсягу видатків на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів. У розрахунках цього коефіцієнта враховано розмежування видатків між рівнями бюджетів згідно з главою 14 Бюджетного кодексу України (2542-14);

$K(zob(ark)4)$ — коефіцієнт коригування частки видатків бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів у загальному обсязі витрат на охорону здоров'я залежно від співвідношення видатків на заробітну плату в загальній сумі видатків цих бюджетів. Для бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів він дорівнює 0,951;

лямбда — коефіцієнт рівня застосування впливу вікової структури населення. На 2004 рік лямбда дорівнює 0,5;

$K(zi2)$ — коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевий та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, обчислений за офіційними рекомендаціями ВООЗ на основі таких еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі залежно від віку і статі:

(одиниць)

Вікові групи	Еквівалент надання медичної допомоги чоловікам	Еквівалент надання медичної допомоги жінкам
0—1	10	5
2—4	7	3,5
5—9	3,7	3
10—14	3	2,5

Вікові групи	Еквівалент надання медичної допомоги чоловікам	Еквівалент надання медичної допомоги жінкам
15—19	2,2	3
20—24	2,6	3,5
25—29	2	4
30—34	2	4
35—39	2,5	4,5
40—44	3,5	5
45—49	4,5	5,5
50—54	5	6,5
55—59	6,5	7
60—64	7,5	8,5
65—69	8	9,5
70 і старші	10,5	11

$N(u)$ — чисельність наявного населення України за станом на 1 січня року, що передує планованому;

$N(i)$ — чисельність наявного населення Автономної Республіки Крим та відповідної області станом на 1 січня року, що передує планованому;

$S(zu)$ — загальний обсяг цільових видатків на лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет;

$S(zi)$ — обсяг цільових видатків обласного бюджету на лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет, що визначається за окремим розрахунком.

Під час формування та затвердження відповідних місцевих бюджетів на планований бюджетний період не допускається зменшення обсягу цільових видатків на лікування хворих на цукровий та нецукровий діабет, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів.

20. Розрахунковий показник обсягу видатків на охорону здоров'я бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району визначається за такою формулою:

$$Vzm(r)i = Hzm(r)i \times Kzm(r)3 \times (Nm(r)i - Ndm(r)i - Nwm(r)i) \times Kzm(r)5 \times (1 - \text{лямбда} + \text{лямбда} \times Kzi2) + Vzgi + Vzyi;$$

$$H_{zm}(r)i = (V_{zu} - V_{zgu} - S_{zu}) \times K_{zm}(r)1 \times K_{zm}(r)4 / (N_u - N_{dm}(r)u - N_{wm}(r)u \times K_{zm}(r)5).$$

де $H_{zm}(r)i$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на охорону здоров'я для бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і бюджету району;

V_{zu} — загальний показник обсягу видатків на охорону здоров'я усіх місцевих бюджетів на планований бюджетний період;

V_{zgu} — загальний показник обсягу видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком;

V_{zgi} — показник обсягу видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району) на охорону здоров'я згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком;

V_{zyi} — показник обсягу видатків місцевих бюджетів, що передається до відповідних місцевих бюджетів (переадресування витрат), у зв'язку з відсутністю (недостатністю) мережі бюджетних установ на підставі спільних рішень і угод органів місцевого самоврядування міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районів, що подаються Мініфіну до 1 серпня року, що передує планованому бюджетному періодові.

$K_{zm}(r)1$ — частка видатків бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів районів у загальному обсязі видатків на охорону здоров'я усіх місцевих бюджетів, яка визначається за питомою вагою сумарних витрат на охорону здоров'я бюджетів цих міст і районів у загальній сумі витрат на цю мету за даними зведення місцевих бюджетів з урахуванням розмежування видатків між рівнями бюджетів згідно з главою 14 Бюджетного кодексу України (2542-14). $K_{zm}(r)1$ дорівнює 0,646;

лямбда — коефіцієнт рівня застосування впливу вікової структури населення. На 2004 рік лямбда дорівнює 0,5;

$K_{zi}2$ — коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевої та вікової структури населення адміністративно-територіальної одиниці, обчислений за офіційними рекомендаціями ВООЗ на основі еквівалентних одиниць надання медичної допомоги одній особі залежно від віку і статі, зазначених у пункті 19 цієї Формули;

$K(zm(r)3)$ — коефіцієнт диференціації рівня витрат на одного жителя (місто республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення — 1,065; район — 0,934), визначений за середнім співвідношенням рівнів видатків бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів районів за даними зведення місцевих бюджетів з урахуванням розмежування видатків між рівнями бюджетів згідно з главою 14 Бюджетного кодексу України (2542-14). Для бюджетів м. Києва і Севастополя $K(zm(r)3)$ з дорівнює 1;

$K(zm(r)4)$ — коефіцієнт коригування частки видатків бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджетів районів у загальному обсязі витрат на охорону здоров'я залежно від питомої ваги видатків на заробітну плату в загальній сумі видатків цих бюджетів. $K(zm(r)4)$ дорівнює 1,027;

$K(zm(r)5)$ — коефіцієнт коригування чисельності наявного населення адміністративно-територіальної одиниці, якому медична допомога частково надається відомчими закладами охорони здоров'я, які фінансуються за рахунок коштів державного бюджету. $K(zm(r)5)$ дорівнює 0,5;

$N(dm(r)u)$ — чисельність наявного населення, що проживає у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районах, де відсутня мережа закладів охорони здоров'я, що фінансуються з місцевих бюджетів (обслуговується закладами, які фінансуються з державного бюджету);

$N(wm(r)u)$ — загальна чисельність наявного населення, що проживає у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районах і частково обслуговується закладами охорони здоров'я загальнодержавного значення, що належать до сфери управління МОЗ, Мінтрансу, Державному управлінню справами та Національній академії наук;

$N(m(r)i)$ — чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району) станом на 1 січня року, що передуює планованому;

$N(dm(r)i)$ — чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці (міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району), де відсутня мережа закладів охорони здоров'я, які фінансуються з місцевих бюджетів (обслуговується закладами, які фінансуються з державного бюджету) станом на 1 січня року, що передуює планованому;

21. Розрахунковий показник обсягу видатків на охорону здоров'я бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vz \text{ kyiv(sev)} = Vz \text{ ob(ark)} + Vz \text{ m(r)i.}$$

Розрахунок показника обсягу видатків на освіту

22. Розрахунковий показник обсягу видатків на освіту визначається залежно від загального обсягу ресурсів місцевих бюджетів на освіту, фінансових нормативів бюджетної забезпеченості однієї дитини дошкільного віку, одного учня загальноосвітнього, професійно-технічного навчального закладу (для Автономної Республіки Крим, Львівської, Харківської областей та міста Києва), приведених контингентів дітей дошкільного віку на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періодові, учнів усіх типів загальноосвітніх навчальних закладів на 5 вересня року, що передує поточному бюджетному періодові, учнів професійно-технічних навчальних закладів (для Автономної Республіки Крим, Львівської, Харківської областей та міста Києва) станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періодові.

23. Розрахунковий показник обсягу видатків бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету на освіту визначається за такою формулою:

$$\begin{aligned} Voi = & Ho \times (Uo \times Kob + Uf \times Kf + Uw \times Kw + Ugt \times Kgt + Ut \times \\ & \times Kt + Usi \times Ksi + Ugz \times Kgz + Uz \times Uh \times Kh + Ugh \times Kgh + Ud \times \\ & \times Kd + Uc \times Kc) + Hu \times (Uptnz(ark,lviv,kharkiv) + \\ & + Uptnzc(ark,lviv,kharkiv) \times Kptnzc + Uptnzg(lviv) \times Kptnzg) \times \\ & \times (Kvptnz / Kwptnz) + Vark + Sst + Sgd, \end{aligned}$$

де $H(o)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня;

$U(o)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл у цілому в Автономній Республіці Крим, області, м. Києві та Севастополі;

$K(ob)$ — коефіцієнт коригування загальнообласних (міських, м. Києва та Севастополя), загальнореспубліканських в Автономній Республіці Крим видатків на підвищення кваліфікації та підготовку кадрів (крім фахівців з вищою освітою у вищих навчальних закладах III—IV рівня акредитації Автономної Республіки Крим), на проведення інших заходів загальнообласного, загальнореспубліканського в Автономній Республіці Крим

значення для загальної освіти. На планований бюджетний період $K(ob)$ дорівнює 0,072;

$U(f)$ — кількість учнів, крім учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, загальноосвітніх шкіл-інтернатів (ліцеїв) з посиленою військово-фізичною підготовкою;

$K(f)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів (ліцеїв) з посиленою військово-фізичною підготовкою до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(f)$ дорівнює 6,5;

$U(w)$ — кількість учнів (включаючи студентів), крім учнів (студентів) з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, училищ олімпійського резерву, училищ, шкіл-інтернатів (ліцеїв) фізичної культури і спорту;

$K(w)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів (включаючи студентів) училищ олімпійського резерву, училищ, шкіл-інтернатів (ліцеїв) фізичної культури і спорту до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(w)$ дорівнює 8,4;

$U(gt)$ — кількість вихованців, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(gt)$ — коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(gt)$ дорівнює 5,7;

$U(t)$ — кількість вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів, крім вихованців шкіл-інтернатів (ліцеїв) з посиленою військово-фізичною підготовкою, вихованців загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів та вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

$K(t)$ — коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх шкіл-інтернатів до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(t)$ дорівнює 5;

$U(si)$ — кількість вихованців загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

$K(si)$ — коефіцієнт приведення кількості вихованців загальноосвітніх санаторних шкіл-інтернатів до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(si)$ дорівнює 5,4;

$U(gz)$ — кількість учнів, що приходять на навчання, у загальноосвітніх школах-інтернатах, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(gz)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів, що приходять на навчання, у загальноосвітніх школах-інтернатах, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(gz)$ дорівнює 1,1;

$U(z)$ — кількість учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, що приходять на навчання;

$U(h)$ — кількість вихованців, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку;

$K(h)$ — коефіцієнт приведення кількості вихованців спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(h)$ дорівнює 6,6;

$U(gh)$ — кількість вихованців, крім вихованців з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(gh)$ — коефіцієнт приведення кількості вихованців спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(gh)$ дорівнює 7,5;

$U(d)$ — кількість учнів спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, що приходять на навчання;

$K(d)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів, що приходять на навчання до спеціальних шкіл-інтернатів для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(d)$ дорівнює 2,5;

$U(c)$ — кількість учнів та вихованців, що перебувають на повному державному утриманні, у різних типах загальноосвітніх навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

$K(c)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів та вихованців, що перебувають на повному державному утриманні, у різних ти-

пах загальноосвітніх навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до кількості учнів загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(c)$ дорівнює 12,02;

$H(u)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня професійно-технічного навчального закладу;

$U(pinz(ark,lviv,kharkiv))$ — кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів Автономної Республіки Крим, Львівської, Харківської областей (крім учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і учнів професійно-технічних навчальних закладів, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських) станом на 1 січня року, що передує планованому;

$U(pinzc(ark,lviv,kharkiv))$ — кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів Автономної Республіки Крим, Львівської, Харківської областей з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

$K(pinzc)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, до кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів. На планований бюджетний період $K(pinzc)$ дорівнює 1,9;

$U(pinzg(lviv))$ — кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів, розташованих у населених пунктах Львівської області, яким надано статус гірських;

$K(pinzg)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів, розташованих у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів професійно-технічних навчальних закладів. На планований бюджетний період $K(pinzg)$ дорівнює 1,1;

$K(vptnz)$ — коефіцієнт вирівнювання, що застосовується у перехідний період залежно від значення коефіцієнта збільшення видатків на підготовку кадрів у професійно-технічних навчальних закладах і має такі значення:

$$Kwptnz < 1,2100000 - Kvptnz 1,2100000;$$

$$Kwptnz > 1,2244345 - Kvptnz 1,2244345;$$

де $K(wptnz)$ — коефіцієнт збільшення видатків на підготовку кадрів у професійно-технічних навчальних закладах і-тої адміністративно-територіальної одиниці у планованому бюджетному періоді порівняно з обсягом видатків у році, що передує планованому бюджетному періоду.

Якщо $K(wptnz)$ має значення більш як 1,2100000 або менш як 1,2244345, вирівнювання не проводиться і коефіцієнти $K(vptnz)$ і $K(wptnz)$ не застосовуються;

$V(ark)$ — видатки на підготовку фахівців з вищою освітою у вищих навчальних закладах III—IV рівня акредитації Автономної Республіки Крим, що визначаються за окремим розрахунком;

$S(st)$ — додаткові асигнування на планований бюджетний період, що визначаються за окремим розрахунком, для виплати стипендій студентам вищих навчальних закладів I—IV рівня акредитації, у тому числі дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування; для виплати щорічної допомоги на придбання навчальної літератури в розмірі трьох мінімальних ординарних (звичайних) академічних стипендій особам віком від 18 до 23 років з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, учням та студентам, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків; для виплати одnorазової адресної грошової допомоги у п'ятикратному розмірі мінімальної заробітної плати випускникам комунальних вищих навчальних закладів, які здобули освіту за напрямками і спеціальностями педагогічного та медичного профілю і уклали на строк не менш як три роки договір про роботу відповідно у загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах та медичних закладах, визначених органами управління освітою та охороною здоров'я;

$S(gd)$ — додаткові асигнування на планований бюджетний період на виплату одnorазової грошової допомоги в розмірі шести прожиткових мінімумів дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, що перебували під опікою (піклуванням) або на повному державному утриманні, під час працевлаштування їх після закінчення навчального закладу, що визначаються за окремим розрахунком.

Під час формування та затвердження відповідних місцевих бюджетів на планований бюджетний період не допускається зменшення обсягу цільових видатків для підготовки робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах Автономної Республіки Крим, Львівської та Харківської областей, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

24. Розрахунковий показник обсягу видатків на освіту бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району визначається за такою формулою:

$$\begin{aligned}
 Voi = & Hd \times (Dm \times Knm(r) + Dgm \times Kgnm(r) + Ds \times Knm(r) + Dgs \times \\
 & \times Kgnm(r)) + Ho \times (Ugm \times Kgm + Ugmr \times Kgmr + Ugs \times Kgs + \\
 & + Um \times Km + Umr \times Kmr + Us \times Ks + Ubm(r) \times Kbm(r) + Ujm(r) \times \\
 & \times Kj + Uf \times Kf + Uw \times Kw + Ugt \times Kgt + Ut \times Kt + Ugz \times Kgz + Uz + \\
 & + Uc \times Kc) + Hrdov \times (Dmss(nv) + Dgmss(nv) \times Kgdnz) + Hrdov \times \\
 & \times (Dmss(v) + Dgmss(v) \times Kgdnz) + Sd + Sgd + Vtzn(r),
 \end{aligned}$$

де $H(d)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на одну дитину дошкільного віку;

$D(m)$ — кількість дітей у віці 0—6 років міської місцевості міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районів (крім дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських) станом на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(gm)$ — кількість дітей у віці 0—6 років міської місцевості міст обласного значення та районів, яким надано статус гірських, станом на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(s)$ — кількість дітей у віці 0—6 років сільської місцевості міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районів (крім дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських) станом на 1 січня року, що передує планованому за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(gs)$ — кількість дітей у віці 0-6 років сільської місцевості міст обласного значення та районів, яким надано статус гірських, станом на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$K(nm(r))$ — фактичний коефіцієнт охоплення дітей у віці 0—6 років у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення ($K(nm)$) і районах ($K(nr)$) дошкільними закладами відповідно у сільській та міській місцевості (крім дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських). На планований бюджетний період $K(nm(r))$ має індивідуальне значення для кожної адміністративно-територіальної одиниці;

$K(gnm(r))$ — фактичний коефіцієнт охоплення дітей у віці 0—6 років у містах обласного значення ($K(gnm)$) та районах ($K(gnr)$) дошкільними закладами, що розташовані відповідно у сільській та міській місцевостях, яким надано статус гірських, збільшений в 1,1

раза. На планований бюджетний період $K(gnm(r))$ має індивідуальне значення для кожної адміністративно-територіальної одиниці;

$U(gm)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у населених пунктах міст обласного значення, яким надано статус гірських;

$K(gm)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у населених пунктах міст обласного підпорядкування, яким надано статус гірських, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(gm)$ дорівнює 0,968;

$U(gmr)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у міській місцевості, якій надано статус гірської;

$K(gmr)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у міській місцевості районів, якій надано статус гірської, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(gmr)$ дорівнює 1,064;

$U(gs)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у сільській місцевості, якій надано статус гірської;

$K(gs)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у сільській місцевості міст обласного значення і районів, якій надано статус гірської, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл, який має п'ять значень — залежно від середньої наповнюваності класів і класів-комплектів у таких школах станом на 5 вересня року, що передував поточному бюджетному періоду.

РОЗМІР КОЕФІЦІЄНТА ПРИВЕДЕННЯ КІЛЬКОСТІ УЧНІВ ДЕННИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ, ЩО РОЗТАШОВАНІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ МІСТ ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ І РАЙОНІВ, ЯКІЙ НАДАНО СТАТУС ГІРСЬКОЇ, ДО КІЛЬКОСТІ УЧНІВ УСІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ НА ПЛАНОВАНИЙ БЮДЖЕТНИЙ ПЕРІОД

Середня наповнюваність класів і класів-комплектів у денних загальноосвітніх школах сільської місцевості, учнів	Коефіцієнт ($K(gs)$)
Понад 22,2	1,162
17,8—22,2	1,355
14,8—17,8	1,5
11,7—14,8	1,645
До 11,7	1,936

Віднесення міст обласного значення і районів до груп за середньою наповнюваністю класів і класів-комплектів проводиться раз на три роки на підставі результатів аналізу мережі та контингентів загальноосвітніх шкіл;

$U(m)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(m)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у містах республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(m)$ дорівнює 0,841;

$U(mr)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл міської місцевості районів, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(mr)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у міській місцевості районів, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(mr)$ дорівнює 0,926;

$U(s)$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у сільській місцевості, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських;

$K(s)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у сільській місцевості міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районів, крім учнів шкіл, що розташовані у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл, який має п'ять значень — залежно від середньої наповнюваності класів і класів-комплектів у таких школах на 5 вересня року, що передував поточному бюджетному періоду.

РОЗМІР КОЕФІЦІЄНТА ПРИВЕДЕННЯ КІЛЬКОСТІ УЧНІВ ДЕННИХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ, ЩО РОЗТАШОВАНІ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ МІСТ РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ ТА ОБЛАСНОГО ЗНАЧЕННЯ І РАЙОНІВ, КРІМ УЧНІВ ШКІЛ, ЩО РОЗТАШОВАНІ У НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ, ЯКИМ НАДАНО СТАТУС ГІРСЬКИХ, ДО КІЛЬКОСТІ УЧНІВ УСІХ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ ШКІЛ НА ПЛАНОВАНИЙ БЮДЖЕТНИЙ ПЕРІОД

Середня наповнюваність класів і класів-комплектів у денних загальноосвітніх школах, що розташовані у сільській місцевості, учнів	Коефіцієнт ($K(s)$)
Понад 22,2	1,01
17,8—22,2	1,178
14,8—17,8	1,305
11,7—14,8	1,431
До 11,7	1,684

Віднесення міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і районів до груп за середньою наповнюваністю класів і класів-комплектів проводиться раз на три роки на підставі результатів аналізу мережі та контингентів загальноосвітніх шкіл;

$U(bm(r))$ — кількість учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл адміністративно-територіальної одиниці;

$K(bm(r))$ — коефіцієнт приведення кількості учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл адміністративно-територіальної одиниці до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(bm)$ дорівнює 0,43; $K(br)$ — 0,29;

$U(jm(r))$ — кількість учнів спеціальних шкіл для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку;

$K(j)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів спеціальних шкіл для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку, до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(j)$ дорівнює 2,5;

$H(rdov)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості однієї дитини у віці 0-6 років видатками на розвиток дошкільної освіти у містах районного значення, які входять до складу районів, селлах, селищах та селищах міського типу, в яких діти не відвідують дошкільні навчальні заклади;

$H(rdov)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості однієї дитини у віці 0—6 років видатками на розвиток дошкільної освіти у містах районного значення, які входять до складу районів, селлах, селищах та селищах міського типу, в яких діти відвідують дошкільні навчальні заклади;

$D(mss(nv))$ — кількість дітей у віці 0—6 років в містах районного значення, які входять до складу районів, селлах, селищах та селищах міського типу, в яких діти не відвідують дошкільні навчальні заклади (крім дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських) на 1 січня року, що передуює планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(mss(v))$ — кількість дітей у віці 0—6 років у містах районного значення, які входять до складу районів, селлах, селищах та селищах міського типу, в яких діти відвідують дошкільні навчальні заклади (крім дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських) на 1 січня року, що передуює планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(gmss(nv))$ — кількість дітей у віці 0—6 років у містах районного значення, які входять до складу районів, селлах, селищах

та селищах міського типу, яким надано статус гірських та в яких діти не відвідують дошкільні навчальні заклади, на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(gmss(v))$ — кількість дітей у віці 0—6 років у містах районного значення, які входять до складу районів, селаж, селищах та селищах міського типу, яким надано статус гірських та в яких діти відвідують дошкільні навчальні заклади, на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$K(gdnz)$ — коефіцієнт приведення кількості дітей у віці 0—6 років у населених пунктах, яким надано статус гірських, до кількості дітей у віці 0—6 років. На планований бюджетний період $K(gdnz)$ дорівнює 1,1;

$S(d)$ — додаткові асигнування на планований бюджетний період на виплату одноразової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, яким у планованому бюджетному періоді виповнюється 18 років, що визначаються за індивідуальним розрахунком;

$V(tzn(r))$ — цільові видатки на планований бюджетний період для забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів районів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, що визначаються за окремим розрахунком МОН.

Під час формування та затвердження відповідних місцевих бюджетів на планований бюджетний період не допускається зменшення обсягу цільових видатків для забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

25. Розрахунковий показник обсягу видатків на освіту бюджету м. Києва та Севастополя визначається за такою формулою:

$$\begin{aligned} Vokyiv(sev) = & Hd \times (Dmkyiv(sev) \times Knm + Dssev \times Knm) + Ho \times \\ & \times (Ukyiv(sev) \times Km + Us \times Ks + Ubkyiv(sev) \times Kbm + \\ & + Ujkyiv(sev) \times Kj + Uo \times Kob + Uf \times Kf + Ut \times Kt + Usi \times Ksi + \\ & + Uz + Uh \times Kh + Ud \times Kd + Uc \times Kc) + Hu \times (Uptnz(kyiv) + \\ & + Uptnz(kyiv) \times Kptnz) \times (Kvptnz / Kwptnz) + Hrdov \times \\ & \times Dmssev(nv) + Hrdov \times Dmssev(v) + Sd + Sst + Sgd + \\ & + Vtznkyiv(sev), \end{aligned}$$

де $D(mkyiv(sev))$ — кількість дітей у віці 0—6 років міської місцевості м. Києва та Севастополя на 1 січня року, що передує

планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(sev)$ — кількість дітей у віці 0—6 років сільської місцевості м. Севастополя на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$K(nm)$ — фактичний коефіцієнт охоплення дітей у віці 0—6 років дошкільними закладами мм. Києва та Севастополя. На планований бюджетний період $K(nm)$ має індивідуальне значення для мм. Києва та Севастополя;

$U(kyiv(sev))$ — кількість учнів денних загальноосвітніх шкіл мм. Києва та Севастополя, крім учнів сільської місцевості;

$K(m)$ — коефіцієнт приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл мм. Києва та Севастополя до кількості учнів усіх загальноосвітніх шкіл. На планований бюджетний період $K(m)$ дорівнює 0,841;

$U(bkyiv(sev))$ — кількість учнів вечірніх загальноосвітніх шкіл мм. Києва та Севастополя;

$U(jkyiv(sev))$ — кількість учнів спеціальних шкіл мм. Києва та Севастополя для дітей, які потребують корекції розумового та (або) фізичного розвитку;

$U(ptnz(kyiv))$ — кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів міста Києва (крім учнів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування) на 1 січня року, що передує планованому;

$U(ptnzc(kyiv))$ — кількість учнів професійно-технічних навчальних закладів міста Києва з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

$D(mssev(nv))$ — кількість дітей у віці 0—6 років у містах, селах, селищах та селищах міського типу, які адміністративно підпорядковані м. Севастополю та в яких діти не відвідують дошкільні навчальні заклади, на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$D(mssev(v))$ — кількість дітей у віці 0-6 років у містах, селах, селищах та селищах міського типу, які адміністративно підпорядковані м. Севастополю та в яких діти відвідують дошкільні навчальні заклади, на 1 січня року, що передує планованому, за статистичними даними, з урахуванням дітей, прикріплених до дошкільних навчальних закладів;

$V(tnkyiv(sev))$ — цільові видатки на планований бюджетний період для забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів

мм. Києва та Севастополя сучасними технічними засобами навчання з природничоматематичних і технологічних дисциплін, що визначаються за окремим розрахунком МОН.

Під час формування та затвердження відповідних місцевих бюджетів на планований бюджетний період не допускається зменшення обсягу цільових видатків для забезпечення загальноосвітніх навчальних закладів сучасними технічними засобами навчання з природничо-математичних і технологічних дисциплін, видатків для підготовки робітничих кадрів у професійно-технічних навчальних закладах м. Києва, що враховуються під час визначення обсягу міжбюджетних

*Розрахунок показника обсягу видатків
на соціальний захист і соціальне забезпечення*

26. Обсяг видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення, виходячи з обсягів ресурсів бюджету на цю мету, фінансового нормативу бюджетної забезпеченості та контингенту отримувачів соціальних послуг, визначається за такою формулою:

$$V_{si} = V_{s1i} + V_{s2i} + V_{s3i} + V_{s4i} + V_{s5i} + V_{s6i} + \\ + V_{s7i} + V_{s8i} + V_{chmi} + V_{inli},$$

де $V(s1i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на утримання будинків-інтернатів для престарілих та інвалідів, будинків-інтернатів для дітей-інвалідів та навчання і трудове влаштування інвалідів;

$V(s2i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на утримання притулків для дітей;

$V(s3i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на утримання територіальних центрів соціального; обслуговування пенсіонерів і одиноких непрацездатних громадян та відділень соціальної допомоги вдома;

$V(s4i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на виконання програм і здійснення заходів стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей;

$V(s5i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на оброблення інформації з нарахування та виплати допомоги, компенсацій та субсидій;

$V(s6i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на допомогу по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу;

$V(s7i)$ — розрахунковий показник обсягу видатків на виплату реабілітованим громадянам;

V — розрахунковий показник обсягу видатків на поховання **S8i** учасників бойових дій та інвалідів війни;

$V(chmi)$ — розрахунковий показник обсягу видатків, пов'язаних з пільговим медичним обслуговуванням осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, для всіх місцевих бюджетів;

$Vinli$ — розрахунковий показник обсягу видатків для здійснення заходів щодо соціального захисту інвалідів.

27. Розрахунковий показник обсягу видатків на утримання будинків-інтернатів для престарілих та інвалідів, будинків-інтернатів для дітей-інвалідів та навчання і трудове влаштування інвалідів ($V(sli)$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs1i = Qs1i \cdot Hs1 + Vs1gi,$$

де $H(s1)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на одного підопічного у будинках-інтернатах для престарілих та інвалідів, будинках-інтернатах для малолітніх інвалідів та навчання і трудове влаштування інвалідів адміністративно-територіальної одиниці;

$Q(s1i)$ — кількість підопічних у будинках-інтернатах для престарілих та інвалідів, будинках-інтернатах для малолітніх інвалідів станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду;

$V(s1gi)$ — обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів України» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком.

28. Розрахунковий обсяг видатків на утримання притулків для дітей ($V(s2i)$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs2i = Qs2i \cdot Hs2,$$

де $H(s2)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості дітей у притулках для дітей;

$Q(s2i)$ — кількість місць на кінець року в притулках для дітей за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на бюджетний період, що передує плановому.

29. Розрахунковий обсяг видатків на утримання територіальних центрів соціального обслуговування пенсіонерів і самотніх громадян та відділень соціальної допомоги вдо-

ма ($V(s3i)$) для бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району, бюджету м.м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs3i = (Qsm3i1 + (Qss3i1 \cdot Kssn)) \cdot Hs31) + \\ + (Qs3i2 \cdot Hs32) + Vs3gi$$

де $H(s31)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одиноких непрацездатних громадян, які потребують різних видів соціальної допомоги у територіальних центрах та відділеннях соціальної допомоги вдома (за винятком стаціонарних відділень для постійного проживання);

$H(s32)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одиноких непрацездатних громадян, які перебувають у стаціонарних відділеннях для постійного проживання територіальних центрів та відділеннях соціальної допомоги вдома;

$Q(sm3i1)$ — кількість одиноких непрацездатних громадян, які потребують надання різних видів соціальної допомоги територіальними центрами та відділеннями соціальної допомоги вдома (за винятком стаціонарних відділень для постійного проживання), на 1 січня року, що передує планованому міській місцевості;

$Q(s3i2)$ — кількість одиноких непрацездатних громадян, які перебувають у стаціонарних відділеннях для постійного проживання територіальних центрів станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періодові;

$V(s3gi)$ — обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів України» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком;

$Q(ss3i2)$ — кількість одиноких непрацездатних громадян, які потребують надання різних видів соціальної допомоги територіальними центрами та відділеннями соціальної допомоги вдома (за винятком стаціонарних відділень для постійного проживання), на 1 січня року, що передує планованому сільській місцевості;

$K(ssn)$ — коефіцієнт приведення кількості одиноких непрацездатних громадян, які потребують надання різних видів соціальної допомоги територіальними центрами та відділеннями соціальної допомоги вдома (за винятком стаціонарних відділень для постійного проживання), станом на 1 січня року, що передує планованому, у сільській місцевості до кількості відповідного контингенту у міській місцевості. На планований бюджетний період $K(ssn)$ дорівнює 1,4.

31. Розрахунковий обсяг видатків на виконання програм і здійснення заходів стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей ($V(s4i)$) визначається за такими формулами:

1) для бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету:

$$Vs4i = Hs4u \cdot Ni + Vozd;$$

де $H(s4u)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на душу населення Автономної Республіки Крим, області на заходи стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей;

$N(i)$ — чисельність наявного населення Автономної Республіки Крим, області станом на 1 січня року, що передує планованому;

$V(ozd)$ — обсяг додаткових видатків на оздоровлення та відпочинок дітей пільгових категорій, який розраховується за такою формулою:

$$Vozd = Hozd \cdot Uozd,$$

де $H(ozd)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів послугами з організації відпочинку та оздоровлення;

$U(ozd)$ — кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів (крім вечірніх загальноосвітніх шкіл) у цілому в Автономній Республіці Крим, області станом на 5 вересня року, що передує поточному бюджетному періоду.

2) для бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району:

$$Vs4i = Hs4m(r) \times Ni + Vs4gi,$$

де $H(s4m(r))$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на душу населення міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району на заходи стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей;

Ni — чисельність наявного населення міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, району станом на 1 січня року, що передує планованому;

$V(s4gi)$ — обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці згідно з вимогами Закону України «Про статус гірських населених пунктів України» (56/95-ВР), визначений за окремим розрахунком.

3) для бюджетів м. Києва і Севастополя:

$$Vs4i = Hs4kyiv(sev) \cdot Ni + Vozd kyiv(sev);$$

де $H(s4kyiv(sev))$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на душу населення м. Києва і Севастополя;

$N(i)$ — чисельність наявного населення м. Києва і Севастополя станом на 1 січня року, що передує планованому;

$H(s4u)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості, що обчислюється виходячи з питомої ваги видатків для виконання програм і здійснення заходів стосовно сім'ї, жінок, молоді та дітей (без урахування видатків для оздоровлення та відпочинку дітей) за даними зведення місцевих бюджетів і становить для бюджету Автономної Республіки Крим та обласних бюджетів 40 відсотків, для бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районів — 60 відсотків;

$V(ozd kyiv(sev))$ — обсяг додаткових видатків на оздоровлення та відпочинок дітей пільгових категорій для бюджетів м. Києва та Севастополя, який розраховується за такою формулою:

$$Vozd kyiv(sev) = Hozd \cdot Uozd kyiv(sev),$$

де $U(ozd kyiv(sev))$ — кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів усіх типів (крім вечірніх загальноосвітніх шкіл) у м. Києві та Севастополі станом на 5 вересня року, що передує поточному бюджетному періоду.

32. Розрахунковий показник обсягу видатків місцевих бюджетів на обробку інформації з нарахування та виплати допомоги, компенсацій і субсидій ($V(s6i)$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs5i = (Qs5i \cdot Hs5) + (Qs5Ii \cdot Hs5 \cdot Ksc),$$

де $H(s5)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості для оброблення інформації з нарахування та виплати допомоги, компенсацій і субсидій на одну особову справу;

$Q(s5i)$ — кількість особових справ з питань надання допомоги, компенсацій і субсидій, за якими нарахування та виплата здійснюється децентралізовано, станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду;

$Q(s5Ii)$ — кількість особових справ з питань надання допомоги, компенсацій та субсидій, за якими нарахування та виплата здійснюється централізовано, станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду;

$K(sc)$ — коригувальний коефіцієнт врахування видатків на утримання центрів в областях, в яких нарахування та виплата до-

помоги, компенсацій та субсидій здійснюється централізовано. На 2004 рік значення $K(sc)$ дорівнює 2,38.

33. Розрахунковий показник обсягу видатків з надання допомоги по догляду за інвалідом I чи II групи внаслідок психічного розладу ($V(s6i)$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs6i = Qs6i \cdot Hs6 + Qs6ig \cdot 0,2 \cdot Hs6,$$

де $H(s6)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості витрат на виплату допомоги по догляду за психічно хворим;

$Q(s6i)$ — кількість психічно хворих — інвалідів I і II групи в Автономній Республіці Крим, області, м. Києві і Севастополі за звітними даними;

$Q(s6ig)$ — кількість психічно хворих — інвалідів I і II групи в гірських населених пунктах за звітними даними.

34. Розрахунковий показник обсягу видатків на виплату компенсацій реабілітованим громадянам ($V(s7i)$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва і Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs7i = Hs7 \cdot Qs7i,$$

де $H(s7)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості середнього розміру компенсацій реабілітованим громадянам у минулому бюджетному періоді;

$Q(s7i)$ — прогнозна кількість одержувачів грошової компенсації.

35-1. Розрахунковий показник обсягу видатків на поховання учасників бойових дій та інвалідів війни ($Vs8i$) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва та Севастополя визначається за такою формулою:

$$Vs8i = Qs8i \cdot Hs8 \cdot Kdi,$$

де $Q(s8i)$ — кількість учасників бойових дій та інвалідів війни в регіоні;

$H(s8)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості витрат на поховання одного учасника бойових дій або інваліда війни;

$K(di)$ — коефіцієнт смертності осіб віком 70 років і більше в регіоні.

35-2. Розрахунковий показник обсягу видатків, пов'язаних з пільговим медичним обслуговуванням осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, визначається залежно від чисельності осіб адміністративно-територіальної одиниці, що належать до

категорії 1 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та потерпілих дітей, з урахуванням коефіцієнта приведення $K(ch)$.

Розрахунковий показник обсягу видатків, пов'язаних з медичним обслуговуванням зазначених осіб для усіх місцевих бюджетів ($V(chmi)$) визначається за такою формулою:

$$Vchmi = Hchm \cdot Ninvdi \cdot Kch,$$

де $H(chm)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на пільгове медичне обслуговування однієї особи, яка постраждала внаслідок Чорнобильської катастрофи;

$N(invdi)$ — чисельність осіб адміністративно-територіальної одиниці, що належать до категорії 1 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та потерпілих дітей;

$K(ш)$ — коефіцієнт приведення чисельності осіб, що належать до категорії 1 постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи та потерпілих дітей, до загальної чисельності осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи. $K(ch)$ на планований бюджетний період дорівнює 3,7043.

35-3. Розрахунковий показник обсягу видатків для здійснення заходів щодо соціального захисту інвалідів ($V(inli)$), а саме для компенсаційних виплат інвалідам для придбання бензину, ремонту, технічного обслуговування автотранспортних засобів та транспортного обслуговування, а також для встановлення телефонів інвалідам I і II групи, що обчислюються з урахуванням чисельності інвалідів та фінансового нормативу бюджетної забезпеченості на одного інваліда, визначається для бюджету Автономної Республіки

Крим та обласного бюджету, бюджету м. Києва та Севастополя за такою формулою:

$$Vinli = Qinli \cdot Hinl,$$

де $Q(inli)$ — чисельність інвалідів станом на 1 січня року, що передує планованому бюджетному періоду;

$H(inl)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на одного інваліда.

*Розрахунок показника обсягу видатків
на культуру і мистецтво*

36. Розрахунковий показник обсягу видатків на культуру і мистецтво ($V(ki)$) визначається виходячи з чисельності наявного населення адміністративно-територіальної одиниці та фінансових нормативів бюджетної забезпеченості на одного жителя, що ви-

значається як середній розмір загальних видатків відповідних місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на бюджетний період, що передує плановому, на одного жителя, і коригується на прогнозний обсяг ресурсів бюджету, що спрямовуються на зазначену мету (цілі) у планованому бюджетному періоді. При цьому обсяг видатків місцевих бюджетів на культуру і мистецтво не може бути меншим, ніж обсяг у році, що передує плановому, скоригований на індекс споживчих цін в середньому до попереднього року, врахований в Основних прогнозних показниках економічного і соціального розвитку України за даними Мінекономіки.

37. Для бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету розрахунковий обсяг видатків на культуру і мистецтво визначається за такою формулою:

$$V_{ki} = H_{kob} \cdot N_i + V_{kgi},$$

де $H(kob)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості видатків на культуру і мистецтво бюджету Автономної Республіки Крим та обласного бюджету в розрахунку на одного жителя;

$N(i)$ — чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передує планованому.

38. Для бюджету м. Києва і Севастополя розрахунковий обсяг видатків на культуру і мистецтво визначається за такою формулою:

$$V_{ki} = H_{kkyiv(sev)} \cdot N_i,$$

де $H(kkyiv(sev))$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості видатків на культуру і мистецтво для м. Києва і Севастополя в розрахунку на одного жителя;

$N(i)$ — чисельність наявного населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передує планованому.

39. Для бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району розрахунковий показник обсягу видатків на культуру і мистецтво визначається за такою формулою:

$$V_{ki} = H_{km(r)} \cdot N_i + V_{kgi},$$

де $H(km(r))$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості видатків на культуру і мистецтво міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення або району в розрахунку на одного жителя;

$V(kgi)$ — обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої входять населені пунк-

ти, які за статусом віднесені до гірських. Ці видатки визначаються за окремим розрахунком.

*Розрахунок показника обсягу видатків
на фізичну культуру і спорт*

40. Розрахунковий показник обсягу видатків на фізичну культуру і спорт ($V(f)$) визначається з урахуванням чисельності наявного населення адміністративно-територіальної одиниці та питомої ваги зазначених видатків бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів (45 відсотків), бюджетів міст республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, районів (55 відсотків) у загальній сумі видатків на фізичну культуру і спорт бюджетів адміністративно-територіальних одиниць за даними зведення місцевих бюджетів, затверджених місцевими радами на 2003 рік, а також кількості спортсменів постійного складу шкіл вищої спортивної майстерності відповідно до плану комплектування та спискового складу, затвердженого Мінісiм'ямолодьспортом на бюджетний період, що передує планованому.

41. Розрахунковий показник обсягу видатків на фізичну культуру і спорт місцевих бюджетів визначається за такими формулами:

1) для бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету:

$$Vfi = 0,55 Hf \cdot Ni + Vfgi,$$

2) для бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення, бюджету району:

$$Vfi = 0,55 \cdot Ni + Vfgi;$$

$V(svsm)$ — обсяг додаткових видатків на школи вищої спортивної майстерності, який обчислюється за такою формулою:

$$Vsvsm = Hsp \cdot Usp,$$

де $H(sp)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного спортсмена постійного складу шкіл вищої спортивної майстерності;

$U(sp)$ — кількість спортсменів постійного складу шкіл вищої спортивної майстерності відповідно до плану комплектування та спискового складу, затвердженого Мінісiм'ямолодьспортом на бюджетний період, що передує планованому.

3) для бюджету м. Києва і Севастополя:

$$Vfkyiv(sev) = Hf \cdot Ni + Vsvsm,$$

де $H(f)$ — фінансовий норматив бюджетної забезпеченості на фізичну культуру і спорт усіх місцевих бюджетів у розрахунку на одного жителя;

$N(i)$ — наявне населення адміністративно-територіальної одиниці станом на 1 січня року, що передує планованому;

$V(fgi)$ — обсяг додаткових видатків бюджету адміністративно-територіальної одиниці, до складу якої входять населені пункти, які за статусом віднесені до гірських. Ці видатки визначаються за окремим розрахунком.

*Розрахунок показника обсягу
видатків на інші заходи*

45. Розрахунковий показник обсягу видатків місцевих бюджетів на інші заходи ($V(di)$) визначається за окремим розрахунком для бюджету Автономної Республіки Крим та бюджету міста Севастополя з урахуванням особливостей формування цих бюджетів, визначених статтею 67 Бюджетного кодексу України (2542-14), та необхідності забезпечення стабільності міжбюджетних відносин.

На планований бюджетний період для бюджету Автономної Республіки Крим показник видатків на здійснення повноважень відповідно до Закону України «Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим» (350-14) визначено у сумі 67,3 млн гривень.

На планований бюджетний період для бюджету м. Севастополя показник специфічних видатків згідно із законом, що встановлює особливий статус м. Севастополя, визначено у сумі 30 млн гривень.

На планований бюджетний період для бюджету м. Києва показник видатків на виконання столичних функцій відповідно до Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ» (401-14) визначено у сумі 300 млн гривень.

46. Розрахунковий показник обсягу нерозподіленого резерву коштів бюджету адміністративно-територіальної одиниці ($V(hi)$) визначається за такою формулою:

$$Vhi = (Vyi + Vzi + Voi + Vsi + Vki + Vfi) \cdot Kb,$$

де $K(b)$ — коефіцієнт, що визначає обсяг нерозподіленого резерву коштів бюджету Автономної Республіки Крим, обласного бюджету, бюджету м. Києва та Севастополя, бюджету міста республіканського Автономної Республіки Крим та обласного значення і бюджету району. На планований бюджетний період $K(b)$ дорівнює 0,005.

УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
Про Концепцію ціноутворення
у сфері житлово-комунальних послуг
від 28.12.2007 № 1324/2007
КОНЦЕПЦІЯ ціноутворення
у сфері житлово-комунальних послуг

Якість життя населення значною мірою залежить від надійності, якості та доступності житлово-комунальних послуг, що надаються населенню. Забезпечення реалізації інтересів суспільства потребує вдосконалення цінової політики у сфері житлово-комунальних послуг щодо гарантування захисту прав споживачів цих послуг та створення умов для збалансованого розвитку суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у сфері житлово-комунальних послуг.

1. Сучасний стан системи ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг

На сьогодні питання ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг визначено Конституцією України, Господарським кодексом України, Законами України «Про ціни і ціноутворення», «Про природні монополії», «Про житлово-комунальні послуги», «Про теплопостачання», «Про електроенергетику», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації» та іншими нормативно-правовими актами.

Політика ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг на сьогодні не лише не забезпечує покриття економічно обґрунтованих витрат суб'єктів господарювання, що здійснюють діяльність у відповідній сфері, а й дозволяє включати до складової ціни/тарифу неефективні витрати та не стимулює підприємства, що надають такі послуги, до зниження витрат. Обмежене залучення до процесів формування цін/тарифів

представників громадськості та відсутність належного контролю з боку суспільства за використанням коштів, отриманих за надання житлово-комунальних послуг, створює підґрунтя для зловживань у цій сфері та підвищує соціальну напругу. Зазначене є перешкодою для залучення інвестицій у розвиток житлово-комунальної інфраструктури, гальмує використання сучасних форм управління підприємствами, установами, організаціями житлово-комунального господарства, уповільнює запровадження механізму енергозбереження.

Недосконалість регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, у сфері житлово-комунальних послуг у частині формування цін/тарифів викликана такими чинниками:

- відсутністю чіткого законодавчого розмежування компетенції центральних органів виконавчої влади, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;

- поєднанням органами місцевого самоврядування функцій управління підприємствами, установами, організаціями житлово-комунального господарства та функцій регулювання їх діяльності в частині встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, що призводить до конфлікту інтересів всіх учасників цих відносин;

- відсутністю єдиних нормативне врегульованих принципів формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги;

- відсутністю комплексної нормативно-правової бази для запровадження ефективної системи державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, які виробляють (реалізують) товари на ринку, що перебуває у стані природної монополії, та діяльності суб'єктів господарювання, що діють на суміжних ринках, у тому числі в сфері житлово-комунального господарства.

Не можна вважати оптимальною поширену в Україні систему тарифного регулювання методом «витрати плюс», оскільки у ціні/тарифі враховується повний обсяг витрат, фактично понесених суб'єктом господарювання, серед яких є й неефективні, обумовлені нераціональним господарюванням. Цьому сприяють положення Закону України «Про природні монополії», за яким при регулюванні цін/тарифів суб'єктів природних монополій враховуються витрати, які згідно із законами про оподаткування відносяться на валові витрати виробництва та обігу.

Підґрунтям для зловживань монопольним становищем у сфері житлово-комунальних послуг є і поширеність практики перехрес-

ного субсидування одного виду господарської діяльності за рахунок іншого та однієї категорії споживачів за рахунок іншої.

Разом із тим економічно обґрунтована ціна/тариф на житлово-комунальні послуги має покривати лише економічно обґрунтовані витрати на їх виробництво, що, в свою чергу, вимагає вдосконалення методологічних засад формування цін/тарифів, підвищення їх стимулюючої ролі.

Неврегульованими залишаються питання звітності про використання коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги, та оприлюднення такої інформації.

З огляду на можливі негативні соціальні наслідки приведення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги до економічно обґрунтованого рівня і за умов непідготовленості фінансової системи до організації належної підтримки малозабезпечених верств населення вдосконалення державного регулювання у сфері формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги має здійснюватися поетапно.

2. Мета Концепції

Метою цієї Концепції має стати визначення пріоритетних напрямів та завдань щодо вдосконалення ціноутворення у сфері житлово-комунальних послуг, забезпечення захисту прав споживачів на отримання ними товарів та послуг належної якості в достатньому обсязі та за економічно обґрунтованими цінами, створення умов для збалансованого розвитку підприємств житлово-комунального господарства та системного правового розв'язання існуючих у цій сфері проблем.

3. Основні напрями та механізми розвитку державного регулювання цін/тарифів у сфері житлово-комунальних послуг

Державне регулювання цін/тарифів у сфері житлово-комунальних послуг має здійснюватися шляхом визначення:

- суб'єктів регулювання, їх повноважень та принципів діяльності;

- єдиних принципів формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги для всіх категорій споживачів таких послуг;

- механізмів захисту прав споживачів на отримання житлово-комунальних послуг належної якості у достатньому обсязі та за економічно обґрунтованими цінами, а також механізмів соціальної підтримки малозабезпечених верств населення;

- засад стимулювання енергозбереження в житлово-комунальній сфері;

- порядку відшкодування суб'єктам господарювання збитків, завданих у результаті прийняття рішень, пов'язаних із затверджен-

ням цін/тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у сфері ціноутворення.

3.1. Суб'єкти державного регулювання у сфері житлово-комунальних послуг Державне регулювання у сфері житлово-комунальних послуг має здійснюватися Кабінетом Міністрів України, органом державного регулювання у сфері комунальних послуг, іншими органами виконавчої влади, а також органами місцевого самоврядування.

До повноважень Кабінету Міністрів України у сфері регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги в установленому порядку має належати:

- забезпечення проведення цінової політики відповідно до закону;

- визначення методології (порядку) формування цін/тарифів на певні види житлово-комунальних послуг, що надаються суб'єктами господарювання, які не займають монопольне становище на відповідних ринках;

- визначення пріоритетних інвестиційних проектів у сфері житлово-комунальних послуг загальнодержавного значення, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги, та/або державного бюджету;

- забезпечення соціальної підтримки незахищених верств населення;

- підготовка проектів нормативно-правових актів, які передбачатимуть стимулюючі заходи щодо розвитку сфери житлово-комунальних послуг;

- удосконалення порядку відшкодування суб'єктам господарювання збитків, завданих у результаті прийняття рішень, пов'язаних із затвердженням цін/тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому від розміру економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, дій або бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у сфері ціноутворення.

До повноважень органу державного регулювання у сфері комунальних послуг у встановленому порядку має належати:

- підготовка пропозицій щодо формування цінової політики у сфері житлово-комунальних послуг, а також амортизаційної політики в питаннях, що стосуються ціноутворення на послуги підприємств, установ, організацій, що здійснюють господарську

діяльність у відповідній сфері, зокрема в частині контролю за визначенням вартості основних фондів та встановлення норм амортизації;

— розроблення методології (порядку) формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монополіне становище на відповідних ринках;

— регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монополіне становище на відповідних ринках, в обсягах, що перевищують установлену межу.

До повноважень органів місцевого самоврядування в установленому порядку має належати:

— регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які не займають монополіне становище на відповідних ринках;

— регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, що надаються суб'єктами, які займають монополіне становище на відповідних ринках, якщо обсяги виробництва не перевищують межу, встановлену відповідним органом державного регулювання;

— визначення пріоритетних інвестиційних проектів місцевого значення, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги, та/або відповідного місцевого бюджету.

На перехідний період певні функції державного регулювання мають здійснювати органи державного управління у відповідних сферах та органи місцевого самоврядування, які встановлюють ціни/тарифи на централізоване постачання холодної та гарячої води, водовідведення, централізоване опалення. У разі затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги у розмірі, нижчому за розмір економічно обґрунтованих витрат на їх виробництво, відшкодування збитків, понесених у цьому випадку суб'єктами господарювання, що надають такі послуги, має здійснюватися за рахунок відповідного бюджету.

3.2. Принципи формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги

Встановлення цін/тарифів на житлово-комунальні послуги має здійснюватися на таких принципах:

— збалансованості інтересів всіх учасників суспільних відносин у сфері житлово-комунальних послуг;

— відкритості процедур формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги та використання коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги;

— контрольованості цін/тарифів на житлово-комунальні послуги з боку місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування шляхом обов'язкового залучення для перевірки ефективності витрачання коштів незалежних аудиторських компаній та оприлюднення отриманих ними висновків та рекомендацій;

— обов'язковості запровадження окремої звітності про діяльність з виробництва, передачі та постачання електро- і теплової енергії, транспортування газу, водопостачання та водовідведення;

— уникнення перехресного субсидування одного виду діяльності за рахунок іншого, однієї категорії споживачів за рахунок іншої;

— нормування витрат підприємств, установ, організацій, що здійснюють господарську діяльність у сфері житлово-комунальних послуг, шляхом оптимізації витрат таких суб'єктів;

— обов'язковості покриття економічно обґрунтованих витрат суб'єктів господарювання, що надають житлово-комунальні послуги;

— пріоритетності інвестиційних проектів, фінансування яких здійснюватиметься за рахунок інвестиційної складової ціни/тарифу та/або коштів, виділених з відповідного бюджету;

— стимулювання енергозбереження шляхом визначення форм державної підтримки заходів з енергозбереження;

— економічного заохочення підприємств, установ, організацій, що здійснюють господарську діяльність у сфері житлово-комунальних послуг, до підвищення показників якості надання послуг;

— запровадження системи компенсацій, які виплачуються споживачам підприємствами, установами, організаціями, що здійснюють господарську діяльність у сфері житлово-комунальних послуг, у випадку порушення такими суб'єктами встановлених вимог щодо якості надання послуг;

— встановлення максимального рівня рентабельності;

— обов'язковості врахування в ціні/тарифі інвестиційної складової для реалізації затверджених у встановленому порядку пріоритетних інвестиційних проектів та застосування пільг зі сплати житлово-комунальних послуг одночасно з визначенням джерел їх покриття;

— законодавчого визначення механізмів оперативного корегування цін/тарифів на комунальні послуги у разі зміни їх складових.

3.3. Принципи захисту прав споживачів, що отримують житлово-комунальні послуги

Захист прав споживачів на отримання ними житлово-комунальних послуг у необхідних обсягах, належної якості та за економічно обґрунтованими цінами є першочерговим завданням соціальної держави.

Захист прав споживачів має базуватися на таких принципах:

- надійності постачання житлово-комунальних послуг високої якості, що забезпечується цінами/тарифами, які покривають економічно обґрунтовані витрати суб'єктів господарювання, що надають ці послуги;

- відповідності оплати житлово-комунальних послуг їх наявності, кількості та якості;

- відповідальності суб'єктів господарювання за надання житлово-комунальних послуг не в повному обсязі або неналежної якості;

- поетапного переходу до моделі формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги на ринкових засадах;

- запровадження системи адресної допомоги малозабезпеченим верствам населення за рахунок коштів державного бюджету з визначенням критеріїв та порядку надання такої допомоги.

3.4. Загальні засади стимулювання енергозбереження у сфері житлово-комунальних послуг

Відсутність послідовної державної політики у сфері енергозбереження та стимулюючих заходів щодо запровадження енергозберігаючих програм призводить до ситуації, за якою Україна, лишаючись енергозалежною державою, має енергоємність економіки, що у 4—5 разів перевищує відповідні показники розвинутих держав світу.

Для підвищення енергоефективності у сфері житлово-комунального господарства, зменшення непродуктивних витрат енергоресурсів у цій сфері необхідно вирішити питання щодо:

- запровадження на ринках житлово-комунальних послуг механізму, що сприятиме ощадному використанню енергетичних ресурсів;

- державної підтримки запровадження енергозберігаючих заходів;

- стимулювання масового застосування засобів обліку споживання комунальних послуг;

- проведення широкої роз'яснювальної роботи серед населення з питань енергозбереження.

3.5. Основні засади застосування засобів обліку споживання житлово-комунальних послуг

З метою запровадження ощадливого використання енергетичних та інших ресурсів державна політика у сфері формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги має базуватися на поступовому переході до масового застосування засобів обліку споживання води, природного газу, теплової та електричної енергії, а також запровадження сучасних систем обробки накопиченої ними інформації.

Реалізація цього завдання має передбачати:

— обов'язковість застосування суб'єктами господарювання, що надають житлово-комунальні послуги, засобів обліку споживання таких послуг, забезпечення фінансування діяльності із встановлення засобів обліку, а також систем обробки накопичуваної ними інформації за рахунок коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги, та/або фінансової підтримки державного бюджету;

— забезпечення за рахунок коштів, отриманих за надані житлово-комунальні послуги, ремонту, обслуговування та перевірки засобів обліку споживання житлово-комунальних послуг під час їх експлуатації суб'єктами господарювання, що надають відповідні послуги;

— визначення відповідним органом державного регулювання вимог до засобів обліку споживання житлово-комунальних послуг на підставі висновків органів державного метрологічного нагляду з урахуванням розрахункової схеми обліку, порядку розрахунків та необхідності інформаційного обміну і дистанційної реєстрації показань.

4. Заходи щодо реалізації Концепції

Першочерговими завданнями у сфері вдосконалення системи регулювання цін/тарифів на житлово-комунальні послуги мають бути:

1) приведення норм Законів України «Про житлово-комунальні послуги», «Про тепlopостачання», «Про електроенергетику», «Про питну воду та питне водопостачання», «Про місцеві державні адміністрації», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про ціни і ціноутворення», «Про природні монополії» у відповідність між собою, зокрема в частині повноважень органів, які здійснюють регулювання цін/тарифів, а також визначення процедур затвердження цін/тарифів на житлово-комунальні послуги;

2) внесення змін до Законів України «Про житлово-комунальні послуги» та «Про природні монополії» щодо застосування альтернативних методів регулювання цін/тарифів та визначення статей витрат, що обов'язково мають враховуватися у цінах/тарифах;

3) поетапна заміна пільг та субсидій для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг адресними грошовими виплатами населенню;

4) вдосконалення порядку формування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги в частині:

— визначення критеріїв, за якими має здійснюватися оцінка економічної обґрунтованості цін/тарифів на етапі їх встановлення та застосування, в тому числі з урахуванням рівня соціально-економічного розвитку відповідного регіону та технічних можливостей суб'єктів господарювання;

— забезпечення окремого обліку доходів, витрат і фінансових результатів за кожним видом діяльності суб'єктів господарювання, що підлягають регулюванню;

— урахування інвестиційної складової для реалізації затверджених у встановленому порядку інвестиційних проектів;

— запровадження нормування витрат і витрат ресурсів, які б стимулювали оптимізацію витрат суб'єктів господарювання, що надають житлово-комунальні послуги;

5) розроблення порядку корегування цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, зокрема в разі зміни цін на енергоносії і розміру мінімальної заробітної плати;

6) розроблення порядку проведення перерахунків плати за ненадані, надані не в повному обсязі житлово-комунальні послуги та послуги, якість яких не відповідає нормативним вимогам;

7) встановлення рівня рентабельності для суб'єктів господарювання, які надають житлово-комунальні послуги, з урахуванням витрат на капітальні інвестиції;

8) розроблення порядку відшкодування різниці між затвердженими цінами/тарифами на житлово-комунальні послуги та економічно обґрунтованими витратами на їх виробництво;

9) розроблення порядку оплати послуг з управління будинком, спорудою або групою будинків;

10) запровадження механізму введення в дію нових цін/тарифів на енергоносії, які є складовою ціни/тарифу на житлово-комунальні послуги, не раніше, ніж через 30 днів після їх оприлюднення в засобах масової інформації;

11) розроблення нормативно-правового акта про порядок організації відкритих слухань з питань зміни цін/тарифів на житлово-комунальні послуги, доведення до споживачів інформації про перелік житлово-комунальних послуг, їх вартість і структуру, норми споживання, порядок надання послуг, обґрунтованість витрат тощо;

12) посилення відповідальності споживачів за несвоєчасну оплату отриманих житлово-комунальних послуг;

13) визначення основних засад застосування засобів обліку та споживання житлово-комунальних послуг;

14) розроблення механізмів врахування при формуванні цін/тарифів відповідності якості житлово-комунальних послуг потребам споживачів;

15) запровадження автоматизованих систем контролю за наданням споживачам житлово-комунальних послуг.

**УКАЗ
ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ
Про впорядкування внутрішніх
та зовнішніх запозичань, що провадяться
органами місцевого самоврядування
від 18.06.1998 № 655/98**

1. Установити, що розмір випуску облігацій внутрішніх місцевих позик, а також позик та кредитів, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах, визначається місцевими радами під час затвердження відповідних бюджетів і може уточнюватися при внесенні змін чи доповнень до них, з обов'язковим погодженням цього розміру з Міністерством фінансів України.

Кошти від випуску облігацій внутрішніх місцевих позик, позики та кредити, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах, залучаються лише для фінансування відповідного місцевого бюджету з обов'язковим включенням до бюджету витрат на обслуговування зазначених позик та кредитів.

2. Випуск облігацій внутрішніх місцевих позик підлягає реєстрації у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку після погодження його розміру з Міністерством фінансів України.

3. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку подає до 15 числа кожного місяця Міністерству фінансів України інформацію щодо чистих надходжень від облігацій, емітованих органами місцевого самоврядування за станом на 1 число поточного місяця.

4. Виконавчі комітети сільських, селищних, міських, районних у містах рад, районні державні адміністрації у містах Києві та Севастополі подають до 10 числа кожного місяця Раді міністрів Автономної Республіки Крим, обласним, Київській та Севастопольській міським державним адміністраціям інформацію щодо надходжень від позик та кредитів, отриманих у банківських установах за станом на 1 число поточного місяця.

Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації подають до

15 числа кожного місяця Міністерству фінансів України узагальнену інформацію.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

НАКАЗ

Про розгляд питань щодо погодження розміру зовнішніх запозичань органів місцевого самоврядування та про затвердження Порядку погодження розміру внутрішніх запозичань, що провадяться органами місцевого самоврядування від 19.01.99 № 19

Порядок погодження розміру внутрішніх запозичань, що провадяться органами місцевого самоврядування

1. Загальні положення

1.1. Відповідно до цього Порядку Міністерство фінансів України здійснює погодження розміру внутрішніх запозичань, які отримують органи місцевого самоврядування.

1.2. Розмір випуску облігацій внутрішніх місцевих позик, а також позик та кредитів, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах, визначається місцевими радами під час затвердження відповідних бюджетів і може уточнюватись під час внесення змін чи доповнень до них з обов'язковим погодженням цих розмірів з Міністерством фінансів України.

1.3. Регулювання загального обсягу випущених внутрішніх позик здійснюється Верховною Радою України в межах визначеного законом граничного розміру внутрішнього державного боргу.

1.4. Міністерство фінансів України до початку бюджетного року проводить погодження розміру внутрішніх запозичань, які планується здійснювати органами місцевого самоврядування, на підставі зведених даних Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних та міських (міст Києва та Севастополя) державних адміністрацій в цілому для Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя.

1.5. Погодження розміру внутрішніх запозичань органу місцевого самоврядування Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя здійснюється відповідно Міністерством фінансів Автономної Республіки Крим, обласними та місь-

кими (міст Києва та Севастополя) фінансовими управліннями в період формування бюджетів відповідних органів місцевого самоврядування щодо кожного органу місцевого самоврядування окремо.

Загальний обсяг погоджених розмірів внутрішніх запозичань органів місцевого самоврядування Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя не може перевищувати погодженого Міністерством фінансів України розміру внутрішніх запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя (п. 1.4 цього Порядку).

1.6. Органи місцевого самоврядування в межах погодженого розміру внутрішніх запозичань мають право випускати облігації внутрішніх місцевих позик, отримувати позики та кредити в банківських установах-резидентах.

1.7. Погодження розміру внутрішніх місцевих запозичань може бути здійснене за умови дотримання таких основних показників:

1.7.1. Максимальний розмір внутрішніх місцевих запозичань окремого органу місцевого самоврядування не може перевищувати 15 відсотків доходної частини місцевого бюджету у плановому бюджетному році, за вирахуванням дотацій та субвенцій Державного бюджету, позик та кредитів, отриманих у банках.

1.7.2. Граничний обсяг витрат на обслуговування і погашення боргу місцевого органу самоврядування за внутрішніми місцевими запозичаннями не може перевищувати 15 відсотків обсягу видатків місцевого бюджету у плановому бюджетному році.

2. Порядок подання документів для погодження розміру запозичань

2.1. Для погодження розміру внутрішніх місцевих запозичань у термін до 10 грудня року, що передує плановому, до Міністерства фінансів України подаються:

2.1.1. Заява про погодження розміру внутрішніх запозичань для Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя за підписами відповідно голови Ради міністрів Автономної Республіки Крим, голови обласної державної адміністрації, голови міської (міст Києва та Севастополя) державної адміністрації за формою згідно з додатком 1 до цього Порядку.

2.1.2. Повний перелік органів місцевого самоврядування, що звернулись до Міністерства фінансів Автономної Республіки Крим, обласних та міських (міст Києва та Севастополя) фінансових управлінь за погодженням розміру внутрішніх запозичань, за формою згідно з додатком 2 до цього Порядку.

2.1.3. Економічне обґрунтування здійснюваного запозичання з конкретними розрахунками щодо напрямків його використання та джерел його покриття.

2.1.4. У разі випуску облігацій — умови щодо їх випуску у формі згідно з додатком 3 до Порядку.

2.1.5. Довідка про раніше взяті боргові зобов'язання та стан розрахунків за ними.

2.1.6. Лист погодження Міністерством фінансів України розміру запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, області, міста Київ чи Севастополь за формою згідно з додатком 7 до цього Порядку.

У разі подання тих документів щодо погодження розміру запозичань, що одночасно передбачають погодження розміру випуску облігацій внутрішніх місцевих позик та позик і кредитів, які отримують органи місцевого самоврядування в банківських установах-резидентах, наведена форма заповнюється для кожного виду запозичань окремо.

2.2. Документи, що надійшли після терміну, визначеного в п. 2.1 цього Порядку, розгляду Міністерством фінансів України не підлягають.

2.3. Під час розгляду документів Міністерство фінансів України може вимагати додаткову інформацію, потрібну для більш повного аналізу.

3. Розгляд документів щодо погодження розміру запозичань

3.1. Управління цінних паперів і фінансових ринків (щодо розміру випуску облігацій внутрішніх місцевих позик) та Головне бюджетне управління (щодо позик та кредитів банків-резидентів) здійснюють розгляд документів, передбачених розділом 2 цього Порядку, та протягом двох робочих днів після прийняття Закону України про Державний бюджет України складають зведені відомості щодо надісланих на погодження розмірів запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за формою згідно з додатком 4 до цього Порядку.

Крім того, Головне бюджетне Управління у вказаний термін передає Управлінню цінних паперів і фінансових ринків разом зі зведеною відомістю щодо надісланих на погодження розмірів позик та кредитів, що мають бути отримані місцевими органами самоврядування у банках-резидентах, копії отриманих зведених даних для погодження розміру внутрішніх запозичань за формою згідно з додатком 2 до цього Порядку.

3.2. У разі надходження до одного з вищенаведених Управлінь документів, що одночасно передбачають погодження і розміру

випуску облігацій внутрішніх місцевих позик, і розміру позик та кредитів, Управління, до якого надійшли оригінали вказаних документів, зобов'язане в одноденний термін передати їх ксерокопію іншому Управлінню.

3.3. Зведені відомості та зведена інформація, передбачена п. 3.1, є:

3.3.1. Якщо загальний обсяг внутрішніх місцевих запозичань, надісланих на погодження до Міністерства фінансів, в сумі з прогнозованою заборгованістю за випущеними внутрішніми державними позиками на плановий рік не перевищує граничного розміру внутрішнього державного боргу, встановленого Законом України про Державний бюджет України на плановий рік — підставою для складення Зведених даних для погодження розміру запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя за формою згідно з додатком 5 до цього Порядку.

3.3.2. Якщо загальний обсяг внутрішніх місцевих запозичань, надісланих на погодження до Міністерства фінансів, в сумі з прогнозою заборгованістю за випущеними внутрішніми державними позиками на плановий рік перевищує граничний розмір внутрішнього державного боргу, встановлений Законом України про Державний бюджет України на плановий рік — підставою для розрахунку показника максимального розміру внутрішніх запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя, у відповідності з яким проводиться зменшення розміру внутрішніх запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя до розміру запозичання, що підлягає погодженню, за формою згідно з додатком 6 до цього Порядку.

3.3.3. Додатки 5 та 6 складаються в двох примірниках та підписуються начальниками Управління цінних паперів і фінансових ринків та Головного бюджетного управління.

4. Розрахунок показника максимального розміру внутрішніх запозичань у цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, що підлягає погодженню

4.1. Управління цінних паперів і фінансових ринків на підставі зведених даних, подання яких передбачене п.3.1, в одноденний термін здійснює розрахунок показника максимального розміру внутрішніх запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

4.2. Розрахунок показників максимального розміру внутрішніх запозичань Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя здійснюються таким чином:

$$Q = K \times (S - D),$$

де Q — показник максимального розміру внутрішніх запозичань в цілому для Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя;

K — квота максимального розміру внутрішніх місцевих запозичань;

S — граничний розмір внутрішнього державного боргу на плановий рік згідно з Законом України про Державний бюджет;

D — прогнозована заборгованість за випущеними внутрішніми державними позиками на плановий рік.

$$K = P / E,$$

де P — розмір надісланого на погодження внутрішнього запозичання;

E — загальний сумарний розмір надісланих на погодження до Міністерства фінансів України внутрішніх місцевих запозичань органів місцевого самоврядування.

5. Погодження розміру внутрішніх місцевих запозичань

5.1. На підставі даних додатка 5 — у випадку, передбаченому п.3.3.1, або додатка 6 — у випадку, передбаченому п. 3.3.2, Управління цінних паперів і фінансових ринків та Головне бюджетне Управління в семиденний термін з дня прийняття Закону України про Державний бюджет подає, відповідно до пункту 4 наказу, на погодження відповідному заступнику Міністра документи про погодження розміру внутрішніх місцевих запозичань.

5.2. Відповідний заступник Міністра здійснює погодження розміру внутрішніх запозичань у цілому для Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя за формою згідно з додатком 7 до цього Порядку.

6. Прикінцеві положення

6.1. Загальні розміри внутрішніх запозичань для Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя, погоджені Міністерством фінансів, у тижневий строк після прийняття Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік повідомляють Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, обласним та міським (міст Києва та Севастополя) державним адміністраціям Листом погодження за формою згідно з додатком 7 до цього Порядку.

6.2. Погодження Міністерством фінансів України розміру запозичань органів місцевого самоврядування не може розгляда-

тись як гарантія держави або Міністерства фінансів України зі сплати зобов'язань чи як підтвердження платоспроможності позичальника.

6.3. Погодження розміру запозичань Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва і Севастополя здійснюється Міністерством фінансів України у кожному випадку окремо.

6.4. Для подання Міністерству фінансів України, з метою підготовки зведених даних про внутрішні запозичання органів місцевого самоврядування, Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, обласні та міські (міст Києва та Севастополя) фінансові управління проводять оцінку платоспроможності бюджету відповідного органу місцевого самоврядування та стежать за дотриманням ним обов'язкової умови, за якою максимальна межа накопичених боргових зобов'язань органу місцевого самоврядування не повинна перевищувати 15 відсотків обсягу доходів відповідного бюджету.

Наказ Державного казначейства України

04.11.2002 № 205

ПОРЯДОК

казначейського обслуговування місцевих бюджетів від 04.11.2002 № 205

1.1. Цей Порядок розроблено на виконання статті 78 Бюджетного кодексу України.

1.2. Порядок регламентує організаційні взаємовідносини між органами Державного казначейства України, місцевими фінансовими органами (далі — фінансовими органами), платниками податків, зборів (обов'язкових платежів) та/або Верховною Радою Автономної Республіки Крим, обласними, районними, міськими, районними у містах, сільськими, селищними радами або їх виконавчими органами чи міськими, селищними, сільськими головами (в разі, якщо відповідні органи не створені), розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів органами Державного казначейства України.

1.3. При казначейському обслуговуванні місцевих бюджетів застосовуються поняття та категорії, які визначені Бюджетним кодексом України, порядком обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства, встановленим

Державним казначейством України, а також іншими нормативно-правовими актами, що регламентують бюджетний процес.

2. Основні положення про організацію роботи

2.1. Казначейське обслуговування місцевих бюджетів здійснюється органами Державного казначейства України відповідно до чинного законодавства.

Після затвердження місцевих бюджетів фінансові органи та/або Верховна Рада Автономної Республіки Крим, обласні, районні, міські, районні у містах, сільські, селищні ради або їх виконавчі органи чи міські, селищні, сільські голови (в разі, якщо відповідні органи не створені) подають за місцем обслуговування до органу Державного казначейства рішення про затвердження відповідних бюджетів, програми соціально-економічного та культурного розвитку відповідних адміністративно-територіальних одиниць, цільові програми з інших питань місцевого самоврядування, затвержені рішенням відповідних рад, та розпорядження, які видаються на виконання програм. При внесенні змін до місцевого бюджету подаються рішення про внесення змін до рішення про місцевий бюджет, ухвалені відповідною радою.

У разі виявлення в процесі казначейського обслуговування невідповідності показників затверджених бюджетів бюджетному законодавству органи Державного казначейства інформують для прийняття відповідного рішення в межах встановлених повноважень в частині, що не суперечить бюджетному законодавству: Міністерство фінансів України — стосовно бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів і бюджету міст Києва та Севастополя; Раду міністрів Автономної Республіки Крим — стосовно бюджетів міст республіканського значення та районних бюджетів Автономної Республіки Крим; обласні державні адміністрації — стосовно районних та міських (міст обласного значення) бюджетів; міські державні адміністрації в містах Києві та Севастополі — стосовно районних у цих містах бюджетів; районні державні адміністрації — стосовно міських (міст районного значення), сільських, селищних бюджетів та бюджетів їх об'єднань; виконавчі органи міських рад — стосовно бюджетів районів у місті, сільських, селищних чи міст районного значення, що входять до складу цих міст та виконують рішення відповідних рад.

2.2. У процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів органи Державного казначейства України здійснюють такі функції:

обслуговують місцеві бюджети за доходами, видатками, кредитуванням та фінансуванням дефіциту бюджету;

установлюють порядок відкриття та відкривають рахунки в органах Державного казначейства України:

— для зарахування доходів місцевих бюджетів та інших надходжень, передбачених законодавством (далі за текстом — платежі), у розрізі кодів класифікації доходів бюджету та у розрізі місцевих бюджетів усіх рівнів (бюджет Автономної Республіки Крим, бюджети м. Києва і Севастополя, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах та бюджети місцевого самоврядування);

— розпорядникам та одержувачам коштів місцевих бюджетів у розрізі місцевих бюджетів та кодів тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів;

здійснюють розподіл платежів між рівнями місцевих бюджетів, розподіл інших платежів, що зараховуються до місцевих бюджетів згідно з вимогами Бюджетного кодексу України, закону України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням місцевої ради про бюджет у розмірах, визначених законодавством, та перераховують розподілені кошти за належністю;

формують розрахункові документи і проводять повернення помилково та/або надмірно зарахованих до місцевих бюджетів платежів на підставі відповідних документів органів, за якими згідно із законодавством закріплено контроль за справлянням (стягненням) платежів до бюджету, погоджених з відповідними місцевими фінансовими органами. За умови надходження до органів Державного казначейства України судових рішень про повернення коштів з відповідного місцевого бюджету органи Державного казначейства України виконують ці рішення відповідно до вимог законодавства;

здійснюють розрахунки за міжбюджетними трансфертами;

щоденно перераховують залишки надходжень на рахунки загального та спеціального фондів місцевих бюджетів;

здійснюють операції на рахунках, відкритих в органах Державного казначейства України;

надають фінансовим органам виписки з рахунків для обліку руху коштів відповідних місцевих бюджетів;

установлюють порядок відображення у бухгалтерському обліку операцій щодо виконання місцевих бюджетів;

ведуть бухгалтерський облік усіх операцій щодо виконання місцевих бюджетів;

здійснюють попередній та поточний контроль за цільовим спрямуванням бюджетних коштів;

здійснюють операції щодо виконання платіжних доручень розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на підставі підтверджених документів, зареєстрованих зобов'язань, відповідно до розпису місцевих бюджетів і кошторисів, планів асигнувань із загального фонду місцевих бюджетів (далі — план асигнувань) розпорядників бюджетних коштів та/або відповідно до планів використання бюджетних коштів одержувачів бюджетних коштів;

ведуть облік зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів місцевих бюджетів;

здійснюють кредитування місцевих бюджетів для покриття тимчасових касових розривів;

установлюють порядок складання та складають фінансову звітність про виконання місцевих бюджетів, крім звіту про виконання плану по штатах і контингентах;

подають звітність Міністерству фінансів України та фінансовим органам у встановлені терміни за формами, погодженими з Міністерством фінансів України та Рахунковою палатою.

2.3. Рахунки для обліку операцій щодо виконання місцевих бюджетів відкриваються на балансі Головних управлінь Державного казначейства в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі (далі — Головні управління). Зазначені рахунки відкриваються за балансовими рахунками Плану рахунків бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів (далі — План рахунків) відповідно до Інструкції про відкриття аналітичних рахунків для обліку операцій по виконанню бюджетів в системі Державного казначейства, затверджених наказом Державного казначейства України.

2.4. Перерахування платежів, сплачених платниками до місцевих бюджетів, здійснюється через Систему електронних платежів Національного банку України (далі — СЕП НБУ) на рахунки, відкриті на балансі Головних управлінь у розрізі місцевих бюджетів та кодів класифікації доходів бюджету.

2.5. Операції з обробки платежів, що надійшли до місцевих бюджетів, здійснюються у такій послідовності:

повернення надміру та/або помилково сплачених коштів;

розподіл платежів до бюджетів за нормативами, визначеними Бюджетним кодексом України та рішенням відповідної ради про місцевий бюджет;

перерахування до державного бюджету та місцевих бюджетів коштів, що передаються з місцевих бюджетів згідно з законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням відповідної ради про місцеві бюджети;

проведення розрахунків за міжбюджетними трансфертами; перерахування залишків надходжень на рахунки для обліку коштів загального та спеціального фондів місцевих бюджетів.

2.6. Платники податків (юридичні та фізичні особи) сплачують платежі у безготівковій або готівковій формі на відповідні рахунки, відкриті на балансі управлінь Державного казначейства України. Платежі здійснюються платниками через установи банків, у яких вони обслуговуються, підприємства поштового зв'язку за місцезнаходженням (місцем проживання) платника.

2.7. При безготівковій формі оплати розрахункові документи, які подаються платниками до установ банків, оформляються згідно з вимогами відповідних нормативно-правових актів Національного банку України, що регулюють безготівкові розрахунки в Україні.

2.8. Підставою для зарахування до місцевого бюджету платежів, сплачених готівкою, є такі документи:

копії платіжних доручень банку та корінці прибуткових документів (повідомлення при сплаті платежів через відділення Ощадбанку) про приймання установою банку платежів місцевих бюджетів готівкою;

копії квитанцій за формою 24 та формою 10, видані органами місцевого самоврядування платникам податків, разом з описом до них;

платіжні доручення підприємств поштового зв'язку на перекази з додатком до них талонів поштових переказів (при сплаті платежів через установи зв'язку).

2.9. Зарахування всіх надходжень до місцевих бюджетів, у тому числі позичок місцевих бюджетів та запозичень, здійснюється виключно через рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України.

2.10. Після затвердження місцевих бюджетів фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи складають річний розпис доходів місцевих бюджетів та помісячний розпис доходів загального фонду місцевих бюджетів, розпис фінансування місцевих бюджетів та помісячний розпис фінансування загального фонду місцевих бюджетів, розпис асигнувань місцевих бюджетів та помісячний розпис асигнувань загального фонду місцевих бюджетів за формами згідно з додатками 1, 2 і на паперових та електронних носіях направляють органам Державного казначейства України у визначені чинним законодавством терміни. Органи Державного казначейства України реєструють їх на відповідних рахунках, відкритих за групами рахунків позабалансового обліку, про що на оригіналі розпису ставиться відбиток штампа за формою, наведеною в додатку 3.

2.11. У разі, якщо розпис місцевого бюджету не відповідає встановленим бюджетним призначенням, орган Державного казначейства України повертає його фінансовому органу на доопрацювання з супровідним листом, який містить обґрунтування щодо причини повернення.

2.12. До запровадження програмно-цільового методу складання місцевих бюджетів органи Державного казначейства України, розпорядники коштів місцевих бюджетів при заповненні документів, що застосовуються у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів (наведені у додатках до Порядку), у рядках і графах «КПК» та «Код програмної класифікації» (у відповідному відмінку) проставляють код тимчасової класифікації видатків місцевих бюджетів.

2.13. Порядок повернення платникам помилково та/або надміру сплачених до місцевих бюджетів платежів, а також взаємодії органів Державного казначейства України з органами, на які згідно із законодавством покладається контроль за справами (стягненням) платежів до бюджету, регламентується окремими нормативно-правовими актами.

3. Обслуговування місцевих бюджетів за доходами

3.1. Операції за платежами до загального фонду місцевих бюджетів

3.1.1. Платежі до місцевих бюджетів, які згідно з рішенням ради є доходами загального фонду місцевих бюджетів на відповідний рік, зараховуються на рахунки, відкриті в Головних управліннях за балансовим рахунком 3141 «Надходження до загального фонду місцевих бюджетів» Плану рахунків. Інформація щодо надходження та повернення надміру та/або помилково сплачених платежів до місцевих бюджетів одночасно відображається на відповідних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6121 «Доходи загального фонду місцевого бюджету». Одночасно такі операції відображаються на аналітичних рахунках позабалансового обліку, призначених для обліку планових показників за доходами.

Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6121 «Доходи загального фонду місцевого бюджету» відображає інформацію щодо надходжень, з урахуванням повернень платежів загального фонду місцевих бюджетів, наростаючим підсумком з початку року. Кредитовий залишок за кожним рахунком, відкритим на даному балансовому рахунку, відповідно відображає інформацію про надходження з урахуванням повернень кожного виду доходів. За окремими рахунками допускається від'ємний

залишок, який свідчить, що повернень платежів у поточному бюджетному періоді з цього рахунку (за рахунок надходжень до загального фонду) відбулося більше ніж надходжень. Від'ємний залишок за рахунком бюджетного обліку 6121 «Доходи загального фонду місцевого бюджету» в цілому не допускається.

3.1.2. Для щоденного акумулювання коштів загального фонду місцевих бюджетів в Головному управлінні відкриваються аналітичні рахунки за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів» для кожного місцевого бюджету, а саме:

перший — для акумулювання коштів, які відповідно до Бюджетного кодексу України враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів;

другий — для акумулювання коштів, які відповідно до Бюджетного кодексу України не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів.

Кількість інших рахунків, які відкриваються в органах Державного казначейства України для акумулювання коштів загального фонду місцевих бюджетів, залежить від рішення ради про відповідний місцевий бюджет та має забезпечити процес його виконання.

3.1.3. Кошти, які надійшли за день (з урахуванням повернення помилково або надмірно зарахованих до бюджету платежів) на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 «Надходження до загального фонду місцевих бюджетів», у регламентований час засобами програмного забезпечення шляхом формування меморіальних документів перераховуються (списуються) за призначенням на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів» окремо для кожного місцевого бюджету.

3.2. Операції за платежами до спеціального фонду місцевих бюджетів

3.2.1. Платежі до місцевих бюджетів, які згідно із законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням відповідної ради є доходами спеціального фонду місцевого бюджету, крім власних надходжень розпорядників коштів бюджету, зараховуються на рахунки, відкриті в Головних управліннях за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки» Плану рахунків. Інформація щодо надходження та повернення платежів одночасно відображається на відповідних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6122 «До-

ходи спеціального фонду місцевого бюджету, які направляються на спеціальні видатки». Одночасно такі операції відображаються на рахунках позабалансового обліку, призначених для обліку планових показників за доходами. Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6122 «Доходи спеціального фонду місцевого бюджету, які направляються на спеціальні видатки» відображає інформацію про надходження з урахуванням повернень платежів спеціального фонду місцевих бюджетів, наростаючим підсумком з початку року. Кредитовий залишок відповідно за кожним рахунком, відкритим на даному рахунку бюджетного обліку, відображає інформацію про надходження з урахуванням повернень кожного виду доходів.

3.2.2. Для щоденного акумулювання платежів, які надійшли до спеціального фонду місцевого бюджету, Головні управління відкривають рахунки за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки» (кількість рахунків для акумулювання залежить від рішення ради про відповідний бюджет і має забезпечити процес його виконання) для кожного місцевого бюджету.

3.2.3. Залишки коштів, що склалися на відповідних рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки», на кінець операційного дня у регламентований час засобами програмного забезпечення шляхом формування меморіальних документів перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

3.3. Операції за платежами, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів

3.3.1. Платежі, які відповідно до рішення місцевої ради в поточному році розподіляються між загальним та спеціальним фондами даного бюджету, зараховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3161 «Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів» Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6123 «Доходи місцевого бюджету, які підлягають розподілу між загальним та спеціальним фондами».

Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6123 «Доходи місцевого бюджету, які підлягають розподілу між загальним та спеціальним фондами» відображає інформацію про

надходження платежів, які розподіляються між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету наростаючим підсумком з початку року.

3.3.2. Залишки коштів за день з рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3161 «Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів», розподіляються Головними управліннями між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів за встановленими нормативами відповідного бюджету.

Кошти, які належать загальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 «Надходження до загального фонду місцевих бюджетів».

Кошти, які належать спеціальному фонду місцевих бюджетів, перераховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

3.3.3. За результатами розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевих бюджетів формується Відомість розподілу платежів між загальним та спеціальним фондами місцевого бюджету, які надійшли на рахунки 3161 «Кошти, які розподіляються між загальним і спеціальним фондами місцевих бюджетів», та засобами програмного забезпечення у регламентованому режимі проводиться перерахування розподілених коштів на відповідні рахунки.

3.4. Операції за платежами, які розподіляються між рівнями місцевих бюджетів

3.4.1. Платежі, які згідно із законом України про Державний бюджет України на відповідний рік та рішенням місцевої ради у поточному році розподіляються між рівнями місцевих бюджетів, зараховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3321 «Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету» Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6221 «Доходи, які підлягають розподілу між рівнями бюджету». Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6221 «Доходи, які підлягають розподілу між рівнями бюджету» відображає інформацію про надходження платежів, які підлягають розподілу між рівнями місцевих бюджетів.

3.4.2. Залишки коштів на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3321 «Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету», у кінці дня за встановленими нормативами розподіляються між рівнями місцевих бюджетів і засобами програмного забезпечення зараховуються:

на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 «Надходження до загального фонду місцевих бюджетів»;

на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

3.4.3. За результатами розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету формується Відомість розподілу платежів між рівнями місцевого бюджету, які надійшли на рахунки 3321 «Кошти, які підлягають розподілу між рівнями бюджету».

3.5. Операції за коштами, тимчасово віднесеними на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу

3.5.1. Платежі, які тимчасово відносяться на доходи місцевого бюджету і відповідно до законодавства підлягають розподілу між бюджетами і різними отримувачами коштів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу» Плану рахунків.

Інформація про надходження з урахуванням повернень одночасно відображається на рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу». Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу» дає інформацію про надходження платежів, які тимчасово відносяться на доходи місцевого бюджету і підлягають розподілу, наростаючим підсумком з початку року.

3.5.2. Залишки коштів на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевих бюджетів, що підлягають розподілу», у кінці дня розподіляються за нормативами, установленими відповідними нормативно-правовими актами України.

Після розподілу кошти, що відносяться на доходи місцевого бюджету, засобами програмного забезпечення зараховуються:

на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3141 «Надходження до загального фонду місцевих бюджетів»;

на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

Частина коштів, яка належить іншим фондам, перераховується на рахунки власників.

3.5.3. За результатами розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, формується Відомість № 2м

розподілу коштів, тимчасово віднесених на доходи місцевого бюджету, які надійшли на рахунки 3421 «Кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, що підлягають розподілу».

3.6. Операції за іншими платежами, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету

3.6.1. Інші платежі, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, зараховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3422 «Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету» Плану рахунків. Інформація про надходження з урахуванням повернень інших платежів, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, одночасно відображається на рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6422 «Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету». Кредитовий залишок за рахунком бюджетного обліку 6422 «Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету» відображає інформацію про надходження інших платежів, які тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету, наростаючим підсумком з початку року.

3.6.2. Залишки коштів на рахунках, відкритих за балансовим рахунком 3422 «Інші кошти, тимчасово віднесені на доходи місцевого бюджету», розподіляються та спрямовуються за призначенням згідно з вимогами нормативно-правових актів.

4. Обслуговування місцевих бюджетів за видатками

4.1. Основні положення про формування бази даних мережі розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів

4.1.1. Головні розпорядники коштів місцевих бюджетів (далі — головні розпорядники) до початку бюджетного року визначають мережу розпорядників коштів місцевих бюджетів нижчого рівня (далі — розпорядники нижчого рівня) та одержувачів бюджетних коштів, які уповноважені на виконання бюджетних програм, за територіями (обласний рівень), чітко визначившись із статусом кожної установи, яка обслуговується у відповідному органі Державного казначейства України. Установа не може бути одночасно розпорядником бюджетних коштів та їх одержувачем. Розпорядники нижчого рівня (одержувачі) бюджетних коштів включаються до мережі головних розпорядників або розпорядників нижчого рівня, якщо вони отримують асигнування безпосередньо від них.

Розпорядник бюджетних коштів (одержувач) не може бути включений одночасно до мережі головного розпорядника та розпорядника нижчого рівня за одним кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів.

До мережі відповідних розпорядників бюджетних коштів можуть бути включені їх відокремлені структурні підрозділи, які розташовані на різних адміністративних територіях, уключені до реєстраційної справи суб'єкта господарювання та занесені до Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців у порядку, визначеному законодавством.

Виконавці робіт, які відповідно до укладених договорів виконали для бюджетної установи (організації) або одержувача відповідні роботи (надали послуги, поставили товари), не включаються до мережі відповідного розпорядника.

4.1.2. Мережа розпорядників коштів нижчого рівня має бути складена з урахуванням необхідності виконання головним розпорядником бюджетних коштів встановлених завдань відповідно до наділених повноважень та досягнення конкретних результатів.

У разі, якщо за певним кодом тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів на наступний бюджетний рік установа визначена головним розпорядником коштів не вперше, її мережа підлягає обов'язковій перевірці на відповідність вищевикладеним вимогам та проекту рішення про відповідний місцевий бюджет. У випадку виявлення розбіжностей у мережу розпорядника вносяться зміни. При цьому мережа до органу Державного казначейства України повторно не подається, а подається реєстр змін до мережі.

Мережа складається установами за кодами тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів, за якими вони визначені головними розпорядниками коштів на наступний бюджетний рік, у разі, якщо ці установи раніше не формували мережу за цими кодами тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів.

Не пізніше ніж за 15 днів до початку бюджетного року головні розпорядники та розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня подають до органу Державного казначейства України на паперових і електронних носіях мережу розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів, погоджену з відповідним фінансовим органом.

4.1.3. У процесі виконання місцевих бюджетів розпорядниками бюджетних коштів можуть виникнути зміни їх мережі. Зміни мережі можуть виникати в разі включення до мережі нової установи, виключення установи з мережі, уточнення реквізитів тощо.

Реєстр змін до мережі розпорядників коштів місцевих бюджетів з обґрунтуванням, погоджений відповідним фінансовим органом, подається на паперових та електронних носіях до відповід-

ного органу Державного казначейства України за місцем їх обслуговування.

4.1.4. Органи Державного казначейства України здійснюють перевірку відповідності мережі з даними органів Державного казначейства України щодо розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, що безпосередньо обслуговуються у відповідному органі Державного казначейства України.

Головні розпорядники бюджетних коштів місцевих бюджетів (розпорядники бюджетних коштів нижчого рівня) несуть відповідальність за достовірність поданих ними даних, наведених у мережі та реєстрі змін до мережі.

У разі недотримання розпорядником бюджетних коштів установлених вимог при складанні мережі (внесенні змін до неї) документ повертається органом Державного казначейства України розпоряднику бюджетних коштів на доопрацювання із відповідною позначкою.

4.2. Порядок затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання місцевих бюджетів та здійснення операцій з їх обліку

4.2.1. Після затвердження розпису асигнувань місцевих бюджетів, але не пізніше ніж через місяць після затвердження бюджету фінансові органи, міські, районні у містах, селищні, сільські ради або їх виконавчі органи надають до територіальних органів Державного казначейства України на паперових та електронних носіях розпис, помісячний розпис асигнувань загального фонду та помісячний розпис спеціального фонду (за винятком власних надходжень бюджетних установ) відповідного бюджету, річний розпис повернення кредитів до місцевих бюджетів та надання кредитів з місцевих бюджетів, помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду місцевих бюджетів та надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів.

4.2.2. Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників витяги із затвердженого річного розпису асигнувань відповідних місцевих бюджетів та помісячного розпису асигнувань загального фонду відповідних місцевих бюджетів (додатки 9, 10), річного розпису повернення кредитів до місцевих бюджетів та надання кредитів з місцевих бюджетів, помісячного розпису повернення кредитів до загального фонду місцевих бюджетів та надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів, які є підставою для затвердження в установленому порядку кошторисів та планів

асигнувань розпорядниками, планів використання бюджетних коштів одержувачами.

4.2.3. Головні розпорядники коштів протягом трьох робочих днів після отримання витягу з річного розпису асигнувань з місцевих бюджетів подають органам Державного казначейства України, в яких вони обслуговуються, розподіл показників зведених кошторисів, зведення показників спеціального фонду кошторису, розподіл показників зведених планів асигнувань із загального фонду місцевих бюджетів, розподіл показників зведених планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів у розрізі розпорядників коштів нижчого рівня та одержувачів коштів відповідно до мережі на паперових та електронних носіях за формами, визначеними нормативно-правовими актами України. Розпорядники, які не мають підвідомчих установ, подають кошторис та план асигнувань із загального фонду місцевих бюджетів, складені за формою та у порядку, визначеному нормативно-правовими актами України.

Органи Державного казначейства України здійснюють контроль за відповідністю загальних сум, указаних у зазначених документах, сумам, зазначеним у річному розписі асигнувань місцевих бюджетів. У разі невідповідності кошторисів та планів асигнувань даним розпису місцевих бюджетів розпорядники повинні привести зазначені документи у відповідність до розпису бюджету.

4.2.4. Дані зведених кошторисів, планів асигнувань із загального фонду місцевих бюджетів, зведених планів спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків) та зведення показників спеціального фонду місцевих бюджетів, зведених планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів обліковуються органами Державного казначейства України на відповідних рахунках, відкритих за групами рахунків позабалансового обліку.

4.2.5. Доведені обсяги бюджетних асигнувань є підставою для взяття розпорядниками та одержувачами коштів бюджету зобов'язань на здійснення видатків, передбачених відповідними місцевими бюджетами.

4.2.6. Кошти місцевих бюджетів, які передбачаються для одержувачів бюджетних коштів, повинні бути враховані в показниках зведеного кошторису та плану асигнувань відповідного розпорядника коштів бюджету.

4.2.7. Одержувачі коштів місцевого бюджету подають до органу Державного казначейства України план використання бю-

джетних коштів за формою, визначеною нормативно-правовими актами України, затверджений керівником за погодженням з розпорядником коштів. План використання бюджетних коштів є основним плановим документом, відповідно до якого одержувачі витрачають бюджетні кошти. За відсутності зазначеного документа видатки з рахунку одержувача не здійснюються.

4.2.8. У період до затвердження в установленому порядку кошторисів, планів асигнувань та планів використання бюджетних коштів (не більше одного місяця після затвердження річного розпису асигнувань та помісячного розпису асигнувань загального фонду відповідного місцевого бюджету) видатки розпорядникам і одержувачам коштів здійснюються згідно з проектами кошторисів, планів асигнувань та планів використання бюджетних коштів, засвідчених підписом керівника та головного бухгалтера установи.

4.2.9. Якщо місцевий бюджет не затверджено в установлений законодавством термін, фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи на паперових та електронних носіях до 30 грудня відповідного бюджетного року направляють тимчасовий розпис асигнувань з місцевих бюджетів органам Державного казначейства України, які реєструють їх на відповідних рахунках, про що на оригіналі розпису ставиться відбиток штампа за формою, наведеною в додатку 3. Міністерство фінансів Автономної Республіки Крим, фінансові органи доводять до головних розпорядників коштів витяги із тимчасового розпису асигнувань з місцевих бюджетів за формою, визначеною додатком 9. Видатки здійснюються відповідно до процедури, визначеної підпунктами 4.2.3–4.2.8, з урахуванням вимог статті 79 Бюджетного кодексу України.

Видатки за рахунок власних надходжень розпорядників здійснюються в межах тимчасових індивідуальних кошторисів та наявних коштів на спеціальних реєстраційних рахунках розпорядників на підставі платіжних доручень та підтвердних документів на здійснення платежу.

Видатки, здійснені у зазначений період, в обов'язковому порядку мають бути враховані розпорядником та одержувачем бюджетних коштів у затвердженому кошторисі, плані асигнувань загального фонду, плані спеціального фонду (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), плані надання кредитів з загального фонду місцевих бюджетів, зведенні показників спеціального фонду розпорядників бюджетних коштів та плані використання бюджетних коштів, у всіх зведених планових показниках.

У разі невідповідності показників зазначених документів проведеним видаткам здійснення видатків тимчасово призупиняється, а документи повертаються на доопрацювання. Надалі органи Державного казначейства України здійснюють оплату рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у встановленому Державним казначейством України порядку відповідно до затверджених та взятих на облік показників кошторисів, планів асигнувань загального фонду, планів спеціального фонду (за винятком надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), планів надання кредитів із загального фонду, зведення показників спеціального фонду та планів використання бюджетних коштів.

4.3. Оформлення змін, що виникають в процесі виконання місцевих бюджетів та здійснення операцій з їх обліку

4.3.1. Унесення змін до рішення відповідної ради про місцевий бюджет здійснюється на підставі рішення відповідної ради. Прийняття рішення про внесення змін до рішення відповідної ради про місцевий бюджет можливе у випадках та порядку, встановлених статтями 23 та 78 Бюджетного кодексу України, а також у разі внесення змін до Закону України про Державний бюджет України на відповідний рік.

4.3.2. Фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи надають органам Державного казначейства України довідки про внесення змін у розпис та помісячний розпис загального фонду відповідного місцевого бюджету, помісячний розпис спеціального фонду (за винятком власних надходжень та відповідних видатків), річний розпис повернення кредитів до місцевих бюджетів та надання кредитів з місцевих бюджетів, помісячний розпис повернення кредитів до загального фонду місцевих бюджетів та надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів, складені за формою та у порядку, визначеними нормативно-правовими актами, і повідомляють головних розпорядників бюджетних коштів про внесені зміни у вигляді довідок, складених за формою та у порядку, визначеними нормативно-правовими актами.

4.3.3. Зміни до зведених кошторисів, зведених планів асигнувань загального фонду, зведених планів спеціального фонду (за винятком власних надходжень та відповідних видатків), зведених планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів та зведення показників спеціального фонду можуть вноситися головним розпорядником як на підставі відповідної довідки місцевого фінансового органу, так і в межах встановлених законо-

давством прав, наданих головному розпоряднику. Подання Державному казначейству України реєстрів змін обов'язкове в усіх випадках.

Органи Державного казначейства України здійснюють реєстрацію довідок, про що на оригіналі довідки ставиться відбиток печатки (додаток 3), та відображають унесені зміни в обліку виконання місцевого бюджету на відповідних рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку.

Головні розпорядники коштів складають та подають органам Державного казначейства України протягом трьох днів реєстри змін розподілу показників зведених кошторисів, реєстр змін розподілу показників планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, реєстр змін розподілу показників планів спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень та відповідних видатків), реєстр змін розподілу показників планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів, реєстр змін розподілу зведення показників спеціального фонду на паперових та електронних носіях.

Якщо зазначені зміни викликані змінами у підпорядкуванні та/або розташуванні підвідомчих установ, то головний розпорядник коштів зміни до зведеного кошторису подає одночасно із змінами до мережі.

Зміни до кошторисів, планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів та планів спеціального фонду місцевих бюджетів оформляються довідками про зміни кошторису, про зміни плану асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, про зміни планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів та про зміни плану спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень та відповідних видатків), складені за формою та у порядку, визначеними нормативно-правовими актами. Довідки про зміни подаються до органів Державного казначейства України не пізніше останнього робочого дня поточного місяця.

Зміни до планів використання бюджетних коштів вносяться одержувачами бюджетних коштів в порядку, встановленому для їх затвердження, за формою, що відповідає плану використання бюджетних коштів.

У разі зменшення або збільшення загальної суми плану використання бюджетних коштів одержувач бюджетних коштів в установленому порядку вносить відповідні зміни до зареєстрованих зобов'язань.

4.3.4. Зміни до спеціального фонду кошторису розпорядників (в частині власних надходжень) вносяться у зв'язку із потребою перерозподілу видатків, зарахуванням надходжень, які не передбачені кошторисом або коли загальний обсяг фактичних надходжень до цього фонду разом з обсягом залишків коштів на його рахунку на початок року буде більший, ніж відповідні надходження, враховані в кошторисі на відповідний рік.

Протягом року розпорядники коштів уносять зміни до спеціального фонду кошторису шляхом подання до відповідного органу Державного казначейства України довідки, затвердженої керівником установи, що затвердив кошторис, без внесення відповідних змін до розпису за спеціальним фондом, складеної за формою та у порядку, визначеними нормативно-правовими актами України, на паперових та електронних носіях. При цьому відповідний орган Державного казначейства України реєструє зміни до кошторисів за спеціальним фондом згідно з поданими довідками на рахунках, відкритих за групою рахунків позабалансового обліку 912 «Кошторисні призначення з місцевих бюджетів». Розпорядники нижчого рівня в обов'язковому порядку подають головному розпоряднику завірені органом Державного казначейства України копії довідок про внесення змін до спеціального фонду кошторису за власними надходженнями.

Головні розпорядники узагальнюють показники довідок про внесення змін до спеціального фонду кошторисів розпорядників нижчого рівня за звітний період та при поданні квартальної звітності про виконання кошторису проводять з органами Державного казначейства України звірку зведених показників щодо внесених змін до планових показників спеціального фонду.

Органи Державного казначейства України ведуть облік таких змін, провадять видатки спеціального фонду бюджету за власними надходженнями бюджетних установ на підставі кошторисів з урахуванням внесених до них змін без внесення змін до розпису.

Головні розпорядники під час подання зведеної фінансової звітності забезпечують відповідність планових показників за спеціальним фондом кошторисів з урахуванням внесених до них змін даним обліку органів Державного казначейства України про виконання спеціального фонду місцевих бюджетів.

4.4. Взаємовідносини органів Державного казначейства України з розпорядниками та одержувачами коштів місцевих бюджетів щодо обліку зобов'язань

4.4.1. Органи Державного казначейства України обліковують зобов'язання та фінансові зобов'язання розпорядників та одер-

жувачів коштів місцевих бюджетів відповідно до порядку обліку зобов'язань розпорядників бюджетних коштів в органах Державного казначейства України.

4.4.2. Органи Державного казначейства України обліковують зобов'язання та фінансові зобов'язання розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів, яких вони обслуговують, на рахунках, відкритих за групою рахунків позабалансового обліку 942 «Зобов'язання розпорядників бюджетних коштів за коштами місцевого бюджету».

4.5. Операції з перерахування коштів на здійснення видатків, передбачених у загальному фонді місцевих бюджетів

4.5.1. Відповідно до помісячного розпису асигнувань загального фонду місцевих бюджетів фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи проводять розподіл коштів загального фонду місцевих бюджетів, що зараховані на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевого бюджету», з урахуванням зареєстрованих фінансових зобов'язань, та подають органам Державного казначейства України розпорядження про виділення коштів загального фонду місцевих бюджетів у розрізі головних розпорядників коштів. Розпорядження про виділення коштів загального фонду місцевих бюджетів затверджується головою місцевого органу виконавчої влади або, за його дорученням, одним з його заступників (керівником фінансового органу).

Органи Державного казначейства України реєструють такі розпорядження у журналі реєстрації розпоряджень про виділення коштів загального (спеціального) фонду місцевих бюджетів і відповідно до розпорядження зараховують кошти:

на аналітичні рахунки головних розпорядників коштів, відкриті за балансовим рахунком 3531 «Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із загального фонду місцевого бюджету»;

у разі, якщо головні розпорядники коштів відповідного бюджету (сільські, селищні бюджети) не мають мережі підвідомчих установ, кошти зараховують на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3541 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду місцевого бюджету».

Після проведення зарахування на розпорядженні ставиться відмітка у вигляді відбитка штампа казначея «Оплачено».

Якщо перерахування коштів проводиться за цільовим направленням, то подане розпорядження в обов'язковому порядку повинно містити примітку щодо призначення коштів.

4.5.2. Виписка з особового рахунку надається головному розпоряднику коштів. На підставі виписки головний розпорядник готує та подає органу Державного казначейства України на паперових та електронних носіях розподіл виділених бюджетних асигнувань на перерахування коштів підвідомчим установам.

4.5.3. Отриманий розподіл перевіряється органом Державного казначейства України щодо відповідності вказаних у ньому сум залишкам на рахунках, залишкам невикористаних бюджетних асигнувань за загальним фондом підвідомчих установ у розрізі кодів економічної класифікації видатків та кодів класифікації кредитування бюджету.

Якщо перерахування коштів проводиться за цільовим направленням, то поданий розподіл в обов'язковому порядку повинен містити примітку щодо призначення коштів.

У разі невідповідності цим даним розподіл повертається головному розпоряднику без виконання. Розподіли реєструються у журналі реєстрації розподілу виділених коштів. За наявності всіх необхідних показників кошти зараховуються на рахунки підвідомчих установ. Після проведення зарахування на розподілі ставиться відмітка у вигляді відбитка штампа казначея «Оплачено». Дані розподілів відображаються на відповідних рахунках, відкритих за рахунками позабалансового обліку.

4.5.4. Для безготівкових перерахувань платежів з одного рахунку на інший, відкритих на балансі одного органу Державного казначейства України без виходу в СЕП НБУ, використовуються меморіальні ордери, складені на підставі відповідних платіжних доручень розпорядників коштів.

4.5.5. У разі внесення змін до розпорядження про виділення коштів загального фонду місцевих бюджетів готуються нові розпорядження на паперових та електронних носіях із зазначенням суми про збільшення (+) чи зменшення (-) суми коштів, виділених головному розпоряднику коштів.

Орган Державного казначейства України після отримання від фінансового органу та/або міських (міст районного значення), сільських, селищних рад або їх виконавчого органу коригувального розпорядження перевіряє наявність на рахунках головного розпорядника коштів, залишків невикористаних асигнувань.

Після чого органом Державного казначейства України приймається рішення щодо можливості коригування суми виділених коштів і за умови прийняття позитивного рішення коригувальне розпорядження виконується у встановленому порядку.

4.5.6. У разі внесення змін до розподілу виділених бюджетних асигнувань головний розпорядник подає до органів Державного казначейства України лист з обґрунтуванням необхідності здійснення перерозподілу виділених коштів та коригувальний розподіл на паперових та електронних носіях, у якому зазначаються реквізити підвідомчих установ та суми, на які проводиться коригування.

Орган Державного казначейства України після отримання від головного розпорядника коштів коригувального розподілу перевіряє наявність на рахунках розпорядників залишків невикористаних асигнувань.

Після чого органом Державного казначейства України приймається рішення щодо можливості коригування суми виділених коштів і за умови прийняття позитивного рішення коригувальний розподіл виконується у встановленому порядку. В іншому разі коригувальний розподіл повертається головному розпоряднику без виконання з відповідним обґрунтуванням відмови його виконання.

4.6. Операції з перерахування коштів на здійснення видатків, передбачених у спеціальному фонді місцевих бюджетів (крім власних надходжень розпорядників)

4.6.1. Відповідно до помісячного розпису спеціального фонду місцевих бюджетів фінансові органи та/або міські (міст районного значення), сільські, селищні ради або їх виконавчі органи проводять розподіл коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, що зараховані на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки», та подають органам Державного казначейства України розпорядження про виділення коштів спеціального фонду місцевих бюджетів у розрізі головних розпорядників коштів, які затверджуються головою місцевого органу виконавчої влади або, за його дорученням, одним з його заступників (керівником фінансового органу). Органи Державного казначейства України реєструють розпорядження у журналі реєстрації розпоряджень про виділення коштів загального (спеціального) фонду місцевих бюджетів і відповідно до розпоряджень зараховують кошти на аналітичні рахунки розпорядників, відкриті за балансовим рахунком 3532 «Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із спеціального фонду місцевого бюджету».

У разі, якщо головні розпорядники коштів відповідного бюджету (сільські, селищні бюджети) не мають мережі підвідомчих установ, кошти зараховують на аналітичні рахунки, відкриті за

балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету».

4.6.2. Перерахування коштів на здійснення видатків, передбачених у спеціальному фонді місцевих бюджетів, проводиться у порядку, визначеному підпунктами 4.5.2—4.5.4 пункту 4.5 розділу 4 цього Порядку.

4.6.3. Внесення змін до розпорядження про виділення коштів спеціального фонду місцевих бюджетів та/або розподілу виділених бюджетних асигнувань органи Державного казначейства України здійснюють у порядку, визначеному у пункті 4.5.5 пункту 4.5 розділу 4 цього Порядку.

4.7. Операції з зарахування коштів на реєстраційні та спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та рахунки одержувачів коштів місцевих бюджетів

4.7.1. На реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та рахунки одержувачів коштів місцевих бюджетів, що перебувають на казначейському обслуговуванні, відкриті в органах Державного казначейства України відповідно за групою рахунків балансового обліку 354 «Рахунки розпорядників та одержувачів за коштами місцевих бюджетів», зараховуються кошти, які надходять як від вищих та підвідомчих установ, так і від юридичних та фізичних осіб на утримання, виконання певних доручень, здійснення певних видатків, відновлення касових видатків тощо.

4.7.2. Усі суми коштів, що надходять готівкою у каси установ (у тому числі суми невикористаної готівки), повинні бути зараховані на реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та рахунки одержувачів коштів місцевих бюджетів, відкриті в органах Державного казначейства України за групою рахунків балансового обліку 354 «Рахунки розпорядників та одержувачів за коштами місцевих бюджетів» Плану рахунків. На рахунки одержувачів коштів можуть бути зараховані тільки суми невикористаної готівки, що відносяться на відновлення касових видатків.

4.7.3. При внесенні готівки на реєстраційні, спеціальні реєстраційні рахунки розпорядників та одержувачів коштів місцевих бюджетів відправники коштів у платіжних документах (квитанціях тощо) зазначають номери реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунків розпорядників коштів, що відкриті в органах Державного казначейства України, для зарахування цих коштів на рахунки власників.

4.7.4. Кошти, які надходять на рахунки розпорядників коштів, вважаються отриманими доходами розпорядників бюджетних коштів або коштами, що відносяться на відновлення касових видатків.

За умови відсутності в призначенні платежу платіжного доручення достатньої інформації для того, щоб здійснити відновлення касових видатків, орган Державного казначейства України отримує письмове підтвердження щодо уточнення призначення платежу від розпорядників бюджетних коштів за підписом керівника.

4.8. Здійснення видатків розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів

4.8.1. Органи Державного казначейства України здійснюють розрахунково-касове обслуговування розпорядників шляхом проведення платежів з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків розпорядників та рахунків одержувачів бюджетних коштів, відкритих в органах Державного казначейства України, відповідно до кошторисів, планів асигнувань загального фонду місцевих бюджетів, планів спеціального фонду місцевих бюджетів або планів використання бюджетних коштів, планів надання кредитів.

Відповідно до встановлених повноважень Державне казначейство України здійснює контроль за наявністю асигнувань для взяття зобов'язань та відповідністю взятих зобов'язань певним асигнуванням за відповідними кодами економічної класифікації видатків. Відповідальність за взяті зобов'язання та цільове використання бюджетних коштів несуть розпорядники та одержувачі бюджетних коштів згідно із законодавством.

Органи Державного казначейства України здійснюють видатки на підставі платіжних доручень розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у разі наявності в обліку відповідного зобов'язання та фінансового зобов'язання у межах залишків коштів на рахунках розпорядників та одержувачів бюджетних коштів за відповідними кодами економічної класифікації видатків та класифікації кредитування.

Підтвердні документи (договори, звіт про результати проведення процедури закупівлі тощо) надаються у разі потреби здійснення авансування, поетапної оплати зареєстрованих фінансових зобов'язань тощо.

За умови проведеного авансування наступна оплата здійснюється після надання розпорядником бюджетних коштів до органу Державного казначейства України документів, що підтверджують отримання товарів, робіт/послуг за договорами, згідно з умовами яких було здійснене авансування.

4.8.2. З метою забезпечення контролю за цільовим спрямуванням бюджетних коштів органи Державного казначейства України в частині виконання місцевих бюджетів за видатками здійснюють:

попередній контроль — на етапі реєстрації зобов'язань розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;

поточний контроль — у процесі оплати рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів.

4.8.3. Платіжні доручення подаються до органів Державного казначейства України в кількості примірників, необхідних для всіх учасників безготівкових розрахунків. Форма, обов'язкові реквізити платіжних доручень та вимоги щодо заповнення розрахункових документів на паперових носіях визначено Інструкцією про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженою постановою Правління Національного банку України.

Строк дії платіжного доручення розпорядників бюджетних коштів, одержувачів та інших клієнтів встановлений у межах 10 календарних днів з дня його виписки. День оформлення не враховується. У разі невідповідності дати подання даті платіжного доручення у правому верхньому куті на всіх примірниках обов'язково проставляється дата подання.

Подані розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів платіжні доручення перевіряються органами Державного казначейства України щодо наявності всіх необхідних реквізитів, відповідності підписів відповідальних посадових осіб і відбитка печатки установи зразкам. За правильність оформлення та достовірність інформації, наведеної у платіжному дорученні, відповідає розпорядник (одержувач) бюджетних коштів.

Після проведення видатків на платіжних дорученнях, за якими проведено оплату, ставиться відмітка у вигляді відбитка штампа казначея «Оплачено».

4.8.4. Органи Державного казначейства України не несуть відповідальності за недостовірність підтвердних документів та їх зміст, на підставі яких були складені розрахункові документи, оформлені розпорядниками, одержувачами бюджетних коштів, а також за повноту і своєчасність сплати ними податків, зборів та обов'язкових платежів.

4.8.5. Орган Державного казначейства України при здійсненні видатків шляхом проведення платежів з рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів надає розпоряднику, одержувачу бюджетних коштів виписки з рахунку про здійснені операції за результатами попереднього операційного дня.

4.8.6. При застосуванні системи безготівкової виплати заробітної плати кошти перераховуються (за згодою працівників установ та організацій) на вкладні рахунки відповідно до заявки на вида-

чу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки та платіжного доручення.

4.8.7. Платіжне доручення не приймається до виконання у разі: неправильного заповнення реквізитів або якщо не заповнено хоча б один з реквізитів;

відсутності в обліку органів Державного казначейства України відповідних зобов'язань та фінансових зобов'язань;

невідповідності оплати зареєстрованим зобов'язанням та фінансовим зобов'язанням;

невідповідності зазначеного коду економічної класифікації видатків та кредитування бюджету економічній суті видатків;

обмеження здійснення видатків, що встановлюється нормативно-правовими актами;

накладення арешту на кошти, що перебувають на відповідному рахунку розпорядника;

надходження до органів Державного казначейства України відповідного рішення уповноваженого органу за результатами розгляду скарги щодо застосування процедури закупівель та/або копії позовної заяви стосовно порушень процедур закупівель, рішень, дій або бездіяльності замовника;

відсутності або недостатності залишків коштів на відповідних рахунках бюджетних установ та організацій;

перевищення показників, затверджених у кошторисах, планах асигнувань загального фонду місцевих бюджетів (за винятком надання кредитів з місцевих бюджетів), планах спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень бюджетних установ та відповідних видатків), планах надання кредитів із загального фонду бюджету, планах використання бюджетних коштів;

неподання документів, що підтверджують отримання товарів, робіт/послуг за договорами, згідно з умовами яких було здійснене авансування.

Платіжне доручення, не прийняте до виконання у зв'язку із зазначеними причинами, не пізніше наступного робочого дня повертається без виконання органами Державного казначейства України розпорядникам (одержувачам) бюджетних коштів, від яких воно надійшло, разом з відмовою у прийнятті до виконання платіжних доручень в письмовій формі (додаток 26). Відмови обов'язково реєструються органами Державного казначейства України в журналі реєстрації відмов у прийнятті до виконання платіжних доручень.

5. Операції за власними коштами розпорядників коштів місцевих бюджетів

5.1. Зі спеціальних реєстраційних рахунків, на яких обліковуються власні надходження, розпорядники бюджетних коштів можуть здійснювати перерахування коштів вищим та підвідомчим установам і організаціям відповідно до чинних нормативно-правових актів тільки в межах одного коду тимчасової класифікації видатків та кредитування місцевих бюджетів і однієї групи власних надходжень.

Перерахування таких коштів здійснюється на підставі платіжних доручень, наданих власниками рахунків.

5.2. Перерахування коштів розпорядниками бюджетних коштів вищим та/або підвідомчим установам відображається відповідно як зменшення доходів, а отримання розпорядниками бюджетних коштів відповідно як збільшення доходів.

5.3. Власні надходження розпорядників, які утримуються за рахунок коштів місцевих бюджетів, зараховуються на відповідні рахунки, відкриті в органах Державного казначейства України (за місцем обслуговування розпорядника коштів бюджету) за балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету», в розрізі груп власних надходжень.

Інформація щодо власних надходжень розпорядників коштів місцевих бюджетів, які зараховуються на відповідні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету», одночасно відображається на рахунках бюджетного обліку 6124 «Власні кошти розпорядників коштів місцевого бюджету».

5.4. Органи Державного казначейства України засобами програмного забезпечення щоденно складають виписки з рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету».

Зазначені виписки, разом з реєстром розрахункових документів, надаються розпорядникам коштів місцевих бюджетів.

5.5. Повернення надміру та/або помилково зарахованих коштів з рахунків, відкритих за балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету», здійснюється на підставі платіжних документів розпорядника бюджетних коштів місцевих бюджетів та відповідного підтвердження щодо обґрунтованості здійснення такої операції у межах наявних залишків коштів на рахунках.

5.6. Оплата видатків розпорядників коштів бюджету здійснюється органами Державного казначейства України з рахунків розпорядників, відкритих в органах Державного казначейства

України за балансовим рахунком 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду місцевого бюджету» у порядку, визначеному пунктом 4.7. Інформація щодо проведених видатків одночасно відображається на відповідних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 7221 «Видатки спеціального фонду місцевого бюджету».

5.7. У разі проведення операцій розпорядниками в натуральній формі, у порядку, встановленому законодавством, зазначені операції проводяться в межах планових показників та відображаються в бухгалтерському обліку виконання місцевих бюджетів. Розпорядники до закінчення звітного періоду складають та подають до органів Державного казначейства України довідку про надходження у натуральній формі.

Відповідальність за законність та достовірність проведених операцій у натуральній формі несуть розпорядники бюджетних коштів.

6. Порядок виплати готівки

6.1. Для оформлення документів на отримання заробітної плати, стипендії, допомоги, видатків на службові відрядження та інших коштів, що видаються на видатки, які не можуть бути проведені безготівковою оплатою, розпорядники та одержувачі бюджетних коштів подають до органів Державного казначейства України заявку на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки у двох примірниках.

Після видачі готівки один примірник повертається розпоряднику або одержувачу бюджетних коштів з відбитком штампа казначея, другий примірник зберігається в органах Державного казначейства України.

Заявки на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки виписуються розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів на осіб, з якими в них укладені договори про повну матеріальну відповідальність та які мають право отримувати і видавати кошти.

У заявках на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки на виплату заробітної плати указуються суми податку з доходів фізичних осіб, суми нарахувань до Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та суми страхових внесків до Пенсійного фонду України, інші податки і обов'язкові платежі, які утримані

із заробітної плати та нараховані на фонд заробітної плати відповідно до чинного законодавства.

6.2. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів при отриманні заробітної плати і прирівняних до неї виплат разом із заявкою на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки повинні подавати платіжні доручення на перерахування платежів, утриманих із заробітної плати працівників та нарахованих на фонд оплати праці податків до бюджету і зборів до державних цільових фондів.

У реквізиті платіжного доручення «Призначення платежу» в разі сплати коштів, утриманих із заробітної плати працівників та нарахованих на фонд оплати праці податків до бюджету і зборів до державних цільових фондів, зазначається період, за який здійснено виплату.

6.3. Розпорядники та одержувачі бюджетних коштів несуть відповідальність за правильність нарахування заробітної плати і прирівняних до неї виплат, за повноту перерахування коштів, утриманих із заробітної плати і нарахованих на фонд оплати праці податків до бюджету та зборів до державних цільових фондів при отриманні заробітної плати і прирівняних до неї виплат, а також за дані, зазначені в реквізиті платіжного доручення «Призначення платежу».

6.4. Готівка на здійснення інших видатків, які не можуть бути проведені у безготівковій формі, розпорядникам та одержувачам бюджетних коштів видається на підставі заявки на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки.

6.5. Видача готівкових коштів під звіт на закупівлю сільськогосподарської продукції, продуктів її переробки та заготівлю вторинної сировини, крім металобрухту (далі — закупівля сільгосппродукції та заготівля вторсировини), дозволяється на строк не більше 10 робочих днів від дня видачі готівкових коштів під звіт, а на всі інші виробничі (господарські) потреби — на строк не більше двох робочих днів, уключаючи день отримання готівкових коштів під звіт.

Якщо підзвітній особі одночасно видана готівка як на відрядження, так і для вирішення в цьому відрядженні виробничих (господарських) питань (у тому числі й для закупівлі в населення сільгосппродукції та заготівлі вторсировини), то строк, на який видана готівка під звіт на ці цілі, може бути продовжено до закінчення терміну відрядження.

Відповідальність за цільове використання готівки несе розпорядник або одержувач бюджетних коштів.

6.6. Після отримання підприємством (установою, організацією) матеріальних цінностей або послуг, придбаних/отриманих за

готівку, до органів Державного казначейства України подаються документи, які підтверджують здійснені видатки.

Акт придбання матеріальних цінностей затверджується керівником підприємства (установи, організації) або його заступником та підписується комісією, яка створена відповідним розпорядником.

6.7. На підставі перевіреної заявки на видачу готівки та перерахування коштів на вкладні рахунки відповідальні особи органів Державного казначейства України підписують грошові чеки на отримання готівки.

Уповноважені особи розпорядників та одержувачів бюджетних коштів на підставі належно оформлених грошових чеків отримують готівку з поточних рахунків, відкритих в установах банків на ім'я органів Державного казначейства України за балансовими рахунками групи 257 «Кошти державного та місцевого бюджетів для виплат» Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, затвердженого постановою Правління Національного банку України. Рахунки групи 257 є рахунками, на які зараховуються кошти до виплати без перерахувань. Кошти на балансові рахунки групи 257 зараховуються на підставі заявок на видачу готівки розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів.

Для отримання готівки з рахунків Державного казначейства групи 257 розпорядникам видаються грошові чекові книжки. Для отримання грошової чекової книжки розпорядник зі свого реєстраційного рахунку здійснює оплату її вартості відповідному банку. Після підтвердження факту оплати (копія платіжного доручення) орган Державного казначейства України в установленому порядку отримує в банку чекові книжки та реєструє їх у журналі реєстрації отриманих та виданих чекових книжок.

6.8. Передача чекової книжки розпоряднику здійснюється на підставі довіреності розпорядника установлені форми шляхом оформлення акта приймання-передачі грошових чекових книжок у двох примірниках. Один примірник залишається в органі Державного казначейства України, другий разом з чековою книжкою передається розпоряднику. В журналі реєстрації отриманих та виданих чекових книжок у графі «Передано» зазначається назва розпорядника, номер і дата довіреності, номер і дата акта приймання-передачі чекової книжки.

Розпорядники (одержувачі) бюджетних коштів списують чекові книжки у загальноновстановленому порядку.

6.9. При внесенні готівки на рахунки розпорядників бюджетних коштів платники коштів у розрахункових документах (кви-

танціях тощо) зазначають зміст операції з визначенням коду економічної класифікації видатків та класифікації кредитування бюджету і номери відповідних рахунків розпорядників, що відкриті в органах Державного казначейства України.

6.10. Для проведення операцій із застосуванням банківських платіжних карток бюджетним установам відкривається картковий рахунок. Карткові рахунки відкриваються в установах банків на умовах договору. У договорі повинні бути вказані довірені особи установи, перелік яких додається до заяви про відкриття карткових рахунків.

Довірена особа може використовувати банківську платіжну картку як для отримання готівки, так і для здійснення безготівкових розрахунків, пов'язаних з господарською діяльністю установи, у тому числі на представницькі потреби та витрати на відрядження.

Для проведення операцій із застосуванням банківських платіжних карток на картковий рахунок платіжним дорученням зараховуються кошти шляхом їх переказу з відповідних рахунків бюджетної установи. При казначейському обслуговуванні сума платіжного доручення на перерахування коштів складається на підставі заявки розпорядника бюджетних коштів.

Кошти, які зараховуються на картковий рахунок, є підзвітними коштами довіреної особи бюджетної установи. Оприбуткування отриманих коштів та включення їх до авансового звіту про їх використання проводяться довіреною особою на підставі виписки з карткового рахунку або, у разі отримання готівки у банкоматі, чека банкомату.

Довірена особа бюджетної установи зобов'язана подати до бухгалтерії установи авансовий звіт про використання коштів з банківської платіжної картки разом із підтвердними документами та залишком невикористаної готівки відповідно до законодавства. Залишки невикористаної готівки повертаються довіреною особою згідно із законодавством.

Відповідальність за здійснення усіх господарських операцій з використанням карткових рахунків покладається на керівництво бюджетних установ відповідно до законодавства.

Залишки коштів, не використані довіреною особою у визначені терміни, повертаються на рахунок, з якого вони були перераховані.

7. Міжбюджетні відносини

7.1. Міжбюджетні трансферти

7.1.1. Перерахування міжбюджетних трансфертів здійснюється органами Державного казначейства України відповідно до вимог

Бюджетного кодексу України, закону України про Державний бюджет України на відповідний рік, інших нормативно-правових актів України та рішення відповідної ради про місцевий бюджет.

7.1.2. Суми коштів, зараховані на відповідні аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів», направляються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3531 «Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із загального фонду місцевого бюджету», з подальшим перерахуванням на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3545 «Рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами за коштами загального фонду місцевого бюджету», з яких згідно з встановленим порядком направляються на рахунки з обліку надходжень до загального фонду відповідного місцевого бюджету. При здійсненні видатків розпорядниками коштів за рахунок трансфертів, отриманих з іншого бюджету, кошти зараховуються на аналітичний рахунок 3541 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами загального фонду місцевого бюджету» і направляються на видатки відповідного бюджету у порядку, викладеному у підпунктах 4.5.1—4.5.5 пункту 4.5 розділу 4 цього Порядку.

Перерахування коштів, що передаються до Державного бюджету України та до місцевих бюджетів вищого рівня, здійснюється органами Державного казначейства України з окремого аналітичного рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів» згідно з нормативами, встановленими законом про Державний бюджет України на відповідний рік та рішеннями місцевих рад про місцеві бюджети.

7.1.3. Суми коштів, зараховані на відповідні аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки», направляються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3532 «Особові рахунки розпорядників за коштами, отриманими із спеціального фонду місцевого бюджету», з подальшим перерахуванням на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3546 «Рахунки для обліку операцій з міжбюджетними трансфертами за коштами спеціального фонду місцевого бюджету», з яких згідно з встановленим порядком направляються на рахунки з обліку надходжень до спеціального фонду відповідного місцевого бюджету. При здійсненні видатків розпорядниками коштів за рахунок трансфертів, отриманих з іншого бюджету, кошти зараховуються на рахунок 3542 «Реєстраційні рахунки розпорядників за коштами спеціального фонду

місцевого бюджету» і направляються на видатки відповідного бюджету у порядку, викладеному у підпункті 4.6.2 пункту 4.6 розділу 4 цього Порядку.

7.2. Операції за взаємними розрахунками

7.2.1. Взаємні розрахунки — це розрахунки, які виникають між бюджетами в процесі планування та виконання місцевих бюджетів.

Взаємні розрахунки в частині міжбюджетних відносин виникають при зміні адміністративно-територіального розподілу, чинного законодавства, підпорядкованості бюджетних установ та організацій або в інших випадках, передбачених законодавством.

7.2.2. Визначення суми, яку віднесено на взаєморозрахунки, та терміну її погашення проводиться фінансовим органом за результатом щоквартальної звітності, про що повідомляється відповідний фінансовий орган, з яким необхідно провести взаєморозрахунки, та орган Державного казначейства України у формі довідки.

7.2.3. При передачі з одного місцевого бюджету планових та фактичних показників бюджетних установ, організацій та заходів до іншого бюджету необхідно внести зміни до бухгалтерського обліку за плановими та фактичними показниками відповідного місцевого бюджету. При цьому зменшується річний обсяг планових та фактичних показників місцевого бюджету, який передає, і відповідно збільшується річний обсяг планових та фактичних показників місцевого бюджету, якому передають зазначені показники за відповідними кодами бюджетної класифікації, про що повідомляються органи Державного казначейства України, які здійснюють казначейське обслуговування зазначених місцевих бюджетів за довідками, складеними за формою та у порядку, визначеними нормативно-правовими актами України.

7.2.4. Установи, видатки яких передано з одного бюджету до іншого, складають фінансову звітність на дату передачі. Ця бухгалтерська звітність надається органу Державного казначейства України, який обслуговував та/або буде обслуговувати установу, у терміни, визначені для подання звітності. Фінансовому органу, у підпорядкованість якого передано видатки бюджетних установ, організацій та заходи, і відповідному органу Державного казначейства України, який буде обслуговувати відповідного розпорядника коштів, також надаються:

затверджений кошторис;

помісячний розпис асигнувань загального фонду місцевого бюджету;

звіт про виконання кошторису на момент передачі бюджетних установ, організацій та заходів. У подальшому бухгалтерська звіт-

ність подається органу Державного казначейства України тільки за новою підпорядкованістю.

7.2.5. При передачі бюджетних установ, організацій та заходів одночасно проводиться закриття та відкриття відповідних рахунків цих установ та організацій у відповідних органах Державного казначейства України.

7.2.6. Органи Державного казначейства України щокварталу не пізніше останнього дня звітного періоду проводять з відповідними фінансовими органами звірку щодо відображення в обліку операцій за взаєморозрахунками.

7.2.7. Взаємні розрахунки між бюджетами повинні бути погашені до кінця бюджетного року.

7.2.8. Операції за взаємними розрахунками з державним бюджетом та між місцевими бюджетами здійснюються виключно у грошовій формі, якщо інше не передбачено чинним законодавством.

7.2.9. Якщо у процесі здійснення взаєморозрахунків між бюджетами має місце порушення терміну проведення зазначених розрахунків та/або такі розрахунки залишилися не погашеними до 1 листопада поточного бюджетного року, органи Державного казначейства забезпечують їх проведення шляхом застосування нормативу щоденних відрахувань коштів від доходів загального фонду відповідного місцевого бюджету (з урахуванням міжбюджетних трансфертів). Норматив відрахувань встановлюється органами Державного казначейства, виходячи із суми непогашених взаємних розрахунків та планової суми надходжень на цей період до загального фонду місцевого бюджету, згідно з розписом відповідного бюджету.

8. Фінансування

8.1. Відповідно до статей 73 та 74 Бюджетного кодексу України Рада міністрів АРК, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних рад за рішенням Верховної Ради АРК чи відповідної ради можуть отримувати короткотермінові позички на покриття тимчасових касових розривів, що виникають під час виконання загального фонду місцевих бюджетів, та здійснювати запозичення до бюджету розвитку місцевих бюджетів.

8.2. Короткострокові позички, отримані Радою міністрів АРК, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних рад за рішеннями Верховної Ради АРК чи відповідної ради для покриття тимчасових касових розривів, що виникають під час виконання загального фонду місцевого бюджету, зраховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3252

«Рахунок для зарахування до загального фонду місцевих бюджетів інших кредитів».

У регламентований час засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів кошти перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів».

8.3. Запозичення, які здійснено за рішенням Верховної Ради АРК чи відповідної ради, до бюджету розвитку місцевих бюджетів зараховуються на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3254 «Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів інших кредитів».

У регламентований час засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів кошти перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

8.4. Повернення позичок, отриманих на покриття тимчасових касових розривів, що виникають під час виконання загального фонду місцевих бюджетів, здійснюється управлінням Державного казначейства України з окремого рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3252 «Рахунок для зарахування до загального фонду місцевих бюджетів інших кредитів» за рахунок коштів загального фонду місцевого бюджету.

Повернення запозичень до бюджету розвитку місцевих бюджетів здійснюється управлінням Державного казначейства України з окремого рахунку, відкритого за балансовим рахунком 3254 «Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів інших кредитів», за рахунок коштів спеціального фонду місцевого бюджету.

9. Надання та повернення кредитів, наданих за рахунок коштів місцевих бюджетів

9.1. Головний розпорядник, якому передбачені бюджетні призначення для надання кредитів, визначає розпорядників та/або одержувачів бюджетних коштів (далі — кредитори) та спрямовує такі бюджетні призначення у порядку, визначеному відповідними нормативно-правовими актами.

Позичальники не включаються до мережі відповідного розпорядника і отримують кредитні ресурси на підставі укладених договорів та інших підтвердних документів.

Кредитор спрямовує кошти за бюджетними програмами з кредитування виключно на визначені у встановленому порядку мету, завдання та напрямки цих бюджетних програм, а по-

зичальник забезпечує використання таких коштів за їх призначенням.

Відповідальність за цільове використання коштів, наданих у вигляді кредиту з загального/спеціального фонду місцевих бюджетів (фінансової допомоги на зворотній основі), а також за їх своєчасне та повне повернення несуть кредитор та позичальник згідно з законодавством.

9.2. Формування мережі розпорядників бюджетних коштів здійснюється відповідно до пункту 4.1 розділу 4 цього Порядку.

9.3. Організація роботи органів Державного казначейства України щодо забезпечення обліку бюджетних асигнувань в частині кредитування та контролю за їх дотриманням здійснюється відповідно до пункту 4.2 розділу 4 цього Порядку.

9.4. Оформлення змін планових показників, що виникають у процесі виконання місцевих бюджетів в частині кредитування, здійснюється відповідно до пункту 4.3 розділу 4 цього Порядку.

9.5. Організація роботи органів Державного казначейства України з проведення операцій з надання кредитів із загального/спеціального фонду місцевих бюджетів здійснюється відповідно до пунктів 4.5 та 4.6 розділу 4 цього Порядку.

9.6. Операції з надання кредитів здійснюються шляхом проведення платежів з реєстраційних, спеціальних реєстраційних рахунків кредиторів, відкритих в органах Державного казначейства України, відповідно до кошторисів та планів надання кредитів із загального фонду місцевих бюджетів, планів спеціального фонду місцевих бюджетів (за винятком власних надходжень та відповідних видатків) або планів використання бюджетних коштів на рахунки позичальників, зазначені в кредитних договорах і відкриті в установах банків.

Відповідно до покладених завдань Державне казначейство контролює цільове спрямування бюджетних коштів на стадії проведення оплати на підставі підтвердних документів, наданих кредиторами.

Органи Державного казначейства України проводять оплати за дорученнями розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у разі наявності в обліку зареєстрованих зобов'язань. Підставою для здійснення операцій по кредитуванню розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів є укладені кредитні договори, платіжні доручення, підготовлені власниками рахунків (додаток 24), та інші підтвердні документи, передбачені бюджетним законодавством.

Платіжні документи приймаються органами Державного казначейства України від розпорядників та одержувачів бюджетних коштів у межах залишків на рахунках в частині кредитування.

9.7. Процедура повернення кредитів, наданих за рахунок коштів загального/спеціального фонду місцевих бюджетів, та сплати відсотків за користування ними здійснюється відповідно до рішення про місцевий бюджет та/або окремих нормативно-правових актів.

Операції по зарахуванню коштів, що надходять як повернення кредитів та відсотків за користування ними, та відображення їх на відповідних рахунках бухгалтерського обліку виконання державного та місцевих бюджетів здійснюються згідно з процедурами, визначеними нормативно-правовими актами.

9.8. Здійснення операцій з надання кредитів розпорядниками та одержувачами бюджетних коштів проводиться відповідно до пункту 4.8 розділу 4 цього Порядку.

9.9. Кошти від повернення позик, наданих до набрання чинності Бюджетним кодексом України, відповідно до підпункту 3 статті 71 Бюджетного кодексу України зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3153 «Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів».

Інформація щодо сум коштів від повернення позик одночасно відображається на відповідному рахунку, відкритому за рахунком бюджетного обліку 7232 «Кредитування спеціального фонду місцевого бюджету за вирахуванням погашення».

У кінці операційного дня засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів кошти перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

9.10. Відсотки, сплачені за користування позиками, наданими до набрання чинності Бюджетним кодексом України, відповідно до підпункту 3 статті 71 Бюджетного кодексу України, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3151 «Надходження коштів спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

У кінці операційного дня засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів кошти перераховуються (списуються) на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

Інформація щодо надходження платежів одночасно відображається на відповідних рахунках, відкритих за рахунком бюджетного обліку 6122 «Доходи спеціального фонду місцевого бюджету, які направляються на спеціальні видатки».

9.11. Кошти від повернення бюджетних кредитів, наданих за рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради за кодом класифікації кредитування 4000 «Кредитування з вирахуванням погашення» з загального фонду місцевих бюджетів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3143 «Рахунок для зарахування до загального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів».

Інформація щодо сум коштів від повернення кредитів одночасно відображається на відповідному рахунку, відкритому за рахунком бюджетного обліку 7231 «Кредитування загального фонду місцевого бюджету за вирахуванням погашення».

У кінці операційного дня засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів, кошти перераховуються (списуються) на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3142 «Кошти загального фонду місцевих бюджетів».

9.12. Кошти від повернення бюджетних кредитів, наданих за рішеннями Верховної Ради Автономної Республіки Крим чи відповідної ради за кодом класифікації кредитування 4000 «Кредитування з вирахуванням погашення» зі спеціального фонду місцевих бюджетів, зараховуються на аналітичні рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3153 «Рахунок для зарахування до спеціального фонду місцевих бюджетів повернення бюджетних кредитів».

Інформація щодо сум коштів від повернення кредитів одночасно відображається на відповідному рахунку, відкритому за рахунком бюджетного обліку 7232 «Кредитування спеціального фонду місцевого бюджету за вирахуванням погашення».

У кінці операційного дня засобами програмного забезпечення, на підставі меморіальних документів, кошти перераховуються (списуються) на рахунки, відкриті за балансовим рахунком 3152 «Кошти спеціального фонду місцевих бюджетів, які направляються на спеціальні видатки».

10. Облік та складання звітності про виконання місцевих бюджетів

10.1. Облікові дані аналітичного обліку операцій з виконання місцевих бюджетів повинні відповідати аналогічним даним оборотно-сальдової відомості і сальдової відомості. Дані оборотно-сальдової відомості і сальдової відомості повинні бути тотожні даним щоденного оборотно-сальдового балансу, що є підставою для складання щоденних форм звіту «Звіт про виконання місцевих бюджетів за доходами», «Звіт про виконання місцевих бюджетів за видатками» (додаток 35), які складаються органами

Державного казначейства України в розрізі місцевих бюджетів окремо за загальним та спеціальним фондами. Зазначені звіти передаються фінансовим органам до 12-ї години робочого дня, наступного за звітним, у встановленому порядку. Дані звітів за останній робочий день місяця є підставою для складання звітності про виконання відповідних місцевих бюджетів.

10.2. Бухгалтерський облік операцій, що здійснюються в ході виконання місцевих бюджетів, ведеться за правилами, установленими Державним казначейством України.

10.3. Звіти про виконання місцевих бюджетів (місячні, квартальні, річні) складаються органами Державного казначейства України за формами та в порядку, встановленому Державним казначейством України, за погодженням з Міністерством фінансів України та Рахунковою палатою. Терміни подачі органами Державного казначейства звітів фінансовим органам устанавлюються інструкціями про складання місячних, квартальних та річних звітів про виконання місцевих бюджетів, які затверджуються наказами Державного казначейства України.

Основним принципом складання форм фінансової звітності є використання економічних показників безпосередньо із баз даних Державного казначейства України. Згідно з цим принципом Державне казначейство України встановлює конкретні форми звітності на підставі значень економічних показників, які містяться у базах даних.

Органи Державного казначейства України подають звіти про виконання місцевих бюджетів відповідним фінансовим органам.

10.4. Фінансові органи готують пояснювальну записку, звіт про виконання плану по штатах і контингентах і разом із звітністю, отриманою від органів Державного казначейства України, подають їх до вищого фінансового органу.

10.5. Органи Державного казначейства України подають звіти про виконання місцевих бюджетів Державному казначейству України. Державне казначейство України подає зведений звіт про виконання місцевих бюджетів Міністерству фінансів України за формами, погодженими з Міністерством фінансів України.

11. Відповідальність фінансових органів, органів Державного казначейства України та розпорядників коштів місцевих бюджетів у процесі казначейського обслуговування місцевих бюджетів

Недотримання фінансовими органами, органами Державного казначейства України та розпорядниками коштів місцевих бюджетів норм, визначених Бюджетним кодексом України та іншими нормативно-правовими актами, щодо порядку затвердження, внесення змін, виконання місцевих бюджетів чи звіту про вико-

нання місцевих бюджетів, вважається бюджетним правопорушенням.

Фінансові органи, органи Державного казначейства України та розпорядники коштів місцевих бюджетів відповідно до чинного законодавства несуть відповідальність за вчинені ними бюджетні правопорушення.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЖИТЛОВО–КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

НАКАЗ від 7.05.2005 № 76

Про затвердження Правил утримання жилих будинків та прибудинкових територій

Жилий будинок — будівля капітального типу, споруджена з дотриманням вимог, установлених законом, іншими нормативно-правовими актами, і призначена для постійного в ній проживання.

Допоміжні приміщення житлового будинку — приміщення, призначені для забезпечення експлуатації будинку та побутового обслуговування мешканців будинку.

Житлово-комунальні послуги — результат господарської діяльності, спрямованої на забезпечення умов проживання та перебування осіб у жилих і нежилых приміщеннях, будинках і спорудах, комплексах будинків і споруд відповідно до нормативів, норм, стандартів, порядків і правил.

Балансоутримувач будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд (далі — балансоутримувач) — власник або юридична особа, яка за договором з власником утримує на балансі відповідне майно, а також веде бухгалтерську, статистичну та іншу передбачену законодавством звітність, здійснює розрахунки коштів, необхідних для своєчасного проведення капітального і поточного ремонтів та утримання, а також забезпечує управління цим майном і несе відповідальність за його експлуатацію згідно з законом.

Виконавець послуг — суб'єкт господарювання, предметом діяльності якого є надання житлово-комунальної послуги споживачу відповідно до умов договору.

Виробник — суб'єкт господарювання, який виробляє або створює житлово-комунальні послуги.

Власник приміщення, будинку, споруди, житлового комплексу або комплексу будинків і споруд (далі — власник) — фізична

або юридична особа, якій належить право володіння, користування та розпорядження приміщенням, будинком, спорудою, житловим комплексом або комплексом будинків і споруд, зареєстроване в установленому законом порядку.

Внутрішньобудинкові системи — мережі, арматура на них, прилади та обладнання, засоби обліку та регулювання споживання житлово-комунальних послуг, які розміщені в межах будинку, споруди, системи протипожежного захисту.

Житлово-будівельний кооператив — юридична особа, утворена фізичними та/або юридичними особами, які добровільно об'єдналися на основі об'єднання їх майнових пайових внесків для участі в будівництві або реконструкції житлового будинку (будинків) і наступної його (їх) експлуатації.

Прибудинкова територія — територія навколо багатоквартирного будинку, визначена актом на право власності чи користування земельною ділянкою і призначена для обслуговування багатоквартирного будинку.

Засіб вимірювальної техніки — технічний засіб, який застосовується під час вимірювань і має нормовані метрологічні характеристики.

Кількісний показник житлово-комунальних послуг — одиниця виміру для обчислення обсягу отриманої споживачем послуги, визначена відповідно до вимог нормативів, норм, стандартів, порядків і правил згідно із законодавством.

Комунальні послуги — результат господарської діяльності, спрямованої на задоволення потреби фізичної чи юридичної особи в забезпеченні холодною та гарячою водою, водовідведенням, газом та електропостачанням, опаленням, а також вивезення побутових відходів у порядку, установленому законодавством.

Непереборна сила — дія надзвичайної ситуації техногенного, природного або екологічного характеру, яка унеможливорює надання відповідної послуги відповідно до умов договору.

Норми споживання — кількісні показники споживання житлово-комунальних послуг, затверджені згідно із законодавством відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Споживач — фізична чи юридична особа, яка отримує або має намір отримати житлово-комунальну послугу.

Точка розподілу — місце передачі послуги від однієї особи до іншої, облаштоване засобами обліку та регулювання.

Управитель — особа, яка за договором з власником чи балансоутримувачем здійснює управління будинком, спорудою, жит-

ловим комплексом або комплексом будинків і споруд (далі — управління будинком) і забезпечує його належну експлуатацію відповідно до закону та умов договору.

Утримання будинків і прибудинкових територій — господарська діяльність, спрямована на задоволення потреби фізичної чи юридичної особи щодо забезпечення експлуатації та/або ремонту жилих та нежилых приміщень, будинків і споруд, комплексів будинків і споруд, а також утримання прилеглої до них (прибудинкової) території відповідно до вимог нормативів, норм, стандартів, порядків і правил згідно із законодавством.

Ремонт будинку — комплекс будівельних робіт, спрямованих на відновлення, з можливим поліпшенням експлуатаційних показників елементів будинку.

Експлуатаційні параметри елементів будинку — це сукупність технічних, санітарно-гігієнічних, екологічних, ергономічних та естетичних характеристик будинку, які визначають його експлуатаційні якості.

Реконструкція жилого будинку — комплекс будівельних робіт, спрямованих на поліпшення експлуатаційних показників приміщень житлового будинку шляхом їх перепланування та переобладнання, надбудови, вбудови, прибудови з одночасним приведенням їх показників відповідно до нормативно-технічних вимог.

Капітальний ремонт будинку — комплекс ремонтно-будівельних робіт, пов'язаних з відновленням або поліпшенням експлуатаційних показників будинку, із заміною або відновленням несучих або огорожувальних конструкцій, інженерного обладнання та обладнання протипожежного захисту без зміни будівельних габаритів об'єкта та його техніко-економічних показників.

Перепланування — до елементів перепланування жилих приміщень належать: перенесення і розбирання перегородок, перенесення і влаштування дверних прорізів, влаштування і переустаткування тамбурів, прибудова балконів на рівні перших поверхів багатопверхових будинків.

Переобладнання — влаштування в окремих квартирах багатоквартирних будинків індивідуального опалення та іншого інженерного обладнання, перенесення нагрівальних, сантехнічних і газових приладів; влаштування і переустаткування туалетів, ванних кімнат, вентиляційних каналів.

Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку — юридична особа, створена власниками для сприяння використанню їхнього власного майна та управління, утримання і використання неподільного та загального майна.

Спеціалізована організація — юридична особа, що відповідно до законодавства має повноваження надавати (виконувати) ті чи інші послуги (роботи).

1. Основні положення

1.1. Ці Правила визначають порядок надання послуг з утримання будинків і прибудинкових територій:

— забезпечення нормального функціонування жилих будівель та прибудинкових територій протягом усього періоду їх використання за призначенням;

— проведення єдиної технічної політики в житловій сфері, що забезпечує виконання вимог чинних нормативів з утримання, поточного і капітального ремонту та реконструкції жилих будинків та прибудинкових територій.

Контроль за дотриманням законодавства щодо захисту прав споживачів здійснюється відповідно до Законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» (280/97-ВР), «Про захист прав споживачів» (1023-12) та інших нормативно-правових актів.

1.2. До складу технічної документації постійного зберігання включаються:

— технічний паспорт на квартирний (багатоповерховий) житловий будинок;

— проектно-кошторисна документація зі схемами влаштування внутрішньобудинкових мереж водопостачання, каналізації, центрального опалення, тепло-, газо-, електропостачання тощо;

— акти державної комісії про приймання жилого будинку в експлуатацію;

— паспорти котельного господарства, котлові книги, у разі наявності вбудованих та прибудованих котельень;

— паспорти ліфтового господарства;

— акти приймання-передачі жилого будинку у разі зміни його власника чи балансоутримувача.

1.3. Виконавці послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій повинні мати технічні паспорти на квартирні (багатоповерхові) жилі будинки та забезпечувати своєчасне внесення змін до них.

1.4. Умови і порядок переобладнання, перебудови, перепланування будинків, жилих і нежилых у жилих будинках приміщень.

1.5. Утримання житлового фонду передбачає виконання робіт, передбачених наказом Держжитлокомунгоспу України від 10.08.2004 № 150 (з1046-04) «Про затвердження Примірного переліку послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень будинків,

споруд», зареєстрованим у Мін'юсті України 21.08.2004 за № 1046/9645 (із змінами).

1.6. Повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування у сфері житлово-комунальних послуг; регулювання відносин у сфері житлово-комунальних послуг; порядок доступу до житла та іншого володіння для ліквідації аварій, проведення оглядів технічного стану, перевірки показів засобів обліку; права та обов'язки споживачів, виконавців, виробників; оформлення претензій споживачів до виконавців; порядок укладання договорів у сфері житлово-комунальних послуг визначаються згідно із Законом України «Про житлово-комунальні послуги» (1875-15).

1.7. Усі працівники, зайняті обслуговуванням житлового фонду, проходять навчання із знання цих Правил.

2. Технічне обслуговування жилих будинків

Технічне обслуговування жилих будинків — комплекс робіт, спрямованих на підтримку справності елементів будівель чи заданих параметрів та режимів роботи технічного обладнання.

Система технічного обслуговування жилих будинків повинна забезпечувати безпечне та безперебійне функціонування будинків, інженерних мереж та обладнання протягом установленого терміну служби будинку.

Технічне обслуговування жилих будинків включає роботи з контролю за його станом, забезпечення справності, працездатності, наладки і регулювання інженерних систем тощо.

Контроль за технічним станом здійснюється шляхом впровадження системи технічного огляду жилих будинків.

2.1. Система технічного огляду жилих будинків

Система технічного огляду жилих будинків включає проведення планових та позапланових оглядів.

2.2. Позаплановий огляд жилих будинків

2.3. Технічне обслуговування жилих будинків

2.4. Організація і планування поточного ремонту

Поточний ремонт — комплекс ремонтно-будівельних робіт, який передбачає систематичне та своєчасне підтримання експлуатаційних якостей та попередження передчасного зносу конструкцій і інженерного обладнання. Поточний ремонт повинен проводитись з періодичністю, яка забезпечує ефективну експлуатацію будівлі з моменту завершення його будівництва (капітального ремонту, реконструкції) до моменту постановки на черговий капітальний ремонт або реконструкцію.

Якщо будівля в цілому не підлягає капітальному ремонту, комплекс робіт поточного ремонту може враховувати окремі ро-

боти, які класифікуються як такі, що належать до капітального ремонту (крім робіт, які передбачають заміну та модернізацію конструктивних елементів будівлі).

2.5. Організація і планування капітального ремонту

Капітальний ремонт — комплекс ремонтно-будівельних робіт, який передбачає заміну, відновлювання та модернізацію конструкцій і обладнання будівель у зв'язку з їх фізичною зношеністю та руйнуванням, поліпшення експлуатаційних показників, а також покращення планування будівлі і благоустрою території без зміни будівельних габаритів об'єкта.

2.6. Організація технічного обслуговування жилих будинків, що плануються на капітальний ремонт.

2.7. Організація і здійснення технічного нагляду.

2.8. Підготовка житлового фонду до сезонної експлуатації.

2.9. Організація і функціонування ОДС, аварійно-ремонтної служби (далі — АРС).

3. Утримання приміщень

3.1. Утримання допоміжних приміщень житлового будинку

3.1.1. Утримання допоміжних приміщень включає:

— технічне обслуговування (планові, позапланові огляди, підготовку до сезонної експлуатації, поточний ремонт конструктивних елементів та інженерних систем і будинкового обладнання);

— заходи, що забезпечують нормативно-вологісний режим допоміжних приміщень;

— обслуговування сміттєпроводів;

— обслуговування автоматичних замикальних пристроїв, входних дверей;

— обслуговування ліфтового обладнання;

— обслуговування системи протипожежного водопроводу, пожежогасіння та димовидалення;

— обслуговування допоміжних приміщень, спрямоване на комфортне обслуговування мешканців.

3.2. Особливості утримання горищ та технічних поверхів

3.2.1. На горищах та технічних поверхах повинен забезпечуватися:

— температурно-вологісний режим горищних приміщень, що перешкоджає випаданню конденсату на поверхні захисних конструкцій;

— доступ до всіх елементів і чистота горищного приміщення.

3.3. Особливості утримання підвалів і технічних підвалів

3.3.1. У підвалах і технічних підвалах повинен забезпечуватися:

— температурно-вологісний режим приміщень підвалів і технічних підвалів, що перешкоджає випаданню конденсату на поверхнях огорожувальних конструкцій;

— доступ до всіх елементів підвалу і технічного підвалу і чистота;

— захист приміщень від проникнення тварин: гризунів, кішок, собак;

— належне освітлення підвальних приміщень.

3.5. Прибирання прибудинкової території

3.5.1. Прибирання майданчиків, садів, подвір'я, доріг, тротуарів, дворових і внутрішньоквартальних проїздів територій здійснюється прибиральниками; тротуари допускається прибирати спеціалізованою малогабаритною (самохідною та ручною) прибиральною технікою (підмітально-прибиральною, снігоприбиральною, розкидачами протижеледних сумішей, газонокосарками та ін.) з робочою шириною захвату до 1,5 м.

3.6. Санітарне прибирання, збирання сміття і вторинних матеріалів

3.6.1. Санітарне прибирання, збирання сміття і вторинних матеріалів здійснюється шляхом:

— установлення на обслуговуваній території збиральників для твердих побутових відходів, а в неканалізованих будинках необхідно мати, крім того, збиральники (вигреби) для рідких відходів;

— своєчасного прибирання прибудинкової території і систематичного спостереження за її санітарним станом;

— вивезення відходів відповідно до графіка прибирання відходів та контроль за його дотриманням;

— забезпечення вільного під'їзду і освітлення біля майданчиків під установлення контейнерів і сміттєзбиральників;

— утримання у справному стані контейнерів і сміттєзбиральників для відходів (крім контейнерів і бункерів, що числяться на балансі інших організацій) без переповнення і забруднення території;

— миття контейнерів за допомогою щіток та мильно-содових розчинів у сміттєзбиральній камері. Контейнери, які є у власності спецавтопідприємств, повинні встановлюватися в межах домоволодінь чистими;

— проведення серед населення широкої роз'яснювальної роботи щодо дотримання чистоти.

3.7. Організація пожежної безпеки.

3.8. Озеленення.

4. Технічне обслуговування і ремонт будівельних конструкцій

4.1. Фундаменти і стіни підвалів

4.1.1. Під час експлуатації будинку необхідно забезпечувати:

- нормований температурно-вологісний режим підвалів і техпідвалів;
- справний стан фундаментів і стін підвалів будинків;
- усунення ушкоджень фундаментів і стін підвалів у міру виявлення, не допускаючи їх подальшого розвитку;
- запобігання вологості і замочуванню ґрунтів основ і фундаментів та конструкцій підвалів і техпідвалів;
- працездатний стан внутрішньобудинкових і зовнішніх дренажів.

4.2. Стіни

4.2.1.1. Під час експлуатації будинку необхідно забезпечувати:

- заданий температурно-вологісний режим усередині будинку;
- справний стан стін для сприйняття навантажень (конструктивну міцність);
- усунення ушкоджень стін у міру виявлення, не допускаючи їх подальшого розвитку;
- теплозахист, вологозахист зовнішніх стін.

4.3. Перекриття і підлоги

4.3.1. Під час експлуатації будинку необхідно забезпечувати:

- справний стан переkritтя для сприйняття навантажень (конструктивну міцність);
- усунення ушкоджень переkritтів у міру виявлення, не допускаючи їх подальшого розвитку;
- теплозахист, вологозахист переkritтів, не допускаючи перевантажень.

4.4. Дах

4.4.1. Під час експлуатації будинку необхідно забезпечувати відсутність:

- дефектів металевих з'єднань у сполученнях дерев'яних конструкцій кроkv, гідроізоляції; ураження деревини дереворуйнівальними комахами і будинковим грибокoм, наднормативний прогин риштування, кроkv, прогонів;
- у залізобетонних дахах — руйнування поверхні бетону, корозії оголеної арматури, тріщин, патьоків, висолів та ін.;
- у металевих дахах — пошкодження фарбування і корозії металу, особливо у вузлах з'єднання (болти, зварювальні шви, косинки тощо).

4.5. Водовідвід і очищення дахів від снігу

4.5.1. При огляді водовідвідних улаштувань з особливою увагою потрібно проконтролювати:

- справність і чистоту жолобів та водоприймальних лійок, а також місця сполучення їх із покрівлею;

— кріплення ринв до стін будинку, щільність з'єднань окремих ланок труб;

— стан водовідвідних пристроїв після злив;

— стан антикригових систем з електрокабельним підігрівом.

Огляд водовідвідних улаштувань повинні виконувати особи, які мають спеціальну підготовку.

4.6. Вікна і двері

4.6.1. Під час експлуатації будинку необхідно забезпечити:

— контроль стану віконних і дверних коробок, кріплення їх до стін, віконних плетінь і дверних полотен (правильність навішення і якість віконних і дверних приладів, а також плетінь квартир, фрамуг тощо);

— засклення віконних плетінь, балконних і вхідних дверей;

— закладання в стіни підвіконних дощок;

— обрамлення дверних і віконних прорізів (лиштв, відливів тощо);

— фарбування віконних і дверних плетінь;

— підготовку до зими зовнішніх дверей і вікон;

— ремонт дерев'яних дверей і вікон у місцях, підданих зволоженню, а також пошкоджених дереворуйнівними комахами і будинковими грибками.

Крім того, у спарених віконних плетіннях і балконних дверях необхідно звертати увагу на стан стяжних гвинтів, з'єднання зовнішніх і внутрішніх плетінь, стопорів чи металевих рейок, що служать для закріплення плетінь у потрібному положенні, вентиляційних приладів, ущільнювальних прокладок (наприклад, силіконових) між плетіннями та у притворах, кріплення скла до плетінь, випусків для конденсату в міжрамному просторі, обладнання дверей пристроями для самозачинення і їх працездатність.

4.7. Сходові клітки і світлові ліхтарі

4.7.1. Під час експлуатації жилого будинку повинен перевірятися стан таких елементів: сполучень площадок та маршів між собою і зі стінами, сталевих закладних деталей, кріплення поручнів, поверхонь сходів, стін металевих кліток, внутрішніх панельних стін із закладеними інженерними комунікаціями (водопровід, каналізація, внутрішній водостік, електрокабель та ін.).

4.8. Печі

4.8.1. Під час експлуатації будинку необхідно стежити та перевіряти стан:

— кладки печей на наявність тріщин та щілин у зовнішніх стінах печей і сліди кіптяви на них;

— протипожежних перегородок у дерев'яному та інших спалимих перекриттях, паливника, колосникових ґрат, топкової арматури, передпаливних листів;

— щільність притвору дверей топки, укладання чавунних обрамлень у кухонних плитах і наявність повного комплекту кружків;

— кладки димарів та каналів;

— ковпака і парасолів над димарями, духової шафи в кухонних плитах, перекидних лежаків, місць їх з'єднань з димовими каналами чи трубами;

— зовнішніх стінок лежаків, надійність основи під лежаками.

4.9. Спеціальні заходи щодо утримання жилих будинків

4.9.1. При утриманні дерев'яних конструкцій особлива увага звертається на ознаки, що свідчать про ураження деревини чи на наявність сприятливих умов для цього (вологість деревини, вологість повітря в приміщеннях, червоточини тощо).

У процесі експлуатації проводяться профілактичні заходи щодо попередження ураження деревини, пошкодження вогнезахисних покриттів (штукатурки, спеціальних фарб, лаків, обмазок тощо) будівельних конструкцій, горючих оздоблювальних і теплоізоляційних матеріалів, повітроводів, металевих опор та перегородок повинні негайно усуватись.

4.10. Технічна експлуатація жилих будинків в особливих умовах

4.10.1. При експлуатації будинків в особливих умовах (на просадних ґрунтах, у районах гірських виробок, у сейсмічних районах, на підроблювальних та підтоплювальних територіях) необхідно враховувати загальні вимоги технічної експлуатації та цих Правил, що відображають особливості технічної експлуатації таких будинків.

5. Технічне обслуговування і ремонт інженерного обладнання

5.1. Центральне опалення і гаряче водопостачання

5.1.1. Система центрального опалення жилого будинку в опалювальний сезон повинна працювати безперебійно і забезпечувати нормативну температуру повітря у всіх приміщеннях при мінімальній витраті палива.

5.2. Вентиляція

5.2.1. При утриманні та експлуатації системи витяжної вентиляції необхідно забезпечувати нормативний повітрообмін у всіх жилих кімнатах, кухнях, туалетних і ванних приміщеннях при зовнішній температурі 5 град. С і нижче.

Під час експлуатації житлового будинку необхідно:

— знати систему вентиляції за кресленнями і в натурі (за відсутності креслень керівництву організації, що веде технічну экс-

плату за систему вентиляції, необхідно одержати чи скласти виконавчі креслення);

— усувати несправності вентиляційних пристроїв.

5.3. Водопровід і каналізація

5.3.1. Водопровідно-каналізаційна система жилого будинку повинна забезпечувати можливість безперебійного подання води до всіх санітарних приладів квартир, інших водорозбірних пристроїв, відводити використану воду в міську каналізаційну систему.

5.4. Сміттепроводи

5.4.1. Для безперебійної роботи сміттепроводів необхідно дотримуватись вимог державних будівельних норм.

5.5. Ліфти

5.5.1. При обслуговуванні ліфтів необхідно дотримуватись вимог нормативно-технічних актів.

5.6. Системи протипожежного захисту

5.6.1. Системи протипожежного захисту повинні відповідати державним будівельним нормам.

ДЕРЖАВНИЙ КОМІТЕТ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА НАКАЗ № 150 від 10.08.2004

Про затвердження Примірного переліку послуг з утримання будинків і споруд та Прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд

Примірний перелік послуг з утримання будинків і споруд та прибудинкових територій та послуг з ремонту приміщень, будинків, споруд

1. Утримання будинків і споруд та прибудинкових територій

1.1. Санітарно-технічне обслуговування, обслуговування внутрішньобудинкових мереж, освітлення, утримання ліфтів.

1.1.1. Проведення загальних, непередбачених та профілактичних оглядів.

1.1.2. Перевірка протипожежного, санітарно-гігієнічного стану.

1.1.3. Послуги з обслуговування фундаментів та підвальних приміщень.

1.1.4. Стіни.

1.1.5. Фасади будівель.

1.1.6. Перегородки.

- 1.1.7. Перекриття та підлоги.
- 1.1.8. Дахи та покрівлі.
- 1.1.9. Сходи та балкони.
- 1.1.10. Прорізи.
- 1.1.11. Печі та каміни.
- 1.1.12. Центральне опалення та вентиляція.
- 1.1.13. Водопровід та каналізація.
- 1.1.14. Газопостачання.
- 1.1.15. Гаряче водопостачання.
- 1.1.16. Електроосвітлення та силові проводки.
- 1.1.17. Ліфти.
- 1.1.18. Зовнішні та внутрішні зливові водостоки.
- 1.1.19. Прибудинкова територія.
- 1.1.20. Різні роботи.
- 1.2. Поточний ремонт
  - 1.2.1. Фундаменти та підвальні приміщення.
  - 1.2.2. Стіни.
  - 1.2.3. Фасади будівель.
  - 1.2.4. Перегородки.
  - 1.2.5. Перекриття та підлоги.
  - 1.2.6. Дахи та покрівлі.
  - 1.2.7. Сходи та балкони.
  - 1.2.8. Прорізи.
  - 1.2.9. Штукатурні та малярні роботи.
  - 1.2.10. Печі та каміни.
  - 1.2.11. Центральне опалення та вентиляція.
  - 1.2.12. Водопровід та каналізація.
  - 1.2.13. Газопостачання.
  - 1.2.14. Гаряче водопостачання.
  - 1.2.15. Електроосвітлення та силові проводки.
  - 1.2.16. Ліфти.
  - 1.2.17. Різні роботи.
    - 1.2.17.1. Дрібний ремонт поштових скриньок, дворових будівель, дворових вбиралень, смітєвих ям, огорож, воріт, хвірток.
    - 1.2.17.2. Виконання робіт, пов'язаних з підготуванням будинків до зими.
    - 1.2.17.3. Дрібний ремонт дренажних систем, що є на території, закріпленій за будівлею.
    - 1.2.17.4. Фарбування поштових скриньок, огорож, воріт, хвірток та інших дворових споруд.
    - 1.2.17.5. Ремонт вибоїв у асфальтових тротуарах дворів.
    - 1.2.17.6. Вирівнювання просілих плит у тротуарах.

1.2.17.7. Виправлення металевих ґрат, що огороджують приямки вікон підвальних поверхів.

1.2.17.8. Забивання прорізів та улаштування додаткових огорож у вікнах підвальних приміщень у будівлях, що зазнають паводку.

1.2.17.9. Дрібний ремонт сміттєпроводу (закріплення за творів, стволів та ін.).

1.2.17.10. Дрібний ремонт малих архітектурних форм господарських, спортивних, дитячих майданчиків.

2. Капітальний ремонт

2.1. Фундаменти та підвальні приміщення.

2.2. Стіни.

2.3. Фасади будівель.

2.4. Перегородки.

2.5. Перекриття та підлоги.

2.6. Дахи та покрівлі.

2.7. Сходи та балкони.

2.8. Прорізи.

2.9. Штукатурні та малярні роботи.

2.10. Печі та каміни.

2.11. Центральне опалення та вентиляція.

2.12. Водопровід та каналізація.

2.13. Газопостачання.

2.14. Гаряче водопостачання.

2.15. Електроосвітлення та силові проводки.

2.16. Ліфти та СД.

2.17. Різні роботи.

2.17.1. Обладнання додаткової мережі поливальних систем.

2.17.2. Заміна поштових скриньок.

2.17.3. Підняття рівня підлоги в житлових приміщеннях цокольного поверху на висоту до 30 см (при вологості в приміщеннях, викликаній високим рівнем ґрунтових вод).

2.17.4. Відновлення або улаштування нових асфальтових тротуарів та вимощення навколо будівель.

2.17.5. Відновлення або улаштування нових внутрішньоквартальних проїзних доріг.

2.17.6. Улаштування дитячих майданчиків, майданчиків для відпочинку жильців, озеленення внутрішньоквартальних територій.

2.17.7. Будівництво спортивних майданчиків у дворах, а також у межах мікрорайонів.

2.17.8. Відновлення або улаштування нових каналів для прокладання труб центрального опалення.

2.17.9. Відновлення сміттєпроводу та його приймальних пристроїв.

Соціально-економічний стан місцевих фінансів в Україні

ЗМІСТ

Назва табл/рис.	№ табл/рис.
1. Територія і кількість наявного населення за регіонами на 1 січня 2009 р.	Табл. 1
2. Кількість адміністративно-територіальних одиниць за регіонами на 1 січня 2010 р.	Табл. 2
3. Валовий регіональний продукт у 1996—2008 рр.	Табл. 3
4. Валовий регіональний продукт у розрахунку на одну особу у 1996—2008 рр.	Табл. 4
5. Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту у 1996—2009 рр.	Табл. 5
6. Індекси фізичного обсягу валового регіонального продукту у розрахунку на одну особу у 1996—2007 рр.	Табл. 6
7. Прямі іноземні інвестиції в регіони України у 1996—2009 рр.	Табл. 7
8. Прямі іноземні інвестиції в регіони України на одну особу у 1996—2009 рр.	Табл. 8
9. Прямі інвестиції з регіонів України у 1996—2009 рр.	Табл. 9
10. Інвестиції в основний капітал за регіонами у 1990—2008 рр.	Табл. 10
11. Індекси інвестицій в основний капітал за регіонами у 2000—2008 рр.	Табл. 11
12. Інвестиції в основний капітал на одну особу за регіонами у 1996—2008 рр.	Табл. 12
13. Запозичення муніципалітетів у 2003—2009 рр.	Табл. 13
14. Надходження доходів місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр.	Рис. 1
15. Податкові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.	Рис. 2
16. Надходження податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.	Рис. 3
17. Надходження податку на прибуток підприємств комунальної форми власності у 2005—2010 рр.	Рис. 4
18. Надходження податку з власників транспортних за-	Рис. 5

- собів у 2005—2010 рр.
19. Надходження плати за землю у 2005—2010 рр. Рис. 6
  20. Надходження зборів за спеціальне використання природних ресурсів у 2005—2010 рр. Рис. 7
  21. Надходження акцизного збору до місцевих бюджетів у 2006—2010 рр. Рис. 8
  22. Надходження плати за ліцензії на певні види господарської діяльності у 2005—2010 рр. Рис. 9
  23. Надходження плати за торговий патент на деякі види діяльності у 2005—2010 рр. Рис. 10
  24. Надходження місцевих податків і зборів у 2005—2010 рр. Рис. 11
  25. Надходження фіксованого сільськогосподарського податку у 2005—2010 рр. Рис. 12
  26. Надходження єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва у 2005—2010 рр. Рис. 13
  27. Неподаткові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 14
  28. Динаміка структури фактичних неподаткових надходжень до місцевих бюджетів у 2005—2009 рр. Рис. 15
  29. Надходження доходів від власності та підприємницької діяльності до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 16
  30. Надходження адміністративних зборів до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 17
  31. Інші неподаткові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 18
  32. Надходження доходів від операцій з капіталом у 2005—2010 рр. Рис. 19
  33. Динаміка щомісячних податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 20
  34. Динаміка щомісячних надходжень доходів місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр. Рис. 21
  35. Динаміка темпів зростання доходів місцевих бюджетів (січень-грудень 2005—2009 рр.) Рис. 22
  36. Фактичні видатки місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр. Рис. 23

37. Структура фактичних видатків місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 24
38. Соціальні видатки місцевих бюджетів (на охорону здоров'я, освіту, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення) у 2005—2010 рр. Рис. 25
39. Видатки місцевих бюджетів на економічну діяльність, ЖКХ та охорону навколишнього середовища у 2005—2010 рр. Рис. 26
40. Інші видатки місцевих бюджетів у 2005—2010 рр. Рис. 27
41. Динаміка темпів зростання видатків місцевих бюджетів (січень-грудень 2005—2009 рр.) Рис. 28
42. Стан міжбюджетних розрахунків державного бюджету з місцевими бюджетами у 2009 р. Табл. 14
43. Структура трансфертів, з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2008—2009 рр. Рис. 29
44. Трансферти з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2005—2009 рр. Рис. 30
45. Темп зростання трансфертів та доходів місцевих бюджетів у 2005—2009 рр. Рис. 31
46. Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету, до місцевих бюджетів, у 2008—2009 рр. Рис. 32
47. Власні надходження бюджетних установ у 2005—2010 рр. Рис. 33
48. Приватизація державного житлового фонду за регіонами у 2007 р. Табл. 15
49. Кількість сімей та однаків, які перебували на квартирному обліку в міських поселеннях за регіонами у 1990—2008 рр. Табл. 16
50. Кількість сімей та однаків, які одержали житло та поліпшили свої житлові умови у міських поселеннях за регіонами у 1990—2008 рр. Табл. 17
51. Обладнання житлового фонду у 1995—2008 рр. Табл. 18
52. Благоустрій населених пунктів у 2000—2008 рр. Табл. 19
53. Житловий фонд за регіонами у 1990—2008 рр. Табл. 20
54. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг за регіонами (у % до нарахованих сум), у 2005—2010 рр. Табл. 21

55.	Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг (у % до нарахованих сум), у 2005—2010 рр.	Рис. 34
56.	Введення в експлуатацію житла у 2000-2010 рр.	Рис. 35
57.	Введення в експлуатацію житла за регіонами (січень-вересень 2008—2009 років)	Табл. 22
58.	Номінальна і реальна заробітна плата у розрізі регіонів України у 2008—2010 рр.	Табл. 23
59.	Індекс споживчих цін за регіонами протягом (листопад до грудня попереднього року) у 2008—2009 рр.	Рис. 36
60.	Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15—70 років (січень—вересень 2008—2009 рр.)	Рис. 37
61.	Доходи і видатки зведеного бюджету України у 2004—2009 рр.	Рис. 38
62.	Темп зростання ВВП, видатків зведеного бюджету і видатків зведеного бюджету на соціально-культурну сферу у 2006—2009 рр.	Рис. 39
63.	Частка соціальних видатків у видатках зведеного бюджету України у 2007—2009 рр.	Табл. 24
64.	Абсолютний приріст обсягу реалізованих послуг на одну особу по регіонах (до попереднього року) 2005—2010 рр.	Табл. 25
65.	Абсолютний приріст обсягу реалізованих послуг на одну особу (до попереднього року) у 2005—2010 рр.	Рис. 40
66.	Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у 2005—2009 рр.	Рис. 41
67.	Демографічна ситуація у 2009 р.	Рис. 42
68.	Доходи населення за регіонами у 2006—2008 рр.	Табл. 26
69.	Витрати населення за регіонами у 2006—2008 рр.	Табл. 27
70.	Середньомісячна номінальна заробітна плата найманих працівників за регіонами у 1995—2009 рр.	Табл. 28
71.	Структура грошових доходів домогосподарств у 2005—2008 рр.	Табл. 29
72.	Економічна активність населення за регіонами у 2000—2008 рр.	Табл. 30
73.	Зайнятість населення за регіонами у 2000—2008 рр.	Табл. 31
74.	Безробіття населення (за методологією МОП) за регіонами у 2000—2008 рр.	Табл. 32

75.	Попит та пропозиція робочої сили на ринку праці за регіонами у 2007—2009 рр.	Табл. 33
76.	Надходження до Державного бюджету України адмін. штрафів у сфері безпеки дорожнього руху, що накладаються уповноваженими органами (посадовими особами) станом на 20.01.10 р.	Табл. 34
77.	Частка доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті у 2005—2010 рр.	Рис. 43
78.	Частка видатків державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті у 2005—2010 рр.	Рис. 44
79.	Динаміка частки видатків соціального спрямування у структурі видатків зведеного, державного та місцевих бюджетів України у 2005—2009 рр.	Рис. 45
80.	Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2008—2009 рр.	Рис. 46
81.	Довідка по міжбюджетних трансфертах (січень—грудень 2009 р.) станом на 28.12.2009 р.	Табл. 35

Таблиця 1

**ТЕРИТОРІЯ І КІЛЬКІСТЬ НАЯВНОГО НАСЕЛЕННЯ ЗА РЕГІОНАМИ,
НА 1 СІЧНЯ 2009 РОКУ**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Територія ¹ , тис. км ²	Кількість населення, тис.	У тому числі		Відсоток міського населення	Щільність населення, осіб на 1 км ²
			міське	сільське		
Україна	603,5	46 143,7	31 587,2	14 556,5	68,5	76
АРК	26,1	1967,3	1237,7	729,6	62,9	75
Області						
Вінницька	26,5	1660,0	812,6	847,4	49,0	63
Волинська	20,1	1036,2	532,7	503,5	51,4	52
Дніпропетровська	31,9	3374,2	2816,1	558,1	83,5	106
Донецька	26,5	4500,5	4072,1	428,4	90,5	170
Житомирська	29,8	1294,2	744,2	550,0	57,5	43
Закарпатська	12,8	1243,4	461,9	781,5	37,1	97
Запорізька	27,2	1821,3	1397,1	424,2	76,7	67
Івано-Франківська	13,9	1381,1	594,8	786,3	43,1	99
Київська	28,1	1727,9	1049,8	678,1	60,8	61
Кіровоградська	24,6	1027,0	631,7	395,3	61,5	42
Луганська	26,7	2331,8	2019,6	312,2	86,6	87
Львівська	21,8	2552,9	1547,2	1005,7	60,6	117
Миколаївська	24,6	1195,8	808,9	386,9	67,6	49
Одеська	33,3	2392,2	1592,3	799,9	66,6	72
Полтавська	28,8	1511,4	916,1	595,3	60,6	52
Рівненська	20,1	1151,0	548,6	602,4	47,7	57
Сумська	23,8	1184,0	792,4	391,6	66,9	50
Тернопільська	13,8	1093,3	474,1	619,2	43,4	79
Харківська	31,4	2782,4	2221,5	560,9	79,8	89
Херсонська	28,5	1199,2	672,0	427,2	61,1	39
Хмельницька	20,6	1341,4	723,8	617,6	54,0	65
Черкаська	20,9	1304,2	726,7	577,5	55,7	62
Чернівецька	8,1	904,1	377,2	526,9	41,7	112
Чернігівська	31,9	1121,3	693,6	427,7	61,9	35
Міста						
Київ	0,8	2765,5	2765,5	×	100,0	3457
Севастополь ²	0,9	380,1	357,0	23,1	93,9	422

¹ За даними Державного комітету України із земельних ресурсів.

² Включаючи м. Інкерман, смт Кача і сільські ради, підпорядковані міській раді.

Таблиця 2

**КІЛЬКІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОДИНИЦЬ
ЗА РЕГІОНАМИ, НА 1 СІЧНЯ 2010 РОКУ**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Райони	Міста		Районну містгах	Селища міського типу	Сільські населені пункти
		усього	у тому числі спеціального статусу, республіканського та обласного значення			
Україна	490	459	179	118	885	28 471
АРК	14	16	11	3	56	949
Області						
Вінницька	27	18	6	3	29	1466
Волинська	16	11	4	—	22	1054
Дніпропетровська	22	20	13	18	46	1435
Донецька	18	52	28	21	131	1118
Житомирська	23	11	5	2	43	1613
Закарпатська	13	11	5	—	19	579
Запорізька	20	14	5	7	22	915
Івано-Франківська	14	15	5	—	24	765
Київська	25	26	12	—	30	1127
Кіровоградська	21	12	4	2	27	1003
Луганська	18	37	14	4	109	783
Львівська	20	44	9	6	34	1850
Миколаївська	19	9	5	4	17	894
Одеська	26	19	7	8	33	1127
Полтавська	25	15	5	5	21	1815
Рівненська	16	11	4	—	16	1000
Сумська	18	15	7	2	20	1466
Тернопільська	17	18	1	—	17	1023
Харківська	27	17	7	9	61	1681
Херсонська	18	9	3	3	31	658
Хмельницька	20	13	6	—	24	1414
Черкаська	20	16	6	2	15	824
Чернівецька	11	11	2	3	8	398
Чернігівська	22	16	3	2	29	1485
Міста						
Київ	—	1	1	10	—	—
Севастополь ¹	—	2	1	4	1	29

¹ Включаючи м. Інкерман, смт Кача і сільські ради, підпорядковані міській раді.

Таблиця 3

ВАЛОВИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ПРОДУКТ у 1996—2008 рр.

(у фактичних цінах; млн грн)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Україна	69 287	137 993	183 296	204 342	24 4497	345 113	441 452	544 153	72 0731	948 056
АРК	2161	4085	5492	6033	7309	9901	12 848	16 044	20874	27 365
Області										
Вінницька	2140	3802	5008	5319	6167	8123	10 207	12 414	15 381	20 094
Волинська	1012	2195	2872	3112	3512	4994	6553	7687	10 072	12 784
Дніпропетровська	6536	13 163	16 340	18 059	21 311	30 040	41 227	52 347	71 173	104 687
Донецька	8499	17 278	22 863	25 285	30 316	45 617	58 044	72 361	92 093	117 646
Житомирська	1768	2835	3173	3549	4201	5947	7430	8784	11 127	15 008
Закарпатська	932	2151	2781	3111	4016	5297	6700	8185	10 508	13 208
Запорізька	3767	7568	7968	8629	10 177	15 255	19 968	24 787	33 158	42 445
Івано-Франківська	1483	3117	3901	4518	5544	7311	9622	11 316	13 916	17 883
Київська	3015	5926	6439	6868	8129	11 883	15 362	19 188	26 221	35 687
Кіровоградська	1302	2159	3174	3399	4023	5594	6877	8187	9989	13 961
Луганська	3464	6403	7451	8570	9954	14 672	19 716	24 159	32 280	42 985
Львівська	3016	5850	7305	8578	10 547	13 992	17 192	21 486	27 987	35 534
Миколаївська	1737	3314	4353	4702	5337	7934	9553	11 876	14 767	19 410
Одеська	3533	7072	9525	10 788	12 792	17 029	20 762	24 898	33 116	46 994
Полтавська	2974	5712	6638	7811	8853	13 983	18 099	22 179	28 355	34 118
Рівненська	1397	2513	3186	3467	4053	5599	7263	8924	11 180	14 074
Сумська	1897	3495	4121	4384	4822	6275	8025	9566	12 341	16 210
Тернопільська	1091	1853	2347	2631	3098	3948	5137	6452	8276	10 618
Харківська	4331	8271	10 465	11 801	14 515	20 524	25 618	32 023	43 868	59 389
Херсонська	1321	2348	2999	3265	3799	5200	6469	7565	9034	13 174
Хмельницька	1854	2949	3611	3944	4698	6344	7958	9603	12 339	16 061
Черкаська	2033	3179	3590	3852	4565	6623	9014	10957	13 656	19 101
Чернівецька	841	1313	1864	2135	2539	3277	4234	5126	6672	8833
Чернігівська	1739	3073	3465	3836	4576	6181	7627	8950	11 532	14 918
Міста										
Київ	5103	15 715	31 167	35 200	43 920	61 357	77 124	95 267	135 900	169 564
Севастополь	341	654	1198	1396	1724	2213	2823	3822	4916	6305

¹ У 1996 і 2000 роках вказано загальний обсяг валової доданої вартості (ВДВ) за регіонами, у 2001–2003 рр.— підсумок ВДВ по Україні, з 2004 р. визначається валовий регіональний продукт.

Таблиця 4

ВАЛОВИЙ РЕГІОНАЛЬНИЙ ПРОДУКТ У РОЗРАХУНКУ НА ОДНУ ОСОБУ у 1996—2008 рр.

(у фактичних цінах, грн)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Україна	1356	2788	3766	4239	5114	7273	9372	11 630	15 496	20 495
АРК	986	1937	2691	2979	3633	4951	6460	8101	10 574	13 898
Області										
Вінницька	1145	2104	2812	3019	3534	4700	5966	7328	9159	12 061
Волинська	942	2077	2702	2943	3339	4771	6285	7397	9711	12 340
Дніпропетровська	1706	3562	4558	5090	6058	8609	11 909	15 239	20 868	30 918
Донецька	1646	3509	4692	5263	6385	9713	12 490	15 725	20 197	26 028
Житомирська	1199	1987	2269	2570	3074	4397	5554	6636	8485	11 545
Закарпатська	723	1677	2208	2557	3207	4238	5373	6576	8452	11 626
Запорізька	1821	3795	4114	4498	5353	8093	10 683	13 369	18 022	23 232
Івано-Франківська	1012	2142	2756	3213	3958	5238	6916	8157	10 055	12 940
Київська	1597	3255	3506	3780	4513	6652	8673	10 918	15 033	20 593
Кіровоградська	1069	1860	2790	3025	3632	5122	6394	7723	9546	13 515
Луганська	1253	2439	2900	3394	3997	5973	8131	10 085	13 628	18 338
Львівська	1095	2159	2768	3277	4049	5396	6657	8351	10 915	13 902
Миколаївська	1299	2563	3422	3739	4284	6424	7801	9769	12 227	16 175
Одеська	1371	2828	3843	4391	5245	7028	8619	10 379	13 827	19 638
Полтавська	1718	3423	4043	4825	5533	8841	11 574	14 330	18 500	22 476
Рівненська	1171	2118	2709	2963	3475	4817	6269	7724	9695	12 217
Сумська	1364	2631	3149	3401	3795	5009	6497	7848	10 249	13 622
Тернопільська	930	1605	2048	2313	2741	3516	4603	5819	7510	9688
Харківська	1410	2799	3580	4070	5045	7182	9025	11 353	15 645	21 294
Херсонська	1048	1925	2537	2797	3287	4546	5713	6744	8122	11 944
Хмельницька	1233	2028	2511	2773	3337	4549	5764	7023	9100	11 932
Черкаська	1357	2203	2545	2764	3309	4853	6681	8209	10 331	14 581
Чернівецька	893	1411	2015	2321	2771	3589	4654	5650	7369	9771
Чернігівська	1296	2407	2780	3108	3764	5163	6474	7714	10 081	13 213
Міста										
Київ	1937	5965	11 944	13 456	16 697	23 130	28 780	35 210	49 795	61 592
Севастополь	843	1682	3154	3684	4557	5847	7452	10 079	12 961	16 592

Таблиця 5

ІНДЕКСИ ФІЗИЧНОГО ОБСЯГУ ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ у 1996—2009 рр.

(у порівняльних цінах, відсотків до попереднього року)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009 ¹
Україна	90,4	104,1	113,6	105,8	110,7	112,1	102,7	107,3	107,9	102,3	84,9
АРК	89,7	100,4	108,9	103,2	112,0	108,5	104,0	106,7	109,0	106,6	89,4
Області											
Вінницька	86,5	104,2	108,1	102,6	103,5	111,9	105,3	106,2	103,4	105,1	88,1
Волинська	94,7	110,5	118,4	104,2	102,6	119,0	103,7	103,5	112,1	106,1	82,4
Дніпропетровська	90,6	105,8	112,8	103,3	108,4	111,0	107,3	108,0	105,3	97,3	83,5
Донецька	93,0	105,2	111,8	102,8	112,5	110,8	97,1	108,3	104,6	97,1	80,7
Житомирська	87,2	105,9	106,4	107,5	109,4	115,6	101,1	103,6	105,1	104,2	87,7
Закарпатська	91,2	107,8	110,6	109,0	118,7	106,4	98,5	106,6	108,2	103,9	81,6
Запорізька	96,3	104,8	110,1	102,2	111,4	115,6	104,6	106,1	108,5	101,3	76,3
Івано-Франківська	84,2	105,2	107,9	110,9	114,4	107,6	105,9	102,5	100,8	97,5	87,4
Київська	92,4	105,8	103,6	106,2	109,4	109,8	107,3	108,8	105,9	104,4	88,1
Кіровоградська	81,8	110,5	120,9	104,6	101,9	118,9	102,4	105,1	97,9	113,7	86,7
Луганська	87,2	105,3	118,9	106,1	109,2	108,2	100,3	104,3	105,2	98,9	83,3
Львівська	93,0	103,7	111,1	111,2	112,1	105,2	98,1	108,3	105,8	100,7	87,2

¹ Попередні дані.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Миколаївська	86,1	101,5	119,3	105,5	104,2	118,1	100,1	107,1	99,5	106,9	91,1
Одеська	82,9	96,9	112,3	109,3	109,1	108,1	99,6	103,5	106,3	111,9	86,9
Полтавська	88,7	93,3	116,3	117,1	105,0	116,7	99,2	108,2	105,8	94,9	84,9
Рівненська	93,3	102,1	109,4	105,6	109,5	113,1	102,1	106,9	104,5	99,5	82,7
Сумська	91,0	104,5	108,9	103,1	102,8	105,9	104,4	103,4	103,4	103,6	86,7
Тернопільська	89,2	104,9	108,2	108,5	109,2	106,4	102,5	110,3	108,3	105,1	92,8
Харківська	90,5	103,1	117,9	105,9	113,7	112,2	104,8	107,5	107,2	102,1	83,3
Херсонська	87,9	103,9	118,0	101,3	107,9	111,2	99,2	104,0	100,4	109,8	91,5
Хмельницька	89,8	102,5	112,3	106,6	108,7	112,7	103,9	104,2	104,0	99,9	88,1
Черкаська	86,2	101,5	106,6	103,2	109,8	116,9	107,0	105,6	106,5	114,9	83,9
Чернівецька	88,3	105,8	113,4	108,1	109,4	109,3	101,5	105,5	108,3	105,4	87,1
Чернігівська	91,7	106,0	110,5	104,4	107,9	110,0	100,1	103,4	106,5	102,3	88,1
Міста											
Київ	97,1	107,7	121,4	106,4	116,1	116,8	105,8	110,7	119,7	104,4	86,5
Севастополь	89,2	103,0	116,6	108,9	112,5	107,0	100,9	116,3	106,6	106,9	86,5

Таблиця 6

**ІНДЕКСИ ФІЗИЧНОГО ОБСЯГУ ВАЛОВОГО РЕГІОНАЛЬНОГО ПРОДУКТУ У РОЗГРАХУНКУ
НА ОДНУ ОСОБУ у 1996—2007 рр.**

(у порівняльних цінах, відсотків до попереднього року)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Україна	91,2	104,9	115,6	106,9	111,7	113,0	103,5	108,1	108,6
АРК	90,6	101,2	112,6	103,9	112,8	109,2	104,6	107,2	109,3
Області									
Вінницька	87,1	105,1	109,7	103,7	104,5	113,0	106,4	107,3	104,4
Волинська	94,9	111,1	117,7	104,8	103,1	119,5	104,1	103,9	112,3
Дніпропетровська	91,5	106,8	116,3	104,4	109,3	111,9	108,2	108,8	106,1
Донецька	94,3	106,5	113,0	104,3	113,8	112,0	98,2	109,4	105,5
Житомирська	87,8	106,8	108,5	108,9	110,5	116,8	102,2	104,7	106,1
Закарпатська	91,2	108,1	112,7	109,3	119,0	106,6	98,7	106,8	108,3
Запорізька	97,2	105,8	113,4	103,2	112,4	116,6	105,5	106,9	109,3
Івано-Франківська	84,1	105,4	110,9	111,6	114,9	108,0	106,2	102,8	101,0
Київська	93,2	106,9	102,8	107,3	110,3	110,7	108,3	109,6	106,7
Кіровоградська	82,7	111,9	123,3	105,9	103,4	120,7	104,0	106,7	99,1
Луганська	88,5	106,6	121,5	108,0	110,8	109,6	101,6	105,6	106,4
Львівська	93,4	104,2	114,1	112,1	112,7	105,7	98,5	108,8	106,1

Закінчення табл. 6

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Миколаївська	86,7	102,4	121,3	106,7	105,2	119,2	100,9	107,9	100,2
Одеська	83,6	97,6	113,3	110,3	109,9	108,9	100,2	103,9	106,2
Полтавська	89,4	94,2	118,2	118,8	106,2	118,1	100,3	109,3	106,9
Рівненська	93,4	102,4	110,3	106,1	109,9	113,5	102,4	107,2	104,7
Сумська	92,0	106,0	110,5	104,7	104,2	107,4	105,8	104,7	104,7
Тернопільська	89,3	105,4	109,0	109,3	109,9	107,1	103,1	111,0	109,0
Харківська	91,5	104,1	119,2	106,8	114,6	112,9	105,5	108,2	107,9
Херсонська	88,3	105,0	121,7	102,6	109,0	112,3	100,2	105,0	101,3
Хмельницька	90,3	103,4	113,6	107,8	109,8	113,8	104,9	105,2	104,9
Черкаська	86,9	102,5	109,0	104,4	110,9	118,2	108,2	106,8	107,5
Чернівецька	88,4	106,1	114,1	108,7	109,8	109,7	101,8	105,8	108,6
Чернігівська	92,8	107,5	113,1	105,5	109,5	111,8	101,7	105,0	108,1
Міста									
Київ	97,4	107,5	122,5	106,1	115,4	115,8	104,7	109,6	118,7
Севастополь	90,2	103,5	119,4	109,1	112,6	107,0	100,8	116,1	106,5

Таблиця 7

**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ
В РЕГІОНИ УКРАЇНИ У 1996—2009 рр.**

(на початок року; млн дол. США)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	896,9	5471,8	6794,4	9047,0	16 890,0	21 607,3	29 542,7	53 723,4
АРК	15,8	194,8	234,0	331,2	460,4	557,0	726,2	637,6
Області								
Вінницька	5,4	47,8	60,4	65,8	79,1	108,3	152,6	161,3
Волинська	3,2	53,6	86,3	97,4	113,4	272,4	392,4	388,7
Дніпропетровська	64,0	428,2	614,4	821,0	1744,7	2361,3	2934,3	2667,3
Донецька	79,4	389,3	436,4	529,7	614,4	905,9	1355,2	1508,8
Житомирська	4,0	58,2	77,5	82,2	90,0	122,9	173,6	181,3
Закарпатська	18,0	127,7	181,6	244,3	261,3	295,0	345,3	355,8
Запорізька	14,3	366,7	453,1	486,2	548,5	606,5	761,4	835,6
Івано-Франківська	18,0	69,9	96,0	120,9	136,7	183,5	385,2	480,8
Київська	32,4	423,1	471,9	522,2	642,0	871,4	1083,6	1301,2
Кіровоградська	6,8	38,0	58,5	107,2	51,1	52,3	55,3	63,0
Луганська	22,7	51,6	57,5	146,2	268,7	284,3	309,1	336,1
Львівська	43,6	220,1	304,9	358,2	426,9	515,0	771,5	930,7
Миколаївська	6,3	64,3	174,9	75,8	123,7	113,0	136,8	151,8
Одеська	77,3	291,2	380,0	517,8	599,3	718,7	880,8	991,5

Закінчення табл. 7

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Полтавська	13,6	152,7	176,7	210,1	279,1	315,8	367,9	511,5
Рівненська	3,4	51,1	54,1	71,1	77,3	112,6	233,1	272,1
Сумська	16,9	128,3	141,0	135,0	165,5	156,7	180,5	159,1
Тернопільська	9,1	26,9	28,7	37,2	39,3	45,0	51,0	58,7
Харківська	8,2	164,6	272,9	387,6	485,6	983,6	1278,7	1599,4
Херсонська	2,1	55,2	64,5	75,0	91,3	109,7	156,2	171,4
Хмельницька	7,0	28,5	46,6	66,5	77,3	92,2	129,0	137,3
Черкаська	28,2	83,3	97,8	99,1	99,1	116,3	175,0	177,2
Чернівецька	4,2	16,6	20,2	28,4	28,4	36,8	51,2	60,1
Чернігівська	12,1	61,3	76,0	98,2	98,2	81,5	86,6	94,4
Міста								
Київ	365,9	1863,3	2104,6	3928,8	3929,8	5881,9	9681,7	13 321,5
Севастополь	1,0	15,5	23,9	92,7	92,7	126,3	147,2	141,8
Нерозподілені за регіонами обсяги інвестицій ¹				388,1	5266,2	5561,4	6541,3	8027,4

¹ Обсяги прямих інвестицій, отриманих на підставі даних НБУ та ФДМУ (щодо різниці між ринковою та номінальною вартістю акцій, майна, тощо, необлікованої у статистичній звітності окремих підприємств).

Таблиця 8

**ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В РЕГІОНИ УКРАЇНИ
НА ОДНУ ОСОБУ у 1996—2009 рр.**

(на початок року; млн дол. США)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	17,5	114,0	142,6	191,4	359,9	463,6	637,7	775,3
АРК	7,2	96,7	116,8	166,3	232,5	292,6	369,5	325,2
Області								
Вінницька	2,9	27,3	34,8	38,2	46,4	64,2	91,2	97,2
Волинська	3,0	50,8	82,3	93,3	109,1	262,8	379,3	376,1
Дніпропетровська	16,6	120,9	174,8	235,5	504,5	688,1	861,2	788,5
Донецька	15,2	81,3	92,2	113,1	132,6	197,4	298,1	334,8
Житомирська	2,7	42,1	56,6	60,7	67,3	92,8	132,3	139,4
Закарпатська	14,1	102,0	145,3	195,9	210,0	237,6	278,4	286,9
Запорізька	6,9	191,4	238,4	258,1	293,6	327,3	414,0	457,6
Івано-Франківська	12,4	49,8	68,7	86,8	98,4	132,5	278,8	348,6
Київська	17,1	233,8	262,9	293,3	363,6	497,4	623,3	753,5
Кіровоградська	5,6	34,1	53,1	98,8	47,8	49,6	53,2	61,4
Луганська	8,1	20,5	23,1	59,6	111,0	118,9	130,7	143,7
Львівська	15,9	84,8	117,9	139,1	166,5	201,6	303,1	366,7
Миколаївська	4,7	51,2	140,5	61,4	101,1	93,0	113,3	126,6
Одеська	30,3	119,2	156,5	214,7	249,9	301,0	369,4	416,2
Полтавська	7,8	94,9	111,0	133,5	179,4	205,1	241,2	338,6
Рівненська	2,9	43,7	46,4	61,2	66,7	97,6	202,4	236,5
Сумська	12,1	99,8	111,1	107,9	134,2	128,8	150,2	133,9
Тернопільська	7,8	23,7	25,4	33,2	35,3	40,7	46,4	53,7
Харківська	2,7	57,1	95,4	136,4	172,0	350,7	458,6	576,7
Херсонська	1,7	47,4	55,9	65,7	80,8	97,9	140,6	155,6
Хмельницька	4,6	20,1	33,2	47,8	56,1	67,6	95,6	102,3
Черкаська	18,7	30,0	71,1	89,8	73,7	87,4	132,8	135,7
Чернівецька	4,4	18,1	22,1	26,9	31,3	40,7	56,8	66,7
Чернігівська	8,9	50,0	63,0	80,6	83,9	70,8	76,3	84,3
Міста								
Київ	140,1	724,5	812,9	1489,4	1489,4	2207,6	3601,9	4912,8
Севастополь	2,6	41,1	63,3	246,1	246,1	334,8	390,1	375,4

Таблиця 9

ПРЯМІ ІНВЕСТИЦІЇ З РЕГІОНІВ УКРАЇНИ¹ у 1996—2009 рр.

(на початок року, млн дол. США)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	84,1	144,3	166,0	198,6	219,5	243,3	6196,6	6198,6
АРК	—	0,6	0,7	0,7	0,1	0,2	0,2	0,3
Області								
Вінницька	—	—	—	—	17,6	0,1	0,2	0,2
Волинська	—	—	—	—	—	—	—	—
Дніпропетровська	3,1	4,1	4,4	4,0	21,6	22,1	88,7	78,9
Донецька	2,4	4,0	6,0	8,0	9,5	8,1	5335,1	5344,3
Житомирська	—	—	—	—	—	—	—	—
Закарпатська	—	—	—	—	—	—	—	—
Запорізька	0,1	2,2	2,3	2,2	2,4	2,5	8,7	14,4
Івано-Франківська	5,1	0,0	—	—	—	—	—	—
Київська	—	—	0,0	0,0	—	—	2,5	2,0
Кіровоградська	—	—	—	—	—	—	0,1	0,1
Луганська	0,6	2,1	2,3	2,7	2,5	1,6	1,7	1,7
Львівська	3,8	0,5	0,6	1,4	0,8	0,9	0,9	0,8
Миколаївська	—	—	—	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Одеська	3,2	40,8	36,5	36,6	36,2	39,9	35,7	37,2
Полтавська	3,5	0,1	0,7	0,8	1,8	1,9	2,3	2,7
Рівненська	—	—	—	—	—	—	—	—
Сумська	—	—	—	—	—	2,9	3,4	2,9
Тернопільська	—	—	—	—	—	—	—	—
Харківська	—	44,1	52,2	55,4	59,3	65,6	63,9	9,8
Херсонська	0,0	—	—	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0
Хмельницька	0,0	—	—	—	—	—	—	—
Черкаська	—	—	—	—	—	—	—	—
Чернівецька	—	—	—	—	—	—	—	—
Чернігівська	—	—	—	—	—	—	—	—
Міста								
Київ	50,8	8,1	19,4	44,7	43,7	75,6	186,6	235,8
Севастополь	—	—	—	—	—	—	—	—
Нерозподілені за регіонами обсяги інвестицій	—	—	—	—	—	—	442,4	442,4

Частина інформації конфіденційна відповідно до Закону України «Про державну статистику».

Таблиця 10

ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ЗА РЕГІОНАМИ у 1990–2008 рр.

(у фактичних цінах)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
	млн крб.		млрд крб.									млн грн.
Україна	31 114	937 816	23 629	32 573	37 178	51 011	75 714	93 096	125 254	188 486	233 081	
АРК	1411	25 321	784	1208	1483	1913	2740	3375	4684	7007	8655	
Області												
Вінницька	912	26 203	365	555	635	857	1155	1693	2494	4136	4752	
Волинська	507	11 502	278	530	623	727	1064	1186	1839	2867	3489	
Дніпропетровська	2594	104 605	2252	2798	2919	4246	5906	7792	10 737	14 874	18 063	
Донецька	2970	117 774	2901	3711	3825	4846	7239	9598	11 728	16 898	22 136	
Житомирська	968	27 769	256	327	539	609	854	1135	1546	2442	3646	
Закарпатська	501	8434	332	519	592	1021	1113	1115	2019	2642	3303	
Запорізька	1521	47 428	1190	1306	1529	2150	2745	3299	3896	6407	7459	
Івано-Франківська	689	37 049	605	851	954	1130	1589	1683	2620	4006	5950	
Київська	1375	45 311	947	1323	1657	2918	3547	4519	7032	12 658	16 921	
Кіровоградська	870	16 575	271	417	507	699	1357	1285	1777	2482	3048	

Закінчення табл. 10

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1990	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
	млн крб.		млрд крб.									млн грн.
Луганська	1768	52 244	1030	1270	1392	1901	2941	4363	5538	9754	9000	
Львівська	1264	36 555	1061	1357	1807	2559	3634	4682	5875	8287	10 799	
Миколаївська	921	25 397	460	749	1037	1312	1963	2534	3118	3699	4333	
Одеська	1538	39 105	1348	2471	2609	3309	5137	5154	7339	10 500	12 484	
Полтавська	1177	44 181	1438	1413	1831	2158	2887	3709	4760	6672	8840	
Рівненська	763	18 476	365	584	702	1078	1937	1184	2144	2924	3672	
Сумська	947	21 131	597	981	966	931	1102	1441	1508	2435	3015	
Тернопільська	559	14 509	199	274	319	456	632	890	1214	1979	2843	
Харківська	1908	42 149	1373	1955	2468	3554	5055	5775	7957	12 051	11 819	
Херсонська	818	16 700	282	401	394	549	886	1077	1503	2322	3929	
Хмельницька	876	25 701	455	568	727	901	1745	1461	2075	3135	4849	
Черкаська	897	24 861	330	431	582	967	2408	2046	3304	4236	5128	
Чернівецька	416	9715	141	240	326	520	656	755	1451	2332	3733	
Чернігівська	837	21 544	431	552	587	825	1140	1333	1520	2422	3053	
Міста												
Київ	1952	71 738	3809	5639	5906	8481	13 859	19 468	24 858	38 230	46 574	
Севастополь	155	5839	129	143	262	394	423	544	718	1089	1588	

ІНДЕКСИ ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ ЗА РЕГІОНАМИ У 2000—2008 рр.

(відсотків)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1990=100								До попереднього року							
	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Україна	25,2	33,1	43,5	55,7	56,8	67,6	87,7	85,4	114,4	108,9	131,3	128,0	101,9	119,0	129,8	97,4
АРК	17,2	27,1	33,5	41,4	41,8	50,9	64,8	62,3	93,8	116,4	123,6	123,5	100,9	121,7	127,4	96,2
Області																
Вінницька	15,5	22,3	28,6	33,6	40,7	52,7	74,5	68,8	109,9	109,2	128,3	117,6	121,1	129,5	141,4	92,3
Волинська	17,8	33,3	37,1	47,1	43,3	59,7	79,3	76,1	95,4	112,2	111,4	126,9	92,0	137,9	132,8	96,0
Дніпропетровська	24,1	25,8	35,6	43,5	47,7	59,2	71,8	70,1	123,5	100,2	138,0	122,1	109,7	124,2	121,2	98,5
Донецька	27,1	31,7	38,3	50,1	55,5	60,7	76,5	79,1	107,4	99,5	120,8	130,7	110,8	109,3	126,0	103,4
Житомирська	8,0	13,7	15,0	18,2	20,5	24,7	33,8	40,5	103,4	154,9	109,7	121,3	112,7	120,6	136,9	119,8
Закарпатська	19,1	28,2	47,3	44,1	35,8	55,4	62,2	60,3	120,1	111,0	167,7	93,2	81,1	154,8	112,2	96,9
Запорізька	23,2	25,6	34,5	38,7	38,9	40,9	59,3	53,7	101,8	111,9	134,5	112,2	100,5	105,1	145,0	90,5
Івано-Франківська	46,0	59,0	67,1	81,7	70,8	95,9	127,6	145,8	159,7	106,7	113,7	121,7	86,6	135,4	133,1	114,3
Київська	19,7	28,1	46,3	49,6	52,1	70,4	106,7	111,0	118,2	115,6	165,2	107,2	105,1	135,1	151,6	104,0
Кіровоградська	10,0	15,8	20,9	35,9	27,8	34,8	42,0	40,8	100,6	117,3	132,0	171,9	77,4	125,2	120,8	97,1
Луганська	17,6	21,7	28,5	38,7	47,5	54,3	84,1	61,4	106,6	106,2	131,1	135,7	122,7	114,3	154,8	73,0
Львівська	32,7	46,7	63,9	79,2	85,2	94,3	116,2	117,4	127,6	126,8	136,7	123,9	107,6	110,7	123,2	101,0

Назва адміністративно- територіальної одиниці	1990=100										До попереднього року						
	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	
	Миколаївська	16,0	30,7	37,0	48,3	51,3	55,7	57,2	53,8	111,6	135,3	120,5	130,6	106,2	108,5	102,7	94,0
Одеська	28,0	43,4	52,8	71,7	58,7	72,8	89,7	82,3	140,4	101,1	121,6	135,8	81,9	124,1	123,2	91,7	
Полтавська	46,4	48,7	54,2	63,0	66,7	75,5	91,2	96,3	104,6	123,7	111,1	116,2	105,8	113,2	120,8	105,6	
Рівненська	16,1	25,1	36,6	57,1	29,5	48,2	56,3	56,2	82,6	115,1	145,5	156,0	51,7	163,4	116,9	99,9	
Сумська	28,5	37,7	34,4	35,0	38,6	35,8	49,6	49,3	117,5	94,5	91,2	101,8	110,3	92,7	138,6	99,3	
Тернопільська	12,7	16,5	22,7	27,1	31,6	37,9	52,6	60,5	79,0	111,1	137,4	119,5	116,5	119,8	138,9	115,0	
Харківська	25,9	38,5	52,8	66,1	63,0	77,7	102,7	78,5	138,0	120,5	137,0	125,2	95,3	123,4	132,2	76,4	
Херсонська	10,8	12,4	16,5	23,1	23,7	29,2	38,7	51,4	120,7	93,0	132,9	140,0	102,4	123,3	132,6	132,8	
Хмельницька	15,9	21,0	25,2	41,3	29,0	36,4	47,5	56,7	95,5	121,0	119,7	163,9	70,2	125,4	130,5	119,4	
Черкаська	14,9	21,9	34,7	77,7	53,1	76,6	85,4	80,6	89,0	129,9	158,5	224,0	68,4	144,3	111,5	94,4	
Чернівецька	9,9	19,1	29,1	31,9	29,7	49,3	65,1	81,7	103,6	130,7	152,3	109,6	93,0	166,0	132,1	125,5	
Чернігівська	19,7	23,4	31,5	38,2	37,0	38,0	52,8	53,5	113,2	101,5	134,7	121,4	96,9	102,6	139,0	101,4	
Міста																	
Київ	94,7	119,0	165,7	219,6	256,7	287,2	376,8	364,7	121,1	98,6	139,2	132,5	116,9	111,9	131,2	96,8	
Севастополь	30,1	51,4	73,9	64,6	65,8	77,8	94,8	105,0	166,7	176,7	143,6	87,4	101,8	118,3	121,8	110,8	

ІНВЕСТИЦІЇ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ НА ОДНУ ОСОБУ ЗА РЕГІОНАМИ у 1996—2008 рр.

(у фактичних цінах; грн)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1996	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Україна	246,9	479,8	672,7	774,8	1070,9	1601,7	1983,9	2687,4	4068,4	5058,4
АРК	151,1	376,8	600,2	735,7	955,2	1376,2	1704,1	2375,6	3565,3	4415,1
Області										
Вінницька	179,8	203,5	313,5	362,3	493,1	671,3	993,8	1478,7	2473,5	2864,2
Волинська	132,6	263,6	500,4	591,1	693,4	1019,0	1140,1	1774,6	2771,3	3375,6
Дніпропетровська	349,5	611,4	782,9	824,0	1208,2	1694,2	2253,0	3128,9	4365,1	5339,2
Донецька	321,3	591,7	765,0	798,7	1023,5	1545,6	2070,9	2555,8	3716,4	4911,7
Житомирська	219,6	180,3	234,7	390,2	445,4	631,1	848,4	1167,4	1861,2	2803,1
Закарпатська	103,0	260,1	414,5	473,1	817,1	892,7	895,9	1625,5	2129,8	2663,7
Запорізька	340,7	599,2	676,7	798,2	1131,3	1457,0	1766,1	2102,6	3483,6	4084,3
Івано-Франківська	177,9	418,7	605,8	680,1	808,3	1140,6	1212,3	1892,5	2900,4	4314,1
Київська	324,6	521,6	722,3	915,3	1625,1	1992,3	2559,6	4014,5	7281,2	9799,0
Кіровоградська	181,5	235,6	370,4	454,0	634,8	1249,9	1201,7	1686,3	2386,3	2967,5
Луганська	234,4	393,3	495,3	552,5	764,7	1199,6	1802,7	2316,2	4126,1	3847,6
Львівська	196,7	394,3	518,3	695,8	989,5	1411,4	1825,8	2300,1	3255,4	4255,0
Миколаївська	245,6	356,1	590,1	826,1	1053,7	1590,5	2070,8	2565,9	3064,4	3613,5
Одеська	193,5	543,2	1004,3	1067,8	1362,7	2129,8	2149,4	3073,6	4404,5	5240,2
Полтавська	407,6	864,0	862,9	1137,6	1355,5	1834,5	2383,7	3091,0	4375,5	5853,0
Рівненська	218,0	309,1	498,6	600,7	925,3	1667,8	1022,9	1856,9	2538,1	3192,0
Сумська	236,7	451,3	752,5	751,3	734,0	880,8	1168,8	1239,0	2026,2	2537,9
Тернопільська	162,5	173,0	240,4	281,6	404,5	564,3	799,7	1098,1	1801,5	2602,3
Харківська	236,3	467,7	673,3	856,5	1241,8	1778,9	2045,6	2836,7	4321,9	4261,3
Херсонська	150,3	232,2	340,4	338,2	475,6	775,8	952,6	1341,2	2090,3	3565,8
Хмельницька	196,9	314,5	396,7	513,1	641,3	1254,0	1060,7	1521,1	2317,3	3611,4
Черкаська	204,2	229,2	306,4	418,7	702,7	1769,3	1520,7	2481,8	3213,9	3926,1
Чернівецька	116,4	150,8	258,4	355,8	569,4	720,4	832,4	1605,2	2584,5	4141,9
Чернігівська	230,9	338,5	444,2	479,4	683,1	958,9	1139,8	1320,0	2133,1	2725,9
Міста										
Київ	402,5	1462,9	2186,7	2296,4	3275,6	5307,0	7378,5	9329,5	14 223,0	17 175,9
Севастополь	138,5	332,8	377,3	695,2	1047,8	1123,5	1444,6	1904,8	2884,4	4203,2

ЗАПОЗИЧЕННЯ МІУНІЦИПАЛІТЕТІВ у 2003—2009 рр.

(за даними Міністерства фінансів, Департамент державного боргу)

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Київська міська рада	Випуск облігацій зовнішньої позики	25.06.2003	150,0 млн дол. США	зовнішні запозичення — 150 млн дол. на 5 років під 8,75 %
Київська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	25.06.2003	100 000,0 тис. грн	внутрішні запозичення — 100 000,0 тис. грн: перший рік — 14 % другий рік — 13 %, третій рік — 12 %, четвертий та п'ятий роки — 1,5 % облікової ставки НБУ, але не менше 10 % і не більше 14 %.
Южненська міська рада	Кредит	07.07.2003	2 400,0 тис. грн	1 555,0 тис. грн на 15 міс. під 20 % річних. Погашено у грудні 2004 року
Київська міська рада	Випуск облігацій зовнішньої позики	07.04.2004	200,0 млн дол. США	200,0 млн дол. США на 7 років з 3-річним пут-опціоном під 8,625 % річних
Запорізька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	19.04.2004	25,0 млн грн	25,0 млн грн під 15,35% річних на 2 роки. Погашено у грудні 2006 року
Донецька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	13.07.2004	20,0 млн грн	20,0 млн грн на 3 роки під 14 % річних. Погашено 16.08.2007
Антрацитівська міська рада	Кредит	18.08.2004 р.	1,3 млн грн	1,29 млн грн під 15 % річних на 3 роки. Погашено
Одеська міська рада	Кредит	14.12.2004	48,0 млн грн	46,0 млн грн під 18 % річних на 3 роки у сумі. Погашено

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Донецька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	10.05.2005	45,0 млн грн	45,0 млн грн на 1826 днів (5 років) під 11,75 % річних. 11.07.2008 здійснено частковий достроковий викуп на суму 7987 тис. грн; 09.01.2009 здійснено частковий достроковий викуп на суму 9000 тис. грн
Новокаховська міська рада	Кредит	25.02.2005	2,0 млн грн	200 тис. грн. на 1 рік під 16 % річних. Погашено у 2005 році.
Київська міська рада	Випуск облігацій зовнішньої позики	16.03.2005	250,0 млн дол. США	250,0 млн дол. США на 10 років за ставкою 8,0 % річних
Харківська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	22.04.2005	100 млн грн	100 млн грн. на 3 роки під ставку до 10,75 % річних
Запорізька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	11.05.2005	75 млн грн	75 млн грн. на 5 років чотирма серіями: серія А—під ставку 10,5 % річних серія Б—під ставку 11,0 % річних серія В—під ставку 11,5 % річних серія Е—під ставку 12,0 % річних
Одеська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	21.10.005	150 млн грн	125 млн грн трьома траншами: серія А — 50 млн грн — під ставку 12 % на 2 роки, погашена 31.12.2007; серія Б — 70 млн грн. під ставку 13 % на 3 роки, погашена в грудні 2008 р.; серія С — 5 млн грн під ставку 14 % на 5 років
Черкаська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	14.12.2005	5 млн грн	Випуск було здійснено 03.03.2006 5 млн грн на 5 років під ставку 12 %, погашення основної суми боргу — 27.12.2010 р.

Івано-Франківська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	26.12.2005 випуск здійснено в 2006 р.	5,5 млн грн	Випуск було здійснено 03.03.2006 на суму 5,5 млн грн на 5 років під ставку не вище 14 % річних
Донецька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	06.07.2006 здійснено випуск 11.09.06 р.	50 млн грн	50 млн грн на 5 років під ставку 12 % річних
Комсомольська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	06.07.2006	8 млн грн	8 млн грн на 3 роки під ставку не вище 12 % річних
Вінницька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	06.05.2006	20 млн грн	серія А — 8 млн грн. під ставку 11,95 % на 1 рік (випуск здійснено 15.06.06 р. погашено 30.12.07 р.); серія Б — 8 млн грн під ставку 12 % на 2 роки (випуск здійснено 15.08.06 р.); серія С — 4,0 млн грн під ставку 12 % річних на 3 роки (випуск здійснено 15.11.06 р.)
Миколаївська міська рада	Кредит	04.10.2006	13 млн грн	план — 3 млн грн на 5 років під ставку не вище 16,0 % річних
Одеська міська рада	Кредит в іноземній фінансовій установі	06.04.2007	335 млн грн в іноземній валюті першої категорії	20.12.2007 було здійснено зовнішнє залозичення шляхом укладання строкового кредитного договору з іноземною фінансовою установою на 50 млн швейцарських франків. Транш — А на суму 40 млн швейцарських франків під ставку 8,5 % річних на 60 місяців, Транш — В на суму 10 млн швейцарських франків під ставку 8,25 % річних на 36 місяців
Бердянська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	11.05.2007	10 млн грн	10 млн грн на 5 років під ставку не вище 16,0 % річних
Луцька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	11.05.2007	10 млн грн	10 млн грн на 3 роки під ставку не вище 14,0 % річних

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Вінницька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	17.05.2007	15 млн грн	31.01.2007 було здійснено випуск серії Д на суму 6 млн грн під ставку 10,55 % термін погашення не пізніше 30.12.2009; 01.10.2007 було здійснено випуск серії Е на суму 9 млн грн під ставку 10,55 % термін погашення не пізніше 30.12.2010
Львівська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	31.05.2007	92 млн грн І серія (А) — 50 млн грн під ставку 12,0 % на 5 років; ІІ серія (В) — 42 млн грн під ставку 12,0 % на 5 років	20.07.2007 було здійснено випуск І серії (А) — 50 млн грн — під ставку 9,45 % на (1826 дн.) 5 років;
Луганська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	26.07.2007	29 300 000 грн	Випуск було здійснено 05.11.2007 на суму 29 300 000 грн (двома серіями: Серія — А 10 000 шт. (з достроковим погашенням); Серія В — 19 300 шт. (на 5 років під ставку не вище 16,0 % річних)
Київська міська рада	Кредит в іноземних фінансових установах	20.11.2007	500,0 млн дол. США або еквівалент цієї суми в євро	Випуск 250,0 млн доларів США на 5 років з відсотковою ставкою до 8,25 %.
Харківська міська рада	Кредит	15.11.2007	100 000 000,0 дол. США	План — до 100 000 000 доларів США на 5 років під ставку не вище 9,5 %
Севродонська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	28.12.2007	20 млн грн	2008 рік — 20 млн грн на 5 років під ставку не вище 14 % річних

Бориспільська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	13.03.2008	9 млн грн	9 млн грн на 5 років під ставку не вище 15 % річних
Іллічівська міська рада	Кредит	15.04.2008	5 500 000 грн	План 5 500 000 грн на 18 місяців під ставку не вище 18 % річних
Львівська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	15.04.2008	200 млн грн	План 200 млн грн на 5 років під ставку не вище 12 % річних
Вінницька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	17.04.2008	10 млн грн	01.08.2008 здійснено випуск облігацій серії F на суму 10 млн грн на 3 роки 5 місяців під ставку 17,88 % річних
Луцька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	07.05.2008	30 млн грн	30 млн грн, з них: I серія — 10 млн грн на строк 3 роки під ставку не вище 14 %, II серія — 10 млн грн на строк 4 р. під ставку не вище 14 %, III серія — 10 млн грн на строк 5 років під ставку не вище 14 %, IV серія — 10 млн грн на строк 5 років під ставку не вище 14 %, V серія — 10 млн грн на строк 5 років під ставку не вище 14 %
Луганська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	20.05.2008	50 млн грн	22.09.2008 здійснено випуск облігацій серії С на суму 50 млн грн на 5 років під ставку 15,89 % річних, дата погашення 13.08.2013 р.
Миколаївська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	05.06.2008	50 млн грн	План — 50 млн грн, з них: I серія — 10 млн грн на строк 2 роки під ставку не вище 13 %, II серія — 20 млн грн на строк 3 роки під ставку не вище 13 %, III серія — 20 млн грн на строк 5 років під ставку не вище 13 %
Запорізька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	05.06.2008	60 млн грн	Станом на 06.10.2008 розміщено серії F та G на 10 млн грн та 25 млн грн відповідно. 3 кінцевим терміном погашення 21.09.2011
Харківська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики Реєстрацію випуску скасовано в ДКЦПРФ	09.06.2008	505 млн грн	План 505 млн грн. в тому числі: на I етапі — 200 млн грн на II етапі — 305 млн грн, відсоткова ставка за користування залученими коштами — до 13 %; період, на який здійснюються записи — 3 роки та 5 років відповідно

Продовження табл. 13

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Донецька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	01.07.2008	80 млн грн	Здійснено випуск на суму — 75 млн грн на 5 років, під ставку 16 % річних, дата погашення до 12.09.2013
Краматорська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	10.07.2008	15 млн грн	Випуск було здійснено 12.11.2008 року, на суму 15 млн грн на 2 роки, під ставку до 18 % річних, дата погашення — 09.11.2010 рік
Черкаська міська рада	Надання гарантій по кредиту	21.07.2008	11 200 000 євро	В разі настання гарантійного випадку Черкаська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 11 200 000 євро залежно від фінансового стану підприємства «Черкасителлокомуненерго», на період 15 років, під ставку Euribor + маржа від 3 до 3,75 %
Київська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	10.09.2008	1 000 000,0 тис. грн	План-розмір запозичення 1 000 000,0 тис. грн: відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку капіталу по внутрішніх запозиченнях на строк: 3 роки — не вище 12,5 % річних; 4 роки — не вище 14,0 % річних; 5 років — не вище 16,5 % річних; строки сплати: погашення основної суми боргу — не пізніше 31.12.2013 р.
Одеська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	08.10.2008	300 млн грн	План-розмір запозичення (основна сума) — до 300 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку капіталу по внутрішніх запозиченнях на строк до 3 років — не вище 18 % річних; погашення основної суми боргу — не пізніше 31.12.2011 р.; сплата відсотків—піврічними або щорічними платежами у строки та згідно з умовами, встановленими відповідними договорами

Енергодарська міська рада	Надання гарантій по кредиту	16.10.2008	8 000 000 євро	В разі настання гарантійного випадку Енергодарська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 8 000 000 євро залежно від фінансового стану комунального підприємства «Вироб-ничий комбінат Тепловодоканал», на період до 10 років, під ставку Елгібог + маржа від 3,5 до 4,5 % річних
Броварська міська рада	Кредит	15.12.2008	10 000 000 грн	План-розмір записання (основна сума) — до 10 000 000 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами — не вище 20 % річних; погашення основної суми боргу — не пізніше 31.12.2009 р.; період, на який здійснюються записання — 1 рік 3 місяці; сплата відсотків за користування залученими коштами здійснюється щомісячно на умовах, встановлених відповідною угодою
2009 рік				
Львівська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	09.04.2009	300 000 000 грн	Розмір записання (основна сума боргу) — 300 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами — не більше 20 % річних; період, на який здійснюються записання, номінальна вартість облігації — 1826 днів (5 років); номінальна вартість облігації — 10 000 грн; строк погашення основної суми боргу — не пізніше 31.12.2014 р.; сплата відсотків — щоквартальними платежами
Вінницька міська рада	Реструктуризація	08.05.2009	4 000 000 грн	Реструктуризація боргового зобов'язання Вінницької міської ради по облігаціях внутрішньої місцевої позики серії С випуску 2006 року в сумі 4 000 000 грн. здійснюється за згодою ВАТ КБ «Хрещатику» як власника облігацій внутрішньої місцевої позики Вінницької міської ради серії С, випуск яких зареєстровано у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку 1 червня 2006 року за № 5/1-1-2006, з датою погашення 30 травня 2009 р. на таких умовах: термін погашення: 2 000 000 грн. — 1 червня 2010 року та 2 000 000 гривень — 15 листопада 2010 року

Продовження табл. 13

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Броварська міська рада	Кредит	05.06.2009	12 000 000 грн	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 12 000 000,00 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами не повинна перевищувати 25 % річних; період, на який здійснюються запозичення — 1 рік строк погашення основної суми боргу — не пізніше 31 грудня 2010 року; сплата відсотків за користування залученими коштами здійснюється щомісячно на умовах, встановлених відповідною угодою
Львівська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	15.06.2009	50 000 000 грн	Розмір запозичення (основна сума боргу) — 50 млн грн в тому числі: серія «1-F» — 20 млн грн; серія «1-F» — 30 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами-не більше 18 % річних; період, на який здійснюються запозичення — 4 роки та 5 років відповідно; строк погашення основної суми боргу за облігаціями: серія «1-E» — не пізніше 01.08.2013 р.; серія «1-F» — не пізніше 01.08.2014 р.; розміщено серію «1-E» на суму 20 млн грн
Камянець-Подільська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	15.06.2009	10 000 000 грн	План-розмір запозичення (основна сума боргу) — 10 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами не повинна перевищувати 18 % річних; період, на який здійснюються запозичення — 3 роки 5 місяців; строк погашення основної суми боргу — не пізніше 31 грудня 2012 р.

Вінницька міська рада	Кредит	17.06.2009	10 000 000 грн	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 10 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку — не вище 28 % річних; період, на який здійснюється запозичення — до 4 років 6 місяців, але не менше 4 років, з строком погашення основної суми боргу — не пізніше 30.12.2013 р.
Івано-Франківська міська рада	Надання гарантій по кредиту	15.07.2009	11 700 000 євро	В разі настання гарантійного випадку Івано-Франківська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 11 700 000 євро по кредиту для державного міського підприємства «Івано-Франківськтеплокомуненерго», на період до 10 років, відсоткова ставка за користування залученими коштами складається з двох частин: а) базис відсоткової ставки, що розраховується на основі Міжбанківської ставки Єврозони (Euribor); б) маржа 5,5 % річних
Львівська міська рада	Надання гарантій по кредиту	15.07.2009	12 000 000 євро 26 000 000 євро	В разі настання гарантійного випадку Львівська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 12 000 000 євро по кредиту для комунального підприємства «Львівелектротранс», на період до 10 років, відсоткова ставка за користування залученими коштами складається з двох частин: а) базис відсоткової ставки, що розраховується на основі Міжбанківської ставки Єврозони (Euribor); б) маржа 5,5 % річних. В разі настання гарантійного випадку Львівська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 26 000 000 євро по кредиту для Львівського комунального автотранспортного підприємства № 1339, на період до 10 років, відсоткова ставка за користування залученими коштами складається з двох частин: а) базис відсоткової ставки, що розраховується на основі Міжбанківської ставки Єврозони (Euribor); б) маржа 5,5 % річних

Продовження табл. 13

Позичальники	Вид запозичень	Дата надання висновку Мінфіном	Сума запозичень щодо якої було надано висновок	Сума та умови фактично здійснених запозичень
Сумська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	03.08.2009	50 000 000 грн	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 50 млн грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку капіталу, але не вище 17 % річних; період, на який здійснюється запозичення — 5 років
Дніпропетровська міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	13.08.2009	50 000 000	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 50 000 000 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку капіталу, але не вище 18 % річних; період, на який здійснюється запозичення, 3 років
Донецька міська рада	Випуск облігацій внутрішньої місцевої позики	13.08.2009	60 000 000 грн	13.10.2009 було здійснено випуск облігацій внутрішньої місцевої позики, розмір запозичення (основна сума боргу) — 60 000 000 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами відповідно до кон'юнктури ринку капіталу, але не вище 25 % річних; період, на який здійснюється запозичення, 5 років
Ковельська міська рада	Кредит	29.09.2009	1 300 000 грн	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 1 300 000,00 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами не повинна перевищувати 28 % річних; період, на який здійснюються запозичення — до 4 років 4 місяців; строк погашення основної суми боргу — не пізніше 30 грудня 2013 року; сплата відсотків за користування залученими коштами здійснюється щомісячними платежами у строки та згідно з умовами, які встановлені відповідними угодами

Смілянська міська рада	Кредит	29.09.2009	1 500 000 грн	План — розмір запозичення (основна сума боргу) — 1 500 000,00 грн; відсоткова ставка за користування залученими коштами не повинна перевищувати 26 % річних; період, на який здійснюється запозичення, 3 роки; строк погашення основної суми боргу — не пізніше 30 грудня 2012 р.; сплата відсотків за користування залученими коштами здійснюється щомісячними платежами у строки та згідно з умовами, які встановлені відповідними договорами.
Енергодарська міська рада	Надання гарантій по кредиту	23.10.2009	8 000 000 євро	В разі настання гарантійного випадку Енергодарська міська рада гарантує відшкодування ЄБРР 8 000 000 євро. По кредиту для комунального підприємства «Виробничий комбінат «Гепло-водоканал», на період до 10 років, під ставку Euribor + маржа від 4,5 до 6,0 % річних
Вінницька міська рада	Реструктуризація	04.12.2009	4 000 000 грн	Реструктуризація боргового зобов'язання Вінницької міської ради по облігаціях внутрішньої місцевої позики серії D випуску 2007 року в сумі 4 000 000 грн здійснюється за згодою ВАТ «Альфа-Банк» як власника облігацій внутрішньої місцевої позики Вінницької міської ради серії D, випуск яких зареєстровано у Державній комісії з цінних паперів та фондового ринку 17.07.2007 р. за № 2/1-2007, з датою погашення 30.12.2009 р. на таких умовах: період, на який здійснюється реструктуризація серії D, 1 рік 4 місяці зі строком погашення не пізніше 29.04.2011р., у наступному порядку: у період з лютого 2010 року по грудень 2010 року (включно) та з лютого 2011 року по березень 2011 року (включно) — по 300 000,00 грн. щомісячно; у квітні 2011 року — 100 000,00 грн; відсоткова ставка відповідно до кон'юнктури кредитного ринку, але не більше 28 % річних

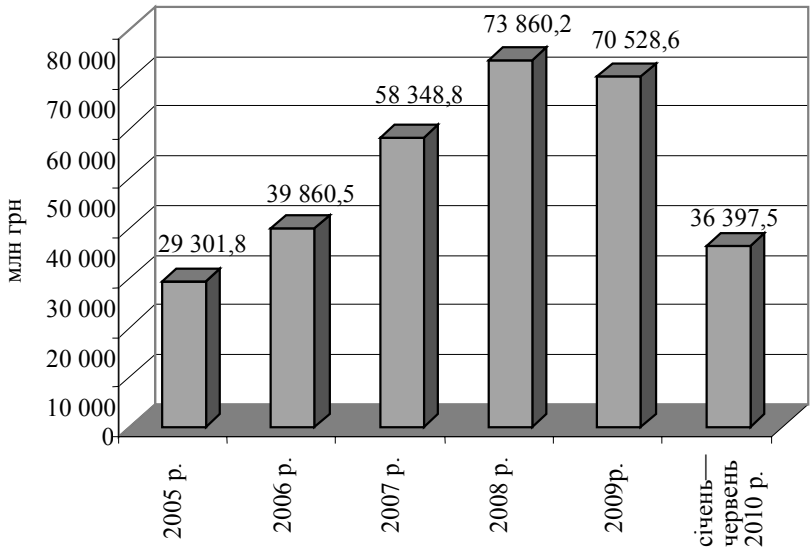

Рис. 1. Надходження доходів місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр.

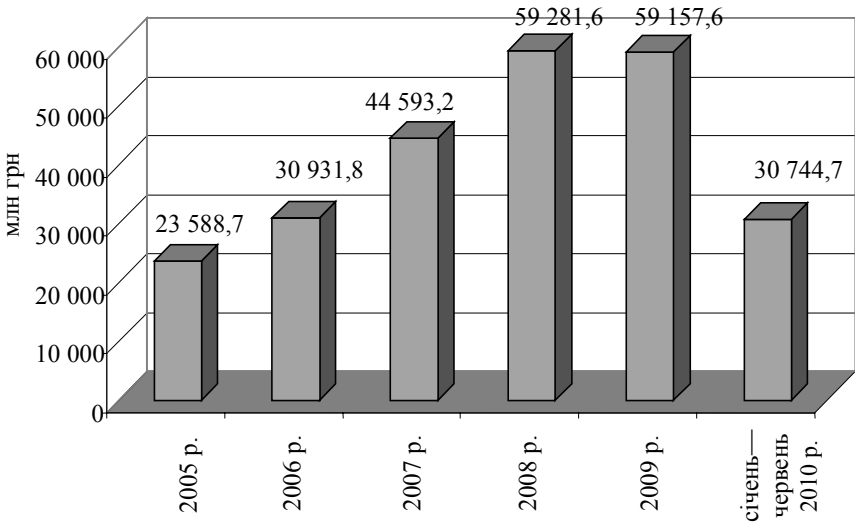

Рис. 2. Податкові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

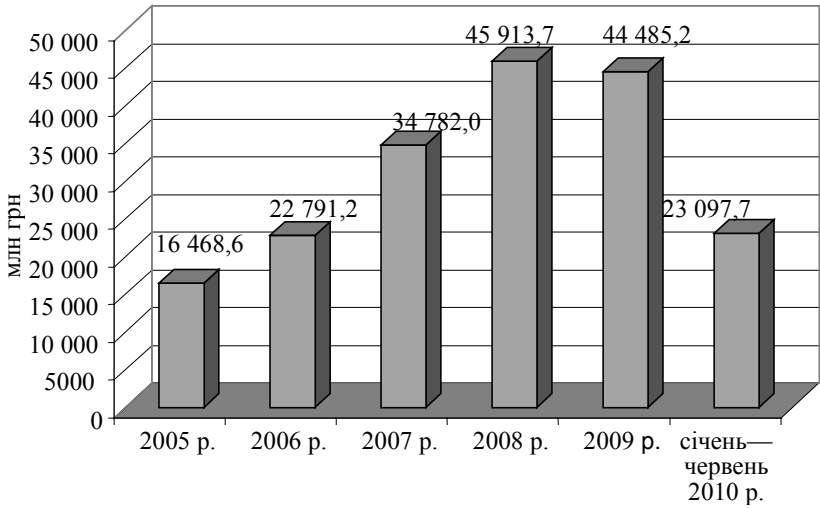

Рис. 3. Надходження податку з доходів фізичних осіб до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

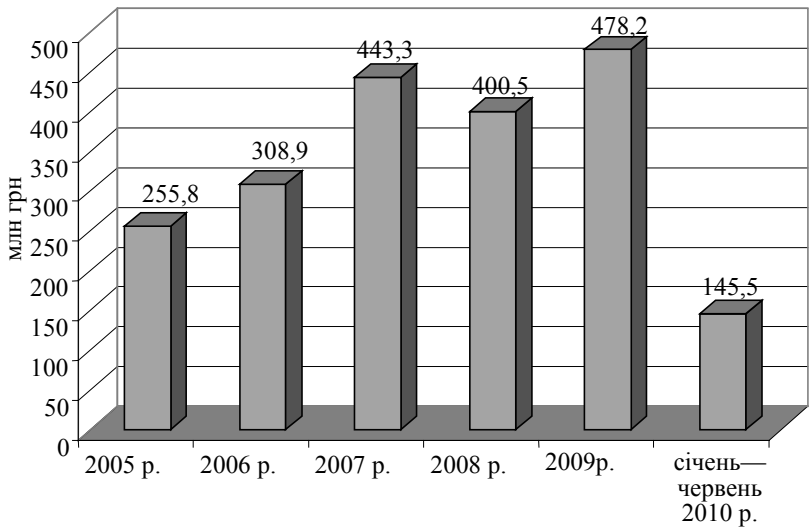

Рис. 4. Надходження податку на прибуток підприємств комунальної форми власності у 2005—2010 рр.

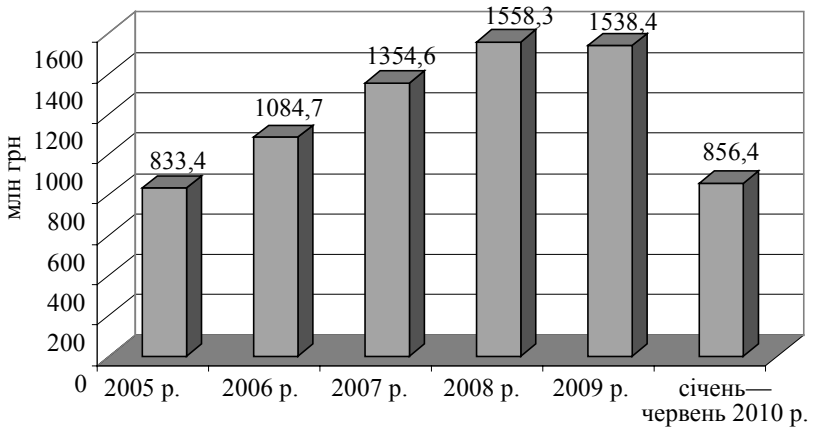

Рис. 5. Надходження податку з власників транспортних засобів у 2005—2010 рр.

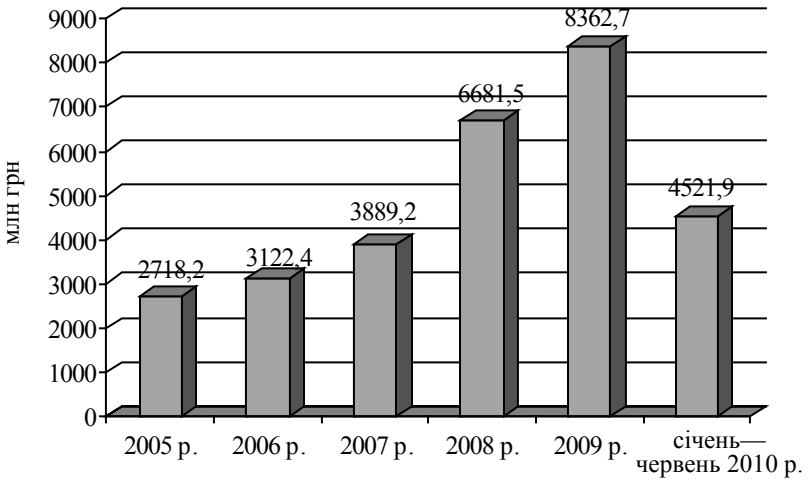

Рис. 6. Надходження плати за землю у 2005—2010 рр.

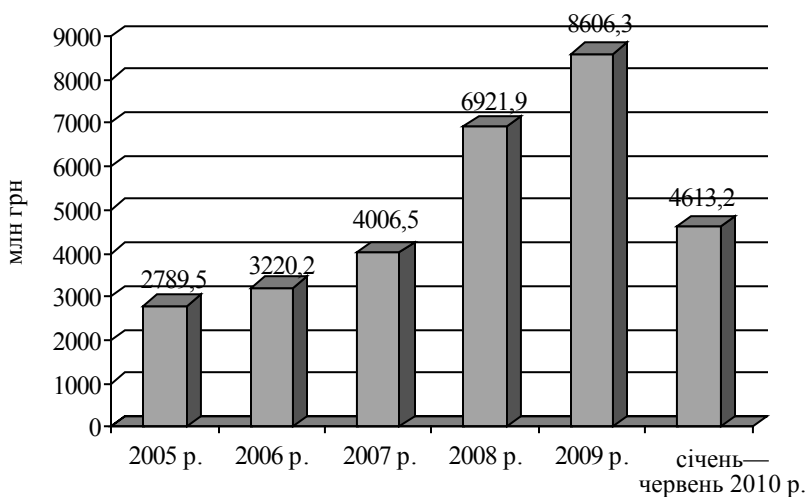

Рис. 7. Надходження зборів за спеціальне використання природних ресурсів у 2005—2010 рр.

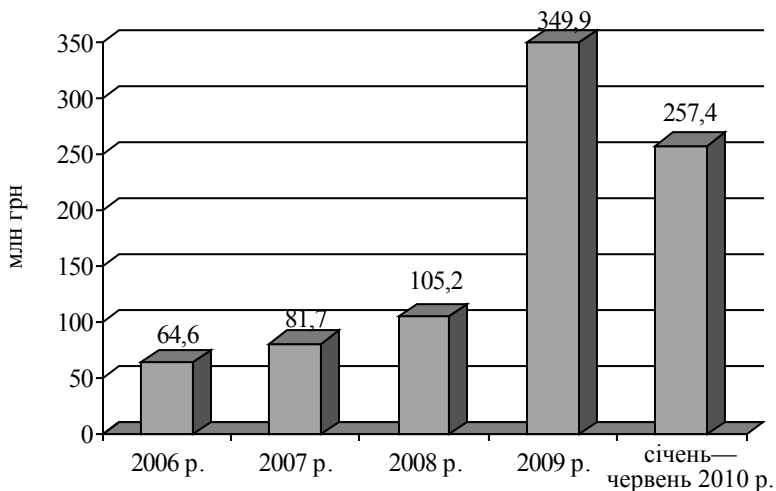

Рис. 8. Надходження акцизного збору до місцевих бюджетів у 2006—2010 рр.

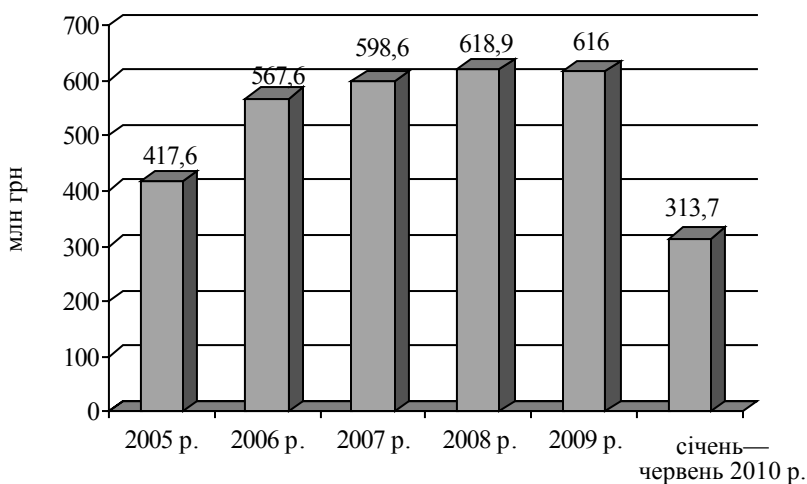

Рис. 9. Надходження плати за ліцензії на певні види господарської діяльності у 2005—2010 рр.

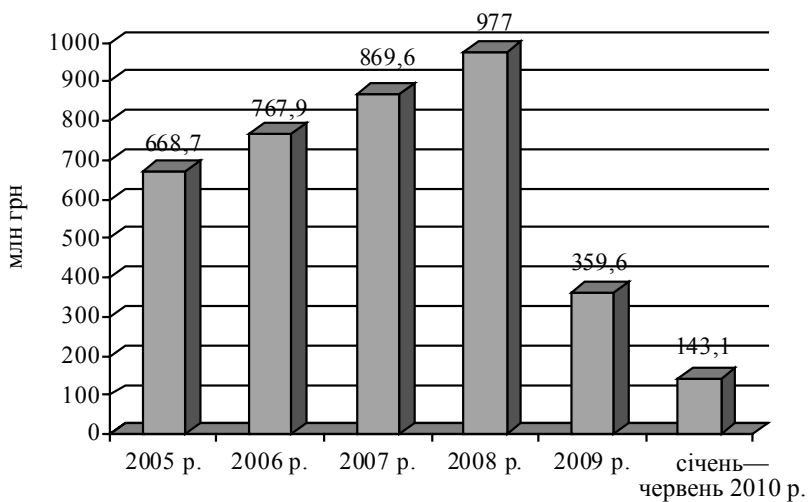

Рис. 10. Надходження плати за торговий патент на деякі види діяльності у 2005—2010 рр.

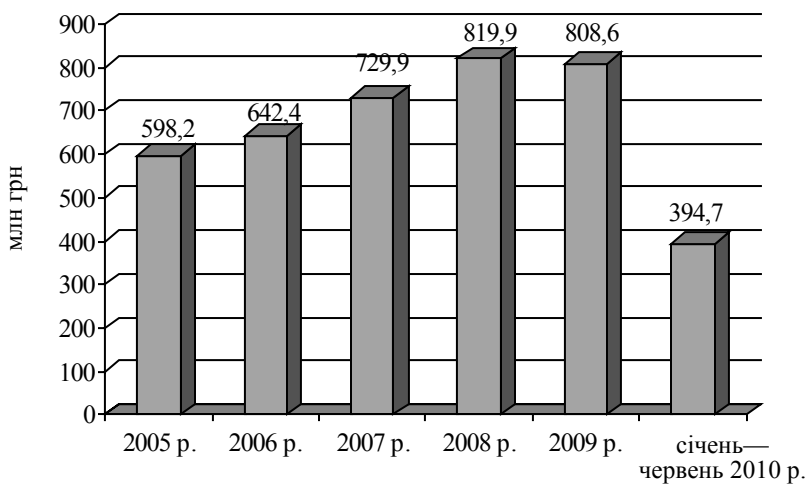

Рис. 11. Надходження місцевих податків і зборів у 2005—2010 рр.

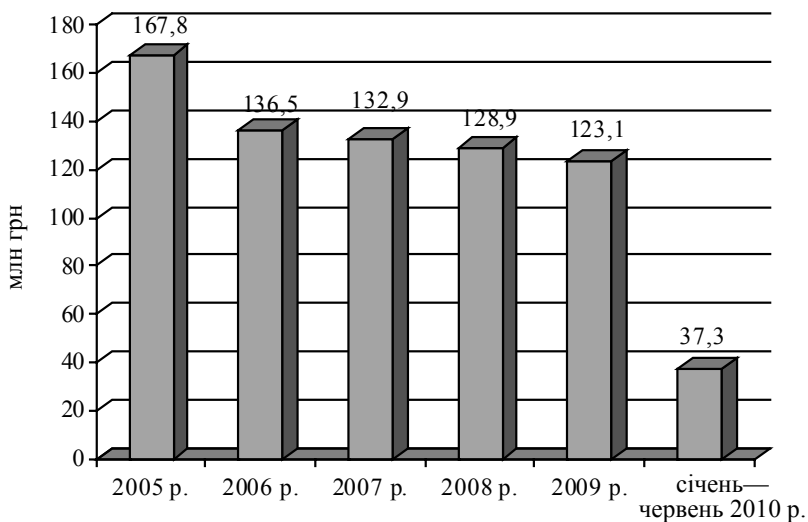

Рис. 12. Надходження фіксованого сільськогосподарського податку у 2005—2010 рр.

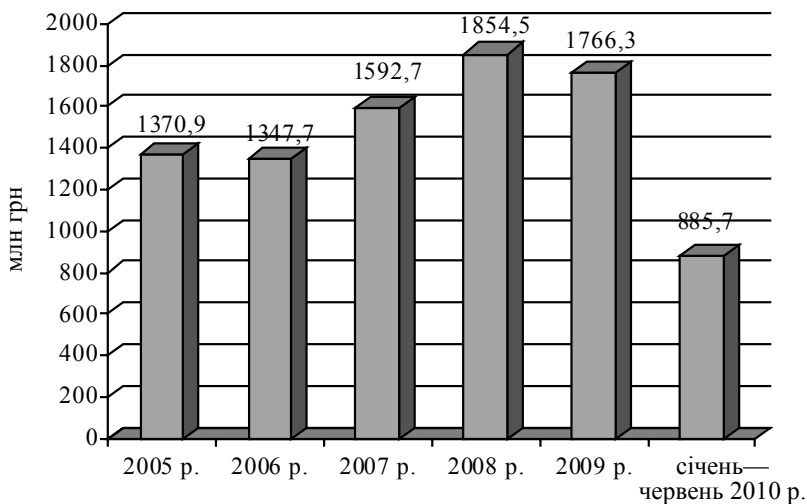

Рис. 13. Надходження єдиного податку для суб'єктів малого підприємництва у 2005—2010 рр.

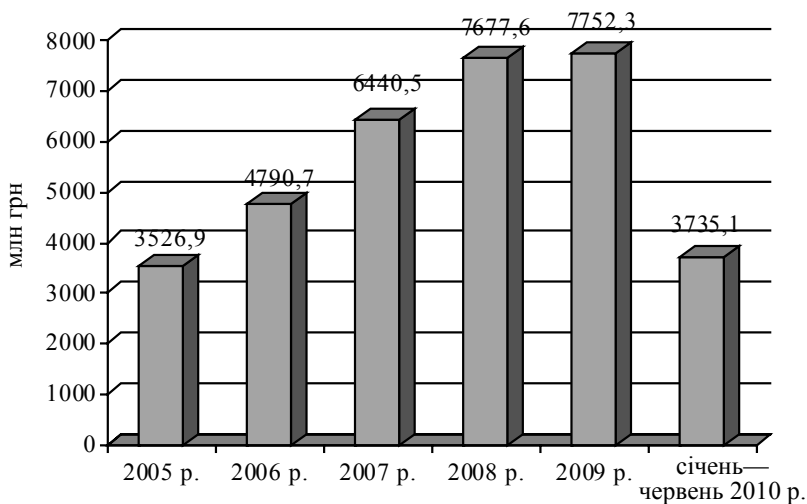

Рис. 14. Неподаткові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

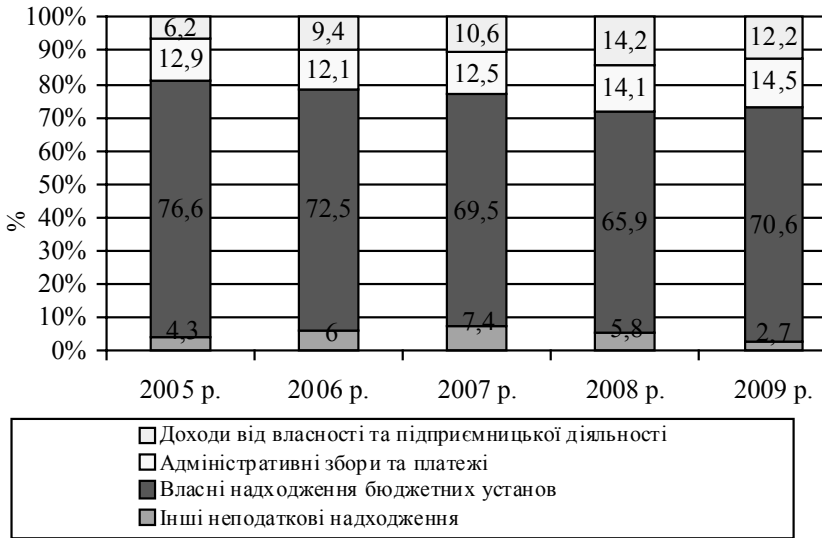

Рис. 15. Динаміка структури фактичних неподаткових надходжень до місцевих бюджетів у 2005—2009 рр.

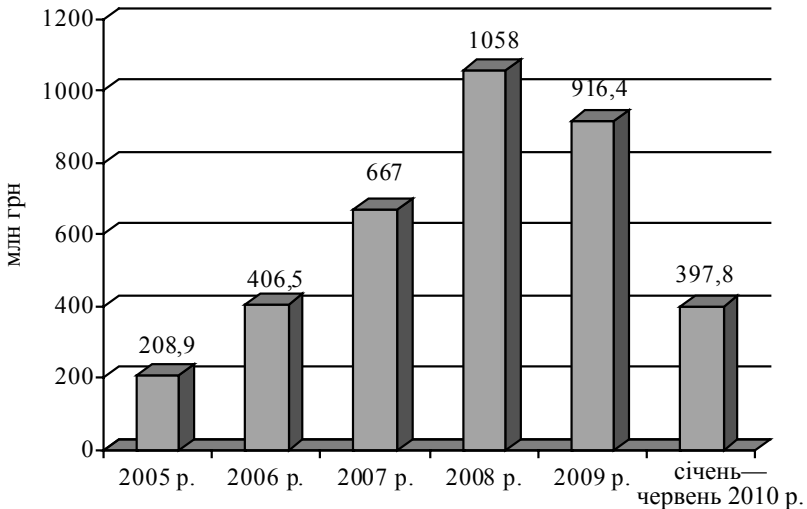

Рис. 16. Надходження доходів від власності та підприємницької діяльності до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

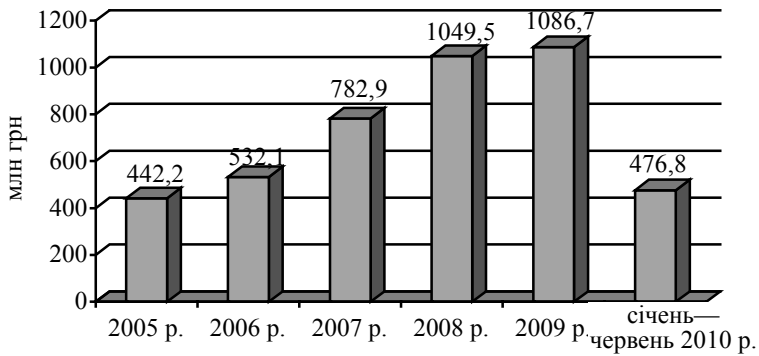

Рис. 17. Надходження адміністративних зборів до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

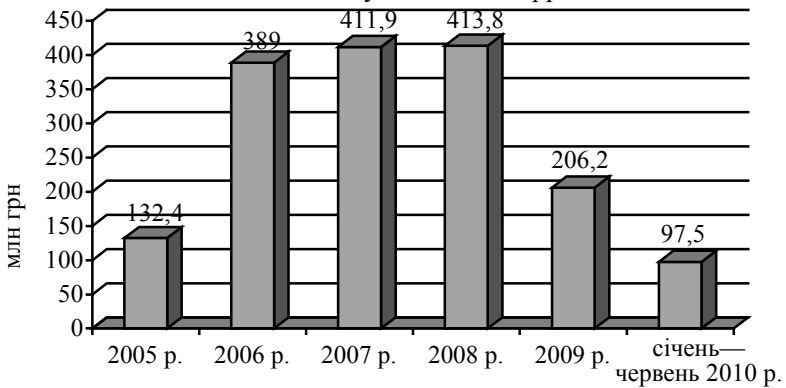

Рис. 18. Інші неподаткові надходження до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

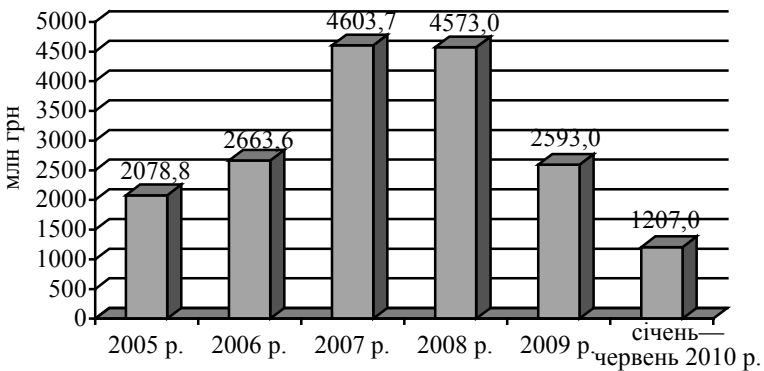

Рис. 19. Надходження доходів від операцій з капіталом у 2005—2010 рр.

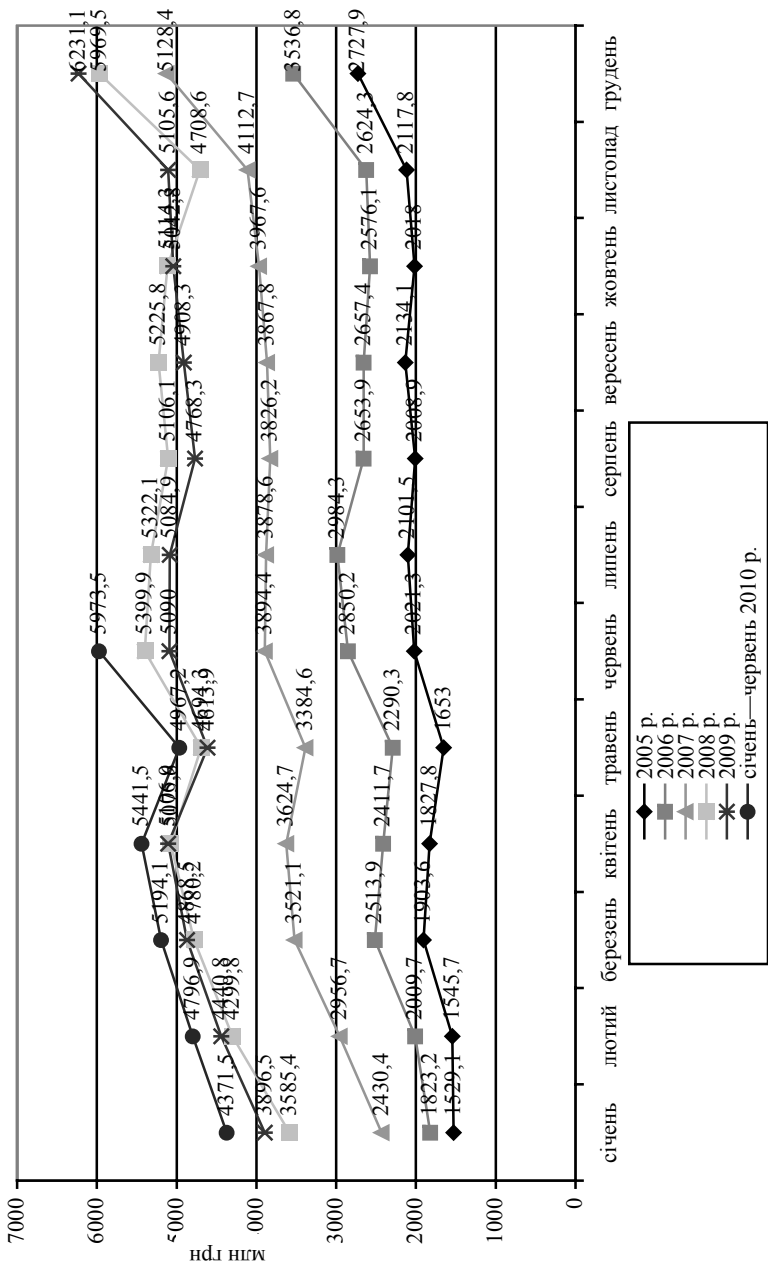

Рис. 20. Динаміка щомісячних податкових надходжень до місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

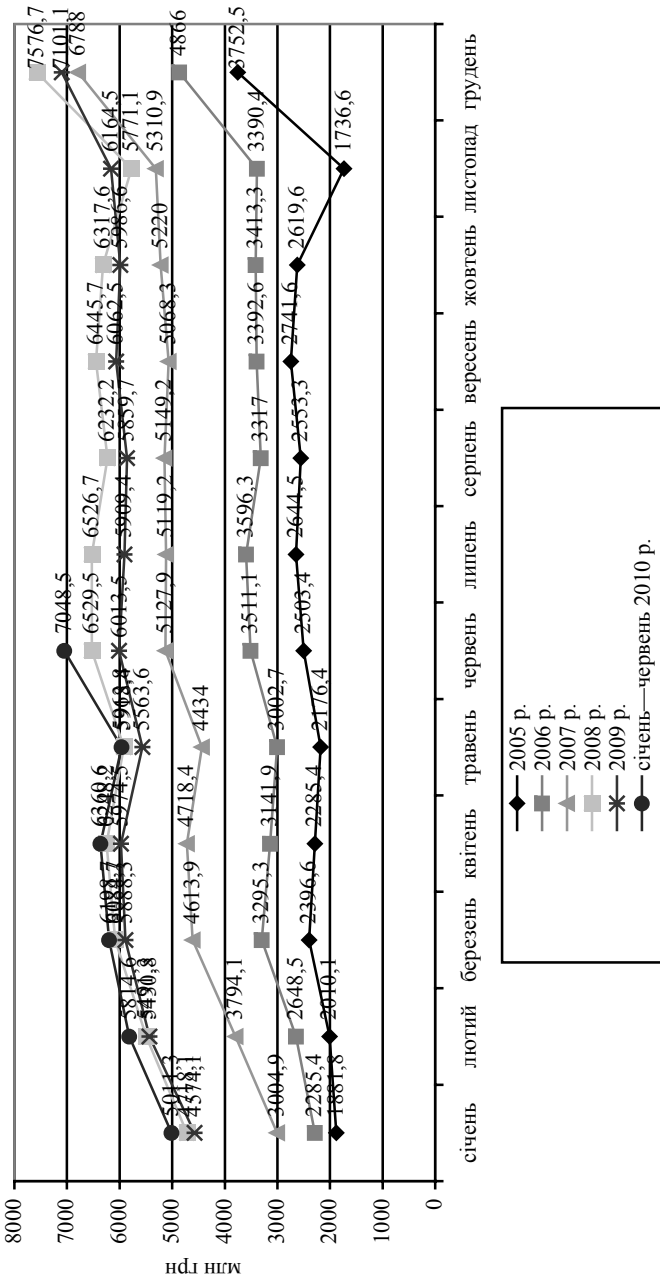

Рис. 21. Динаміка щомісячних надходжень доходів місцевих бюджетів (без міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр.

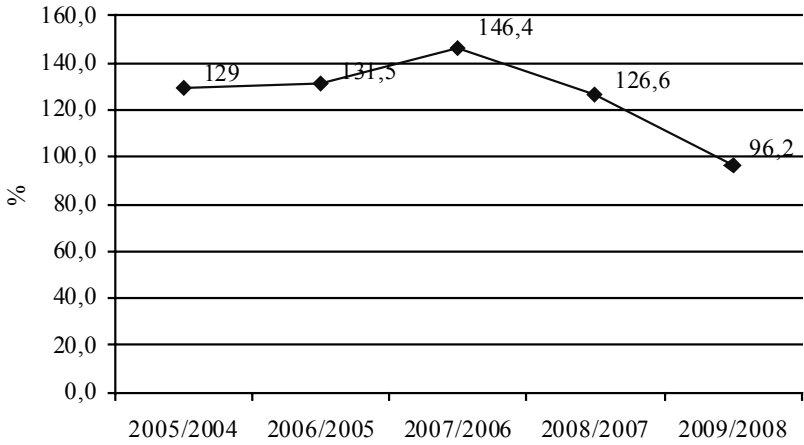

Рис. 22. Динаміка темпів зростання доходів місцевих бюджетів (січень—грудень 2005—2009 рр.)

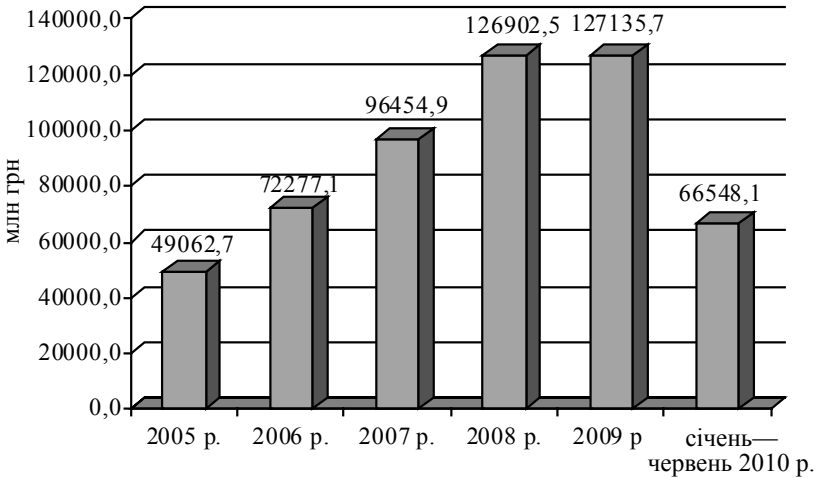

Рис. 23. Фактичні видатки місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) у 2005—2010 рр.

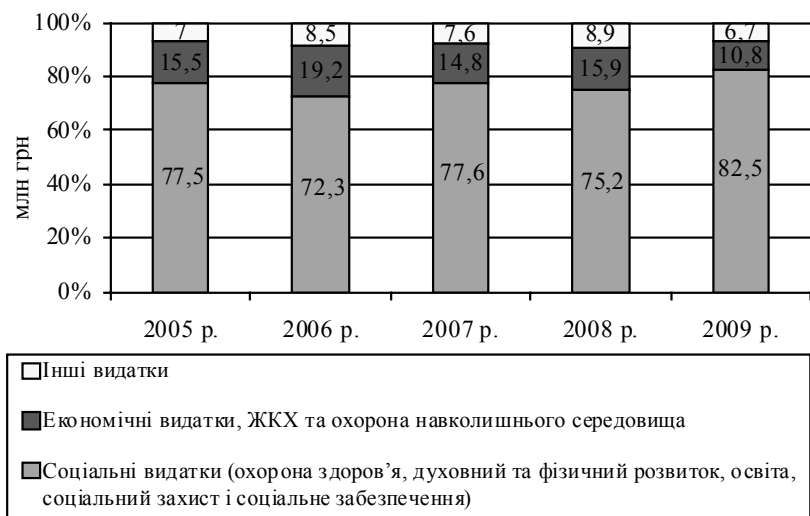

Рис. 24. Структура фактичних видатків місцевих бюджетів у 2005—2009 рр.

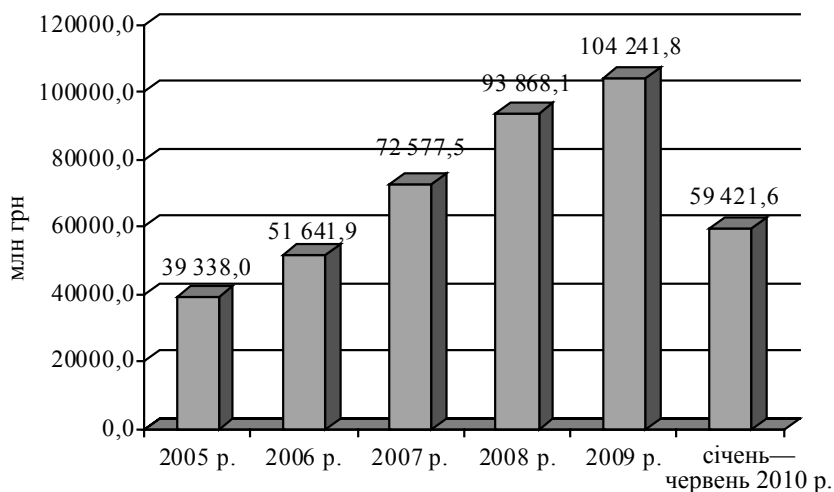

Рис. 25. Соціальні видатки місцевих бюджетів (на охорону здоров'я, освіту, духовний та фізичний розвиток, соціальний захист та соціальне забезпечення) у 2005—2010 рр.

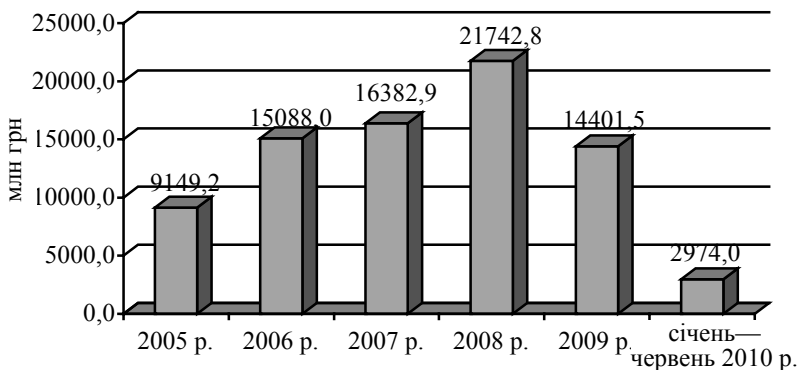

Рис. 26. Видатки місцевих бюджетів на економічну діяльність, ЖКХ та охорону навколишнього середовища у 2005—2010 рр.

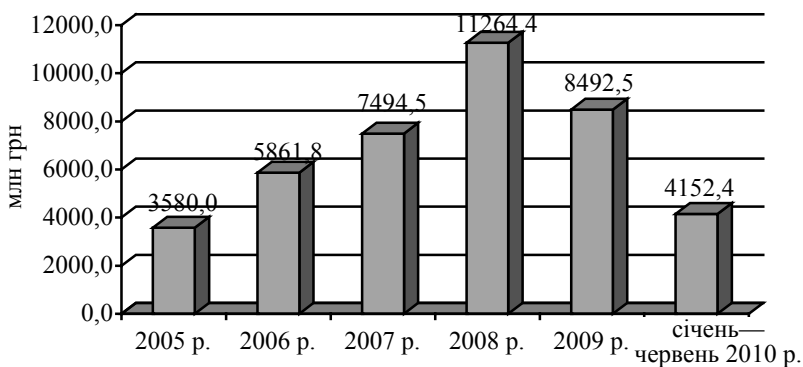

Рис. 27. Інші видатки місцевих бюджетів у 2005—2010 рр.

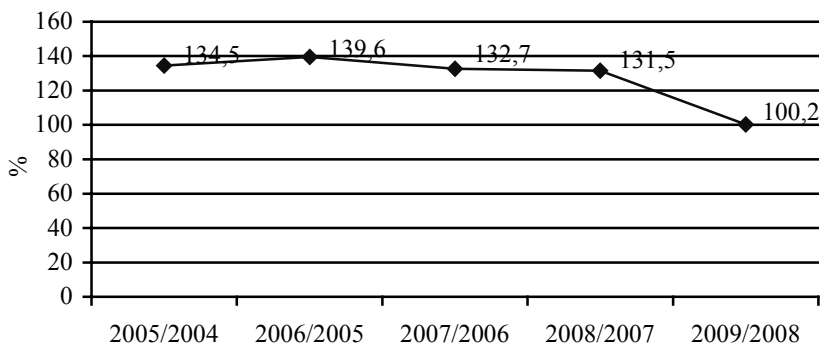

Рис. 28. Динаміка темпів зростання видатків місцевих бюджетів (січень—грудень 2005—2009 рр.)

**СТАН МІЖБЮДЖЕТНИХ РОЗРАХУНКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ
З МІСЦЕВИМИ БЮДЖЕТАМИ У 2009 Р.**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Дотація вирівнювання			Кошти, що передаються з місцевих бюджетів до державного бюджету		
	Передбачено розписом на 2009 р., тис. грн	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %	Передбачено розписом на 2009 р., тис. грн	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %
АР Крим	1 591 573,0	1 591 573,0	100,0	25 047,9	25 047,9	100,0
Вінницька	1 706 875,1	1 706 875,1	100,0	19 977,5	19 937,7	99,8
Волинська	1 216 614,9	1 216 614,9	100,0	—	—	—
Дніпропетровська	1 059 886,5	1 059 886,5	100,0	298 213,5	269 163,4	90,3
Донецька	1 629 748,8	1 629 748,8	100,0	390 404,5	388 812,3	99,6
Житомирська	1 380 307,5	1 380 307,5	100,0	—	—	—
Закарпатська	1 590 518,4	1 590 518,4	100,0	9105,3	9105,3	100,0
Запорізька	1 052 980,9	1 052 980,9	100,0	141 159,4	103 198,7	99,5
Івано-Франківська	1 573 593,7	1 573 593,7	100,0	—	—	—
Київська	860 635,4	860 635,4	100,0	143 282,2	136 321,5	95,1
Кіровоградська	1 052 070,1	1 052 070,1	100,0	7098,0	7098,0	100,0

Луганська	1 362 354,8	1 362 354,8	100,0	21 193,9	21 193,9	100,0
Львівська	2 347 461,0	2 347 461,0	100,0	60 031,8	59 556,0	99,2
Миколаївська	1 051 033,1	1 051 033,1	100,0	22 919,2	22 919,2	100,0
Одеська	1 414 411,6	1 414 411,6	100,0	84 291,0	84 291,0	100,0
Полтавська	1 096 082,6	1 096 082,6	100,0	33 818,7	33 818,7	100,0
Рівненська	1 341 829,7	1 341 829,7	100,0	15 821,1	15 821,1	100,0
Сумська	1 003 320,5	1 003 320,5	100,0	24 054,2	24 054,2	100,0
Тернопільська	1 337 629,9	1 337 629,9	100,0	—	—	—
Харківська	1 541 864,4	1 541 864,4	100,0	13 571,4	13 571,4	100,0
Херсонська	1 173 481,0	1 173 481,0	100,0	—	—	—
Хмельницька	1 507 414,8	1 507 414,8	100,0	10 527,0	10 527,0	100,0
Черкаська	1 217 199,1	1 217 199,1	100,0	—	—	—
Чернівецька	1 072 016,7	1 072 016,7	100,0	—	—	—
Чернігівська	1 099 465,8	1 099 465,8	100,0	—	—	—
Міста						
м. Київ	—	—	—	7 420 698,9	6 302 221,0	84,9
м. Севастополь	75 979,6	75 979,6	100,0	—	—	—
Всього	33 356 348,9	33 356 348,9	70,8	8 741 215,5	7 583 953,7	86,8

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на оплату електроенергії, природного газу, послуг тепло-водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот (КД 41030800)		Субвенція на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу (КД 41031000)		
	Передбачено розписом на 2009 р., тис. грн	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %
АР Крим	149 456,3	120 554,4	80,7	13 556,3	100,0
Вінницька	120 996,1	107 132,3	88,5	42 561,3	95,4
Волинська	85 589,2	76 821,7	89,8	17 823,3	100,0
Дніпропетровська	442 796,8	375 439,8	84,8	7112,8	99,9
Донецька	601 586,0	543 583,7	90,4	22 456,8	99,8
Житомирська	145 579,9	128 152,4	88,0	37 084,2	100,0
Закарпатська	63 337,6	62 091,7	98,0	5096,4	98,9
Запорізька	212 200,4	168 389,9	79,4	11 691,8	99,9
Івано-Франківська	122 527,0	120 578,1	98,4	7018,5	99,9
Київська	294 217,8	252 287,4	85,7	12 303,7	99,3
Кіровоградська	100 212,2	80 790,9	80,6	24 164,3	100,0

Луганська	269 972,8	228 131,9	84,5	9822,4	9822,4	100,0
Львівська	250 979,5	233 892,8	93,2	8736,9	8724,7	99,9
Миколаївська	97 671,1	78 880,2	80,8	8929,8	8929,8	100,0
Одеська	210 729,8	167 954,4	79,7	19694,8	19 694,8	100,0
Полтавська	212 454,1	207 438,8	97,6	7124,9	7079,8	99,4
Рівненська	94 769,8	84 280,6	88,9	28 002,7	27 922,9	99,7
Сумська	145 306,0	133 761,1	92,1	14 851,7	14 851,7	100,0
Тернопільська	102 079,6	93 195,8	91,3	6801,8	6801,8	100,0
Харківська	427 563,0	403 054,6	94,3	12 698,9	12 672,2	99,8
Херсонська	83 993,9	69 381,3	82,6	15 680,2	15 647,2	99,8
Хмельницька	147 411,1	133 194,9	90,4	20 467,3	20 353,5	99,4
Черкаська	165 406,0	141 525,1	85,6	24 238,8	24 238,8	100,0
Чернівецька	52 782,0	50 886,9	96,4	11 419,5	9792,3	85,8
Чернігівська	132 909,7	112 010,8	84,3	20 624,7	20 624,7	100,0
Міста						
м. Київ	302 217,5	219 478,1	72,6	68,1	67,7	99,4
м. Севастополь	43 765,7	26 320,3	60,1	702,2	701,7	99,9
Всього	5 078 510,8	4 419 210,4	87,0	412 794,8	408 569,1	99,0

Закінчення табл. 14

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Субвенція на надання пільг з послуг зв'язку та інших передбачених законодавством пільг (крім пільг на одержання ліків, зубопротезування, оплати електроенергії, природного і скрапленого газу на побутові потреби, твердого та рідкого пального, водопостачання і водовідведення, квартирної плати, вивезення побутового сміття та рідких нечистот) та компенсацію за пільговий проїзд окремих категорій громадян (ДК 41030900)		Субвенція на виплату допомоги сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, інвалідам з дитинства, дітям-інвалідам та тимчасової державної допомоги дітям			
	Передбачено розписом на 2009 р., тис. грн	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %	Передбачено розписом на 2009 р., тис. грн	Факт за 2009 р., тис. грн	Виконання річного розпису, %
АР Крим	54 365,4	44 712,2	82,2	752 574,8	752 574,8	100,0
Вінницька	60 199,8	43 017,1	71,5	607 524,2	607 524,2	100,0
Волинська	28 862,1	23 290,0	80,7	560 235,8	560 235,8	100,0
Дніпропетровська	115 048,2	87 326,5	75,9	1 159 301,4	1 159 301,4	100,0
Донецька	195 525,6	159 399,7	81,5	1 377 371,9	1 377 371,9	100,0
Житомирська	50 085,1	48 846,4	97,5	525 328,5	525 328,5	100,0
Закарпатська	29 251,9	20 928,0	71,5	625 498,0	625 498,0	100,0
Запорізька	62 658,3	47 265,1	75,4	603 874,8	603 874,8	100,0
Івано-Франківська	37 881,3	27 981,8	73,9	649 668,6	649 668,6	100,0
Київська	59 289,9	46 055,6	77,7	620 652,9	620 652,9	100,0

Кіровоградська	32 641,1	27 529,7	84,3	381 174,6	381 174,6	100,0
Луганська	89 060,3	65 813,2	73,9	697 453,3	697 453,3	100,0
Львівська	73 876,6	66 985,0	90,7	993 473,8	993 473,8	100,0
Миколаївська	33 872,3	25 040,6	73,9	463 513,1	463 513,1	100,0
Одеська	64 827,7	55 525,3	85,7	895 372,0	895 372,0	100,0
Полтавська	50 024,2	39 771,8	79,5	482 407,1	482 407,1	100,0
Рівненська	31 360,0	23 067,8	73,6	599 575,6	599 575,6	100,0
Сумська	37 633,2	32 130,6	85,4	370 756,7	370 756,7	100,0
Тернопільська	33 488,1	27 699,7	82,7	436 782,4	436 782,4	100,0
Харківська	118 180,8	114 783,6	97,1	838 347,9	838 347,9	100,0
Херсонська	31 381,7	26 774,4	85,3	420 806,9	420 806,9	100,0
Хмельницька	45 329,6	36 525,0	80,6	527 620,2	527 620,2	100,0
Черкаська	43 659,5	36 224,1	83,0	438 329,0	438 329,0	100,0
Чернівецька	24 438,2	19 304,0	79,0	388 075,3	388 075,3	100,0
Чернігівська	41 146,4	33 368,2	81,1	358 389,7	358 376,1	100,0
Міста						
м.Київ	166 273,9	157 032,7	94,4	731 503,3	731 296,7	100,0
м. Севастополь	9978,4	7961,9	79,8	115 760,9	115 730,7	100,0
Всього	1 620 339,6	1 344 360,0	83,0	16 621 372,7	16 620 332,8	100,0

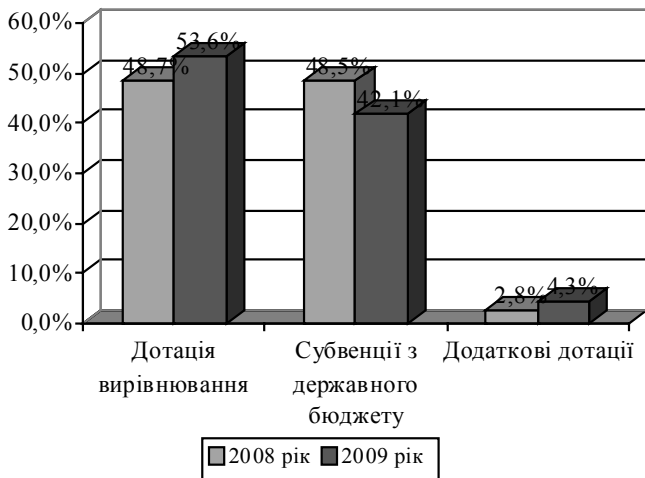

Рис. 29. Структура трансфертів, з державного бюджету до місцевих бюджетів, у 2008—2009 рр.

Рис. 30. Трансферти з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2005—2009 рр.

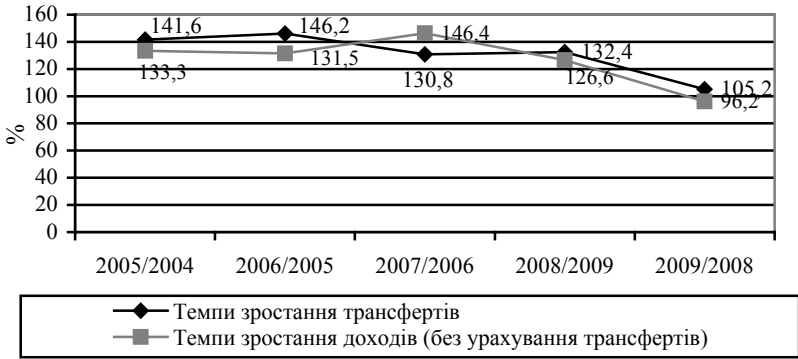

Рис. 31. Темп зростання трансфертів та доходів місцевих бюджетів у 2005—2009 рр.

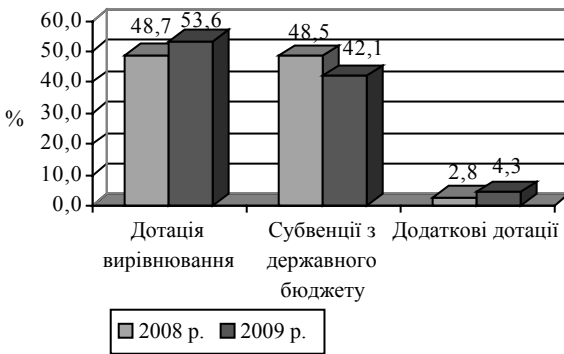

Рис. 32. Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету, до місцевих бюджетів, у 2008—2009 рр.

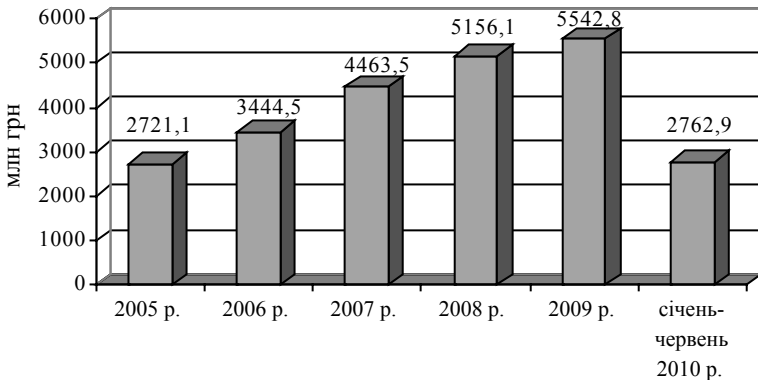

Рис. 33. Власні надходження бюджетних установ у 2005—2010 рр.

**ПРИВАТИЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ЖИТЛОВОГО ФОНДУ
ЗА РЕГІОНАМИ У 2007 Р.**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Кількість приватизованих квартир та одноквартирних будинків		У тому числі безоплатно та з компенсацією		Загальна площа приватизованих квартир та одноквартирних будинків, тис. м ²	
	усього	відсотків до загальної кількості державних квартир	усього	відсотків до кількості приватизованих квартир та одноквартирних будинків	усього	у тому числі безоплатно та з компенсацією
Україна	277 828	4,0	233 059	83,9	14 386,9	11 680,7
АРК	9582	3,0	7638	79,7	493,5	377,2
Області						
Вінницька	4482	3,6	4200	93,7	218,5	200,4
Волинська	4563	5,3	4075	89,3	232,4	202,1
Дніпропетровська	27 769	3,7	23 083	83,1	1451,5	1171,2
Донецька	46 834	4,5	37 341	79,7	2429,3	1859,9
Житомирська	7160	5,2	6504	90,8	369,5	328,7
Закарпатська	2487	3,9	2137	85,9	123,9	104,5
Запорізька	15 022	4,6	12 607	83,9	808,5	663,9
Івано-Франківська	3318	2,9	2994	90,2	160,6	140,7
Київська	7526	3,8	6657	88,5	398,9	345,9

Кіровоградська	6138	5,2	4691	76,4	305,5	220,7
Луганська	24 791	4,7	18 861	76,1	1271,6	935,8
Львівська	11 613	3,4	10 555	90,9	599,9	533,3
Миколаївська	8873	5,2	7770	87,6	465,3	395,8
Одеська	12 107	3,8	10 143	83,8	698,6	560,9
Полтавська	5055	2,5	4139	81,9	258,0	203,6
Рівненська	3676	3,7	3360	91,4	193,5	174,0
Сумська	5828	3,6	5067	86,9	273,4	228,2
Тернопільська	1475	2,3	1278	86,6	73,7	61,7
Харківська	24 347	4,6	20 859	85,7	1213,0	1003,7
Херсонська	3396	2,3	2768	81,5	175,5	137,5
Хмельницька	3425	3,1	2856	83,4	174,7	139,2
Черкаська	4575	3,3	4001	87,5	235,6	200,7
Чернівецька	1860	2,6	1710	91,9	88,8	79,7
Чернігівська	5325	4,7	4635	87,0	265,9	224,4
Міста						
Київ	22 841	3,4	19 858	86,9	1214,4	1023,0
Севастополь	3760	4,8	3272	87,0	192,9	164,0

¹ До кількості квартир та одноквартирних будинків державного житлового фонду на початок приватизації (на 1 січня 1993 р.).

**КІЛЬКІСТЬ СІМЕЙ ТА ОДИНАКІВ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЛИ НА КВАРТИРНОМУ
ОБЛІКУ В МІСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ ЗА РЕГІОНАМИ У 1990—2008 РР.**

(тис.)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Державний фонд								Фонд житлово-будівельних кооперативів							
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008		
Україна	2055,9	1866,4	1351,8	1022,7	994,2	957,6	928,8	537,0	503,9	397,0	288,5	294,1	282,1	275,1		
АРК	91,0	80,1	55,0	49,4	47,3	49,3	48,8	31,8	30,2	26,0	24,5	26,7	24,6	24,5		
Області																
Вінницька	51,8	52,7	40,7	23,6	23,5	23,1	22,8	11,9	13,1	11,2	9,7	9,5	9,6	8,8		
Волинська	34,6	33,4	26,0	21,2	24,0	23,5	23,2	16,7	17,2	12,2	11,1	10,7	10,9	10,3		
Дніпропетровська	165,4	150,3	96,4	64,4	61,4	56,9	56,4	29,9	24,4	16,3	9,1	8,9	9,2	8,9		
Донецька	242,4	206,8	132,5	93,9	92,1	87,8	84,3	39,3	27,9	20,7	6,4	6,1	1,5	1,3		
Житомирська	44,1	44,9	37,0	30,0	31,1	29,4	29,1	16,4	15,7	13,8	10,1	10,1	9,0	7,0		
Закарпатська	22,2	16,6	9,9	6,7	6,5	6,3	5,7	5,9	5,8	5,0	5,0	5,0	4,9	4,9		
Запорізька	107,2	86,8	60,8	48,2	47,1	45,6	43,3	25,2	18,9	14,9	11,6	11,2	10,9	10,5		
Івано-Франківська	37,9	40,5	31,6	20,5	20,7	20,1	20,1	6,0	6,3	6,7	5,6	6,4	6,3	6,3		
Київська	60,2	63,2	50,0	41,0	41,5	41,2	39,4	10,5	11,2	8,6	7,4	7,2	7,1	7,2		
Кіровоградська	43,0	39,8	33,0	14,9	14,4	14,2	14,3	8,3	7,9	7,1	7,0	7,0	7,0	7,0		

Луганська	120,0	95,5	54,0	36,4	35,6	35,3	34,8	26,8	18,4	11,3	8,5	8,3	8,4	8,0
Львівська	118,6	100,0	81,3	57,0	55,7	54,4	52,7	36,5	35,3	25,5	22,2	22,5	22,5	22,3
Миколаївська	53,1	48,7	34,4	24,4	23,7	23,2	22,7	6,1	6,5	5,9	3,4	3,8	3,7	3,7
Одеська	101,6	88,3	57,9	44,6	44,8	40,3	35,0	21,8	23,0	13,0	7,1	6,6	4,1	6,7
Полтавська	60,9	55,3	35,7	25,2	24,2	23,8	23,1	12,6	12,5	9,2	4,2	3,7	3,6	3,4
Рівненська	43,4	42,3	33,8	27,2	25,2	24,9	23,7	6,9	7,2	6,2	5,2	4,9	4,9	4,8
Сумська	70,5	65,5	54,4	42,8	42,1	41,2	40,8	19,0	19,4	17,8	16,1	21,4	21,5	19,2
Тернопільська	32,0	26,1	19,2	17,3	17,3	14,1	13,7	10,8	11,3	11,5	9,4	9,6	9,6	8,9
Харківська	142,8	120,1	85,5	60,3	55,4	53,4	49,5	38,4	29,6	17,8	12,4	11,7	10,8	10,3
Херсонська	51,1	43,1	25,4	18,7	18,4	17,6	17,6	12,8	12,6	7,7	5,1	4,5	4,5	4,5
Хмельницька	55,3	55,5	42,9	32,3	32,6	30,1	29,6	23,7	23,4	22,5	21,7	21,8	22,0	22,1
Черкаська	62,4	57,8	41,5	29,0	27,6	26,8	26,5	12,3	16,8	6,9	0,9	1,8	1,6	1,7
Чернівецька	23,1	23,7	16,8	11,8	12,4	12,6	12,3	9,5	10,2	9,3	9,7	9,7	9,9	9,3
Чернігівська	41,0	36,2	28,2	24,2	24,2	21,0	20,6	7,7	5,3	3,4	3,0	3,1	2,4	2,3
Міста														
Київ	155,7	171,0	151,8	145,2	132,7	129,0	125,9	74,6	80,0	76,9	46,3	46,3	46,3	46,3
Севастополь	24,6	22,2	16,1	12,5	12,7	12,5	12,7	15,6	13,8	9,6	5,8	5,6	5,3	4,7

**КІЛЬКІСТЬ СІМЕЙ ТА ОДИНАКІВ, ЯКІ ОДЕРЖАЛИ ЖИТЛО
ТА ПОЛІПИЛИ СВОЇ ЖИТЛОВІ УМОВИ
У МІСЬКИХ ПОСЕЛЕННЯХ ЗА РЕГІОНАМИ У 1990—2008 рр.**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Державний фонд (осіб)								Фонд житлово-будівельних кооперативів (осіб)							
	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008	1990	1995	2000	2005	2006	2007	2008		
Україна	198 332	68 778	28 869	19 192	19 254	15 966	15 864	28 753	8874	1902	416	563	351	357		
АРК	8540	2721	1068	1007	1065	1724	1704	743	417	5	60	60	—	—		
Області																
Вінницька	6188	2046	781	825	908	700	878	1097	333	371	—	132	—	—		
Волинська	3997	1794	729	327	1091	355	395	574	325	32	1	—	—	—		
Дніпропетровська	21 484	4981	2155	1825	1251	813	484	1599	192	—	1	2	71	1		
Донецька	19 424	7432	2861	2657	2778	2365	2290	1937	140	1	39	—	—	249		
Житомирська	5327	2119	577	415	289	306	831	1170	207	—	—	—	—	—		
Закарпатська	1836	349	312	93	116	159	97	417	16	—	18	58	27	2		
Запорізька	7967	2759	1322	480	551	351	336	739	58	—	—	—	—	1		
Івано-Франківська	3758	2319	659	277	274	252	387	362	216	142	—	—	—	—		
Кілівська	7926	3583	876	330	319	407	226	662	112	107	—	—	1	—		
Кіровоградська	4864	1767	482	439	333	335	200	75	237	166	—	—	—	—		

Луганська	10 817	3211	1875	1553	1601	1461	1495	844	28	—	31	43	—	79
Львівська	9780	2293	1397	260	392	268	434	1154	460	91	8	92	77	11
Миколаївська	6154	1814	741	457	650	399	330	565	255	68	6	—	24	5
Одеська	6256	2059	1161	646	711	738	378	1781	389	7	—	—	—	—
Полтавська	5708	3033	1287	401	351	231	201	833	1013	129	43	—	—	—
Рівненська	4335	1145	642	229	311	250	172	461	1	13	—	—	—	—
Сумська	5039	1812	921	380	306	257	184	827	209	280	—	90	—	—
Тернопільська	3501	821	173	133	72	109	60	548	35	—	100	10	—	—
Харківська	12 900	3220	1178	587	448	623	498	1193	158	152	28	46	53	—
Херсонська	3590	805	402	154	228	150	142	1589	359	6	2	—	2	—
Хмельницька	5009	2279	885	384	272	182	214	673	142	—	12	1	90	—
Черкаська	4473	1850	653	392	501	170	331	968	242	131	125	29	—	3
Чернівецька	2925	950	280	175	149	118	176	480	72	45	—	—	—	—
Чернігівська	4155	2211	792	340	141	113	113	438	—	123	—	—	—	—
Міста														
Київ	20 953	8892	4361	4291	3786	2969	3105	6825	3103	33	1	—	1	—
Севастополь	1426	513	299	135	360	161	163	199	155	—	1	—	5	1

Таблиця 18

ОБЛАДНАННЯ ЖИТЛОВОГО ФОНДУ у 1995—2008 рр.

(відсотків)

	1995 р.		2000 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	У міських поселеннях	У сільській місцевості	У міських поселеннях	У сільській місцевості	У міських поселеннях	У сільській місцевості	У міських поселеннях	У сільській місцевості	У міських поселеннях	У сільській місцевості	У міських поселеннях	У сільській місцевості
Питома вага загальної житлової площі, обладнаної:												
водопроводом	71,5	15,2	75,3	17,9	76,6	20,0	76,7	20,6	76,9	21,6	77,3	23,3
каналізацією	69,7	9,5	73,7	12,9	75,4	15,7	75,4	16,3	75,7	17,4	76,1	19,1
центральним опаленням	69,5	11,2	72,8	18,3	74,2	24,4	74,6	25,3	74,7	26,9	75,5	31,4
газом	80,2	79,4	81,6	82,5	81,8	84,1	81,9	84,3	82,2	84,5	82,3	84,5
гарячим водопостачанням	54,1	2,7	58,4	4,3	59,7	5,4	59,2	5,7	59,4	6,3	60,3	7,5
ваннами	65,4	8,2	70,0	11,1	71,6	13,4	71,7	14,1	72,0	15,1	72,4	16,7
підлоговими електричними	4,5	0,2	4,8	0,1	5,3	0,1	5,4	0,1	5,4	0,1	5,5	0,1

БЛАГОУСТРІЙ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ у 2000—2008 рр.

	2000 р.	2001 р.	2002 р.	2003 р.	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Кількість населених пунктів, які мають водопровід:									
міст	448	449	449	450	454	452	453	454	455
селищ міського типу	796	790	781	783	767	767	768	769	767
сільських населених пунктів мають каналізацію:	6651	6616	6506	6490	6375	6308	6305	6280	6283
міст	426	429	432	432	436	438	439	440	443
селищ міського типу	518	507	504	497	490	489	495	496	497
сільських населених пунктів газифіковані тільки природним та природним і зрідженим газом:	841	834	834	813	792	746	744	742	737
міст	387	395	394	402	407	411	417	418	420
селищ міського типу	476	486	508	519	533	545	573	592	602
сільських населених пунктів газифіковані тільки зрідженим газом:	8086	8321	8799	8671	9444	10 318	11 661	12 281	13 018
міст	57	53	53	49	45	42	36	34	32
селищ міського типу	384	376	355	341	328	316	295	238	221
сільських населених пунктів	18 807	18 580	18 050	18 106	17 318	16 306	15 172	14 749	13 964

¹ До 2005 р. включно вважалися забезпеченими газом (природним та зрідженим) міста, в яких газифіковано не менше 100 квартир; селища міського типу — не менше 50 квартир, сільські населені пункти — не менше 10 квартир. З 2006 р. до газифікованих природним газом включаються населені пункти, в яких хоча б один із споживачів використовує природний газ з газопроводу на комунально-побутові потреби; природним та зрідженим газом — населені пункти, у яких хоча б один із споживачів використовує природний газ з газопроводу та хоча б один із споживачів використовує зріджений газ з газобалонної установки, яка знаходиться на обслуговуванні газового господарства; зрідженим газом — населені пункти, у яких хоча б один із споживачів використовує зріджений газ.

ЖИТЛОВИЙ ФОНД ЗА РЕГІОНАМИ у 1990—2008 рр.

(тис. м² загальної площі)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Весь житловий фонд								У тому числі приватний житловий фонд										
	1990	1995	2000	2006	2007	2008	1990	1995	2000	2006	2007	2008	1990	1995	2000	2006	2007	2008	
Україна	922 094	978 318	1 014 974	1 049 196	1 057 628	1 066 634	485 378	636 960	793 199	945 222	964 635	981 332							
АРК	31 733	36 738	37 327	38 981	39 726	39 981	10 718	22 275	26 641	33 467	34 193	34 766							
Області																			
Вінницька	39 937	42 011	42 994	43 376	43 472	43 789	31 234	35 312	38 004	40 982	41 077	41 614							
Волинська	18 300	19 484	20 164	21 362	21 543	21 788	12 348	14 885	16 956	19 992	20 384	20 738							
Дніпропетровська	69 150	76 685	77 828	78 391	78 525	78 720	27 158	42 116	56 319	67 633	69 148	70 291							
Донецька	95 535	95 464	98 614	100 274	100 657	100 847	35 469	53 035	69 549	84 510	86 798	88 679							
Житомирська	28 220	30 555	31 817	32 756	32 874	33 029	19 518	22 935	26 162	30 360	30 811	31 138							
Закарпатська	21 279	23 621	25 228	26 678	27 205	27 754	16 866	20 437	23 277	25 872	26 423	27 033							
Запорізька	36 828	38 200	39 397	40 231	40 510	40 644	15 876	21 643	27 999	35 779	36 796	37 514							
Івано-Франківська	25 070	26 746	28 813	30 500	30 898	31 605	18 458	21 827	25 877	29 229	29 779	30 555							
Київська	39 532	43 339	46 835	50 221	51 451	52 728	27 198	32 258	40 103	46 884	48 315	49 501							
Кіровоградська	23 521	24 494	24 947	24 706	24 683	24 665	15 352	18 665	21 177	23 234	23 450	23 534							

Луганська	52 707	54 058	54 778	55 152	55 232	55 429	22 014	34 074	40 082	47 208	48 474	49 469
Львівська	44 083	47 059	49 988	51 915	52 268	52 867	23 986	29 904	40 931	47 357	48 193	49 196
Миколаївська	23 470	23 469	26 009	25 935	25 930	25 913	12 342	15 526	21 273	23 234	23 579	23 707
Одеська	45 144	47 728	48 194	50 947	52 013	53 099	24 065	29 677	36 649	45 113	46 144	47 254
Полтавська	32 819	34 339	36 333	36 766	36 844	36 951	19 602	24 181	29 994	33 877	34 072	34 381
Рівненська	20 818	21 900	22 984	23 725	23 912	24 073	14 317	16 695	19 602	22 345	22 724	22 971
Сумська	25 775	26 967	26 948	27 649	27 671	27 694	15 481	19 146	21 777	25 401	25 635	25 844
Тернопільська	20 726	21 783	23 490	24 435	24 619	24 791	15 705	17 965	21 042	23 589	23 885	24 050
Харківська	53 839	57 454	59 898	61 573	62 354	62 848	21 237	30 745	43 930	54 855	56 206	57 327
Херсонська	21 940	23 111	24 436	24 296	24 599	24 877	11 031	14 233	19 475	22 823	23 187	23 355
Хмельницька	28 867	30 377	31 708	32 306	32 564	32 828	21 048	24 120	27 407	30 726	30 971	31 337
Черкаська	30 808	32 316	33 600	34 259	34 014	33 999	21 490	24 822	28 815	32 184	32 463	32 580
Чернівецька	16 462	17 852	18 788	19 572	19 773	20 021	11 639	14 330	16 674	18 767	19 073	19 371
Чернігівська	26 324	27 068	28 045	29 531	29 385	29 581	18 707	20 786	23 352	27 099	27 393	27 744
Міста												
Київ	43 630	47 887	48 857	55 835	57 034	57 955	1962	12 590	26 208	46 255	48 621	50 187
Севастополь	5577	7613	6954	7824	7872	8158	557	2778	3924	6447	6841	7196

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Міський житловий фонд						У тому числі приватний житловий фонд					
	1990	1995	2000	2006	2007	2008	1990	1995	2000	2006	2007	2008
Україна	574 331	616 568	643 229	671 333	677 607	684 276	178 592	299 348	437 544	574 836	592 418	606 818
АРК	20 7188	24 849	25 143	26 394	26 818	26 966	4229	12 846	16 190	21 671	22 197	22 692
Області												
Вінницька	13 364	14 234	15 420	15 880	15 886	16 174	6054	8500	11 136	13 805	13 868	14 345
Волинська	7837	8549	8872	9603	9726	9887	2497	4257	5910	8318	8644	8906
Дніпропетровська	55 259	62 064	63 166	63 494	63 616	63 773	15 514	28 961	42 563	53 223	54 709	55 794
Донецька	85 467	85 443	88 251	89 768	90 091	90 275	27 838	44 312	60 083	74 401	76 686	78 562
Житомирська	12 927	14 574	15 684	16 221	16 295	16 410	5653	8389	10 919	14 391	14 804	15 070
Закарпатська	8128	8305	8571	9317	9491	9715	3999	5342	6768	8585	8868	9158
Запорізька	26 232	27 286	28 325	29 247	29 492	29 634	7497	11 930	17 632	25 135	26 102	26 820
Івано-Франківська	9620	10 244	11 096	11 918	12 154	12 635	3323	5518	8285	10 702	11 086	11 635
Київська	18 556	21 741	24 031	25 501	26 114	26 591	8966	12 349	18 299	22 659	23 461	23 903
Кіровоградська	12 570	13 535	13 817	13 954	14 027	14 100	5725	8377	10 521	12 654	12 962	13 141

Луганська	45 225	46 396	46 870	47 265	47 381	47 615	16 368	27 224	32 662	39 541	40 818	41 849
Львівська	24 364	25 787	27 721	28 562	28 683	29 041	5067	9389	19 214	24 341	24 958	25 707
Миколаївська	14 257	14 004	16 607	16 902	16 947	16 961	5062	6906	12 497	14 495	14 873	15 031
Одеська	26 252	28 591	28 784	31 567	32 597	33 413	7071	11 620	17 966	26 077	27 102	28 021
Полтавська	16 415	17 786	19 486	19 906	19 964	20 045	5644	9014	14 194	17 447	17 697	17 972
Рівненська	8696	9144	9769	10 093	10 158	10 260	2928	4465	6768	8885	9133	9326
Сумська	14 377	15 673	15 870	16 832	16 897	16 968	5719	8679	11 254	14 753	15 030	15 306
Тернопільська	7447	7912	9064	9723	9823	9941	2796	4324	6761	8948	9152	9265
Харківська	40 968	44 342	46 267	47 987	48 786	49 232	11 761	19 667	31 647	41 842	43 213	44 230
Херсонська	13 055	13 840	14 679	14 820	15 103	15 350	4976	6232	10 399	13 754	14 074	14 196
Хмельницька	11 053	12 303	13 589	14 366	14 627	14 826	3925	6534	9651	12 911	13 190	13 497
Черкаська	13 817	15 068	15 709	16 300	16 086	16 047	5938	8410	11 518	14 437	14 749	14 848
Чернівецька	6314	6742	7013	7450	7521	7637	1758	3426	5061	6722	6899	7067
Чернігівська	12 206	13 101	13 928	14 911	14 733	14 996	5765	7552	9779	12 710	12 965	13 381
Міста												
Київ	43 630	47 887	48 857	55 835	57 034	57 955	1962	12 590	26 208	46 255	48 621	50 187
Севастополь	5577	7168	6640	7517	7557	7829	557	2535	3659	6174	6557	6912

Таблиця 21

**РІВЕНЬ ОПЛАТИ НАСЕЛЕННЯМ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ
ПОСЛУГ у 2005—2010 рр.**

(у % до нарахованих сум)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	січень—березень 2010 р.
Україна	111,2	90,6	94,1	95,5	92,4	84,6
АР К	102,3	92,5	92,0	95,4	92,5	80,0
Області						
Вінницька	108,9	92,4	101,4	96,2	97,7	90,2
Волинська	110,7	94,8	97,4	94,9	94,6	84,9
Дніпропетровська	121,4	86,8	92,8	92,7	87,8	74,2
Донецька	111,2	88,1	92,6	94,1	91,5	81,2
Житомирська	110,8	94,1	96,9	96,1	95,8	90,5
Закарпатська	108,3	92,0	95,1	89,8	94,3	87,0
Запорізька	108,7	92,4	93,4	95,6	93,0	84,2
Івано-Франківська	106,7	99,3	97,6	96,7	96,7	91,2
Київська	107,3	90,4	95,4	96,1	96,4	89,6
Кіровоградська	108,2	93,4	96,2	94,4	95,9	83,6
Луганська	116,1	84,3	89,7	94,7	89,6	80,2
Львівська	112,6	94,1	95,9	94,5	97,7	94,9
Миколаївська	103,8	92,9	98,3	98,0	95,8	87,1
Одеська	107,8	87,3	91,9	100,6	87,5	79,4
Полтавська	108,6	94,1	98,7	96,7	94,6	89,8
Рівненська	109,2	92,0	97,3	95,3	93,2	83,9
Сумська	103,5	92,5	95,8	95,8	93,9	91,2
Тернопільська	105,8	93,4	96,0	95,1	95,8	90,4
Харківська	113,0	88,5	86,8	91,7	89,7	80,8
Херсонська	106,2	90,6	94,9	94,8	96,3	78,9
Хмельницька	110,3	93,9	98,6	99,4	98,1	89,7
Черкаська	106,4	91,7	95,5	94,2	94,4	91,1
Чернівецька	103,8	92,1	97,6	100,9	94,3	86,7
Чернігівська	110,7	92,8	99,1	97,9	94,9	95,0
Міста						
м. Київ	114,6	92,2	97,1	99,8	91,6	96,4
м. Севастополь	113,1	95,0	95,4	104,6	83,4	73,2

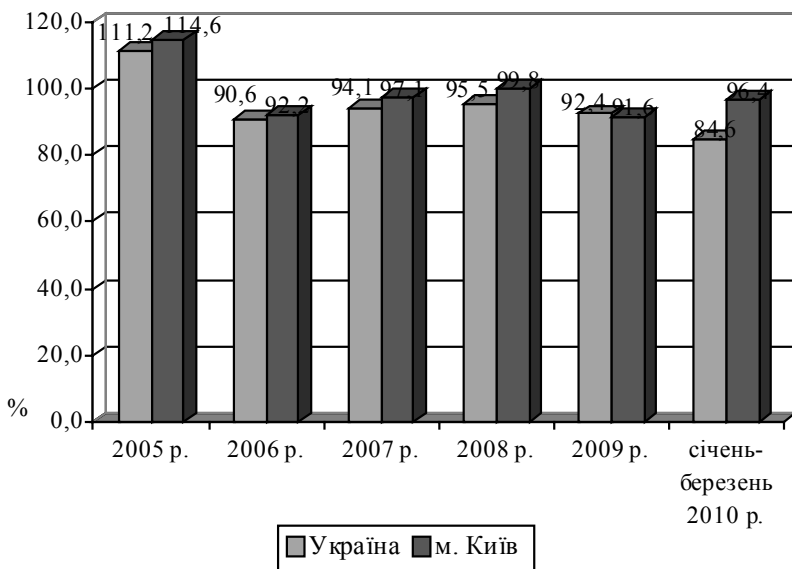

Рис. 34. Рівень оплати населенням житлово-комунальних послуг (у % до нарахованих сум) у 2005—2010 рр.

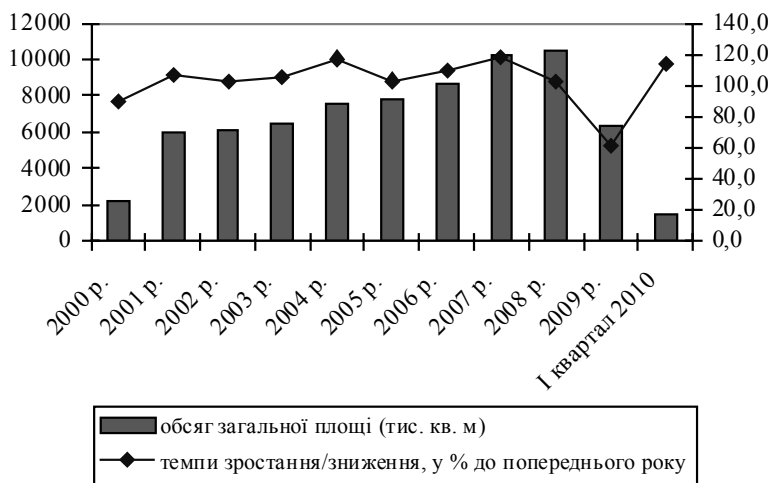

Рис. 35. Введення в експлуатацію житла у 2000—2010 рр.

**ВВЕДЕННЯ В ЕКСПЛУАТАЦІЮ ЖИТЛА ЗА РЕГІОНАМИ
(січень-вересень 2008—2009 рр.)**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Обсяг введеного в експлуатацію житла у розрахунку на 10 тис. населення, кв. м. загальної площі		Темп зростання (зменшення) обсягу введення в експлуатацію житла, у % до відповідного періоду попереднього року	
	2008 р.	2009 р.	2008 р.	2009 р.
Україна	1399,4	725,7	105,8	51,6
АРК	1080,5	780,7	74,7	72,1
Області				
Вінницька	1484,0	646,3	93,1	43,2
Волинська	1431,4	714,1	152,0	49,8
Дніпропетровська	870,3	363,8	99,0	41,5
Донецька	661,9	195,5	121,0	29,3
Житомирська	863,9	281,1	104,2	32,3
Закарпатська	2069,9	708,7	109,0	34,2
Запорізька	837,3	384,9	113,0	45,7
Івано-Франківська	2153,0	1182,8	102,5	54,8
Київська	4228,6	2321,3	162,7	54,5
Кіровоградська	824,8	441,3	128,0	52,8
Луганська	681,4	113,2	95,6	16,4
Львівська	1745,8	1008,4	108,9	57,6
Миколаївська	1096,6	339,8	124,9	30,8
Одеська	2017,0	1298,4	87,9	64,3
Полтавська	1182,5	562,7	102,8	47,1
Рівненська	705,4	291,3	60,7	41,2
Сумська	726,2	380,4	101,9	51,8
Тернопільська	1412,2	601,0	100,4	42,3
Харківська	639,0	715,4	98,5	111,4
Херсонська	1442,9	419,2	128,1	28,8
Хмельницька	1477,4	1134,7	121,8	76,2
Черкаська	679,6	586,1	61,5	85,5
Чернівецька	2160,6	1020,4	103,5	47,2
Чернігівська	1191,5	341,7	118,3	28,3
Міста				
м. Київ	3379,0	1543,7	100,5	46,1
м. Севастополь	1213,7	2915,0	108,6	240,4

НОМІНАЛЬНА І РЕАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА У РОЗРІЗІ РЕГІОНІВ
у 2008—2010 рр.

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Середньомісячна номінальна заробітна плата, грн			Темп зростання (зменшення) реальної заробітної плати, у % до відповідного попереднього періоду		
	2008	2009	січень— березень 2010	2008	2009	січень— березень 2010
Україна	1806	1906	1993	106,3	90,8	105,7
АРК	1609	1717	1728	104,2	90,4	103,7
Області						
Вінницька	1404	1511	1540	108,7	94,7	107,4
Волинська	1380	1427	1460	108,8	90,3	108,6
Дніпропетровська	1876	1963	2094	102,3	89,1	108,2
Донецька	2015	2116	2255	104,6	89,4	106,3
Житомирська	1405	1493	1535	107,7	92,7	106,5
Закарпатська	1454	1562	1611	111,6	95,5	106,3
Запорізька	1812	1843	1938	102,7	87,4	104,0
Івано-Франківська	1543	1628	1700	105,2	91,2	106,6
Київська	1852	1987	2015	107,7	92,3	103,3
Кіровоградська	1428	1537	1599	108,8	95,0	108,2
Луганська	1769	1873	2012	106,2	90,6	108,0
Львівська	1570	1667	1738	104,0	90,1	105,5
Миколаївська	1621	1806	1915	105,3	95,8	104,2
Одеська	1633	1786	1848	102,8	93,1	104,9
Полтавська	1661	1733	1879	104,2	90,0	108,8
Рівненська	1523	1614	1729	106,4	91,6	110,9
Сумська	1472	1593	1660	108,6	94,5	105,0
Тернопільська	1313	1412	1439	110,3	92,8	106,5
Харківська	1679	1804	1839	104,0	90,4	103,7
Херсонська	1375	1482	1514	104,5	93,6	102,9
Хмельницька	1429	1521	1568	106,4	91,7	108,0
Черкаська	1459	1532	1610	107,1	90,1	106,5
Чернівецька	1402	1523	1546	107,4	95,6	107,5
Чернігівська	1370	1465	1487	107,5	90,8	104,9
Міста						
м. Київ	3074	3161	3119	107,8	88,2	102,1
м. Севастополь	1726	1882	1951	105,5	94,4	104,7

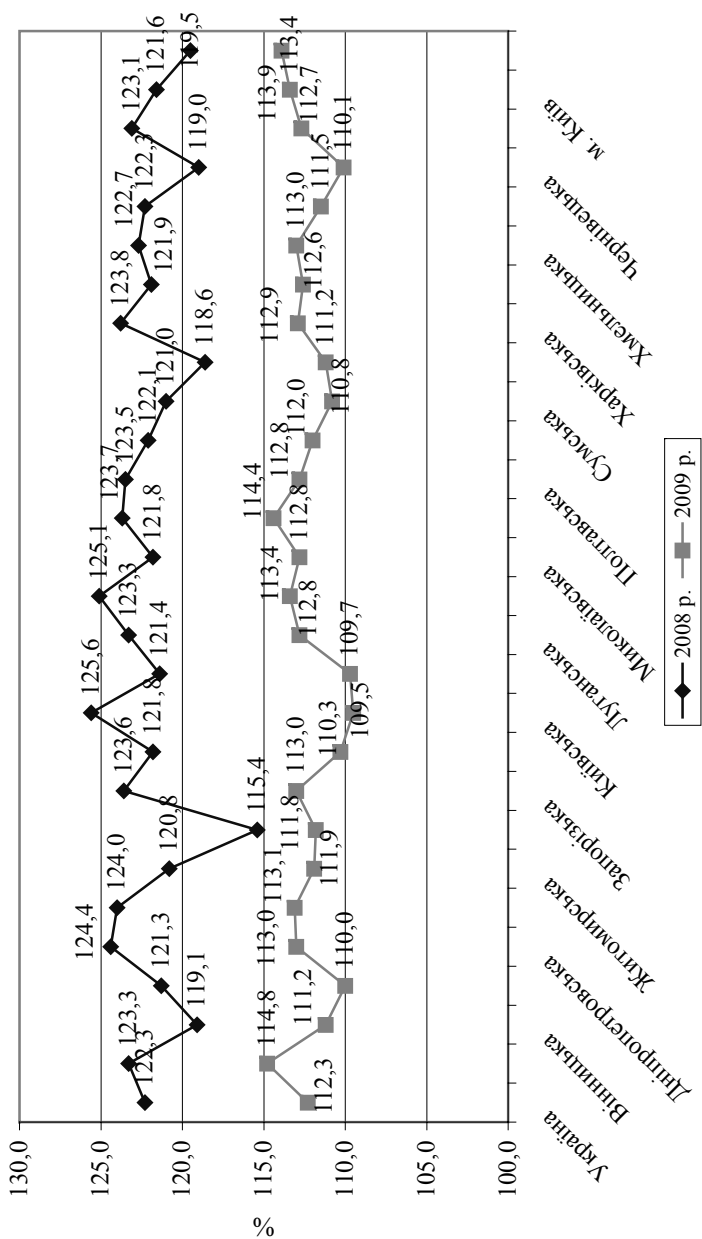

Рис. 36. Індекс споживчих цін за регіонами протягом (листопад до грудня попереднього року 2008—2009 рр.)

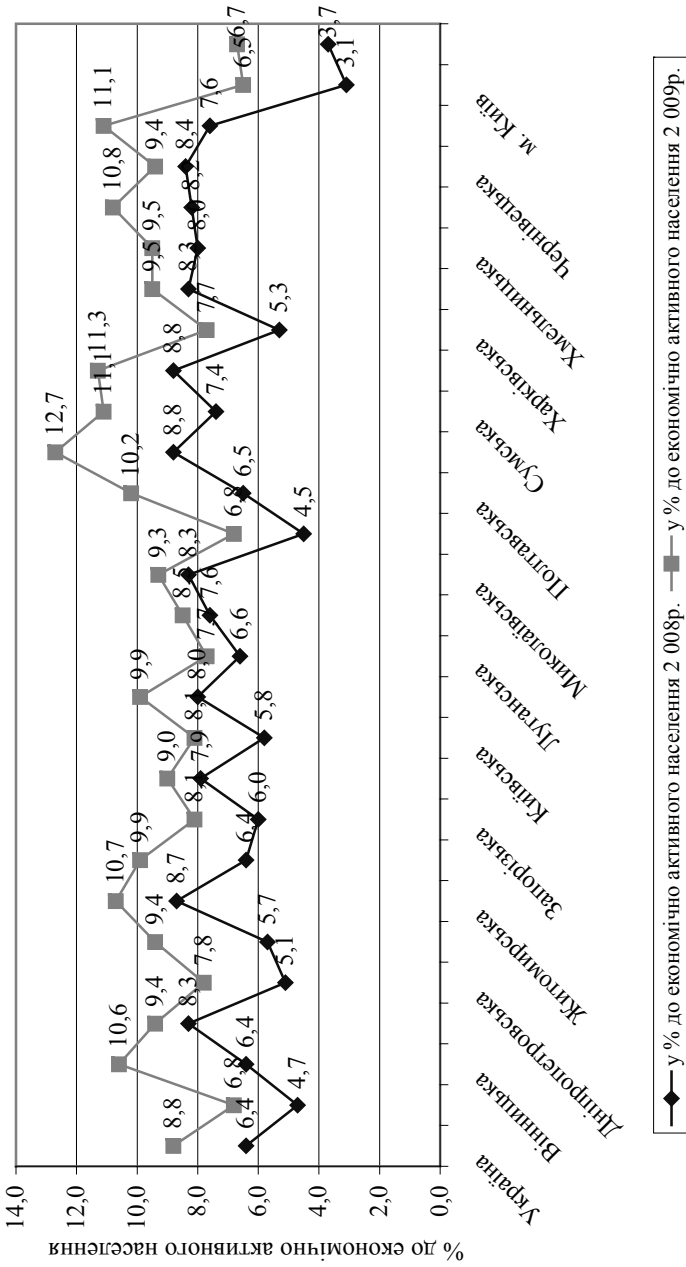

Рис. 37. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) у віці 15—70 років (січень-вересень 2008—2009 рр.)

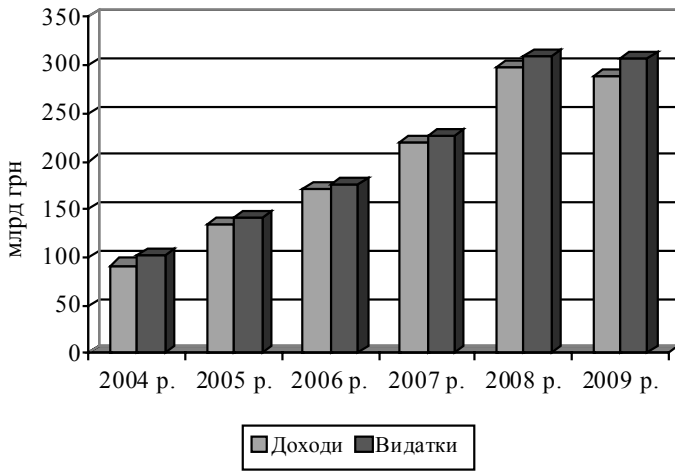

Рис. 38. Доходи і видатки зведеного бюджету України у 2004—2009 рр.

Рис. 39. Темп зростання ВВП, видатків зведеного бюджету і видатків зведеного бюджету на соціально-культурну сферу у 2006—2009 рр.

Таблиця 24

**ЧАСТКА СОЦІАЛЬНИХ ВИДАТКІВ У ВИДАТКАХ ЗВЕДЕНОГО
БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ у 2007—2009 рр. (у %)**

Видатки згідно з функціональною класифікацією	2007 р.			2008 р.			2009 р.		
	Зведений	Державний	Місцеві	Зведений	Державний	Місцеві	Зведений	Державний	Місцеві
Разом видатків (без урахування між бюджетних трансфертів) з них:	129,0	125,9	133,4	136,8	140,7	131,5	99,4	98,8	100,2
житлово-комунальне господарство	73,5	400,6	66,0	152,0	61,3	164,7	83,3	55,8	84,8
охорона здоров'я	135,3	154,1	130,4	125,6	116,6	128,4	108,9	102,2	110,8
духовний і фізичний розвиток	131,4	143,0	125,9	139,2	146,8	135,1	105,2	110,2	102,3
освіта	131,2	125,0	134,7	137,5	142,3	135,0	109,5	111,0	108,7
соціальний захист і соціальне забезпечення	117,1	96,5	173,3	152,7	173,8	120,6	106,3	101,4	117,1

Таблиця 25

**АБСОЛЮТНИЙ ПРИРІСТ ОБ'ЄГРУ РЕАЛІЗОВАНИХ ПОСЛУГ
НА ОДНУ ОСОБУ (ДО ПОПЕРЕДНЬОГО РОКУ) у 2005—2010р., грн**

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Січень—березень 2010 р.
Україна	362,8	475,0	689,9	962,3	-41,6	39,1
АР Крим	252,2	499,0	696,4	847,1	-364,4	25,4
Області						
Вінницька	103,6	139,3	178,7	301,5	190,1	28,2
Волинська	154,5	246,3	305,8	361,6	-53,9	34,0
Дніпропетровська	287,3	426,9	437,6	689,8	53,0	66,7
Донецька	259,3	546,4	567,0	769,6	-197,9	19,8
Житомирська	112,7	144,3	170,7	256,1	200,7	0,9
Закарпатська	103,1	219,9	245,2	366,4	44,6	4,6
Запорізька	181,9	259,9	371,2	416,2	-170,8	-13,0
Івано-Франківська	133,5	184,0	198,2	366,5	108,7	23,6
Київська	155,7	340,3	651,2	885,0	303,1	36,3
Кіровоградська	214,4	338,4	463,7	660,5	-172,8	31,0
Луганська	107,1	235,9	367,1	306,7	-428,4	22,1
Львівська	388,7	455,4	421,1	897,3	-23,5	11,8

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	Січень—березень 2010 р.
Миколаївська	189,3	343,4	476,5	843,7	102,3	59,9
Одеська	715,1	721,7	918,7	2229,7	756,4	-119,8
Полтавська	151,9	273,2	445,9	459,3	-258,6	13,5
Рівненська	139,1	270,3	277,0	380,9	61,4	43,2
Сумська	98,1	216,3	309,5	306,8	-206,7	-3,1
Тернопільська	82,0	147,6	164,2	240,3	81,4	3,2
Харківська	308,2	420,2	551,4	630,4	-257,4	52,7
Херсонська	138,3	235,4	360,4	414,7	-77,5	-7,4
Хмельницька	66,6	181,3	195,2	273,0	26,9	-13,7
Черкаська	142,2	199,1	256,5	378,5	224,7	4,2
Чернівецька	116,6	184,0	178,9	213,4	-68,0	-24,5
Чернігівська	128,7	187,1	229,2	268,1	118,4	9,7
Міста						
м. Київ	2496,0	2454,2	4563,5	5649,7	-237,9	444,4
м. Севастополь	250,0	318,2	398,6	897,1	524,9	23,6

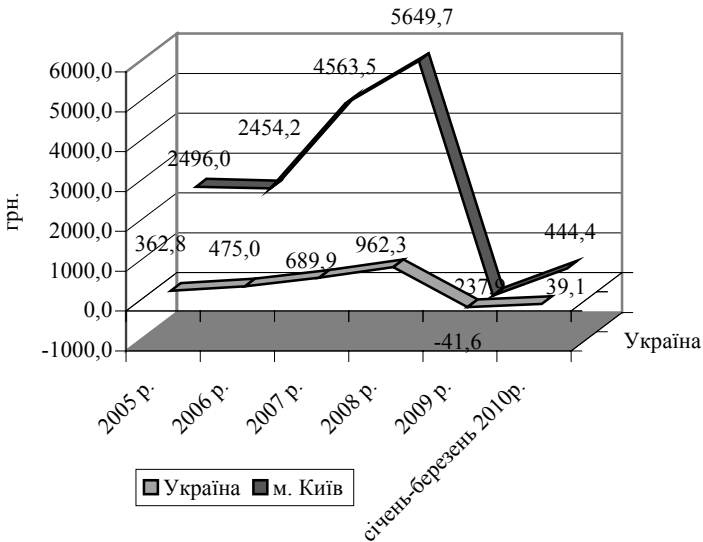

Рис. 40. Абсолютний приріст обсягу реалізованих послуг на одну особу (до попереднього року) у 2005—2010 рр.

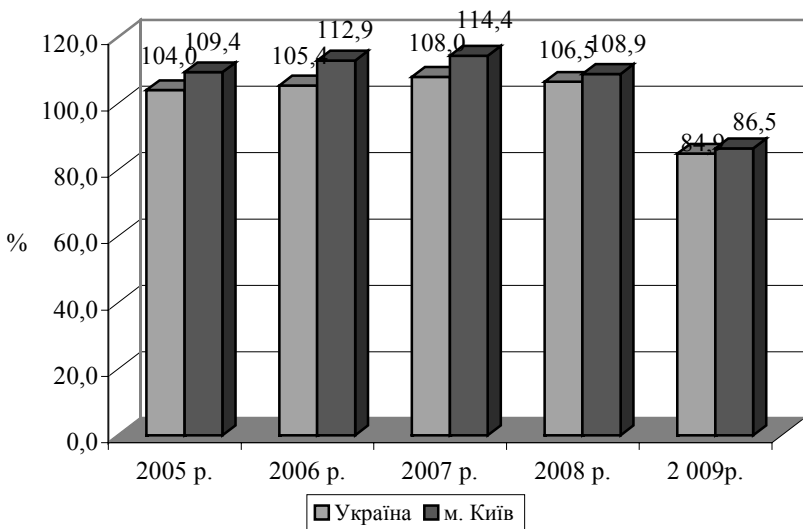

Рис. 41. Індекс фізичного обсягу валового регіонального продукту у 2005—2009 рр.

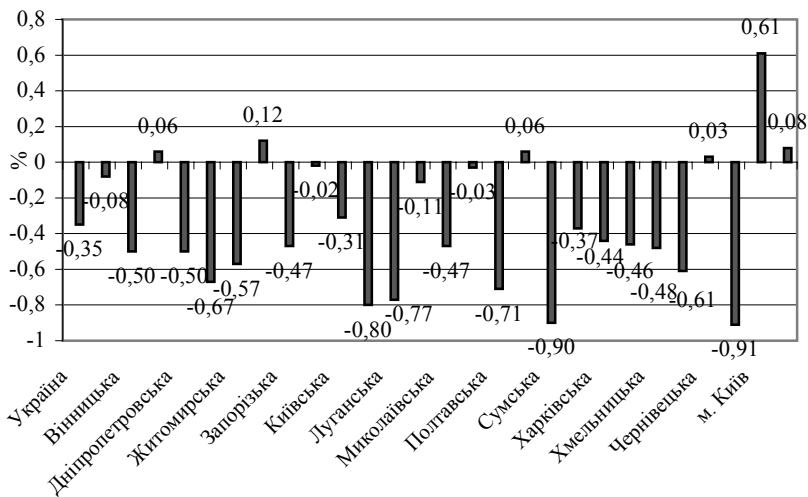

Рис. 42. Демографічна ситуація у 2009 р.

Таблиця 26

ДОХОДИ НАСЕЛЕННЯ ЗА РЕГІОНАМИ у 2006—2008 рр.

(млн грн)

Назва адміністративно- територіальної одиниці	Нааявний дохід					
	всього млн грн			у розрахунку на одну особу, грн		
	2006	2007	2008	2006	2007	2008
Україна	363 586	470 953	646 337	7771,0	10 126,0	13 972,4
АРК	13 006	16 957	23 948	6567,0	8589,7	12 161,3
Області						
Вінницька	11 825	15 052	20 249	6980,5	8963,3	12 153,5
Волинська	6638	8321	11 316	6387,6	8022,6	10 919,6
Дніпропетровська	29 652	39 015	53 595	8632,3	11 439,0	15 827,0
Донецька	40 752	53 011	73 871	8855,9	11 625,7	16 344,2
Житомирська	8940	11 624	15 578	6754,3	8864,5	11 984,9
Закарпатська	7166	9105	12 266	5757,7	7323,8	9868,1
Запорізька	16 118	20 747	28 096	8693,6	11 276,2	15 377,1
Івано-Франківська	8966	11 537	15 867	6463,4	8336,0	11 482,8
Київська	13 978	17 876	24 635	7953,8	10 248,8	14 218,5
Кіровоградська	7073	8962	12 144	6672,0	8564,6	11 751,5
Луганська	17 591	22 786	31 793	7343,4	9620,0	13 565,9
Львівська	19 025	24 420	33 222	7394,7	9523,8	12 995,6
Миколаївська	8897	11 324	15 268	7318,4	9376,5	12 726,5
Одеська	16 807	21 031	28 495	7006,1	8780,8	11 905,7
Полтавська	12 481	15 913	21 572	8064,2	10 382,3	14 209,9
Рівненська	7557	9555	12 917	6540,6	8285,6	11 217,5
Сумська	9092	11 892	16 017	7459,2	8976,3	13 455,1
Тернопільська	6967	8886	11 860	6283,4	8063,5	10 821,2
Харківська	22 056	28 961	38 895	7819,6	10 328,5	13 944,9
Херсонська	7283	9315	12 667	6492,2	8374,5	11 481,0
Хмельницька	9494	12 156	16 335	6943,1	8965,3	12 137,8
Черкаська	9070	11 609	15 811	6795,5	8782,7	12 070,1
Чернівецька	5514	7006	9418	6078,0	7738,0	10 414,7
Чернігівська	8355	10 681	14 561	7201,3	9337,4	12 901,8
Міста						
Київ	36 708	49 762	71 171	13 566 9	18 233,2	225 853,1
Севастополь	2575	3449	4770	6790,6	9093,1	12 559,2

Таблиця 27

ВИТРАТИ НАСЕЛЕННЯ ЗА РЕГІОНАМИ
за 2006—2008 рр.

(млн грн)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	Витрати та надходження, всього, грн		У тому числі						
	2006	2007	2008	2006	2007	2008	придбання товарів та послуг	доходи від власності (сплачені)	
Україна	472 061	623 289	856 633	385 681	509 533	689 055	8374	16 924	30 431
АРК	16 834	22 878	31 537	115 914	20 967	28297	246	517	768
Області									
Вінницька	14 788	19 624	25 942	11 156	15 072	20 876	157	317	552
Волинська	8414	10 943	14 897	7259	9428	12 810	115	234	433
Дніпропетровська	68 694	50 955	69 683	28 635	36 625	50 593	960	1702	2867
Донецька	50 947	67 057	92 797	34 263	46 612	64 600	707	1223	2088
Житомирська	11 472	15 132	20 157	8392	11 113	15 063	146	267	456
Закарпатська	9134	12 103	16 289	8172	10 186	13 528	192	350	552
Запорізька	20 148	26 424	35 800	15 486	19 592	26 456	291	549	910
Івано-Франківська	11 232	14 779	20 445	8062	11 127	15 499	138	286	5534
Київська	17 424	23 145	31 554	13 008	17 963	24 911	131	223	373
Кіровоградська	8991	11 602	15 681	6995	9067	12 057	107	193	331

Луганська	22 042	28 967	40 241	14 122	18 912	25 984	237	461	706
Львівська	23 804	31 361	42 885	18 912	24 518	32 580	298	555	984
Миколаївська	11 246	14 772	20 053	8651	11 679	15 912	185	361	637
Одеська	22 457	29 189	39 871	21 693	28 477	38 167	561	1454	2300
Полтавська	15 573	20 283	27 460	11 121	14 653	19 562	181	342	599
Рівненська	9656	12 555	16 964	7418	9440	13 035	115	219	387
Сумська	11 281	14 956	20 080	7695	9811	13 185	100	188	354
Тернопільська	8708	11 367	15 257	6169	8107	11 199	93	180	312
Харківська	28 188	37 853	51 708	26 046	34 034	46 678	439	857	1560
Херсонська	9281	12 070	16 451	7548	10 063	13 374	150	277	484
Хмельницька	11 967	15 551	20 858	9610	12 150	16 348	146	284	526
Черкаська	11 589	15 177	20 529	9227	12 510	16 618	148	285	475
Чернівецька	7010	9178	12 402	5957	7751	10 322	127	249	415
Чернігівська	10 433	13 560	18 383	7520	9598	13 215	94	173	294
Міста									
Київ	57 307	77 435	112 097	62 904	85 051	111 499	2251	5057	10 205
Севастополь	3411	4745	6612	3746	5027	6687	59	121	329

Таблиця 28

**СЕРЕДНЬОМІСЯЧНА НОМІНАЛЬНА ЗАРОБІТНА ПЛАТА
НАЙМАНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗА РЕГІОНАМИ у 1995—2009 рр.**

(грн)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	1995	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Україна	73	230	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906
АРК	70	225	301	358	433	543	730	952	1220	1609	1707
Області											
Вінницька	58	159	215	265	334	435	597	793	1028	1404	1511
Волинська	53	150	201	253	319	412	591	773	1013	1380	1427
Дніпропетровська	91	273	370	438	526	667	913	1139	1455	1876	1963
Донецька	97	292	383	452	550	712	962	1202	1535	2015	2116
Житомирська	61	164	220	268	334	434	602	793	1033	1405	1493
Закарпатська	50	172	238	295	379	479	665	868	1091	1453	1562
Запорізька	84	289	379	445	541	671	860	1091	1394	1812	1843
Івано-Франківська	65	188	259	318	402	510	718	923	1180	1543	1628
Київська	78	241	317	378	470	592	811	1058	1362	1852	1987
Кіровоградська	58	170	231	282	353	455	624	819	1054	1428	1537
Луганська	82	232	320	393	474	596	805	1022	1323	1769	1873
Львівська	62	196	272	339	419	523	713	923	1183	1570	1667
Миколаївська	68	227	327	398	470	565	744	955	1202	1621	1806
Одеська	66	236	306	379	454	566	768	966	1226	1633	1786
Полтавська	76	220	292	354	437	560	758	961	1243	1661	1733
Рівненська	61	173	245	312	390	506	685	888	1133	1523	1614
Сумська	66	194	259	307	379	473	663	857	1098	1472	1593
Тернопільська	53	135	190	237	304	388	553	727	943	1313	1412
Харківська	72	230	310	370	455	569	759	974	1251	1679	1804
Херсонська	59	173	233	289	356	451	625	800	1017	1375	1482
Хмельницька	55	156	211	258	323	419	584	792	1045	1429	1521
Черкаська	63	175	229	276	350	465	642	846	1085	1459	1532
Чернівецька	55	157	218	271	344	441	621	819	1051	1402	1523
Чернігівська	57	177	235	277	342	438	602	790	1016	1370	1465
Міста											
Київ	100	405	549	643	761	967	1314	1729	2300	3074	3161
Севастополь	83	251	325	391	486	594	803	1005	1302	1726	1882

**СТРУКТУРА ГРОШОВИХ ДОХОДІВ
ДОМОГОСПОДАРСТВ М. КИСЬВА
у 2005—2008 рр.**

(у середньому за місяць у розрахунку на одне домогосподарство)

Грошові доходи домогосподарств				
	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.
Всього сукупних ресурсів (грн)	1999,70	24033,9	3117,32	4616,22
Відсотків				
Грошові доходи	83,2	91,7	90,1	90,2
Оплата праці	59,7	64,6	61,3	63,2
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	5,6	4,0	8,7	5,7
Доходи від продажу сільськогосподарської продукції	0,0	0,0	0,0	0,0
Пенсії, стипендії, допомоги та субсидії, надані готівкою	13,9	17,2	15,7	15,0
Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	4,0	5,9	4,4	6,3
Вартість спожитої продукції отриманої з особистого підсобного господарства та від самозаготівель	0,1	0,2	0,1	0,1
Пільги та субсидії безготівкові на оплату житлово-комунальних послуг, на придбання скрапленого газу, твердого, рідкого палива	0,5	0,5	0,8	0,3
Пільги безготівкові на оплату товарів та послуг з охорони здоров'я, туристичних послуг, путівок на бази відпочинку тощо, на оплату послуг транспорту, зв'язку	1,2	0,8	1,0	0,7
Інші надходження	15,0	6,8	8,0	8,7

Таблиця 30

**ЕКОНОМІЧНА АКТИВНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ
ЗА РЕГІОНАМИ У 2000—2008 рр.**

(у віці 15—70 років)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2000 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	тис осіб	відсотків до населення у віці 15—70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15—70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15—70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15—70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15—70 років
Україна	22 830,8	63,2	22 280,8	62,2	22 245,4	62,2	22 322,3	62,6	22 397,4	63,3
АРК	989,8	61,2	958,7	62,2	957,2	62,1	960,4	62,5	964,4	63,2
Області										
Вінницька	919,1	72,1	775,4	61,8	773,3	61,8	773,9	62,1	775,3	62,7
Волинська	540,0	72,0	471,8	63,1	471,7	63,2	472,3	63,3	478,2	64,1
Дніпропетровська	1735,8	63,7	1665,7	61,8	1667,4	62,1	1664,9	62,4	1664,1	63,0
Донецька	2383,5	63,8	2265,1	62,6	2261,6	62,8	2260,7	63,3	2267,3	64,4
Житомирська	624,8	61,9	632,5	64,2	625,1	63,7	623,9	64,0	622,1	64,5
Закарпатська	569,6	62,9	592,3	64,5	584,6	63,5	584,6	63,4	590,0	64,0
Запорізька	924,4	62,7	908,3	62,4	908,9	62,6	904,7	62,7	904,3	63,3

Івано-Франківська	653,3	64,6	572,8	56,5	569,3	56,1	582,5	57,4	588,4	58,0
Київська	847,2	62,8	846,9	62,8	843,7	62,6	844,7	63,0	845,3	63,8
Кіровоградська	511,1	61,5	501,5	61,9	500,2	62,2	503,2	63,2	499,2	63,6
Луганська	1135,3	57,5	1143,2	60,1	1137,0	60,2	1142,3	61,1	1144,0	62,1
Львівська	1249,5	65,2	1167,0	61,2	1166,9	61,2	1167,7	61,3	1182,2	62,2
Миколаївська	586,4	61,8	595,0	63,2	595,7	63,3	597,6	63,7	598,2	64,3
Одеська	1151,3	62,1	1086,4	58,7	1095,2	59,3	1108,2	60,0	1117,8	60,6
Полтавська	748,2	62,5	744,5	62,9	744,9	63,0	744,0	63,4	739,3	63,7
Рівненська	491,7	59,2	511,1	61,2	513,4	61,5	518,5	62,2	524,3	63,0
Сумська	603,5	62,6	591,2	63,0	588,0	62,8	587,4	63,3	587,4	64,2
Тернопільська	475,1	58,1	467,4	57,9	453,5	56,3	463,3	57,7	466,0	58,2
Харківська	1463,5	65,9	1388,8	62,5	1391,3	62,6	1385,7	62,6	1386,5	63,2
Херсонська	556,4	62,8	548,9	63,1	553,0	63,9	551,3	64,0	553,6	64,9
Хмельницька	652,7	63,0	641,9	63,4	640,2	63,4	641,1	63,7	646,0	64,6
Черкаська	605,9	59,3	641,6	63,2	637,7	63,0	638,0	63,5	635,0	63,9
Чернівецька	354,0	53,6	401,2	60,4	400,7	60,3	411,2	61,8	415,9	62,4
Чернігівська	586,9	64,8	562,3	64,9	547,8	63,7	546,2	64,2	452,9	64,8
Міста										
Київ	1333,3	66,2	1412,6	66,2	1425,7	65,9	1450,3	66,5	1465,7	66,9
Севастополь	138,5	64,1	186,7	62,7	191,4	64,0	193,7	64,8	194,0	65,2

Таблиця 31

ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ЗА РЕГІОНАМИ
у 2000—2008 рр.

(у віці 15–70 років)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2000 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	тис осіб	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15–70 років	тис осіб	відсотків до населення у віці 15–70 років
Україна	20 175,0	55,8	20 680,0	57,7	20 730,4	57,9	20 904,7	58,7	20 972,3	59,3
АРК	909,9	56,2	906,1	58,7	908,6	59,0	916,5	59,6	918,7	60,2
Області										
Вінницька	839,4	65,9	723,0	57,6	722,6	57,7	726,8	58,3	725,6	58,7
Волинська	486,2	64,8	429,9	57,5	430,2	57,6	433,9	58,2	438,6	58,8
Дніпропетровська	1534,3	56,3	1573,8	58,4	1582,0	58,9	1582,4	59,3	1580,0	59,9
Донецька	2153,2	57,6	2124,9	58,7	2132,3	59,2	2135,0	59,8	2138,8	60,7
Житомирська	548,0	54,3	570,6	57,9	568,1	57,9	570,4	58,5	568,2	58,9
Закарпатська	503,3	55,6	551,0	60,0	543,3	59,0	547,6	59,4	552,2	59,9
Запорізька	807,4	54,8	846,0	58,2	850,6	58,6	850,4	58,9	850,4	59,5
Івано-Франківська	584,7	57,8	522,5	51,6	522,3	51,5	535,7	52,8	541,9	53,4

Київська	739,0	54,8	791,0	58,6	791,7	58,8	795,1	59,3	796,1	60,1
Кіровоградська	435,2	52,4	457,5	56,5	458,9	57,1	462,4	58,1	459,1	58,5
Луганська	1008,3	51,1	1054,4	55,4	1054,6	55,8	1066,7	57,1	1068,8	58,0
Львівська	1082,7	56,5	1064,6	55,8	1070,1	56,1	1077,3	56,6	1092,5	57,5
Миколаївська	501,0	52,8	539,8	57,3	542,7	57,7	547,1	58,4	548,5	58,9
Одеська	1015,0	54,7	1028,1	55,6	1039,2	56,2	1059,7	57,4	1067,2	57,9
Полтавська	672,3	56,2	690,3	58,3	692,7	58,6	695,2	59,2	691,6	59,6
Рівненська	431,8	52,0	461,6	55,2	465,4	55,7	471,8	56,6	478,1	57,4
Сумська	513,8	53,3	546,0	58,1	542,2	57,9	543,1	58,5	543,7	59,4
Тернопільська	409,4	50,1	425,1	52,6	411,7	51,1	423,5	52,7	424,9	53,1
Харківська	1272,4	57,3	1297,2	58,4	1305,8	58,8	1311,5	59,2	1312,9	59,8
Херсонська	479,3	54,1	499,9	57,5	504,6	58,3	505,7	58,7	507,5	59,5
Хмельницька	562,9	54,4	586,0	57,9	585,0	57,9	589,1	58,5	594,4	59,4
Черкаська	534,9	52,3	578,7	57,0	580,8	57,4	585,2	58,2	583,1	58,6
Чернівецька	293,6	44,5	361,7	54,5	363,4	54,7	376,0	56,5	381,0	57,2
Чернігівська	520,5	57,5	517,9	59,8	502,3	58,4	503,9	59,2	501,4	59,8
Міста										
Київ	1218,3	60,5	1352,0	63,3	1375,6	63,6	1405,3	64,4	1420,2	64,9
Севастополь	118,2	54,7	180,4	60,6	183,7	61,4	187,4	62,7	186,9	62,8

Таблиця 32

БЕЗРОБІТТЯ НАСЕЛЕННЯ (ЗА МЕТОДОЛОГІЄЮ МОП) ЗА РЕГІОНАМИ у 2000—2008 рр.

(у віці 15–70 років)

Назва адміністративно-територіальної одиниці	2000 р.		2005 р.		2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	тис осіб	відсотків до економічно активного населення у віці 15–70 років	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення у віці 15–70 років	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення у віці 15–70 років	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення у віці 15–70 років	тис. осіб	відсотків до економічно активного населення у віці 15–70 років
Україна	2655,8	11,6	1600,8	7,2	1515,0	6,8	1417,6	6,4	1425,1	6,4
АРК	79,9	8,1	52,6	5,5	48,6	5,1	43,9	4,6	45,7	4,7
Області										
Вінницька	79,7	8,7	52,4	6,8	50,7	6,6	47,1	6,1	49,7	6,4
Волинська	53,8	10,0	41,9	8,9	41,5	8,8	38,4	8,1	39,6	8,3
Дніпропетровська	201,5	11,6	91,9	5,5	85,4	5,1	82,5	5,0	84,1	5,1
Донецька	230,3	9,7	140,2	6,2	129,3	5,7	125,7	5,6	128,5	5,7
Житомирська	76,8	12,3	61,9	9,8	57,0	9,1	53,5	8,6	53,9	8,7
Закарпатська	66,3	11,6	41,3	7,0	41,3	7,1	37,0	6,3	37,8	6,4
Запорізька	117,0	12,7	62,3	6,9	58,3	6,4	54,3	6,0	53,9	6,0

Івано-Франківська	68,6	10,5	50,3	8,8	47,0	8,3	46,8	8,0	46,5	7,9
Київська	108,2	12,8	55,9	6,6	52,0	6,2	49,6	5,9	49,2	5,8
Кіровоградська	75,9	14,9	44,0	8,8	41,3	8,3	40,8	8,1	40,1	8,0
Луганська	127,0	11,2	88,8	7,8	82,4	7,2	75,6	6,6	45,2	6,6
Львівська	166,8	13,3	102,4	8,8	96,8	8,3	90,4	7,7	89,7	7,6
Миколаївська	85,4	14,6	55,2	9,3	53,0	8,9	50,5	8,5	49,7	8,3
Одеська	136,3	11,8	58,3	5,4	56,0	5,1	48,5	4,4	50,6	4,5
Полтавська	75,9	10,1	54,2	7,3	52,2	7,0	48,8	6,6	47,7	6,5
Рівненська	59,9	12,2	49,5	9,7	48,0	9,3	46,7	9,0	46,2	8,8
Сумська	89,7	14,9	45,2	7,6	45,8	7,8	44,3	7,5	43,7	7,4
Тернопільська	65,7	13,8	42,3	9,1	41,8	9,2	39,8	8,6	41,1	8,8
Харківська	191,1	13,1	91,6	6,6	85,5	6,1	74,2	5,4	73,6	5,3
Херсонська	77,1	13,9	49,0	8,9	48,4	8,8	45,6	8,3	46,1	8,3
Хмельницька	89,8	13,8	55,9	8,7	55,2	8,6	52,0	8,1	51,6	8,0
Черкаська	71,0	11,7	62,9	9,8	56,9	8,9	52,8	8,3	51,9	8,2
Чернівецька	60,4	17,1	39,5	9,8	37,3	9,3	35,2	8,6	34,9	8,4
Чернігівська	66,4	11,3	44,4	7,9	45,5	8,3	42,3	7,7	41,5	7,6
Міста										
Київ	115,0	8,6	60,6	4,3	50,1	3,5	45,0	3,1	45,5	3,1
Севастополь	20,3	14,7	6,3	3,4	7,7	4,0	6,3	3,3	7,1	3,7

Таблиця 33

**ПОПИТ ТА ПРОПОЗИЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ НА РИНКУ ПРАЦІ
ЗА РЕГІОНАМИ у 2007—2009 рр.**

(на 1 січня)

Назва адміністративно- територіальної одиниці	Кількість зареєстрованих громадян, не зайнятих трудою діяльністю, тис. осіб			Потреба підприємств у працівниках на заміщення вільних робочих місць, тис. осіб			Навантаження на одне вільне робоче місце, вакансію, осіб		
	2007	2008	2009	2007	2008	2009	2007	2008	2009
Україна	759,5	642,3	844,9	170,5	169,7	91,1	5	4	10
АРК	28,7	20,9	26,1	5,3	6,4	3,4	6	3	8
Області									
Вінницька	36,2	31,4	41,5	2,7	2,2	1,1	14	15	39
Волинська	19,0	16,1	25,3	3,3	3,6	2,0	6	5	13
Дніпропетровська	39,9	33,9	52,1	17,6	18,9	10,0	2	2	5
Донецька	44,6	37,2	54,9	28,8	25,0	10,1	2	2	6
Житомирська	28,6	25,0	32,9	27,7	3,9	2,4	11	7	14
Закарпатська	21,1	17,8	22,9	3,6	2,1	1,1	6	9	21
Запорізька	31,0	26,1	36,0	7,2	6,8	1,9	4	4	20
Івано-Франківська	28,9	25,1	30,9	1,5	1,3	0,6	20	20	48
Київська	21,7	20,5	27,3	6,1	7,4	3,7	4	3	8
Кіровоградська	24,4	20,3	25,5	3,0	3,5	1,1	8	6	25
Луганська	32,6	26,6	34,7	7,2	1,8	2,2	5	15	16
Львівська	42,0	32,8	42,1	4,7	4,0	2,1	9	8	20
Миколаївська	25,0	21,6	25,9	2,3	2,7	1,7	11	8	16
Одеська	28,7	26,6	29,9	5,6	5,8	3,0	5	5	10
Полтавська	36,8	32,8	42,2	4,6	6,2	2,8	8	5	16
Рівненська	31,7	26,6	31,9	3,0	3,6	2,1	11	8	16
Сумська	26,6	22,2	30,0	1,9	2,0	1,3	14	11	25
Тернопільська	34,0	28,5	32,9	1,1	1,8	1,3	33	17	27
Харківська	42,2	36,0	46,3	12,5	10,7	4,4	3	3	11
Херсонська	22,6	18,7	21,1	1,5	2,9	3,0	15	7	7
Хмельницька	29,4	23,3	33,6	2,1	1,1	0,7	15	23	48
Черкаська	33,7	29,7	37,9	1,3	1,3	0,5	27	24	77
Чернівецька	20,0	15,5	18,2	1,6	1,5	0,8	13	11	25
Чернігівська	22,2	20,7	30,6	4,4	4,5	2,2	5	5	15
Міста									
Київ	6,2	5,1	10,0	32,3	36,2	24,1	0,2	0,2	0,4
Севастополь	1,5	1,3	2,0	2,6	2,5	1,5	1	1	1

Таблиця 34

**НАДХОДЖЕННЯ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ШТРАФІВ У СФЕРІ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ,
ЩО НАКЛАДАЮТЬСЯ УПОВНОВАЖЕНИМИ ОРГАНАМИ
(ПОСАДОВИМИ ОСОБАМИ) КОД 21081300**

станом на 20 січня 2010 р. (з 05.01.2010 р. по 19.01.2010 р.)

Область	Надійшло всього, грн	в тому числі до:	
		державного бюджету, грн	місцевого бюджету, грн
АРК	1 963 663,47	981 831,70	981 831,77
ВІННИЦЬКА	991 472,33	495 736,21	495 736,12
ВОЛИНСЬКА	388 974,85	194 487,45	194 487,40
ДНІПРОПЕТРОВСЬКА	2 161 745,29	1 080 872,67	1 080 872,62
ДОНЕЦЬКА	2 450 431,05	1 225 215,59	1 225 215,46
ЖИТОМИРСЬКА	468 414,38	234 207,20	234 207,18
ЗАКАРПАТСЬКА	536 659,00	268 329,51	268 329,49
ЗАПОРІЗЬКА	1 650 219,39	825 109,76	825 109,63
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА	389 917,45	194 958,73	194 958,72
КИЇВСЬКА	1 684 681,17	842 340,61	842 340,56
КІРОВОГРАДСЬКА	921 521,23	460 760,64	460 760,59
ЛУГАНСЬКА	1 047 107,19	523 553,66	523 553,53
ЛЬВІВСЬКА	684 592,47	342 296,24	342 296,23
МИКОЛАЇВСЬКА	844 049,79	422 024,90	422 024,89
ОДЕСЬКА	2 429 361,20	1 214 680,57	1 214 680,63
ПОЛТАВСЬКА	608 502,00	304 251,08	304 250,92
РІВНЕНСЬКА	539 478,52	269 739,29	269 739,23
СУМСЬКА	684 649,83	342 324,99	342 324,84
ТЕРНОПІЛЬСЬКА	328 875,20	164 437,60	164 437,60
ХАРКІВСЬКА	974 129,72	487 064,91	487 064,81
ХЕРСОНСЬКА	551 024,46	275 512,24	275 512,22
ХМЕЛЬНИЦЬКА	899 869,71	449 934,88	449 934,83
ЧЕРКАСЬКА	461 339,11	230 669,57	230 669,54
ЧЕРНІВЕЦЬКА	241 108,81	120 554,41	120 554,40
ЧЕРНІГІВСЬКА	578 434,95	289 217,53	289 217,42
МІСТА			
М.КИЇВ	2 023 861,54	1 011 930,78	1 011 930,76
М. СЕВАСТОПОЛЬ	530 858,95	265 429,48	265 429,47
ВСЬОГО	27 034 943,06	13 517 472,20	13 517 470,86

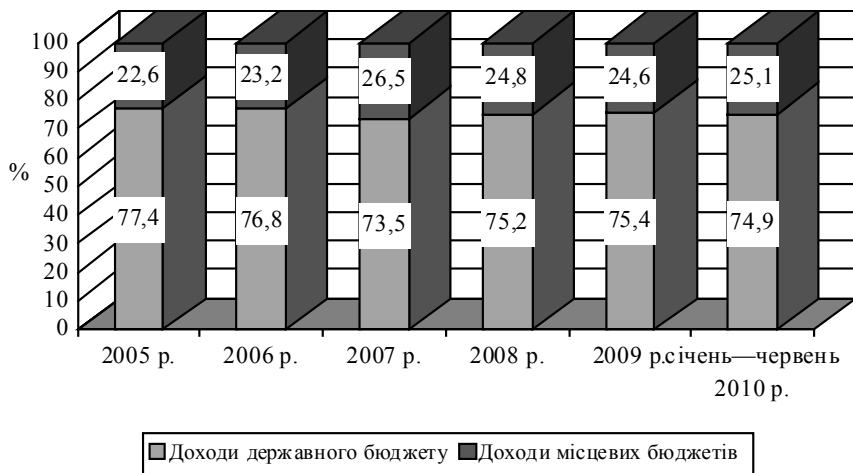

Рис. 43. Частка доходів державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті у 2005—2010 рр.

Рис. 44. Частка видатків державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті у 2005—2010 рр.

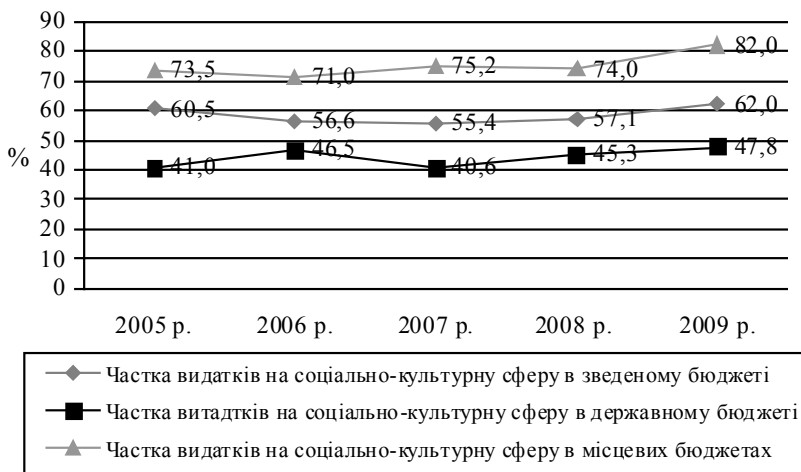

Рис. 45. Динаміка частки витатків соціального спрямування у структурі витатків зведеного, державного та місцевих бюджетів України у 2005—2009 рр.

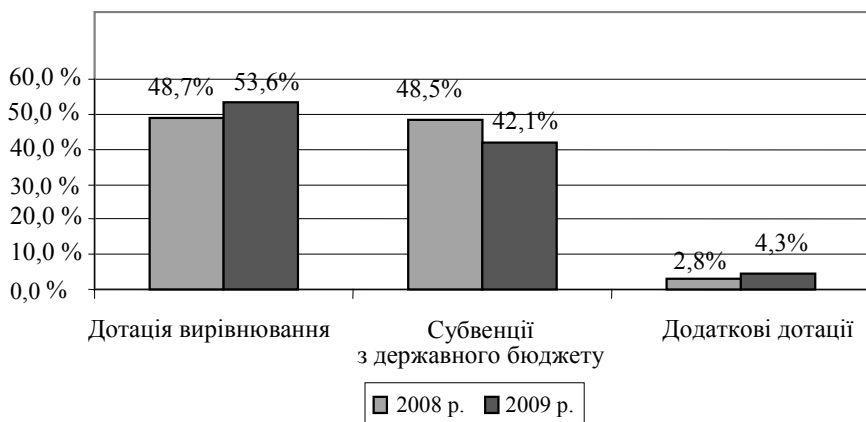

Рис. 46. Структура трансфертів, що передаються з державного бюджету до місцевих бюджетів у 2008—2009 рр.

ДОВІДКА
по міжбюджетних трансфертах за січень-грудень 2009 року
станом на 28.12.2009

(тис. грн)

№ з/п	КПКВ	Назва трансферту	Передбачено розписом на 2009 рік	Передбачено розписом на січень—грудень	Перераховано		Залишок неперерахованих трансфертів
					всього	грудень	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	3511150	Субвенція на оплату енергоносіїв	1 471 591,2	1 471 591,2	1 338 826,5	12 759,3	132 764,7
2	3511230	Субвенція на оплату твердого та рідкого палива	410 959,1	410 959,1	399 165,1	0,0	11 794,0
3	3511250	Субвенція на надання пільг з послуг зв'язку та компенсацію за пільговий проїзд	1 620 380,1	1 620 380,1	1 214 185,5	8 962,7	406 194,6
4	3511340	Субвенція на допомогу сім'ям з дітьми	16 621 136,9	16 621 136,9	16 596 498,0	1 629 336,3	24 638,9
Всього по субвенціях соціального значення			20 124 067,3	20 124 067,3	19 548 675,1	1 651 058,3	575 392,2
1	3511050	Дотація вирівнювання	33 356 349,1	33 356 349,1	31 125 163,1	1 653 322,4	2 231 186,0
1	3511060	Дотакова дотація на вирівнювання фінансової забезпеченості	2 502 143,0	2 502 143,0	2 495 443,0	1 014 103,9	6 700,0
2	3511060	Дотакова дотація м. Славутич	10 000,0	10 000,0	10 000,0	750,0	0,0
3	3511060	Дотакова дотація на здійснення повноважень, встановлених ЗУ «Про затвердження Конституції АР Крим»	30 000,0	30 000,0	30 000,0	5 000,0	0,0
4	3511060	Дотакова дотація на забезпечення лікування хворих на цукровий діабет	160 000,0	160 000,0	160 000,0	26 700,0	0,0
Всього по дотаковим дотаціям			2 702 143,0	2 702 143,0	2 695 443,0	1 046 553,9	6700,0

№ з/п	КПКВ	Назва трансферту	4	5	Перераховано		Залишок неперерахованих трансфертів
					всього	грудень	
1	2	3	4	5	6	7	8
5	2211020	Субвенція працівникам навчальних закладів, на здійснення виплат передбачених статтею 57 ЗУ «Про Освіту»	370 017,0	370 017,0	237 715,3	0,0	132 301,7
6	2311050	Субвенція Донецькій області на забезпечення лікування інвалідів — спинальніків у Донецькій обласній лікарні відновного лікування (КЕКВ 1320)	500,0	500,0	500,0	0,0	0,0
7	2311060	Субвенція на фінансування заходів із запобігання поширенню та лікування грипу типу А/Н1N1/Каліфорнія/04/09 і гострих респіраторних захворювань (КЕКВ 1320)	87 908,0	87 908,0	0,0	0,0	87 908,0
8	2761150	Субвенція на фінансування програм-переможців конкурсу проєктів та програм розвитку місцевого самоврядування (КЕКВ 1320)	4 810,9	4 810,9	4 810,9	1 603,5	0,0
9	3211030	Субвенція бюджету м. Жовті Води на заходи по радіаційному та соціальному захисту населення	3 500,0	3 500,0	3 181,8	0,0	318,2
10	3411020	Субвенція на виплату державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	176 550,5	176 550,5	153 892,1	14 847,5	22 658,4

11	3511140	Субвенція на компенсацію втраг до-ходів міст внаслідок розміщення на їх території ЧФ Російської Федерації	101 900,0	101 900,0	92 636,0	0,0	9 264,0
12	6741020	Субвенція на проведення виборів	17 500,0	17 500,0	16 034,6	0,0	1 465,4
Всього по захищених трансфертах загального фонду			56 945 245,8	56 945 245,8	53 878 051,9	4 367 385,6	3 067 193,9
13	2311050	Субвенція Донецькій області на забезпечення лікування інвалідів-спинальників у Донецькій обласній лікарні відновного лікування (КЕКВ 2420)	2500,0	2500,0	1367,5	0,0	1132,5
14	2311060	Субвенція на фінансування заходів із запобігання поширенню та лікування грипу типу А/Н1N1/Каліфорнія/04/09 і гострих респіраторних захворювань (КЕКВ 2420)	190 030,0	190 030,0	0,0	0,0	190 030,0
15	2761120	Субвенція міському бюджету міста Львова на реалізацію заходів з цілодобового водозабезпечення міста Львова	100 000,0	100 000,0	100 000,0	0,0	0,0
16	2761230	Субвенція міському бюджету міста Канева Черкаської області на завершення у 2009 році ремонтно-реставраційних робіт і створення музейної експозиції на об'єкті Шевченківського національного заповідника в місті Каневі «Будинок-музей Т. Г. Шевченка»	22 500,0	22 500,0	0,0	0,0	22 500,0
17	2761150	Субвенція на фінансування Програм-переможців конкурсу проєктів та програм розвитку місцевого самоврядування (КЕКВ 2420)	20 189,1	20 189,1	11 313,4	2803,7	8875,7
ВСЬОГО ПО ТРАНСФЕРТАХ ЗАГАЛЬНОГО ФОНДУ			57 280 464,9	57 280 464,9	53 990 732,8	4 370 189,3	3 289 732,1

№ з/п	КПКВ	Назва трансферту	Передбачено розписом на 2009 рік	Передбачено розписом на січень—грудень	Перераховано		Залишок неперерахованих трансфертів
					всього	грудень	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	2511060	Субвенція на фінансування ремонту приміщень управління праці та соціального захисту виконавчих органів (КЕКВ 1320)	37 002,4	37 002,4	20 442,9	16 014,4	16 559,5
2	2711140	Субвенція на фінансування ремонту приміщень управління праці та соціального захисту виконавчих органів (КЕКВ 2420)	6 898,9	6 898,9	2 417,1	1 948,4	4 481,8
3	3131030	Субвенція на погашення заборгованості з різниць в тарифах (КЕКВ 1320)	2 330 884,8	2 330 884,8	2 246 504,8	491 694,2	84 380,0
4	3511150	Субвенція міському бюджету міста Запоріжжя на будівництво автотоматштралі через р. Дніпро (КЕКВ 2420) в тому числі за рахунок коштів Стабілізаційного фонду	150 000,0	150 000,0	150 000,0	0,0	0,0
5	3511160	Субвенція на оплату енергоносіїв (КЕКВ 1320)	50 000,0	50 000,0	50 000,0	0,0	0,0
		Субвенція на розвиток соціально-економічної сфери м. Севастополя та інших населених пунктів, в яких дислокуються військові формування ЧФ Російської Федерації (КЕКВ 2420)	3 604 367,0	3 604 367,0	3 028 519,1	517 643,5	575 847,9
			29 868,6	29 868,6	13 611,5	0,0	16 257,1

в тому числі за рахунок коштів Стабілізаційного фонду						
6	7941030	Субвенція Чернівецької області для завершення у 2009 році будівництва мостів, берегоукріплювальних споруд, об'єктів соціально-культурного призначення та вдовідлення, що перебувають у комунальній власності (КЕКВ 2420)	59 085,3	59 085,3	19 000,0	40 085,3
7		Субвенція Чернівецькій області для завершення у 2009 році будівництва соціально значущих об'єктів (КЕКВ 2420)*	55 000,0	0,0	0,0	0,0
ВСЬОГО ПО ТРАНСФЕРТАХ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ			6 273 107,1	6 218 107,1	5 480 495,4	737 611,7
ВСЬОГО ПО ЗАГАЛЬНОМУ ТА СПЕЦІАЛЬНОМУ ФОНДАХ			63 553 572,0	63 498 572,0	59 471 228,1	4 027 343,8
щодо отримання трансфертів						
Кошти, що надходять з місцевих бюджетів			8 741 215,5	8 741 215,5	7 411 010,7	1 330 204,8
					1 015 644,4	

ЗМІСТ

Передмова	3
<i>Тема 1.</i> Сутність, складові та засади організації місцевих фінансів	9
<i>Тема 2.</i> Місцеві бюджети як основа фінансової бази місцевих органів влади	22
<i>Тема 3.</i> Формування дохідної бази місцевих бюджетів	32
<i>Тема 4.</i> Система видатків місцевих бюджетів	45
<i>Тема 5.</i> Фінансове вирівнювання та бюджетне регулювання	56
<i>Тема 6.</i> Бюджетний процес на місцевому рівні	70
<i>Тема 7.</i> Організація фінансової діяльності підприємств місцевого господарства	88
<i>Тема 8.</i> Фінанси підприємств комунального господарства	103
<i>Тема 9.</i> Фінансова діяльність житлово-експлуатаційного комплексу	132
<i>Тема 10.</i> Фінансова політика місцевих органів влади	160
<i>Тема 11.</i> Управління місцевими фінансами в Україні	175
<i>Тема 12.</i> Світовий досвід організації місцевих фінансів	185
Додатки	202
Законодавчі акти, що регламентують місцеві фінанси в Україні	202
Соціально-економічний стан місцевих фінансів в Україні ...	503

Навчальне видання

**ГАПОНЮК Микола Анатолійович
БУРЯЧЕНКО Андрій Євгенович
ЯЦЮТА Валерій Петрович та ін.**

МІСЦЕВІ ФІНАНСИ У СХЕМАХ І ТАБЛИЦЯХ

Навчальний посібник

За загальною редакцією В. М. Федосова

Редактор *А. Бородавко*
Художник обкладинки *Т. Матвієнко*
Коректор *Є. Пицаль*
Верстка *Я. Ткаченко*

Підписано до друку 07.12.10. Формат 60×84/16. Папір офсет. № 1.
Гарнітура Тип Таймс. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 35,33.
Обл.-вид. арк. 39,70. Наклад 995 пр. Зам. № 10-3933

Державний вищий навчальний заклад
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
03680, м. Київ, проспект Перемоги, 54/1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб'єктів видавничої справи (серія ДК, № 235 від 07.11.2000)

Тел./факс (044) 537-61-41; тел. (044) 537-61-44
E-mail: publish@kneu.kiev.ua

Гарантія відмінних знань

Видавництво КНЕУ, створене 1996 року, є провідним видавцем економічної літератури в Україні.

Видання КНЕУ — це книжки високої якості для студентів та викладачів вищих навчальних закладів, науковців та підприємців.

Видавництво вже випустило у світ понад 1000 найменувань підручників і посібників та регулярно забезпечує своїх читачів новими виданнями.

Якість понад усе

• Літературу видавництва КНЕУ розроблено відповідно до затверджених Міністерством освіти і науки України навчальних програм та вимог Болонської декларації.

• Процес випуску літератури видавництва включає повний цикл підготовки книжок — від розміщення заявки автором до отримання надрукованих примірників. Це гарантує актуальність матеріалів, адекватність їх сучасним умовам ведення бізнесу та перевірку на практиці.

• Видання КНЕУ дають змогу комплексно забезпечити навчальний процес і науковий розвиток студентів, аспірантів та викладачів. Оптимальне поєднання теоретичних матеріалів з практичними прикладами робить видання корисними для працівників підприємств та підприємців.

Видавництво пропонує

- підручники
- навчальні посібники
- навчально-методичні посібники
- курси лекцій
- тренінгові технології
- монографії
- збірники наукових праць
- освітньо-кваліфікаційні характеристики
- освітньо-професійні програми

Основні напрями видань

Міжнародна економіка
Економіка підприємства
Статистика
Менеджмент. Маркетинг
Бухгалтерський облік. Аудит
Фінанси
Банківська справа. Інвестування
Економіка агробізнесу
Право
Точні науки
Суспільні та гуманітарні науки

Видавництво КНЕУ імені Вадима Гетьмана
04053, м. Київ, пл. Львівська, 14
тел.: (044) 537-61-44, e-mail: publish@kneu.kiev.ua

Реалізація книжок

ТОВ «Міжнародний інститут бізнес-освіти КНЕУ ім. В. Гетьмана»
04053, м. Київ, пл. Львівська, 14
Тел./факс: (044) 537-61-71, 537-61-77
e-mail: andrushko@icbe.com.ua
www.icbe.com.ua

ОПТОВИЙ ПРОДАЖ

Як придбати літературу

Пропонуємо гнучку систему знижок та вигідні умови співпраці.

Забезпечуємо щотижневне розсилання прайсів та інформації про нові надходження електронною поштою.

Роздрібний продаж літератури в Києві

- пл. Львівська, 14
- просп. Перемоги, 54/1
- вул. Мельникова, 79/81
- вул. Дегтярівська, 49 Г
- Книжковий магазин «Знання», вул. Хрещатик, 44, тел.: 234-22-91
- Книжковий магазин «Сяйво», вул. Червоноармійська, 6, тел.: 235-43-66
- Книжковий магазин «Урожай», просп. 40-річчя Жовтня, 128, тел.: 258-31-87
- Книжковий магазин «Академкнига», вул. Стрітенська, 17, тел.: 272-35-82

Видавництво КНЕУ імені Вадима Гетьмана
04053, м. Київ, пл. Львівська, 14
тел.: (044) 537-61-44, e-mail: publish@kneu.kiev.ua

Реалізація книжок

ТОВ «Міжнародний інститут бізнес-освіти КНЕУ ім. В. Гетьмана»
04053, м. Київ, пл. Львівська, 14
Тел./факс: (044) 537-61-71, 537-61-77
e-mail: andrushko@icbe.com.ua
www.icbe.com.ua

АРК <u>ВАТ «Кримкнига»</u> м. Сімферополь, вул. Горького, 5 тел.: (0652) 27-54-87 <u>Книжковий магазин «Буква»</u> м. Сімферополь, вул. Севастопольська, 6 тел.: (0652) 27-31-53 м. Євпаторія, вул. Фрунзе, 42 тел.: (06569) 331-44 м. Ялта, вул. Гоголя, 24 тел.: (0654) 32-37-41 ВІННИЦЬКА ОБЛ. Магазин «Кобзар» м. Вінниця, вул. Привокзальна, 2/1 ВОЛИНСЬКА ОБЛ. <u>ТОВ «Знання»</u> м. Луцьк, пр. Волі, 41 тел./факс: (03322) 423-98 <u>Книгарня «Дім книги»</u> м. Луцьк, вул. Конякіна, 37-а тел./факс: (0332) 73-01-59 ДНІПРОПЕТРОВСЬКА ОБЛ. <u>Бібколектор обласний</u> м. Дніпропетровськ, вул. Кірова, 22 тел.: (056) 778-38-39-ф, 778-25-37 <u>Магазин «Ера»</u> м. Кривий Ріг, вул. Косіора, 42 тел.: (0564) 712367 <u>Книжковий магазин «Дар»</u> м. Кривий Ріг, вул. Пухачевського, 75 тел.: (0564) 66-41-88 тел./факс: (0564) 66-01-68 ДОНЕЦЬКА ОБЛ. <u>ПП Ярошенко Н. М.</u> м. Донецьк, вул. Артема, 84 (приміщення обласної бібліотеки ім. Н. Крупської) тел.: (062) 343-88-07 <u>СПД Дротенко</u> м. Донецьк, вул. Артема, 160 Книжковий ринок, м. Донецьк, торговий комплекс «Маяк», місце 113 тел./факс: (0622) 22-68-79	ЖИТОМИРСЬКА ОБЛ. <u>«Світ книги»</u> м. Житомир, вул. Київська, 17/1 тел.: (0412) 47-27-52 ЗАКАРПАТСЬКА ОБЛ. <u>Книгарня «Книги»</u> м. Ужгород, пр. Свободи, 3 тел.: (0312) 61-36-95 <u>Книгарня «Кобзар»</u> м. Ужгород, пл. Корятовича, 1 тел.: (03122) 3-35-16 <u>ТОВ «Букініст»</u> м. Ужгород, вул. Л. Толстого, 4 тел.: (03122) 3-72-18 ЗАПОРІЗЬКА ОБЛ. <u>ТОВ «ЛЕКТОС» ЛТД</u> м. Запоріжжя, пр. Леніна, 142 тел.: (0612) 13-85-53, (061) 220-09-96 ІВАНО-ФРАНКІВСЬКА ОБЛ. <u>Книгарня</u> м. Івано-Франківськ, пл. Ринок, 14 тел.: (03422) 2-47-82 <u>ТОВ «Арка»</u> м. Івано-Франківськ, Вічевий майдан, 3 тел./факс: (0342) 50-14-02, (03422) 3-04-60 КІРОВОГРАДСЬКА ОБЛ. <u>«Книжковий світ»</u> м. Кіровоград, вул. Набережна, 11 ЛУГАНСЬКА ОБЛ. <u>Глобус-книга</u> м. Луганськ, вул. Советская, 58 тел./факс: (0642) 53-62-30 <u>ФОН Грецишкін С. І.</u> м. Луганськ, вул. Леніна, 149-а тел./факс: (0642) 58-95-28, 59-63-37 ЛЬВІВСЬКА ОБЛ. <u>Книгарня «Глобус»</u> м. Львів, пл. Галицька, 12 тел.: (0322) 74-01-77 <u>ДКП «Бібліотечний колектор»</u> м. Львів, вул. Лисенка, 21 тел./факс: (0322) 75-79-86 <u>ТОВ «Ноти»</u> м. Львів, пр. Шевченка, 16 тел./факс: (0322) 72-67-96

МИКОЛАЇВСЬКА ОБЛ. <u>Книгарня «Книги»</u> м. Миколаїв, пр. Жовтневий, 338 тел.: (0512) 25-20-41 <u>ТОВ «Ноу-Хау»</u> м. Миколаїв, вул. Фалєєвська, 35А тел.: (0512) 47-47-97 <u>Книгарня «Книголюб»</u> м. Миколаїв, пр. Миру, 3 тел.: (0512) 56-72-65 <u>Книгарня «Світ книги»</u> м. Миколаїв, вул. Б. Морська, 51 тел.: (0512) 67-01-38 АРП «Миколаїв книга» м. Миколаїв, пр. Леніна, 122 тел.: (0512) 55-20-93 ОДЕСЬКА ОБЛ. <u>ПП Петров О. С.</u> м. Одеса, вул. Гайдара, 66, кв. 99 тел./факс: (0482) 49-23-41; (0482) 66-17-64 <u>Книжковий магазин «Дім книги»</u> вул. Дерибасівська, 27 тел.: (048) 728-40-13 ПОЛТАВСЬКА ОБЛ. <u>«Планета»</u> м. Полтава, вул. Жовтнева, 60А тел./факс: (05322) 72-019 <u>Книжковий магазин «Роксолана»</u> м. Кременчук, вул. Перемоги, 26 тел./факс: (0536) 79-85-95, 3-20-64 РІВНЕНЬСЬКА ОБЛ. <u>ОККП «Рівнекнига»</u> м. Рівне, вул. Островського, 16 тел.: (0362) 22-41-05 СУМСЬКА ОБЛ. <u>ТОВ «Прометей»</u> м. Суми, вул. Інтернаціоналістів, 18 ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛ. <u>СМП «Карт-бланш»</u> вул. Дорошенка, 16 тел./факс: (0352) 43-55-44 ХАРКІВСЬКА ОБЛ. <u>АВІОНІКА-Харків</u> м. Харків, вул. Сумська, 51 тел.: (057) 714-26-75	<u>ПП Антаков А. П.</u> Книжковий ринок «Райский уголок» м. Харків, пр. Кравцова, 19, 2 ряд, 22 м. тел.: (067) 390-62-82, 8(050) 594-5840 <u>Книжковий парк «Центральний»</u> м. Харків, пл. Р. Люксембург, 10, тел.: (057) 759-02-99, 754-33-01 ХЕРСОНСЬКА ОБЛ. <u>Магазин «Учбова книга»</u> м. Херсон, вул. Декабристів, 22 тел.: (0552) 26-22-10 вул. Кулика, 135, тел.: (0552) 55-54-01 <u>Книгарня «Книжковий ряд»</u> м. Херсон, вул. Леніна, 14/16 тел.: (0552) 22-14-56 ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛ. <u>ТОВ «Книжковий світ»</u> м. Хмельницький, вул. Подільська, 25 тел.: (0382) 65-60-73, 26-60-73 <u>ХОП «Школяр»</u> м. Хмельницький, вул. Щербакова, 4 тел.: (03822) 3-03-90 ЧЕРКАСЬКА ОБЛ. <u>«Будинок книги»</u> вул. Хрещатик, 200 тел.: (0472) 45-99-20 <u>ДТП «Світоч»</u> вул. Байди Вишневецького, 38 тел.: (0472) 32-92-78 <u>Магазин «Інтелектуальної книги»</u> м. Черкаси, вул. Леніна, 31/1 тел.: (0472) 32-14-53 ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛ. <u>«Чернівецький обласний бібліотекар»</u> вул. Шептицького, 23 тел.: (0372) 52-62-10 <u>КП «Чернівцікнига»</u> м. Чернівці, вул. Шептицького, 23 тел.: (0372) 52-23-13 <u>КП «Технічна книга»</u> вул. О. Кобилянської, 45 тел.: (03722) 2-74-96, факс: 2-71-64 ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛ. <u>КТП «Будинок книги»</u> м. Чернігів, пр. Миру, 45

Тип книги	Назва	Автор	Кількість сторінок	Рік видання
ЕКОНОМІКА				
НП	Економіка праці	Завіновська Г. О.	304	2007
НП	Економіка державного сектора	Малий І.Й., Галубарда М.К.	280	2007
НП	Політична економія	Кривенко К.Т. та ін.	512	2008
МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА				
М	Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. Т.1. У 2-х томах	Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та ін.	816	2006
М	Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. Т.2. У 2-х томах	Лук'яненко Д.Г., Поручник А.М. та ін.	592	2006
М	Глобальна економіка XXI ст: людський вимір	Лук'яненко Д.Г. та ін.	424	2009
М	Глобальні стратегії Євросоюзу	Білорус О.Г. та ін.	536	2009
М	Мобілізаційний розвиток націонал.економ. в умовах глобалізму	Токар В.В.	144	2009
НМП	Міжнародна інвестиційна діяльність	Руденко Л.В. та ін.	168	2008
НМП	Міжнародний менеджмент	Панченко С.Г.	468	2007
НП	Управлінська результативність в міжнародному бізнесі	Білошапка В.А.	216	2009
ЕКОНОМІКА ПІДПРИЄМСТВ, ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ				
НП	Бізнес-діагностика підприємства	Швиданенко Г. О. Та ін.	344	2007
НП	Управління капіталом підприємства	Швиданенко Г.О. та ін.	440	2007
П	Економіка підприємства 4-е вид.	Швиданенко Г.О. та ін.	824	2009
НП	Контролінг	Швиданенко Г.О. та ін.	264	2009
М	Управління підприємствами: сучасні тенденції розвитку	Гончарова Н.П. та ін.	288	2006
НП	Бізнес-тренінги для економістів	Бугенко Н.Ю. та ін.	306	2007
НП	Антикризове управління підприємством	Шершньова З. Є.	680	2007
М	Інноваційне підприємництво у трансформаційній економіці	Павленко І. А.	248	2007
НП	Потенціал підприємства	Федонін О.С. та ін.	316	2007
НП	Управління конкурентоспроможністю підприємства	Клименко С.М. та ін.	520	2008
НМП	Управління конкурентоспроможністю підприємства	Омельяненко Т.В. та ін.	272	2009
М	Організаційне проектування підприємств	Кукоба В.П.	272	2009
ЕКОНОМІКА АГРОБІЗНЕСУ				
М	Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку	Андрійчук В.Г.	216	2007
ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ				
НП	Державне регулювання економіки	Чистов С. М. та ін.	440	2006
НМП	Ціни та цінова політика	Тормоса Ю.Г.	92	2006
П	Макроекономіка	Савченко А. Г	448	2007
НМП	Макроекономіка	Савченко А.Г. та ін.	256	2008
МЕНЕДЖМЕНТ				
НМП	Управління якістю	Вакуленко А.В.	167	2006
НМП	Операційний менеджмент.	Задорожна Н. В. та ін.	236	2006
НП	Зб. ситуаційних вправ з дисциплін управлінського спрямування	Вакуленко А. В. та ін.	200	2006
НП	Менеджмент персоналу	Данюк В. М., Петюх В. М.	398	2006

Тип книги	Назва	Автор	Кількість сторінок	Рік видання
НП	Організація праці менеджера	Данок В.М	276	2006
УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ				
П	Економіка праці та соціально-трудові відносини	Колот А.М.	712	2009
НП	Організація праці	Данок В.М.	336	2009
НМП	Ринок праці	Васильченко В.С. та ін.	228	2006
П	Мотивація персоналу	Колот А. М.	337	2006
НМП	Інформ.системи в управлінні персоналом та економіки праці	Писаревська Т. А. та ін.	284	2006
НМП	Управління персоналом	Петюх В.М. та ін.	320	2006
М	Глобальні асиметрії економічного розвитку	Столярчук Я.М.	304	2009
МАРКЕТИНГ				
НП	Маркетинг послуг	Мальченко В.М.	360	2007
НМП	Інфраструктура товарного ринку	Савоценко А.С.та ін.	376	2007
П	Маркетингові дослідження	Войчак А.В.та ін.	408	2007
П	Логістика	Кальченко А. Г.	284	2007
НП	Рекламний креатив	Примак Т. О.	328	2006
НМП	Інфраструктура товарного ринку	Савоценко А.С.та ін.	376	2007
М	Маркетинг в українській економіці	Лидик І.В.	240	2009
М	Система маркетингових досліджень	Федорченко А.В.	272	2009
ФІНАНСИ				
НП	Фінансовий менеджмент у малому бізнесі	Буряк Л.Д	432	2007
НМП	Фінансовий ринок	Суторміна В. М. та ін.	176	2008
НМП	Фінанси	Романенко О.Р.та ін.	388	2007
НП	Фінанси страхових організацій	Гаманкова О. О.	328	2007
М	Ринок страхових послуг України	Гаманкова О. О.	284	2009
НП	Фінанси	Опарін В. М.	240	2007
П	Страховання	Осадєць С.С.	604	2006
П	Страхові послуги	Осадєць С.С.	464	2007
М	Податковий борг в Україні: причини, наслідки, менеджмент	Тимченко О.М.	232	2009
П	Фінанси підприємств	Поддєрьогін А. М. та ін	552	2007
П	Управління фінансовою санацією підприємств	Терещенко О.О.	552	2009
НМП	Фінансова діяльність суб'єктів господарювання	Терещенко О.О. та ін.	312	2009
НП	Фінансовий аналіз	Білик М.Д.	592	2009
БАНКІВСЬКА СПРАВА, ІНВЕСТИЦІЇ				
П	Фінансовий та управлінський облік у банках	Кіндрацька Л.М.	816	2008
НП	Управління банківськими ризиками	Примостка Л.О.	600	2007
НП	Маркетинг у банку	Нікітін А. В.та ін.	432	2006
НП	Ситуаційне моделювання банківської справи	Нікітін А.В.	152	2006
НМ	Збірник задач з аналізу банківської діяльності	Герасимович А.М.	504	2006
НМП	Грошово-кредитні системи зарубіжних країн	Шамова І.В.	160	2007
НП	Аналіз фінансово-господар. діяльності бюджетних установ	Болох М. А.	344	2008
П	Аналіз банківської діяльності	Герасимович А.М.	600	2006
П	Гроші та кредит	Савлук М.І. та ін.	744	2008
М	Банки в глобальній економіці	Чуб О.О.	344	2009
П	Банківські операції	Мороз А.М.	608	2009
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АУДИТ				
НП	Організація та методика аудиту підприємницької діяльності	Петрик О.А.та ін..	472	2008
НП	Управлінський облік	Добровський В.М.та ін.	278	2008
НП	Аудит	Савченко В.Я.	328	2006
НП	Облік діяльності суб'єктів малого підприємництва	Свідерський Є.І.	472	2008
НП	Бухгалтерський облік в галузях економіки	Свідерський Є.І.	240	2009

Можливість здобути західну університетську бізнес-освіту в Україні

Міжнародний християнський університет-Київ

Приватний вищий навчальний заклад, створений як університет американського типу на базі Міжнародного університету-Відень (Австрія) та Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

Ліцензія МОН України
АВ № 498488 від 17.12.09

Акредитовані напрями підготовки бакалаврів:

- менеджмент
- маркетинг
- міжнародна економіка

Мова навчання — українська й англійська.

Освітній рівень — бакалавр.

Диплом бакалавра державного зразка та міжнародний диплом бакалавра бізнес-адміністрування (BBA).

Термін навчання — 4 роки.

Форма навчання — денна.

Навчання платне.

МХУ-Київ наслідує традиції американських університетів щодо дисциплін, розкладу семестрів, системи оцінювання та поведінки.

Університет має міжнародне визнання і не має аналогів в Україні.

Випускник МХУ-Київ сьогодні:

- ✓ знає пріоритети, стиль та культуру західного бізнесу в поєднанні з обізнаністю щодо економічного та правового середовища в Україні;
- ✓ розуміє психологію західного підприємця та швидко адаптується в роботі із західними партнерами;
- ✓ вільно володіє діловою англійською мовою, що відкриває шлях до успіху в міжнародному бізнесі, та знає інші іноземні мови.

Випускники Міжнародного християнського університету-Київ працюють:

- у представництвах іноземних підприємств та організацій в Україні;
- представництвах українських фірм за кордоном;
- українських організаціях та підприємствах, що мають ділові контакти із західними партнерами.

Адреса: 03680, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, каб. 136 (головний корпус Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана)

Тел./факс (044) 456-43-63; (044) 456-51-06

e-mail: office@icu.kiev.ua

www.icu.edu.ua